

**DEPARTAMENT DE CIÈNCIA POLÍTICA I DRET PÚBLIC
UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA**

TESI DOCTORAL

**PARTITS EN ALIANCES POLÍTiques:
RUTES DEL CANVI ORGANITZATIU.**

**EL CAS D'UNIÓ DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA
(1978-2001)**

ÒSCAR BARBERÀ I ARESTÉ

Direcció:

Dra. Montserrat Baras Gómez

Juliol de 2006

“Cuan digno de alabanza sea en un príncipe cumplir la palabra empeñada y vivir con integridad y no con astucia, todo el mundo lo sabe. No obstante, se sabe por experiencia que en nuestros días quienes han hecho grandes cosas han sido los príncipes que han hecho poco caso de sus promesas y que han sabido burlar con astucia el ingenio de los hombres. Al fin han aventajado a los que se han afirmado en la lealtad”.

N. Maquiavelo, *El Príncipe*.

“El príncipe moderno, el mito-príncipe, no puede ser una persona real, un individuo concreto; sólo puede ser un organismo; un elemento de sociedad complejo en el cual empieza ya a concretarse una voluntad colectiva reconocida y afirmada parcialmente en la acción. Este organismo ha sido dado ya por el desarrollo histórico y es el partido político: la primera célula en donde se reúnen los gérmenes de voluntad colectiva que tienden a devenir universales y totales.

A. Gramsci. *El príncipe moderno*.

a la Gemma,

SUMARI

Sigles
Presentació

- PRIMERA PART - MARC ANALÍTIC I DISSENY DE LA RECERCA

Capítol 1. Un marc analític per a l'estudi del canvi organitzatiu dins d'aliances polítiques.

Capítol 2. Disseny de la recerca.

- SEGONA PART - ELS CANVIS ORGANITZATIUS D'UNIÓ DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA (1978-2001)

Capítol 3. Antecedents (1931-1978): Model originari, institucionalització i pacte amb CDC.

Capítol 4. La lluita per sobreviure i els efectes del triomf de 1980: Unió en els darrers anys de la transició política (1979-1982)

Capítol 5. Crisi d'identitat i divisió interna: l'enfrontament entre famílies (1982-1986).

Capítol 6. La superació del conflicte: formació d'una nova elit liderada per Josep A. Duran Lleida (1986-1993).

Capítol 7. Unió i el relleu de Jordi Pujol: La transformació de CiU en Federació de partits (1993-2001).

Conclusions
Annexos
Bibliografia citada
Índexs

SIGLES DE PARTITS I ORGANITZACIONS POLÍTQUES

AIC	Agrupaciones Independientes de Canarias
AP	Alianza Popular
CAIC	Candidatura Aragonesa Independiente de Centro
CC	Centre Català
CC	Concòrdia Catalana
CC-UCD	Centristes de Catalunya – Unión de Centro Democrático
CCFPC	Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya
CD	Coalición Democrática
CD	Centro Democrático
CDC	Convergència Democràtica de Catalunya
CDS	Centro Democrático y Social
CFPC	Consell de Forces Polítiques de Catalunya
CG	Coalición Galega
CIC	Candidatura Independiente de Centro
CIP	Coalición Izquierda de los Pueblos
CIU	Convergència i Unió
CUE	Coalición Unión Europeista
DC	Democàcia Cristiana
DSC	Democracia Social Cristiana
DSCC	Democràcia Social Cristiana de Catalunya
EA	Eusko Alkartasuna
EC	Esquerra de Catalunya
EDC	Esquerra Democràtica de Catalunya
EDCEE	Equipo Demócrata Cristiano del Estado Español
EE	Euskadiko Ezkerra
ENE	Entesa dels Nacionalistes d'Esquerres
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
FDC	Federación Demócrata Cristiana
FNC	Front Nacional de Catalunya
FPD	Federación Popular Democrática
FSD	Federación Social Demócrata
GASC	Grups d'Acció al Servei de Catalunya
HB	Herri Batasuna
IC	Iniciativa per Catalunya
IDC	Izquierda Demócrata Cristiana
IU	Izquierda Unida
NEI	Nouvelles Équipes Internationales
MUC	Movimiento de Unidad Comunista
IDC	Izquierda Demócrata Cristiana
OTAN	Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord
PA	Partido Andalucista
PAR	Partido Aragonés Regionalista
PCE	Partido Comunista de España
PDC	Pacte Democràtic per Catalunya
PDL	Partido Demócrata Liberal

Sigles (Continuació)

PDP	Partido Demócrata Popular
PEP	Coalició Por la Europa de los Pueblos
PNC	Partit Nacionalista Català
PNG	Partido Nacionalista Galego
PNV	Partido Nacionalista Vasco
PP	Partido Popular
PRD	Partido Reformista Democrático
PSA	Partit Socialista d'Andalusia (o Partido)
PSC	Partit dels Socialistes de Catalunya
PSC-r	Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament
PSC-c	Partit Socialista de Catalunya-Congrés
PSP	Partido Socialista Popular
PSOE	Partido Socialista Obrero Español
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
SC	Solidaritat Catalana
UC	Unió Catalana
UCC	Unió del Centre de Catalunya
UCD	Unión de Centro Democrático
UCDCC	Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya
UDC	Unió Democràtica de Catalunya
UDPV	Unió Democràtica del Poble Valencià
UEDC	Unió Europea Demòcrata Cristiana
UGT	Unión General de Trabajadores.
UJDC	Unió de Joves Demòcrata Cristians de Catalunya
UL	Unión Liberal
UPC	Unión del Pueblo Canario
UV	Unió Valenciana

PRESENTACIÓ

La centralitat dels partits polítics en el funcionament de les democràcies contemporànies resulta avui un fet poc controvertit. El paper dels partits polítics és tan rellevant que és fàcil qüestionar la validesa de qualsevol reflexió sobre la política que no els tingui presents. Malauradament, encara sabem poc sobre el poder en el seu interior. Això és degut, sens dubte, a la complexitat del fenomen, però també a que la inspecció pública sempre incomoda al seus protagonistes. Tanmateix, el coneixement dels partits polítics no només resulta essencial per entendre el funcionament de la política contemporània, també és la base de tota possibilitat de transformació.

L'objecte d'aquesta recerca és l'estudi d'un partit polític, Unió Democràtica de Catalunya. L'atenció es centra, com després veurem, en les transformacions de l'estructura de poder intern. Tot i que de manera introductòria s'analitza la història del partit des de la seva fundació, l'abast temporal d'aquest cas d'estudi queda delimitat als anys que van de 1978 a 2001. Això vol dir, des de la signatura de l'encara vigent aliança amb la Convergència Democràtica de Catalunya de Jordi Pujol (setembre de 1978), fins la transformació de l'aliança entre CDC i UDC en una Federació de partits. A partir d'aquest moment comença una nova etapa, tant en la vida dels respectius partits, com de la mateixa aliança.

L'estudi de l'evolució d'Unió Democràtica de Catalunya ofereix, entre d'altres aspectes, l'oportunitat d'aportar nova llum sobre elements importants de la història i el funcionament del sistema polític espanyol. Permet entendre, per exemple, algunes de les claus de la construcció del sistema de partits espanyol durant la transició política i la posterior consolidació democràtica. Això és especialment cert pel que fa a la creació de l'Equipo Demócrata Cristiano del Estado Español (EDCEE) durant els anys seixanta i setanta. Però també, a mitjans dels anys vuitanta, per les complexes relacions que s'estableixen amb el Partido Demócrata Popular (PDP).

En el cas del subsistema de partits català, el seu paper és encara més notable. Durant la transició política, UDC queda situada enmig de la batalla entre Convergència Democràtica de Catalunya (CDC, Pujol) i la Unión del Centro Democrático (UCD, Suárez) pel domini de l'espai de centre i centre dreta a Catalunya. Com hem vist, aquesta tensió du a successius trencaments del partit que no es resolen fins el pacte de 1978 amb la CDC de Pujol. Des de llavors, el manteniment de l'aliança CiU ha constituït un dels factors clau de l'estabilitat del sistema de partits català.

L'estudi de l'evolució d'UDC pot aportar algunes de les raons que expliquen el manteniment d'aquesta aliança. I, a més, cal tenir present que CiU és l'aliança que des de 1980 i fins l'any 2003 és al capdavant del govern la Generalitat de Catalunya. L'anàlisi d'UDC pot proporcionar important informació sobre la construcció de l'administració autonòmica catalana, sobre el funcionament del govern i sobre les relacions de poder internes.

És evident que qualsevol dels aspectes anteriorment esmentats pot constituir la base per a una interessant aproximació a l'estudi d'Unió Democràtica. Sobretot, quan la trajectòria d'UDC no ha estat estudiada amb molt deteniment fins l'actualitat. Sense deixar d'aportar notícia aquests elements, l'aproximació que aquest estudi considera més rellevant per analitzar l'evolució d'UDC és organitzativa i, en concret, centrada en el poder dins del partit. En aquest sentit, la pregunta que inicialment va guiar la investigació fou *com arriba a construir-se el domini de Josep A. Duran dins d'UDC*. La qüestió tenia la seva raó de ser en el fet, poc comú en termes comparats (tot i que a Espanya també és compartit per González, Pujol o Arzalluz), que un dirigent polític estigui més de vint anys al capdavant de l'executiva del seu partit. La recerca de la literatura teòrica per a guiar la recerca empírica ha acabat transformant l'interès inicial cap a un nou objectiu: *explicar les raons dels canvis organitzatius (entesos en termes de relacions poder) a Unió Democràtica de Catalunya*.

Considerat des d'aquesta perspectiva, el treball i la selecció del cas presenta un interès teòric que supera abastament el marc d'UDC. Això és degut a les *singulars* circumstàncies organitzatives (en el marc d'una aliança política) en que es produeixen els canvis organitzatius d'Unió Democràtica. Així doncs, l'estudi del canvi organitzatiu d'UDC és, en propietat, un cas d'un fenomen *estrany* i pràcticament no teoritzat: *el canvi organitzatiu en els partits que són immersos dins d'aliances polítiques*. És per aquesta raó que el treball intenta desenvolupar un marc analític que guiï la recerca empírica. La pretensió és que, si els modestos esforços de teorització són útils pel cas

d'Unió Democràtica de Catalunya, aquests també han de poder servir per a futures recerques empíriques i guiar posteriors desenvolupaments teòrics. Aquests darrers plantejaments deixen entreveure de manera més clara la principal hipòtesi inicial de la recerca: *Això és, que l'evolució de les relacions de poder entre UDC i CDC és la raó clau (però segurament no l'única o la suficient) per explicar l'evolució organitzativa d'UDC.*

La posterior revisió de la literatura sobre el canvi organitzatiu en els partits polítics centrada, sobretot, en l'obra de Panebianco (1990) ha permès incloure altres factors que també cal tenir presents. Vinculats a l'entorn aquesta recerca considera els canvis en l'escenari parlamentari i en l'escenari electoral. En l'àmbit intern es consideren el faccionalisme i la lluita pel liderat. És evident que aquests no són els únics factors d'importància que poden considerar-se. Fora queden elements de la importància de les relacions internacionals del partit, dels canvis en la talla o dels canvis en la composició de la coalició dominant (aquests darreres, tractats en els annexos). Molts d'aquests canvis queden fora del marc analític per ser d'utilitat en períodes temporals de més llarg termini que el període estudiat. La revisió de la literatura teòrica ha permès delimitar amb força precisió les dimensions del canvi organitzatiu, essencialment definides en termes del que Panebianco anomena canvis en la configuració de la coalició dominant. Això és, els canvis en la cohesió o l'estabilitat de la coalició dominant i als del mapa de poder organitzatiu del partit. Finalment, la recerca també considera els canvis que es produeixen en la línia política per poder mostrar la seva eventual vinculació amb el canvi organitzatiu.

Per a poder verificar empíricament les hipòtesis plantejades en el marc analític la recerca utilitza el mètode de contrastació anomenat *process tracing*. Com s'explica amb més deteniment en el capítol segon, aquest mètode és especialment indicat per identificar els mecanismes causals que produeixen fenòmens complexos com ho és el canvi organitzatiu en els partits polítics.

El disseny d'aquesta recerca s'ha dividit en diferent etapes temporals, cada una d'elles determinada pels canvis que es produeixen en la configuració de la coalició dominant. En general cada capítol tendeix a associar-se a una etapa de canvi organitzatiu, tot i que per economia, algun capítol n'incorpora més d'una. A continuació el pla de l'obra explica amb més detall com s'ha estructurat la recerca i les raons de les divisions.

* * * * *

Aquesta investigació es divideix en dues parts. La primera és dedicada a explicar el marc analític i el mètode que s'han utilitzat per elaborar-la. Aquesta primera part comprèn dos capítols. El primer capítol té un caràcter essencialment teòric i serveix per a definir el marc analític de la recerca. Aquest primer capítol s'estructura en dues grans seccions. En la primera s'examinen les diverses aproximacions amb que s'ha tractat des de l'acadèmia el fenomen del canvi organitzatiu. Per fer-ho s'analitzen les diferents respostes que donen les diferents aproximacions a les principals dimensions que caracteritzen aquest concepte (necessitat/contingència, factors externs/interns, etc). Aquesta síntesi permet definir més clarament les conseqüències de la primera opció metodològica, això és, la tria de l'aproximació que es considera més adient per a fer la investigació. L'aproximació escollida és una derivació de la sociologia de les organitzacions aplicada a l'estudi dels partits polítics. La primera secció acaba fent un breu balanç de les principals teories que, des d'aquesta aproximació, han intentat donar resposta al problema del canvi organitzatiu. La segona secció pretén elaborar, sobre la base dels models anteriors, un marc analític per a l'estudi del canvi organitzatiu d'aquells partits que, com és el cas d'UDC, formen part d'una aliança política. Aquesta segona secció és dedicada a definir els principals factors de canvi i elaborar les principals hipòtesis que han de guiar la recerca empírica en la segona part de l'obra.

El segon capítol es centra en definir el disseny d'investigació que es considera més adient per a poder aconseguir-los. En aquest capítol es tracten algunes de les principals dificultats teòriques i metodològiques que presenta tot intent d'elaborar *explicacions* sobre fenòmens socials complexos com el canvi organitzatiu. El mètode que es considera més adient per a intentar assolir aquesta pretensió és l'anomenat de *process tracing*. El capítol acaba explicant la utilitat i els problemes i limitacions que es deriven de la utilització d'aquesta metodologia aplicada als estudis de cas.

La segona part d'aquesta recerca està dedicada a l'exposició dels resultats. Aquesta segona part consta de quatre capítols d'orientació clarament empírica. La delimitació temporal d'aquests capítols s'ha establert a partir dels diferents canvis organitzatius que es van produir en la vida interna del partit. Tret del primer capítol, dedicat a explicar els antecedents, els quatre capítols centrals tenen, a més, una mateixa estructura en dues seccions que es deriva lògicament del marc analític exposat en la

primera part de la recerca. La primera secció de cada capítol aborda els canvis que van produint-se en l'entorn. Per això s'estudien els canvis que van produint-se en els diferents escenaris electorals i parlamentaris, les possibles interdependències entre cada un d'ells i, encara, la vida interna de l'aliança entre CDC i UDC. La segona secció es centra en examinar els efectes que tant els canvis en l'entorn com les dinàmiques internes (lluita pel liderat, lluita faccional) produeixen en els principals elements que configuren la coalició dominant (la cohesió, l'estabilitat i el mapa de poder organitzatiu). Aquesta anàlisi té un caràcter essencialment analític. Per això en cada capítol d'aquesta segona part s'hi afegeixen unes conclusions. Aquestes pretenen reconstruir la història política i organitzativa de cada etapa a partir de les interrelacions entre tots els factors ja esmentats.

Explicada l'estructura dels capítols, només resta delimitar amb una mica més de detall les raons de les respectives divisions temporals. El tercer capítol està dedicat als antecedents. Aquest capítol s'estructura en quatre seccions: La primera analitza la definició del model originari del partit que va des de la seva fundació, l'any 1931 fins a la fi de la guerra civil espanyola l'any 1939; La segona secció tracta de la seva institucionalització durant tot el règim de Franco que va des de 1939 fins a la seva mort, l'any 1975. La tercera estudia les dificultats que viu UDC durant la primera part de la transició política espanyola, sobretot en el període que va de les primeres eleccions democràtiques (1977) fins a l'aprovació de la Constitució de 1978. La darrera secció examina amb més detall la complexa relació que mantenen UDC i CDC des de la fundació de CDC fins al pacte permanent de la tardor de 1978.

El quart capítol examina la vida d'Unió des del moment del pacte amb CiU, el setembre de l'any 1978, fins l'any 1982. Aquesta etapa té dos períodes que poden diferenciar-se prou clarament: A partir de l'any 1978, Unió comença una nova etapa de la seva història, aquest cop de la mà d'una aliança (Convergència i Unió) que li permet, d'entrada, garantir la seva supervivència com a partit. La *fortuna* vol que, només dos anys després de constituir-se, CiU aconsegueixi *per sorpresa* la victòria en les primeres eleccions al Parlament de la Generalitat de Catalunya (1980). Això possibilita que a partir de 1980 comenci un nou cicle dins d'UDC. Ara el problema de la supervivència va passant a un segon pla, però en canvi n'emergeixen altres, que no són menors, i que contribueixen a erosionar la unitat aconseguida l'any 1978. Des de poc després de l'accés al govern, el partit es divideix en dos faccions en funció del balanç del funcionament de CiU. A aquesta divisió s'hi afegeix a poc a poc la qüestió

del liderat intern i, a partir de les eleccions generals de 1982, la possibilitat d'un acostament als democristians espanyols del PDP d'Alzaga.

A partir de 1982, l'agreujament de les contradiccions internes i els canvis en l'entorn electoral afavoreixen que esclati una greu crisi dins d'Unió Democràtica. El cinquè capítol és dedicat aprofundir en aquests anys de divisió interna i profunda crisi d'identitat que van de 1982 fins l'any 1986. En aquesta etapa cap de les precàries coalicions dominants que es van formant puguin consolidar-se. Aquesta situació només canvia a partir de 1986. El text analitza les condicions i circumstàncies que permeten que la divisió i inestabilitat dins d'UDC es mantingui al llarg de tant de temps.

El sisè capítol examina com el partit aconsegueix resoldre el seu conflicte intern i, alhora, millorar la seva força dins de CiU. Com en el capítol quart, aquest també pot dividir-se en dues etapes diferents. El canvi de poder intern produït des de mitjans de 1986 afavoreix la formació d'una nova coalició dominant. Aquesta no triga a fer-se amb el control del partit, circumstància facilitada pel fracàs de tots els intents de recompondre l'espai de centre dreta (en especial del PRD de Miquel Roca i del PDP d'Oscar Alzaga). La unitat de la nova coalició dominant liderada per Josep A. Duran permet que Unió poc a poc vagi millorant posicions dins CiU. Aquestes transformacions, juntament amb altres factors lligats a la possibilitat que CiU intervingui més activament en la política espanyola (i la successió de Pujol) són darrera de la crisi que enfronta Miquel Roca amb Jordi Pujol entre els anys 1991 i 1993. En aquesta etapa, la direcció d'UDC (amb Duran al capdavant) aprofita molt hàbilment les diferències dins de CDC per reforçar, crisi rera crisi, la seva posició dins CiU. Passada aquesta etapa, comença per a Unió un llarg cicle d'estabilitat organitzativa que s'allarga fins l'actualitat. Tot i els canvis en la línia política, el que caracteritza aquest període és la unitat de la direcció entorn de l'inqüestionable liderat de Josep A. Duran.

Finalment, el setè capítol examina el llarg període d'estabilitat que caracteritza la vida d'Unió entre 1993 i 2001, data final de la recerca. El que mostra aquest capítol és com els diferents canvis en l'entorn i en l'aliança no pertorben les relacions de poder dins d'UDC. Electoralment, CiU inicia a partir de 1995 una lleugera davallada electoral que s'agreuja al veure l'evolució dels seus competidors. En termes parlamentaris, els anys noranta suposen la fi de les majories absolutes tant al Congrés dels Diputats com al Parlament de Catalunya. Això afavoreix una major participació de CiU en la *governabilitat* espanyola, però també més problemes en el moment de definir

l'estratègia. La consolidació de Duran permet que ara Unió tingui un paper més determinant dins de CiU. Això permet que Duran fins i tot es postuli en la cursa per la successió de Jordi Pujol. Finalment, el successor designat per Pujol és Artur Mas, de CDC. De tota manera, Unió aconsegueix, en compensació, la revisió de les bases de funcionament de l'aliança, ara jurídicament convertida en Federació de partits. El creixent protagonisme de Duran dins CiU té, com a contrapartides, l'aparició d'alguns problemes interns (aparició d'elits minoritàries, problemes en el finançament). Ara bé, com veurem, aquests problemes no són suficients per canviar la fisionomia d'UDC perquè mai arriben a qüestionar l'element que en que es fonamenta: el liderat de Josep A. Duran.

Finalment, les conclusions pretenen fer una breu recapitulació de tot l'exposat en els capítols de la part històrica. Però, alhora, també són pensades per anar més enllà del cas d'Unió Democràtica de Catalunya. Per aquesta raó són concebudes com una reflexió sobre els guanys teòrics que pot aportar aquest estudi de cas. I, en la mesura del possible, donar indicacions per a futures recerques sobre el fenomen.

L'obra acaba amb dos annexos, el primer és dedicat a la composició de la coalició dominant d'Unió Democràtica de Catalunya des de 1978 fins a l'any 2001. El segon tracta dels pactes electorals i les candidatures de CDC i UDC des de les eleccions generals de 1979 fins a les de l'any 2000. Per facilitar la consulta, l'estructura de tots dos annexos es basa en la periodització dels diferents capítols de la segona part.

* * * * *

El deute intel·lectual de l'autor és directament proporcional al llarg temps que ha durat la recerca. En primer lloc, vull agrair a l'Institut de Ciències Polítiques i Socials i al seus directors Dr. Isidre Molas, Dr. Gabriel Colomé i Dr. Joan Marcet les facilitats donades per a fer aquesta investigació. Els anys 1997 i 1998 vaig rebre del ICPS diverses ajudes econòmiques que em van permetre iniciar la recerca sobre UDC. L'any 2005, ja en la recta final, una nova ajuda va fer més fàcil una estada a Brusel·les per buscar bibliografia i ampliar coneixements. Aprofito l'ocasió per agrair al Dr. Lieven De Winter i als seus col·laboradors la gentilesa i el tracte rebuts durant els mesos que vaig estar a la Université Catholique de Louvain.

Al llarg d'aquests anys, i també dins del marc del ICPS, més concretament dins del *Seminari de partits polítics* dirigit per la Dra. Montserrat Baras he tingut ocasió d'exposar en diverses ocasions els avenços de la meva tasca investigadora. Agraïxo els comentaris i observacions rebuts en totes i cada una d'aquestes trobades de tots els seus assistents però sobretot del Dr. Joaquim M. Molins, Dr. Jesús M. Rodés i Dr. Jordi Argelaguet. Estic convençut que tot aquest debat intel·lectual produït en el marc d'aquesta institució ha estat decisiu per corregir errades i donar una orientació més adequada a la recerca.

Així mateix, l'any 2001 vaig rebre de la Fundació Jaume Bofill una ajuda econòmica per a realitzar la tesi doctoral. Em plau agrair la confiança dipositada pel tribunal que va creure en el projecte i, en especial, del director d'aquesta institució, Jordi Sánchez. Encara que potser amb un cert retard, és una satisfacció afirmar que la seva confiança no ha estat defraudada.

També em crec amb deute intel·lectual amb els membres del tribunal els professors Dr. Isidre Molas (president), Dr. Gabriel Colomé i Dr. Joan B. Culla que van jutjar la meva memòria de doctorat titulada *"Unió Democràtica de Catalunya: Evolució política i organitzativa (1976-1978)"*. Els seus comentaris i observacions sobre com guiar la meva recerca en el futur han estat molt importants per l'elaboració del treball que ara presento.

Aquella memòria de doctorat, que sens dubte constitueix els antecedents més immediats d'aquesta recerca va merèixer l'atenció de Francesc Borrell, antic dirigent d'UDC. Gràcies al interès i ajut del Sr. Borrell i a la col·laboració de l'Editorial Mediterrània i del seu editor, Eduard Fornés, aquella memòria va poder ser editada l'any 2000 sota el títol de *"Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978): CiU – El pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya"*. El llibre incloïa, a més, un interessant pròleg del Dr. Hilari Ragner, il·lustre antecessor en l'estudi d'UDC. Donat que l'interès rebut per la publicació d'aquesta recerca inicial ha estat un esperó constant per a elaborar aquesta nova obra, crec de justícia agrair de nou a tots tres l'interès i facilitats rebudes.

Donat el caràcter marcadament documental de la recerca, aquesta no hagués estat possible sense la col·laboració, gentilesa i facilitats de dues institucions fonamentals. En primer lloc, he de recordar el meu deute amb l'Arxiu Històric d'Unió Democràtica de Catalunya (Arxiu Ferran Camps). Sense l'Arxiu Històric i la facilitat per consultar la

documentació interna del partit aquesta recerca hagués estat pràcticament impossible. És per això que vull agrair al qui per llavors era el seu director Ferran Camps (†), i als successius responsables Oriol Olivé i Àlex Camps el tracte i l'amistat rebudes. L'altra gran font documental de la investigació prové dels fons del Centre de la Documentació per la Comunicació (CEDOC). Vull expressar també al Dr. Eugeni Giral i a Antoni Estupiñá les moltes facilitats rebudes al llarg d'aquests anys i la generositat amb que hi he estat acollit.

Vull agrair a les successives direccions d'Unió Democràtica de Catalunya la seva sensibilitat en autoritzar l'ús i divulgació de part de la seva documentació interna. Aquest és un gest de transparència que sens dubte els honora. Encara dins d'UDC, vull agrair a les moltes persones que en un o altre moment de la història han estat en la direcció i amb qui, en una o altra ocasió, he tingut oportunitat de conversar sobre la història del partit. Donat que la llista d'agraïments seria massa extensa, em veig obligat a un agraïment genèric. A tots ells, moltes gràcies.

Finalment, les darreres paraules però més sentides vull que siguin destinades per aquelles persones que més directament han estat al meu costat en tot aquest llarg procés: En primer lloc, a la meua família per l'ajut, comprensió i empenta mostrats durant tots aquests anys. També a Astrid Barrio i al Dr. Joan Rogríquez amb els qui, al calor de llargues converses sobre la vida, la política, la ciència i el molts projectes de futur per compartir, he acabat forjant una ja llarga amistat. I, *last but not least*, a la Dra. Montserrat Baras, la directora d'aquesta tesi, mestra i amiga de qui encara espero seguir aprenent molt en el futur.

PRIMERA PART

MARC ANALÍTIC I DISSENY DE LA RECERCA

CAPÍTOL 1.

UN MARC ANALÍTIC PER L'ESTUDI DEL CANVI ORGANITZATIU DINS D'ALIANCES POLÍTIQUES.

L'objectiu d'aquesta recerca és elaborar una explicació, guiada teòricament, de l'evolució organitzativa d'Unió Democràtica de Catalunya. Més concretament, la recerca es proposa explicar com es produeixen els diferents canvis organitzatius que UDC experimenta entre 1978, data de la aliança -encara vigent- amb Convergència Democràtica de Catalunya i l'any 2001, moment en que les bases d'aquesta aliança canvien substancialment.

Per aconseguir aquest objectiu la investigació es proposa, en primer lloc, revisar la principal literatura teòrica existent sobre el canvi organitzatiu en els partits polítics per tal d'elaborar un marc analític adient. L'elaboració d'aquest marc teòric sembla justificada per la singularitat del fenomen que ens proposem estudiar: el canvi organitzatiu d'un partit dins d'una aliança política. Com veurem en aquest capítol, donat que les aliances són fenòmens poc freqüents, no és molta la literatura teòrica hi ha reflexionat des d'una aproximació organitzativa. Menor és encara la producció que s'ha dedicat a establir teòricament les raons dels canvis organitzatius en els partits que hi són implicats. El marc analític ha de permetre, a partir de la literatura existent i de les oportunes modificacions que s'hi estableixin, determinar els principals factors que poden intervenir en l'evolució d'UDC i, alhora, establir les hipòtesis necessàries que les vinculin amb el canvi organitzatiu.

I. PARTITS POLÍTIICS I CANVI ORGANITZATIU.

L'estudi del canvi organitzatiu remet, d'una o altra manera, a la relació que tota organització té amb el seu entorn. Des d'una perspectiva general, doncs, el concepte de canvi organitzatiu pot ser aplicat a qualsevol mena d'organització, sigui quina sigui la seva complexitat i entorn en que operi. El cert és, però, que tot i que les preguntes fonamentals són comuns, tant la natura de l'organització com l'entorn en que aquesta

actua marquen substantives diferències en la relació entre uns i altres fenòmens. Diferències que es tradueixen, pel moment, en una ampla diversitat de teories i camps d'estudi sobre el canvi organitzatiu. En el cas dels partits polítics, l'especificitat de la seva forma organitzativa i, més encara, de l'entorn en el que actuen constitueix un camp d'estudi amb una ja llarga tradició intel·lectual.

1. Aproximacions a l'estudi del canvi organitzatiu en els partits polítics.

Tots els grans teòrics que han estudiat els partits polítics han reflexionat, de manera més o menys explícita, sobre el fenomen del canvi organitzatiu¹. La varietat de teories i models utilitzat és prou voluminós com per a merèixer, per si mateix, una recerca pròpia. I, tanmateix, sistematitzar i resumir de manera coherent el gruix del pensament sobre el canvi organitzatiu és bàsic per comprendre les assumpcions i problemes que en cada cas se'n deriven. La millor estratègia per a fer-ho és, sens dubte, la iniciada per Panebianco (1990: 447 i ss.) que identifica diversos problemes centrals en el concepte de canvi organitzatiu². Aquests entronquen, de fet, amb els problemes més generals derivats del concepte de canvi com a fenomen social. Com indica Panebianco, cada una de les diferents aproximacions al concepte de canvi organitzatiu depèn de la resposta que es dona a un o més d'un d'aquests problemes.

Així doncs, tota definició del concepte de canvi organitzatiu depèn fonamentalment de la resposta prèviament donada a: a) la necessitat o contingència del canvi; b) el grau d'intencionalitat o no intencionalitat; c) i el seu caràcter endogen o exogen. Alguns autors han limitat la classificació en funció de les respostes donades a la tercera pregunta (generalment considerada la més important), però aquesta estratègia suposa alinear les respostes de les dues preguntes anteriors amb la tercera, fet que en algunes ocasions en complica la comprensió³. En sentit oposat, també s'ha argumentat que una més adequada classificació precisa de respondre, com a mínim, a una altra qüestió que té a veure amb el caràcter incremental o discontinu del canvi⁴. Donat que la riquesa i claredat analítica augmenta afegint una nova dimensió al

¹ Són molts els treballs que han anat sintetitzant l'estat de la qüestió en l'estudi dels partits polítics. Una bona mostra poden ser les obres de Lenk i Neumann (1980), Crotty, Freeman i Gatlin (1966), Charlot (1971, 1985a i 1985b), Von Beyme (1986), Della Porta (1994), Ware (1996), Maor (1997), Wolinetz (1998), Bréchon (1999), Seiler (2000) o Luther i Müller-Rommel (2002), Gunther, Montero i Linz (2002). En el cas espanyol cal destacar les obres de Molas (1973), Mella Márquez (1997).

² Sobre aquest aspecte coincideixen tant Panebianco (1990: 447 i ss) com Harmel i Janda (1994). També Harmel (2002).

³ Per a diverses aproximacions en aquest sentit vegeu els treballs de Sferza (1994), Pérez-Nievas (2002) i Ramiro (2004).

⁴ Aquesta distinció és argumentada per Rihoux (2001) i, en part, per Harmel i Janda (1994).

concepte, les pàgines següents són dedicades a fer, a partir d'aquesta classificació, una breu (i per això necessàriament parcial) revisió de la principal literatura sobre el fenomen.

1.1. *La Necessitat / Contingència.*

Els partidaris del caràcter necessari o obligatori del canvi poden dividir-se en dos grups en funció de si aquest caràcter és deriva de factors endògens o exògens. El primer grup és dels qui creuen que les organitzacions, com els organismes biològics, passen necessàriament per diferents etapes al llarg de la seva vida. Pels partidaris d'aquesta perspectiva, que Panebianco defineix de *evolucionista*, les diferents etapes per les que han de passar les organitzacions poden ser determinades per endavant en funció del seu cicle vital. El caràcter necessari del canvi és identificat per Panebianco amb la *lleï de ferro de l'oligarquia* de Michels (1969), però també amb les teories del canvi social derivades de l'obra de Nisbet (1969). Les teories sobre la institucionalització dels partits polítics mantén, en major o menor mesura, el caràcter de necessitat del canvi⁵.

En un altre sentit completament diferent, tots els autors que defensen la tesi que els partits s'adapten de manera *automàtica* als canvis en l'entorn també s'adscriuen a aquesta perspectiva. Això situa dins d'aquesta aproximació la gran majoria d'autors clàssics, des de Duverger (1957) fins a Kirchheimer (1968) passant per Neumann (1956), Downs (1957), Epstein (1967) o Lipset i Rokkan (1967) que, com hem dit, creuen que els canvis que es van produint en l'entorn (en els *cleavages*, en les condicions de competició o en les funcions que els partits realitzen dins de la societat) produeixen, *invariablement*, canvis dins dels partits per adaptar-s'hi⁶. Panebianco adverteix que en els seus extrems, aquesta mena d'interpretacions pot conduir al que anomena *prejudici sociològic*⁷.

⁵ Això és constatable en el moment en que Panebianco exposa el seu model d'evolució organitzativa des del moment originari a la institucionalització (Panebianco, 53 i ss; 107 i ss). Les teories sobre la institucionalització dels partits polítics han experimentat una important evolució des de l'obra de Panebianco. L'obra seminal és de Huntington (1972: 22 i ss i 349 i ss) i entre les principals contribucions destaquen les de Janda (1980), Harmel i Svåsand (1989), Levitsky (1998) o Randall i Svåsand (2002).

⁶ Per aquesta aproximació, els partits que no s'adapten són els que desapareixen.

⁷ El prejudici sociològic consisteix en "creer que las actividades de los partidos (...) son el producto de las demandas de los grupos sociales que aquéllos representan y que, más en general, los propios partidos no son sino manifestaciones en el ámbito político de las divisiones sociales" (Panebianco, 1990: 28).

La perspectiva contrària és la de les teories del *desenvolupament polític* o del *joc estratègic* aplicades als partits polítics⁸. Pels partidaris d'aquesta visió, el canvi tendeix a ser el fruit dels jocs de forces dels actors dins del partit. La visió de Panebianco, tot i defensar la importància de la institucionalització en la vida dels partits, és molt propera a aquesta perspectiva⁹. La seva posició també és compartida per molts autors que remarquen la importància dels factors endògens en el canvi organitzatiu com Kitschelt (1989, 1994) o Harmel i Janda (1994) o Müller i Strom (1999).

1.2. El grau d'intencionalitat del canvi.

Les teories sobre la intencionalitat del canvi són essencialment associades per Panebianco a les aproximacions de tipus *gerencial* sobre les organitzacions. En la literatura sobre els partits, aquestes aproximacions solen ser la base teòrica sobre la que s'assenta una gran part de bibliografia derivada de l'aplicació de les eines del *marketing* a la política¹⁰. En canvi, bona part de la literatura que s'ha centrat en l'estudi de les burocràcies opta, en canvi, per l'aproximació contrària¹¹. Per aquestes teories, el canvi no és res més que la resultant de la dinàmica interna dins de cada partit.

Com remarca Panebianco, les posicions sobre la intencionalitat o no del canvi van estretament vinculades a dues grans aproximacions sobre el funcionament organitzatiu¹²: a) Els defensors de la intencionalitat del canvi tendeixen a creure que els partits són instruments per a aconseguir determinades finalitats i, que tots els membres de la organització s'identifiquen amb els objectius explícits d'aquesta. El que explica el funcionament dels partits és, doncs la identificació dels integrants amb els fins de l'organització. Els partits són, doncs, sistemes de solidaritat; b) Els defensors de la no intencionalitat del canvi pensen, per contra, que l'única finalitat de l'organització és la seva pròpia preservació i, com a molt, el manteniment dels equilibris entre els objectius particulars dels diferents adherents en funció de la respectiva força. Des d'aquesta perspectiva és clar que els objectius explícits de

⁸ Panebianco remet a Teulings (1973) i, específicament a l'obra seminal de Croizier i Friedberg (1977)

⁹ Així "el cambio organizativo se interpreta más bien como una consecuencia de las transformaciones que se producen en las alianzas entre los distintos actores que participan en la organización" (Panebianco, 1991: 448).

¹⁰ El model d'innovació organitzativa d'Appelton i Ward (1997) pot ser classificat dins d'aquesta categoria. Per una revisió acadèmica sobre les teories en que es fonamenta la comunicació política vegeu Gerstlé (2004) i Gingras (2003).

¹¹ Un dels exemples clàssics d'aquesta literatura és el model governamental d'Allison (1988: 213 i ss) aplicat al cas dels míssils cubans. L'estudi de la burocràcia lligada amb els partits és vinculada a l'obra de Weber (1967) i desenvolupada entre d'altres per Croizier (1963) o Etzioni (1975)

¹² Per una exposició dels postulats i problemes de cada aproximació vegeu Panebianco (1990: 35 i ss).

l'organització no són els que en guien el seu funcionament. A més, com assenyalen Harmel i Janda (1994), la necessitat d'arribar a equilibris fa que el canvi només es produeixi quan és estrictament necessari per la supervivència de l'organització, fet que afavoreix que aquestes siguin essencialment conservadores.

Com ha demostrat Panebianco, tant un model de funcionament com l'altre presenten importants problemes i objeccions que poden centrar-se en dos aspectes bàsics: la determinació dels seus objectius i el tipus d'incentius amb que funcionen.

Les teories sobre la intencionalitat del canvi inspirades en el *model racional*, presenten problemes en la determinació dels objectius dels partits polítics. A banda dels problemes de tipus empíric (com es determinen els objectius), hi ha el problema de saber si els objectius explícits de l'organització són també els objectius reals, o de separar entre els objectius i els mitjans¹³. També cal tenir present que la distinció dels objectius d'una organització no són fàcils, doncs aquests depenen dels actors que en formen part. Com diu Rihoux (2001: 100), els objectius d'una organització són en constant evolució, plurals i sempre canvians, fet que fa gairebé impossible definir-los.

Tot i així, han estat diversos els intents de definir els principals objectius dels partits polítics. Una de les teories més sovint utilitzades per la literatura és la de Strom (1990). Inspirat en una tipologia prèvia de Sjöblom (1970), aquesta teoria atribueix als diferents partits tres tipus de possibles objectius: maximitzar vots (*vote seeking*), maximitzar els càrrecs en el govern (*office seeking*) o maximitzar la influència en les polítiques (*policy seeking*). Per Strom cada un d'aquests objectius tendeix a ser, degut a l'escassetat de recursos, incompatible amb els altres. Això obliga als dirigents a afrontar intercanvis (*trade-offs*) fet que permet que, en un moment determinat, un partit pugui ser classificat en funció del seu objectiu principal. En funció de quin sigui l'objectiu perseguit els partits seran *vote-seeking parties*, *office seeking parties* o *policy-seeking parties*. Altres autors han desenvolupat el model adoptant noves categories com la de maximitzar la democràcia interna (Deschower, 1992; Harmel i Janda, 1994). Amb aquesta base, Müller i Strom (1999) intenten elaborar un model de presa de decisions del líders dels partits que tingui en compte les limitacions d'ordre

¹³ Per a Panebianco confondre els objectius explícits amb els objectius reals suposa caure en el prejudici teleològic. Sobre el seu contingut Panebianco (1990: 27 i ss).

institucional i organitzatiu. El perill de tots aquests models és que fàcilment poden caure en el *prejudici teleològic* (Rihoux, 2001: 104) ¹⁴.

Per contra, les teories sobre la no intencionalitat del canvi presenten importants problemes en el moment d'explicar el funcionament organitzatiu. Donat que els actors interns només funcionen, bàsicament, segons incentius de tipus selectiu (el seu propi interès), aquestes teories no poden explicar totes aquelles accions on la distribució d'incentius selectius per cada actor és difusa. Aquest és, juntament amb el problema del *free-rider*, el problema de les teories derivades de la lògica de *l'acció col·lectiva* ¹⁵.

Donades les limitacions d'un i altre model, la resposta de Panebianco tendeix a situar-se en un punt intermedi d'aquest debat, tot i que més proper a la segona aproximació que a la primera ¹⁶. La majoria d'estudis empírics també tendeixen a situar-se en aquesta posició intermèdia ¹⁷.

1.3. El caràcter exogen / endogen

L'origen del canvi és, de totes tres preguntes, la que ha estat més controvertida al llarg del temps. La majoria d'estudis clàssics (Duverger, Neumann, Epstein, Kirchheimer, Lipset i Rokkan, etc.) són fortament influïts per les teories de la contingència en les que els canvis en l'entorn, siguin de tipus institucional, sociològic o electoral provoquen un efecte del tipus estímul-resposta en els partits polítics. Per aquests autors, l'organització dels partits no és més que una resposta més o menys *mecànica* als

¹⁴ El prejudici teleològic consisteix en "la atribució *a priori* de fines a los partidos, de objetivos que según el observador, representan la razón de ser del partido en cuestión, de los partidos en general o de una u otra *familia ideológica* de partidos. Identificados los fines que se estiman como propios del partido, tanto sus actividades como sus características organizativas, se *deducirán* de aquellos fines" (Panebianco, 1990: 27 i ss).

¹⁵ Sobre l'acció col·lectiva l'obra seminal és la d'Olson (1965). Bones síntesis del problema de l'acció col·lectiva poden trobar-se en Barry (1970) i Casahuga (1985). Una bona exposició als problemes aplicada als partits polítics a Hopkin (1999: 27 i ss).

¹⁶ La posició de Panebianco és que "el cambio es el resultado del choque entre decisiones deliberadas (negociadas en el seno de la coalición dominante), aunque sometidas al condicionante que supone el fenómeno de la racionalidad limitada de los actores, y presiones anónimas (la resistencia al cambio, las alteraciones del entorno, los cambios tecnológicos, etc.) que intractúan con aquéllas produciendo tanto innovaciones queridas y previstas como resultados no previstos" (Panebianco, 1990: 452). Això és degut a que "los fines oficiales no pueden ser reducidos a una mera fachada ni a un producto contingente de los equilibrios organizativos (... i que) la tesis que aquí se recoge mantiene que los partidos son a un tiempo burocracias que demandan la continuidad de la organización y asociaciones voluntarias, que deben contar con, por lo menos un cierto grado mínimo de participación no obligada, y que por tanto deben distribuir simultáneamente tanto incentivos colectivos como selectivos. Aunque, como veremos, el peso de ambos puede variar de un partido a otro" (Panebianco, 1990: 39 i 41). En un mateix sentit es pronuncien, per exemple, Harmel i Janda (1994: 263) i Rihoux (2001).

¹⁷ En aquest sentit, i pel cas espanyol s'hi pronuncien, per exemple, Ramiro (2004), Chadel (2001) o Hopkin (1999).

grans canvis en l'entorn. I, degut a que els grans canvis socials evolucionen lentament, també el canvi organitzatiu s'esdevé de manera incremental i gradual¹⁸. És per això que per gran part de les obres clàssiques, molt marcades per l'aproximació de la *competició electoral*, el *funcionalisme* o la *sociologia històrica*, l'estudi del canvi organitzatiu no és un problema analític molt rellevant¹⁹. Per contra, sí que és extremadament important l'estudi dels canvis que es produeixen en l'entorn institucional, social, dels sistemes de partits, etc. Encara avui una part molt destacada dels estudis sobre partits s'inscriuen en aquesta tradició²⁰. Com assenyala Panebianco, en la seva aplicació més mecanicista, una part d'aquestes obres poden caure en el *prejudici sociològic*, és a dir en el perill de creure que els partits no són autònoms del medi en el que actuen.

La tradició d'estudi que tendeix a remarcar el caràcter bàsicament endogen del canvi remet, en els seus orígens a Weber i Michels. En general totes les teories que tendeixen a seguir l'enfocament *evolutiu* dels partits (inspirant-se en el cicle vital de la biologia) tendeix a alinear-se amb aquests plantejaments. Fora d'aquesta tradició, però remarcant també la importància dels factors interns hi ha l'obra de F. Wilson (1980, 1994). Tot i que Wilson també remarca el pes dels factors exògens en el canvi organitzatiu, assenyala que el factor clau explicatiu del canvi és sempre per raons internes²¹. La importància que Harmel i Janda donen als factors endògens també permet situar-los, si bé amb matisos, dins d'aquesta perspectiva.

A mig camí de unes i altres teories, Panebianco aposta de nou per un model *híbrid*. Aquest model es desenvolupa en tres grans etapes el desencadenant de les quals és la interacció entre un estímul extern que actua de catalitzador i l'existència de determinades precondicions internes (Panebianco, 1990: 454 i ss). Sense la coincidència de totes dues condicions, el canvi no és possible.

L'existència d'aquestes tres posicions dins de la literatura posa de manifest la dificultat de determinar *a priori* l'origen del canvi. Després de Panebianco són cada cop més els

¹⁸ Sobre els nivells temporals i d'anàlisi en l'estudi comparat dels partits vegeu Seiler (2001). Un exemple típic d'aquesta concepció del canvi pot observar-se en la literatura sobre la vulnerabilitat dels partits o el *party decline*. Per a una síntesi de les principals aportacions d'aquest debat vegeu Lawson and Merkl (1988) i Mair (1994).

¹⁹ Per a una crítica a les aportacions del funcionalisme estructuralista a l'estudi dels partits vegeu el treball de Montero i Gunther (2002: 18 i ss). Per a un balanç crític de la teoria de la contingència des de la sociologia de les organitzacions vegeu Mintzberg (1984: 253 i ss).

²⁰ Entre els treballs més significatius cal destacar els de Harmel i Janda (1982), Wolinetz (1988), Mair (1989), Katz i Mair (1992, 1993 i 1995) o Von Beyme (1996).

²¹ La variable interna és "the key intervening variable that determines whether or not the parties will or not in fact respond" (Wilson, 1980: 542.)

estudis sobre el canvi organitzatiu (sobretot de tipus empíric) que es decanten per a considerar models *híbrids* de canvi organitzatiu. Ara bé, com assenyala Rihoux, aquesta qüestió resta lluny de poder ser resolta teòricament. Perquè, en cas que els models híbrids siguin els més explicatius, llavors la pregunta passa a ser quina és la combinació de variables adequada per explicar el canvi²². És per aquesta raó que Rihoux aposta per a determinar de manera empírica el caràcter del canvi, deixant els models teòrics oberts respecte a aquesta qüestió.

1.4. La continuïtat / discontinuïtat.

El caràcter continu o discontinu del canvi, tot i que pot ser considerat una qüestió menor i sovint obviada per la literatura teòrica és, sens dubte, un problema important per l'estudi del canvi, especialment en el moment d'operacionalitzar el concepte²³. Aquesta dimensió és clau perquè afecta substancialment al que entenem o no per canvi organitzatiu i, sobretot, a la manera d'estudiar-lo. Si entenem que el canvi es produeix de manera lenta, els instruments d'anàlisi seran bàsicament de tipus quantitatius; si, per contra, pensem que l'important del canvi és la seva dimensió de ruptura amb les etapes precedents l'aproximació serà més qualitativa. Com assenyala Seiler (2001), tot sovint la distinció entre una i altra concepció va lligada a la temporalitat (llarga o curta) del fenomen que volem estudiar.

La majoria d'estudis que donen prioritat als factors exògens del canvi tendeixen a considerar el canvi de manera continua, lenta i gradual. Són, en la seva majoria, estudis que abasten llargs períodes de temps i vinculen els canvis organitzatius efectes sistèmics (*system-level change*²⁴). Entre els exemples clàssics més representatiu d'aquesta tendència pot ser l'estudi dels *cleavages* socials de Lipset i Rokkan. En l'actualitat aquesta tendència a considerar el canvi com a fenomen lligat als grans canvis socials continua viva sobretot en els treballs de Katz i Mair (1992, 1993, 1995, 1996).

En canvi, els treballs que donen prioritat al caràcter endogen o híbrid del canvi tendeixen a remarcar el seu caràcter qualitatiu, discontinu i a curt termini (*discrete*

²² En les seves paraules "Dans l'éventualité où cette troisième perspective serait retenue, à quelle(s) combinaison(s) de variables externes et internes faut-il accorder la priorité dans le cadre d'un test empirique?" (Rihoux, 2001: 106).

²³ La importància d'aquesta dimensió és assenyalada per Rihoux (2001: 107 i ss). També per Ramiro (2004: 21).

²⁴ El concepte de *system-level change* és elaborat per Harmel (2002: 122 i ss.).

*change approach*²⁵). Panebianco, per exemple, considera que el canvi tendeix a produir-se per mitjà de trencaments, de salts qualitius. Aquests salts qualitius són els que es produeixen dins de la coalició dominant. En una línia semblant s'hi pronuncien Wilson (1980) o Rihoux (2001). Tanmateix, Harmel i Janda (1994) tot i acceptar la importància de les ruptures (la teoria dels *shocks externs*), en els seus tests empírics utilitzen definicions de canvi organitzatiu de tipus quantitatiu i incremental²⁶. Tot i que des de la perspectiva del canvi com a fenomen discontinu i qualitatiu no són explicables tots els possibles tipus de canvi, el cert és que una definició d'aquest tipus permet superar un problema fonamental de la visió incremental: la distinció entre els moments en que el canvi es produeix dels que la organització es manté estable.

2. Principals models híbrids de canvi organitzatiu.

Fins ara hem considerat les principals dimensions/dilemes que caracteritzen el concepte de canvi organitzatiu i les diferents respostes teòriques que hi dóna la literatura sobre partits polítics. Hem vist també, les serioses dificultats que presenten totes aquelles teories del canvi organitzatiu que tendeixen a donar respostes excloents per cada una de les dimensions del concepte²⁷. Per aquesta raó, i per intentar superar aquestes dificultats en aquest apartat ens limitem a revisar alguns dels principals models híbrids sobre el canvi organitzatiu. La selecció és, de ben segur, necessàriament parcial i discutible, però recull els models que han sistematitzat de manera més elaborada la noció de canvi organitzatiu²⁸. L'objectiu de les pàgines que segueixen consisteix en analitzar-ne els seus encerts i problemes. A partir d'aquests models n'ha de sortir, més endavant, el marc teòric sobre el que fonamentar-se aquesta investigació.

2.1. Panebianco, Models de partit.

L'obra pionera en l'elaboració de models de canvi organitzatiu és la de Panebianco (1990). Fins llavors, la literatura havia analitzat el fenomen del canvi de manera

²⁵ Aquest concepte és elaborat per Harmel (2002: 125 i ss).

²⁶ Aquest criteri es manté en obres posteriors dels autors com les de Harmel i Janda (1995), Janda, Harmel, Edens i Goff (1995), Harmel i Tan (2003).

²⁷ L'única excepció és, com hem vist, la dimensió de continuïtat/discontinuitat del canvi.

²⁸ Donada la sempre limitada disponibilitat d'espai no incloem altres models com poden ser els de Richardson (1976), Wilson (1980, 1994), Koole (1994 i 1996), Maor (1997), Appelton i Ward (1997), així com els innumerables estudis de cas. Un bon repàs de tota aquesta literatura i dels estudis de cas francesos a Rihoux (2001: 79 i ss). Pel cas espanyol cal destacar els treballs de Hopkin (1999), Lagares (1999), Chadel (2001), Méndez (2000), Pérez-Nievas (2002), o Ramiro (2004).

genèrica²⁹. L'obra de Panebianco distingeix, a més, dos fenòmens de canvi aplicat als partits polítics dels que intenta elaborar-ne el respectiu model.

El primer i potser més conegut és el que anomena *evolució organitzativa* (Panebianco, 1990: 53 i ss). Panebianco, com abans Weber o Duverger remarca la importància que els orígens d'un partit tenen en la vida d'aquest. En els orígens de tot partit es donen un seguit d'*intercanvis organitzatius* (*trade offs*) als que els dirigents (el que ell anomena la *coalició dominant*) han de donar resposta buscant un equilibri inicial el més estable possible. Els continguts d'aquests intercanvis són tot sovint antagònics i tenen a veure amb la ideologia (ideologia manifesta vs. objectius latents); la distribució d'*incentius selectius* o *col·lectius*; el marge de maniobra dels dirigents; o la estratègia vers l'entorn (*adaptació* o *predomini*)³⁰.

En funció dels acords en la resolució de cada un d'aquests intercanvis comença a configurar-se l'estructura inicial de poder o *model originari* del partit³¹. La resolució d'aquests dilemes es dona, evidentment, en funció de les circumstàncies històriques i sociològiques que es donen en el moment de la fundació. Panebianco distingeix els tres principals tipus de circumstàncies històriques que poden fer variar el model originari del partit: la manera com aquest inicia i desenvolupa la construcció de l'organització (*difusió / penetració territorial*³²); la presència o absència d'una *institució externa* que patrocini directament l'origen del partit³³; i l'existència o no d'un *líder carismàtic*³⁴. Aquestes tres circumstàncies, en afectar a les possibles respostes que es donen a cada un dels dilemes contribueixen a que les circumstàncies del moment originari de cada partit sigui diferent.

²⁹ Duverger, per exemple havia enunciat, de manera genèrica que "del mismo modo que los hombres conservan durante toda su vida la marca de su infancia, los partidos sufren profundamente la influencia de sus orígenes (Duverger, 1957: 15).

³⁰ Sobre cada un d'aquests dilemes vegeu el capítol 1 de Panebianco (1990).

³¹ "los factores que, combinándose de distintas maneras, dejan su huella en la organización y definen sus características originarias" (Panebianco, 1990: 108).

³² "Estamos ante un caso de *penetración territorial* cuando un *centro* controla, estimula y dirige el desarrollo de la periferia, es decir, la constitución de las agrupaciones locales e intermedias del partido. Hablaremos de *difusión territorial* cuando el desarrollo se produce por *generación espontánea*" (Panebianco, 1990: 110).

³³ "La presencia o ausencia de la institución externa cambia la fuente de legitimación de los líderes. Si existe una institución externa, el partido nace y es concebido como el *brazo político* de esa institución" (Panebianco, 1990: 112).

³⁴ "En la fase de gestación de un partido existen *siempre* componentes carismáticos en la relación líderes seguidores (...) se trata del hecho de que el partido sea la creación de un líder que aparece como el creador e intérprete indiscutido de un conjunto de símbolos políticos (las metas ideológicas del partido) que llegan a ser inseparables de su persona" (Panebianco, 1990: 113).

L'estructura de poder del partit és el que constitueix la seva *fisonomia*, la base sobre la que Panebianco elabora la seva tipologia bàsica de partits polítics³⁵. La fisonomia d'un partit equival, per Panebianco, a l'estructura de la *coalició dominant*³⁶, que es defineix en funció de tres dimensions: el seu *grau de cohesió*³⁷, la seva *estabilitat*³⁸, i el seu *mapa de poder organitzatiu*³⁹. Així doncs, a diferència de Weber (1967) o Duverger (1957) que construeix la seva tipologia en funció del funcionament de les organitzacions de base del partit, Panebianco opta per definir els partits polítics segons les relacions de poder en la cúpula⁴⁰.

El moment originari de tot partit polític, en tant que constitueix el primer punt d'equilibri (estabilitat) dins de la coalició dominant, té una incidència fonamental al llarg de tota la vida del mateix⁴¹. Però, donat que l'equilibri (estabilitat) del moment originari del partit no té perquè derivar-se de la unitat de la coalició dominant⁴², això suposa que a vegades els problemes dels orígens (*faccionalisme*) també perduren al llarg del temps⁴³.

Ara bé, més enllà del moment originari, Panebianco també identifica un primer factor de canvi organitzatiu dins dels partits polítics: *la institucionalització*. La institucionalització suposa la integració a la organització dels valors i finalitats del partit⁴⁴. En aquest procés, la ideologia (incentius col·lectius) juga un paper fonamental.

³⁵ "La fisonomía de la coalición dominante es lo que distingue la estructura organizativa de un partido de la de otro. Construir, por tanto, una tipología de las coaliciones dominantes en los partidos equivale a identificar los diferentes tipos de organización de los partidos" (Panebianco, 1990: 92).

³⁶ "la coalición dominante de un partido está integrada por aquellos sectores, pertenezcan o no formalmente a la organización, que controlan las zonas de incertidumbre más vitales (...) una coalición dominante es por tanto siempre una construcción esencialmente precaria" (Panebianco, 1990: 91). Sobre les raons de perquè utilitza aquest concepte i no altres com *cercle interior* (Duverger) o *oligarquia* (Michels) vegeu les pàgines precedents.

³⁷ "El grado de cohesión o de división de la coalición dominante hace referencia al grado de concentración o dispersión del control sobre las zonas de incertidumbre de la organización. Y, por tanto, al grado de concentración o dispersión del control de la distribución de incentivos" (Panebianco, 1990: 315).

³⁸ "La estabilidad o inestabilidad de la coalición dominante hace referencia al modo en que se desarrollan los juegos de poder en sentido horizontal: es decir, las relaciones entre los diversos integrantes de la élite. Más concretamente, lo que describe es la capacidad de los miembros de la coalición dominante para establecer compromisos relativamente duraderos en el reparto de las esferas de influencia de la organización" (Panebianco, 1990: 316).

³⁹ "Por mapa del poder entiendo tanto las relaciones entre las distintas áreas organizativas del partido (...) como las relaciones (...) entre el partido y otras organizaciones" (Panebianco, 1990: 94).

⁴⁰ La seva obra té, en aquest sentit més connexions amb la tradició inaugurada per Michels (1969).

⁴¹ Aquesta constatació també prové de Weber i Duverger.

⁴² Per a la demostració que és possible l'existència d'una coalició dominant dividida i estable vegeu Panebianco (1990: 315 i ss).

⁴³ Sobre aquest aspecte vegeu Pérez-Nievas (2002: 55 i ss). Aquest és també el cas d'Unió Democràtica de Catalunya, vegeu a títol d'exemple el capítol dedicat als antecedents d'aquesta obra.

⁴⁴ "La institucionalización es el proceso mediante el cual la organización incorpora los valores y fines de los fundadores del partido (...) este proceso implica el paso de una organización fungible (es decir, puro instrumento para la realización de ciertos fines) a la institución (... Esta) adquiere un valor en sí misma, sus fines se incorporan a la organización y se convierten en inseparables y a menudo indistinguibles de ella" (Panebianco, 1990: 115).

Ara bé, aquesta integració de la ideologia suposa, precisament, passar a considerar el partit com la condició primera per a poder aplicar la ideologia i, per tant, la seva preservació material (incentius selectius) com l'autèntica finalitat primera. Tot i el caràcter *inevitable* que aquesta teoria hereta de Michels, per Panebianco té un caràcter més contingent⁴⁵: tot i que la institucionalització sempre crea un sistema d'incentius, aquest presenta una combinació mixta entre *lleialtats* (incentius col·lectius) i *interessos* (incentius selectius). La diferent combinació que aquest sistema d'incentius pot presentar, juntament amb el tipus de relacions que s'estableixin amb l'entorn permeten que els resultats d'aquest procés siguin oberts (institucionalització *forta / feble*⁴⁶). El tipus d'institucionalització, depèn, doncs de la relació entre aquestes dues dimensions: 1) el *grau d'autonomia* respecte a l'ambient⁴⁷; 2) i el *grau de sistematització*, d'interdependència entre les diferents parts de l'organització⁴⁸.

Vinculant el moment originari amb els resultats de la institucionalització Panebianco elabora la seva primera tipologia (*partits d'oposició, partits de govern, partits carismàtics*) per explicar l'evolució organitzativa⁴⁹. Els resultats de la seva recerca comparada mostren, però, que la relació plantejada per Panebianco entre model originari i tipus d'institucionalització no és tant directa com sembla. Per tal d'ajustar el seu model d'evolució organitzativa, Panebianco elabora una nova tipologia de partits polítics i, alhora, intenta identificar aquelles contingències estructurals que poden afectar el desenvolupament del partit. La tipologia del que l'autor anomena *sistemes organitzatius* remet, amb precaucions, a una adaptació dels conceptes clàssics d'*oligarquia, monocràcia i poliarquia*⁵⁰.

⁴⁵ Panebianco presenta un tipus ideal d'institucionalització, però reconeix que aquest pot patir nombroses transformacions segons les característiques del procés (Panebianco, 1990: 57 i ss).

⁴⁶ "Todos los partidos tienen que institucionalizarse en una cierta medida para sobrevivir, pero mientras en ciertos casos el proceso desemboca en instituciones *fuertes*, en otros da lugar a instituciones *débiles*." (Panebianco, 1990: 117).

⁴⁷ "Existe autonomía cuando la organización desarrolla su capacidad para controlar directamente los procesos de intercambio con el ambiente. Por el contrario una organización es dependiente cuando los recursos indispensables para su funcionamiento son controlados desde el exterior, por otras organizaciones" (Panebianco, 1990: 119).

⁴⁸ "Un sistema organizativo puede ser de tal clase que deje amplia autonomía a sus propios subsistemas internos. En este caso el grado de sistematización es bajo. Significa que las unidades controlan autónomamente, con independencia del centro de la organización, los recursos necesarios (...) Un grado elevado de sistematización, por el contrario, implica una fuerte interdependencia entre las diversas unidades, garantizada mediante un control centralizado de los recursos organizativos y de los intercambios con el centro" (Panebianco, 1990: 120-1).

⁴⁹ La vinculació entre tots dos fenòmens a Panebianco (1990: 137). Abans l'autor estableix una interessant relació entre el tipus d'institucionalització i el tipus de coalició dominant segons la que "cuanto más institucionalizado se halle el partido, menos organizados seran los grupos internos. Y, correlativamente, cuanto menos institucionalizado se halle el partido, más organizados estaran los grupos internos" (Panebianco, 1990: 125 i ss).

⁵⁰ Afirma "a título de ejemplo simplificante –puesto que se trata de categorías que tienden a simplificar la realidad de un modo excesivo– los tres tipos de coalición dominante a los que nos venimos refiriendo, pueden ser descritos recurriendo a los conceptos tradicionales del poder" (Panebianco, 1990: 321). El

La tercera part del llibre és destinada a definir amb més precisió les contingències estructurals que poden afectar l'evolució organitzativa dels partits. Panebianco es centra en la dimensió i complexitat de l'organització, en les característiques de l'entorn en que operen els partits i en les característiques del seu personal polític. De tots aquests factors, els canvis en l'entorn són els que apareixen com la principal *zona d'incertesa* que ha d'intentar controlar la coalició dominant⁵¹. I, per les evidents dificultats del repte, com una de les principals raons de variació de la fisonomia dels partits⁵². Panebianco identifica els dos principals tipus d'entorns en els que actuen els partits, i les característiques ambientals que els poden definir. L'entorn dels partits pot dividir-se entre les *constriccions institucionals*⁵³ i els *escenaris*⁵⁴. Per la seva banda, les característiques ambientals bàsiques són: la *simplicitat/complexitat*⁵⁵, l'*estabilitat/inestabilitat*⁵⁶, i la *hostilitat/liberalitat*⁵⁷.

Ara bé, a més de l'evolució organitzativa dels partits polítics des del seu origen fins el moment de la institucionalització, Panebianco també elabora un altre model de canvi organitzatiu. Aquest nou model pretén servir per explicar tant els canvis que condueixen del moment originari a la institucionalització, com l'evolució del partit un cop aquesta s'ha produït. Aquest segon model és el que pròpiament es refereix al *canvi organitzatiu* i el que s'examina en la quarta part del llibre (Quadre 2.1). En aquest

principal problema d'aquesta tipologia és en el concepte de poliarquia doncs engloba dues configuracions diferents de la coalició dominant (dividida-estable i dividida inestable). Aquest problema podria superar-se adjectivant la poliarquia (estable o inestable). L'autor extreu l'actualització dels conceptes de Schonfeld (1980).

⁵¹ "Ámbitos que son imprevisibles para la organización" (Panebianco, 1990: 83 i ss). Sobre el concepte de zones d'incertesa i el seu desenvolupament vegeu el capítol 3 del seu llibre.

⁵² Els canvis en l'entorn són, de totes tres contingències estructurals on és més fàcilment s'evidencia la pèrdua de control de la coalició dominant sobre les zones d'incertesa. I, com diu Panebianco "la pérdida de control sobre las zonas de incertidumbre reduce automáticamente la capacidad de la coalición dominante para distribuir incentivos colectivos de identidad a sus seguidores" (Panebianco, 1990: 460).

⁵³ "Las constricciones institucionales son aquellos factores, relativamente estables, que estructuran los escenarios en que operan los partidos, y es por esta vía como influyen en la organización" (Panebianco, 1990: 390).

⁵⁴ "Los escenarios representan las distintas mesas de juego en las que el partido participa y de las que extrae, en cuantía proporcional al resultado de los distintos juegos, los recursos necesarios para su funcionamiento (...). Los escenarios en los que opera un partido no son todos identificables a priori, pueden variar a lo largo del tiempo (...pero) hay dos, al menos, que constituyen en cualquier caso y siempre *ambientes relevantes*: el *electoral* y el *parlamentario*." (Panebianco, 1990: 394-5).

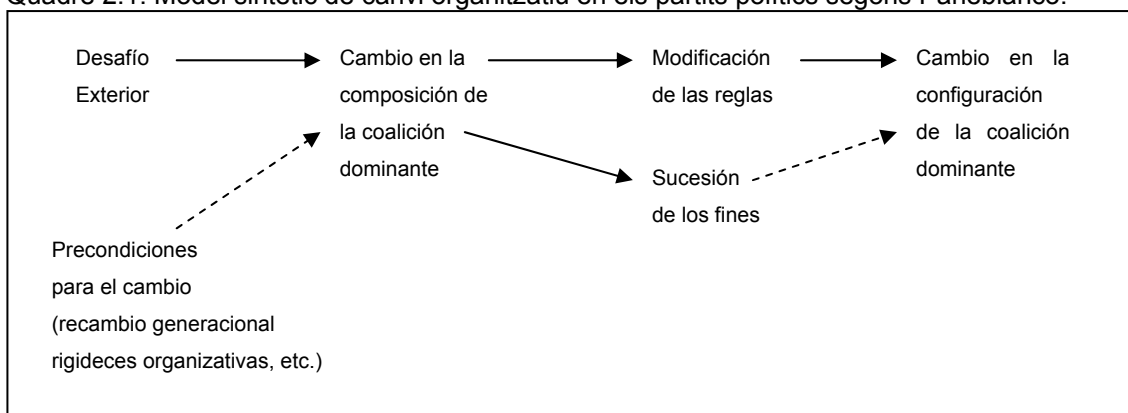
⁵⁵ "cuanto más complejo es el entorno, más imprevisible se hace para la organización (...) una presión en favor del incremento de la complejidad organizativa, hace que la conflictividad de la organización sea más elevada" (Panebianco, 1990: 385).

⁵⁶ "cuanto menos estable sea el ambiente, y más sometido a oscilaciones y cambios, tanto más imprevisible para la organización (...) aumentado la conflictividad y la contraposición entre líneas políticas divergentes" (Panebianco, 1990: 386-7).

⁵⁷ "cuanto mayor es la hostilidad ambiental, tanto más unida tiende a estar una organización (porque...) las amenazas externas tienden a aumentar la cohesión de los grupos" (Panebianco, 1990: 388).

model la definició és molt precisa, doncs el canvi organitzatiu queda limitat estrictament a un canvi en la configuració de la coalició dominant⁵⁸.

Quadre 2.1. Model sintètic de canvi organitzatiu en els partits polítics segons Panebianco.

Font: Panebianco (1990: 458).

La tesi de Panebianco és que la majoria (però no tots) els canvis organitzatius són fruit d'una primera interacció: la coincidència d'un *estímul extern* (també *desafiament exterior*⁵⁹) amb unes determinades *precondicions* pel canvi dins del partit⁶⁰. L'estímul extern funciona com a *catalitzador* sense el qual les precondicions no reaccionen⁶¹. Donada aquesta primera interacció, llavors comença una segona fase marcada pels *factors endògens*: la dissolució de la vella coalició dominant i la formació de noves aliances que s'evidencien en una nova *composició* de la coalició dominant⁶². Finalment, la tercera fase es caracteritza per una nova interacció de factors endògens:

⁵⁸ En les seves paraules: "Para mi, un cambio organizativo es un cambio en la configuración de la coalición dominante del partido. Un cambio del orden organizativo sólo puede considerarse tal, si modifica la relación entre los grupos que existen en la organización. Es decir, cuando altera el reparto existente en cuanto al control de los incentivos y reestructura los juegos de poder, tanto verticales (...) como -dado que son interdependientes- los horizontales" (Panebianco, 1990: 454).

⁵⁹ La definició dels estímuls externs no és molt clara en el model. Panebianco (1990: 455) parla de situacions de forta pressió ambiental que, a títol il·lustratiu equipara amb una derrota electoral, l'aparició d'un nou competidor o, més genèricament, a un *empitjorament dels termes d'intercanvi* en l'escenari electoral.

⁶⁰ L'ambigüetat d'aquesta variable permet utilitzar-la com a *darrer recurs*, en cas de que algun cas no s'adapti a la teoria, sempre pot argumentar-se que el canvi organitzatiu no es produeix degut a que les pre-condicions pel canvi no eren clares.

⁶¹ Com diu l'autor "La hipótesis, por tanto, más plausible es que el cambio organizativo será, en la mayor parte de los casos, la consecuencia de un estímulo externo (ambiental y/o tecnológico), que viene a insertarse en el conjunto de factores de tipo interno que estaban ya de por sí *socavando* la estructura de poder (incluidos, por ejemplo los cambios generacionales). El estímulo externo hace, por tanto de *catalizador*, acelerando el proceso de transformación de la estructura de poder (es decir, la distribución de recursos entre los distintos grupos) cuyas precondiciones ya existían con anterioridad (...) Sin embargo, si no existe tanto el reto planteado por el entorno como las precondiciones internas (sinó sólo uno de esos dos factores) el cambio no se producirá" (Panebianco, 1990: 453).

⁶² La segona fase consisteix en "la sustitución del grupo dirigente, la disolución de la vieja coalición dominante (desacreditada por su incapacidad para superar la crisis) y la formación de nuevas alianzas. La resupesta a la crisis consiste por tanto en un recambio de la cúpula..." (Panebianco, 1990: 455). Com diu Panebianco és precís distingir entre "la configuración de la coalición (...) de su composición (las personas que, en concreto, forman parte de ella). Los cambios en la composición de la coalición dominante (...) no tienen porqué producir alteraciones en su configuración" (Panebianco, 1990: 94).

canvis en *les regles de joc*⁶³, i canvis bé en els *objectius oficials (identitat)* o, més sovint, en la *línia política* partit⁶⁴. Aquesta darrera interacció és la que comporta, de fet, el canvi de la *configuració* de la coalició dominant; és a dir, és la que suposa pròpiament el canvi organitzatiu⁶⁵. La divisió de les tres fases és purament analítica perquè en realitat tots els fenòmens tendeixen a donar-se de manera superposades⁶⁶. Això suposa, de fet, que les condicions pel canvi organitzatiu passen, en aquest model, per la interacció de tots els factors entre sí.

A més de definir les fases en que es produeix el canvi organitzatiu, el model de Panebianco assenyala, de manera més o menys ambigua, les diferents variables que intervenen en el procés. El seu model de canvi organitzatiu estableix una variable independent de tipus extern, (1) els canvis en l'entorn, i dues variables independents de tipus intern: (2) les precondicions internes pel canvi i (3) els canvis en la composició de la coalició dominant. Les variables dependents del model són la configuració de la coalició dominant (cohesió, estabilitat, mapa de poder organitzatiu) i els canvis en els objectius oficials-estratègia del partit.

El model també explica les raons teòriques per les quals es produeix el canvi organitzatiu. En aquest sentit l'obra remet a una determinada concepció del poder entès com a relació d'intercanvi desigual, i a la seva variant, que ja hem explicat, de la teoria dels incentius (selectius i d'identitat) com a objecte d'intercanvi⁶⁷. És en base a aquest conjunt d'assumpcions i teories que el model explica les raons del canvi organitzatiu. Des d'aquesta perspectiva, tot desafiament extern (afegit a unes determinades precondicions internes) suposa un desequilibri en el sistema organitzatiu creat entre la *fisonomia* de la coalició dominant, els *objectius oficials* amb que aquesta es legitima i el seu *comportament* efectiu. L'alteració d'aquest equilibri és el que

⁶³ L'autor adverteix que no sempre el canvi de regles es ratifica a nivell estatutari ni del canvi en el sistema electoral intern. Sí, però, que comporta una primera reestructuració de l'organigrama doncs "algunos órganos, y en particular aquellos en los que aún se hallan atrincherados los viejos líderes o sus partidarios, pierden importancia, en tanto que otros cobran nuevo relieve o son creados *ex novo*; se modifican los mecanismos de coordinación, etc." Panebianco (1990: 456).

⁶⁴ Sobre el concepte de línia política Panebianco afirma "Me doy cuenta, obviamente, de que la expresión línea política, tomada sin más del léxico político cotidiano, es muy vaga e imprecisa. Pero es que su mismo referente empírico, aquello a lo que se refiere la propia expresión, es efectivamente vago e impreciso: una línea política, de hecho, no es otra cosa que una serie de afirmaciones que hacen los líderes sobre los objetivos intermedios que el partido pretende perseguir" (Panebianco, 1990: 96).

⁶⁵ I així "la tercera fase és la que consiste en la reestructuración de la organización, en un cambio en la fisonomía de la organización que afecta simultáneamente a dos áreas organizativas básicas. Cambian, en primer lugar las *reglas del juego*, las reglas por las que se rige la competición interna (...) En segundo lugar, se lleva a cabo una redefinición de los *objetivos oficiales* de la organización, que tiene como misión legitimar al nuevo grupo de poder" (Panebianco, 1990: 456).

⁶⁶ Les fases "constituyen secuelas *lógicas*: en realidad los dos procesos, que desembocan en un cambio existente en la organización se presentan entrelazados y superpuestos" (Panebianco, 1990: 461).

⁶⁷ El paradigma utilitzat és de l'actor i el sistema proposat per Crozier i Friedberg (1977).

produeix la *crisi d'identitat* (discussió dels objectius oficials) seguida d'una *crisi organitzativa* que trenca la fisonomia de la coalició dominant i produeix la seva substitució per una nova aliança (configuració) que defineix els seus propis fins i la línia política que se'n deriva⁶⁸. El grau d'alteració d'aquest equilibri varia, substancialment, en funció de diferents paràmetres: la gravetat del desafiament, el grau de maduresa de les precondicions internes i, sobretot, del nivell d'institucionalització del partit⁶⁹. Aquesta darrera condició remet a la historicitat del canvi, fet que en constitueix una important resistència⁷⁰.

L'obra de Panebianco no és exempta de certes dificultats. La primera i més important és de *sobreteorització* (Ware, 1996, Rihoux, 2001), especialment pel que fa a la possibilitat d'operacionalitzar alguns dels seus conceptes⁷¹. A banda d'aquesta crítica, un dels problemes centrals ha girat entorn dels significats del concepte d'institucionalització⁷².

⁶⁸ Així “una modificación de los fines últimos, altera radicalmente la identidad de la organización y vuelve a definir en profundidad su territorio de caza (...); más a menudo, lo que se producirá será un cambio en la línea política que apenas tocará los considerados como fines últimos del partido” (Panebianco, 1990: 457).

⁶⁹ Sobre aquest darrer aspecte vegeu Panebianco (1990: 484-5). Sobre la relació entre institucionalització i autonomia dels desafiaments exteriors vegeu Panebianco (1990: 125 i ss).

⁷⁰ Per una crítica dels models de path-dependency com aquest vegeu Pérez Nievas (2002: 59 i ss).

⁷¹ Dos intents força reeixits d'aplicar la seva teoria a Koole (1994) pel cas holandès i Maor (1997) pel cas anglès. Per la seva banda, l'aplicació que en fa Rihoux (1991 i 2001) el condueix a refutar les seves teories.

⁷² El debat sobre el concepte d'institucionalització te a veure, en part, amb el significat del concepte, però, sobretot, amb les dimensions que es consideren fonamentals per estudiar-lo (Randall i Svåsand, 2002).

En la seva obra Huntington (1972) estableix una definició d'institucionalització molt ampla (molt més enllà de l'àmbit dels partits polítics), vinculada a quatre dimensions: el grau d'autonomia (*autonomy*), la coherència (*coherence*), la complexitat (*complexity*) i la flexibilitat (*adaptability*). Segons Huntington, l'autonomia vincula la organització amb el seu entorn; la coherència mostra el consens intern sobre els procediments i finalitats; la complexitat demostra el numero i interrelació entre les diferents parts de l'organització; i la flexibilitat remet a la capacitat per sobreviure.

Panebianco construeix el seu concepte d'institucionalització, bàsicament a partir de la idea d'infusió de valor (*value infusion*) de Sleznik (1957). Les dimensions del seu concepte d'institucionalització, el grau d'autonomia de l'entorn (*autonomy*) i el grau de sistematització (*systemness*) són estretament vinculades a aquesta idea. Panebianco estableix a més una relació directa positiva entre autonomia i grau de sistematització. Per contra, discrepa de les dimensions establertes per l'obra seminal de Huntington (1972) sobre el concepte d'institucionalització. Per a Panebianco, hi ha relació lògica entre el grau d'autonomia i la resta de dimensions de Huntington, de manera que les substitueix pel grau de sistematització. Levitsky (1998) ha criticat tant a Panebianco com a Huntington la distància entre la concepció inicial d'infusió de valor i les dimensions associades per a estudiar el fenomen. Levitsky assenyala la necessitat de separar entre el que és estrictament la infusió de valor (*value infusion*) de la rutinització organitzativa (*organizational routinization*) degut a que (com demostra el seu estudi sobre el Partido Justicialista Argentí) totes dues dimensions sí que són clarament independents. A més, Levitsky refusa que el grau d'autonomia de Panebianco i Huntington sigui tant rellevant.

Una perspectiva totalment oposada de la institucionalització ha estat elaborada per Janda (1980), que suggereix que la institucionalització arriba quan el partit es *reifica* en la ment de la opinió pública i tothom dóna per descomptat que ha d'existir. A partir de tota aquesta literatura Randall i Svåsand (2002: 13) han suggerit que el concepte pot remetre's a quatre dimensions i que encara en manca una lligada als aspectes temporals (*adaptability*).

	Internal	External
Structural	<i>Systemness</i>	<i>Autonomy</i>
Attitudinal	<i>Value Infusion</i>	<i>Reification</i>

També el model sintètic presenta problemes detectats pel mateix Panebianco: 1) Un d'ells es refereix a la distinció entre renovació de la coalició dominant i canvi en la composició per mitjà de la cooptació (sense afectar fisonomia); 2) El segon es refereix a la dificultat per a identificar el canvi de fisonomia, en especial quan aquesta no va acompanyada d'un relleu en el liderat; 3) El tercer és l'abast temporal del canvi organitzatiu com a fenomen, donat que aquest pot allargar-se molt en el temps⁷³. Altres autors que han desenvolupat les idees de Panebianco entenen que una de les limitacions del model és la manca de voluntat exhaustiva i d'una adequada definició dels desafiaments externs (Harmel i Janda, 1994: 265).

Potser l'objecció més rellevant al model de canvi organitzatiu és la de l'excessiu *determinisme* en la formulació del model. Tal i com Panebianco presenta el seu model, totes les variables que hi figuren (en especial les independents) semblen alhora *suficients* i *necessàries*, de manera que no pot donar-se cap tipus de canvi organitzatiu si no es donen les condicions especificades.

A banda d'aquesta, també cal tenir present l'assumpció de que la coalició dominant en els moments de crisi organitzativa funciona de manera unida enfront les elits minoritàries i marginals⁷⁴. Aquesta assumpció, lògica en altres plantejaments teòrics⁷⁵, no deixa de resultar una simplificació excessiva si es considera respecte al conjunt de l'obra⁷⁶. L'estructura de la coalició dominant no sempre es caracteritza per la seva unitat i l'estabilitat (cas de les *oligarquies* i les *monocràcies*⁷⁷). I, en aquests casos, el comportament dels seus integrants no té perquè comportar una actuació unitària

Randall i Svåsand no deixen molt clarament quina és la possible relació (si n'hi ha) entre les diferents dimensions. En els aspectes estructurals cal pressuposar que les relacions establertes per Panebianco entre sistematització i autonomia són vàlides. De la mateixa manera que com ha assenyalat Levitsky pel PJ, la relació entre la sistematització i la infusió de valor és totalment independent. Menys clares queden les relacions entre els aspectes externs o els actitudinals (p.ex. més valor comporta una més ràpida reificació?).

⁷³ D'aquí s'extreu la distinció entre estabilitat, amalgama i circulació de les elits (Panebianco, 1990: 464 i ss).

⁷⁴ Les referències a la coalició dominant com a un actor unitari són diverses al llarg de l'exposició del model com per exemple quan "la coalición dominante aparece como insolvente, se difunden el pánico y los *cuenta-correntistas* corren a retirar sus ahorros para colocarlos en un banco más seguro. Ese *banco más seguro* son las elites minoritarias..." (Panebianco, 1990: 460).

⁷⁵ En general tant els models de partits basats en la teoria de l'acció racional com els que utilitzen la figura del líder com a emporador polític tendeixen a assumir que el partit funciona com un actor unitari. L'exemple clàssic del primer tipus és l'obra de Downs (1957). Un bon exemple del segon és l'obra de Wilson (1980, 1994) i més recentment de Müller i Strom (1999). Aquests plantejament no s'adiuen, però amb l'aproximació pròpia de la sociologia de les organitzacions.

⁷⁶ El mateix Panebianco recorda aquest caràcter precari en afirmar, al començament de l'obra, que "lo importante en cualquier caso es que siempre la coalición dominante es una alianza de alianzas, una alianza entre grupos, que a su vez son coaliciones de grupos más pequeños" Panebianco (1990: 93).

⁷⁷ Sobre la unitat i estabilitat de la coalició dominant i els efectes que això comporta en la seva relació amb l'entorn vegeu Panebianco (1990: 315 i ss).

respecte a altres elits minoritàries⁷⁸. Això facilita la crítica de Rihoux (2001: 70) que considera que els canvis organitzatius poden donar-se perfectament en cas que una part de la coalició dominant vulgui reforçar les seves posicions dins del partit⁷⁹.

Més enllà de les possibles objeccions, el cert és que l'obra de Panebianco és sens dubte la contribució més important a l'estudi dels partits des de l'obra de Duverger i suposa un autèntic gir copernicà en la disciplina. Panebianco demostra prou abastament que l'evolució de cada partit és condicionada, fonamentalment pels seus orígens, per la forma com es produeix la seva institucionalització, per les relacions que es manté amb l'entorn i per la desigualtat de poder interna. La vigència d'aquesta tesi fa impossible, per tant, que mai pugui haver-hi una via única i necessària d'evolució dels partits.

2.2. Kitschelt, orígens i transformacions dels nous partits.

La principal aportació teòrica de Kitschelt (1989) a l'estudi dels partits és recollida en el seu primer llibre dedicat a l'estudi dels partits verds. Escrit en paral·lel a l'obra de Panebianco⁸⁰, aquest primer llibre tracta d'explicar l'origen i les diverses transformacions d'uns partits que, a diferència dels grans partits europeus sorgits després de la II Guerra Mundial, són marcats pel seu naixement recent (els anys vuitanta). Aquesta fet, marca sens dubte, les característiques del seu marc teòric.

El propòsit de Kitschelt és, doncs, elaborar un marc teòric que permeti comprendre, tant l'origen dels partits verds europeus com les seves posteriors transformacions⁸¹. El model de canvi organitzatiu de Kitschelt remarca clarament el caràcter contingent del canvi, doncs una de les intencions principals és, precisament, elaborar una teoria de la formació (i evolució) dels partits que posi de manifest les tries entre una diversitat de

⁷⁸ A títol d'exemple la nova coalició dominant pot ser la resultant d'un pacte entre una part de la coalició dominant i una part de les elits minoritàries. La substitució no té perquè ser de d'un grup per un altre.

⁷⁹ "Panebianco n'envisage pas de modification des règles de l'organisation sans changement de coalition dominante. Il n'envisage donc pas un cas de figure pourtant tout à fait possible: la modification des règles par une coalition dominante stable souhaitant (re)consolider sa position suite a l'apparition d'un défi externe et/ou interne" (Rihoux, 2001: 70).

⁸⁰ Rihoux assegura que l'autor no havia llegit a Panebianco durant la redacció del llibre. Cal tenir present que la traducció de Panebianco a l'anglès és de 1988, mentre que l'obra de Kitschelt és de 1989.

⁸¹ "My investigation of Belgian and West German ecology parties is a theoretical framework and set of propositions that identify forces and conditions affecting the choice of organizational form strategy in political parties" (Kitschelt, 1989: 4-5).

formes organitzatives, els programes i les estratègies⁸². Aquesta opció també emfatitza la seva posició intermèdia respecte de la intencionalitat del canvi, situant-se en una línia propera a la de Panebianco o Harmel i Janda. També coincideix amb aquests autors en incorporar factors de tipus intern i extern que l'expliquin i en la definició qualitativa del canvi. Un dels principals avantatges del model de Kitschelt és la combinació de simplicitat i potència explicativa, per això molts dels treballs empírics tendeixen a preferir-lo a Panebianco⁸³.

Per a Kitschelt, la forma organitzativa d'un partit deriva de la resposta que aquest dona a dues lògiques: a) la de la *competició electoral* i, per tant, de la necessitat d'adaptar tant la seva organització i estratègies per tal d'obtenir el màxim número de vots possibles⁸⁴; i b) la de la *representació de la base o dels militants (constituency representation)* i, per tant a de la necessitat de donar satisfacció a les conviccions ideològiques del nucli d'adherents més actius del partit⁸⁵. Per a Kitschelt, l'equilibri entre les dues lògiques que troba cada partit depèn de diversos factors tant externs com interns.

Des d'un punt de vista intern, Kitschelt considera que la resposta depèn de les característiques dels militants i de la seva força. Per això l'autor elabora una tipologia de militants basada, bàsicament, a partir dels objectius que aquests persegueixen i del tipus d'organització que desitgen. Segons això Kitschelt distingeix entre els *ideòlegs*, els *lobbistes* i els *pragmàtics*. Els *ideòlegs* solen privilegiar la preservació de la ideologia del partit a la consecució dels objectius electorals, per a ells el partit és una fi en sí mateix⁸⁶. Els *lobbistes* es caracteritzen per donar una especial importància a la provisió d'incentius selectius. El seu caràcter accidental respecte als incentius selectius (ideologia) i la forma d'aconseguir-los els permet pactar, en funció de les circumstàncies, o bé amb els ideòlegs o bé amb els pragmàtics⁸⁷. Finalment, els

⁸² "I propose a theory of party formation that reconstructs the selection of organizational forms, programs, and strategies from a set of feasible alternatives. The feasibility set depends on institutional constraints and opportunities as well as on activists' preferences and orientations." (Kitschelt, 1989: 41).

⁸³ Un bon exemple d'aquesta aplicació al cas espanyol és el de Ramiro (2004).

⁸⁴ "A logic of electoral competition, however, means adjustment of internal organization, program, and strategy to the conditions of the *political marketplace* to maximize electoral support (Kitschelt, 1989: 41).

⁸⁵ "A logic of constituency representation is inspired by the ideologies and political practices of core supporters. Faced with a tradeoff between breadth of popular appeal and ideological purity of policy and strategic stances, they prefer the latter. (Kitschelt, 1989: 41).

⁸⁶ "*Ideologues* emphasize the party's pursuit of collective goods and see little value in the provision of selective goods. They perceive a tradeoff between piecemeal reforms benefiting narrow constituencies and the goal of comprehensive social reorganization" (Kitschelt, 1989: 49).

⁸⁷ "Lobbyists consider the provision of selective goods delivered to specific constituencies to be a party's most important goal. Lobbyists give comparatively little thought to the relationship of a party's selective objectives to its comprehensive ones and often find the latter impractical and irrelevant. Lobbyists tend to choose strategies opportunistically. In negotiation on interparty alliances, they are willing to trade

pragmàtics, en canvi, conceben l'organització com una eina per a buscar vots, aquesta concepció els fa menys reticents a modificar l'organització i la ideologia del partit en funció dels canvis de l'entorn, fet que sovint els enfronta amb els ideòlegs⁸⁸.

A l'àmbit extern les dues lògiques de Kitschelt depenen de tres factors⁸⁹: a) El primer és el *grau de mobilització del cleavage* sobre el que el partit és construït. Com més tendeix a ser activat el conflicte polític sobre aquest cleavage, més pes assegura Kitschelt tindran els ideòlegs dins del partit. Alternativament, a menys conflicte sobre el *cleavage*, més paper hi jugaran els pragmàtics⁹⁰; b) El segon és el *grau d'obertura del règim a les demandes del partit (responsiveness of political regimes)*. A menys receptivitat de les demandes, de nou més força tindran els ideòlegs i, per contra, com més s'acceptin més protagonisme tindran els pragmàtics⁹¹; c) El tercer factor és el *grau de competitivitat electoral (electoral competitiveness)* del partit que per a Kitschelt depèn dels resultats electorals, del nivell de fragmentació del sistema de partits i de les possibles coalicions de govern capaces d'excloure el partit. Com més marginal sigui el partit dins del sistema, més pes tindran de nou els ideòlegs i, inversament, a més possibilitats d'incidir en el govern més pes pels pragmàtics⁹².

Així doncs, l'origen i evolució dels partits varia en funció de com ho facin tant els factors externs com les relacions de força internes. En aquest sentit, cal dir que segons l'esquema de Kitschelt els canvis en l'entorn no sempre tenen perquè traduir-se de manera automàtica com a canvis organitzatius doncs aquests depenen, en

off policy objectives benefiting other constituencies as long as their party can make progress in redressing the giveances of the particular constituency they represent" (Kitschelt, 1989: 50).

⁸⁸ "Pragmatists give the party a relatively free rein in electoral politics. They value its pursuit of collective goods, yet see a productive relationship of mutual reinforcement between policies providing selective and collective goods. In contrast to *ideologues*, *pragmatists* view incremental piecemeal reforms as the path to long-term comprehensive change. Because they treat selective policies demands only as means to more comprehensive objectives and reject special interest demands as ends in themselves, unlike *lobbyists* the hold no particular social reform or benefit to a constituency group as sacrosanct and exempt from adjustment to voter demands and bargaining with potential allies" (Kitschelt, 1989: 51).

⁸⁹ Kitschelt (1989: 58) pren aquest tres factors de Kircheimer (1966).

⁹⁰ "A social cleavage is highly mobilized when public opinions represented by a party are sharply polarized and sizable political subcultures, interest groups, and social movements crystallize around the cleavage. Parties representing polarized cleavages attract ideologues and lobbyists (...) the dominant groups form a coalition supporting a logic of constituency representation (Kitschelt, 1989: 56).

⁹¹ "The more intransigently a regime resists a new party's demand for recognition, participation, and policy impact, the more likely the party will be dominated by an alliance of ideologues and militant lobbyists. (Kitschelt, 1989: 56).

⁹² "A party's competitive position refers to the probability it will win government office and/or influence public policy. If that probability is high, the party is in a hegemonic or monopolic position; if it is low, the party is in a marginal position. In either case, competitiveness is weak because the party's fortunes do not really depend on electoral performance. A party is in a strong competitive position, however, when small differences in its electoral support affect its chance of participating in government and significantly influencing public policy (...) In general, the competitiveness of a party is a function of (1) the level and change rate of its electoral support, (2) the fragmentation of the party system, and (3) the number of feasible government coalitions that exclude the party" (Kitschelt, 1989: 57).

darrera instància, dels pactes que ideòlegs i pragmàtics estableixen amb els lobbystes⁹³. De no haver-hi el grup dels lobbystes, el model de canvi organitzatiu de Kitschelt dependria directament de les condicions de l'entorn i, per tant, cauria en el *prejudici sociològic* de Panebianco.

El model de Kitschelt presenta notables similituds amb el de Panebianco, entre elles hi ha un dels punts febles del model, la seva dificultat per a ser testat empíricament (Rihoux, 2001). De tota manera, el fet que sigui un model *parsimoniós* i *elegant* el fan molt atractiu com a proposta d'anàlisi, especialment pel que fa referència a les lluites de poder internes dins del partit. La seva tesi principal coincideix en molts aspectes amb la de Panebianco: l'origen i evolució dels partits (verds) no té perquè ser en un únic i mateix sentit, sinó que és obert en funció de les configuracions internes de poder i de la relació que aquestes tenen amb l'entorn⁹⁴.

Una de les principals diferències amb Panebianco és la poca consideració vers la historicitat del canvi⁹⁵. Aquesta objecció té a veure, sens dubte, amb la relativa joventut dels partits que són el seu objecte d'estudi. Altres treballs posteriors de Kitschelt (1994) ja semblen tenir present aquesta objecció.

La segona diferència i principal diferència té a veure amb el caràcter dels membres que conformen la direcció del partit. Allò que separa radicalment a Panebianco de Kitschelt és la seva posició sobre la vigència de la *llei de ferro de la oligarquia* de Michels: La distinció de Panebianco entre *creients* i *arribistes* manté que tot individu que forma part de la coalició dominant és, *axiològicament*, un arribista. No qüestiona doncs, la tendència a la formació de grups de poder tot i que discuteix que aquesta pugui presentar un únic resultat (oligarquies). Per contra, la distinció de Kitschelt entre *ideòlegs*, *pragmàtics* i *lobbystes* permet que en la composició de la direcció pugui haver-hi presència del grup dels ideòlegs (que es mouen per incentius col·lectius). La distinció de Kitschelt sí que permet, doncs, superar la *llei de la oligarquia*, sempre i quan, és clar, s'estigui d'acord amb els supòsits de la seva distinció⁹⁶. Tanmateix, hom no pot deixar de preguntar-se, des de l'òptica de Panebianco, si els ideòlegs que arriben a la direcció no són *llops amb pell de xai* (és a dir arribistes disfressats de

⁹³ "I argue that changes in party behavior occur when political conditions in the environment of a party affect the relative strength of each group and then internal coalitions they form" (Kitschelt, 1989: 48).

⁹⁴ "I treat parties as open, rational, and natural systems" (Kitschelt, 1989: 60).

⁹⁵ Per una crítica en aquest sentit vegeu Pérez-Nievas (2002: 47 i ss).

⁹⁶ De fet, aquest és un dels atractius del model de Kitschelt per tots aquells que es resisteixen a les teories elitistes.

creients) o, pitjor encara, *xais que acaben convertint-se en llops*. Aquest dilema que separa Kitschelt de Panebianco és, de fet, el cinquè gran dilema que afecta al canvi organitzatiu. La resposta a aquesta qüestió va més enllà de la lògica científica i depèn pràcticament de la concepció de l'home que es tingui.

2.3. Harmel i Janda, *Una teoria integrada sobre el canvi organitzatiu*.

Més recentment, Harmel i Janda (1994) intenten elaborar, a partir de l'obra de Panebianco, una teoria que superi part dels seus problemes i que, alhora, pugui ser testada empíricament. La seva pretensió és integrar la teoria del *canvi organitzatiu* de Panebianco amb les *teories dels objectius (party goals)* en els partits polítics. Per això la seva teoria assumeix postulats d'una i altra aproximació.

Els postulats bàsics de l'obra de Panebianco assumits per Harmel i Janda són: 1) que els partits són organitzacions conservadores; 2) que el canvi pot produir-se tant per factors interns com per factors externs; i 3) que el grau d'institucionalització del partit afecta substancialment a les possibilitats de canvi organitzatiu. L'única reserva explícita de Harmel i Janda a aquests postulats de Panebianco és la hipòtesi de que, com pretenen demostrar, el canvi organitzatiu també pot donar-se per factors exclusivament interns⁹⁷.

A aquests postulats de Panebianco hi afegeixen els que es deriven de les *teories dels objectius* en els partits polítics⁹⁸. Seguint aquesta tradició, Harmel i Janda sostenen que els objectius principals dels partits poden ser maximitzar càrrecs (*office-seeking*), vots (*vote-seeking*), polítiques (*policy-seeking*) o, afegeixen, la democràcia interna (intraparty democracy). Les definicions dels tres primers objectius segueixen les definicions originals de Strom (1990)⁹⁹: 1) Guanyar vots / guanyar eleccions (*winning votes / winning elections*) els partits preocupats principalment per aquest objectiu, és a dir per augmentar al màxim la seva base electoral i per obtenir la majoria de vots són

⁹⁷ Com diuen "we differ from Panebianco in (...) that some party change can be explained by internal factors alone, i.e. without external stimulus" (Harmel i Janda, 1994: 265). Convé precisar que aquesta premissa no nega la possibilitat que el canvi també pugui ser, també, fruit de factors interns i externs.

⁹⁸ L'origen de les teories sobre els objectius dels partits és en la teoria econòmica de la democràcia de Downs (1957) i en les teories de Riker (1962) sobre les coalicions. La primera tipologia de partits segons els seus objectius és de Strom (1990) que diferencia entre tres tipus de partits *office seeking, policy seeking i vote seeking*. Altres autors han pretès afegir altres objectius. Harmel i Janda (1994: 269), seguint Deschower (1992) parlen de l'objectiu de maximitzar la democràcia interna. En una revisió posterior del debat, Müller i Strom (1999) mantenen els tres objectius inicials de Strom.

⁹⁹ Harmel i Janda dediquen molta atenció a aquestes definicions i en identificar els canvis ambientals que poden afectar-los (Harmel i Janda, 1994: 269 i ss).

definitos com a partits *vote-seeking*; 2) Tenir la màxima presència en el govern (*Gaining executive office*). En sistemes multipartidistes és clar que vots i presència en el govern (sigui del nivell que sigui) no tenen perquè anar associats. Els partits que per sobre de maximitzar el número de vots es preocupen per formar part de (i tenir la màxima influència en) els governs que surten de les urnes són definitos com a *office-seeking*; 3) Defensar interessos, temes, posicions ideològiques (*advocating interests/issues/ideology*). Els partits més interessats en defensar interessos sectorials o territorials concrets que en guanyar eleccions o en participar en els governs són definitos com a *policy-seeking*. 4) Finalment, Harmel i Janda afegeixen un nou objectiu a la classificació de Strom que consisteix en promoure la democràcia interna (*implementing party democracy*). Tot i que aquesta categoria podria ser inclosa dins dels partits de tipus *policy-seeking*, ells prefereixen separar-la en una de nova que anomenen *democracy-seeking*.

Donada la importància que aquestes teories atorguen als objectius dels partits polítics, és fàcil deduir que un *shock extern* és tot aquell desafiament que n'afecta a l'objectiu principal del partit¹⁰⁰. I, per tant, que els shocks externs són els principals factors de canvi organitzatiu dels partits. És a dir, que el principal factor d'un canvi organitzatiu en un partit de tipus *vote-seeking* són els mals resultats electorals i en un partit *office-seeking* una pèrdua de carteres en el govern. L'única reserva que fan a les conclusions teòriques del model és que (com també adverteix Panebianco) els canvis produïts per un shock extern sempre seran menors si el nivell d'institucionalització del partit és fort.

A partir d'aquests postulats, Harmel i Janda intenten construir una teoria del canvi organitzatiu que pugui ser empíricament testada. Per això es proposen, d'entrada, una redefinició de canvi organitzatiu (*party change*) que és conceptualment més àmplia que la de Panebianco i remet al canvi que es produeix en les regles, estructures, polítiques, estratègies i tàctiques del partit¹⁰¹. Aquesta redefinició del concepte de canvi organitzatiu obre la porta a parlar, evidentment, de diferents graus de canvi organitzatiu¹⁰². Tanmateix, els autors limiten la seva recerca a totes aquelles decisions

¹⁰⁰ Harmel i Janda assumeixen la definició de Janda (1990): "an external stimulus so directly related to performance considerations on party's *primary goal* that it causes party's decision-makers (...) to undertake a fundamental reevaluation of the party's effectiveness on that goal dimension" (Harmel i Janda, 1994: 268).

¹⁰¹ Aquest és definit com "any variation, alteration, o modificaton of how parties organize, what they stand for, and what they do" (Harmel i Janda, 1994: 275)

¹⁰² Com diuen "the theory explains not only the *occurrence* of party change, but also the *magnitude* of party change..." Harmel i Janda (1994: 262).

que formen part de l'àmbit directe d'acció del partit, refusant altres possibilitats d'anàlisi del fenomen¹⁰³.

Arribats en aquest punt, la pregunta lògica és, llavors, en quines condicions (quina combinació de factors) l'abast del canvi és més profund i en quines més limitat. Harmel i Janda proposen explicar els diferents graus de canvi organitzatiu a partir de tipus de tres tipus de factors¹⁰⁴: els *desafiaments externs* o *canvis ambientals*, el *canvi de liderat* i el canvi de *facció dominant*.

El concepte de canvis ambientals (*environmental change*) remet a tres dimensions fonamentals: 1) Els esdeveniments (*events*) que es refereixen a qualsevol succés aïllat del que hi ha constància (canvi de liderat)¹⁰⁵; 2) Les tendències (*trend*) que són les series d'esdeveniments acumulats al llarg del temps en una mateixa direcció (decreixement en vots)¹⁰⁶; 3) Les modificacions (*modifications*) que són aquells esdeveniments que alteren l'entorn en el es mouen els partits (canvi de les lleis de finançament)¹⁰⁷; 4) i els *shocks externs* que són aquells canvis bruscs i no esperats en l'ambient.

El concepte de canvis en la facció dominant remet a una variació respecte als grups que componen la coalició dominant de Panebianco. En cas que la coalició dominant sigui dividida en faccions, Harmel i Janda distingeixen entre: la facció dominant (*dominant faction*) que és aquella que tendeix a concentrar el poder de decisió; les faccions participants (*participating faction*), que són aquelles que participen dels beneficis del poder però no prenen les decisions; i les faccions externes (*outside factions*) que són equivalents a les elits minoritàries de Panebianco¹⁰⁸. És a dir, aquelles que no participen dins de la coalició dominant. La distinció entre aquests tipus de faccions dóna una visió més complexa del funcionament intern del partit i permet superar la simplificació en que cau el model de canvi organitzatiu de Panebianco. El

¹⁰³ Com diuen "Our theory only predicts those aspects of party change that are within a party's direct control – that it decides to change. Our interest is in explaining party change that comes directly from a group decision or from action taken by a person authorized to act for the party in that sphere. Examples are changes in party rules, structures, policies, strategies and tactics" (Harmel i Janda, 1994: 275).

¹⁰⁴ La justificació de perquè són aquestes i no altres les variables pot trobar-se a Harmel i Janda (1994: 266-7).

¹⁰⁵ "a specific happening that occurs at a particular time (or over a defined period) and that is publicly recorded" Harmel i Janda (1994: 276).

¹⁰⁶ "series of incremental changes in aggregate observations that tend to move in the same direction so that they cumulate into a consistent, measurable shift over time" Harmel i Janda (1994: 277).

¹⁰⁷ "a discrete event that alters the environment in which party operates" Harmel i Janda (1994: 277).

¹⁰⁸ En paraules seves: "if the dominant coalition is factionalized, the dominant coalition is the one most likely to get its way within the coalition. A participating faction is any non-dominant faction in the dominant coalition. An outside faction is any faction outside the dominant coalition" Harmel i Janda (1994: 274-5). Un desenvolupament del concepte a Harmel i Tan (2003).

concepte de liderat no és definit amb molta precisió. Tot indica, però, que aquesta és entesa en un sentit ampli, no estrictament lligat a la noció de líder electoral, orgànic, etc.

La part final de l'obra de Harmel i Janda és dedicada a establir una gran varietat de hipòtesis vinculant aquestes tres variables amb els diferents graus de canvi organitzatiu¹⁰⁹. De totes les hipòtesis les prenen més relleu són les que van associades als *shock externs*. Això és així perquè, com hem vist, és en aquests moments que el canvi assoleix la màxima intensitat.

De fet, els efectes d'un shock extern són essencialment els mateixos que Panebianco associa a la seva noció de canvi organitzatiu¹¹⁰. L'avantatge és que, amb la seva fórmula Harmel i Janda estableixen un marc teòric que, en desenvolupar-se empíricament, hauria de permetre establir si les diferents classes de shocks externs poden produir diferents tipus de canvi organitzatiu en funció del tipus de partits (definitos segons el primary goal) que es tracti. És a dir, la contrastació empírica d'aquest model pot permetre elaborar, per primer cop, una tipologia que relacioni els tipus de shocks externs amb els efectes que aquests produeixen en els diferents tipus de partits¹¹¹.

Entre les primeres limitacions del text de Harmel i Janda cal comptar, però, els efectes produïts per un shock extern sempre tindran més abast que els efectes derivats exclusivament d'un canvi de liderat o de facció dominant, és a dir de canvis d'origen exclusivament intern. No explica, per exemple, quins dels factors endògens té més potencial de canvi organitzatiu. Més enllà d'aquestes limitacions, el cert és que el model de Harmel i Janda també presenta dificultats de tipus teòric i metodològic¹¹². La principal és vinculada amb la definició que fan del concepte de canvi organitzatiu. La manca d'una definició rígida de canvi no permet assenyalar, tret del cas dels shocks externs, quan hi ha canvi organitzatiu i quan no n'hi ha. Si per canvi organitzatiu entenem les variacions en cada una de les dimensions que s'hi relacionen (estratègia, estructures, regles...), llavors és possible que el canvi sigui una constant, no una variable. L'altre problema del text de Harmel i Janda és que el marc teòric dóna gairebé per descomptat (explicant molt superficialment) les relacions de causalitat que

¹⁰⁹ Per a un resum crític de les mateixes vegeu Rihoux (2001: 74 i ss).

¹¹⁰ Els efectes d'un shock són "These externally induced shocks to the party's internal system can catalyze a process of change that reaches more broadly and cuts more deeply than can occur as the result of internal changes (...) alone" Harmel i Janda (1994: 265).

¹¹¹ Aquesta és, en part, la intenció de l'obra posterior de Harmel i Janda (Harmel, Heo, Tan i Janda, 1995).

¹¹² Un exahustiu recull de les mateixes és fet per Rihoux (2001: 76 i ss).

han d'establir-se entre les variables independents i les independents¹¹³. De fet, l'ambició teòrica del mateix queda en molts aspectes per justificar, fet que l'aproxima més a un model que no pròpiament a una teoria. Altres problemes menors són el mecanicisme d'algunes de les explicacions o l'existència de premisses no suficientment explicitades (Rihoux, 2001).

Per tal de resoldre més adequadament el dos principals problemes que hem esmentat, Harmel i Janda elaboren, amb la col·laboració d'altres investigadors, una nova versió del seu model (Harmel, Heo, Tan i Janda, 1995). Una part important de les consideracions teòriques d'aquesta nova versió són adreçades, precisament, a justificar teòricament el perquè de cada una de les tres variables independents (que són les mateixes) i les relacions de causalitat que es deriven respecte a les diferents dimensions del canvi organitzatiu. Això és especialment significatiu tant en el cas del les variables independents de tipus endogen (canvi de liderat i canvi de facció dominant). Tanmateix, la transformació del model en una versió adreçada a contrastar de manera estadística la relació entre les diferents variables fa perdre elements fonamentals del primer model, especialment la definició dels diferents tipus de partits segons els tipus d'objectiu principal (*party goal*) que persegueixen en cada moment. A més, la nova definició de canvi organitzatiu en el nou model estadístic encara té més dificultats per a diferenciar quan aquest es produeix¹¹⁴.

Cap de les dues obres de Harmel i Janda aconsegueix superar el que per a Rihoux (2001) és el principal problema del seu model: L'adscripció de Harmel i Janda al paradigma dels objectius (*primary goals*) els porta a sostenir, especialment en el moment d'elaborar les assumpcions del model, que un partit només pot tenir un sol objectiu principal. Més enllà dels problemes de distingir entre objectius reals i objectius oficials¹¹⁵, l'objecció fonamental a la idea que els partits tenen en cada moment un objectiu principal (*primary goal*) és que aquest cau plenament en el *prejudici*

¹¹³ En part això és degut a la dependència respecte al model de Panebianco.

¹¹⁴ Només a títol d'exemple, les poques característiques de la variable dependent del primer model es converteixen en "26 organisational variables and 17 issue variables" (Harmel, Heo, Tan i Janda, 1995: 8).

¹¹⁵ Els objectius finals són relacionats amb la ideologia del partit i, com diu Panebianco, tenen la seva importància doncs "Los fines oficiales no pueden ser reducidos a una mera fachada ni a un producto contingente de los equilibrios organizativos. Por el contrario, incluso cuando la organización se ha consolidado, aquéllos continúan ejerciendo una influencia efectiva sobre la organización, desarrollando funciones esenciales, ya sea en relación con los procesos internos de la organización, ya sea en las relaciones entre la organización y su entorno". (Panebianco, 1990: 39). Els objectius reals són aquells que, més enllà de la ideologia, afecten al comportament dels dirigents. Sobre la distinció vegeu Panebianco (1990: 36 i ss).

*teleològic*¹¹⁶. Tot i que la proposta de Harmel i Janda d'intentar unir la teoria del canvi de Panebianco amb el paradigma dels objectius és molt interessant teòricament, a la pràctica l'elaboració del model la fa, doncs, bastant qüestionable.

2.4. Rihoux, *Un model obert i inductiu de canvi*.

A partir de constatar les connexions dels partits verds amb els plantejaments i amb les idees pròpies dels nous moviments socials, Rihoux es planteja si les teories de Panebianco o Harmel i Janda poden ser utilitzades per a explicar els orígens i transformacions d'aquests partits de recent creació. El resultat del seu test demostra la incapacitat d'aquests models per explicar els canvis organitzatius en els partits verds¹¹⁷.

Per això, Rihoux es proposa construir un model obert i amb una orientació més inductiva que deductiva (al contrari de Harmel i Janda, Kitschelt o Panebianco), de manera que no es pronuncia per endavant respecte als principals dilemes sobre el canvi organitzatiu¹¹⁸: ni sobre la necessitat o contingència, ni sobre el seu grau de consciència, ni sobre el caràcter exogen o endogen. En l'únic dilema on clarament es pronuncia és, com bona part dels autors examinats més amunt, sobre el caràcter discontinu del canvi.

El canvi organitzatiu (la variable dependent) és definit com tota aquella transformació organitzativa que afecta a alguna de les següents cinc característiques essencials de l'organització dels partits verds¹¹⁹: 1) liderat col·lectiu o individual, 2) regles de rotació dels mandats, 3) limitacions a l'acumulació de llocs i mandats; 4) professionalització

¹¹⁶ Harmel i Janda (1994: 279) donen aquesta condició com una assumpció, no com el plantejament d'una recerca. La recerca que plantegen Harmel i Janda és la definició de quin és en cada moment l'objectiu principal d'entre els quatre que ells seleccionen. I això, com diu Panebianco "En sus diversas versiones, el prejuicio teleológico opera siempre con la misma lógica: atribuye fines a los partidos y explica sus comportamientos a la luz de esos fines" (Panebianco, 1990: 33). Com és sabut, Panebianco demostra que l'única finalitat que pròpiament pot atribuir-se als partits és (i encara en condicions) l'estabilitat organitzativa.

¹¹⁷ "Aucune des deux théories avec un certain degré de détail n'apparaît à même de rendre compte des changements organisationnels au sein des partis étudiés. Il n'a pas été possible, malgré le recours à différentes variantes, d'en valider ne fut-ce que tel ou tel fragment. Une si faible proportion de régularités causales et une si forte proportion des configurations contradictoires ont été observées" (Rihoux, 2001: 201).

¹¹⁸ Com diu "Parmi les quatre tensions examinées ci avant, seule la dernière a pu être tranchée de manière décisive. Pour les trois autres, il n'a pas été jugé opportun d'effectuer un arbitrage marqué: ni sur une base intuitive, ni à partir des théories et modèle existants, ni sur fois d'études empiriques suffisamment convaincantes" (Rihoux, 2001: 107).

¹¹⁹ La justificació d'aquestes cinc característiques a Rihoux (1998). La selecció dels indicadors de cada una d'aquestes característiques a Rihoux (2001: 123).

del liderat; 5) regles de paritat entre homes i dones. Rihoux anomena a les variacions en una d'aquestes característiques com a canvis organitzatius majors¹²⁰. Són considerats canvis menors totes aquelles transformacions que no afecten a aquests elements.

Definida la variable independent, l'objecte del model consisteix en veure els efectes que tenen sobre el canvi organitzatiu un determinat número de *potencials* variables independents (internes i externes). Aquestes són seleccionades a partir de les coincidències de bona part de la literatura sobre el canvi organitzatiu¹²¹: 1) canvi de líder, 2) canvi de facció dominant, 3) variacions en l'afiliació, 4) variacions en les finances, i 5) variacions en el staff. Les variables externes són: 6) una victòria / derrota electoral, 7) l'accés/sortida del parlament, 8) l'accés/sortida del govern, 9) canvis legislatius de la llei electorals, 10) altres canvis legislatius (p.e. finances), 11) la presència de nous competidors, 12) un canvi institucional global.

Definides aquestes variables, el marc teòric de referència que utilitza Rihoux es fonamenta en el model-metàfora de Pedersen (1982) sobre la trajectòria vital (*lifespan* o *empan de vie*) dels partits polítics. Aquesta metàfora (més que model) suposa que la vida de tot partit polític pot passar per un determinat nombre de fases delimitades per diferents llindars (*seuils, thresholds*): declaració, autorització, representació parlamentària, institucionalització i govern¹²². El pas d'un llindar a un altre és sempre qualitatiu i no necessàriament determinat per endavant, tan bon punt es pot passar a un nou llindar, com retrocedir a l'anterior. Ara bé, cada canvi de llindar, comporti o no canvis organitzatius, suposa una transformació en les condicions en que el partit opera en l'entorn (semblantment als *shocks* de Harmel i Janda). L'avantatge de la metàfora és que permet constatar, per exemple, si les crisis de l'entorn produeixen o no canvis organitzatius, i fer-ho de manera empíricament més simple que en altres models. També permet, alhora, explicar no només crisis lligades a derrotes o mals resultats, sinó també a crisis de creixement.

¹²⁰ En aquest cas, ell defineix inicialment un tipus ideal de partit moviment del que "un changement organisationnel majeur peut, dès lors, être défini comme une modification, sensible et présentant un caractère obligatoire, apportée au moins une des cinq caractéristiques centrales" del seu tipus. (Rihoux, 2001: 122).

¹²¹ Rihoux no defineix molt explícitament cada una de les variables, més aviat tendeix a remetre a la literatura d'on les extreu. L'explicació global del seu model és en el capítol Vè i després afinat en les pàgines 202 i ss.

¹²² Les definicions de cada llindar a Rihoux (2001: 126 i ss).

La utilització d'aquest model obert i inductiu al cas dels orígens i transformacions dels partits verds permet assenyalar, a partir de les conclusions del seu treball, algunes notables aportacions a la teoria del canvi organitzatiu¹²³. De les tretze condicions, Rihoux n'identifica sis que són lligades al canvi organitzatiu dels partits verds: un èxit electoral important, una derrota electoral important, l'entrada en les institucions: parlamentaries o de govern, un canvi de facció dominant en favor d'una facció modernitzadora, el creixement de la dimensió de l'organització o, el seu decreixement. A partir d'aquestes variables Rihoux identifica dues *rutes* o *conjunctures causals clau* (*conjunctures causales clés*) per explicar el canvi organitzatiu: la primera és lligada als canvis de força interns dins del partit, la segona, més innovadora, s'articula en funció de les variacions en la dimensió de l'organització¹²⁴. El caràcter intern d'aquests factors de canvi porta a Rihoux a reclamar més atenció sobre aquestes variables, tot i no excloure la importància de l'entorn.

La principal crítica que pot fer-se al model de Rihoux té a veure amb les limitacions explicatives d'utilitzar el mètode inductiu. Les conclusions teòriques extretes a partir de la utilització de la inducció presenten el problema de ser limitades a les condicions concretes dels casos estudiats. En aquest cas, doncs, les conclusions de Rihoux només poden aplicar-se als casos dels partits verds d'Europa Occidental apareguts entre els anys setanta i vuitanta. Extrapolar les conclusions a altres partits i altres circumstàncies històriques presenta seriosos problemes teòrics. La segona objecció és a la definició que utilitza de canvi organitzatiu, massa definit per criteris de tipus formal com són els canvis en els estatuts. El debat teòric sobre la importància dels estatuts en la vida dels partits fa discutible, si més no, adoptar aquest criteri¹²⁵.

¹²³ L'obra de Rihoux constitueix també una notable aportació metodològica pel que fa a l'aplicació, al cas dels partits, del mètode quali-quantitatiu. Sobre aquest mètode vegeu de Meur i Rihoux (2002).

¹²⁴ Per l'evolució dels canvis de força dins del partit les proposicions són: "1.1) le changement de faction dominante en faveur d'une faction modernisatrice constitue le principal facteur explicatif des adaptations organisationnelles; 1.2) l'absence de changement de faction dominante en faveur d'une faction modernisatrice constitue le principal facteur explicatif de l'absence d'adaptations organisationnelles; 1.3) l'évolution des rapports de forces internes, en terme de factions structurées, constitue le principal déterminant de l'adaptation ou de la non-adaptation organisationnelle." (Rihoux, 2001: 217).

Les proposicions lligades a la dimensió de l'organització són: "2.1) la variation, à la hausse ou à la baisse, de la taille de l'organisation constitue un important facteur explicatif des adaptations organisationnelles; 2.2) une relative stabilité de la taille de l'organisation constitue un important facteur explicatif de l'absence d'adaptations organisationnelles; 2.3) la variation (versus l'absence de variation) de la taille de l'organisation constitue un important facteur explicatif de l'adaptation ou de la non-adaptation organisationnelle." (Rihoux, 2001: 220).

¹²⁵ El debat fonamental és entre Panebianco (1990) i Katz i Mair (1992)

II. PARTITS I CANVI ORGANITZATIU EN ALIANCES POLÍTIQUES: UN MARC D'ANÀLISI PEL CAS D'UDC (1978-1993).

L'avaluació dels principals models de canvi organitzatiu en els partits polítics ha de contribuir, en aquesta secció, a elaborar un model propi. Aquest és el que ha de guiar la recerca empírica de la segona part de la investigació. Donada la complexitat que suposa elaborar un model propi l'estratègia adoptada ha consistit en adaptar un model de referència, en aquest cas el de Panebianco. Aquesta opció presenta significatius avantatges com el d'evitar la complexa etapa de conceptualització. Tanmateix, això no exclou que puguin incorporar-se noves aportacions conceptuals sempre que aquestes siguin teòricament justificades i serveixin per a perfeccionar les limitacions del model de referència.

1. Característiques generals del model.

En aquest apartat es justifica la selecció del model de canvi organitzatiu que serà utilitzat com a referència i s'intenten proposar algunes solucions per superar les principals mancances que s'hi han assenyalat. En segon lloc es fa un breu repàs a la literatura ha estudiat les aliances entre partits des d'una aproximació organitzativa. Finalment es proposen, en forma d'hipòtesis, algunes modificacions al model per d'adaptar el model de referència al fenomen a estudiar: el canvi organitzatiu dins d'aliances polítiques.

1.1. Model de referència i objeccions teòriques.

El model de referència del que parteix aquesta recerca és el del *canvi organitzatiu* elaborat per Panebianco en la quarta part del seu llibre. Tota opció teòrica és sempre discutible, però en aquest cas sembla poder justificar-se donada la importància que tots els estudiosos del canvi organitzatiu concedeixen a l'obra. D'aquest model de canvi organitzatiu n'acceptem doncs els principals postulats i conceptes. De tota manera, cal tenir present que l'elecció del model de Panebianco no és exempta de dificultats. En analitzar el seu model ja s'han esmentat algunes de les principals crítiques que ha rebut. A continuació s'esmenten algunes de les principals dificultats teòriques i, d'acord amb la literatura existent, es busquen algunes vies per millorar-lo.

1. Un dels aspectes en el que l'obra de Panebianco sembla en clar desavantatge respecte a les d'altres autors (Kitschelt, 1989; Harmel i Janda, 1994) té a veure amb el caràcter dels processos dins de la direcció (o coalició dominant). Mentre l'enfocament de Kistchelt i de Harmel i Janda és clarament conflictiu, donant per descomptat que una part essencial de les lluites de poder passen per dins de la direcció, l'obra de Panebianco és, en aquest sentit, menys clara. Panebianco no nega el caràcter conflictiu de la coalició dominant¹²⁶. És més, en definir-la parla del seu *caràcter essencialment precari* i la qualifica *d'aliança d'aliances*¹²⁷. Però el seu interès per postular l'estabilitat organitzativa com a objectiu intern de tota coalició dominant el duen a limitar en excés les possibilitats de conflicte dins de la coalició dominant¹²⁸.

L'estabilitat organitzativa és deguda, segons Panebianco, a dues lògiques complementàries: 1) D'entrada, tota institucionalització d'un partit suposa un procés *d'articulació d'objectius* pel qual la supervivència de l'organització es converteix, de fet, en l'únic objectiu real que pot pressuposar-se. Des del moment que el partit s'institucionalitza, la importància de la ideologia passa a un segon pla. En canvi, l'objectiu (inicialment instrumental) de preservar el partit guanya pes, el que explica que es tolerin tots aquells comportaments que serveixin a aquest objectiu. Els conflictes interns continuen existint, però la tendència ja no passa per contraposar el comportament amb la ideologia (el que suposa greus crisis d'identitat), sinó amb la línia política (Quadre 2.2)¹²⁹. Aquest canvi en la intensitat dels conflictes afavoreix l'estabilitat organitzativa, doncs la tensió entre el comportament del partit i la línia política pot ser assumida per la direcció sense que això plantegi necessàriament crisis d'identitat i, per extensió, canvis organitzatius.

¹²⁶ Aquest caràcter conflictiu ve donat, sens dubte, pels diferents objectius que defensen cada un dels actors que la integren: "Desde luego, los distintos actores organizativos persiguen una pluralidad de objetivos a menudo contradictorios entre sí. Y existen pocas dudas, finalmente, de que el equilibrio organizativo depende del modo en que los líderes medien entre las distintas demandas particulares en lucha" (Panebianco, 1990: 38).

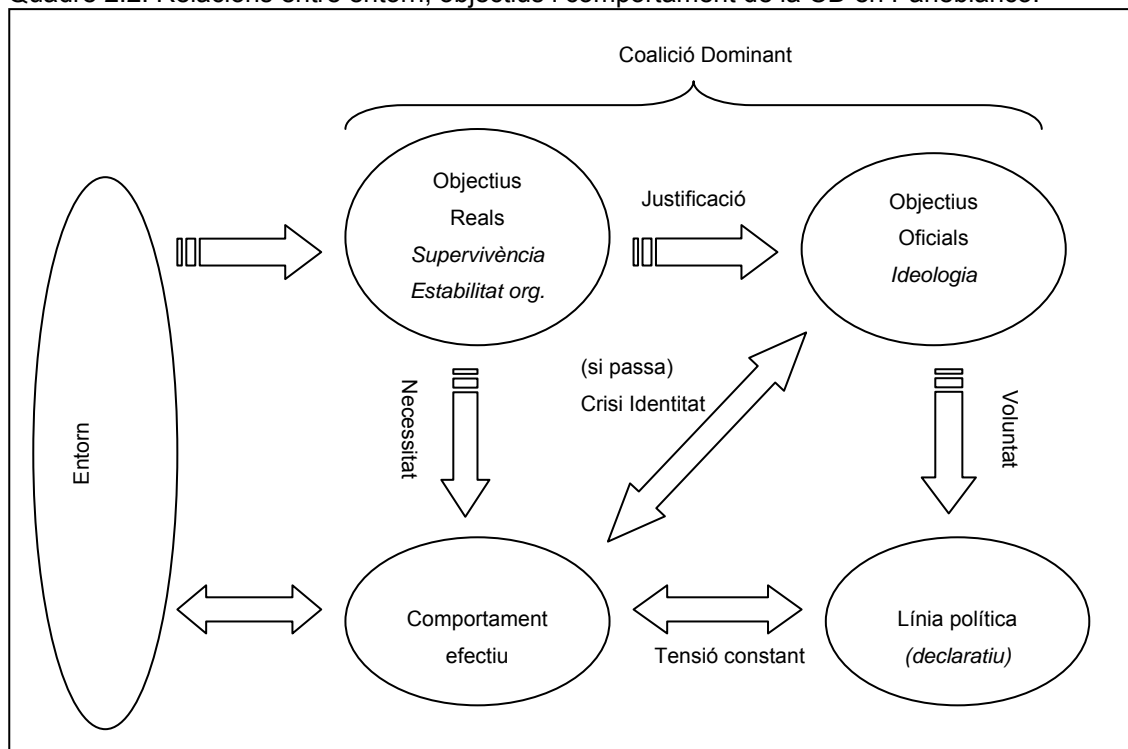
¹²⁷ Panebianco (1990: 91 i 93, respectivament).

¹²⁸ Un clar exemple: "El objetivo fundamental de los líderes es el mantenimiento de la estabilidad organizativa. Por estabilidad organizativa entiendo la conservación de las líneas de autoridad en el partido; es decir, de la forma en que se halla configurado, en un momento dado, el poder legítimo dentro del partido. (...) Afirmar que el objetivo de los líderes es conservar la estabilidad organizativa, significa atribuirles un objetivo más amplio que la simple defensa de la supervivencia de la organización. Esta aparece, desde esta perspectiva, sólo como la precondition de la defensa de la estabilidad del partido." (Panebianco, 1990: 99-100).

¹²⁹ A partir de la institucionalització "se instaura una especie de *décalage* entre los fines oficiales y los comportamientos de la organización. La relación entre fines y comportamientos no se rompe nunca del todo, pero se atenúa: los líderes reafirmarán constantemente la coherencia entre los comportamientos del partido y sus fines oficiales, pero entre los muchos caminos practicables en la búsqueda de éstos, se seleccionarán sólo aquellos compatibles con la estabilidad de la organización" (Panebianco, 1990: 52).

2) La segona lògica resulta del fet que, generalment, tota coalició dominant per fer-se amb el poder tendeix a justificar-se amb uns determinats objectius oficials (ideologia) dels que en dedueix una línia política (Quadre 2.2). Així doncs, com que del manteniment de la línia política se'n deriva, *en part*, la conservació de la identitat de la coalició dominant (i del partit), és difícil que aquesta pugui canviar la línia política (o la ideologia) sense que això no erosi els suports que sustenten a la direcció (obrint la porta a un canvi organitzatiu)¹³⁰. Aquesta lògica afavoreix, segons Panebianco, que tota coalició dominant tingui *sempre* com a objectiu el manteniment de l'estabilitat organitzativa i, sempre que sigui possible, de la línia política (i la ideologia) definida en arribar al poder. Per la direcció tot canvi de línia política o d'ideologia és vist com un potencial focus de conflicte a evitar. És més, en la mesura que la línia política o la ideologia legitimen a *tota* la coalició dominant, aquesta lògica també explica, segons Panebianco perquè aquestes tendeixen a mantenir-se unides fins que es descomponen i són reemplaçades per altres.

Quadre 2.2. Relacions entre entorn, objectius i comportament de la CD en Panebianco.

Font: Elaboració pròpia a partir de Panebianco.

Tanmateix, Panebianco aprofita aquestes reflexions per a fer una inferència lògica que no es deriva necessàriament del seu model: Donat que tota coalició dominant *tendeix*

¹³⁰ Com remarca Panebianco “el abandono de la línea política en favor de una estrategia abiertamente oportunista, puede, entonces, significar la pérdida del apoyo...” (Panebianco, 1990: 98).

a vincular-se a una línia política (i uns objectius oficials), Panebianco assumeix que aquesta pot reduir-se a un actor unitari. Per això vincula el canvi organitzatiu amb les teories del *liderat emprenedor*, que són alienes a la filosofia del seu model.

Reduir una *aliança d'aliances* a un actor unitari té molts avantatges en el moment de modelitzar, però és evident que aquesta és una simplificació excessiva de la realitat. Que puguin identificar-se dinàmiques internes que reforcen l'estabilitat dins de la coalició dominant no implica, però, que no puguin existir tensions que afavoreixin el contrari. Sobretot quan la coalició dominant és dividida faccionalment. La simplificació que segueix a aquesta omisió duu a hipòtesis difícils de sostenir. Potser la més destacable és l'afirmació segons la qual *l'únic recanvi possible en moments de crisi és la substitució total de la coalició dominant per les elits minoritàries del partit*¹³¹. Una assumpció d'aquest tipus dona per descomptat el caràcter d'*aliança d'aliances* de tota coalició dominant i nega la possibilitat (més que documentada històricament) de pactes entre una part de la vella coalició dominant i les esmentades elits minoritàries.

Vists els problemes que hem identificat en el model, cal buscar en la resta de marcs teòrics aquells elements que puguin ajudar a completar-lo. La solució més estesa a aquest problema per part de la literatura és l'adopció de la classificació de *sub-grups* dins de la coalició dominant (Harmel i Janda, 1994). Aquests autors diferencien *dins* de la coalició dominant entre: 1) La *facció dominant* (*dominant faction*), que és la que en la majoria d'ocasions aconsegueix imposar els seus criteris en l'elaboració de l'estratègia; 2) Les *faccions participants* (*participative factions*) que són aquelles que són integrades dins de la coalició dominant però només participen marginalment en la presa de decisions; 3) I les *elits minoritàries* que són aquelles faccions excloses de la coalició dominant. Aquesta distinció de Harmel i Janda permet diferenciar més clarament els diferents grups dins de la coalició dominant i, arribat el moment, el possible procés de pactes entre ells i les elits minoritàries. La distinció, a diferència de la de Kitschelt (lobbistes, pragmàtics i ideòlegs) és en base a criteris organitzatius i no ideològics, fet que evita que entri en contradicció amb les principals assumpcions de Panebianco.

2. Negar l'assumpció de Panebianco de la unitat de la coalició dominant comporta notables problemes teòrics. Mentre es postula la unitat de la direcció, l'estabilitat organitzativa pot aparèixer (juntament amb la mateixa supervivència del partit) com un

¹³¹ Vegeu, per exemple, la metàfora bancària de Panebianco (1990: 460).

objectiu indiscutible¹³². Quan aquesta no existeix, afirmar-la sembla molt més qüestionable¹³³. L'únic grup del que lògicament pot afirmar-se que té un interès objectiu en l'estabilitat organitzativa és la facció dominant. En funció de les circumstàncies, la resta de faccions participants poden estar més interessades en promoure el canvi organitzatiu (per dominar el partit) que en mantenir l'estabilitat. Així doncs, tot i que l'estabilitat sembla tenir un estatut superior dins de la jerarquia de les diferents finalitats del partit, és clar que, en determinats moments, certs membres de la coalició dominant poden subordinar-la a altres objectius.

Hi ha com a mínim dues dinàmiques que poden posar en perill l'objectiu de l'estabilitat organitzativa¹³⁴: a) En cas d'una eventual crisi en el liderat dins el partit; b) i/o en cas d'una disputa entre faccions pel domini intern. En aquestes circumstàncies, l'estabilitat pot quedar subordinada a la necessitat de clarificar l'estructura de poder intern.

La importància d'aquestes dinàmiques de *lluita pel liderat* i *lluita pel domini faccional* és prou justificada com per a afegir dos nous factors (el liderat i el faccionalisme) al model de referència. Els fonaments de tots dos factors es troben en l'intent de Harmel i Janda (1994) de perfeccionar les anàlisis del funcionament la coalició dominant i, per tant, la seva incorporació no és essencialment problemàtica.

3. La possibilitat que els diferents integrants de la coalició dominant puguin tenir objectius reals diferenciats planteja el repte d'intentar identificar-los. Panebianco, per evitar caure en el prejudici teleològic elabora una tipologia d'objectius organitzatius (*expansius/defensius*¹³⁵). Ara bé, aquesta classificació sembla extremadament restrictiva. Una interessant solució al problema pot consistir en integrar dins del model una tipologia importada de les *teories dels objectius dels partits* (*party goals*).

Per integrar les assumpcions d'aquestes teories (com les que utilitzen, per exemple, Harmel i Janda) cal tenir ben present dues consideracions fonamentals: a) La classificació tant del comportament com de l'estratègia en una o altra categoria és

¹³² Com diu l'autor: "Los modos de garantizar la estabilidad organizativa del partido pueden ser, y a menudo son, objeto de debates y conflictos en el seno de la misma coalición dominante (...) en estos casos es lógico esperar oscilaciones e incoherencias en las relaciones entre el partido y el ambiente que le rodea, al menos mientras el conflicto no se haya resuelto." (Panebianco, 1990: 102). Cal notar que parla dels efectes en l'estratègia però no en l'estabilitat organitzativa.

¹³³ Fins i tot pot dubtar-se de si pot sostenir-se com a objectiu la mateixa supervivència del partit. Aquesta possibilitat fou teoritzada per A. Hirschman (1970) i ha estat utilitzada amb èxit per explicar crisis que acaben amb la mateixa organització. Un bon exemple a Hopkin (1999).

¹³⁴ Una argumentació en aquest sentit pot trobar-se, per exemple, a Harmel i Janda (1994).

¹³⁵ Sobre aquests conceptes i la seva relació amb l'estructura de la coalició dominant vegeu Panebianco (1990: 318 i ss).

sempre analítica i mai pot determinar-se a priori; i b) Per evitar caure en el *prejudici teleològic*, cal assignar la defensa d'un o altre tipus d'estratègia a cada una de les faccions que integren la coalició dominant, no al conjunt del partit.

D'aquesta manera ens trobem que, en un mateix moment del temps, diferents grups integrants de la coalició dominant poden defensar: a) objectius purament organitzatius (estabilitat/inestabilitat; expansió organitzativa /defensa); b) i, alhora, objectius contraposats del tipus *vote-seeking*, *office-seeking* o *policy-seeking*¹³⁶. La definició de la línia política del partit així com del comportament efectiu del mateix és fruit dels intercanvis entre els diferents grups de poder interns i, alhora, de la relació d'aquests amb l'entorn¹³⁷. És clar que qualsevol canvi en aquestes circumstàncies pot fer canviar la posició de tots els actors. D'aquesta manera, tant el comportament com la línia política estratègia són resultants sempre qüestionades (i en tensió permanent entre elles), i així ha de considerar-se en el moment d'explicar-les.

Aquesta distinció, tot i complicar l'anàlisi empíric, té importants avantatges teòrics dels que cal destacar-ne tres: 1) En primer lloc, i com hem dit, al no assignar prèviament un objectiu determinat al partit evita caure en el problema del prejudici teleològic; 2) En segon terme, és útil per a entendre perquè diversos representants d'un mateix partit poden defensar, alhora, objectius i estratègies que són aparentment contradictòries entre sí; 3) i, encara, ens permet comprendre que els diferents grups interns poden canviar d'objectius i estratègia en funció tant dels canvis en l'entorn com de les posicions de la resta de grups.

Aquest darrer avantatge marca una important diferència respecte al model de Kitschelt, on els grups (ideòlegs, pragmàtics) són caracteritzats bàsicament en termes ideològics, i on els actors difícilment canvien d'objectius reals. Seguint a Panebianco, en el nostre model la ideologia, com l'estratègia, són resultants, no factors que puguin explicar el comportament dels membres de la coalició dominant¹³⁸. En funció de la gravetat dels conflictes dins de la coalició dominant (especialment en els moments de canvi organitzatiu) els canvis en la configuració de la coalició dominant no només

¹³⁶ Tot i que Harmel i Janda utilitzen una categoria més, Muller i Strom (1999) han argumentat suficientment que els tipus poden reduir-se a aquestes tres dimensions bàsiques.

¹³⁷ En això som d'acord amb Panebianco qui, per evitar el prejudici teleològic afirma "La estrategia por la que vayan a optar los líderes del partido (...) no puede ser por tanto definida de antemano. Dependerá de las características de los equilibrios internos de poder (...) y de las relaciones de la organización con los diversos ambientes con los que se relaciona" (Panebianco, 1990: 101-02).

¹³⁸ Aquesta és, com ja hem dit, la gran diferència entre Panebianco i Kitschelt.

poden afectar a l'estratègia, sinó que sovint ho fan a la pròpia definició ideològica del partit.

4. La darrera objecció al model de Panebianco té a veure amb els factors desencadenants del canvi organitzatiu. Del que hem dit fins ara es segueix que no pot descartar-se *a priori* la possibilitat que els canvis organitzatius puguin tenir un origen essencialment intern. Si tot canvi en l'estabilitat organitzativa tendeix a comportar, alhora, canvis en la configuració de la coalició dominant és clar aquests poden derivar-se també de dinàmiques internes com la lluita pel liderat o la lluita pel domini faccional. Que aquestes puguin deure's a la conjunció amb canvis en l'entorn no significa, com sembla assenyalar el model de Panebianco, que *sempre* hagin de donar-se conjuntament.

I, alhora, tot i que Panebianco no exclou altres possibilitats, el cert és que tendeix a associar, com a origen extern del canvi, un *empitjorament* de les condicions d'intercanvi amb l'entorn: una derrota electoral, la sortida del govern, etc. És evident que aquesta és la possibilitat més fàcilment identificable com a factor de canvi extern¹³⁹. Però cal tenir present que la literatura posterior també ha assenyalat evidències empíriques que el canvi organitzatiu pot associar-se a una *millora substancial* en les condicions d'intercanvi amb l'entorn (Rihoux, 2001)¹⁴⁰. El més pertinent sembla ser, doncs, referir-se a les *variacions substancials* (empitjoraments, però també millores) en les condicions d'intercanvi amb l'entorn.

Les modificacions del model de referència ens han dut cap a un nou model, no substancialment diferent de l'anterior però amb trets específics. El nou model és menys determinista i més obert que l'inicial: permet que el canvi sigui degut a variacions substancials (positives o negatives) de l'entorn, però també per factors purament interns (la lluita pel liderat i el faccionalisme).

1.2. El canvi organitzatiu dins d'aliances polítiques¹⁴¹.

Fins ara les modificacions s'han limitat a corregir a un model general de canvi organitzatiu en els partits polítics. Les pàgines que segueixen es dediquen a examinar

¹³⁹ En un mateix sentit, Harmel i Janda elaboren la seva teoria dels *shocks* externs.

¹⁴⁰ De fet, el mateix Panebianco (1990: 469) en explicar casos concrets (els Tories) de canvi organitzatiu ja considera aquesta possibilitat.

¹⁴¹ La paternitat de bona part de les idees d'aquest apartat és compartida amb Astrid Barrio, a qui, a l'espera de la finalització de la seva Tesi Doctoral, agraeixo que em permeti utilitzar-les.

la possible relació entre les dinàmiques pròpies de les aliances polítiques i els canvis organitzatius dels partits que en formen part. Aquesta revisió ha de permetre avaluar la conveniència d'afegir el funcionament de l'aliança com un nou factor que pot donar uns tres específics al model de referència.

Duverger (1957) és el primer teòric dels partits que intenta buscar raons per a *la formació* de pactes entre partits polítics. El mateix autor és l'encarregat d'elaborar una primera classificació *politològica* (no jurídica) d'aquests pactes en funció de la seva durada: *coalicions* quan són efímeres, *aliances* quan romanen llargament en el temps¹⁴². Duverger vincula la creació i funcionament de les aliances tant amb factors organitzatius (dimensió, etc.) com amb factors institucionals (sistema electoral, sistema de partits¹⁴³). Una part de les idees de Duverger han estat recollides per Riker (1962) i l'aproximació de l'*acció racional* en l'estudi de les *coalicions de govern*¹⁴⁴. Tot i la seva utilitat, aquesta aproximació han tendit oblidar les raons organitzatives com a factors rellevants per explicar la seva formació o durada de les aliances.

En contra d'aquesta perspectiva, Panebianco, és segurament un dels pocs autors que reprèn la tradició de Duverger de vincular l'estudi de les aliances polítiques amb una aproximació organitzativa dels partits polítics. Panebianco no assenyala raons específiques que ajudin a entendre la formació d'aliances polítiques¹⁴⁵. La raó implícita fonamental és la voluntat de dos (o més) partits de mantenir un acord de col·laboració en algun dels escenaris en que actuen, sigui quin sigui els objectius que persegueixin. Aliança s'oposa, en aquest sentit, a competició o hostilitat entre partits.

En canvi, l'interès de Panebianco es centra en explicar les raons organitzatives del seu *manteniment* (que ell anomena *estabilitat*)¹⁴⁶. L'important no és, des de la seva perspectiva, quines són les raons per les que es formen les aliances, sinó les raons organitzatives per les que aquestes perduren o no en el temps. D'aquí que Panebianco assenyali una distinció fonamental entre dos tipus d'aliances: 1) els pactes entre *partits*

¹⁴² Encara avui molts d'aquests pactes tendeixen a ser classificats amb criteris jurídics (federació, etc.).

¹⁴³ Segons l'esquema de Duverger ambdós factors, sistema electoral i sistema de partits es combinen entre sí de manera que en els sistemes electorals majoritaris el factor determinant sembla ser el número de partits del sistema polític mentre que en els proporcionals la influència de la proporcionalitat tendeix a propiciar, en sistemes multipartidistes, inestables aliances entre els aliats (Duverger, 1957: 349 i ss).

¹⁴⁴ Per a una revisió actual sobre l'estudi de les coalicions polítiques consulteu el treball de Robles (2000: 21 i ss).

¹⁴⁵ Aquesta tendeix a ser la principal pregunta a la que responen els models d'acció racional.

¹⁴⁶ Les raons d'aquesta distinció s'analitzen tot seguit.

opositors (ideològicament llunyans)¹⁴⁷, 2) i pactes entre *partits competidors* (ideològicament propers)¹⁴⁸.

Els pactes entre opositors, al no suposar una amenaça per la identitat (i el terreny de caça¹⁴⁹) dels diferents partits implicats, no provoca inestabilitat dins dels partits, raó per la qual l'aliança tendeix a romandre de manera en el temps¹⁵⁰. En aquest sentit, Panebianco assenyala que històricament en els països on les aliances s'han mantingut durant més temps és en les democràcies consociatives¹⁵¹. Això és així perquè aquest model de democràcia tendeix a arrelar en societats segmentades, en les que els electorats dels diferents partits no son compartits, sinó dividits en compartiments estancs.

Per la seva banda, els pactes entre partits competidors solen ser més inestables donat que amb el pacte sí que hi ha implícita una amenaça a la identitat (i el terreny de caça). Aquesta amenaça és la que provoca tensions internes en els partits que la integren, generant per elevació la inestabilitat i posterior ruptura de l'aliança. Les aliances entre competidors són pròpies de societats no segmentades com l'espanyola o la catalana, on els electorats són compartits pràcticament per tots els partits¹⁵².

Així doncs, la inherent inestabilitat de tota aliança entre competidors és el principal factor que explica les dificultats del seu manteniment. La inestabilitat és produïda, segons Panebianco, per dos factors: a) El primer és, com hem explicat, la inestabilitat produïda per les amenaces a la identitat dels diferents partits que la formen. La solució que més fàcilment permet acabar amb aquestes amenaces és el trencament de l'aliança; b) En cas que l'aliança sigui capaç de resistir aquesta inestabilitat inicial encara hi ha un segon factor que pot contribuir-hi. Aquest efecte es degut a que la durada en el temps de l'aliança produeix un deteriorament del procés

¹⁴⁷ Són competidors aquells "partidos (y a veces, también otros grupos, por ejemplo movimientos colectivos, organizaciones terroristas, etc) que actúan sobre el mismo territorio de caza del partido que exhiben pretensiones hacia los recursos electorales fundamentales del partido" (Panebianco, 1990: 398).

¹⁴⁸ "Hay oposición pero no competencia, cuando los territorios de caza de los dos partidos no se superponen. Lo que no significa necesariamente que no pueda existir una cierta superposición del electorado. Significa, únicamente que aquella posición de la base electoral del partido que representa el dominio del que depende la identidad organizativa del partido que representa el dominio del que depende la identidad organizativa del partido, no corre riesgo de ser capturada o arañada por el partido adverso" (Panebianco, 1990: 398).

¹⁴⁹ "aquella parte del entorno que la organización selecciona y delimita a través de la ideología y cuyo control es esencial para el mantenimiento de su identidad" (Panebianco, 1990: 383).

¹⁵⁰ Las coaliciones de gobierno más estables han sido características de las democracias consociativas, en sociedades segmentadas en las que los electorados no son compartidos, sino divididos en compartimientos estancos (Panebianco, 1990).

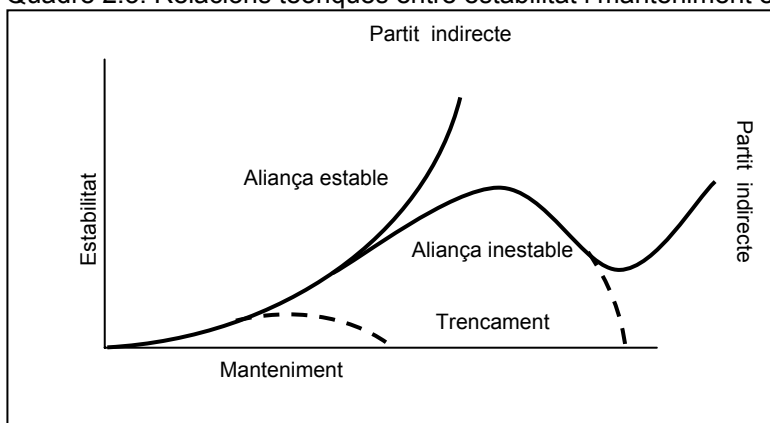
¹⁵¹ Sobre la diferència entre el model de democràcia consociatiu i el de westminster vegeu Lijphart (1991).

¹⁵² Una constatació en aquest sentit pel cas català a Molas i Bartomeus (1998 i 1999).

d'institucionalització i l'estabilitat organitzativa del partit amb menor dimensió o amb un nivell d'institucionalització més baix. Així doncs, encara que l'aliança aconseguixi mantenir-se en el temps, a la llarga en el partit menys institucionalitzat s'acaben accentuant les tensions internes i la divisió i inestabilitat de la seva coalició dominant. Per Panebianco la solució que tard o d'hora adopta la coalició dominant del partit menor o menys institucionalitzat és el trencament de l'aliança.

Vista la fragilitat inherent a tota aliança entre competidors, l'important és assenyalar en quines circumstàncies aquestes poden mantenir-se al llarg del temps. Panebianco assenyala les tres principals: 1) que realment els partits siguin competidors només en aparença, és a dir, siguin realment opositors; 2) que les diferències de dimensió entre els aliats siguin molt grans¹⁵³. En aquest cas, donat que el més petit és incapaç d'exercir una atracció real sobre el territori de caça de l'altre no genera en aquest inestabilitat interna. I, alhora, donat que el petit veu seriosament amenaçada la seva supervivència per l'amenaça que suposa el partit gran, aquest tendeix a reforçar la seva unitat interna, afavorint també d'aquesta manera l'estabilitat de l'aliança; 3) que un o més dels partits siguin fortament institucionalitzats. En aquest darrer cas, la poca dependència de l'entorn i el fort control sobre el territori de caça pot garantir l'estabilitat interna, i també així la de l'aliança.

Quadre 2.3. Relacions teòriques entre estabilitat i manteniment en aliances polítiques.

Font: Elaboració d'Astrid Barrio i Oscar Barberà a partir de Panebianco (1990).

¹⁵³ Duverger en comptes de dimensió es refereix genèricament al concepte de desigualtat que associa amb tres variables: la dimensió, la ideologia i l'estructura de l'aliança. La dimensió fa referència a la dimensió; la ideologia a la posició dels aliats en el tauler d'escacs polític i, en concret a la seva moderació-extremisme; Finalment, l'estructura de la es refereix, principalment, al número de partits que la conformen. La influència de cada un d'aquests factors depèn (encara que en graus diferents) tant del sistema electoral i del sistema de partits com del tipus d'aliances de que es tracti (electorals, parlamentàries, de govern) (Duverger, 1957: 370 i ss).

L'èmfasi en assenyalar la inestabilitat com el factor clau que explica el trencament el duu a donar per descomptat que tot procés d'inestabilitat condueix al trencament. És molt possible que l'afirmació de Panebianco sigui certa en no poques ocasions, però és dubtós que això sigui *sempre* així. Si hi ha processos d'inestabilitat que no culminen en el trencament (Quadre 2.3.), llavors l'assumpció de Panebianco que estabilitat i manteniment van indistrictelement associats és falsa *per incompleta*: Pot haver-hi manteniment amb estabilitat, però també amb inestabilitat (tot i que tot sovint la inestabilitat condueixi al trencament). Això condueix a la necessitat de separar analíticament els conceptes de *manteniment* i *estabilitat*, que Panebianco confon i que no remetent exactament als mateixos significats¹⁵⁴.

Separar manteniment i estabilitat presenta la dificultat d'establir teòricament les condicions per les que una aliança pot mantenir-se en el temps tot i presentar un caràcter inestable. Tanmateix, hi ha algunes dinàmiques que permeten pensar que la inestabilitat en l'aliança no té perquè anar automàticament associada a un trencament de la mateixa. La més important és, sens dubte, el fet que en tota aliança que perdura un mínim de temps comencen a establir-se complicitats entre els diferents grups que integren les respectives coalicions dominants. La creació d'interessos compartits genera, com a mínim, dos efectes: a) Quan la inestabilitat de l'aliança és deguda a la crisi interna en un dels partits és molt possible que la coalició dominant de l'altre (o altres) partit o, com a mínim una part d'aquesta, intervingui de manera activa en l'evolució del canvi organitzatiu del primer. Donada aquesta intervenció, com que el resultat de la lluita pel domini del partit serà, en part, degut a la intervenció de l'altre, el més possible és que el resultat d'aquest període d'inestabilitat de l'aliança sigui més aviat una recomposició de forces que no pas el trencament; b) Semblantment, la creació d'interessos compartits pot acabar generant la paradoxa que els possibles costos del trencament de l'aliança siguin per a les elits més grans que els del seu manteniment. Això és especialment probable quan el trencament de l'aliança pot generar també trencaments interns entre els seus integrants. En aquests casos és molt possible que, com a mínim, l'aliança acabi esdevenint amb el temps un partit polític d'afiliació indirecta (Quadre 2.3)¹⁵⁵.

La revisió de les teories sobre el funcionament de les aliances polítiques i els seus efectes sobre el canvi organitzatiu suggereix la necessitat d'integrar un nou factor en el

¹⁵⁴ Mentre *el manteniment* (o durabilitat) es refereix a la durada temporal d'un fenomen, l'*estabilitat* va associada al caràcter conflictiu o no conflictiu del mateix.

¹⁵⁵ Sobre les dificultats de distingir entre partits i aliances vegeu Duverger (1957). Una possible solució a Ramiro, 2004: 48 i ss)

model de referència. Això és degut a la important interrelació que la teoria preveu entre les aliances i el canvi organitzatiu en els partits polítics que en formen part. En el proper apartat s'intenten establir, a partir de tot l'establert, algunes conjectures sobre les possibles relacions d'aquest i els altres factors amb el canvi organitzatiu com a fenomen.

1.3. Les rutes del canvi: algunes conjectures.

Els apartats anteriors han servit per a proposar algunes modificacions al model de canvi organitzatiu de Panebianco. La majoria d'esmenes han estat adreçades a obrir un model excessivament determinista. Per aquesta raó s'ha proposat remarcar que la coalició dominant funciona com una *aliança d'aliances* entre els diferents grups que en formen part. I que, degut a aquesta circumstància, cada grup pot tenir objectius propis i eventualment contraposats. D'això es desprèn que l'estabilitat organitzativa ha de deixar de considerar-se com l'objectiu essencial i *sempre* compartit per tota coalició dominant. De fet, la possibilitat que els objectius siguin contradictoris ha permès afirmar que, en algunes circumstàncies, els canvis organitzatius poden produir-se per raons bàsicament internes. Aquelles que (d'acord amb la literatura) s'han considerat més rellevants són la lluita pel liderat i la lluita pel domini faccional del partit. D'aquí que s'hagi considerat necessari incloure tots dos factors en el model.

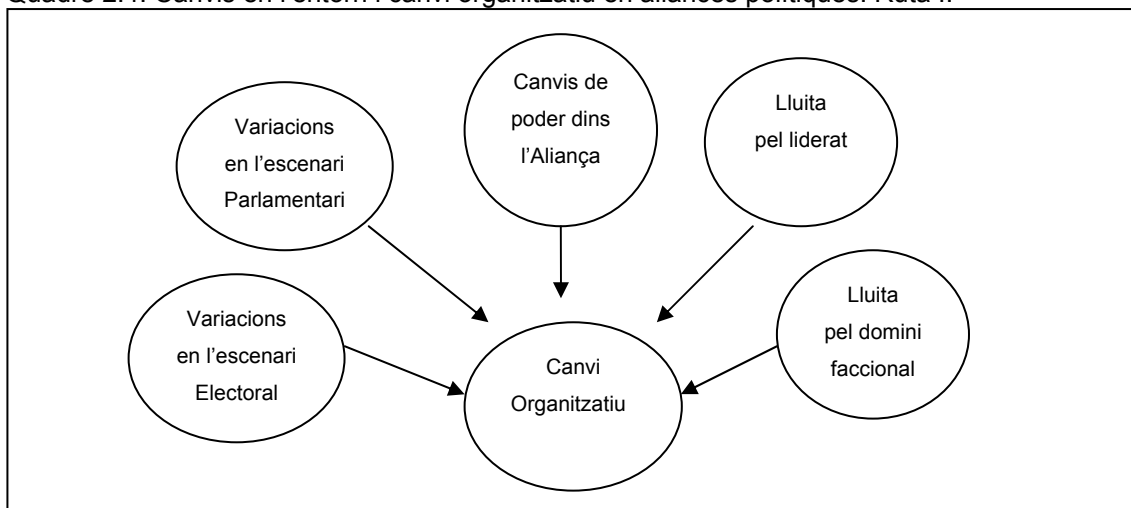
A més d'aquestes correccions teòriques, també s'ha considerat la possibilitat que l'aliança pugui ser un factor de canvi organitzatiu en aquells partits que l'integren. Per això s'han assenyalat alguns dels principals efectes organitzatius que tota aliança política tendeix a comportar en els partits que en formen part. D'aquestes constatacions s'ha derivat la conveniència d'integrar aquest nou factor en el model de canvi organitzatiu.

Fins el moment, la majoria d'arguments han estat adreçats a justificar la necessitat d'incorporar nous factors al model. Tanmateix, s'ha dit poc de les possibles relacions que aquests elements poden tenir entre sí o amb el canvi organitzatiu. Això és degut, sens dubte, a les dificultats implícites en la caracterització del fenomen. Tot i les diferents posicions respecte aquest punt, els estudis més recents semblen concloure que el canvi organitzatiu en els partits polítics és (com molts d'altres fenòmens

socials), un *fenomen complex*¹⁵⁶. La complexitat del fenomen implica la possibilitat que un mateix resultat sigui produït, en funció de les circumstàncies, per diferents factors (equifinalitat). I que, alhora, en la seva producció no només pugui intervenir-hi un sol factor sinó un conjunt o seqüència de factors connectats entre ells (interacció)¹⁵⁷. Són aquestes dificultats el que limiten substancialment qualsevol pretensió d'elaborar proposicions universalment generalitzables (com pretén Panebianco) en l'estudi del canvi organitzatiu.

L'estratègia que sembla més adequada per a poder superar aquests obstacles és la d'identificar, a partir de l'establert per la teoria, algunes de les principals *rutes* (o *conjunt de rutes*) del canvi organitzatiu¹⁵⁸. I, en el cas específic d'aquesta recerca, del canvi organitzatiu dels partits que són dins d'aliances polítiques. Per això aquests esquemes no s'han de limitar (com fins ara) a justificar teòricament la necessitat de considerar cada un dels factors. També han d'establir, de manera versemblant, com cada un dels factors pot intervenir en el canvi organitzatiu. Un cop precisats, aquests esquemes d'anàlisi han de servir per a guiar la recerca empírica sobre Unió Democràtica. En darrer terme, l'estudi de cas ha de proporcionar aquella informació que permeti verificar, de manera preliminar, la utilitat i validesa d'aquests esquemes d'anàlisi. Posteriors recerques haurien de confirmar i/o refinar les conclusions extretes a partir del cas d'Unió Democràtica de Catalunya.

Quadre 2.4. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta I.

Font: Elaboració pròpia

¹⁵⁶ En aquest sentit s'hi manifesten les recerques més actuals com les de Rihoux (2001) o Harmel (2002). No així Panebianco (1990). Sobre el significat i implicacions del concepte vegeu el capítol 1.

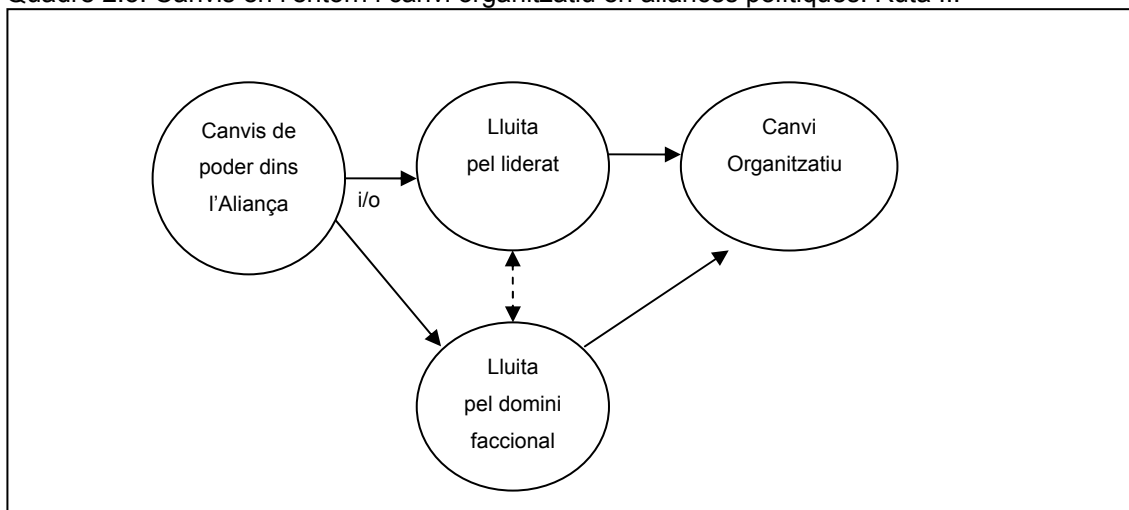
¹⁵⁷ Sobre els problemes derivats de la interacció i l'equifinalitat vegeu el capítol 1.

¹⁵⁸ Aquesta estratègia és suggerida pels resultats de la recerca de Rihoux (2001: 215 i ss).

Les consideracions teòriques fetes en els sub-apartats anteriors ens permeten definir un primer grup de rutes: aquelles que vinculen aïlladament a cada factor amb el canvi organitzatiu (Quadre 2.4). Un exemple d'aquest primer tipus de ruta seria el model sintètic de Panebianco que, com hem vist, associa els canvis organitzatius a les variacions en l'entorn. En les pàgines anteriors també hem establert la vinculació teòrica del canvi organitzatiu amb la resta de factors com són la lluita pel liderat, de la lluita pel domini faccional i els canvis de poder dins de l'aliança.

El segon i tercer conjunt de rutes són més específiques dels processos de canvi organitzatiu en aliances polítiques. En totes dues, l'element central del canvi són les variacions de poder dins de l'aliança. La clau interpretativa d'aquests esquemes és que la influència de l'aliança és l'element clau a partir del qual s'origina el canvi organitzatiu. La diferència entre la segona i tercera rutes rau en els factors desencadenants. Mentre en la segona l'origen es deu de manera gairebé exclusiva als efectes d'aquests canvis de poder dins de l'aliança (Quadre 2.5), en la tercera aquests són provocats fonamentalment per variacions en l'entorn electoral o parlamentari (Quadre 2.6).

Quadre 2.5. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta II.

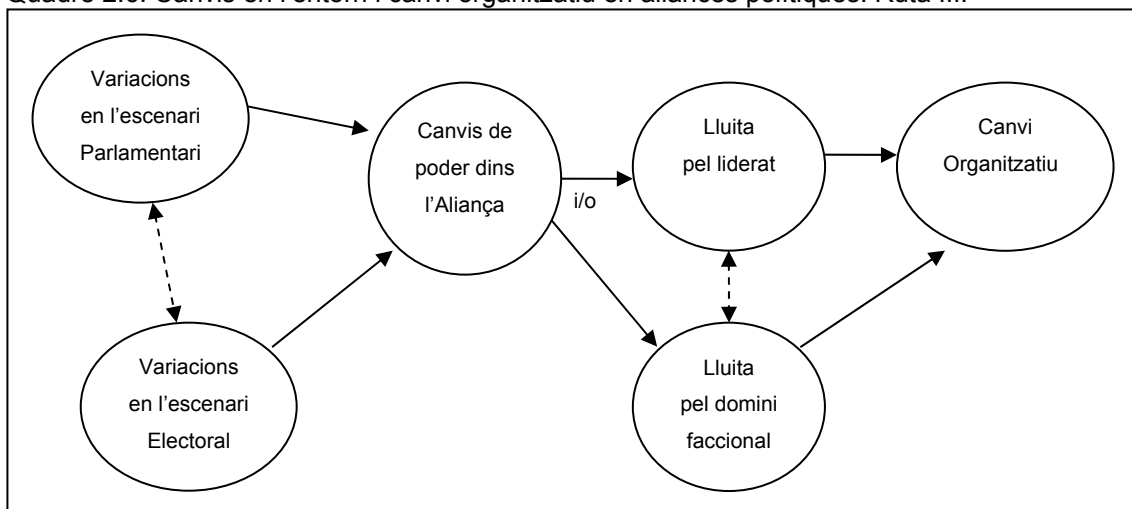

Font: Elaboració pròpia

En el cas de la segona ruta, el desencadenant del canvi pot ser produït com a mínim per dos fenòmens: a) els efectes en el partit de les dinàmiques pròpies de l'aliança (desinstitucionalització, amenaça de la identitat, pèrdua de poder d'alguna facció); b) o per la crisi en un dels altres partits que formen part de l'aliança.

En el primer cas, la inestabilitat generada per l'aliança en el partit pot obrir la porta a una crisi provocada per lluites pel domini faccional, pel liderat o per tots factors conjuntament. És molt possible que en tots aquests casos el debat sobre la continuïtat de l'aliança surti d'una o altra manera a la llum pública. El resultat de la crisi és un canvi organitzatiu que variarà en funció de la fisonomia inicial de la coalició dominant i, eventualment, el trencament de l'aliança. En el segon cas, el desequilibri produït per la crisi en un dels socis pot ser aprofitada per alguns dels integrants de la coalició dominant per reforçar les seves posicions dins i/o fora del propi partit. Això pot obrir una crisi interna (pel domini faccional, el liderat o ambdues) en la que és molt possible que es produeixin pactes puntuals entre els diversos grups dirigents dels diferents partits implicats per tal de reforçar les respectives posicions. Com hem explicat, en aquest cas la mateixa existència de compromisos intra-partidistes pot possibilitar el canvi organitzatiu en els diferents partits sense que aquest afecti al manteniment de l'aliança (però sí a la seva estabilitat¹⁵⁹).

Quadre 2.6. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta III.

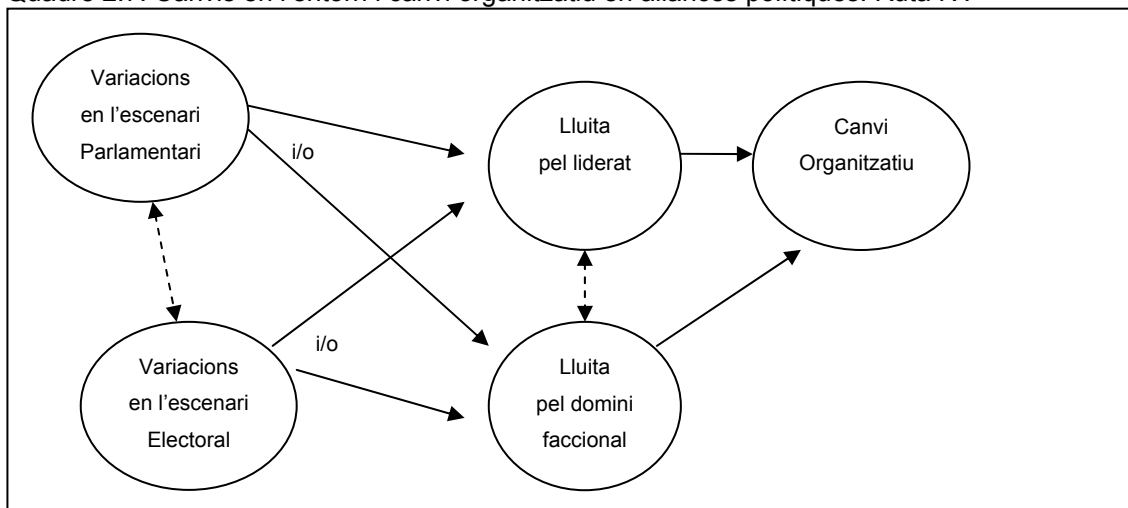
Font: Elaboració pròpia

La tercera ruta (Quadre 2.6) no difereix essencialment de la segona tret del desencadenant del procés, que és d'origen extern (electoral o parlamentari). En aquesta circumstància, els factors externs poden provocar una crisi interna en un dels socis (crisi en el liderat, escissió etc.) que, com en la ruta anterior, acaba obrint una lluita pel poder faccional o pel liderat que s'estén a tota l'aliança. Però sense arribar a la crisi interna en un dels partits, els canvis en l'entorn també poden provocar, per exemple noves desigualtats en l'aliança que acabin canviant les relacions de poder internes. Això pot ser degut, per exemple, als desiguals efectes d'una victòria (o

¹⁵⁹ Vegeu l'aparat II.1.2. d'aquest capítol.

derrota) o, també, a importants canvis en la dimensió dels socis. En aquests casos els canvis de poder dins de l'aliança poden obrir una crisi interna en el partit més desafavorit que acabi conduint a un posterior canvi organitzatiu.

Quadre 2.7. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta IV.

Font: Elaboració pròpia

La quarta i darrera ruta es planteja com una possibilitat alternativa a la segona i tercera (Quadre 2.7). En aquest esquema analític es considera que el canvi organitzatiu pot esdevenir sense que hi hagi canvis substancials dins de l'aliança. En aquests casos són les variacions en l'escenari electoral i/o parlamentari les que, sense provocar greus crisis internes o desequilibris de poder entre els socis, comencen el procés de canvi organitzatiu. Els canvis en l'entorn obren la porta a la lluita pel domini faccional i/o el liderat intern i aquest condueix al canvi organitzatiu del partit. La peculiaritat és que en aquesta crisi les relacions de poder dins de l'aliança no hi juguen cap paper, tot i que posteriorment pot servir per obrir el procés de canvi organitzatiu en algun dels altres socis¹⁶⁰.

2. Els factors i el canvi organitzatiu.

Al llarg de tot l'apartat anterior hem anat assenyalant quin són els principals conceptes que s'utilitzen en la recerca i les raons de la seva tria. Convé assenyalat un cop més que aquests factors són concebuts com alguns (però no tots) dels aspectes necessaris per a produir el complex fenomen del canvi organitzatiu¹⁶¹. Com hem explicat, la majoria d'ells provenen del model de canvi organitzatiu de Panebianco. De tota

¹⁶⁰ Aquesta ruta és un dels desencadenants *interns* de les rutes II i III.

¹⁶¹ Sobre aquest punt vegeu la secció II del Capítol 1.

manera, les variacions que s'han efectuat respecte al model han servit per a incorporar nous conceptes procedents d'altres autors i teories. Donat que totes les definicions dels conceptes s'han inclòs quan s'ha explicat el model o teoria en el que s'integren, aquest apartat només és dedicat a fer una síntesi sumaria tal de facilitar la comprensió. En el primer sub-apartat s'especifiquen les variables independents i en el segon les dependents.

2.1. El procés de canvi i els seus factors.

Els factors que poden servir per explicar el procés de canvi sovint s'organitzen entorn de dos grans categories: els canvis en l'entorn i els canvis interns. Ara bé, una distinció d'aquest tipus és del tot insuficient en el nostre cas. Cal assenyalar quins dels elements de l'entorn o de la vida interna del partits són els que bàsics per explicar el canvi. En el nostre model aquests són tres externs i dos d'interns.

Els canvis en l'entorn

1 i 2. L'escenari electoral i parlamentari. A banda de les constriccions institucionals (organització de l'estat, sistema electoral, etc), l'entorn en els que, seguint a Panebianco es mouen els partits polítics són els diferents escenari electorals i el parlamentaris on competeixen els partits. D'aquests diferents escenaris ens interessa analitzar, en especial, les següents característiques: a) el grau de complexitat ambiental, b) el grau d'estabilitat, c) i el grau d'hostilitat. I, encara, les variacions que es produeixin en aquestes característiques (inesperada victòria electoral, aparició de nous competidors), A més, cal tenir present que Unió Democràtica tot i que només actua en un sol escenari electoral (les quatre circumscripcions catalanes) és present en els dos principals escenaris parlamentaris diferenciats: el parlament de Catalunya i les Corts Generals¹⁶². Donada aquesta circumstància caldrà analitzar també les possibles relacions d'interdependència que puguin donar-se entre tots dos escenaris parlamentaris. Les relacions d'interdependència no semblen constituir, per si mateixes, un factor de canvi aïllat. De tota manera, la seva importància en el cas de CiU és prou considerable com per a merèixer, en cada un dels capítols, un sub-apartat diferenciat dels anteriors escenaris.

¹⁶² Capítol apart mereix el món local que, de tota manera, s'ha tingut present en el moment d'elaborar els diferents capítols de la segona part de l'obra.

3. *L'aliança*. Les relacions d'un partit amb els altres membres de l'aliança és un factor a mig camí entre els factors externs i els interns. D'una banda, bona part dels canvis en l'aliança depenen de com les variacions en l'entorn afavoreix o desestabilitza als seus components. De l'altra, tota aliança suposa un dels principals focus de *relacions interorganitzatives*¹⁶³ pels partits que hi són implicats i, com hem vist, un important factor de canvi organitzatiu. L'opció d'aquesta recerca és considerar-lo com un element extern al propi partit. Això ha de facilitar-ne el control. Convé advertir, a més, que l'atenció que aquesta recerca atorga a les relacions d'UDC amb CDC ha deixat com a elements secundaris (tot i que en el text s'hi facin les oportunes referències) altres relacions d'importància com els contactes internacionals o amb les organitzacions socials (església, grups empresarials, etc).

Canvis interns

En el moment d'assenyalar factors interns de canvi organitzatiu cal tenir ben present la seva relació d'independència respecte a les variables dependents, en cas contrari es pot construir una tautologia.

5. *Lluites pel domini faccional*. En parlar dels grups que integren la coalició dominant Panebianco fa esment de les faccions, però no contempla que l'enfrontament entre faccions pugui ser, per si mateix, un factor de canvi de la configuració de la coalició dominant. Per aquesta raó incorporem les nocions de *facció dominant*, *facció participant* i *elits minoritàries*¹⁶⁴. Sota aquest factor es considera, doncs, quins són (eventualment) els grups que integren la coalició dominant i, alhora, si aquests són o no en disputes pel domini del partit.

6. *Lluita pel liderat*. Aquest és, possiblement, el factor més clarament diferenciat respecte al conjunt assenyalat per Panebianco. Però si com hem explicat, l'estabilitat organitzativa pot entrar en contradicció amb altres objectius cal buscar factors que versemblantment permetin entendre perquè en alguns casos aquesta pot quedar en un segon pla. La lluita pel liderat és un objectiu que, per si mateix, pot ser preferit a l'estabilitat organitzativa. A més, aquest no té perquè ser necessàriament vinculat ni amb la lluita faccional ni, menys encara, amb la configuració de la coalició dominant¹⁶⁵.

¹⁶³ Pel concepte de relacions interorganitzatives vegeu Panebianco (1990: 328 i ss).

¹⁶⁴ Aquest factor és utilitzat per Harmel i Janda (1994), Rihoux (2001) i Harmel i Tan (2003).

¹⁶⁵ La lluita pel liderat pot donar-se dins de la mateixa facció dominant i no és gens clar que un canvi de liderat vagi necessàriament associat amb un canvi de la configuració de la coalició dominant. Aquests elements ens fan pensar en la independència de la variable a la resta.

Per tal d'evitar problemes de *sobrexplicació* descartem la inclusió d'altres variables que podrien semblar més o menys pertinents¹⁶⁶. Excloem, per exemple, els factors que canvien en llargs períodes de temps com els institucionals o els de composició de la coalició dominant (canvis generacionals, etc)¹⁶⁷. També pot excludre's, per ser un factor comú a tots els moments de canvi organitzatiu, els efectes derivats del model originari i de la institucionalització del partit¹⁶⁸. I, finalment, el que Panebianco *precondicions internes del canvi* degut a que aquestes són, en el fons, poc més que una *vàlvula de seguretat* del seu model per a integrar els efectes derivats dels orígens del partit i el seu procés d'institucionalització (rigideses organitzatives, etc).

2.2. Els resultats: canvi organitzatiu i d'estratègia.

Un cop assenyalats els principals factors explicatius del procés, ara és el moment d'assenyalar-ne les resultants. En aquest cas les variables dependents són totes importades del model de Panebianco.

1. La principal variable dependent és, sens dubte, el canvi organitzatiu. La definició de canvi organitzatiu que adoptem és la del model sintètic de Panebianco, en que aquest suposa, de fet, un canvi en la configuració de la coalició dominant del partit. Donat que la configuració de la coalició dominant es compon de diversos elements, tot canvi organitzatiu ha d'afectar, en major o menor mesura a cada un d'ells: 1) a la unitat; 2) a l'estabilitat; 3) i a mapa de poder organitzatiu del partit. Així definit, el canvi organitzatiu és la resultant d'un procés que altera substancialment la distribució de poder tant horitzontal com vertical. La resultant d'aquest procés de canvi és una nova configuració de la coalició dominant. Com veurem, aquest procés no és només fruit de la confrontació puntual, sinó que està delimitat tant institucional com històricament.

2. Ara bé, a més del canvi organitzatiu, també hi ha arguments per a considerar l'estratègia com una resultant del procés. Donat que tota configuració de la coalició dominant suposa un cert acord intern per l'aplicació d'una determinada estratègia política, el tipus d'estratègia que s'adopti i els objectius als que va lligada també han de ser considerats com una resultant més del procés. I, de la mateixa manera que el

¹⁶⁶ Com veurem en l'apartat següent, la sobrexplicació va vinculat al fenomen de tenir pocs casos i moltes variables. Aquest és un dels principals perills del disseny d'aquesta investigació.

¹⁶⁷ Tanmateix, els canvis en la composició s'analitzen en l'Annex 1 d'aquesta obra.

¹⁶⁸ Aquest seria necessari en cas que comparem partits diferents.

canvi organitzatiu varia en funció dels orígens del partit i la seva institucionalització, els canvis en l'estratègia o en els objectius oficials també són profundament marcats pel pes de la història, que suposa una seriosa resistència al canvi. Així doncs, aquesta variable ha de ser considerada en paral·lel a l'objectiu central de la recerca, que és l'estudi del canvi organitzatiu. Ara bé, a diferència de Panebianco, que intenta presentar de manera diferenciada els conceptes de *línia política* i d'*estratègia (organitzativa)*, en funció de si tenen o no una dimensió organitzativa, les moltes connexions entre ambdós termes afavoreixen que el seu ús en aquesta recerca sigui utilitzat de manera indiferent¹⁶⁹.

¹⁶⁹ Per a Panebianco (1990: 96-7) l'estratègia defineix la forma en que el sistema organitzatiu es situa respecte a l'entorn (adaptació o predomini), mentre que la línia política es refereix als aspectes més vinculats amb la ideologia i la praxis política (aliances, tàctiques, etc.).

CAPÍTOL 2. DISSENY DE LA RECERCA.

Definit l'objecte i la problemàtica, aquest capítol tracta les dificultats inherents a tot intent d'elaborar una explicació i, alhora, les implicacions que això té en el moment de triar el disseny de recerca. En la primera secció es discuteixen els principals significats que s'atribueixen a l'explicació i es justifica l'opció adoptada en aquest estudi. També es tracta de definir les conseqüències que van associades al fet d'estudiar un fenomen tant complex com el canvi organitzatiu. La segona secció aborda el problema de si és possible elaborar explicacions a partir d'un estudi de cas. Finalment, la tercera tracta d'establir els avantatges i dificultats de l'anàlisi intra-unitat (*within-case analysis*) com a mètode de control de les hipòtesis establertes en el marc teòric.

I. L'EXPLICACIÓ I LA COMPLEXITAT DEL CANVI ORGANITZATIU.

Donat que l'objectiu de la recerca és elaborar una explicació convé precisar, immediatament, que en les ciències socials no hi ha un consens definit sobre el que significa *explicar*. D'entrada, aquesta qüestió diferencia entre dues grans concepcions: La vinculada al concepte *idiogràfic* d'explicació que tradicionalment ha sostingut la *historiografia*¹⁷⁰, i sobre la que s'ha construït tot un seguit de regles metodològiques de procediment¹⁷¹; i la lligada al concepte *nomotètic* d'explicació, més pròpia de les ciències socials i que pretén elaborar proposicions el més universals possibles (*law-like*) sobre els fenòmens.

A aquesta primera distinció cal afegir, encara, les importants diferències que separen els mateixos partidaris del concepte *nomotètic* d'explicació. La distinció principal és

¹⁷⁰ El concepte idiogràfic d'explicació no té com a finalitat el descobriment de lleis, sinó assenyalar les circumstàncies úniques i singulars de cada cas. Aquesta concepció es contraposa al concepte nomotètic (universal) que sí pretén elaborar lleis. Sobre les diferències entre tots dos conceptes vegeu, per exemple, Grawitz (1975: 294 i ss) o Babbie (1999).

¹⁷¹ Sobre les regles de la historiografia clàssica (crítica de provenença, d'interpretació, de sinceritat i d'exactitud) vegeu l'obra de Déloye (1997) i Duverger (1996: 115 i ss). Per una anàlisi del procés de convergència d'una part de la historiografia cap a la sociologia històrica vegeu Déloye (1997), Rueschemeyer (2003) i Mahoney (2003).

entre els defensors de l'explicació en sentit d'*inferència causal* i els qui parlen, en termes més amplis, d'explicació *hermenèutica*¹⁷². Tot i que la majoria dels científics socials entenen l'explicació en sentit d'*inferència causal*, cal tenir present que hi ha autors que, sostenen la possibilitat de diverses modalitats d'explicar un fenomen segons el marc de referència que s'adopti¹⁷³.

Entre els partidaris de la noció de causalitat els debats de les darreres dècades s'han centrat entorn del paper de l'estimació dels efectes causals (*causal effects*¹⁷⁴) o dels mecanismes causals (*causal mechanisms*¹⁷⁵) en la seva verificació. Més enllà de la inicial disputa sobre la importància d'una o altra concepció¹⁷⁶, la literatura més recent ha posat de manifest que totes dues són igualment necessàries per elaborar teories causals¹⁷⁷. Així, molts d'aquests estudis fan èmfasi en que l'elecció d'un o altre mètode de verificació de la causalitat va lligat tant a la complexitat del fenomen estudiat¹⁷⁸,

¹⁷² Panebianco (1994: 94), per exemple, afirma: "No podemos afirmar que exista un acuerdo entre los científicos políticos sobre lo que constituye una explicación aceptable". Panebianco distingeix dues drans concepcions de l'explicació el model funcionalista y el nomològic-deductiu (o *covering-law model*): "En el primer caso, se postula la existencia de necesidades sistémicas y se asume como satisfactoria la explicación que puede dar cuenta de la función que cumple una determinada institución respecto del mantenimiento y adaptación del sistema (o de otra institución); en el segundo caso, se reputan aceptable sólo las explicaciones basadas sobre *leyes*" (Panebianco, 1994: 95).

¹⁷³ Berthelot (1990: 62-85) diferencia l'esquema causal, l'esquema funcional, l'estructural, l'hermenèutic, el de l'acció i el dialèctic. En un sentit semblant vegeu Ladrière (1994: 248 i ss).

¹⁷⁴ Com afirma Gerring (2004, 348): "Traditionally, quantitative researchers have been concerned primarily with the estimation of a causal effect – the effect on Y of a given change in X, taking all background circumstances into account- and equally important, an estimate of probability of that effect captured statistically in the error term". L'assumpció bàsica d'aquests autors és que les relacions causals són essencialment probabilístiques. L'obra de referència d'aquesta corrent, també coneguda com nomològicodeductiva és la de Hempel (1965), recentment actualitzada per King, Keohane i Verba (1994).

¹⁷⁵ Mahoney, seguint Bennet (1997) explica: "Causal mechanisms can be defined as the processes and intervening variables through which an explanatory variable exerts a causal effect on an outcome variable" (Mahoney, 2003: 363). Pels qui defensen aquest tipus d'explicació "X must be connected with Y in a plausible fashion: otherwise, it is unclear whether a pattern of covariation is truly causal in nature. The identification of causal mechanisms happens when one puts together general knowledge of the world with empirical knowledge of how X and Y interrelate" (Gerring, 2004: 348). O, com explica Panebianco "Elaborar una explicación adecuada significa entonces individualizar, con el auxilio de generalizaciones law-like, un *conjunto de condiciones* (network) causales y reconstruir sus interrelaciones. Dicho de otros terminos, el objetivo de la explicación es identificar mecanismos causales" (Panebianco, 1994: 96). Aquest plantejament ha estat desenvolupat per l'anomenada escola realista de la filosofia de la ciència en la que destaquen els plantejaments d'Elster (1990; 1991) o de Hedstrom i Swedberg (1998).

¹⁷⁶ La crítica clàssica de l'escola realista a la nomològicodeductiva és la següent: "una proposición *law-like* (law-like) del tipo "Si A, entonces B" nos dice sólo que existe una elebada probabilidad, dadas ciertas condiciones, de *asociación* entre A y B. Pero, como sabemos, una correlación no implica necesariamente una relación de causalidad. Puede que la correlación sea perfectamente espúria (...) Postular simplemente una relación causal entre macrovariables no es suficiente (...) no habremos *explicado* nada hasta cuando no podamos mostrar (i) cómo los macroestados en el tiempo t influyen sobre el comportamiento de individuos motivados por ciertos objetivos, y (ii) cómo estas acciones individuales dan lugar a nuevos macroestados en tiempo t+1" (Panebianco, 1994: 96-7).

¹⁷⁷ Bennet (1999: 6) així ho sosté quan afirma que "The key point [is] that causal effects and causal mechanisms are equally necessary components of explanatory causal theories. The present argument rejects the efforts to privilege either causal mechanisms or causal effects, joining instead those social scientists and philosophers who place equal weight on both as components of scientific explanation and sources of causal inferences". Una posició semblant en Gerring (2004).

¹⁷⁸ Bennet (1999) classifica els fenòmens en simples, complexos i enigmàtics segons el tipus de relacions causals que tracten. Els fenòmens simples tracta de les relacions de suficiència i necessitat així com de les relacions linears. Els fenòmens complexos es caracteritzen pels efectes d'interacció (seqüències) i

com al disseny de la recerca utilitzat¹⁷⁹. Així, com més complexa es presumeix que pot ser la relació causal d'un fenomen més importància prenen els mecanismes causals en la seva verificació, fet que, alhora, tendeix a condicionar el disseny de la recerca¹⁸⁰.

En aquesta recerca s'assumeix, d'acord amb el que ha establert bona part de la literatura sobre el canvi organitzatiu en els partits polítics, que aquest és un *fenomen complex*¹⁸¹. És a dir, que el tipus de relacions causals als que va associat poden presentar efectes d'*interacció* o d'*equifinalitat*¹⁸². Donada aquesta assumpció, convé precisar que l'*explicació* s'utilitza en aquesta recerca en el sentit d'*identificar els mecanismes causals* pels que es produeix el canvi organitzatiu.

En el proper apartat veurem les implicacions que aquestes opcions metodològiques tenen en el disseny de la recerca. Abans cal, però, establir els efectes que tot plegat pot tenir respecte a les possibilitats d'elaboració teòrica. Com han assenyalat diversos filòsofs de la ciència, l'acceptació de la complexitat dels fenòmens socials (com el canvi organitzatiu) du implícita l'assumpció que les ciències socials només poden identificar un o més subconjunts de circumstàncies (necessàries però insuficients) de tot el conjunt d'elements (suficients però no necessaris) que precedeixen un fenomen¹⁸³. Aquest fet té importància en el moment de plantejar l'abast que poden

l'equifinalitat. Els enigmàtics són definits per relacions no linears i alguns tipus de path dependency. Bennett demostra com segons el tipus de complexitat del fenomen cal utilitzar una o altra forma de verificació de la causalitat. Una classificació semblant a Jervis (1997).

¹⁷⁹ Gerring demostra com l'elecció del disseny de recerca (case-study o cross-unit study) té importants efectes en el moment d'optar per la forma de verificació de la causalitat. Així "the calculation of a causal effect presumes the investigation of cross-unit variation precisely because, for probabilistic cause, one cannot assume that the behavior of one unit will be indicative of the behavior of other units. Units may behave differently" (Gerring, 2004: 348).

¹⁸⁰ En aquest sentit cal tenir present la regla de Bennett que afirma "If we assume a more complex model than the reality requires, the data may allow us to reduce our model back to simpler form, but if we assume a simple model for a complex phenomenon, we may be less likely to recognize our mistake" (Bennett, 1999: 6).

¹⁸¹ En la més exhaustiva i recent revisió de la variada literatura existent sobre el canvi organitzatiu Robert Harmel (2002) diferencia tres grans aproximacions (approaches) a aquest fenomen: la del cicle vital (life-cycle), la sistèmica (system-level Trends) i la del canvi discontinu (discrete change). Una de les conclusions més importants del seu estudi és que, tot i la varietat d'aproximacions "all involve multi-level explanation, but differently" (Harmel, 2002: 130). A més de Harmel, també Rihoux (2001) ha defensat la necessitat d'entendre el canvi organitzatiu com un fenomen complex. Com veurem en el capítol següent, una part important de les crítiques al model de canvi organitzatiu de Panebianco venen precisament de no tenir en compte aquesta circumstància.

¹⁸² L'equifinalitat (equifinality) o "causalitat múltiple" (multiple causality) assenyala que "the same type of outcome can emerge in different cases via different set of independent variables" (George i Bennett, 2005: 157). Segons aquests autors "when a phenomenon is governed by equifinality, the investigator's task is to produce a differentiated empirically based theory that identifies different causal patterns that produce similar outcomes" (George i Bennett, 2005: 161). Segons Bennett (1999: 6) la interacció "involves interacting causal variables that are not independent of each other. Interactions may include "tipping points" at which the relations between variables change in magnitude or direction." Segons aquest autor, "Typological theories (...) can capture and represent interaction effects and equifinality" (Bennett, 1999: 6).

¹⁸³ Com explica Panebianco seguint Hage i Foley Meeker (1988:10): "una causa se identifica como un elemento de un conjunto de condiciones, una parte Insuficiente pero Necesaria de un grupo de condiciones o eventos Suficientes pero no Necesarios" (Panebianco, 1994: 96). Del que es dedueix, és

arribar a tenir les explicacions. Entre els qui neguen tota possibilitat d'elaboració teòrica¹⁸⁴ i els defensors de les proposicions vàlides universalment, l'alternativa cada cop més acceptada passa per l'elaboració de *teories tipològiques*¹⁸⁵.

clar que “realísticamente, debemos ser conscientes del hecho que nuestras explicaciones podrán identificar sólo *algunos* aspectos (nunca todos) del complejo engranaje causal que preside el fenómeno que se examina” (Panebianco, 1994: 97).

¹⁸⁴ Les conclusions d'Elster (1991) són extremament pessimistes respecte a qualsevol possibilitat d'avançar més enllà d'identificar mecanismes causals.

¹⁸⁵ Bennet explica que “Typological theories, identifies recurring conjunctions of causal mechanisms and provides hypotheses on the pathways through which these conjunctions produce effects (...) It should be clear from discussion that a typological theory is no the same as an historical explanation of a particular event (...) I argue that typological theories occupy something of a middle ground between general explanations of the covering-law variety and particular explanations of individual cases. An historical explanation refers to a series of specific connections in an extant historical case. In contrast, typological theory identifies both actual and potential conjunctions of variables. In other words, it specifies generalized pathways, whether the path in question has occurred only once, or a thousand times, or is merely hypothesized as a potential path that has not yet occurred at all. A path is characterized in terms of variables rather than by the values of these variables associated with an historical explanation (Bennett, 1999: 8-9). Sobre la construcció de teories tipològiques vegeu també George i Bennet (2005, capítol 12).

II. DISSENY DE LA RECERCA I MÈTODES DE CONTROL D'HIPÒTESIS.

Aclarit el significat de l'explicació, el problema rau en definir si *l'estudi de cas* (case-study) com a disseny de recerca és *suficient* per a poder elaborar explicacions o, pel contrari, el disseny ha d'incloure una comparació entre diferents unitats (cross-unit study)¹⁸⁶. En aquest punt entrem, de nou, en un terreny conceptual pantanós.

De la mateixa manera que amb l'explicació, tampoc amb els *estudis de cas* hi ha un ampli consens sobre el seu significat i utilitat¹⁸⁷. A grans trets poden distingir-se tres concepcions diferents del que significa l'estudi de cas: a) La primera és de tipus metodològic i associa l'estudi de cas a un mètode particular d'observació (*etnogràfic, clínic, etc.*) o de control d'hipòtesis (*quasi experimental, process tracing*)¹⁸⁸; b) La segona, la més comú, entén el cas d'estudi com un disseny de recerca que abasta *l'estudi d'un sol cas*¹⁸⁹, o millor, l'estudi d'una unitat en un sol moment en el temps; c) La tercera defineix el cas d'estudi com un disseny de recerca que abasta *a una sola unitat*¹⁹⁰, però no necessàriament *a un sol cas*¹⁹¹. L'estudi d'una sola unitat es contraposa, en aquest sentit, als dissenys que tenen com a referència *unitats diferents*¹⁹².

La diferència entre els partidaris de la segona i tercera concepció és que mentre pels primers l'estudi de cas és limita a l'estudi d'una unitat en un sol moment del temps, pels segons l'estudi de cas admet variacions de temps i d'espai. Aquesta darrera distinció obre la porta a considerar fins a quatre diferents tipus de disseny de recerca que fan del *cas d'estudi* un concepte *equivoc*: a) el que estudia una unitat en un sol

¹⁸⁶ La distinció entre tots dos dissenys de recerca a Gerring (2004).

¹⁸⁷ Un estudi recent de Gerring assenyala fins a cinc significats diferents que hi dona la literatura "a) that its method is qualitative, small-N (...); b) that the research is ethnographic, clinical, participant-observation, or otherwise (...); c) that the research is characterized by process-tracing (...); d) that the research investigates the properties of a single case (...); e) that the research investigates a single phenomenon, instance, or example (the most common usage)" (Gerring, 2004: 341-2).

¹⁸⁸ Concepcions properes a aquesta poden trobar-se a Yin (2003) o Geroge i Bennett (2005).

¹⁸⁹ Entre els partidaris de la definició d'estudi de cas com *l'estudi d'un sol cas* (N=1) cal citar Campbell i Stalnely (1963), Eckstein (1975), Sartori (1971, 1979 i 1994) o Bartolini (1994)

¹⁹⁰ Per Gerring, un estudi de cas és "an intensive study of a single unit for the purpose of understanding a larger class of (similar) units" (Gerring, 2004: 342)

¹⁹¹ Seguint Gerring (2004: 342) entenem que una *població* compren unitats estudiades i no estudiades. Una *mostra* d'una població compren només aquelles unitats estudiades. Cada unitat pot ser estudiada en diferent moments del temps formant *casos* o ser desglossada en diverses *sub-unitats* per estudiar-les sincrònicament com a casos diferents.

¹⁹² Entre els partidaris de l'estudi de cas com a *l'estudi intensiu d'una unitat* hi ha King, Keohane i Verba (1994) i Gerring (2004).

moment en el temps; b) el que analitza una unitat de manera diacrònica¹⁹³; b) el que examina sincrònicament les diverses sub-unitats d'una unitat; c) i el que investiga sincrònica i diacrònicament les diverses sub-unitats d'una unitat¹⁹⁴.

La distinció entre les diferents definicions del concepte és important en el moment d'establir la possibilitat d'establir *explicacions causals* i, per extensió, els guanys teòrics que poden aconseguir-se. En la mesura que les explicacions causals requereixen alguna forma de variació (i de control) de temps i/o d'espai¹⁹⁵, és clar que la primera definició no és útil per aquest propòsit. Per la mateixa raó, els altres tres dissenys sí que permeten elaborar *explicacions causals* sempre i quan aquest concepte sigui definit en el sentit *d'identificar mecanismes causals*. En canvi, cap de les diferents concepcions del cas d'estudi és, per la seva natura, útil per establir explicacions del tipus causa-efecte¹⁹⁶. Aquesta mena d'explicació requereix, per natura, la comparació entre diferents *unitats* (cross-unit study).

El debat sobre la utilitat dels estudis de cas ha evolucionat substancialment en les darreres dècades¹⁹⁷. De les crítiques inicials pel seu caràcter no teòric ni acumulatiu s'ha passat a considerar la seva importància per *falsar* hipòtesis¹⁹⁸. I, en aquells dissenys que admeten la variació d'espai o temps, cada cop és més estesa la seva acceptació per a proposar i desenvolupar teories¹⁹⁹. El problema, en aquests darreres casos (com en les comparacions entre diferents unitats), rau en la selecció del mètode de control d'hipòtesis que millor s'ajusti al disseny de la recerca i al número de casos disponible.

¹⁹³ Bartolini (1994) defineix aquest disseny com a *developmental-case-study* i el situa pràcticament dins del camp de l'anàlisi comparatiu doncs: "si se introduce esta variación longitudinal, entonces el estudio deja de ser un estudio de caso y entra en la categoría del análisis comparativo" (Bartolini, 1994: 116).

¹⁹⁴ Gerring (2004) només considera els tres darrers tipus degut a que la seva classificació es fonamenta en aquells dissenys que admeten la covariació de temps o d'espai. Tanmateix, sembla pertinent admetre la primera categoria degut a que l'objectiu de la recerca pot ser descriptiu o de classificació i no té perquè remetre a l'estudi de la covariació.

¹⁹⁵ Com afirma Gerring (2004: 342) "all empirical evidence of causal relationships is covariational in nature".

¹⁹⁶ Així Gerring afirma que "the exemple of a single unit, even if subjected to iterated testing, is not a good way to estimate causal effects and is certainly inadequate to the task of estimating probabilities" (Gerring, 2004: 348).

¹⁹⁷ Un resum del debat sobre el paper de l'estudi de cas com a mètode de control a Collier (1994: 72 i ss), Guy Peters (1998), Yin (2003) i Gerring (2004).

¹⁹⁸ La millor expressió d'aquest canvi és la de Campbell que de defensar que els estudis de cas "no tienen ningún valor científico" (Campbell y Stanley, 1963 citat per Collier, 1994: 72), passa a considerar l'estudi de cas "el fundamento de una gran parte de la investigación comparativa, que ofrecen muchas más posibilidades de lo que normalmente se piensa para falsar las hipótesis principales del investigador" (Campbell, 1975, citat per Collier, 1994: 72).

¹⁹⁹ Lijphart (1971) és el primer que entén l'estudi de cas com a excel·lent mètode per a proposar teories (o hipòtesis) per a contrastar després de manera comparada. Posteriorment, la importància dels estudis de cas per a desenvolupar teories fou assenyalada per George (1979), i ha estat refermada per diversos autors entre els que destaquen Bennett (1999), Mahoney (2003), Rueschemeyer (2003), Gerring (2004) o George i Bennett (2005).

Les ciències socials han desenvolupat diferents formes de control d'hipòtesis, les més conegudes de les quals són l'experimental, l'estadística i la comparada²⁰⁰. Tot i ser el més fiable, el mètode experimental planteja uns requisits de manipulació de l'objecte difícils de ser aplicats als fets socials i polítics²⁰¹. A més, la lògica experimental no és adient per a fenòmens complexos, doncs no permet controlar ni els problemes d'interacció ni els de multicausalitat²⁰². El mètode estadístic si que ha desenvolupat tècniques de control més enllà de les relacions causals lineals²⁰³, però el principal inconvenient és que la seva aplicació requereix, generalment, un gran número de casos, que no sempre són disponibles²⁰⁴. Totes aquestes limitacions deixen tot sovint el mètode comparat com l'única forma de control possible²⁰⁵.

Tanmateix, el mètode comparat presenta nombroses dificultats que cal tenir presents i que, sobretot, es remeten a: 1) el poc número de casos analitzats; 2) i els límits de les tècniques de parametrització del mètode comparat.

1) *El número de casos*. El principal problema de tractar amb pocs casos és d'indeterminació. És a dir, de no poder identificar quina, entre dues, és la variable explicativa d'un fenomen. Aquest problema tendeix a ser conegut com el *problema de la n petita* o, també de *moltes variables i pocs casos*²⁰⁶. Les solucions que solen proposar-se a aquest problema són essencialment dues: augmentar el número d'observacions (casos) o redefinir l'esquema teòric per tal de simplificar el número de variables.

²⁰⁰ Per una introducció als diferents mètodes de control vegeu les obres de Sartori (1971, 1979 i 1994) Grawitz (1975); Manheim i Rich (1988); Duverger (1996); Guy Peters (1998), Babbie (1999) o Landman (2000).

²⁰¹ En aquest sentit, Sartori, per exemple, afirma: "El método experimental es el más seguro, el más satisfactorio. Pero sólo de una manera intuitiva puede utilizarse éste método (con mucha aproximación) para problemas de micro-análisis (... y) es de difícil aplicación en ciencia política y sociología más allá de los pequeños grupos". (Sartori, 1979: 262).

²⁰² Sobre aquest punt vegeu Bennett (1999: 6).

²⁰³ Així ho reconeixen Guy Peters (1998), Bennet (1999), Landmann (2000) o Mahoney (2003: 353 i ss).

²⁰⁴ Sartori va fins i tot més enllà al afirmar "También es obvio que el instrumento estadístico constituye una técnica de control a utilizar toda vez que sea posible. A este respecto la dificultad no reside únicamente en que se requieran grandes números. La gran dificultad posterior es que, en materia política y social, los datos susceptibles de un tratamiento estadístico son de validez y atendibilidad sospechosa." (Sartori, 1979: 262-3).

²⁰⁵ El lament de Sartori és prou il·lustratiu "La comparación es, pues, el método de control en el cual estamos obligados a refugiarnos las más de las veces (...) cuando hablamos de método comparado, se entiende que estamos ante problemas que no se pueden resolver por vía estadística." (Sartori, 1979: 262-3). També Morlino que assenyala com el número de casos "tiene implicaciones profundas en los procedimientos y en los objetivos de la investigación empírica" (Morlino, 1994: 16).

²⁰⁶ Una il·lustració a Landman (2000: 37 i ss).

2) *Els límits de la tècnica de parametrització*. Les aplicacions més simples del mètode comparat van ser desenvolupades per John Stuart Mill i són conegudes pels noms de mètode de la concordança (o del *sistema més diferent*) i mètode de la diferència (o del *sistema més similar*)²⁰⁷. La lògica d'aquestes aplicacions consisteix en comparar sincrònicament diferents casos per tal d'establir quin, entre diversos, és el factor explicatiu necessari (en el cas de la concordança) o suficient (en el cas de la diferència)²⁰⁸.

Però l'ús d'aquestes tècniques no és exempt de problemes entre els que cal assenyalar²⁰⁹: a) L'*interacció causal* és un dels problemes més típicament assenyalats a les aplicacions més simples dels mètodes lògics de Mill²¹⁰. Els mètodes basats en la lògica de Mill mostren una extraordinària dificultat per a poder explicar fenòmens complexos produïts per la combinació de dues variables independents o no caracteritzats per relacions de necessitat i suficiència; b) Les variacions espúries (*spuriousness*), o dit altrament, el problema de la variable oblidada és, com en el cas de la interacció causal, un problema difícilment resoluble amb els mètodes de Mill²¹¹; c) I, finalment, els problemes d'*equifinalitat* (*equifinality*) o *multicausalitat* que es presenten quan diferents factors produeixen un mateix resultat. En aquests casos l'ús del mètode comparatiu presenta, novament, un problema d'indeterminació. El problema de l'equifinalitat només pot ser resolt si les teories el tenen present i l'incorporen²¹².

²⁰⁷ Una bona explicació del mètode i dels seus problemes a Landman (2000: 21 i ss).

²⁰⁸ Segons Mahoney "the method of agreement can be used to eliminate potential necessary causes, whereas the method of difference can be used to eliminate potential sufficient causes" (Mahoney, 2003: 342).

²⁰⁹ Un anàlisi molt més exhaustiu de les seves implicacions a Przeworski i Tenue (1970), Cai (1997), Guy Peters (1998), Mahoney (2003) i Gorge i Bennett (2005, capítol 8)

²¹⁰ Els exemples amb que tendeixen a il·lustrar-se aquesta dificultat són els del llumí i l'oxigen (on cal la interacció d'ambdós), o els de les fitxes de dominó (on la caiguda de la primera fitxa és lligada a la caiguda de la darrera). Sobre aquestes dificultats vegeu el treball de Bennett (1999) o George i Bennett (2005).

²¹¹ Sobre aquest problema vegeu Landman (2000: 47 i ss).

²¹² Com sostenen George i Bennett "equifinality requires the investigator to consider the likelihood that some undermined number of outcomes that the deductive theory predicts or fails to predict can be predicted by another deductive theory. In addition, equifinality als calls attention to the possibility that successful predictions may not be necessarily valid explanations, since another theory may be able to claim to explain as well as to predict those outcomes." (George i Bennett, 2005: 162).

III. L'ANÀLISI INTRA-UNITAT COM A MÈTODE DE CONTROL.

Bona part dels problemes assenyalats en l'apartat anterior han estat resolts amb l'elaboració d'algunes variacions menys deterministes del mètode de control comparat clàssic i, també, d'un nou mètode de control: l'anàlisi intra-unitat (Within-case analysis)²¹³. Donat que aquest és, precisament, el mètode de control que utilitza aquesta recerca aquest apartat és dedica a analitzar-lo amb més deteniment.

3.1 La lògica de control intra-unitat (Within-case analysis)²¹⁴.

Els orígens dels mètodes intra-unitat es troben en la constatació, per part d'alguns metodòlegs, de les diferències en la lògica de control pròpia de l'anàlisi *diacrònica* (*cross-time*) respecte a la *sincrònica* (*cross-space* o *cross-units*). La progressiva acceptació de l'existència d'aquestes dues lògiques de control té importants implicacions metodològiques doncs obre la porta a l'elaboració d'un nou mètode diferent de l'estadístic o el comparat (sincrònic). És per això que inicialment fou anomenat *mètode històric*, per diferenciar-lo del *mètodes estadístics o comparatius*²¹⁵. Posteriorment tendeix a ser conegut com a mètode intra-unitat (within-case analysis).

La base que serveix per a la distinció entre els dos mètodes rau en la font de la causalitat, que mentre en la comparació sincrònica és la *covariació*, en el cas de la comparació diacrònica és també la *sucessió temporal*²¹⁶. La necessitat de controlar la successió temporal de fets remet, no a la propensió amb que passen els fenòmens,

²¹³ Entre aquestes destaquen (Mahoney 2003): Les ànàlisis quali-quantitatives comparades (QCA en anglès) (Ragin, 1987; De Meur i Rihoux, 2002, Aus, 2005); Els mètodes fuzzy-set (Ragin (2000) o les d'anàlisi intra-casos com el Pattern Matching (Campbell, 1975) i el Process Tracing (Bennett, 1997 i 1999; George i Bennett, 2005).

²¹⁴ Seguint la distinció establerta per Gerring (2005) o per King, Keohane i Verba (1994) canviem la traducció de cas per incorporar el concepte que realment hi és associat: la unitat d'anàlisi.

²¹⁵ Aquesta diferenciació és elaborada, inicialment, per Ragin i Zaret (1983). Com explica Panebianco "En la pràctica de las ciencias sociales es posible identificar dos tipos de comparación (...). En el primer caso (lo que Ragin y Zaret llaman *comparación estadística*) se limitan a comparar hipótesis de carácter general (...). La expresión *comparación estadística* se refiere a la lógica que preside a este tipo de investigación comparada. Lo que cuenta es el recurso al canon milliano de las variaciones concomitantes. No es necesario que la investigación recurra a técnicas estadísticas en el tratamiento de datos para ser incluida en esta categoría. La investigación modelo es *El suicidio*, de Emile Durkheim (...). En esta perspectiva el método comparativo es una variante (más débil, menos fiable) del método estadístico (...) se trata de una estrategia variable-based, vinculada al objetivo de producir generalizaciones de amplio alcance y coherentes. (...) La explicación verdadera puede emerger sólo de una diferente tipo de comparación (Ragin y Zaret la llaman *comparación histórica*) en la cual el caso examinado será confrontado sistemáticamente con otros casos para identificar semejanzas y diferencias (...) La *comparación histórica* es hija de la tradición Weberiana. El objetivo de la investigación es explicar la genética de las diversidades históricas (...) se trata de una estrategia *case-based*" (Panebianco, 1994: 98-99).

²¹⁶ La successió temporal com a font de causalitat es remet a Hume (Bennet, 1999; Gerring, 2004)

sinó als *mecanismes causals* pels que aquests es produeixen²¹⁷. En el nucli dur d'aquesta nova lògica hi ha, doncs, una concepció de *l'explicació causal* que es fonamenta en l'establiment de mecanismes, no en l'estimació d'efectes causals (causal-effects). Per això, l'essència d'aquesta lògica és centra en el control del paper que tenen diferents factors en la producció d'un fenomen, no en l'anàlisi de variables entre casos diferents²¹⁸. D'aquí que s'hagi definit aquest procediment com a *case-centred* i no com a *variable-centred*.

Les semblances entre la lògica del mètode intra-unitat (Whithin-case analysis) i alguns procediments dels estudis històrics són notables²¹⁹. És evident que l'èmfasi de tots dos mètodes és en el procés i en la narració. Tanmateix, la diferència substancial rau en el significat profund de l'explicació i en la possibilitat de generar teoria. El mètode intra-cas pretén elaborar una explicació dels fenòmens guiada teòricament i de la forma metodològicament més autoconscient possible. En això pot haver-hi coincidències amb alguns estudis històrics, en general aquests tendeixen a posar l'èmfasi en la *singularitat* dels fenòmens socials (pròpia de la concepció *idiogràfica* de l'explicació), fet que nega tota possibilitat de generalització o elaboració teòrica²²⁰.

3.b. La tècnica del *process-tracing*.

Les darreres dècades s'han desenvolupat diverses tècniques que permeten aplicar la lògica d'aquest nou mètode intra-unitat²²¹. Unes de les més reconegudes són les que s'agrupen sota el nom comú de *process-tracing*²²². Els mètodes de process-tracing

²¹⁷ Com afirma Bennett (1999: 10): "The idea that temporal succession is an important element of causation fits very well with a casual mechanical account of causality, wich posits a temporal sequence of transfers of energy between entitites".

²¹⁸ Com emfatitzen George i Bennett (2005, 179): "this alternative approach focuses not on the analysis of variables across cases, but on the causal path in a single case".

²¹⁹ Sobre les semblances i diferències entre l'explicació històrica i els mètodes intra-cas vegeu Rueschemeyer (2003) o George i Bennett (2005: 224).

²²⁰ Rueschemeyer (2003) assenyala les connexions entre la concepció de la història del mètode intra-cas amb les de E.P. Thompson (1978). George i Bennet (2005) fan el mateix amb l'obra de Clayton Roberts (1996).

²²¹ George i Bennet parlen de dues tècniques fonamentals: "The congruence and process-tracing methods for making causal inferences provide alternatives to controlled comparison, and therefore constitute the basis for a different type of comparative method" (George i Bennett, 2005: 179). Altres autors (Yin, 2003; Gerring, 2004) semblen referir-se al mètode de la congruència com a *Pattern Matching*.

²²² Mahoney (2003:363) seguint Geroge i McKeown (1985) defineix el concepte com: "The effort to infer causality through the identification of causal mechanisms can be called *process tracing*".

tenen en comú, tot i les seves variacions²²³, en identificar el procediment (els mecanismes) pels que un o un conjunt de factors produeixen un nou fenomen²²⁴.

En aquest cas, la tasca de l'investigador consisteix en assenyalar narrativament els diferents processos que vinculen un o uns factors amb un resultat. Ara bé, un dels requisits bàsics d'aquest mètode (i que tendeix a diferenciar-lo de la majoria d'estudis històrics) és que aquesta activitat ha de ser guiada teòricament i explícitament definida. Això suposa, doncs, justificar de manera teòrica els factors que es consideren rellevants per elaborar l'explicació²²⁵. I, de manera més o menys detallada (d'aquí les diferents variants del mètode), l'establiment de diferents hipòtesis que expliquin causalment com cada un dels factors intervé en la producció del fenomen²²⁶. La recerca empírica ha de posar de relleu la utilitat dels factors seleccionats i, alhora, la validesa (o necessitat de reforma) de les hipòtesis establertes en base a la teoria²²⁷. Però també permet elaborar noves generalitzacions teòriques a partir de l'agrupació de diferents casos que mostrin camins (paths) o seqüències per produir un mateix fenomen²²⁸.

La utilitat del process-tracing és molt alta degut a la capacitat d'adaptar-se als diferents tipus de causalitat i, en especial, a la dels fenòmens complexos. Això és degut a que la lògica del mètode, centrada en el control del procés, permet controlar tant els efectes

²²³ George i Bennett (2005: 210 i ss) identifiquen diversos grans tipus de tècniques funció de la seva profunditat analítica: la narració detallada (Detailed Narrative), l'ús d'hipòtesis i generalitzacions, l'explicació analítica (analytic explanation) i l'explicació genèrica (more general explanation).

²²⁴ Així "process tracing methods attempts to identify the intervening causal process – the causal chain and causal mechanism- between an independent variable (or variables) and the outcome of the dependent variable" (George i Bennett, 2005: 206).

²²⁵ En aquests aspectes no hi ha diferència amb el mètode comparat. Bartolini defineix les condicions mínimes per a poder utilitzar un i altre mètode: "1) El objetivo de la investigación es explicativo y se asume que se pueden localizar regularidades causales en los acontecimientos (...) 2) El análisis causal exige variancias en las variables dependientes e independientes; y es necesaria la comparación entre unidades distintas (...) 3) Para objetivos heurísticos (...) resulta útil traducir los informes descriptivos y los aspectos idiosincráticos en configuraciones de variables (...) 4) La configuración de variables se organiza mentalmente a través de la formulación de una matriz de datos con el fin de aclarar las dimensiones (...) de variación, la identificación de las unidades (...) y de las propiedades consideradas, así como las características de la estrategia de investigación que resulta de esa combinación" (Bartolini, 1994: 111-2).

²²⁶ És aquesta la diferència fonamental amb la lògica del mètode comparat (sincrònic): "Process tracing is fundamentally different from methods based on covariance or comparisons across cases. In using theories to develop explanations of cases through process tracing, all the intervening setups in a case must be predicted by a hypothesis (...) or else that hypothesis must be amended. (George i Bennett, 2005: 207).

²²⁷ Com expliquen George i Bennett (2005: 179): "The results of individual case studies, each of which employs within-case analysis, can be compared by drawing them together within a common theoretical framework".

²²⁸ És per això que el process tracing "is an indispensable tool for theory testing and theory development, not only because it generates numerous observations within a case, but because these observations must be linked in particular ways to constitute an explanation of the case (George i Bennett, 2005: 207). Tanmateix, cal remarcar que, a diferència dels mètodes de Mill, el process tracing no utilitza la comparació per eliminar factors, sinó per agrupar seqüències.

d'equifinalitat²²⁹, com d'interacció. De fet, és dels pocs mètodes que permet afrontar l'estudi d'interaccions seqüencials de tipus *path dependence* (o *multicolineals*)²³⁰. És per aquestes raons, i per la freqüència en que aquesta mena de fenòmens es donen en la societat que molts especialistes prefereixen aquest mètode com alternativa o complement al mètode estadístic i comparatiu²³¹.

3.2. Dificultats d'aplicació a UDC i límits metodològics.

Els mètodes de process-tracing plantegen algunes dificultats d'aplicació a més de tenir certs límits metodològics. El primer és més teòric i es vincula a les dificultats per controlar la interacció estratègica i les expectatives dels actors. El segon és pràctic i és centra en la dificultat de delimitar temporalment les diferents etapes. El tercer afecta a la validesa i límits de les conclusions de extrems utilitzant aquest mètode.

El control de la interacció estratègica i de les expectatives dels actors remet en el problema de la endogeneïtat (endogeneity), associat a les relacions causals més complexes²³². La dificultat de l'analista és, en aquest cas, intentar reconstruir quines són les principals expectatives dels diferents actors en els moments crucials de cada procés²³³. I, en el moment de reconstruir el procés, intentar assignar a aquestes expectatives el paper que els correspongui en l'explicació del fenomen.

La delimitació dels talls temporals remet, per regla general, al fenomen que vol explicar-se. La dificultat per establir on comença i on acaba cada una de les etapes és vinculada, doncs, a la capacitat per diferenciar el fenomen d'altres fenòmens. En el cas

²²⁹ Segons George i Bennet (2005, 207): "Process tracing forces the investigator to take equifinality into account, that is, to consider the alternative paths through which the outcome could have occurred, and it offers the possibility of mapping out one or more potential causal paths that are consistent with the outcome and the process-tracing evidence in a single case".

²³⁰ Segons Bennet (1999: 7-10) la singularitat d'aquest tipus d'interaccions rau en que "the outcomes are dependent not just on the values of the variables but the order in which they occur (...). In other words, the order in which variables assume certain values may have effects as important as the values of the variables themselves, and the effects of some processes may vary greatly depending on the path dependent effects of slight differences in initial conditions". Bartolini utilitza el terme multicolinearitat per parlar del mateix fenomen: "Lo que se entiende por multicolinearidad en series temporales de observaciones es la posibilidad de que ellas sean todas fuertemente asociadas una con otra. Dicho de otro modo, que el cambio en el tiempo esté constituido por conjuntos paralelos de fenómenos que varían temporalmente y para los que es difícil establecer la precedencia temporal y el peso causal relativo" (Bartolini, 1994: 138).

²³¹ Segons Mahoney (2003: 363): Process tracing is often used to help analyst who works with a small number of cases avoid mistaking a spurious correlation for a causal association".

²³² Com explica Bennet (1999: 7) el problema de l'endogeneïtat és que les "variables cannot be spatially or temporally dis-entangled". Un exemple podria ser el d'una "guerra preventiva" duta a terme per un país que creu que serà agredit però que encara no ho ha estat realment.

²³³ "We might be able to reconstruct the changing expectations of different individuals, even if their expectations of one another at any given time prove to have been wrong" (Bennet, 1999: 10).

d'aquesta investigació el canvi organitzatiu es defineix, com s'explica en el proper capítol, per l'estructura de la coalició dominant del partit. Cada cop que es produeix una alteració en la configuració de la coalició dominant aquesta marca, de fet, l'inici d'un nou període dins de la vida del partit. Aquestes etapes són, com ja hem explicat: de 1978 a 1980; de 1980 a 1982; de 1982 a 1986; de 1986 a 1991; de 1991 a 1993; i de 1993 a 2001. Ara bé, per tal de facilitar la claredat expositiva, algunes etapes són agrupades dins d'un mateix capítol. Així el període de 1978 a 1980 i de 1980 a 1982 són inclosos dins del mateix capítol i, semblantment, el període que va de 1986 a 1991 i el que comença a partir de 1993 també es presenten de manera conjunta. Per facilitar l'anàlisi comparativa, en el moment de la comparació final els diferents talls temporals són presentats per separat.

Cal tenir present alhora que, degut a que el criteri de delimitació temporal és en funció de la vida interna del partit, això afecta a les variables de tipus electorals i parlamentàries que es guien per perioditzacions pròpies. La solució adoptada, en general, ha estat mantenir constants aquestes variables quan els moments de canvi organitzatiu queden enmig d'una legislatura i no es produeixen canvis substancials.

Finalment, les principals limitacions d'aquest mètode són vinculades a certs límits del propi disseny de la recerca i a l'abast de conclusions basades en estudis de cas²³⁴. Tenen raó els qui assenyalen que aquestes recerques poden tenir el perill de caure en problemes lligats a errors de mesura, a l'existència de mecanismes causals probabilístics o d'oblidar variables importants²³⁵. Però aquest és un problema que, de fet, pot tenir tota recerca sigui del tipus que sigui. Alhora, si bé és cert que és difícil poder generalitzar els resultats d'aquest tipus de recerques, també ho és que poden ser molt eficaces verificant hipòtesis o testant els resultats d'algunes teories. Més important és l'objecció que amb el process-tracing i els estudis de cas no es poden excloure *totes* les hipòtesis alternatives per explicar un mateix fenomen. Tanmateix, és una excel·lent base per a descartar *algunes* teories que posteriors i sempre inevitables recerques han de perfeccionar²³⁶.

²³⁴ Per un resum d'aquestes crítiques vegeu George i Bennet (2005: 220 i ss).

²³⁵ Una crítica en aquest sentit és la de King, Keohane i Verba (1994: 210 i ss).

²³⁶ Com expliquen George i Bennett (1997) "process tracing on causal mechanisms is not panacea. It can require enormous amounts of information and it is weakened when data is no accessible on key steps in a hypothesized process. In a particular case, limited data or underspecified theories, or both, make it impossible to eliminate plausible alternative processes that fit the available evidence equally well (...but) it is an invaluable method that should be included in every researcher's repertoire".

SEGONA PART

ELS CANVIS ORGANITZATIUS D'UNIÓ DEMOCRÀTICA DE CATALUNYA (1978-2001)

CAPÍTOL 3

ANTECEDENTS (1931-1978): MODEL ORIGINARI, INSTITUCIONALITZACIÓ I PACTE AMB CDC.

Aquest primer capítol de la segona part és dedicat als antecedents, és a dir, a reexaminar la història d'UDC des dels seus orígens i fins al moment del pacte amb CDC. En concret, s'analitzen els trets del model originari d'Unió Democràtica, les singulars condicions de la seva institucionalització durant els llargs anys de la clandestinitat i les complexes circumstàncies que envolten la seva reaparició durant els anys de la transició política espanyola. El darrer apartat analitza les raons de l'aliança amb CDC i argumenta perquè ha de ser caracteritzada com una aliança entre partits competidors.

I. NEIXEMENT D'UDC I PAS A LA CLANDESTINITAT (1931-1974).

Bona part dels estudis sobre partits polítics tendeixen a assenyalar la importància que té l'etapa de formació del partit polític al llarg de la seva història²³⁷. En aquesta secció s'examinen les principals característiques que marquen la formació d'Unió Democràtica de Catalunya durant els anys de la II República espanyola. Les darreres pàgines són dedicades a definir com s'esdevé la institucionalització del partit durant els anys de la clandestinitat.

1. La formació del partit: UDC i la II República (1931-1936).

Les pàgines que segueixen pretenen definir com es constitueix organitzativament el model originari d'Unió Democràtica de Catalunya. Per això s'analitzen, seguint Panebianco, els principals aspectes que més influència semblen tenir en l'origen dels

²³⁷ En aquest sentit, l'obra seminal continua sent la de Duverger (1957) amb la seva distinció entre els partits de formació parlamentària o extraparlamentària. Una altra obra de referència és la de Panebianco (1990). Aquest distingeix tres grans factors que influeixen notablement en la configuració inicial de la coalició dominant i, per extensió, en el tipus d'institucionalització que tendeix a desenvolupar-se: l'existència o no d'una legitimació de tipus intern o extern; l'origen carismàtic o no del partit i, en darrer terme, el tipus d'implantació territorial, per difusió o per penetració.

partits polítics: la possible existència d'una institució externa que el patrocini i promogui, el desenvolupament de la seva organització territorial i la presència d'un liderat carismàtic. Un cop examinat això passa a descriure's com s'articulen els diferents grups que hi conflueixen i la línia política que segueixen durant els primers anys de vida del partit.

1.1. *Un partit no confessional.*

Unió Democràtica de Catalunya es crea el dia 7 de novembre de 1931, data d'aparició del manifest fundacional a les planes del diari catòlic *El Matí*²³⁸. El contingut del manifest fundacional marca la voluntat dels seus impulsors de construir un partit d'inspiració cristiana i que defensi els drets dels catòlics però des del catalanisme i amb posicions obertament democràtiques²³⁹. És a dir, sense qüestionar la validesa de les institucions de la II República espanyola²⁴⁰.

La publicació del manifest és obra d'un petit nucli d'intel·lectuals catòlics fonamentalment de Barcelona ciutat i vinculats al diari catòlic *El Matí* com Pau Romeva o Maurici Serrahima. També hi intervé decisivament una part d'intel·lectuals provinents de la branca més catalanista del carlisme com Joan B. Roca i Caball, Josep Cirera i Soler, Lluís Vila d'Abadal o Josep M. Farré i Moregó²⁴¹. Tot i que aquest nucli també és arrelat a Barcelona, el cert és que la seva base social és entorn de les comarques barcelonines, on compta amb el suport de diversos notables locals com Lluís Vila d'Abadal. Entre la publicació del manifest (novembre de 1931) i el primer congrés del partit (octubre de 1932) s'afegirà al partit una part d'Acció Catalana com Manuel Carrasco i Formiguera (ex conseller de la Generalitat de Catalunya i per llavors diputat al congrés), Lluís Jover i Nunell, Josep M. Trias Peitx, Miquel Coll i Alentorn, etc²⁴².

²³⁸ Sobre els orígens d'UDC Hilari Ragner (1976) té publicada la seva tesi doctoral. Altres treballs d'importància són els de Javier Tusell (1974) i Oscar Alzaga (1973). Per una síntesi de la història del partit vegeu els treballs de Culla (1992, 2000 i 2002).

²³⁹ Significativament, les bases sobre els que es recolza el seu contingut són "la necessitat d'una actuació permanent i sistematizada per tal de renacionalitzar la nostra terra d'acord amb els principis cristians que foren els ferment plasmador de la Nacionalitat Catalana, i el desig de fer real i viventa la democràcia, que sols pot basar-se en la creixent capacitat dels ciutadans." (*El Matí*, 7-11-31: 1).

²⁴⁰ En un rellevant discurs, un dels líders d'UDC, Pau Romeva, afirma: "La Unió Democràtica de Catalunya no és un agrupament polític catòlic, sinó format per catòlics; no vol fer solidari el catolicisme de la seva posició atacant la República, però tampoc voldrà treballar amb els que vinculin el seu catolicisme amb una altra forma de govern" (Ragner, 1976: 257).

²⁴¹ Sobre la vida d'aquests dirigents, a més de la tesi de Ragner (1976) vegeu les obres de Camps (1995), Camps i Montclús (1998), AA DD (1988) i Terradas (1987).

²⁴² Carrasco és expulsat del Partit Catalanista Republicà de Nicolau d'Oliver (ministre de la República) per diferències entorn a la seva actuació com a diputat en el moment d'elaborar la Constitució Espanyola. Sobre Acció Catalana vegeu la tesi de Baras (1984). Sobre Carrasco consulteu les obres de Ragner (1984, 1989 i 2002). Sobre Coll i Alentorn vegeu Balcells (1999).

Aquest nucli de polítics barcelonins és el més professionalitzat i, de fet, els seus homes ben aviat ocuparan els llocs políticament més destacats del partit. Només de manera puntual s'integren a UDC dirigents d'altres partits com Fèlix Duran i Canyameres (ERC).

Donada la incipient conflictivitat entorn de la qüestió religiosa a partir de la redacció de la Constitució Espanyola de 1931²⁴³, la creació d'UDC pot ser interpretat com un intent, per part de la jerarquia, de construir un partit catòlic. Per contra, i com ha demostrat el seu millor estudiós, Hilari Ragner, els dirigents d'Unió refusen de bon principi la construcció d'un partit catòlic o confessional²⁴⁴. De fet, i com assenyala Ragner, els dirigents d'UDC no tenen vinculacions directes amb els òrgans directius de la jerarquia catòlica catalana o espanyola. La vinculació d'Unió Democràtica amb l'església catòlica tampoc apareix en els estatuts del partit ni, de fet, sembla marcar les directrius del seus dirigents durant les campanyes electorals²⁴⁵.

Ara bé, que Unió Democràtica no tingui vinculacions amb la jerarquia catòlica no significa, però, que no tingui cap mena de connexió amb determinats sectors de l'església. De fet, Unió apareix, precisament, per a representar al sector més intel·lectualment renovador dels catòlics catalans²⁴⁶: el d'aquells que s'identifiquen amb posicions catalanistes i que, alhora, vinculen el seu catalanisme a la defensa de les institucions democràtiques (en aquest cas, la República). Com hem dit, aquestes posicions són aplegades, de manera més o menys explícita, entorn del diari El Matí, que en fa d'òrgan d'expressió. És aquesta originalitat, molt possiblement massa avançada al seu temps, la que converteix a UDC, des del primer moment, en un partit minoritari. Les seves posicions polítiques més avançades (acceptació de la democràcia, defensa del pluralisme polític) difícilment poden ser acceptades per un sector majoritari dels catòlics (siguin o no catalanistes), doncs molts són encara reticents a l'acceptació del liberalisme i les institucions que se'n deriven. I, alhora, la

²⁴³ Com recorda Culla (2002) aquesta confrontació ve marcada sobretot, pel "contingut agressivament hostil a l'Església de la Constitució espanyola de 1931 (retirada de tot suport econòmic al culte catòlic, dissolució de la Companyia de Jesús, prohibició als altres ordres religiosos d'exercir l'ensenyament...)." (Culla, 2002: 15).

²⁴⁴ Ragner (1976: 254-9) utilitza la seva definició de confessionalitat d'un partit a partir de la definició elaborada per Jemolo (1949). Sobre la distinció entre partits confessionals i aconfessionals durant el període d'entreguerres vegeu Mayeur (1980).

²⁴⁵ Com afirma recentment Ragner (2000: 12) "Catalunya és també un esplèndid exemple d'aquesta autèntica democràcia cristiana. Mai no va cercar benediccions dels bisbes i, certament, mai no les va tenir." Ragner no afirma el mateix dels dirigents del PNB.

²⁴⁶ Ragner remarca, per exemples, les connexions de dirigents d'UDC amb el cardenal Vidal i Barraquer però afegeix "ni el cardenal professava la ideologia específica de la democràcia cristiana, ni havia pensat mai a promoure un partit" (Ragner, 1976:83). Sobre Vidal i Barraquer vegeu el llibre de Comas (1977) i Raventós (1993).

seva defensa dels valors i drets dels catòlics, encara que sigui dins de les institucions democràtiques, difícilment pot ser acceptada per aquells sectors de la societat que el que volen és una separació més clara entre l'església i l'estat. A més, i com ja hem esmentat, el context polític de la II República, caracteritzat des dels seus inicis per la confrontació sobre la qüestió religiosa encara afavoreix menys la opció moderada i conciliadora d'UDC²⁴⁷.

Aquest intent de renovació del catolicisme polític que duen a terme els fundadors d'Unió Democràtica de Catalunya entronca, en primer lloc, amb una tradició modernitzant dins del mateix catolicisme catalanista. En aquest sentit, les obres de Joan Maragall, el Dr. Josep M. Llovera, o de Carles Cardó poden aparèixer, sens dubte, com a referents intel·lectuals²⁴⁸. El pensament d'aquests autors és connectat amb una part del pensament catòlic i nacionalista francès representat, sobretot, per l'obra de Péguy²⁴⁹. Però, sobretot, entronca amb un moviment semblant que en aquests moments comença a estendre's per tota Europa. Aquest moviment consisteix, fonamentalment, en una evolució del catolicisme social cap a posicions democràtiques²⁵⁰. La inflexió d'aquest catolicisme proposa, sense deixar de ser obertament crític amb el capitalisme i els seus efectes, un intent de conciliació amb el pluralisme polític i la democràcia²⁵¹. Aquesta nova corrent exerceix la seva influència a Catalunya a través de les obres de G.K Chesterton, J. Maritain, E. Mounier i la revista *Esprit*²⁵². Però, sobretot, gràcies a Dom Luigi Sturzo, fundador i inspirador del *Partito Popolare Italiano*, que va escriure assíduament al diari catòlic *El Matí*, l'òrgan que vertebrava el nucli d'intel·lectuals fundadors d'UDC²⁵³.

Tot aquest moviment intel·lectual catòlic europeu és propi del període d'entreguerres i desemboca, passada la segona Guerra Mundial, en la formació dels primers partits Demòcrata Cristians. Unió, com el MRP Francès²⁵⁴ o el PSC Belga²⁵⁵ són, en aquest

²⁴⁷ Vegeu, en aquest sentit, Raguer (2001).

²⁴⁸ Per a un estudi més aprofundit sobre les arrels intel·lectuals de la fundació d'UDC vegeu Raguer (1976: 84 i ss). Sobre el pensament de Cardó cal consultar les obres de AA DD (1963) i Giró (1995 i 2001). Sobre Maragall vegeu les obres de Trías (1982), Serrahima (1990) o Bilbeny (1990). Respecte a l'evolució tant del catalanisme catòlic com del catolicisme catalanista vegeu les obres de Massot (1975 i 1986), Bilbeny (1985 i 1988) i Piñol (1993).

²⁴⁹ Per les connexions de Péguy amb la DC francesa Dreyfus (1988: 109 i ss).

²⁵⁰ Sobre l'evolució del catolicisme social a Europa i la seva progressiva conversió als postulats demòcrata cristians vegeu Fogarty (1964), Irving (1979), Mayeur (1980 i 1986), Hanley (1994) o Kalyvas (1996)

²⁵¹ Sobre la ideologia de la DC vegeu els treballs de Fogarty (1964), Letamendia (1977) o Rodríguez Aguilera (1998).

²⁵² Chesterton és traduït al català per Pau Romeva, dirigent d'UDC. Sobre les connexions de Chesterton amb Catalunya vegeu Galí (1989). Sobre la connexió entre Cardó i Maritain vegeu l'obra de Giró (1995).

²⁵³ Els articles de Sturzo a *El Matí* han estat recopilats per Camps i Perallada (1992).

²⁵⁴ Respecte a la DC a França vegeu les obres de Ott (1978), Remond (1982), Dreyfus (1988) o Debreil (1990), Letamendia (1995) o Massart (1999).

sentit, partits pioners a Europa, i ja avancen el contingut ideològic que va marcar l'essència d'aquesta corrent ideològica: pluralisme, defensa del principi de subsidiarietat (comprés en el catalanisme d'Unió), defensa dels valors familiars, crítica de les injustícies del capitalisme i defensa de la intervenció de l'estat en l'economia (que prefigura l'adveniment de l'Estat de Benestar), tradició europeïsta, etc. Ara bé, una de les diferències més importants entre aquests partits pioners i la DC de després de 1945 és, sens dubte, que el caràcter innovador d'aquests partits difícilment els suposa el recolzament de la jerarquia catòlica, cosa que en alguns casos sí que passa amb la DC europea, especialment en el cas d'Itàlia²⁵⁶.

Del que hem dit és fàcil concloure que, tot i el suport d'un sector de l'església, difícilment pot entendre's que la legitimitat del partit pugui ser-li totalment externa en el sentit que Panebianco atorga als partits confessionals²⁵⁷. Unió no podrà confiar en el suport d'institucions vinculades a l'església més enllà d'alguna editorial catòlica o les simpaties d'alguns capellans.

1.2. La manca inicial de liderat carismàtic i els seus efectes organitzatius.

Donat que els fundadors d'UDC no compten amb el suport d'institucions externes, sobretot de l'església, les formes que adopta l'organització inicial del partit prenen una importància decisiva. A grans trets, l'esquema organitzatiu del que Unió es dota en el primer i segon congressos ordinaris celebrats a Barcelona l'octubre de 1932 i a Tarragona el mateix mes de 1933 és el següent²⁵⁸: Allí on hi hagi més de deu afiliats es preveu la creació d'una delegació o entitat del partit. Aquestes nomenen la seva direcció local, els representants als Consells Intercomarcals i al congrés. La poca articulació dels estatuts dóna a aquestes entitats un considerable marge d'autonomia.

Els òrgans territorials que enquadren les diferents delegacions o entitats són els Consells Intercomarcals. Aquests nomenen la seva direcció i els representants al consell nacional. Els Consells Intercomarcals tenen també una àmplia autonomia en el seu territori. Els estatuts preveuen, al marge de l'enquadrament territorial, la possibilitat

²⁵⁵ Sobre la DC Belga vegeu AA DD (1985) i AA DD (1996), de Winter (1992) i van Becke (2004).

²⁵⁶ Sobre la DC italiana vegeu les obres de Chassériaud (1965), Galli, G. (1978), Di Lalla (1982), Poggi (1986), Leonardi i Wertman (1989) i de Leonardi i Alberti (2004).

²⁵⁷ Com assenyala Panebianco (1990), la confessionalitat del partit té importants implicacions organitzatives. Si el partit rep el suport més o menys explícit de l'Església (és a dir, si la seva legitimitat li és externa) aquest tindrà un model de creixement diferent a si no ho fa. Segons Panebianco, la legitimitat externa sol comportar processos d'institucionalització feble.

²⁵⁸ Un estudi més aprofundit de l'estructura del partit pot torbar-se és en el llibre d'Hilari Raguer (1976).

de crear comissions i seccions, és a dir òrgans sectorials que es deixen obertes a la participació de tots els afiliats. Els estatuts preveuen que si aquestes arriben mai a ser prou esteses pel territori, podran constituir-se en Federacions Nacionals, amb dret a escollir la seva direcció i els seus representants al consell nacional. Aquest serà el cas de les comissions de joves i de treballadors.

Els òrgans centrals de direcció (consell nacional i comitè de govern) són escollits en eleccions de segon grau. El consell nacional (l'òrgan superior entre congressos) és integrat pels representants dels Consells Intercomarcals i les Seccions. Juntament amb aquests hi ha representants de l'Entitat Matriu (entitat central del partit en l'època republicana). Els Parlamentaris, el comitè de govern, i els presidents de les seccions s'hi integren com a membres nats. El comitè de govern (òrgan executiu del consell nacional) té cinc membres, funciona de manera col·legiada, és escollit pel congrés i no poden haver-hi càrrecs institucionals. El sistema d'elecció dels membres del comitè de govern és per majories i minories, seguint la llei electoral de la II República. Els congressos tenen una periodicitat anual.

Aquests estatuts dibuixen, doncs, un partit amb una articulació feble i no massa complexa destinada a regular les funcions dels òrgans centrals i les relacions que aquests han de tenir amb uns òrgans territorials i sectorials força autònoms²⁵⁹. El text és, en aquest sentit, la resultant d'un procés de definició organitzativa on conflueixen les visions dels tres grups que el promouen, i que no són necessàriament coincidents. De manera significativa, la redacció dels primers estatuts és encarregada a un polític professional, Manuel Carrasco i Formiguera, que té la feina de conjugar les diferents sensibilitats.

El nucli d'intel·lectuals que impulsa el manifest és partidari d'organitzar el partit d'acord amb els principis democràtics que inspiren en el text. Les conviccions d'aquest grup són a mig camí entre un cert idealisme en les possibilitats del govern democràtic dels partits, i una certa desconfiança cap al poder i la seva acumulació. D'aquest entorn surten alguns dels principis que, amb el temps, acabaran esdevenint mites (institucionalitzats) sobre com articular l'organització d'UDC: la separació de funcions entre la direcció orgànica i els parlamentaris, la col·legiació del seu màxim òrgan de

²⁵⁹ Sobre el concepte d'articulació vegeu Duverger (1957).

direcció executiva, el comitè de govern; l'assistència directa dels afiliats als congressos; o l'obligatorietat de celebrar congressos anuals²⁶⁰.

Aquestes idees són fàcils de combinar amb els interessos del nucli de petits notables locals que provenen del carlisme, l'interès principal dels quals és que el centre no interfereixi en la seva base de poder. Per això els notables coincideixen amb les idees del nucli intel·lectual la desconfiança respecte a l'acumulació de poder en el centre. I, aquestes disposicions hi afegixen encara la voluntat d'estructurar el partit amb la màxima autonomia per a les unitats de base. Pel que fa a la forma d'organitzar les relacions amb el centre, el referent més immediat d'aquest sector és, sens dubte, el model organitzatiu de la Lliga Regionalista. Aquest model és, de fet, el que segueixen la majoria de partits republicans (tret dels marxistes)²⁶¹. Aquesta empremta és fàcil en els noms de les unitats de base, molts d'ells copiats de la Lliga i d'Acció Catalana, d'on prové Carrasco i Formiguera.

Però, a diferència de la Lliga, Unió ja no sembla admetre la possibilitat que les entitats s'adhereixin només al programa del partit, restant al marge del seu funcionament. Així doncs, a diferència de la majoria dels partits, que segueixen el model organitzatiu de tipus indirecte de La Lliga (en base a entitats), els estatuts d'Unió semblen volen implantar una organització diferent, de tipus directe²⁶². En aquest model organitzatiu, la lleialtat dels afiliats ja no és deguda a les unitats de base, sinó al conjunt. I, a més, els diferents òrgans locals són concebuts com a òrgans d'enquadrament territorial. Això no exclou, de tota manera, que aquesta fórmula pugui ser compatible, com hem vist, amb un molt ampli grau d'autonomia local i, possiblement, amb l'existència d'entitats adherides també a altres organitzacions polítiques²⁶³.

La raó d'aquest canvi organitzatiu respecte el model de la Lliga és molt possiblement deguda a les idees del nucli de polítics que provenen d'Acció Catalana (Carrasco). El referent organitzatiu més clar d'aquest tercer nucli de fundadors és, sens dubte,

²⁶⁰ Culla ho explica perfectament al afirmar que "Dans sa première période des années trente et dans les premiers temps du postfranquisme, l'UDC se distingue des autres partis contemporains par un degré très élevé de démocratie interne, par le fonctionnement réel d'une direction corporative et par les refus de messianismes et de leaderships personnels..." (Culla, 1992: 99).

²⁶¹ Sobre l'organització dels partits durant la II República (UDC inclosa) vegeu l'estudi introductori de Molas (1999). També del mateix autor el seu estudi sobre els partits polítics (1974) i la seva tesi sobre la Lliga (Molas, 1972). Sobre Acció Catalana i la sortida de Carrasco vegeu el treball de Baras (1984).

²⁶² Sobre la distinció entre partit directe i indirecte l'obra de referència continua sent la de Duverger (1957).

²⁶³ L'article 3 dels estatuts de 1932 no prohibeix que les entitats adherides ho siguin també a altres organitzacions polítiques.

l'exitós PPI de Dom Sturzo²⁶⁴. L'exemple del PPI, que de ben segur coneixien, era interessant per a UDC degut a que la seva organització era diferent de la de la resta de partits catòlics del moment (com el belga o l'austríac)²⁶⁵. A diferència d'aquests, que contaven amb el suport de la jerarquia eclesiàstica i eren una reunió d'organitzacions catòliques, el PPI de Sturzo va haver organitzar-se com un partit de masses directe, sense suport de la jerarquia. L'intent d'importar l'èxit organitzatiu del PPI a Catalunya (més que no pas les idees associades al mite democràtic) és sens dubte un dels elements més singulars de l'organització UDC respecte a la resta de partits catalans del moment.

Ara bé, per a implantar aquest model calia un liderat carismàtic (com el de Sturzo) o una direcció política molt forta i cohesionada, capaç d'imposar-se a les bases. I aquest, no era el cas d'UDC. Carrasco és l'home més conegut d'Unió Democràtica, però el seu ascendent polític és dèbil, com demostren els resultats de les eleccions generals de 1933²⁶⁶. I, a més, a nivell intern ha de compartir liderat amb homes com Lluís Vila d'Abadal i Joan B. Roca i Caball. De fet, és la manca d'aquesta força del centre sobre la perifèria, juntament amb el difícil context polític, el que en darrer terme impossibilita desenvolupar plenament aquest nou model organitzatiu pensat pel nucli de polítics més professional. El resultat és, lògicament, un híbrid inestable entre el que pretén ser un partit de masses d'estructura directa i, un partit indirecte on els notables locals són difícilment controlables. Si aquest model es manté estable és degut a l'entusiasme dels moments inicials, i al fet que tot just té temps de desenvolupar-se o resoldre's per l'arribada de la Guerra Civil. Cal recordar que només passen quatre anys des de la fundació del partit, l'any 1932, fins a l'esclat de la guerra, l'any 1936.

1.3. Les dificultats d'implantació i creixement del partit.

Durant aquests els primers anys de vida d'Unió Democràtica de Catalunya, el que sembla constatar-se és que no hi ha moltes possibilitats de creixement electoral i sociològic pel partit. D'entrada, perquè les seves idees modernitzadores difícilment poden penetrar més enllà d'una petita part de la població de capes urbanes cultes.

²⁶⁴ Per una confirmació en aquest sentit vegeu el contingut del discurs de Trias Peix en el Vè Congrés del Partit (Barberà, 2000: 62-64). Trias parla també de la *Jeune République* francesa de Marc Sagnier.

²⁶⁵ Segons Duverger, aquests partits es presenten "como una federación de sindicatos y cooperativas obreras, unidos a asociaciones campesinas, a ligas de comerciantes, de industriales, etc.; el partido reúne a clases sociales diferentes, cada una de las cuales conserva su organización propia." (Duverger, 1957: 36). Els exemples clàssics utilitza Duverger són el Partit Popular Austríac i el Bloc Catòlic Belga.

²⁶⁶ A les eleccions a Corts de 1933, UDC decideix presentar-se en solitari a les eleccions on obté poc més del 1% dels vots. Carrasco obté poc més de 5.400 vots (Raguer, 1976: 172 i ss).

Però, sobretot perquè el clima de confrontació i polarització que es viu des del primer moment entre els extrems encara dificulta més l'existència d'un partit moderat. I, encara, perquè com que la confrontació passa principalment per la qüestió religiosa, els qui en surten afavorits són els que mantenen posicions extremes, no un partit centrista com UDC. A més, Unió no compta amb un líder electoral conegut i amb capacitat de captar vots de manera autònoma.

A aquestes dificultats, que repercuteixen especialment en l'intent de construir un partit directe des del centre, cal sumar-hi els efectes propis del sistema electoral de la II República, amb un sistema majoritari en circumscripcions petites (la majoria, uninominals)²⁶⁷. Aquesta combinació de sistema majoritari amb districtes uninominals (o plurinominals amb panachage) i, alhora, geogràficament reduïts dificulta enormement l'elecció de candidats de partits petits. Per això UDC proposa com un dels punts reiterats del seu programa un canvi de la llei electoral per a fer-la més proporcional.

Les evidències disponibles a partir de la documentació d'aquest període semblen indicar que Unió Democràtica no creix substancialment en afiliats entre el moment de la seva fundació i l'any 1935. Tampoc permeten entreveure un notable creixement de les entitats locals del partit²⁶⁸. Tot indica, per contra, que el nucli fonamental d'afiliats al partit arriba en el moment de la seva fundació a partir dels elements que hi aporten els dos principals nuclis fundadors (en termes d'afiliats): els elements evolucionats del carlisme i del nucli escindit d'Acció Catalana. Una configuració d'aquest tipus sembla indicar, un cop més, que la força del centre per a impulsar el creixement del partit és molt feble i incapaç de penetrar territorialment més enllà dels nuclis que s'adhereixen al partit a primera hora.

Numèricament, el número d'afiliats al partit durant aquest període tendeix a circumscriure's entorn de les 2500 persones²⁶⁹. Aquesta xifra sembla avalar-se pels resultats obtinguts per Unió Democràtica en les eleccions generals de 1933, en que decideix presentar-se en solitari als comicis. En aquestes eleccions Carrasco i Formiguera obté 5.403 vots; Roca Caball n'obté 2.735; Vila d'Abadal 2.557, i Amèlia Codorniu 2.281²⁷⁰. Tret de Carrasco, que obté un nombre de vots superior, els

²⁶⁷ Sobre el sistema electoral de la II República vegeu Carreras i Vallès (1977), Baras i Botella (1996) i Colomer (2004)

²⁶⁸ Consultar en aquest sentit, el llibre d'actes dels Congressos d'UDC (Olivé, 2003).

²⁶⁹ En aquest sentit s'hi pronuncia Molas (1974: 66-7).

²⁷⁰ Dades de Raguer (1976: 184-5) a partir de Molas (1974: 171-182).

resultats de la resta de candidats sembla indicar que la xifra d'afiliats no és molt desencaminada. Tanmateix, en les primeres eleccions al parlament de Catalunya, l'aliança d'UDC amb la Lliga Regionalista permet als candidats d'Unió obtenir unes xifres de vot significativament més altes: 44.0005 vots i una acta de diputat per Pau Romeva en la circumscripció de Barcelona província. A Barcelona ciutat Jover Nunell obté 34.121 mentre que Farré i Moregó n'aconsegueix 33.114.

1.4. Una oligarquia estable i unida.

Tot i les diferències respecte al model d'organització del partit, el cert és que la coalició dominant d'Unió Democràtica es manté clarament estable i unida durant tot el temps que va des de la seva fundació fins a la seva il·legalització definitiva, l'any 1939. Molta de la documentació bàsica per a reconstruir la composició de la seva coalició dominant s'ha perdut, però les dades que en resten mostren, des del primer moment, l'existència d'un nucli directiu format pels principals dirigents dels dos principals grups fundadors: Roca i Caball, Vila d'Abadal, Cirera Soler pel nucli promotor del manifest, al que cal afegir-hi Pau Romeva; i Carrasco i Coll i Alentorn per Acció Catalana (Taula 3.1). La distribució de funcions sembla que també arriba en les arenes electorals en les que uns i altres es presenten. Mentre Pau Romeva ho fa en el Parlament de Catalunya, Carrasco és vinculat sempre amb la política espanyola.

Taula 3.1. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen (1932-1935).

	Membres CDG	Sec. Gral.	Diputats PC	Diputats CG
1932	J. Carbonell, J. Cirera i Soler, M. Coll i Alentorn. J.B. Roca i Caball, P. Romeva (substituint per Ll. Vila d'Abadal)		P.Romeva	M. Carrasco (AC)*
1933	M. Carrasco, J. Cirera i Soler, M. Coll i Alentorn,			
1934	J.B. Roca i Caball, Lluís Vila d'Abadal			
1935	M. Carrasco, J.M. Casasses, J.J. Mitjavila, J.B. Roca Caball, Ll. Vila d'Abadal	I. Puigdollers		
1936	M. Carrasco, J.M. Casasses, M. Coll i Alentorn, J.B. Roca Caball, Ll. Vila d'Abadal			

Font: Elaboració pròpia a partir de Raguer (1976). El sombrejat indica l'últim canvi i la línia discontinua la fi de mandat.

* Carrasco aconsegueix l'escó per Acció Catalana.

La integració d'aquests dos nuclis fundadors és garantida pel sistema electoral intern que assegura sempre dos llocs per la minoria. És molt possible que aquest sistema permeti, malgrat la celebració de congressos anuals, el manteniment del pacte fundacional i, per tant l'estabilitat interna del partit. Durant aquests primers anys no hi ha notícia de confrontacions internes ni de l'aparició de cap fenomen faccional. A més, és fàcil constatar que el nucli directiu també es manté substancialment invariable. De fet, salvant algunes baixes (Lluís Vila d'Abadal, Manuel Carrasco), aquest nucli és l'encarregat de reconstruir el partit després de 1939. I, de fet, es mantindrà en exclusiva en els llocs clau de la direcció fins a l'aparició de les primeres divisions internes, a finals dels anys cinquanta.

1.5. Línia política d'UDC durant la II República i la Guerra Civil.

Més enllà de l'aspecte organitzatiu, la petita dimensió d'UDC i la seva complexa ubicació en el sistema de partits de la II República l'obliguen a jugar un difícil paper al llarg d'aquest període de profundes crisis. La seva aposta per la moderació i l'entesa entre els diferents partits sobre algunes de les qüestions, com la religiosa, que centren el conflicte polític d'aquests anys, juntament amb el fet que el partit pateix represàlies de les dues bandes en confrontació l'assimilen al que s'ha conegut com la tercera Espanya²⁷¹.

Aquesta moderació contrasta, tanmateix, amb la posició del parlamentari d'Unió Democràtica Manuel Carrasco i Formiguera durant els tràmits finals de la negociació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la primavera de 1932. Carrasco i UDC es mostren obertament crítics amb el dictàmen de la comissió parlamentaria de les Corts sobre la necessitat de modificar l'Estatut d'Autonomia. Durant els debats de modificació, la intervenció de Carrasco i Formiguera en contra de canviar l'article 1er aprovat en l'Estatut de Núria li comporta l'expulsió del grup de la minoria catalana²⁷². Aquesta

²⁷¹ Sobre la recuperació recent del concepte vegeu Preston (1998).

²⁷² Carrasco defensa la constitucionalitat del text (especialment de l'article primer) i es mostra en contra de la potestat de les Corts per a modificar-lo. Com explica "En el artículo 1º del proyecto de Estatuto de Cataluña se dice que se ha de constituir Cataluña en Estado autónomo dentro de la República española y, por tanto, dentro del Estado español; y en el artículo 6º del mismo proyecto se afirma y se reconoce que esta reorganización se ha de hacer de acuerdo con el propio Estatuto y con la Constitución de la República. De modo que nosotros, los más puristas defensores de la intangibilidad del Estatuto, hemos de partir de la base de su adaptación a la Constitución, porque esta adaptación está ordenada en el mismo

posició crítica és modificada després del *pronunciamiento* de Sanjurjo del 10 d'agost. Des d'aquell moment, UDC tanca files amb el govern i la República.

Tot just un més després del seu primer congrés, l'octubre de 1932, el partit ha d'afrontar la convocatòria de les primeres eleccions al Parlament de Catalunya. La debilitat organitzativa d'UDC aconsella, com s'acorda en el 1er congrés incorporar-se a l'aliança proposada per la Lliga Regionalista (Concòrdia Ciutadana), gràcies a la qual obté un diputat, Pau Romeva. Entre aquesta data i el segon congrés d'UDC, la tardor de 1933, el clima de confrontació que es viu tant a Catalunya com a Espanya sobre la qüestió religiosa no fa més que augmentar. Enmig d'aquesta convulsió Unió Democràtica celebra un congrés extraordinari on s'aprova, essencialment, la posició del partit respecte a les aliances en les imminents eleccions municipals²⁷³.

Mesos després, en el segon congrés ordinari (octubre de 1933), UDC opta per no fer pública la política d'aliances a l'espera de tornar a reeditar una nova aliança amb la Lliga. Ara bé, diferències en l'elaboració de les llistes i l'aparent veto de la Lliga a Carrasco fan impossible qualsevol entesa²⁷⁴. UDC ha de presentar-se en solitari a les eleccions on obté un greu revés electoral. Carrasco i Formiguera el líder públic del partit només obté 5.403 vots i queda lluny d'obtenir l'acta de diputat. El desànim pels resultats, la constatació dels efectes majoritaris del sistema electoral i l'augment de la tensió política afavoreixen que Unió s'abstingui de participar en les municipals de gener de 1934. L'any 1934, Romeva vota a favor de la llei de contractes de conreu aprovada pel Parlament Català i, des de l'oposició, es mostra a favor de la Generalitat durant l'alçament del 6 d'octubre. Les posicions que adopta UDC durant aquests mesos la deixen cada cop en posicions més properes a l'esquerra. Aquesta posició suposa l'escissió per la dreta d'un petit nucli d'afiliats²⁷⁵.

El tercer congrés d'UDC, ajornat pels fets d'octubre, es celebra l'abril de 1935 i és un congrés de tràmit. En canvi, el quart congrés de gener de 1936 presenta un notable debat intern degut al clima pre-electoral que es respira. En aquest congrés l'entorn de Carrasco en el congrés intenta vetar qualsevol possible acord amb la Lliga de cara a

Estatuto votado por los catalanes que manifestaron así su voluntad, su deseo de integrarse en la organización general de la República española" (Raguer, 1976: 138-9).

²⁷³ Sobre aquest punt vegeu el llibre d'actes dels Congressos d'UDC (Olivé, 2003: 67 i ss).

²⁷⁴ Segons Raguer (1976:174): "Unió demanava dos llocs a la candidatura de Barcelona-ciutat i dos més a comarques. La Lliga només n'oferia un i un. Però la Lliga, ten tenia un sentit molt estricte de la disciplina de partit, vetava el nom de Carrasco, perquè abans de ser d'Acció Catalana havia pertangut algun temps a la Lliga"

²⁷⁵ Entre ells, Vicens de Balanzó, Josep M. Farré i Moregó i així fins a una desena. La llista a Raguer (1976: 236).

unes eventuales eleccions generals l'any 1936, però fracassa²⁷⁶. Les recomanacions generals del congrés a la direcció sobre la política d'aliances serveixen de ben poc davant de la constitució de dos fronts de cara a les eleccions del 16 de febrer de 1936. En aquest context, UDC renúncia a alinear-se en cap front i deixa llibertat de vot als seus afiliats²⁷⁷.

Després, amb l'arribada de l'alçament nacional i de la Guerra Civil Unió Democràtica de Catalunya es manté sempre lleial a la República i la Generalitat, però condemnant la revolució social i econòmica empresa i, sobretot, les persecucions i assassinats per motius religiosos que també afecten a afiliats del partit. Des del juliol de 1936 UDC deixa de funcionar com a partit polític, l'entitat matriu es clausurada, i una part dels dirigents (Roca Caball, Serrahima, etc) ha de marxar a l'exili. És de camí cap a l'exili que Manuel Carrasco i Formiguera és capturat pel bàndol franquista i condemnat, l'abril de 1938, a pena de mort. Els dirigents d'Unió que es queden a Catalunya (Vila d'Abadal) intenten, en aquests mesos, salvar el màxim nombre de persones perseguides per raó de la seva religió i pactar amb les autoritats un cert restabliment del culte. Els qui són a l'exili promouen intents de mediació internacional com els Comitès per la Pau Civil i Religiosa a Espanya. Res evita però, que la guerra continuï fins la victòria franquista de l'any 1939. La supressió per part del nou règim de tots els partits polítics converteix un cop més a UDC en partit il·legal i perseguit.

2. La institucionalització en clandestinitat del partit.

El concepte d'institucionalització aplicat als partits polítics, tot i la importància teòrica que revesteix, és encara controvertit. Són diverses les definicions que s'han proposat sobre la institucionalització, totes lligades a idees semblants: que en un determinat moment de la vida del partit aquest es *solidifica*, *s'estabilitza*, es constitueix com un *valor en sí mateix*²⁷⁸. En les pàgines que segueixen intentem analitzar com es produeix aquest procés dins d'Unió Democràtica, i com aquest partit aconsegueix fer-ho enmig d'un entorn gens favorable: la clandestinitat.

²⁷⁶ Rager (1976: 223).

²⁷⁷ Rager (1976: 234): "Assenyalar, com a imprescindible conseqüència, l'abstenció oficial d'Unió Democràtica de Catalunya en les eleccions del dia 16 i recomanar a tots els seus afiliats que en complir el deure inexcusable de sufragi, tinguin presents, ultra els ideals bàsics de la democràcia cristiana, llibertat nacional i justícia social, que són l'essència de l'ideari del nostre partit, els dos objectius immediats de restauració íntegra de l'Estatut de Catalunya i d'adopció d'una política de reconciliació nacional".

²⁷⁸ Sobre el concepte d'institucionalització i els seus problemes vegeu el capítol 1 d'aquesta obra.

2.1. La repressió franquista i els esforços de la direcció per reconstruir el partit.

La desfeta material i moral de la Guerra Civil, la il·legalització del partit per part del nou règim franquista, la repressió política posterior a la guerra, l'exili de bona part dels seus dirigents i, en fi, la manca de llibertats pràcticament impossibiliten tota acció política durant lustres. Malgrat tot, durant els primers anys quaranta els dirigents d'Unió Democràtica de Catalunya intenten mantenir viu el *testimoni*. L'esperança és dipositada, durant aquests anys, en que una victòria aliada en la II Guerra Mundial suposi la fi del règim franquista, que des de la seva neutralitat es mostra clarament favorable als règims feixistes.

Miquel Coll i Alentorn, l'únic dels dirigents d'Unió Democràtica que es queda en el país durant la guerra, és qui principalment dirigeix aquest redreçament²⁷⁹. Ara bé, a mesura que van retornant, també s'incorporen a aquesta tasca bona part de la direcció republicana a l'exili: Joan B. Roca i Caball, Pau Romeva, Maurici Serrahima, etc. Durant els primers anys, l'estratègia que adopta la direcció del partit és combinar una molt tènue acció política opositora amb un ferm compromís en el camp de la recuperació de la cultura catalana. D'aquest temps són, per exemple, publicacions com les de *Creus de Sang* (1940), o algunes iniciatives esporàdiques en el camp de la cultura catalana. Malgrat tot, el cert és que totes aquestes accions no poden anar més enllà del pur testimonialisme.

La fi de la II Guerra Mundial no dóna satisfacció a les esperances d'aquells que creien en una ràpida caiguda del règim franquista. El ràpid canvi de l'escenari internacional cap a una nova confrontació bipolar (la guerra freda) entre el bloc comunista i l'occidental, juntament amb l'habilitat del règim franquista per a resituar-se clarament del costat nord-americà acaba, finalment, per descartar qualsevol tipus de possibilitat en aquest sentit.

L'arribada d'aquest nou context internacional va aparellat, en el cas espanyol, per la fi de les persecucions polítiques de després de la guerra i per una certa normalització

²⁷⁹ Per a una història d'UDC durant els primers anys del Franquisme veieu els treballs d'Oriol Olivé (1997). El mateix Oriol Olivé ha realitzat un extens treball sobre les fonts per a l'estudi del partit al llarg de la clandestinitat (Olivé, 1998). De manera alternativa pot consultar-se la biografia d'Albert Balcells sobre Miquel Coll i Alentorn (1999). A banda d'aquests treballs també hi ha aportacions importants d'Albert Manent (1990) a partir de la trajectòria d'Anton Cañellas. Coll i Alentorn (1976, 1993) i Marià Vila d'Abadal (1976) recullen en dues ponències del Vè Congrés part del la història del partit en la clandestinitat. Per a una biografia de Joan Baptista Roca i Caball vegeu el treball de Ferran Camps i Joaquim Monclús (1998).

econòmica i social del país amb la represa, per exemple, de l'activitat acadèmica²⁸⁰. En aquestes circumstàncies, i en previsió d'una dictadura de llarga durada, la direcció d'Unió Democràtica comença a plantejar-se seriosament la possibilitat de reorganitzar de nou el partit. A això hi contribueix, sens dubte, l'encontre d'aquests dirigents amb una nova generació de militants reclutats en l'àmbit de la universitat de postguerra i en els nuclis de recuperació de la cultura catalana. Aquests militants, entre els quals destaquen noms com Anton Cañellas, Josep Benet, Joan Sansa, Claudi Martínez Girona, Agustí Bassols, Josep Piñol o Pere Puigquintana són atrets a la política a partir de les primeres plataformes de l'oposició democràtica al Franquisme (sense el PSUC) com el Front Universitari de Resistència o la Joventut Catalana Democràtica²⁸¹.

Els referents d'aquesta nova generació de dirigents d'Unió són, sens dubte, els nous partits demòcrata cristians que comencen a formar-se després de la postguerra com la CDU d'Adenauer, la DCI de De Gasperi, el MRP de Schuman, etc. Molts d'aquests joves es senten atrets per la important transformació ideològica que experimenten els moviments i partits polítics catòlics després de 1945. Una transformació que, com ja hem esmentat més amunt, és fàcilment visible en l'acceptació, per exemple, del pluralisme polític, de la democràcia, del principi de subsidiarietat o, sobretot, de l'europeisme. Per aquesta generació de joves, Unió Democràtica apareix com el gran referent a Catalunya del que suposa la DC europea. En aquestes circumstàncies, no és d'estranyar que durant els primers anys cinquanta Unió experimenti una cert revifalla i recuperació dins del món del catalanisme catòlic, especialment entre el públic més culte, que veu Europa com el referent a seguir. Més encara quan UDC pot aparèixer com l'exponent perfecte de la tercera Espanya, sempre del costat de les institucions democràtiques i perseguit pels dos bàndols extremistes²⁸².

Donades les limitacions i riscos de l'acció interior, aquesta nova generació de joves comença a prendre responsabilitats substituint als fundadors en els seus contactes amb la DC espanyola i internacional. Això no exclou que una part dels fundadors, especialment Roca i Caball, no mantingui part dels enllaços internacionals fets durant els anys trenta en el SIPDIC (*Secretariat Internacional dels Partits Democràtics*

²⁸⁰ Sobre les connexions entre Unió, el món catòlic de després de 1939 i els esforços per la recuperació de la cultura catalana vegeu l'obra de Samsó (1995), Piñol (1993) o Casañas (1989).

²⁸¹ Més endavant s'aniran afegint a aquest grup nous joves com Josep Miró, Ramon Martínez Callen, Artur Perelló, Santiago Guillén, etc.

²⁸² D'aquest entorn cultural i polític en surt també Jordi Pujol, posterior líder de CDC i de CiU.

d'Inspiració Cristiana), i en els Comitès Internacionals de l'exili²⁸³. Anton Cañellas és qui més clarament va prenent el relleu a Roca i Caball en aquestes qüestions i, en especial, l'assistència a reunions internacionals. Inicialment però, aquesta és compartida amb Joan Sansa, Agustí Bassols, Josep Benet o Josep Piñol²⁸⁴. La política que durant aquests primers anys va dissenyant Cañellas té dos eixos: D'una banda pactar amb el PNV la repartició de la representació en els Nouvelles Equipes Internationales (NEI, 1947), embrió de la Internacional DC²⁸⁵; De l'altra, començar a establir contactes tant amb l'europèisme (Moviment Europeu) com amb altres grupuscles opositors espanyols demòcrata cristians com els de Giménez Fernández, Ruiz Giménez o Gil Robles²⁸⁶. Aquesta actuació, que inicialment és pensada per facilitar l'entrada d'UDC dins dels NEI, tendeix a afavorir la creació d'una primera estructura de coordinació entre partits que s'anomena Equip Demòcrata Cristià.

La conjunció d'aquestes dues generacions, juntament amb l'interès que UDC desperta entre aquest segments del catalanisme catòlic més format fa plantejar a la vella direcció la necessitat de reconstruir una certa estructura organitzativa clandestina. Aquesta aposta, no exempta de riscos (detencions de 1952), durant un temps situa a UDC gairebé com l'únic referent alternatiu al PSUC dins del món de la universitat²⁸⁷. És en aquests moments de reconstrucció del partit, que es senten les bases de les que serà la posterior institucionalització del partit, marcada sens dubte per la singularitat de ser feta durant la clandestinitat. I, també les d'una línia política que es mantindrà pràcticament fins els anys setanta.

Els principis generals d'organització i funcionament clandestins han estat explicats públicament per alguns dels seus protagonistes²⁸⁸. Segons aquests, al llarg d'aquests anys no es realitza cap congrés del partit. El consell nacional²⁸⁹, que es reuneix

²⁸³ Sobre la Internacional DC i les seves arrels vegeu les obres de Pappini (1997), Jansen (1998), o Delwit (2001). Sobre el paper de Roca i Caball en aquesta tasca vegeu Camps i Montclús (1998). Des de l'exili a París, Angel Morera garanteix bona part dels contactes amb el MRP (Manent, 1990).

²⁸⁴ Sobre la generació d'Anton Cañellas vegeu el treball de Manent (1990). Manent parla, per exemple, d'un viatge de Sansa a l'Europa de l'est gairebé immediatament després d'acabar la IIGM.

²⁸⁵ Amb aquest pacte, tancat entorn de 1947, Unió Democràtica es fa càrrec de la representació en la secció juvenil dels Nouvelles Equipes Internationales (NEI), mentre el PNV es queda la representació directa en aquests. Això suposa un problema quan Unió Democràtica demani tenir representació directa en els NEI, doncs aquests només admeten un representant per estat. De fet, les dues sol·licituds que Unió Democràtica presenta els anys cinquanta i cinquanta-cinc són refusades (Coll i Alentorn, 1976, 1993).

²⁸⁶ Sobre Giménez Fernández i Ruiz Giménez vegeu Antuña et. al (1976), Tusell i Calvo (1990). Cal destacar els escrits de Ruiz Giménez (1985) i Gil Robles (1976).

²⁸⁷ Sobre aquests aspectes vegeu sobretot l'obra d'Olivé (1997).

²⁸⁸ Vegeu, per exemple, l'explicació de Ferran Camps a *La Veu d'Unió* (185: 3).

²⁸⁹ Ferran Camps esmenta que quan ell entra al consell nacional aquest té al voltant dels seixanta membres (*La Veu d'Unió*, 185: 3). L'entrada al consell nacional es fa per cooptació: algun dels Consellers

(generalment) amb una periodicitat anual fa a la pràctica les seves funcions. Durant aquests anys, la tasca principal del consell nacional és l'elecció d'una comissió permanent que (més o menys) es reuneix mensualment i que a la pràctica, funciona com si fos el consell nacional. El comitè de govern, l'òrgan permanent de direcció és escollit per aquesta comissió tot i que els seus integrants no tenen perquè ser-ne membres²⁹⁰. Durant aquests anys, l'estructura territorial i sectorial queda pràcticament suprimida i els contactes esdevenen molt puntuals i sempre per connexions personals. Aquest aïllament no evita que creixi un petit nucli de militants en algunes ciutats de la perifèria de Barcelona (Mataró, Igualada, Vic, Sitges, Vilanova i la Geltrú), en molts casos de notables locals que van estudiar a la universitat durant els anys cinquanta i que encara conserven contacte amb el nucli més políticament actiu de Barcelona.

Durant aquest període, que dura prop de 30 anys, la major rigidesa en l'articulació i la verticalitat dels enllaços aproxima el funcionament d'UDC als partits comunistes, més preparats per a moure's eficaçment en la clandestinitat²⁹¹. Del funcionament de la primera etapa només en sobreviu el sistema d'elecció de la direcció (comitè de govern i Comitè Permanent) que continua sent sempre per majories i minories, mètode que serà molt útil per regular la divisió interna que s'obre dins de la coalició dominant a partir de finals dels anys cinquanta²⁹².

Tanmateix, i en contrast amb les formes necessàriament poc democràtiques de l'actuació en clandestinitat, és ara quan es construeix el mite sobre l'organització democràtica del partit durant els anys trenta. Aquest discurs, que de la mà de Miquel Coll i Alentorn arriba fins l'any 1976, insisteix un cop i un altre en la necessitat de preservar l'organització (desplaçament de les finalitats), i fent-ho, a més, de la mateixa manera en que va quedar configurada segons els estatuts de 1933, i amb la mateixa declaració ideològica fundacional (manifest de 1931)²⁹³. Juntament amb aquest discurs organitzatiu i a la prioritat donada a la política d'aliances internacional, a

proposa l'entrada d'algun membre i posteriorment es vota l'acceptació o no del candidat. Entrevista Personal amb Ferran Camps el dia 7-10-1998.

²⁹⁰ Segons explica Camps a *Nova Veu*, la separació entre aquests dos òrgans és força estricta. A la Permanent només hi poden assistir els membres del comitè de govern que n'han estat escollits. Això provoca que, en alguna ocasió, part dels membres del comitè de govern no assisteixin a les reunions de la Permanent (*La Veu d'Unió*, 185: 3).

²⁹¹ Com reconeix Camps, al tractar-se d'un partit no molt nombrós alguns d'aquests mecanismes no són del tot eficaços. Per exemple: la gran majoria del partit sap el nom de la direcció, etc. Així va poder-se contrastar en les detencions de 1969. (Entrevista personal amb Ferran Camps el dia 7-10-1998).

²⁹² La importància del sistema electoral intern en el fraccionalisme ha estat assenyalat en el treball de Sartori (1980).

²⁹³ De fet, cal remarcar que el Vè Congrés de 1976 s'organitza sobre aquesta ficció jurídica: Les primeres intervencions són dels dos principals dirigents (Coll i Alentorn i Vila d'Abadal) per tal de fer una rendició de comptes de l'actuació del partit des del 1935!. Sobre aquest punt vegeu Barberà (2000).

l'interior aquest primer nucli dirigent elabora una línia política clarament orientada a excloure els comunistes de qualsevol plataforma unitària de l'oposició antifranquista²⁹⁴.

En tota aquesta etapa de la clandestinitat hi ha tres personatges que, des dels seus successius papers de presidents del consell nacional, adquireixen una especial rellevància en la política interna del partit Pau Romeva, Joan B. Roca i Caball i Miquel Coll i Alentorn. Amb els anys, Coll i Alentorn va transferint bona part de les responsabilitats executives a Anton Cañellas que és el líder que dona continuïtat a les idees del grup fundador fins els moments previs al Vè congrés. Tots aquests noms, inclòs Anton Cañellas marquen el nucli dur de la coalició dominant del partit, que a partir dels anys cinquanta comença a ser contestada.

2.2. Les polítiques d'oposició al franquisme i l'aparició de divisions dins d'UDC.

Els anys cinquanta i començament dels anys seixanta són marcats per la continuïtat de la guerra freda en l'escenari internacional i la fortalesa que demostra el règim franquista a Espanya. Ara bé, en un i altre entorn hi ha alguns canvis que afavoreixen un canvi de context en el que emmarcar l'acció política dels democristians catalans. A nivell internacional, comencen a produir-se uns primers intents de distensió entre el bloc de l'est i el de l'oest, que no són exempts de crisis (com, per exemple, la creació del mur de Berlín o, la dels míssils cubans). També destaca, en aquests anys, l'auge del procés de descolonització a l'Àfrica, fet en molts casos amb idees socialistes. Per a una part del nacionalisme català, especialment entre les generacions més joves i a l'esquerra l'impacte d'aquestes idees tercermundistes és força considerable. Però és la celebració del Concili Vaticà II amb els canvis litúrgics, d'organització de l'Església i d'intervenció social que el segueixen el que, sens dubte, té una repercussió més gran en l'orientació política d'UDC. A nivell social, la liberalització de costums introduïda pel turisme i pel canvi de mentalitats que arriba a partir del maig de 1968 de França també tenen importants efectes en la vida interna partit. Sobretot perquè en la Universitat, on tradicionalment es recluten els quadres, l'auge de la DC comença a declinar en favor de grups molt més a l'esquerra (maoísme, trotskisme, etc.).

²⁹⁴ Com afirma Culla: "les anées quarante et cinquante, lorsque les alliances -peu efficaces- s'établirent surtout entre les partis nationalistes, républicains et/ou socialistes -par exemple, le conseil national de la *Democràcia Catalana* (1945-1950)- et, très exceptionnellement avec les libertaires de la CNT, en excluant dans tous les cas les communistes, à cause d'une espèce d'effet combiné des souvenirs de la Guerre Civile et de l'influence de la guerre froide." (Culla, 1992: 90). Semblantment, Aragay afirma que hi ha "un cert principi formulat de manera implícita d'exclusió dels comunistes que, en alguns arribava a un clar posicionament anticomunista" (Aragay, 1996: 13). Sobre aquest període consultar també el treball d'Olivé (1997).

A Espanya, el desenvolupament, des de finals dels anys cinquanta, del *Plan de Estabilización* i els *Planes de Desarrollo* marquen la fi de l'autarquia econòmica i un procés de progressiva obertura econòmica a l'exterior que té en l'arribada del turisme, el seu exponent més visible. La fi de l'autarquia econòmica també va seguida d'una obertura política que marca la fi de l'aïllament internacional del règim franquista. Els acords més importants d'aquesta època són, sens dubte, el concordat amb el Vaticà, i l'establiment de relacions amb els EUA.

L'obertura produïda dins de l'església, juntament amb el canvi de context internacional afavoreix que una part del partit comenci a plantejar-se la necessitat d'un canvi de línia política. Els primers impulsors d'aquest canvi són, a començament dels anys cinquanta, Maurici Serrahima i Josep Benet, mounieristes que aposten pel diàleg i per la superació de les contradiccions entre cristianisme i marxisme. Fruit d'aquesta reflexió, aquest grup obre vies per començar a integrar al PSUC en la política unitària. Ara bé, les tesis de Serrahima i Benet no són ateses pel nucli directiu del partit i acaben comportant la seva progressiva desvinculació del partit²⁹⁵. El mateix passa, anys després, amb altres dirigents com Claudi Martínez Girona o Josep Piñol²⁹⁶. Tot i així, Unió elabora l'any 1963 una Compilació Doctrinal que intenta adequar l'ideari del partit algunes de les transformacions produïdes des dels anys trenta: en especial a l'europeisme i a l'economia social de mercat. La declaració no es pronuncia, però, sobre la possibilitat d'una política d'oposició que integri als comunistes.

Les idees de Serrahima i Benet són repeses amb més força durant els anys seixanta, amb l'entrada en el partit d'una nova generació de joves com Llorenç Gascón, Joan Vallvé, Ferran Camps, Francesc B. Aragay o Josep A. Codina. Aquesta nova generació és la primera que no ha estat socialitzada ni en la República ni, menys encara, en la Guerra Civil. Aquest fet, juntament amb les transformacions socials que van produint-se durant aquests anys afavoreixen un canvi de mentalitat en la manera

²⁹⁵ Com afirma Olivé al referir-se a la dècada dels cinquanta: "El procés de definició ideològica, no exempt de lluites internes, es saldà amb la divisió i sortida dels elements més esquerranosos: la minoria representada pel tàndem Serrahima-Benet, mounieristes que pretenien el diàleg amb els comunistes i que tenien un projecte social de superació de les contradiccions entre cristianisme i marxisme. La majoria i posició oficial d'Unió liderada pel tàndem Coll-Cañellas era fidel a les tesis de Maritain d'una evolució social condicionada pel cristianisme humanista" (Olivé, 1997: 67).

²⁹⁶ Segons Francesc de B. Aragay "Les divergències sempre van ser de plantejaments ideològics (...) i estratègics, els quals feien referència a la convivència o no de tractes i entesa amb tot el conjunt de forces de l'oposició clandestina, inclosos els comunistes del PSUC" (Aragay, 1996: 14).

d'entendre l'acció política²⁹⁷. Sobretot pel que fa a la possibilitat d'arribar a possibles enteses amb el PSUC. L'home que aglutina i serveix de referent polític dins d'Unió Democràtica a tota aquesta generació és Marià Vila d'Abadal, fill de Lluís Vila d'Abadal antic president del consell nacional d'UDC. Aquest, juntament amb destacats membres com Llorenç Gascón, aconseguen organitzar-se internament.

La força d'aquest nou grup, juntament amb el reconeixement atorgat pel sistema electoral intern (majories i minories) permet parlar d'una clara divisió de la coalició dominant que, tanmateix, es manté estable gràcies a les dinàmiques pròpies de funcionament en clandestinitat²⁹⁸. Això és possible perquè la debilitat de l'estructura clandestina d'UDC permet que cada grup de la coalició dominant pugui continuar desenvolupant una part de la seva estratègia encara que no tingui el control del partit. De fet, en el cas d'Unió l'únic aspecte que determina el control del partit és la posició en la política unitària de l'antifranquisme. En la resta d'aspectes (sobretot en la política internacional), cada grup desenvolupa la seva política en funció dels seus contactes. Només en les situacions més extremes hi ha conflictes en aquest punt²⁹⁹.

El grup de Vila d'Abadal i Gascón pren el control de la direcció del partit, en mans de Coll i Alentorn i Cañellas la tardor de 1967 a Montserrat. El programa que desenvolupa la direcció encapçalada per Vila d'Abadal és més actiu amb l'acció política a l'interior com per exemple amb la Campanya "Volem bisbes catalans", o en altres accions puntuals com l'edició de noves revistes (Determini). Però, sobretot, el canvi de línia política que s'impulsa afecta a les instàncies d'actuació unitàries³⁰⁰.

²⁹⁷ La tesi de l'article d'Albert Manent (1990) sobre Anton Cañellas apunta clarament en aquesta direcció: els problemes dins del partit són d'entesa entre generacions, especialment en el moment d'integrar la JDC dins d'Unió Democràtica. Aquesta idea encaixa amb el que Pasquino (1990: 44) anomena "grups de liderat" que van conformant-se a nivell generacional.

²⁹⁸ L'existència d'aquest dos grups és clarament establerta per nombrosos estudis i testimonis a partir de la fundació de l'Assemblea de Catalunya (1971) (Borja Aragay, 1996; Vila, 1977; Batista i Playà, 1991: 154). Culla (1989, 1992, 2002) no parla pròpiament de dos grups dins d'UDC sinó de dues etapes que, de fet és corresponen a les dues majories dins de la coalició dominant. Altres treballs com el d'Olivé (1997) situen la divisió del partit alguns anys abans.

²⁹⁹ Com veurem més endavant, aquest serà un dels hàbits de comportament més difícils de canviar en el moment de l'arribada de la democràcia. Una part dels conflictes durant la Transició política poden interpretar-se en aquesta clau. Ha estat Pridham (1995) qui ha assenyalat la importància d'aquests fenòmens en el faccionalisme durant els processos de transició democràtica.

³⁰⁰ Aragay esmenta els eixos del seu programa "Aquest equip engega tot seguit la tasca d'activar les estructures i l'acció d'UDC. Fa sortir amb regularitat la publicació Determini i, sense abandonar la presència forana a les trobades democristianes, posa l'accent en la incidència en l'acció interior. Entre d'altres línies d'actuació, refà l'equip de joves universitaris i s'intensifiquen els contactes a comarques. Una línia nova d'actuació és la major obertura per a l'entesa sense exclusions entre les forces polítiques: això significa acceptar que hi sigui el PSUC." (Aragay, 1996: 14).

A partir d'aquest moment, Unió participa en la Taula Rodona (1966) i, sobretot, en la constitució de la *Comissió Coordinadora de Forces Polítiques* (CCFPC, 1969) que permet, per primer cop, l'entrada al PSUC en els organismes unitaris de l'oposició democràtica³⁰¹. La majoria que aconsegueix la fracció de Marià Vila d'Abadal dins del consell nacional de 1967 és la clau que canvia l'actitud d'UDC en aquesta qüestió. Ara bé, com hem dit, això no suposa però que la fracció encapçalada per Anton Cañellas sigui més receptiva a la col·laboració amb els comunistes. Aquests opten per desentendre's de la direcció que pren el partit durant el temps que la gent de Vila d'Abadal n'és al capdavant. De tota manera a poc a poc la participació del PSUC en la política unitària aviat deixa de ser una qüestió tan problemàtica³⁰².

Com hem explicat, en paral·lel a aquesta tasca del grup de Vila d'Abadal respecte a la política catalana, Anton Cañellas continua impulsant els pactes amb la Democràcia Cristiana espanyola i internacional. Tot i que aquests pactes responen a objectius polítics diferents, a la pràctica (com ja hem explicat) la política espanyola i la internacional d'UDC es presenten, per les seves múltiples connexions, com les dues cares d'una mateixa moneda.

L'objectiu de Cañellas des de començaments dels anys cinquanta és aconseguir l'entrada d'UDC en els *Nouvelles Équipes Internationales*. Ara bé, el reglament intern d'aquesta primera internacional DC no permet més que una representació per país. I, pel pacte que van fer el PNV i UDC aquesta correspon al primers. Aquestes sol·licituds d'UDC coincideixen, a més, amb un intent semblant dels grups espanyols de Gil Robles i de Ruiz Giménez. La solució recomanada des dels NEI és pactar una integració conjunta de tots els grups democristians espanyols d'oposició, però aquest propòsit xoca amb l'oposició frontal del PNV³⁰³. Aquest projecte d'integració és força coincident, però, amb les conclusions que va extraient el propi Cañellas. Per aquesta raó, amb el temps, ell es converteix en el màxim defensor de la idea d'unitat democristiana dins i fora d'Unió Democràtica. Des de la fracció de Marià Vila d'Abadal es contempla de bon grat (i es col·labora força) en l'establiment i millora dels contactes amb el PNV i els incipients opositors democristians valencians i gallecs. Les objeccions venen, però, a l'hora de fer extensius els contactes als grups de Ruiz

³⁰¹ Participa, per exemple, en el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona, la Taula Rodona i el Comitè de preparació de l'Onze de Setembre.

³⁰² El fet que Unió sigui en la CCFPC afavoreix que, quan l'any 1969 caigui la direcció d'UDC el PSUC sigui també a la Comissió de Solidaritat amb els detinguts. Sobre això consultar també Colomer (1998: 494).

³⁰³ Vegeu Manent (1990).

Giménez i, especialment, de Gil Robles. Finalment, l'acord entre tots els grups democristians espanyols es produeix a Barcelona el dia 1 de Juny de 1963. Diversos problemes d'entesa en retarden la constitució definitiva fins el mateix congrés dels NEI, el desembre de 1965³⁰⁴. Fou precisament en aquest congrés, celebrat a la ciutat italiana de Taormina, quan els Nouvelles Equipes Internationales passaren a anomenar-se Unió Europea Demòcrata Cristiana (UEDC). Els integrants de l'equip espanyol a la UEDC són, en aquest moment: *Partido Nacionalista Vasco*, *Unió Democràtica de Catalunya*, *Izquierda Democráta Cristiana* (Giménez Fernández) i *Democracia Social Cristiana* (Gil Robles).

L'impuls que es dóna a l'acció clandestina del partit, i especialment la seva participació més activa en els organismes unitaris d'oposició provoca, però, una dura repressió policial a principis de l'any 1969 que condueix inevitablement, a un retorn cap a una estratègia menys activa. La detenció de bona part de la direcció d'UDC el gener de 1969 suposa, de fet, un cop molt dur a l'estratègia dissenyada per la direcció de Marià Vila d'Abadal³⁰⁵. A partir d'aquest moment, tot i que aquest grup conserva els llocs al comitè de govern, l'estratègia del partit és consensuada entre Vila d'Abadal i Cañellas com a representants dels dos sectors del partit³⁰⁶. La magnitud del que suposa el cop policial per a UDC la dóna el fet que dos anys després, a començament de l'any 1971, el partit encara no ha convocat ni la comissió permanent ni, molt menys, el consell nacional.

Al llarg de tot aquest temps, el grup d'Anton Cañellas demana una revisió a fons de l'estratègia del partit que passa per abandonar tant la *Comissió Coordinadora de Partits i Forces Polítiques de Catalunya* (CCPFPC) com els treballs de formació de la naixent Assemblea de Catalunya, la que serà la principal plataforma de l'oposició democràtica a Catalunya³⁰⁷. Tot indica que, respecte aquesta última, Marià Vila d'Abadal i Llorenç Gascón, en minoria dins del comitè de govern, accepten les tesis de la fracció Cañellas. Tot i ser en una posició minoritària dins de la direcció, l'ascendent de Vila d'Abadal i Gascón afavoreix que UDC es retiri durant un temps de les sessions de preparació de l'Assemblea de Catalunya. Ara bé, en el dia de la seva constitució dos membres del comitè de govern, Francesc de B. Aragay i Albert Vila, decideixen

³⁰⁴ Sobre el procés del pacte vegeu els escrits del mateix Coll i Alentorn (1976, 1993). Sembla que Mariano Rumor feu de mitjancer juntament amb Anton Cañellas (Manent, 1990).

³⁰⁵ Els detinguts són, Miquel Coll i Alentorn, Ferran Camps, Jaume Padrós, Llibert Cautrecasas, etc. (Aragay, 1996: 14).

³⁰⁶ Aragay anomena 'duumvirs' Cañellas i Vila d'Abadal (Aragay, 1996: 14).

³⁰⁷ (Aragay, 1996: 15). Sobre l'assemblea de Catalunya vegeu Batista i Playà (1991).

assistir-hi com a representants d'UDC³⁰⁸. Això provoca un dur debat intern que motiva que la comissió permanent *expulsi*, entre d'altres, de la majoria de membres que dins del comitè de govern havien acceptat l'entrada a l'Assemblea de Catalunya³⁰⁹.

Un cop consumada l'*expulsió* d'aquest grup, els dos sectors del partit funcionen de manera paral·lela durant tres anys. Des de la creació de l'Assemblea de Catalunya (novembre de 1971) i fins a la creació de Convergència Democràtica (novembre de 1974) tots dos sectors actuen lliurement i tots dos signen les seves accions com a Unió Democràtica de Catalunya, encara que, evidentment, el resultat no en sigui coherent³¹⁰. Per un costat, els membres de la fracció de Marià Vila d'Abadal assisteixen a l'Assemblea de Catalunya, continuen publicant la revista *Determini* i mobilitzen bona part dels militants de Barcelona. En canvi, la fracció Cañellas s'implica en la CCFPC i manté les relacions amb els democristians espanyols i d'arreu del món.

A UDC, la pau interna arriba amb el projecte de creació de Convergència Democràtica. Tot i la treva que s'imposa, cada grup continua mantenint les relacions que han anat conreant durant els anys de funcionament per separat. A partir de 1975, quan el partit encara la creació del pròxim organisme de coordinació unitària, el Consell de Forces Polítiques de Catalunya (XII-1975), Franco ja ha mort i el que es planteja ja no és tant qui ha de formar part de les plataformes de coordinació unitària com, sobretot, com plantejar l'imminent procés de transició política.

³⁰⁸ Sobre aquest punt (Aragay, 1996: 15; Batista i Playà, 1991: 62)

³⁰⁹ Pel comitè de govern: Joan Vallvé, Albert Vila, Francesc B. Aragay. Per la Permanent, Ferran Camps, Josep Anton Codina, Jordi Fontanet, Jordi Sivilla.

³¹⁰ Hi ha confirmacions en aquest sentit de Aragay (1996: 16), i Batista i Playà (1991: 62, 154). Sobre altres confirmacions vegeu les entrevistes de Barberà (2000: 27-28)

II. UDC DURANT ELS PRIMERS ANYS DE LA TRANSICIÓ POLÍTICA (1974-1978).

El segon apartat dels antecedents és dedicat a analitzar la trajectòria d'Unió Democràtica des de la mort de Franco a l'aprovació de la Constitució Espanyola. L'apartat examina les raons del trencament de l'aliança d'UDC amb CDC i, alhora, la importància que s'assigna a l'aliança amb l'Equip DC. També estudia el complex procés de pactes electorals que s'obre de cara a les eleccions de 1977, on UDC veu frustrada tota aliança tant amb la UCD com amb CDC. Finalment, les darreres pàgines són dedicades a examinar la crisi interna que el partit pateix a partir de la tardor de 1977 i que culmina un any després amb l'expulsió d'Anton Cañellas, l'escissió dels seus seguidors i l'aliança amb CDC.

1. La sortida a la llum pública: unitat interna i primeres aliances.

A partir de la primera malaltia greu de Franco, l'estiu de 1974, els diversos nuclis polititzats comencen a considerar seriosament la creació dels diversos partits polítics que hauran de protagonitzar la Transició. A partir d'aquest moment comença una dinàmica caracteritzada per la revifalla dels partits clandestins, de constants d'aparicions de nous grupuscles i, alhora, de continues aliances i fusions per tal de construir partits polítics més amplis. Durant aquests primers mesos de vida, els partits han de treballar per potenciar el seu creixement organitzatiu i de militància, definir o redefinir la seva línia política, iniciar una estratègia de captació de vots, decidir quin tipus de llaços volen tenir amb organitzacions secundàries (sindicats, etc.) i fixar la seva imatge pública³¹¹. I, a més, evitar qualsevol ruptura interna que els desacrediti davant del públic. El context polític que tots aquest realiniaments provoquen fan que l'entorn polític sigui altament turbulent.

Tot i que aquests canvis són essencials per a la seva supervivència, l'impacte que internament causen és molt considerable, especialment en aquells partits històrics (el cas d'UDC) en que la identitat organitzativa ja és fortament arrelada. Per això la gran majoria de partits espanyols entra en crisi a partir de l'aprovació del referèndum constitucional. A Catalunya, però, la reestructuració del subsistema partits s'esdevé tot

³¹¹ Sobre tots aquests canvis organitzatius consulteu Rodríguez Díaz (1989: 102 i ss). Part d'aquestes característiques també poden trobar-se en Gunther, Sani, Shabad, (1986). Buse (1984) ha realitzat un treball força interessant sobre quins són els llindars mínims que tots els partits hauran de superar per a consolidar-se. Per a una primera aproximació al cas de Catalunya vegeu Baras i Matas (1998b).

just després de les primeres eleccions de juny de 1977³¹². Com veurem, això és degut, en bona mesura, a la persistència fins a les eleccions la divisòria entre els partidaris de la reforma i la ruptura.

1.1. La recuperació de l'estabilitat interna: la formació de CDC i de l'Equip DC.

Des de mitjans de 1974 van produint-se acostaments entre els dos sectors d'Unió Democràtica que els darrers anys han estan actuant en paral·lel. La necessitat d'unir esforços de cara a un incert procés de transició serveix, sens dubte, per apaivagar les discrepàncies entre totes dues tendències. A nivell intern, el pacte implica alguna modificació orgànica important com l'augment de cinc a set membres del comitè de govern (amb dos llocs per a la minoria). A nivell extern, suposa un acostament en les respectives estratègies polítiques: d'una banda, el sector Cañellas accepta la incorporació del partit a l'Assemblea de Catalunya i a la política unitària de l'oposició democràtica; de l'altra, la fracció de Marià Vila d'Abadal s'implica cada cop més en les relacions amb la DC espanyola³¹³.

Els acords també serveixen, amb certes reticències per part dels grups més recelosos de mantenir la identitat del partit (Vila d'Abadal i del mateix Coll i Alentorn), per recolzar els projectes d'Anton Cañellas i Josep Miró per tal d'ampliar la base política d'Unió Democràtica. Aquests esforços són adreçats, sobretot, de cara a intentar capitalitzar en favor d'UDC l'imminent procés de creació d'un difús moviment polític entorn de Jordi Pujol, per llavors destacada figura del catalanisme polític d'arrel cristiana³¹⁴.

El 17 de novembre de 1974 se celebra a Montserrat l'assemblea fundacional de Convergència Democràtica de Catalunya. Tot i el liderat indiscutible de Pujol, el protagonisme d'UDC en aquest acte és notable. La fórmula de funcionament acordat permet concebre a CDC com un moviment encara poc estructurat. Ara bé, a partir de 1976, vistes les primeres dificultats organitzatives de CDC, els sectors propers a Jordi Pujol, constituïts sota les sigles GASC comencen a promoure un canvi organitzatiu per

³¹² Tot i que hi ha certs autors (Colomé, 1993, 1998; Colominas, 2001) que defensen l'existència d'un sistema de partits polític català, la majoria de l'acadèmia s'inclina per classificar-lo com un subsistema de l'espanyol. Això comporta, alhora, considerar el sistema de partits integrat per diferents subsistemes com el català i el basc. Vegeu, en aquest sentit Pitarch. et. alt (1980), Marsal i Roiz (1985), Buse (1984), Rodríguez Aguilera (1988), Baras i Matas (1998a),

³¹³ Això és fàcilment constatable tot observant, per exemple, les llistes de representants d'UDC a les diferents Jornades DC. Sobre aquest acostament (Aragay, 1996).

³¹⁴ Sobre aquests aspectes vegeu l'apartat III d'aquest mateix capítol.

convertir CDC en un partit d'afiliació directa. Aquesta voluntat xoca, evidentment, amb l'interès d'un sector majoritari d'Unió Democràtica que no vol renunciar a la pròpia identitat. Les circumstàncies polítiques d'aquest moment, on és difícil definir criteris sobre els que elaborar qualsevol tipus d'aliança, juntament amb la relativa igualtat de condicions dels dos partits fan impossible el pacte. Després d'un intens debat intern el mes de febrer de 1976, la derrota dins d'Unió dels partidaris de la fusió amb CDC allunya definitivament als democristians de l'entorn de Pujol fins passades les eleccions de 1977.

En paral·lel a aquesta aposta per Jordi Pujol i el seu entorn, la direcció d'Unió Democràtica reactiva els contactes amb la democràcia cristiana espanyola. Gràcies a aquests contactes, l'any 1965, tots els grups espanyols units sota la fórmula de Equip Demòcrata Cristià de l'Estat Espanyol (EDCEE, també Equip DC) aconseguen la seva incorporació dins de la nova Unió Europea Demòcrata Cristiana (UEDC, la continuació dels Nouvelles Equipes). La paràlisi que es produeix entre 1965 i la sortida a la llum pública de l'Equip DC a començaments dels anys setanta marca diferències interpretatives sobre la seva continuïtat³¹⁵. En qualsevol cas, tant el pacte d'entrada a la UEDC, com la constitució del mateix Equip DC es fonamenten sobre les mateixes bases³¹⁶: 1) En primer lloc, i com a condició bàsica per a Unió, hi ha el principi de territorialitat que suposa la garantia que cap dels grups de l'EDCEE competirà electoralment amb UDC a Catalunya. 2) En segon terme, i com mostra de la independència de cada un dels integrants es requereix la unanimitat en totes les decisions que s'adoptin. En altres paraules, qualsevol dels membres de l'Equip DC té dret de veto sobre qualsevol decisió que adoptin els altres. 3) El darrer punt del pacte és l'obertura a tots els grups demòcrata cristians d'Espanya sempre i quan aquests puguin garantir la seva *autenticitat doctrinal*, és a dir, la seva no implicació amb el franquisme.

³¹⁵ Tusell (1985), diferencia clarament la representació a la UEDC l'any 1965 de la constitució del Equip Demòcrata Cristià als anys setanta. D'altres (Coll i Alentorn i Culla, 1985; Culla, 1992; Coll i Alentorn, 1993), coincideixen a assenyalar-ne la continuïtat tot assegurant que ambdós són fruit del mateix pacte.

³¹⁶ Des d'Unió Democràtica de Catalunya, Coll i Alentorn explica els objectius que consensua el partit a l'hora de negociar un pacte amb la Democràcia cristiana espanyola: "UDC ha cregut del més alt interès la coordinació dels grups demòcrata cristians d'Espanya que representen aquesta ideologia a Catalunya, al País Basc i a l'Espanya de llengua castellana. La diferenciada personalitat nacional de catalans i bascos, i la tradició política dels dos pobles no permeten ni aconsellen que la Democràcia Cristiana d'Espanya sigui englobada en una sola organització. Però es evident que cal una connexió entre els grups dels tres països que comprometi un respecte mutu de les zones geogràfiques de cadascun i una confiada franquesa entre ells, coronada amb una aliança permanent sobre unes bases a convenir. (...) La disposició d'ànim dels catalans és plenament propícia a l'entesa amb tots, sempre que sigui possible d'establir-la sobre una base d'autenticitat doctrinal i mutu respecte, sense aspiracions hegemòniques per part de ningú". (Coll i Alentorn, 1993: 105-6).

Tot i que aquests principis organitzatius són pensats per garantir l'autonomia de les parts més que l'eficàcia del conjunt, l'Equip DC celebra, abans 1977 tres grans encontres (Jornades) per avançar posicions comunes tant a nivell organitzatiu com ideològic: Les dues primeres, a Montserrat l'any 1973 i a Vedat d'en Torrent (València) l'any 1975 són en plena clandestinitat. Les II Jornades de 1975 es celebraren a València per tal de significar la incorporació de la *Unió Democràtica del Poble Valencià* al EDCEE³¹⁷. Les III Jornades de l'Equip es celebraren a Madrid el gener de l'any 1976 i suposen el pas més important en la definició d'una alternativa democristiana a nivell espanyol basada en la reconciliació, la democràcia, l'uropeisme i el federalisme³¹⁸.

1.2. La mort de Franco i la sortida de la clandestinitat: el Vè congrés (juny 1976).

La mort de Franco, el 20 de novembre de 1975 obre un període d'incertesa sobre el futur polític que trigarà gairebé un any en aclarir-se. Durant aquest temps, Espanya comença una obertura internacional que té com a referents el Tractat d'Amistat i Cooperació amb els EUA (gener de 1976) i el Concordat amb el Vaticà (juliol 1976). Aquestes iniciatives serveixen per iniciar una lenta normalització de cara a l'exterior. Tot i així, el procés de reforma institucional encarregat a Arias Navarro aviat s'estanca per les evidents limitacions del seu programa (bàsicament, una nova Llei d'Associacions Polítiques) i les pressions del sector dur del règim (anomenat el *búnker*). La paràlisi i progressiva descomposició del règim permet a l'oposició impulsar el seu procés d'unitat (Assemblea de Catalunya i Consell de Forces Polítiques a Catalunya, *Coordinación Democrática* o *Platajunta* a Madrid) i difondre un programa rupturista que a Catalunya es sintetitza sota les consignes de Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia³¹⁹.

³¹⁷ També a València, el partit de Gil Robles passà a anomenar-se *Federación Popular Democrática*.

³¹⁸ Des de molts mitjans de comunicació, aquestes III Jornades són qualificades com el primer congrés d'un partit polític després de la guerra civil. En qualsevol cas, si que hi ha una clara definició programàtica. Segons Bonet: "En aquell moment [inici de 1976] explicitaren el seu programa comú, en el qual destacaven el federalisme, la voluntat d'integració a una Europa políticament unida sobre la base del federalisme i la democràcia econòmica paral·lela a la democràcia política" (Bonet, 1977: 39). Com explica Tusell: "They endorsed a federal structure for the Spanish state and democratic liberties, though without recommending to the government a means of achieving them. The EDC advocated a break with the past: 'the peaceful replacement of the present regime by another that would give rise to the democratic organization of the Spanish state'." (Tusell, 1985: 92).

³¹⁹ La bibliografia sobre la transició política a Catalunya i Espanya és molt extensa. Entre els principals títols destaquen, a nivell d'Espanya, les obres de Carr i Fusi (1979), Maravall (1981), Morodo (1984), Maravall i Santamaría (1985) Tezanos, Cotarelo, De Blas (1989), Cotarelo (1992), Tuñón de Lara (1992), Redero San Román (1994), Tusell i Soto (1996), Tusell (1997), Prego (1997) i Soto (2002). Sobre Catalunya les principals obres són les de Culla i de Riquer (1989), Ysàs (1997) i Sobrequés (1998).

Aprofitant la desorientació del règim, els partits polítics inicien, des de finals de 1975, la seva sortida a la llum pública. UDC serà un dels primers en fer-ho, però també ho fan la resta de principals forces polítiques. Pel moment totes són encara il·legalitzades: A l'esquerra, diversos grupuscles (Bandera Roja, etc.) decideixen integrar-se en el PSUC. Convergència Socialista de Catalunya (Reventós) passa a formar, amb altres formacions, el PSC-C. El Reagrupament (RSDC) de Josep Pallach es presenta amb la denominació PSC-R. Convergència Democràtica de Catalunya es constitueix com a partit polític el febrer de 1976. Un temps més tard apareixien el Centre Català i Esquerra Democràtica, etc. A la dreta, el panorama no és menys confús amb una gran fragmentació en diversos clubs polítics (Àgora, Catalonia) que apleguen a la burgesia catalanista conservadora i, més enllà, a forces obertament immobilitstes³²⁰.

En aquest context extremadament incert i canviant, un ja cop produïda la ruptura amb CDC, Unió opta per reforçar la seva organització interna, consolidar la seva aliança amb l'Equip DC i per cercar noves aliances en l'espai polític de centre. De fet, Unió Democràtica és el primer partit català en organitzar un congrés públic després de 1936. La celebració del Vè congrés (12-13 de juny de 1976) ve acompanyada, en aquest sentit, de diversos esforços per a mostrar la seva rellevància política i la capacitat d'atreure a grups polítics del seu mateix espai.

Així, el dia 26 de març de 1976 apareix a *La Vanguardia* un manifest on els dirigents dels partits de l'Equip DC que tenen presència a Catalunya s'integren col·lectivament a Unió Democràtica³²¹. Amb la incorporació de la gent de Gil Robles i Ruiz Giménez es clou un dels grans aspectes del pacte que dona lloc a la creació de l'Equip Demòcrata Cristià de l'Estat Espanyol: el principi de territorialitat o, dit d'altra manera, la garantia que cap dels altres membres del pacte competirà electoralment amb UDC a Catalunya. Però, alhora, per aquestes dates també s'incorporen a Unió alguns membres procedents de Seny Nou, grup equivalent al *Tácito* de Madrid. Entre ells, la figura més destacada és José Mª Belloch. Altres figures independents més o menys vinculats a la democràcia cristiana que entren a UDC són Jaume Carner, Jordi Prat

³²⁰ Sobre els partits polítics a Catalunya en aquests primers moments de la transició vegeu les obres de Castellet i Bonet (1976), Bonet (1977), Guillaumet (1977), Culla (1989), Pitarch, et. alt (1980), Marcet (1984), Colomé (1988), Rubiol (1995) i, més en general, Molas (2000).

³²¹ Entre les personalitats més destacades que entren en aquest moment a UDC trobem, per part d'*Izquierda Democrática* (Ruiz Giménez): Joaquim Xicoy, Felipe Lagarriga, Agustín Luna, etc. Procedents de la *Federación Popular Democrática* (Gil Robles) hi ha: Joan Terraza, Javier Gil Robles y Gil Delgado, etc. El text del comunicat afirma: "entendemos que es la única forma de superar siempre las más dolorosas incomprensiones que tantas veces hemos padecido y actitudes separatistas que nosotros no compartimos" (EDCEE, 1976: 1).

Ballester i, finalment, alguns membres de la família de Carrasco i Formiguera³²². En general, totes aquestes incorporacions també reforcen la posició d'Anton Cañellas. Des de l'entorn del mateix Cañellas també s'impulsa, poc després, la creació de les joventuts d'UDC³²³.

Donada la divisió interna dins del partit, tot aquest procés de ràpides incorporacions pre-congressuals és vist amb una doble preocupació pel sector de Marià Vila d'Abadal: en primer lloc, per la consegüent pèrdua d'influència que aquest grup pot tenir dins del partit; Però també, per la imatge pública que es projecta a l'incorporar a altres tradicions democristianes força diferents a la d'UDC. En això coincideixen amb els dirigents de primera hora (Coll i Alentorn) que són els més reticents a redefinir la identitat organitzativa. La frontera a l'hora de negociar aliances o integracions en l'àmbit democristià la marca la Unió Catalana (UC) de Santiago Udina Martorell. Dins d'Unió Democràtica és impensable plantejar cap mena de debat que passi per la integració d'associacions vinculades al franquisme com pot ser Unió Catalana, delegació a Catalunya de la *Unión Democrática Española* de l'ex ministre franquista Silva Muñoz. Dins de l'Equip DC el debat també sembla estar resolt fins a finals de l'any 1976, en que es discuteix l'entrada de Fernando Álvarez de Miranda.

En qualsevol cas, aquestes noves incorporacions serveixen per a modificar en favor d'Anton Cañellas el fràgil equilibri de poder que s'havia mantingut al llarg dels anys setanta dins del partit. Aquest és, junt amb els procediments excepcionals que s'utilitzen per a l'elecció, un dels factors clau que afavoreix la victòria de Cañellas en el Vè congrés celebrat els dies 12 i 13 de juny de 1976. En aquest congrés el sector de Cañellas obté cinc dels set membres del comitè de govern i un control força ampli del

³²² Sobre aquest punt vegeu el diari *Mundo Diario* (Mundo Diario, 15-6-1976: 14). Aquest procés d'integració de diferents elits democristianes crea problemes amb la Democràcia Social Cristiana de Catalunya (DSCC), un grupuscle sota control de la família Miserachs. Des de principis dels anys setanta la família Miserachs són els principals interlocutors de Gil Robles a Catalunya. Ara bé, quan Gil Robles constitueix la FPD, ells opten per no integrar-s'hi i continuar de forma independent (Culla, 1989: 9). De tota manera, quan la gent de Gil Robles entra a UDC, aquest demana a ambdues parts que obrin negociacions per tal d'aconseguir la integració també del seu grups. A finals del mes de gener de 1977, Anton Cañellas explica diplomàticament el trencament de les converses amb la DSCC: "está claro que esta asociación no está reconocida por la F.P.D., ya que todos los grupos del equipo comprenden y aceptan que cualquier organización de inspiración demócratacristiana en Cataluña pasa por Unió Democràtica. Nosotros hemos mantenido contactos (y...) hemos podido constatar que nos encontramos en situaciones y postulados muy diferentes, diferencias que posiblemente son el fruto de las diferentes vivencias políticas que unos y hemos tenido estos años" (La Vanguardia, 28-1-76: 23).

³²³ Un comunicat de premsa datat el dia 18 de maig de 1976 dóna notícia de la constitució de la Unió de Joves Demòcrata cristians de Catalunya (UJDC, 1976). Els objectius que es proposa aquesta agrupació són els següents: "L'abolició de les diferències de classe; el dret inalienable dels treballadors a l'accés a la gestió i a la propietat dels mitjans de producció; l'organització de tota l'activitat econòmica sobre una base sindical, tant en la producció com en la distribució de les riqueses; una revisió a fons de les actuals estructures agràries i, en definitiva, la implantació d'una societat lliure i igualitària" (UDC Informa, 8-6-1976). El seu president per llavors és Carles Vilarrubí.

consell nacional del partit³²⁴. És a dir, un marge d'autonomia suficientment ampli com per a dirigir còmodament la campanya electoral en el moment en que el govern decideixi convocar eleccions.

Amb la victòria congressual del seu favor, Cañellas comença a fer-se càrrec dels nombrosos canvis organitzatius i en la línia política per tal d'adaptar el partit a la competició electoral. Moltes d'aquestes transformacions (d'imatge, de funcionament, d'estratègia, etc.) són imposades per la mateixa dinàmica de la transició política i tenen ràpids efectes de centralització política. Aquesta mena de canvis xoquen molt sovint amb les inèrcies de les elits, socialitzades políticament al llarg dels anys de la clandestinitat. Per a uns i altres resulta difícil d'acceptar que (contràriament al que havien practicat fins llavors) la derrota de les seves tesis impliqui la renúncia a dur polítiques paral·leles a les de la majoria. La resistència d'aquests grups a perdre uns hàbits adquirits i la possibilitat d'optar a un baix cost per un altre partit amb una línia més propera provoca que abans o després hi hagin escissions o, que el malestar intern s'estengui amb facilitat.

Un bon exemple d'això és l'impacte que produeix dins d'UDC la construcció mediàtica del liderat d'Anton Cañellas en les eleccions de 1977. Per un costat és clar que aquesta és la manera amb que cal actuar per competir a electoralment amb garanties, però els desequilibris interns que genera aquest liderat mediàtic són força nombrosos. Més encara quan el mite amb el que s'ha institucionalitzat el partit és el de la democràcia interna (direcció col·legiada, rebuig de liderats carismàtics, etc.). No és estrany doncs que un grup considerable dels principals membres de la minoria (Aragay, etc.) vagi abandonant el partit al llarg d'aquest període. El mateix pot dir-se, en el nivell organitzatiu on es passa d'unes estructures més o menys febles i tolerants amb la minoria, a unes altres molt més rígides i que no poden permetre dissidències públiques respecte a la política d'aliances, etc³²⁵.

2. La Llei Per a la Reforma Política (LPRP) i el final de la política unitària: el pacte amb el CC.

L'aprovació de la Llei per a la Reforma política, primer a les Corts Espanyoles, i més tard en Referèndum dona el tret de sortida definitiu a la convocatòria d'eleccions

³²⁴Sobre el Vè Congrés d'UDC vegeu Barberà (2000: 39-67).

³²⁵ Sobre l'organització de la campanya electoral vegeu Barberà (2000: 136 i ss.).

democràtiques. Tot i l'ambigüitat dels partits de l'oposició democràtica respecte a les iniciatives del president Adolfo Suárez, el cert és que des de finals de 1976 tota l'activitat política té ja un marcat caràcter electoral. Sobretot des del moment en que s'aprova la normativa. En aquest context, el problema de les aliances i pactes electorals pren una importància fonamental, en especial per partits com UDC, amb limitada implantació i dimensió.

2.1. L'arribada de Suárez i la fi de la unitat opositora.

Les poques esperances de canvi que s'obriren amb la formació del primer Govern de la monarquia aviat queden frustrades. L'aliança del president Arias Navarro amb el sector més immobiliària del règim (el *búnker*) provoca l'estancament de qualsevol intent de canvi. Però, alhora, el mateix immobilisme del govern és incapaç de fer front a la severa crisi econòmica que assetja el país. L'enduriment de la violència per part dels grups més extremistes encara complica més aquest panorama. Els primers mesos de l'any 1976 qui porta el control de l'agenda és l'oposició política que, malgrat tots els retards i problemes, ara comença a actuar unida. La constatació del fracàs de la reforma Arias obliga al Rei a forçar el seu relleu en el Govern i a escollir com a President del Govern a un jove reformista anomenat Adolfo Suárez. Un cop nomenat, les primeres accions del Govern Suárez giren al voltant de l'amnistia (30 de juliol de 1976), l'obertura de converses amb l'oposició (agost de 1976), i la negociació d'un procés vers la democràcia amb els sectors més immobiliària i les forces armades (Projecte de la Llei per a la Reforma Política, 10 de setembre de 1976).

Aquest programa de reforma institucional impulsat per Suárez permet al Govern recuperar el control de l'agenda i, alhora, convenç als partits més moderats de l'oposició de la necessitat d'iniciar negociacions amb el govern. El cost més visible d'aquest viratge dins de l'oposició democràtica és que deixa en evidència les febleses i la unitat aparent de l'oposició i, alhora, en resta força en el moment d'obrir les negociacions. Però, al mateix temps permet el punt d'encontre entre els plantejaments rupturistes de l'oposició i els plans de reforma del Govern, que és el que fa possible que la transició política.

Els principals impulsors d'aquest canvi dins de l'oposició són els democristians. L'Equip DC fa públiques les seves diferències amb el conjunt de l'oposició

(*Coordinación Democrática*, també conegut coma *Platajunta*³²⁶) respecte la Llei Per a la Reforma Política en un encontre celebrat els dies 25 i 26 de setembre de 1976 a San Sebastià. Mentre des de *Coordinación Democrática* encara s'insisteix en reclamar la creació d'un Govern provisional i l'obertura immediata d'un procés constituent, per l'Equip DC n'hi ha prou amb la convocatòria el més ràpidament possible d'un procés electoral amb garanties³²⁷.

Aquest canvi de posició de l'Equip DC també té les seves repercussions a Catalunya on Unió és qui ha d'assumir les crítiques per la ruptura del consens en la sessió del Consell de Forces Polítiques en que es discuteix sobre la Reforma de Suárez. La posició d'UDC no difereix, en termes generals, de la del Equip DC³²⁸. Tanmateix, després d'haver assumit el cost de desmarcar-se de la resta de l'oposició catalana, la posició d'Unió Democràtica en el referèndum es limita a demanar el vot per l'abstenció³²⁹.

Fora dels democristians, el conjunt de l'oposició democràtica no comença a variar les seves posicions (diàleg amb el govern i convocatòria ràpida d'eleccions) fins després del fracàs de la vaga general convocada pel dia que comencen els tràmits de la Llei Per a la Reforma Política en les Corts franquistes, el 12 de novembre de 1976³³⁰. L'argument definitiu a favor dels partidaris de creure que la voluntat democratitzadora de Suárez és inapel·lable és l'aprovació de la LPRP per part de les Corts³³¹. Passat aquest tràmit, l'àmplia aprovació obtinguda pel Govern en el referèndum de desembre

³²⁶ Això és degut a que representa la fusió de la *Plataforma de Convergència Democràtica*, controlada pel PSOE i la *Junta Democrática de España*, controlada pel PCE.

³²⁷ Com expliquen Carr i Fusi: "Los demócrata-cristianos, teóricamente el grupo más fuerte de la oposición moderada, propusieron a fines de septiembre unas bases de negociación con el gobierno mucho más moderadas que las que, luego, aprobaría la Plataforma de Organismos Democráticos. Se limitaban de hecho a negociar las condiciones que permitiesen la celebración de unas elecciones libres. Fue Gil Robles, al parecer, quien primero sugirió que las negociaciones las realizase una 'comisión de notables' de la oposición. Los demócrata-cristianos no creían realizable la formación de un 'gobierno provisional' o de un 'gobierno de amplio consenso democrático'. Ruiz Jiménez se conformaba con una remodelación del gobierno con la entrada de tres o cuatro personalidades independientes que ofreciesen confianza a las fuerzas democráticas". (Carr i Fusi, 1979: 286-7)

³²⁸ La posició pot llegir-se en un comunicat del 17 de novembre de 1976 (UDC Informa, 12-1976).

³²⁹ El text afirma: "En esta perspectiva Unió Democràtica de Catalunya, cree que un partido político democrático no tiene que dejarse involucrar, como tal, en un proceso aún extraño a la voluntad popular; pero que respetuosa con la conciencia individual de sus militantes y simpatizantes y la de todos los ciudadanos, después del análisis que ha efectuado, cree que han de decidir libremente según su buen criterio, con la vista puesta en los intereses supremos de Cataluña y la libertad." (La Vanguardia, 5-12-76: 33).

³³⁰ Tot i que els sindicats aconseguiran aplegar al voltant de 2.000.000 de treballadors (Maravall, 1981), la valoració que es fa des de la mateixa oposició del resultat de la convocatòria és molt negativa. Sembla que aquesta advertència és suficient per començar a decantar la posició d'alguns partits com el PSOE vers la negociació amb el Govern (Carr i Fusi, 1979).

³³¹ Com expliquen Palacio Attard (1989) i Tusell (1983), just abans de l'aprovació de la llei hi ha importants contactes del govern amb alguns grups de l'oposició per intentar pactar algun aspecte de la LPRP.

de 1976 sobre la Llei Per a la Reforma Política no fa més que confirmar la urgent necessitat de que el conjunt de l'oposició reorienti les seves posicions³³².

Després del referèndum l'escenificació del canvi d'estratègia política de l'oposició democràtica també es trasllada a Catalunya. Bona part del protagonisme d'aquesta via recaurà sobre Jordi Pujol, especialment a mesura que el tema guanyi espai en l'agenda política i també pugi de to el seu enfrontament amb els plantejaments netament rupturistes del president de la Generalitat en l'exili, Josep Terradellas³³³. Aquest canvi de posició dels principals partits provoca, al mateix temps, fortes tensions entre l'Assemblea de Catalunya i el Consell de Forces Polítiques de Catalunya al voltant de quina ha de ser la política de l'oposició catalana. Les lluites internes dins de l'Assemblea entre grups moderats i radicals deixen aquesta en posicions obertament testimonials fins la seva desaparició, poc després de les eleccions de 1977³³⁴.

Les converses entre el govern i l'oposició (*Comisión de los Nueve*) per tal de convocar un procés electoral amb garanties tenen un valor simbòlic fonamental³³⁵. Tanmateix, després del referèndum de la LPRP és clar que la iniciativa ha de correspondre al Govern. La *Comisión de los Nueve* serveix, de tota manera, per a presentar a l'opinió pública els líders dels principals partits de l'oposició. Els líders que componen la *Comisión* són: Anton Cañellas (EDCEE), Simón Sánchez Montero (PCE), Felipe González (PSOE), Enrique Tierno Galván (PSP), Francisco Fernández Ordoñez (FSD), Joaquín Satrustegui per (AL), i tres membres escollits entre l'oposició basca (Júlio Jáuregui), catalana (Jordi Pujol) i gallega (Paz Andrade).

2.2. La preparació dels comicis electorals: el pacte d'UDC amb el CC.

Al llarg d'aquests mesos previs a les eleccions, els realiniaments canvien a mesura que es coneixen quines seran les regles (Llei electoral) i els seus participants (procés

³³² Els resultats del Referèndum són: Participació: 77'4%. Vots Afirmatius: 94%. Vots Negatius: 2.6%. Vots en Blanc: 3%. Vots nuls: 0,2%. (Tusell, 1983). Sobre els resultats del referèndum a Catalunya vegeu el treball de l'Equip de Sociologia Electoral (1981).

³³³ Terradellas vol el restabliment immediat de la Generalitat de Catalunya i de la legitimitat republicana. Aquesta finalment és possible, però no fins passades les eleccions de juny de 1977. Sobre això vegeu les memòries de Terradellas (1989)

³³⁴ Per a un seguiment més detingut d'aquest procés i de la posició que hi juga UDC vegeu Barberà (2000: 99 i ss).

³³⁵ Palacio Attard, fa un balanç amb aquestes paraules: "Los puntos de partida en los tratos del gobierno con las oposiciones se pueden resumir así: el acatamiento de la Monarquía, sin cuestionar su legitimación; la reconciliación nacional, lo que, por un lado significaba la amnistía y, por el otro, el olvido de cualquier responsabilidad política derivada del franquismo; la libertad sindical, y, finalmente, el acuerdo sobre la normativa electoral, con la supresión de los instrumentos organizativos del Movimiento" (Palacio Attard, 1989: 129).

de legalització dels partits)³³⁶. Bona part dels petits grupuscles opta per fusionar-se dins de sigles més consolidades. De la mateixa manera, els partits polítics més consolidats centren el seu esforç en tancar aliances electorals. El principal eix d'estructuració de l'oferta política en aquests mesos és la divisòria entre reformisme i oposició democràtica. Aquesta és encara més profunda a Catalunya, on la reivindicació democràtica va aparellada també amb la demanda d'autonomia política³³⁷. Ara bé, l'entrada d'Adolfo Suárez en la cursa electoral contribueix molt poderosament a desdibuixar aquest eix de conflicte, sobretot a Espanya. L'aparició de la UCD de Suárez i els realiniaments que la segueixen tenen notables conseqüències per a tots els partits del centre polític i, entre ells també per a Unió Democràtica de Catalunya i els membres de l'Equip DC.

L'estratègia que es consensua al llarg de les diferents Jornades de l'Equip DC és la de mantenir-se fermes en la unitat de la democràcia cristiana excloent als grups sense "*autenticitat doctrinal*". Això suposa, inicialment, conflictes amb aquells grupuscles de personalitats vinculades al règim que també reclamen l'etiqueta demòcrata cristiana. Cal recordar que, la seva posició no és aliena al fet que pràcticament fins després de les eleccions els democristians encara són considerats com una de les principals forces polítiques que sorgiran després de les eleccions³³⁸. Ara bé, tan bon punt sigui creat el *Centro Democrático* (17-1-1977) per part d'Areilza i Cabanillas, els partits democristians es plantegen la seva possible integració. Després d'alguns tempteigs i converses inicials, els membres de l'EDCEE es mostren cada cop més reticents a possibles pactes, tret del *Partido Popular Demòcrata Cristiano* (Álvarez de Miranda) que marxa de l'Equip DC per integrar-se en el *Centro Democrático*. La sortida d'Álvarez de Miranda obre un procés de crisi interna que s'accentua quan Suárez, el president del Govern decideix incorporar-se a finals d'abril de 1977 a una CD reconvertida en UCD³³⁹.

³³⁶ Sobre l'aprovació de la llei electoral vegeu Colomer, (1990). Respecte al procés de legalització dels diferents partits, en especial del PCE, vegeu Prego (1997).

³³⁷ "La consolidació personal del president Suárez, la seva esperada decisió de concórrer a les eleccions i la menys esperada -però no imprevisible- de recolzar en una formació de grups conservadors i liberals d'origen franquista i extrafranquista, provoca, abans mateix de les eleccions un canvi de situació dels grups polítics, fins aleshores bàsicament separats per la divisòria històrica franquisme-antifranquisme. (...) Amb aquesta redefinició de l'espectre polític, les eleccions convocades per al 15 de juny de 1977 veuran matisats dos dels seus objectius principals. En primer lloc, l'elecció democràtica del parlament no es produirà en condicions de total igualtat entre els grups concurrents, car la coalició del president del Govern introdueix un element plebiscitari (...). En segon lloc, la funció potencialment constituent de la consulta electoral queda alhora reforçada i desdramatitzada (amb...) el relatiu esborrament de la divisòria franquisme-antifranquisme (que) suavitza el contrast i crea zones de contacte, on ja no es discuteix tant l'objectiu constitucionalitzador com els aspectes i límits." (Vallès 1981a: 15).

³³⁸ En paraules de Carr i Fusi "se veían -o eran vistos- como los De Gasperi españolas, los hombres que presidirían la nueva democracia española" (1979: 292).

³³⁹ Sobre aquest punt vegeu Huneus (1985) i Tusell (1985).

Des d'aquest moment, la vida de l'EDCEE queda pràcticament paralitzada per la contesa electoral. Aquesta paràlisi produeix, alhora, un progressiu desplaçament del liderat de Cañellas dins de la democràcia cristiana espanyola cap als dirigents dels dos partits que es presenten per Madrid: Ruiz Giménez i Gil Robles. L'atenció informativa no es centra en l'Equip DC sinó en els moviments que realitzen tant *Izquierda Democràtica* (Ruiz Giménez) com la *Federación Popular Democràtica* (Gil Robles) que des de finals de març de 1977 es fusionen per tal de crear la *Federación Demòcrata Cristiana*. Suárez, conscient del prestigi de Gil Robles i Ruiz Giménez intenta incorporar-los al seu partit en diverses ocasions al llarg de les setmanes prèvies a la presentació de les candidatures. Aquesta possible aliança compta amb el suport poc dissimulat i les simpaties de la DC internacional³⁴⁰. Tanmateix, les aparentment bones expectatives electorals afavoreixen que la decisió final de la FDC sigui no integrar-se en la flamant UCD (Ruiz Giménez n'era partidari però Gil Robles s'hi oposa) i fer campanya en solitari tot pactant una coalició pel senat amb el PSOE³⁴¹.

A Catalunya, l'estratègia dissenyada per l'entorn de Cañellas passa, en primer lloc, per intentar neutralitzar la creació del *Centro Democrático* de Areilza i Cabanillas. Amb aquesta intenció el dia 29 de desembre de 1976 es fa públic un manifest pel que s'anuncia el pacte electoral entre Unió Democràtica de Catalunya i el Centre Català, un petit partit de tendència liberal encapçalat per destacats homes de negocis de la burgesia catalana (Carles Güell, Joan Mas Cantí, Joaquim Molins, etc). La signatura pública del pacte (Anton Cañellas per la UDC i Joan Mas Cantí pel CC) es realitza el dia 3 de gener de 1977. El manifest assenta les bases generals del que ha de ser el programa electoral de la coalició i presenta un to marcadament progressista³⁴².

En el moment que Suárez s'incorpora a la UCD i obre converses amb la FDC de Ruiz Giménez i Gil Robles, aquestes també es fan extensives a Catalunya. En paral·lel a aquestes, i com veurem més endavant, també s'obren noves negociacions amb CDC

³⁴⁰ Sobre les negociacions entre Suárez i la FDC vegeu Tusell (1985: 101 i ss) i Figuro (1981: 80).

³⁴¹ Una mostra dels sondeigs electorals en aquest període a Muñoz Alonso, et. alt. (1990) i a Molins i Canals (1981).

³⁴² En un passatge s'afirma: "l'home està inserit encara avui en un sistema econòmic i social injust en el qual uns quants li decideixen el lloc. Aquesta concentració de poder ha limitat el camp d'acció de la persona en la societat i ha donat lloc a situacions de repressió i de dominació"³⁴² (UDC-CC, *Bases per a un pacte electoral comú*, Barcelona. J. Massanés Imp. 1977. p. 2. Documentació de les eleccions de 1977. Arxiu Històric d'UDC).

(amb poques esperances d'èxit)³⁴³. En la recta final de les negociacions tot indica que la bona disposició d'UDC per arribar a un possible acord amb Suárez no és corresposta per aquest perquè no va acompanyada de la integració de la FDC³⁴⁴. Finalment, doncs, Unió Democràtica de Catalunya es presenta a les eleccions del 15 de juny de 1977 amb una coalició amb el Centre Català que duu el nom d'Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya (UCDCC)³⁴⁵. En el Senat en canvi, la coalició Democràcia i Catalunya tindrà un caràcter més ampli i inclourà a CDC i els seus aliats³⁴⁶.

Entretant, la tendència encapçalada per Marià Vila d'Abadal defensa una política d'oposició eminentment centrada a Catalunya i que passi pels organismes d'acció unitària (Assemblea de Catalunya, Consell de Forces Polítiques). Tot i que no oposen reserves a la creació de l'Equip DC, l'intent de construir un partit demòcrata cristià a tot l'estat xocà amb algunes reticències per la presència de Gil Robles (a qui veuen massa conservador i de qui no comparteixen la visió del fet català). Tanmateix, l'Equip DC els permet mantenir els contactes amb el PNV i els democristians valencians i gallecs, que els són més propers. Les relacions d'aquesta tendència amb el president Tarradellas són més fluïdes. De fet, els mesos previs a la campanya electoral dediquen bona part dels seus esforços (malgrat estar en minoria) a suavitzar la tensió existent entre UDC i Tarradellas. Amb l'arribada de la convocatòria electoral la seva atenció es centra en la política d'aliances. Aquest grup és molt crític amb la política de pactes empresa per la tendència Cañellas i, en especial, pel pacte amb el CC i amb els possibles acostaments a la UCD de Suárez.

3. Les eleccions de 1977 i els seus efectes: divisió interna i trencament del partit.

Les eleccions de juny de 1977 marquen un substancial punt i a part en el procés de transició a la democràcia. La legitimitat democràtica de la nova cambra permet que ara

³⁴³ UDC fa pública la seva posició sobre la política d'aliances per les eleccions afirmant "Unió Democràtica propugna para el Congreso de Diputados candidaturas homogéneas que tengan capacidad de gobernar" (La Vanguardia, 14-4-77: 26).

³⁴⁴ Segons el testimoni de Joaquim Molins: "Había que cerrar las listas un domingo de mayo y aquella tarde estábamos reunidos -en casa de Mas Cantí- Carlos Ferrer Salat, Carles Güell, Anton Cañellas, Mas Cantí i yo. Teníamos a un lado de la línea telefónica al gobernador civil de Barcelona, Ortiz, y por otra línea a Leopoldo Calvo-Sotelo, que había dejado de ser ministro para preparar las elecciones. Intentamos que UCD no se presentase en Cataluña y que se viera representada por Centre Català y Unió Democràtica. Ya teníamos el nombre previsto: Unió del Centre y de la Democràcia Cristiana de Catalunya. A las seis de la tarde se rompieron las negociaciones. No sabíamos que Calvo-Sotelo ordenaba a los gobernadores civiles que presentasen las candidaturas." (Horcajo, 1997: 92).

³⁴⁵ Per a una anàlisi més detinguda del procés vegeu Barberà (2000: 121 i ss).

³⁴⁶ Inicialment era prevista una coalició de tots els partits de l'oposició democràtica encapçalada per Josep Benet, però l'oposició d'Unió Democràtica la impossibilita. Les raons de la posició d'UDC poden trobar-se en la premsa del moment (La Vanguardia, 11-5-77: 10).

tots els esforços institucionals vagin adreçats a l'elaboració de la Constitució. Ara bé, els resultats de 1977 també afavoreixen una recomposició del sistema de partits, sobretot a Catalunya. Aquest procés de canvi d'aliances és especialment traumàtic per Unió Democràtica de Catalunya, que obté uns resultats electorals per sota de l'esperat i veu com els seus aliats democristians queden fora de l'arc parlamentari. Això afavoreix un traumàtic procés de crisi interna que s'allarga fins la tardor de 1978.

3.1. Els resultats electorals de 1977 i la recomposició del neixent sistema de partits.

Ha estat molta la literatura científica que s'ha dedicat a reflexionar al voltant dels resultats de les eleccions del 15 de juny de 1977 i del seu significat³⁴⁷. El seu caràcter d'eleccions fundadores d'un nou sistema de partits, el relleu d'unes elits per unes altres que comporta i, en suma, el que suposen de transformació d'un sistema polític autoritari per un altre de democràtic ha permès que les lectures en siguin moltes i molt diverses. En qualsevol cas, és fàcil coincidir en que el país dóna un suport clar a aquells líders i partits compromesos amb la democràcia i la llibertat; més suport a aquelles opcions que semblen tenir més possibilitats de governar i, en darrer terme, premia a aquelles forces que han demostrat menor responsabilitat històrica tant amb el franquisme com amb l'antifranquisme³⁴⁸.

En termes electorals (Taula 3.2) , els resultats que en resulten són una victòria clara de la UCD amb el 34,4% dels vots i 167 escons. Segueix el PSOE com la primera força de l'oposició amb el 29,3% dels vots (es a dir, només sis punts per sota) i 118 escons. A molta distància queden ja tan el PCE que obté el 9,3% dels vots i 20 escons, AP amb el 8,2% dels vots i 16 escons i, per darrera, els dos grans partits d'àmbit no estatal, el PDC amb el 2,8% dels vots i 11 escons i, finalment, el PNV amb el 1,6% dels vots i 8 escons. L'Equip DC, l'aliat polític d'UDC no aconsegueix cap escó i queda per tant, tocat de mort.

Aquests resultats mostren, alhora, importants característiques sobre el nou sistema de partits que comença a formar-se³⁴⁹: 1) Una important fragmentació, reduïda per la llei

³⁴⁷ Entre els estudis monogràfics de les eleccions de 1977 destaquen, sobretot, els treballs de l'Equip de Sociologia Electoral (1978), Mujal-León (1985), Gunther, Sani i Shabad (1986), Caciagli (1986) i López Nieto (1992).

³⁴⁸ Vegeu Pérez Díaz (1987: 177) que afegeix "Al votar de esta manera, el país se había votado a sí mismo. Porque la sociedad española se veía a sí misma de talante libre, democrático; capaz de resolver sus problemas; y poco comprometida con la experiencia del franquismo y del antifranquismo." (Pérez Díaz 1987: 177-178).

³⁴⁹ Característiques extreteres de Bar (1982).

electoral i els moviments estratègics dels partits, però encara força alta en comparació a la mitjana europea; 2) Un equilibri en el centre de l'espectre entre les dues principals forces del sistema, el PSOE i la UCD; 3) Alhora, la insuficiència per governar que genera tant la fragmentació com la pròpia llei electoral; 4) La manca de continuïtat històrica del sistema de partits amb el de la Segona República. 5) La manca d'implantació dels diferents partits polítics i les dificultats organitzatives provocades pels recels vers la política fruit de la cultura política heretada 6) La manca de consolidació de les posicions dels partits polítics en l'espectre, en el que és fàcil intuir un realiniament per integrar als partits que s'han quedat fora del Congrés.

Taula 3.2. Eleccions al Congrés dels Diputats. 1977. Resultats a Espanya i Catalunya.

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
UCD	6.310.391	34,4	166	515.293	16,9	9
PSOE	5.371.866	29,3	118	870.362	28,6	15
PCE	1.709.890	9,3	19	558.132	18,3	8
AP	1.504.771	8,2	16	108.333	3,5	1
PDC	514.647	2,8	11	514.647	16,9	11
PNV	296.193	1,6	8	-	-	-
PSP	816.582	4,5	6	-	-	-
UCDCC	172.791	0,9	2	172.791	5,7	2
EC	143.954	0,8	1	143.954	4,7	1
EE	61.417	0,3	1	-	-	-
CAIC	37.183	0,2	1	-	-	-
CIC	29.834	0,2	1	-	-	-
Cens	23.583.762			3.883.328		
Vots vàlids	18.324.333	100	350	3.047.981	100	47

Font: Ministerio del Interior.

S'inclouen sigles amb representació parlamentària a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes.

Sigles: UCD: Unión de Centro Democrático; PSOE: Partido Socialista Obrero Español; PCE: Partido Comunista de España; AP: Federación Alianza Popular; PDC: Pacte Democràtic per Catalunya; PNV: Partido Nacionalista Vasco; PSP-US: Partido Socialista Popular-Unidad Socialista; UCDCC: Unió del Centre de i de la Democràcia Cristiana de Catalunya; EC: Esquerra de Catalunya; EE: Euskadiko Ezquerra; CAIC: Candidatura Aragonesa Independiente de Centro; CIC: Candidatura Independiente de Centro.

Des de la perspectiva de l'escenari parlamentari, els resultats de les eleccions de 1977 són menys importants degut al acord, no explícit però àmpliament estès, que aquestes eleccions obren un procés constituent. Des de 1977 fins a finals de 1978 els principals partits polítics pacten no només l'elaboració de la nova Constitució Espanyola, també altres acords econòmics i socials bàsics per millorar una economia en crisi (Pactes de

la Moncloa, etc.). Durant tot aquest període la UCD es pot permetre de governar en minoria en el Congrés i el Senat sense perill que es formi una majoria alternativa. Les coses canvien substancialment a partir de les següents eleccions generals de 1979.

A Catalunya hi ha, com a mínim, un element que fa que l'incipient subsistema de partits català difereixi de l'espanyol: la majoritària demanda de l'autogovern per a Catalunya. Aquest element, afegit a les dificultats per a difuminar la divisòria entre reformadors i rupturistes té alguns efectes diferenciats en el resultat³⁵⁰: d'entrada l'èxit de socialistes i comunistes, aquests darrers clarament identificats amb la lluita antifranquista; també un menor suport a les opcions lligades al franquisme (AP) i reticents a les demandes d'autonomia política; un clar suport de la població a tots els grups que reclamen l'autogovern per Catalunya en els seus programes; i, en darrer terme, una intensíssima participació electoral.

Taula 3.3. Eleccions al Congrés dels Diputats. 1977. Resultats per circumscripcions.

Sigles	BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSC-PSOE	721.880	30,6	11	60.747	24,7	2	27.809	15,0	1	59.926	23,7	1
PSUC-PCE	469.361	19,9	7	24.746	10,1	0	22.680	12,2	0	41.345	16,4	1
PDC	364.798	15,4	6	67.275	27,3	2	45.428	24,4	2	37.146	14,7	1
UCD	355.857	15,1	5	45.231	18,4	1	45.191	24,3	1	69.014	27,3	2
UCDCC	127.679	5,4	2	13.331	5,4	0	17.582	9,5	0	14.199	5,6	0
EC	112.794	4,8	1	6.178	2,5	0	14.118	7,6	0	10.864	4,3	0
CC	75.097	3,2	1	7.953	3,2	0	10.067	5,4	0	15.216	6,0	0
Cens	3.004.988			304.448			242.148			331.744		
Vots vàlids	2.363.117	100	33	246.345	100	5	185.895	100	4	252.624	100	5

Font: Ministerio del Interior.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària a Catalunya i a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; PSUC-PCE: Partit Socialista Unificat-PCE; PDC: Pacte Democràtic per Catalunya; UCD: Unión del Centro Democrático; UCDCC: Unió del Centre de i de la Democràcia Cristiana de Catalunya; EC: Esquerra de Catalunya; CC: Concòrdia Catalana.

En concret, els resultats donen la victòria al PSC amb el 28,6% dels vots i 15 escons. La segona força en vots és el PSUC que s'endú el 18,3% dels vots pels que obté 8 escons. Per contra el PDC, que és la tercera força política en vots, tenint el 16,9%, és la segona en escons al obtenir-ne 11. La quarta força política en vots, la UCD, obté el mateix percentatge de vots que el PDC (però amb uns mil vots menys) i, per la

³⁵⁰ Per a una explicació més extensa d'aquestes característiques vegeu Vallès (1981b: 32).

localització geogràfica dels mateixos també passa per davant del PSUC en escons al aconseguir-ne 9. Ja molt per darrera hi ha la UCDCC que amb el 5,7% dels vots (172.791) obté dos escons, un per a Anton Cañellas i l'altre per a Carles Güell. Finalment, EC i AP-CC aconsegueixen un sol escó cadascú amb el 4,7% dels vots per a EC i el 3,5% per AP-CC.

Per circumscripcions (Taula 3.3), els resultats mostren la complexitat del naixent escenari polític català. A Barcelona el PSC i el PSUC són els dos partits més votats, amb un clar predomini del primer sobre el segon. Però, en canvi, la situació al centre dreta és molt igualada doncs entre el PDC i la UCD la distància és de menys de 9.000 vots. Fora de Barcelona, el predomini de l'esquerra és molt menys evident. A Girona i Lleida el partit més votat és el PDC. Però mentre el PSC és la segona força política a Girona, a Lleida ho és la UCD. El PSUC no obté en aquestes circumscripcions cap escó. Finalment a Tarragona és la UCD qui obté més vots, quedant darrera el PSC.

Els resultats del Congrés són molt poc alentadors per a UCDCC. Tot i que obté dos escons per la circumscripció de Barcelona, un per Anton Cañellas i un altre per a Carles Güell (Centre Català), en la resta de circumscripcions queda lluny d'aconseguir-ne cap. Unió queda, en aquest sentit, amb uns resultats semblants als que obté Esquerra de Catalunya (ERC). En totes les circumscripcions és la cinquena força política i només a Lleida queda per damunt del 5% dels vots vàlids emesos.

Al Senat, la victòria és per l'Entesa dels Catalans que obté 12 dels 16 escons en disputa. Els altres escons són per a un independent (Lluís M. Xirinacs) a Barcelona, dos candidats de 'Democràcia i Catalunya' a Girona (Francesc Ferrer Gironès) i Lleida (Maria Rúbies Garrofé), i un candidat d'UCD a Tarragona (Emili Casals Parral). Coll i Alentorn obté 322.628 vots, però no surt escollit senador³⁵¹.

Ara bé, com han assenyalat els principals treballs dedicats a l'estudi del sistema de partits espanyol i català, la característica que millor defineix aquests primers anys és la provisionalitat i inestabilitat³⁵². La millor prova d'aquesta inestabilitat és que a partir de

³⁵¹ Sobre aquest fet Balcells (1999: 308) afirma: "A la ciutat de Barcelona, Coll i Alentorn i Pi-Sunyer superaren els candidats triomfants en dos districtes, el tercer i l'onzè, que comprenien els barris de Sarrià, Sant Gervasi i les Corts, amb la part alta de la Diagonal" (Balcells, 1999: 308). Segons el perfil que dona Balcells, la geografia electoral dels vots al senat a la ciutat de Barcelona no és, com veurem, massa diferent de la del Congrés.

³⁵² Així s'hi pronuncien, per damunt dels intents de classificar el sistema a partir del número dels seus actors, Baras i Matas (1998b), Cazorla i Montabes (1997), Aguilera (1982), Bar (1982), Capo (1981), entre d'altres.

les primeres eleccions democràtiques, el mapa polític comença una nova reordenació (especialment en l'espai de centre i la dreta) que s'allarga, com a mínim, fins a les eleccions de 1982.

Mentre al conjunt d'Espanya el consens constitucional posposa tota crisi interna en els grans partits, a Catalunya la situació és precisament la inversa. Entre els mesos que van de juny de 1977 a la tardor de 1978 el sistema de partits català experimenta importants variacions en la seva oferta política³⁵³. En part això és degut a la difuminació de la divisòria entre reforma i ruptura, que en el cas català ha estructurat la competència fins el mateix dia dels primers comicis. La progressiva pèrdua de significat d'aquesta divisòria, juntament amb la necessitat d'alguns partits (entre ells UDC) de formar noves aliances després de les eleccions el reforçament dels dos principals eixos sobre els que, des de llavors, s'estructura la política catalana: la divisòria entre l'esquerra i la dreta, i la divisió entre el centre i la perifèria. És en aquest moment de determinació dels *cleavages* que centren el debat polític que les aliances entre els diferents partits prenen un especial significat.

A l'esquerra, les elits (PSUC, PSC) opten per la unitat i per neutralitzar qualsevol divisòria entorn al *cleavage* centre-periferia. Només ERC queda al marge d'aquests realiniaments ocupant en solitari l'espai de l'esquerra més nacionalista. En canvi, a la dreta la situació no és tant clara. Una part de les elits (UCD, una part d'UDC) és partidària de seguir el camí emprès per socialistes i comunistes. També hi ha, però, una altra part que vol estructurar l'oferta política a partir de plantejaments més homogenis (CDC, la majoria d'UDC, AP). Per aquestes elits, l'espai polític de centre i de dreta cal dividir-lo a partir del *cleavage* centre-perifèria. La singularitat d'Unió Democràtica consisteix en el fet que mentre en la resta de partits aquest debat està resolt a l'interior de l'organització, les elits democristianes estan profundament dividides en aquest punt. És precisament en aquest context que cal interpretar els efectes de les eleccions de 1977 dins d'UDC.

3.2 Els efectes dins d'Unió: crisi interna i redefinició de la política d'aliances.

La diferència entre les expectatives creades i els resultats electorals qüestiona obertament l'estratègia elaborada per Cañellas i Miró des del Vè congrés del partit: D'una banda el pacte amb el Centre Català no ha estat entès per una part important

³⁵³ Per a una interpretació dels fets vegeu Pitarch, et. alt (1980) i també Culla (1989).

del partit i només sembla haver reportat beneficis als seus seguidors (acta de diputat per a Carles Güell); de l'altra, el fracàs de l'Equip DC a nivell espanyol desmunta tots els esforços de Cañellas per intervenir activament en la política espanyola. A més, la centralització (i manca de diàleg) amb que s'ha dut tot el procés es converteix ara en un argument molt poderós pels qui demanen un canvi dins del partit.

Els qui apleguen el descontentament són els membres de la minoria (ara autoanomenada tendència històrica), que a partir de les eleccions es reorganitza molt ràpidament sota el liderat de Francesc Borrell. Així, immediatament després de les eleccions Ferran Camps, del comitè de govern, presenta la seva dimissió en desacord a com s'ha dut la campanya, i suggereix celebrar un congrés extraordinari. A més, davant l'allau de crítiques, el comitè de govern es veu forçat a presentar reiterades mocions de confiança en els Consells Nacionals que segueixen als comicis³⁵⁴. Finalment, el consell nacional decideix convocar el VIè congrés d'UDC pel mes d'octubre i nomenar una comissió assessora encarregada, juntament amb el comitè de govern de vetllar per la direcció del partit. Aquesta comissió assessora, en mans de la tendència històrica, ben aviat s'imposa al comitè de govern. La seva línia política passa, en primer lloc, per trencar el pacte amb el Centre Català. A nivell espanyol, després del fracàs de l'Equip DC aquest grup renuncia a trobar nous interlocutors sinó a participar directament en la política espanyola. No cal dir que aquest serà un dels principals punts de discrepància amb Anton Cañellas. Així, per exemple, la direcció obliga a Cañellas a incorporar-se a "Minoria Catalana". Per aquest sector, els contactes d'UDC han de prendre un caràcter bilateral i circumscriure's al PNV i als democristians valencians. A més d'aquesta reorientació de la línia política, aquest grup impulsa un fort augment d'afiliacions de gent afí per garantir-se una majoria més clara en el congrés³⁵⁵.

Donat el rearmament de la minoria, dins del grup de la majoria es produeix un ràpid distanciament entre Josep Miró i Anton Cañellas respecte a l'estratègia a seguir: Miró i altres dirigents del comitè de govern com Albert Vila o Simeó Miquel (autoanomenats Club Maritain) són clarament favorables a buscar una entesa el més ràpida possible amb la UCD³⁵⁶. En canvi, la prioritat de Cañellas és assegurar la unitat interna. I,

³⁵⁴ Això passa, com a mínim en dues ocasions després de juny de 1977 (Barberà: 2000: 168 i ss)

³⁵⁵ El contingut d'aquest programa és el que es presenta en el VIè Congrés del partit elaborat per F. Borrell, J.A. Codina, I. Farreres i R. Martínez Callén (*Actuació política d'Unió Democràtica de Catalunya*. 1977. S.LI. Imprés pel secretariat d'UDC. Documentació del VIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC)

³⁵⁶ La posició d'aquest grup es fa pública en un document escrit per S. Miquel, J. Miró i A. Vila on proposen "1) iniciar converses amb UCD, CC i altres partits de cara a cercar la forma més avantatjosa d'articular l'alternativa; 2) un cop aquella estigui articulada, establir contactes amb ERC, CDC, i PSC-R..."

donades les circumstàncies, és ben sabut que proposar un pacte amb la UCD suposa el trencament del partit. A això cal afegir el fet que, malgrat que Cañellas que no concep una opció política que no tingui un referent a nivell estatal, només accepta el pacte amb la UCD com un mal menor³⁵⁷. La opció del sector més proper a Cañellas de cara a l'imminent VIè congrés d'UDC passa per pactar un acord de mínims amb el grup de Borrell per a preservar la pau interna. Davant l'evidència que la seva posició dins del partit cada cop té menys suports, el Club Maritain opta per escindir-se d'Unió Democràtica poc abans del VIè congrés d'octubre de 1977³⁵⁸.

La sortida del Club Maritain deixa la gent més vinculada a Anton Cañellas en una posició força incòmoda: d'una banda, desautoritzats electoralment i sense gairebé temps per presentar una candidatura al congrés; de l'altra amb el projecte polític identificat (malgrat les distàncies) amb els escindits. Malgrat tot, el paper de Cañellas com a diputat i el pes de la gent pròxima als seus plantejaments encara és prou rellevant com per a negociar un acord amb condicions amb la tendència històrica. La voluntat dels dos grups de no provocar un trencament intern facilita que s'acostin les posicions i puguin assentar-se les bases d'un acord de mínims en la política d'aliances. Aquest passa, bàsicament, per posposar tot debat sobre pactes per a futurs congressos.

Assolit l'acord, el VIè congrés d'Unió Democràtica (1 i 2 d'octubre de 1977) es celebra en un clima tens però pacífic. Tot i que fins al darrer moment hi ha dubtes sobre si entorn de Cañellas vol presentar candidatura per mesurar les seves forces, al final tot indica que també en aquest punt s'arriba a una entesa. Aquesta consisteix, essencialment, en la integració de la candidatura impulsada per la Unió de Treballadors (propera a Cañellas) en la llista de Borrell i Vila d'Abadal a canvi d'un lloc en el comitè de govern. Salvats els principals obstacles entre sectors del partit, el congrés permet impulsar una profunda reorientació organitzativa que, alhora, es pactada entre la direcció i els principals dirigents territorials³⁵⁹.

(L'Alternativa política d'Unió Democràtica de Catalunya. 1977. S.LI. Imprés pel secretariat d'UDC. Documentació del VIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC.)

³⁵⁷ Com expressa immillorablement Santiago Guillen, una persona molt afí a les tesis de Cañellas, es tracta de "cobrir una necessitat de 'política exterior' catalana que hem d'intentar resoldre al menor cost possible" (Cap a on va Unió Democràtica de Catalunya?, S.LI. Imprés pel secretariat d'UDC. 1977. Documentació del VIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC).

³⁵⁸ La sortida es produeix en la reunió del consell nacional del 21 de setembre de 1977. Més detalls d'aquest procés a Barberà (2000: 182).

³⁵⁹ Per a un anàlisi més detallat de l'organització d'UDC sobre el VIè Congrés del partit vegeu Barberà (2000: 213 i ss).

La convulsa vida interna del partit entre els mesos de juny i octubre de 1977 no permet que UDC jugui més que un paper purament testimonial en l'elaboració de la Constitució Espanyola³⁶⁰. Cañellas participa en l'Assemblea de Parlamentaris, però UDC es queda sense llocs de responsabilitat destacats en el moment de formar-se el primer govern de la Generalitat Provisional, presidit pel president Josep Tarradellas. Cañellas tampoc participa en els treballs de la ponència encarregada de la redacció de la Constitució. El representant del grup parlamentari de la Minoria Catalana és Miquel Roca de CDC. La tasca de Cañellas es centra, de tota manera, en incorporar a través de l'article 10.2 els principis inclosos en la Declaració Universal dels Drets Humans³⁶¹. Des de la tardor de 1978 i fins a la primavera de 1979 UDC no tindrà cap representant electe, pel que la seva representació institucional (especialment en l'elaboració de l'Estatut d'Autonomia) serà exercida per CDC. Un cop acabats els tràmits parlamentaris, posició d'UDC és, com la de CDC, favorable a l'aprovació del text constitucional.

Els problemes arriben passat el VIè congrés. A mesura que el debat constituent i estatutari va avançant es fa evident la proximitat d'un nou cicle electoral. En aquestes circumstàncies, la conclusió a la que arriben tots els dirigents del partit és que, Unió no sembla ser en disposició de presentar-se en solitari a unes noves eleccions. La malmesa economia del partit (deute de 1977), la debilitat organitzativa (dificultats de creixement) i el perill de quedar-se sense representació pels processos de concentració de l'oferta política que comença a partir de 1978 obliguen, doncs, a reobrir de nou el debat sobre la política d'aliances. Descartada la que segurament és l'única opció de consens (concurrer en solitari), les diferències estratègiques entre els seguidors d'Anton Cañellas i la tendència històrica no permeten arribar a una fórmula d'entesa. El punt desencadenat és l'oferta que el consell nacional d'Unió fa l'abril de 1978, poc abans del Vè congrés de CDC, per arribar a una Federació amb CDC i ERC.

La proposta de Federació d'Unió queda inicialment en via morta pels recels d'ERC, les exigències desmesurades de CDC (fusió) i la incorporació d'EDC dins de CDC. Ara bé, a mesura que avanci el procés d'unitat emprés pels socialistes catalans torna a recuperar-se. Aquest cop és però Anton Cañellas qui, i com a contrapunt a la proposta de Federació d'UDC, llença la idea de construir un Centre Ampli que abasti a tot el

³⁶⁰ La literatura sobre l'elaboració de la Constitució espanyola de 1978 és molt àmplia. Vegeu, a títol il·lustratiu Cortes Generales (1989), Attard (1983) o Peces-Barba (1989). Per un estudi del procés des de Catalunya Sobrequés (1998).

³⁶¹ Conferència d'Anton Cañellas a l'*Institut de Ciències Polítiques i Sociologia*. Barcelona, 30-4-1999.

centre-dreta, des de CDC fins a la UCD. Per a Cañellas, només una opció d'aquest tipus pot servir de contrapès al neixent PSC-PSOE³⁶².

Amb les dues propostes sobre la taula, els contactes es multipliquen durant els mesos de juliol i agost de 1978. El rearmament dels partidaris de Cañellas i els de la direcció encapçalada per Borrell implica, de fet, reobrir la confrontació entre totes dues tendències per tal de guanyar el següent congrés. Ara bé a diferència del que passa abans de 1977, els canvis organitzatius aplicats després del VIè congrés redueixen substancialment el marge de maniobra dels seguidors de Cañellas. El debat, per tant, es realitza a partir dels mitjans de comunicació i això encara agreuja més la situació interna. En aquest cúmulo de circumstàncies cal afegir-hi també que el representant institucional d'UDC (Anton Cañellas) és el principal membre de la minoria. És a dir, que a banda d'un conflicte entre sectors enfrontats dins de la coalició dominant és també un conflicte de legitimitat entre el representant institucional (i líder públic) i la direcció orgànica sobre qui ha de definir l'estratègia del partit. El sol-lapament d'aquests conflictes és una de les principals claus per comprendre el trencament que es produeix durant la tardor de 1978.

El desencadenament final de la crisi el constitueix l'anunci de Cañellas, de començaments de setembre, en que afirma que UCD i UCC (l'antic Club Maritain) li han ofert integrar-se, com a representant d'Unió Democràtica, en el Comitè d'Enllaç entre tots dos partits³⁶³. Tot i que Cañellas no s'hi integra de manera immediata, aquest anunci precipita de nou els contactes entre partits. A més a partir d'aquest moment els seguidors de Cañellas decideixen constituir-se públicament com a corrent organitzat dins del partit anomenant-se UDC-Centre Àmpli³⁶⁴. Fruit d'aquesta acceleració del procés, Esquerra Republicana de Catalunya fa públic el 10 de setembre la seva intenció de quedar al marge de tot acord amb CDC i UDC. El dia 16 de setembre els Consells Nacionals de CDC i UDC es reuneixen per separat per debatre les bases d'una possible entesa entre tots dos partits. Tot i les diferències

³⁶² Cañellas fa pública la decisió en una carta als afiliats del dia 1 de juliol de 1978 on aposta per "reagrupar tot el centre polític de Catalunya i, alhora, projectar la identitat demòcrata-cristiana d'UDC (...) sense dissoldre la seva personalitat". La proposta va adreçada tant a UCD com a CDC. (A. Cañellas, *Carta als afiliats*. Barcelona. Mecanografiat: 4-7-1978. Documentació del VIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

³⁶³ Cañellas fa pública aquesta oferta en una entrevista a declaracions a Europa Press el dia 31 d'agost on avança, sense fer-ne esment, els continguts d'una segona carta que envia als afiliats d'UDC.

³⁶⁴ Com afirmen entre d'altres, Joan Sansa, Santiago Guillén, Joaquim Badia, etc : "decidim de seguir la seva iniciativa, estructurant la nostra tendència en un col·lectiu polític [que pretindrà] la negociació immediata amb Unió del Centre Democràtic i Unió de Centre de Catalunya, oberta naturalment a CDC, per la constitució d'un nou centre ampli a Catalunya." (*UDC-Centre Ampli, Carta al comitè de govern*, 1978. S.Ll. Mecanografiat. Documentació del VIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

respecte al tipus d'acord a emprendre, les direccions de CDC i UDC donen llum verda a l'entesa. Per llavors Cañellas ja ha anunciat una conferència al Col·legi d'Advocats de Barcelona on s'espera, com així succeeix, que faci pública la seva intenció d'integrar-se al Comitè d'Enllaç amb UCD i UCC³⁶⁵. Unes hores abans d'aquest acte, el 19 de setembre de 1978, les direccions de CDC i UDC signen el pacte d'entesa permanent entre tots dos partits.

Així doncs, a partir de mitjans de setembre de 1978 el trencament d'UDC ja és un fet consumat. Després de la conferència d'Anton Cañellas, el consell nacional d'UDC l'insta formalment a rectificar la seva decisió. Pocs dies després, el 30 de setembre, decideix expulsar-lo del partit. El recurs de Cañellas a la decisió del consell nacional manté encara la polèmica fins a la celebració del nou congrés ordinari. Finalment, és el VIIè congrés d'UDC (11 i 12 de novembre de 1978) l'encarregat de tancar el procediment d'expulsió obert contra Cañellas. Tot i que els seguidors de Cañellas intenten presentar una candidatura alternativa al comitè de govern, des del moment en que sigui efectiva l'expulsió del seu líder l'única alternativa que els queda és la sortida del partit i, per tant, el trencament d'UDC. A partir d'aquest moment, comença una nova etapa per Unió Democràtica de Catalunya marcada per l'aliança amb CDC.

3.3. La ruptura d'una poliarquia: crisi en la coalició dominant d'UDC (1976-1978).

Des dels darrers anys del franquisme diversos grups, més o menys identificats amb dos sectors, el d'Anton Cañellas i el de Marià Vila d'Abadal conviuen amb no poques dificultats dins d'Unió Democràtica. Des de 1971 fins a 1976 aquests dos sectors viuen moments d'enfrontament i crisi (creació de l'Assemblea de Catalunya, etc.), però també d'acord i tancament de files (creació de CDC). La permanència d'aquest dos sectors fa pensar en que la forma de la coalició dominant d'UDC és, durant aquests anys, la d'una poliarquia més o menys inestable.

Amb la sortida a la llum pública i la celebració dels primers congressos aquesta situació no canvia de manera substancial. De fet, des del Vè congrés de juny de 1976 fins al VIIè congrés de 1978 trobem la presència d'aquests dos grups en els principals òrgans de direcció del partit, com el comitè de govern (Taula 3.4). El sistema electoral

³⁶⁵ Com diu el text de la conferència "M'adreço als amics del comitè d'enllaç d'UCD i d'UCC per anunciar-los la meua decisió d'iniciar immediatament junt amb molts altres militants d'Unió Democràtica de Catalunya-tendència centre ampli, les negociacions per a integrar-nos en aquest comitè." (A. Cañellas, *Per un Centre Ampli a Catalunya*. 1978. Barcelona. Gráficas Diamante p. 16. Documentació del VIIè congrés Arxiu Històric d'UDC).

intern³⁶⁶, intacte des dels primers anys de vida del partit (quan calia articular les dues grans corrents fundadores) permet el manteniment d'aquesta divisió. L'escissió del Club Maritain amb una part de la direcció (Miró, Miquel, Vila) poc abans del VIè congrés d'octubre de 1977 no canvia aquesta dinàmica. És només a partir del VIIè congrés (1978), amb l'expulsió de Cañellas i la sortida del seus seguidors estructurats com a tendència interna amb el nom de Centre Ampli que la coalició dominant del partit es transforma. A partir d'aquest moment, els realiniaments amb que ha estat configurada la política interna des dels anys seixanta i setanta deixen de tenir sentit i pot parlar-se d'unitat interna.

Taula 3.4 Pes de cada facció en el comitè de govern (1976-1978).

Líder	Òrgan		CDG 1976		CDG 1977		CDG 1978	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Cañellas	5	71,4	1	14,3	-	-	-	-
Vila d'Abadal	2	29,6	6	85,7	7	100	7	100
Total (n)	7	100	7	100	7	100	7	100

Font: Elaboració pròpia.

Nota: Com a base del càlcul utilitzem els membres que figuren en les diferents candidatures. En cas que només es presenti una llista al congrés la classificació pren en compte el comportament del dirigent al llarg de tot el període.

Tot i la divisió del partit, aquesta no sempre es tradueix en situacions d'inestabilitat i de crisi interna (Taula 3.5). Des de 1974 i fins a 1976, tot i els dubtes d'una part del partit, Unió participa activament en la formació de Convergència Democràtica de Catalunya. Al llarg d'aquest període l'estabilitat interna és prou considerable, gràcies a una certa divisió de funcions. Mentre Cañellas i Miró fan política en clau de partit, la gent de Vila d'Abadal manté la presència en els organismes unitaris de l'oposició democràtica. I tots dos sectors participen de les reunions de l'Equip DC. Ara bé, aquesta es trenca a partir del febrer de 1976, moment en que el partit ha de decidir si integrar-se definitivament en la conversió de CDC en partit polític. Les reticències de la majoria del partit a desdibuixar la seva identitat política i organitzativa allunyen a Unió d'aquest projecte.

Taula 3.5. N° de candidatures al comitè de govern i principal dirigent.

Congrés	76	77	78
N° Llistes			
1			Borrell
2	Cañellas	Borrell*	
3			
4			

Font: Elaboració pròpia

*Molt poc abans de les votacions la segona candidatura és retirada.

³⁶⁶ Com hem explicat, el sistema electoral s'inspira en el de la II República: llista oberta i vot limitat de manera que tota minoria organitzada té garanties de representació en la direcció.

Entre els mesos que van de febrer de 1976 al Vè congrés (juny de 1976), el partit torna a viure una situació de crisi interna. La diferència de projectes i el fet que el vencedor serà qui imposi la política d'aliances de cara a unes eventuais eleccions dificulten el consens intern. En el Vè congrés els dos grans sectors del partit s'enfronten obertament per primer cop. La victòria és per Anton Cañellas i Josep Miró que són els legitimats per negociar les aliances electorals. Des d'aquest moment i fins a les eleccions de juny de 1977 el partit torna a viure una situació de calma només alterada per la configuració de les llistes electorals³⁶⁷. Mentre Cañellas i Miró intenten tancar acords amb el Centre Català i després amb CDC o UCD, l'entorn de Vila d'Abadal continua amb els darrers intents de fer prosperar la política unitària de l'oposició. Però ni la política unitària té sentit quan es convoquen les primeres eleccions, ni Cañellas i Miró tenen sort en la formació d'aliances. UDC es presenta només amb el CC.

Els mals resultats electorals de 1977 marquen una nova situació de crisi interna. A UDC només Cañellas obté l'acta de diputat i, a més, tota la política d'aliances amb la democràcia cristiana espanyola queda desmantellada amb el fracàs electoral de l'Equip DC. Tot plegat afavoreix el trencament entre Cañellas i Miró (partidari aquest d'un pacte ràpid amb la UCD). En paral·lel el grup minoritari del Vè congrés, ara sota la direcció d'un nou líder (Francesc Borrell), es rearma per aconseguir prendre la direcció en el proper congrés. L'escissió de Miró i el Club Maritain permet un pacte entre Cañellas i Borrell per garantir l'estabilitat interna de cara al VIè congrés (octubre de 1977): Cañellas integra part dels seus seguidors en la llista de Borrell i, alhora, tots dos grups acorden no discutir sobre la política d'aliances.

Taula 3.6 Índex de renovació del comitè de govern. (1976-1978).

Congrés	76		77		78		Mitjana %
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	
Entrades							
Recuperats *	2	28,6	2	28,6	0	0	19,1
Nous al CDG	1	14,3	4	57,1	4	57,1	42,8
Nous a la CD	0	0	1	14,3	-	-	4,8
Continuïtat *	4	57,1	0	0	3	42,9	33,3
Sortides	3	42,9	7	100	4	57,1	66,7
Total (n)	7	100	7	100	7	100	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981).

*Inclou dirigents que hi ha constància que van formar part del comitè de govern en l'etapa de clandestinitat.

³⁶⁷ Respecte als problemes d'aquestes primeres llistes vegeu Barberà (2000 :133 i ss).

L'acord del VIè congrés només serveix per a mantenir la pau interna durant uns mesos. A partir de la primavera de 1978 el nou comitè de govern (en mans de la gent de Borrell i Vila d'Abadal) impulsa una possible federació amb ERC i CDC. Per la seva banda, Cañellas proposa formar un Centre Ampli amb UCD i UCC (l'antic Club Maritain). El suport d'una part de l'entorn de Cañellas al pacte amb CDC (Coll i Alentorn) deixa a aquest en una situació clarament minoritària. Mentre la direcció del partit, amb gran suport intern signa el pacte amb CDC, Cañellas s'integra en el Comitè d'Enllaç amb UCD i UCC. Finalment, Cañellas és expulsat del partit primer en un consell nacional i després en el VIIè congrés (novembre de 1978). Amb l'expulsió de Cañellas surt del partit tots els seus seguidors agrupats internament sota el nom de Centre Ampli.

Tota aquesta divisió i inestabilitat interna té també efectes en la composició dels principals òrgans del partit com, per exemple, en el comitè de govern. Si ens fixem en els índexs de renovació interna (T.3.6 i T.3.7) o renovació simple veiem el tall que suposa el canvi de majories l'any 1977³⁶⁸. També en la resta d'anys les xifres de renovació són altes. L'any 1976 és entorn del 43% degut a que la renovació és mesurada respecte al darrer comitè de govern de la clandestinitat³⁶⁹. Però fins i tot l'any 1978, tot que no hi ha canvis de majoria dins del comitè de govern també la renovació és entorn del 60%³⁷⁰.

Taula 3.7 Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1976-1978).

Congrés	Renovació			Creixement d'efectius	
	Senzilla	De CDG	De CD	Δ CDG	% Explicació
1976	42,9	14,3	0	-	-
1977	100	57,1	14,3	-	-
1978	57,1	57,1	0	-	-
Mitjana	66,7	42,8	4,8	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981). % per columna.

Senzilla: nº dels qui entren (nous i recuperats) sobre el total;

Del comitè de govern: nº dels qui entren per primer cop al comitè de govern sobre el total;

De la Coalició Dominant: nº dels qui entren per primer cop a la Coalició Dominant sobre el total.

Creixement del comitè de govern: nº de llocs nous que es creen sobre el total.

Renovació per creixement: nº de llocs nous sobre el total dels qui entren (nous i recuperats). Substitució

Simple: nº dels qui entren per primer cop al comitè de govern menys nº de llocs nous creats sobre el total d'efectius. Substitució dins de la Coalició Dominant: nº dels qui entren per primer cop a la Coalició dominant menys nº de llocs nous creats sobre el total d'efectius.

³⁶⁸ L'any 1977 són reincorporats: Vila d'Abadal, Codina; Nous a la coalició dominant: Bosch; Nous al comitè de govern: Borrell, Farreres, Martínez Callén, Perelló.

³⁶⁹ L'any 1976 continuen (respecte l'anterior comitè de govern clandestí): Cañellas, Cuatrecasas, Miró, Sansa; Recuperats: Camps, Vila; Nou al comitè de govern: Miquel.

³⁷⁰ Continuen: Borrell, Vila d'Abadal, Farreres; Nous al comitè de govern: Duran, Ferrer, Pibernat, Joan Carreras.

Ara bé, a més de l'alta renovació, les xifres mostren que aquests primers comitè de govern mantenen una certa continuïtat amb els de la clandestinitat. Això és especialment visible en el de l'any 1976, on prop del 80% dels qui en formen part ja hi havien estat. Ara bé també en el comitè de govern de l'any 1977 hi ha la presència (entorn del 30%) de membre que anteriorment n'havien format part. En aquest cas es tracta de membres de la tendència històrica lligada a Marià Vila d'Abadal.

Taula 3.8. Membres electes del comitè de govern entre 1976 i 1981.

	IVt (34)	Pre-76	Vè (76)	VIè (77)	VIIè (78)
F.B. Aragay					
F. Borrell					R ²
J. Bosch					
F. Camps					CN ²
A. Cañellas				D	D
M. Carrasco Formiguera		†	†	†	†
Jn. Carreras				CN	R ¹
J.M Casasses		†	†	†	†
J. Codina					CN ²
M. Coll i Alentorn		CN	CG/CN	CG/CN	CG/CN
Ll. Cuatrecasas					CN
J. Duran				(no vot)	R ¹
I. Farreres					
S. Guillén					
C. Ferrer				(no vot)	E
R. Martínez Callèn			E		
S. Miquel				-	-
J. Miró				-	-
T. Perelló					
J. Pibernat					
J. Rigol					2
J.B. Roca Caball			†	†	†
J. Sansa			CG		
A. Vila				-	-
E. Vendrell				(no vot)	CG
Ll. Vila d'Abadal		†	†	†	†
M. Vila d'Abadal			CN	CG	

Font: Elaboració Pròpia a partir de Raguer (1976) i Barberà (2000).

La franja gris indica la pertinença al comitè de govern, bé amb plens drets o només amb veu.

(1) Borrell, Carreras i Duran als ser escollits regidors són substituïts per (2) Camps, Codina i Rigol.

Llegenda: CG. Mesa del congrés; CN. Mesa del consell nacional; D. Diputat; E. President Equip Especialitzat; R. Regidor o Alcalde. S. Senador. (-) Baixa del partit.

Aquestes observacions sobre la continuïtat històrica dels dirigents de la clandestinitat i, de fet, sobre com s'articula la presència de membres de les dues tendències dins del comitè de govern és fàcil d'entendre si ens fixem en les trajectòries personals (Taula 3.8) dels dirigents del partit. La taula mostra, en primer lloc, la discontinuïtat de les direccions de la transició respecte a les de la II República. Només Coll i Alentorn manté una destacada presència dins de la direcció del partit. Alhora, també és fàcil de veure la connexió entre la darrera direcció de la clandestinitat (pre-76) i la que surt del

Vè congrés de 1976. Són homes com Cañellas o Miró. Finalment, mostra com a partir de 1977 apareix una nova fornada de dirigents que, amb la sortida de la gent de Cañellas són els que es fan càrrec de la direcció.

Un cop vist com evoluciona la cohesió i l'estabilitat en la coalició dominant cal atendre mínimament el mapa de poder organitzatiu que caracteritza aquest període. Sobre aquest punt, l'element més rellevant és, sens dubte, la batalla que al llarg de 1978 lliura el diputat i líder electoral del partit, Anton Cañellas respecte a la direcció orgànica per veure qui imposa les seves tesis en matèria d'aliances. La victòria de la direcció orgànica referma, en aquest sentit, les idees de separació de poders i de subordinació dels càrrecs institucionals que s'han institucionalitzat durant la clandestinitat.

Des del punt de vista organitzatiu, el Vè congrés del partit no aporta grans canvis en la vida interna del partit. El reglament per a la celebració del congrés és marcat per l'excepcionalitat de les circumstàncies, però precisament per la seva excepcionalitat no té continuïtat històrica³⁷¹: Ningú dubta, com ha passat durant els anys de la clandestinitat, que els estatuts del partit vigents són els de 1932 amb les esmenes de 1933. Encara que no s'apliquin.

Taula 3.9 Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1976-1978).

Congrés Representació	1976		1977		1978	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Govern	-	-	-	-	-	-
Parlamentaris	-	-	-	-	-	-
Regidors	-	-	-	-	-	-
Sub total	-	-	-	-	-	-
Sense Càrrec.	7	100	7	100	7	100
Barcelona	5	71,4	6	85,7	4	57,1
Barcelona-Com	-	-	1	14,3	1	14,3
Girona	-	-	-	-	1	14,3
Lleida	2	28,6	-	-	1	14,3
Tarragona	-	-	-	-	-	-
Total (n)	7	100	7	100	7	100

Font: Elaboració Pròpia.

Nota: Contem com a Parlamentaris: Els diputats al Parlament de Catalunya, els de les Corts Generals i els Diputats provincials. Contem com a regidors: Regidors i alcaldes. Contem com a membres del Govern: Els Consellers i els Alts Càrrecs (Sec. Grals i Dir. Grals). Contem com a membres sense càrrec aquells dels que no ens consta que el tinguin a les institucions, encara que (en alguns casos) puguin ser alliberats del partit.

El canvi més important d'aquest període pel que fa al mapa de poder intern és, sens dubte, el que es produeix durant el VIè congrés d'octubre de 1977. La treva que es viu

³⁷¹ En el mateix Congrés s'escull el consell nacional i després aquest escull al comitè de govern. Sobre aquestes circumstàncies vegeu Barberà (2000: 39 i ss). Com veurem tot seguit la formació del consell nacional de 1976 tampoc es fa seguint els criteris de 1933.

en aquests moments entre Borrell i Cañellas permet dur a terme una profunda remodelació dels estatuts del partit que té com a objectius fonamentals revitalitzar el funcionament a nivell local, intercomarcal i sectorial. La direcció dóna poder a les bases perquè sap que aquestes són molt més properes als seus plantejaments que als de Cañellas. Però, al mateix temps, perquè les divisions del centre han permès que la perifèria, malgrat estar poc estructurada, ja pugui plantejar demandes amb força. Els líders territorials (Duran i Lleida, Ferrer), per exemple, aconseguen en aquest congrés la seva integració (amb veu però sense vot) dins el comitè de govern.

La importància del nivell territorial és evident en analitzar la composició territorial dels diferents Comitès de Govern entre 1976 i 1978 (Taula 3.9). Al llarg del període hi ha una substancial reducció del pes dels membres de l'àrea de Barcelona que va del 71% de 1976 fins al 57% de 1978³⁷². Les dades de l'any 1977 no contemplen el fet que representants territorials s'incorporen en el comitè de govern, per això mostra un pes tant alt del nucli Barceloní³⁷³. Però encara que a partir de 1977 el territori sigui en la direcció sense veu i sense vot, el cert és que l'aliança d'aquests nous dirigents territorials (Duran, Ferrer, Vendrell) amb el sector Borrell són una de les principals claus per entendre la derrota de les tesis de Cañellas.

Donat l'augment del pes que el territori aconsegueix en la direcció del partit, aquests poden acceptar una certa disminució de la presència en el màxim òrgan de representació, el consell nacional (Taula 3.10). Així es constata, per exemple, si es compara el pes dels diferents territoris en els estatuts de 1932 i els que tenen entre 1976 i 1978. El canvi més important d'aquests anys és pels equips especialitzats que durant els moments inicials de partit tot just aconseguen un lloc en el consell nacional i que a partir de 1977 n'obtenen 3 i 4³⁷⁴. Les progressives ampliacions de membres que des de 1932 fins a 1978 van produint-se també tenen com efecte reduir el pes numèric (que no polític, de ben segur) del comitè de govern dins del consell nacional. Del 18% de membres de 1932 es passa a poc menys del 8% de 1978.

³⁷² La composició territorial del comitè de govern és: Barcelona: Cañellas, Cuatrecasas, Miró, Camps, Vila; Lleida: Miquel, Sansa. La de 1978 és Barcelona: Borrell, Farreres, Carreras, Pibernat; Barcelona comarques: Vila d'Abadal; Girona: Ferrer; Lleida: Duran.

³⁷³ La composició territorial de 1977 és Barcelona: Borrell, Farreres, Bosch, Codina, Perelló, Martínez Callén; Barcelona comarques: Vila d'Abadal.

³⁷⁴ Tot i que en el quadre no ho hem assenyalat perquè els estatuts no ho preveuen directament, durant els anys trenta UDC té actius un nucli de Treballadors, un nucli de Joves i una secció femenina.

Taula 3.10 Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts (1976-1978).

Congrés	1933		1976		1977		1978	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Membres Nats								
C. de Govern	5	18,5	7	12,5	7	9,2	7	7,9
Parlamentaris ¹	2	7,4	-		1	1,3	-	
S.G / Gerent	-	-	1	1,8	1	1,3	1	1,1
Pt. Com. Econòmica	-	-	-		-	-	-	-
Sub Total	7	25,9	8	14,3	9	11,8	8	9,0
Membres Elegits								
Entitat Matriu	5	18,5	-	-	-	-	-	-
BCN-Ciutat	3	11,1	14	25,0	19	25,0	19	21,3
BCN-Comarques	3	11,1	14	25,0	19	25,0	25	28,1
Girona	3	11,1	5	8,9	7	9,2	9	10,1
Lleida	3	11,1	5	8,9	7	9,2	9	10,1
Tarragona	3	11,1	5	8,9	7	9,2	9	10,1
UJDCC	-	-	1	1,8	3	3,9	4	4,5
UTDCC	-	-	1	1,8	3	3,9	4	4,5
Dones	-	-	1	1,8	1	1,3	1	1,1
Ensenyants	-	-	1	1,8	-	-	-	-
Professionals	-	-	1	1,8	1	1,3	1	1,1
Sub Total	20	74,1	48	85,7	67	88,2	81	91,0
Total (n)	27	100	56	100	76	100	89	100

Font: Elaboració pròpia.

1. Contem com a Parlamentaris els Diputats al Parlament, a les Corts Generals i Diputats Provincials. Donat que, a més, un parlamentari pot ser o bé membre del consell nacional o del comitè de govern, la present taula és una estimació de la situació màxima que es pogués donar segons els estatuts.

En síntesi, la coalició dominant d'Unió Democràtica durant aquests anys és clarament marcada per l'existència d'una poliarquia més o menys enfrontada que té les seves arrels en els anys de clandestinitat. Aquesta poliarquia, essencialment d'ascendència barcelonina veu com, a mesura que avança la transició ha d'integrar a nous nuclis de poder territorial que tindran un important pes en el moment de decantar la relació de forces interna. Així, l'aliança entre aquests nuclis territorials i la direcció orgànica és fonamental per a derrotar les tesis del líder electoral del partit i únic parlamentari. Les contrapartides d'aquesta aliança que reforça el poder de la direcció orgànica són clares, la integració dels barons territorials en la nova coalició dominant que es forma a partir de 1978.

III. UNIÓ DEMOCRÀTICA I LA FORMACIÓ DE CIU (1974-1978).

Aquest darrer apartat és dedicat a analitzar les relacions d'UDC amb CDC. El seu primer propòsit consisteix en assenyalar tant les raons del fracàs de la primera aliança entre CDC i UDC, com del nou acostament entre tots dos partits durant els mesos previs a les eleccions de 1977. La raó fonamental que s'esgrimeix és la impossibilitat de definir el pes electoral de tots dos partits. El segon subapartat descriu breument el procés que condueix al pacte i n'explora el significat. Finalment, les darreres pàgines són dedicades a demostrar que l'aliança de 1978 entre CDC i UDC és possible, tot i competir per un mateix territori de caçera, gràcies a la desigual dimensió de tots dos partits.

1. El fracàs de la primera convergència (1974-1977).

Les trajectòries d'Unió Democràtica i Jordi Pujol són estretament entrelaçades però mai del tot coincidents ni durant els anys de clandestinitat, ni els primers anys de la transició política. Pujol inicia la seva activitat política i social fora de l'àmbit estricte dels partits polítics. Això no impedeix que aglutini entorn seu un vague però molt ampli moviment polític en bona part coincident al d'UDC. Les pàgines que segueixen exploren les complexes relacions entre UDC i CDC des de la fundació de Convergència fins a les eleccions de 1977.

1.1. UDC i Pujol: La convergència de dues vies d'acció dins el mateix espai polític.

Les relacions entre Jordi Pujol i la Unió Democràtica poden remuntar-se, per una banda, als primers anys d'activitat política de Jordi Pujol i, per l'altra, a la reconstrucció d'UDC després de la guerra civil. Les coincidències polítiques i intel·lectuals entre UDC i Pujol són molt considerables: en els referents intel·lectuals vinculats a la democràcia cristiana (Péguy, Saint-Exupéry, etc)³⁷⁵; en el fet de pertànyer al mateix món de la burgesia il·lustrada barcelonesa; o en la participació en iniciatives cíviques i culturals endegades conjuntament. Totes aquestes circumstàncies fan que la trajectòria d'UDC i la de Pujol vagi, durant molts anys, en paral·lel.

³⁷⁵ Les influències intel·lectuals del pensament de Jordi Pujol han estat examinades per Caminal (2001).

Ara bé, el fort liderat de Pujol en amplis sectors del nacionalisme (d'arrel democristiana, però no només) i la seva singular trajectòria lligada a l'àmbit cultural i econòmic (el 'fer país') l'allunyen de bon començament de la via estrictament partidista que pregonava UDC. Els fets del Palau de la Música i la seva detenció, a començament dels anys seixanta el converteixen en un mite (Pujol=Catalunya) de la resistència cultural (i política) al franquisme. De tota manera, no és fins als anys setanta que Pujol es planteja aglutinar tot aquest moviment cívic generat entorn seu per a entrar en política³⁷⁶.

El projecte polític de Pujol pretén situar-se com l'eix central de la política catalana ("el pal de paller"). Per això, en el moment de dissenyar la seva plataforma de llançament polític no només pensa en les diverses personalitats vinculades a l'etapa de 'fer país', sinó que el seu esquema també inclou la col·laboració de dos partits polítics situats respectivament a dreta i esquerra dels seus plantejaments polítics: Unió Democràtica de Catalunya com a opció demòcrata cristiana i, alhora, un partit social demòcrata, el Moviment Socialista de Catalunya-Reagrupament de Josep Pallach.

La iniciativa de Pujol afavoreix el retorn de la unitat interna dins d'Unió Democràtica. El pacte per a participar en la creació de CDC forma part (com hem vist) d'un acord més genèric per a garantir la convivència dels dos sectors que des de fa anys viuen enfrontats dins del partit. Dins d'Unió, els màxims impulsors d'implicar-se en el projecte de Convergència són Josep Miró i Anton Cañellas. Amb vistes d'un cada cop més probable procés d'obertura política, la idea de participar en la fundació de CDC permet a Cañellas i Miró imaginar la possibilitat d'estructurar el vague projecte de CDC com un reforç d'UDC³⁷⁷. De tota manera, aquest grup sap que ni la totalitat dels seus objectius, ni la velocitat per consolidar el projecte de CDC són unànimes dins d'Unió Democràtica. De fet, en aquesta ocasió són els sectors més partidaris de mantenir la identitat diferenciada (M. Coll i Alentorn, Ll. Cuatrecasas) els qui recelen del projecte.

³⁷⁶ Sobre l'activitat política inicial de Jordi Pujol i els antecedents de CDC consultar Barrio (2001).

³⁷⁷ Com diu Marcet: "Des d'Unió Democràtica, la idea inicial es mou entre la coincidència dels seus dirigents en la necessitat de no fondre's a l'interior d'un conglomerat polític superior, i el projecte més concret de Miró i Ardèvol d'apartar Pujol de les vel·leïtats socialdemòcrates i estructurar CDC com un reforç d'Unió. Els sectors històrics més vinculats a Miquel Coll Alentorn i a Llibert Cuatrecasas mantenen des de bon començament una actitud més distanciada i reticent respecte al projecte que és impulsat des d'UDC per Cañellas i Miró. El sentiment de manteniment de l'organització i de l'esperit de la vella Unió Democràtica constitueix un fre per a aquells sectors que la varen refer després de la guerra i que no abandonen la perspectiva de consolidar el partit com una de les grans opcions polítiques de Catalunya quan arribi la possibilitat de la competència democràtica."(Marcet, 1984: 22).

L'acceptació del projecte dins d'Unió Democràtica coincideix, a partir de l'estiu de 1974, amb la d'altres grups polítics i diversos independents. Tot plegat afavoreix que el dia 15 de novembre de 1974 sigui fundada a Montserrat, Convergència Democràtica de Catalunya³⁷⁸. A més d'UDC, en aquesta Assemblea fundacional hi ha molta gent vinculada a Jordi Pujol, els Equips Obrers de Mn. Joan Carrera, un grup molt proper a Pallach i diversos independents entre els que destaquen Miquel Roca³⁷⁹, i Simeó Miquel (advocat lleidatà³⁸⁰). Tot i que sovint s'emfatitzen els vincles de tots aquests grups amb Jordi Pujol, el cert és que les relacions també poden fer-se extensives a Unió Democràtica de Catalunya. Evidentment, el predomini dels vincles personals sobre l'adscripció partidista que hi ha en aquesta etapa fa impossible determinar la proximitat d'uns i altres³⁸¹.

La dificultat per integrar diversos partits en un mateix projecte obliga a que la fórmula de funcionament sigui deliberadament vaga. Finalment triomfa la definició de CDC com a "federació de grups i persones" que proposa Miquel Roca. Aquesta definició permet concebre a CDC com un moviment encara difús on l'afiliació pot ser tant directa com indirecta (mitjançant algun dels grups adherits). El nucli directiu de la primera CDC es forma a partir de Jordi Pujol, Anton Cañellas, Miquel Roca i Joan Carrera.

1.2. La transformació de CDC en partit i la ruptura amb UDC.

Ben aviat, el grup més proper al Reagrupament es desentén del projecte. Amb aquesta baixa, la superioritat organitzativa d'Unió sembla afavorir les pretensions de Cañellas i Miró de convertir CDC en un reforç del partit democristià. La resposta per part de la gent més propera a Pujol passa, en primer lloc, per reforçar-se mitjançant la constitució dels Grups d'Acció al Servei de Catalunya (GASC) i, en segon terme, per forçar la conversió de CDC en un partit polític.

³⁷⁸ Sobre la fundació de CDC vegeu la tesi de Marcet (1984).

³⁷⁹ Miquel Roca és fill del dirigent d'Unió Democràtica, Joan B. Roca i Caball.

³⁸⁰ Segons ha explicat el mateix Miquel: "Convergència Democràtica de Catalunya se constituí en Montserrat un día, bajo la presidencia de Simeó Miquel. El grupo al qual pertenecía Simeó Miquel se integró, desde ese momento, a Convergència que se constituí com agrupación de grupos y de personas. Ahora bien, dentro de Convergència había un grupo, que era Unió Democràtica, con unas posibilidades, con una trayectoria y un programa definido, al cual el grupo de Lleida, grupo de Simeó Miquel, decidió inscribirse. Pero resulta que al ser de Unió Democràtica continuaba siendo de Convergència. Luego, más tarde, vino la separación..." (Diario de Lérida, 17-3-1976). Aquestes idees també son expresades en una entrevista posterior feta per Josep Varela a Simeó Miquel (Varela, 1988: 309 i ss).

³⁸¹ El cert però, és que quan arribi el moment de la separació, tant el grup de Mn. Carrera com el de Simeó Miquel optaran per incorporar-se a UDC.

A mesura que les pressions del GASC van augmentant, dins d'UDC apareixen més veus crítiques en contra de difuminar la identitat històrica del partit democristià. En la segona Assemblea de CDC celebrada a l'Hospitalet (novembre de 1975), el distanciament d'aquests grups respecte del projecte de constitució de CDC en partit ja és força clar. A partir d'aquest moment el grup més proper a Coll i Alentorn comença a constatar que, com pensava, el rumb del projecte cada cop s'allunya més dels seus interessos. A més, en poc temps, les tensions entre la lògica del GASC i la d'UDC van augmentat de to. Això és palpable, per exemple, en la constitució de Consell de Forces Polítiques de Catalunya (CFPC), el desembre de 1975, a la que tots dos grups hi assisteixen per separat.

Quan a començaments de 1976 arriba el moment de plantejar la fusió dins de CDC, el sector liderat per Anton Cañellas i Josep Miró insisteix en la viabilitat d'implicar-s'hi salvaguardant part de l'especificitat democristiana, especialment en el terreny de les relacions amb la DC espanyola i internacional³⁸². Però res evita ja que la tendència encapçalada per Marià Vila d'Abadal es sumi a les reticències de Coll i Alentorn i comencin a invertir-se les majories. De tota manera, cal esperar fins el mes de febrer de 1976, en el moment en que el GASC (Pujol) i el Grup d'Independents (Roca) decideixen autodissoldre's i integrar-se dins de CDC per saber la posició definitiva d'UDC. En l'assemblea celebrada per decidir la posició del partit el procés de decisió final és terriblement ajustat, però les principals tesis de Cañellas i Miró són derrotades³⁸³. La línia que triomfa, marcada per la coalició entre gent molt propera a Miquel Coll i Alentorn i la fracció de Marià Vila d'Abadal, aposta per oferir a CDC una federació. La negativa de tots dos partits a modificar les seves posicions (la federació per part d'UDC, la fusió per part de la resta de CDC i en especial de Miquel Roca) du, inevitablement, al trencament³⁸⁴. El dia 18 de febrer de 1976 apareix el comunicat on s'anuncia la ruptura³⁸⁵.

³⁸² Segons explica el propi Miró i Ardèvol, la fusió havia de fer-se "preservando en su seno un Equipo DC para las relaciones con el Equipo y la Unión Europea, siguiendo así el modelo francés de partido no demócrata-cristiano pero vinculado al movimiento DC" (Diario de Barcelona, 7-10-1978).

³⁸³ Mn. Joan Carrera ho recorda així: "Aleshores, els òrgans de Govern d'Unió Democràtica, contra el parer dels militants i dirigents més compromesos en el projecte de Convergència que volien salvar sobretot la continuïtat de l'acció convergent iniciada... s'oposaren rodonament a la plena integració i apartaren el partit de Convergència" (J. Carrera, *Un cop d'ull a cinc anys*. S.II. Mecanografiat. 1982: 4. Arxiu Històric d'UDC).

³⁸⁴ Anys més tard, Joan Carrera esmenta les seves raons del del trencament "la pressió de l'ala més tradicional d'Unió Democràtica, i per les exigències massa precipitades d'un sector de Convergència (el de Roca Junyent)" (J. Carrera, *Un cop d'ull a cinc anys*. S.II. Mecanografiat. 1982: 4. Arxiu Històric d'UDC).

³⁸⁵ El 18 de febrer de 1976, dos dies després de l'anunci de fusió del GASC i el Grup d'Independents apareix el comunicat conjunt entre UDC i CDC en que s'explica: "l'especificitat política d'Unió Democràtica de Catalunya i el seu caràcter de partit ben establert i definit ja de fa temps, amb les connotacions de tot

Amb la fusió del GASC i del Grup d'Independents i, posteriorment, amb els canvis organitzatius aprovats en la seva tercera Assemblea (març de 1976), CDC consolida la seva estructura com a partit polític d'afiliació directa³⁸⁶. Comença l'etapa de "fer partit" i així queda gràficament plasmat en el seu IVè congrés de gener de 1977. En aquests moments, la seva definició programàtica incideix especialment en la reconstrucció de Catalunya, en la seva voluntat majoritària i interclassista, i en el liderat d'un espai polític que va des del socialisme no marxista fins al liberalisme³⁸⁷. UDC, com ja hem vist³⁸⁸, emfatitza la seva presència dins de l'Equip DC (del que Anton Cañellas n'és secretari polític) i, per la mateixa raó, el seu caràcter de força política democrata cristiana. En aquesta línia, opta per enfortir-se aconseguint la integració al partit dels grups que formen part de l'Equip DC i que tenen presència a Catalunya. Tots aquests moviments permeten decantar una nova majoria que és, de nou, favorable a les tesis de Cañellas i Miró. Això els permet obtenir el control del partit en el Vè congrés (juny de 1976), el primer que es celebra públicament a Catalunya després de la Guerra Civil.

1.3. L'impossible acord en les primeres eleccions de juny de 1977.

La progressiva consolidació del projecte de reforma política de Suárez fa evident la immediatesa de les eleccions i la necessitat de pensar en eventuais aliances. A Catalunya, l'avantatge és que la força de l'oposició democràtica és obertament incontestable i que bona part dels votants de centre i centre dreta catalans són reticents a votar pels reformistes lligats al franquisme. Això deixa bona part d'aquest espai electoral per a formacions com UDC o CDC. L'única oportunitat pel reformisme passa per la presentació d'una candidatura amb l'aval d'Adolfo Suárez (president del Govern espanyol), però això, a començaments de 1977 només és una possibilitat doncs Suárez pel moment refusa presentar-se i la llei electoral encara és per definir. Per tal de dificultar aquesta eventual possibilitat, els partits de l'oposició més moderada (entre ells UDC i CDC) intenten evitar l'aparició de possibles plataformes suaristes a Catalunya. En aquest sentit cal interpretar tant l'aliança d'Unió Democràtica

ordre que comporta, tant a nivell català com a nivell internacional, no li han permès d'acceptar la proposta d'acceleració cap a la formació d'un nou partit. La conseqüència ha estat l'establiment de dos ritmes diferents cara la integració i fusió dels diversos components de CDC de la qual deriva la necessitat que temporalment UDC i CDC actuïn com a formacions independents." (Marcet, 1984:32)

³⁸⁶ Sobre l'organització de CDC fins l'any 1980 vegeu Marcet (1984: 95-125). Pels canvis posteriors consulteu Calsina (2001).

³⁸⁷ Vegeu especialment Marcet (1984: 47).

³⁸⁸ Vegeu l'apartat II d'aquest mateix capítol.

amb el Centre Català (CC), com la de Convergència amb Esquerra Democràtica de Catalunya (EDC)³⁸⁹.

A banda d'aquestes aliances purament neutralitzadores, la possibilitat de formar una eventual aliança entre CDC i UDC segueix clarament present. Per intentar fer-la possible al llarg de l'any 1977 hi ha diverses ocasions on UDC i CDC intenten negociar una possible entesa electoral. En aquests acostaments, però, ni els dirigents d'UDC ni els de CDC semblen mostrar un especial interès per fer efectiva l'entesa permanent de cara a les eleccions de juny de 1977.

El primerencontre de rellevància es produeix el dia 25 de gener de 1977. En la reunió, a la que hi assisteixen Jordi Pujol, Josep Mª Cullell, Anton Cañellas i Josep Miró no hi ha acord degut a que CDC no demostra un especial prioritat per l'acostament amb UDC³⁹⁰. En aquests moments en que Suárez encara no és en l'arena electoral tant a UDC com CDC apareixen com els grans partits de l'espai de centre. No és d'estranyar, en aquestes circumstàncies, que tots dos es mirin amb recel i intentin explorar pactes amb partits més petits.

En aquest sentit pot interpretar-se, a més de les dificultats per la banda de CDC, la decisió del comitè de govern d'UDC de passar una enquesta entre la militància³⁹¹. L'objectiu del qüestionari és, suposadament, dissenyar la política d'aliances i les llistes electorals del partit. Ara bé, darrera d'aquesta jugada també hi ha la intenció d'exposar a la opinió pública (possiblement favorable al pacte) les reticències convergents a les condicions d'UDC³⁹². I alhora, el tempteig-amença d'un possible pacte d'UDC amb la dreta reformista de Samaranch i Udina Martorell³⁹³. De tota manera, malgrat l'estira i

³⁸⁹ Sobre aquesta procés vegeu Marcet (1984).

³⁹⁰ Segons un comunicant anònim d'UDC a La Vanguardia: "Nosotros proponíamos un pacto con Convergència Democràtica abierto a posibles ampliaciones y Convergència en contrapartida nos planteó el hecho de que, por el momento, no puede pactar con nosotros, pues su intento va orientado hacia un pacto electoral con Esquerra Republicana, Partit Socialista (R) y Front Nacional" (La Vanguardia, 27-1-1977: 23). Albert Vila, membre del comitè de govern pròxim a Miró afegeix: "Tinc la impressió que en Jordi Pujol només accepta una candidatura en la qual pugui fer de pont o d'eix" (A.Vila, *Dietari*, S.LI. Mecanografiat. 1977. p.14. Documents de les eleccions de 1977. Arxiu Històric d'UDC).

³⁹¹ Segons Albert Vila la decisió s'adopta el dia 21 de gener de 1977 abans, per tant, de les negociacions amb CDC del dia 25. De ben segur però, la carta està escrita després del fracàs d'aquestes converses.

³⁹² "CDC en reafirma en la seva voluntat de construir un pacte de 'centre-esquerra', amb la inclusió del PSC (ex R), ERC, i FNC; CDC no accepta que sigui possible un pacte 'a 4' com proposa Unió (CC, UDC, CDC i EDC) ni tan sols com a pas previ hipotèticament obert a altres formacions. L'entesa s'hauria de fer de cop (...) amb els altres partits com el de ER i PSC (R)" (Comitè de govern d'UDC, *Enquesta als afiliats sobre aliances i candidats*. S.LI. Mecanografiat. 1977. p. 2. Documents de les eleccions de 1977. Arxiu Històric d'UDC).

³⁹³ "D'altra banda, cal contemplar que UDC té una obligació històrica ineludible: atraure a la democràcia tot el sector amplíssim d'electorat que, si bé no ha estat franquista, hi ha viscut conformistament, i que tant poden decantar-se per una opció catalana i democràtica com la nostra, com de la banda del continuisme

arronsa propi d'aquest tipus de negociacions entre grups que es consideren força semblants, l'estreta col·laboració de Cañellas i Pujol en la *Comissió Negociadora* de l'oposició i el seu enfrontament amb Tarradellas sembla deixar entreveure, a curt termini, que les possibilitats d'un pacte electoral entre ambdues formacions són intactes.

L'aparició de la legislació electoral el març de 1977 no suposa grans canvis en les estratègies dels partits. La proporcionalitat de la llei en circumscripció de Barcelona degut a la seva dimensió permet als diversos partits intentar delimitar un espai polític propi. Aquesta possibilitat tempta els partits mínimament consolidats a mesurar quina és la seva força electoral i, alhora, dificulta l'elaboració de coalicions electorals molt extenses.

La segona ronda de contactes entre UDC i CDC per tal de formar coalició es produeix entre els mesos de març i abril de 1977³⁹⁴. En una primera reunió a finals de març amb més integrants (EDC, ERC, PSC-r), Pujol proposa una coalició que s'ha d'anomenar Front Democràtic per Catalunya³⁹⁵, però posa com a requisit que UDC trenqui prèviament el seu pacte amb el Centre Català³⁹⁶. La reacció oficial d'UDC no es produeix fins uns dies més tard (13 d'abril), quan després de més reunions fa públiques les seves diferències³⁹⁷, i proposa a CDC uns criteris bàsics per a formar aliances³⁹⁸.

És molt possible que aquestes reticències d'Unió siguin motivades pel fet que, des de començaments d'abril ja comença a ser notori que el president Suárez es presentarà a les eleccions amb el *Centro Democrático*. I, alhora, perquè dins de la direcció és sap de l'interès de Suárez en obrir converses amb els membres de l'Equip DC³⁹⁹. Mentre

autoritari (Samaranch, Udina, etc.)" (Comitè de govern d'UDC, *Enquesta als afiliats sobre aliances i candidats*. S.LI. Mecanografiat. 1977. p. 3. Documents de les eleccions de 1977. Arxiu Històric d'UDC).

³⁹⁴ Albert Vila en el seu dietari data la primera reunió en que això succeeix el dia 17 de març de 1977. A més, especifica que CDC-EDC demanen 2/3 de la candidatura. (A. Vila, *Dietari*, S.LI. Mecanografiat, 1977. p. 17. Documents de les eleccions de 1977. Arxiu Històric d'UDC).

³⁹⁵ Per tal de facilitar-la, Pujol diu estar disposat (i així es recull en alguna portada de premsa) a ocupar el cinquè lloc de la llista al Congrés i, a més, elaborar les llistes en igualtat de condicions (La Vanguardia 1-4-77: 19).

³⁹⁶ ERC també havia de trencar el seu pacte amb altres partits.

³⁹⁷ Les llistes electorals, les reticències d'Unió a formar candidatura al senat amb el PSUC i el veto (recíproc) del Centre Català a formacions com CDC i el PSC-R (La Vanguardia, 13-4-77: 21).

³⁹⁸ Els criteris que Unió reclama són: l'antisucursalisme; la negativa a un únic front nacionalista i la reivindicació d'un programa electoral comú més enllà de l'autonomisme.

³⁹⁹ Figuero (1981: 72) explica com en la reunió que van mantenir el dia 8 d'abril (el dia anterior a la legalització del PCE), Suárez insisteix a l'EDCEE (amb presència de Cañellas) per a que s'incorpori al *Centro Democrático*. En la mateixa reunió Suárez manifesta a Ruiz Giménez que es presentarà a les eleccions.

siguin obertes les converses entre l'Equip DC i Suárez (entre el 15 i el 27 d'abril⁴⁰⁰) l'interès d'Unió consisteix en posposar tot acord definitiu. En qualsevol cas, no sembla que els contactes de Suárez es limitessin als democristians sinó que abasten fins i tot a CDC⁴⁰¹.

Amb la incertesa de quin serà el camí de les negociacions secretes amb Suárez, i en bona mesura per la pressió dels simpatitzants i afiliats Unió llença el dia 22 d'abril un ultimàtum per afavorir un pacte amb CDC i EDC. En cas de no tancar-se l'acord, Unió Democràtica anuncia la seva voluntat de presentar-se en solitari. La resposta de CDC continua sent la recerca d'un Front Democràtic per Catalunya, tot i que ara sembla més sensible a les condicions d'UDC⁴⁰². Aquesta disposició de les dues parts a negociar permet encara la darrera ronda de negociacions que es duen a terme entre el 25 i el 27 d'abril de 1977 (en paral·lel amb el pacte de l'Equip DC amb Suárez). Tot i la intensitat de les converses, finalment, la coalició electoral entre UDC i CDC no és possible⁴⁰³. És molt possible que la prioritat de Pujol passi, sobretot, per neutralitzar un pacte d'UDC (i de l'Equip DC) amb Suárez, un cop aquesta possibilitat deixi de ser factible la ruptura entre CDC i UDC és servida⁴⁰⁴.

Fracassades les converses entre CDC i UDC, les converses amb Suárez tampoc no trigaran (per raons semblants) a fracassar⁴⁰⁵. Del procés de negociacions en el centre dreta, sens dubte Unió Democràtica de Catalunya és el partit que més malparat en surt respecte als possibles guanys que podia obtenir⁴⁰⁶. Finalment UDC només pot presentar-se en coalició amb el Centre Català sota el nom d'Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya. Per la seva banda Convergència Democràtica de Catalunya negocia una coalició electoral, el *Pacte Democràtic per Catalunya*, amb el

⁴⁰⁰ Així ho afirma Tusell (1985: 101). El 27 d'abril és quan la FDC vota el pacte amb Suárez i no aconsegueix la majoria requerida.

⁴⁰¹ González Casanova (1979: 110).

⁴⁰² Ara però, Convergència sembla disposada a acceptar part del programa democristià i, al mateix temps, tot indica que aquesta entesa s'està negociant bilateralment (en aplicació del pacte preferencial) tal i com ve proposant Unió Democràtica. Aquest tipus de negociació és força més favorable a UDC que no la negociació a tres bandes que havia proposat inicialment CDC a UDC i al Front d'Esquerres. Tot i així, les negociacions finals, no resulten fàcils.

⁴⁰³ Dies més tard, Cañellas explica: "Hasta hace diez días la única dificultad para firmarlo eran los obstáculos que ponía CDC-EDC para incluir en el acuerdo al Centre Català. Pero después las cosas se complicaron con la invitación de CDC-EDC al Front d'Esquerres, con lo que se alejaron de nuestros planteamientos..." (La Vanguardia, 3-5-77: 22)

⁴⁰⁴ Això explicaria la coincidència de les dates. Des del moment en que Pujol sap que les converses entre els democristians i Suárez s'han trencat, l'entesa amb UDC ja no tenia sentit i prefereix enfrontar-s'hi electoralment. El risc era, evidentment, fragmentar en excés l'espai polític de centre (UDC, UCD, CDC) i deixar la victòria a l'esquerra.

⁴⁰⁵ Sobre aquest punt vegeu l'apartat B d'aquest mateix capítol.

⁴⁰⁶ Tanmateix, no és gens clar que hagués passat si Suárez i l'Equip DC arriben a un pacte.

Partit Socialista de Catalunya-reagrupament (PSC-r), el Front Nacional de Catalunya (FNC), EDC, i un membre del Partit Socialista d'Andalusia (PSA).

2. El pacte permanent entre CDC i UDC (1978).

En les pàgines que segueixen s'analitza el procés que condueix al pacte entre CDC i UDC. En aquest semblen jugar un paper fonamental la diferència entre els resultats electorals d'un i altre partit, els realiniaments del subsistema de partits català (formació del PSC), i l'estreta competència (i les limitacions per créixer electoralment) en l'espai de centre-dreta entre els seguidors de Pujol i de Suárez. El segon subapartat analitza els termes de l'entesa i el seu significat polític tant per a UDC com per a CDC.

3.1. La necessitat de l'entesa⁴⁰⁷.

Els resultats electorals de 1977 donen a UCDC cent setanta mil vots (pràcticament els mateixos que ERC) i només dos diputats. Tot i aconseguir representació, les seves ambiciosos expectatives queden defraudades: Unió només aconsegueix ocupar un petit espai entre la UCD i Convergència. A més, l'Equip Demòcrata Cristià, l'opció que ha anat consolidant des de l'any 1965 i que constitueix el seu referent espanyol, ha estat eliminat del mapa polític. Així, doncs, els resultats de juny de 1977 deixen a UDC pendent d'una difícil reorientació en la seva estratègia política, i amb una complexa situació econòmica a la qual fer front. Com hem vist, aquesta crisi provoca una autèntica involució de poders dins del partit. La tendència de Marià Vila d'Abadal, ara encapçalada per Francesc Borrell, es fa ràpidament amb el control de la direcció i comença a perfilar la política d'aliances que s'anirà imposant els mesos següents: trencament amb Centre Català, incorporació d'Anton Cañellas al grup de la "Minoria Catalana", progressiu distanciament de la UCD i aproximació a UCD. La voluntat de Cañellas i Borrell d'evitar un trencament del partit després de l'escissió de Josep Miró i el "Club Jacques Maritain" afavoreix una treva en el VIè congrés (octubre de 1977) centrada en un objectiu impossible: la voluntat de posposar tota política d'aliances.

Per la seva banda, el Pacte Democràtic obté mig milió de vots i onze diputats. Tot i ser la tercera força política per darrera del PSC-PSOE i del PSUC, pràcticament assoleix el mateix número de vots que la UCD, el seu principal competidor en l'espai de centre-dreta (i força de govern a Espanya). L'estratègia de confrontació electoral escollida per

⁴⁰⁷ Per a una exposició més detallada del procés vegeu Barberà (2000: 281 i ss).

Pujol (especialment amb UDC) té efectes considerables sobre la pretensió de convertir-se en 'pal de paller' de la política catalana⁴⁰⁸. Si CDC vol aspirar a ser la força majoritària a Catalunya, ha de continuar cercant noves aliances. Aquesta necessitat s'aguditzava encara més a partir de la primavera de 1978, amb la marxa de Joaquim Arana de la Minoria Catalana i el progressiu acostament del PSC-r a Socialistes de Catalunya. Vistes les necessitats d'aliances i donat el caràcter marcadament pre-congressual dins de CDC, un sector llença la idea, gens grata a Pujol, de fundar el Partit Nacionalista Català.

La primavera de 1978 torna a impulsar-se dins d'UDC la reflexió sobre la política d'aliances del partit. A aquest objecte es passa, per exemple, una enquesta als membres del consell nacional. Els resultats de l'enquesta són clars: la majoria dels Consellers Nacionals i el nou comitè de govern són obertament partidaris d'arribar a eventuals pactes amb altres partits nacionalistes (ERC, FNC) i, molt especialment, amb Convergència Democràtica de Catalunya. Aquesta coincidència de plantejaments augmenta de manera notable la legitimitat de la nova estratègia empresa per la direcció però provoca, alhora, la revolta d'Anton Cañellas.

El dia 1 d'abril de 1978 el consell nacional d'UDC fa públic un comunicat en que proposa la creació d'una Federació a CDC, EDC i ERC⁴⁰⁹. La proposta és, en part un intent de respondre a les propostes sobre el PNC i, sobretot, un intent d'incidir en els debats pre-congressuals de CDC. L'oferiment d'Unió Democràtica de Catalunya és ben rebuda per Esquerra Democràtica de Catalunya. CDC, en canvi, tot i mostrar-se oberta al diàleg, posa com a condició inicial que el poder dins de la federació sigui adequat al pes electoral i que a mig termini s'arribi a una fusió⁴¹⁰. ERC no mostra un especial interès. Ara bé, vistes les expectatives són diversos els dirigents d'UDC com Coll i Alentorn que intenten donar-ne arguments a favor⁴¹¹.

⁴⁰⁸ Sobre això, vegeu Marcet (1984: 61).

⁴⁰⁹ El text de l'oferiment proposa "a Convergència Democràtica de Catalunya, Esquerra Democràtica de Catalunya i Esquerra Republicana de Catalunya la constitució amb nosaltres d'un ample bloc on es coordinin, sense minva de les personalitats de cada un d'ells si creuen que les han de mantenir, per formar part una FEDERACIÓ amb un programa mínim comú que els permeti, no solament d'afrontar solidàriament les properes circumstàncies electorals (municipals, del Parlament Català o de les Corts generals), sinó tenir, després, en les institucions on hagin d'intervenir una conducta coherent i, si s'escau, una obra de Govern conjunta." (Setmanal UDC, 4-4-78: 2).

⁴¹⁰ Borrell recorda que, a més, "des d'un començament, va demanar la fusió o bé una associació que comportés a mig termini una fusió." (F. Borrell, *Unió Democràtica de Catalunya, 1976-1987*. S.LI. Mecanografiat. 1998. p. 5. Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC).

⁴¹¹ L'article de Coll i Alentorn "La razón de un ofrecimiento" (El Correo Catalán, 12-4-78) té, segons Albert Balcells un alt valor simbòlic. Segons Balcells amb aquest article Coll i Alentorn es desmarca públicament de les tesis d'Anton Cañellas: "Coll i Alentorn, que fins aleshores no s'havia pronunciat, abandonà la posició de simple moderador com a president del consell nacional d'UDC i decidí combatre

Els dies 15 i 16 d'abril de 1978 es celebra el Vè congrés de Convergència Democràtica de Catalunya. Tot i que en l'informe de Miquel Roca al Vè congrés aquest temptejava la possibilitat d'una entesa amb Unió Democràtica⁴¹², el cert és que les reticències de Pujol al Partit Nacionalista i les condicions que demana a UDC dificulten l'èxit de la proposta. A més, pocs dies després del Vè congrés es fa pública la integració d'EDC dins de CiU, fet que suposa un cert replantejament de l'estratègia per a Unió Democràtica⁴¹³. A partir d'aquest moment, UDC comença una nova etapa de negociacions a dues i tres bandes amb ERC i CDC que no condueix a cap resultat pràctic⁴¹⁴.

És precisament l'aparent fracàs d'aquesta via el que permet plantejar a Anton Cañellas, a començaments de juliol de 1978, una proposta política absolutament alternativa. Cañellas proposa un Centre Ampli que vinculi UCD, UCC (l'antic Club Maritain) i CDC. No cal dir que aquesta proposta és tan ben rebuda pels membres d'Unió del Centre de Catalunya (Miró, Molins) i de la UCD catalana, com greument represa (com una actuació individual) per la direcció orgànica del partit. Des d'aquest moment és clar que Unió s'encamina cap a un trencament difícil de frenar.

El cert és, però, que tant la proposta de Cañellas com la culminació del procés d'unitat dins del PSC el mateix juliol de 1978 són els elements clau per desencallar les converses sobre la proposta de federació d'UDC. A partir d'aquest moment, en que la crisi d'UDC ja comença a semblar inevitable, i les posicions negociadores de la direcció d'UDC semblen contades, CDC accedeix a iniciar negociacions. La primera trobada pública entre els representants d'ERC, CDC i UDC és el 31 de juliol de 1978, però n'hi ha d'altres al llarg de tot l'estiu⁴¹⁵.

amb totes les seves forces la posició de Cañellas. Fins aquell moment Cañellas havia cregut que Coll i Alentorn donava suport a la seva línia. Acabaven d'aquesta manera prop de trenta anys de lluitar l'un al costat de l'altre..." (Balcells, 1999: 313).

⁴¹² Vegeu Marcet (1984: 66).

⁴¹³ En cas d'haver aconseguit un pacte amb EDC, Unió hagués pogut pressionar amb més força a favor de la federació de partits

⁴¹⁴ Així, per exemple, Duran i Lleida explica en un article que aparegué a *Nova Veu* -i abans al diari La Mañana- el fracàs d'un debat organitzat en la TV amb el títol de "La Convergència del nacionalisme" i en el que hi assistiren a més d'ell, Miquel Roca i Heribert Barrera (*Nova Veu*, 16-6-1978: 6). Com recorda temps després "De fet, jo, molt jovenet i molt novell a la vegada, vaig participar en un debat, i amb la televisió en blanc i negre encara, en un programa 'De Bat a Bat' que es feia a Miramar, que presentava Manuel Campo Vidal i que era un programa que dirigia Castelló Rovira..." (Varela, 1997: 95).

⁴¹⁵ Sembla que a les converses estiuenques hi participen, en nom de CDC, Jordi Pujol, Macià Alavedra i Jaume Casajoana. Per part d'UDC, Francesc Borrell, Marià Vila d'Abadal, Josep Antón Codina i Ignasi Farreres (*La Vanguardia*, 7-9-78: 8),

A començaments de setembre de 1978, les posicions dins d'UDC entre la direcció orgànica i Cañellas són ja pràcticament irreconciliables. De fet, a finals d'agost Cañellas anuncia públicament que UCD i UCC li han ofert la possibilitat d'integrar-se dins del Comitè d'Enllaç de tots dos partits i que està considerant la possibilitat de fer-ho en nom d'UDC. Després d'aquestes declaracions públiques de Cañellas, Convergència Democràtica ja sembla estar molt interessada a precipitar l'entesa amb UDC. D'una banda, es tracta de neutralitzar la imminent entrada de Cañellas i el Centre Ampli al comitè d'enllaç d'UCD-UCC. De l'altra, CDC deu preveure una millora important dels seus resultats en la negociació doncs UDC ha perdut el seu principal actiu públic (i una bona font d'ingressos)⁴¹⁶. A més, Unió Democràtica de Catalunya és un partit amb la trajectòria històrica i vinculacions internacionals que manquen a CDC i que poden resultar útils en el futur⁴¹⁷.

Poc després de les declaracions de Cañellas i en la recta final de les negociacions, ERC decideix fer pública la seva desvinculació del procés⁴¹⁸. Finalment, el dia 16 de setembre es reuneixen per separat els Consells Nacionals de CDC i UDC amb el propòsit de debatre l'entesa entre tots dos partits. Cañellas vol aprofitar per debatre també la seva proposta, però tot indica que finalment no pot fer-ho⁴¹⁹. El consell nacional d'Unió Democràtica és el primer que aprova l'acord⁴²⁰. Aquest consisteix en

⁴¹⁶ Francesc Borrell, en la rendició de comptes del comitè de govern escollit en el VIIè Congrés reconeix les limitacions que tenia el partit per presentar-se sol en unes futures eleccions municipals. Segons la seva anàlisi, el pacte final amb CDC fou degut a tres factors: la pressió de la base, el sistema electoral advers que en les eleccions municipals obligava a llistes provincials i a les pròpies limitacions de la implantació d'UDC (F.Borrell, *Rendició de Comptes del comitè de govern (1977-1978)*. Barcelona: Mecanografiat. 1978. p. 22 i ss. Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC).

⁴¹⁷ Sabem molt poc de com van les negociacions entre CDC i UDC. Anys després J.A. Duran i Lleida fa un balanç crític de la negociació i recorda: "la posició d'Unió Democràtica dins la coalició, tal vegada influenciada pel contingut de les converses, fou molt feble (...). Hi havia diferències, si [dins d'UDC]. Hi havia gent a casa nostra que, ja des d'un principi, estaven tan acomplexats per la situació interna derivada de la divisió amb en Cañellas que estaven disposats a acceptar que el nom fos Convergència a seques. Això hagués estat, per a mi, un pas decisiu cap a la desaparició d'Unió Democràtica.... De fet, la coalició, tal com està plantejada en els seus orígens, pretén un major grau d'integració. Des de CDC es pretenia una absorció com la que practicà amb EDC (...). La realitat del procés negociador, sí, no només es reflectí a l'hora de discutir el nom sinó en altres condicions de la coalició. Si afegim a això la voluntat de Convergència de fer desaparèixer Unió que hi ha estat permanentment..." (Varela, 1997: 96).

⁴¹⁸ Heribert Barrera en unes declaracions que surten en diversos mitjans de comunicació diu: "hay demasiadas diferencias ideológicas entre Esquerra Republicana, Convergència Democràtica i Unió Democràtica para llegar a una fusión. Tampoco nos parece adecuada una federación por un tiempo indefinido" (El Correo Catalán, 15-9-78: 9).

⁴¹⁹ El *Tele/eXprés* afirma que aquesta setmana "Cañellas (...) tuvo una entrevista con el comitè de govern de su partido, UDC (...). Cañellas dijo a Borrell y demás miembros dirigentes de su partido que el día 16, en la reunión mensual del consell nacional de UDC, piensa presentar de nuevo su propuesta de que UDC pase a engrosar las filas de la alianza o Comitè d'Enllaç. No puede descartarse (...) que Cañellas paltee de nuevo la celebración de un Congreso Extraordinario." (Tele/eXprés, 15-9-78: 7).

⁴²⁰ El procés de les votacions dins d'UDC l'explica Francesc Borrell en l'informe de comptes: "el consell nacional d'UDC va aprovar aquesta entesa amb CDC sense ni un sol vot en contra. És cert que va haver-hi algunes abstencions, molt poques, i fins i tot aquestes abstencions no van significar una prevenció envers CDC. S'expliquen, més aviat, pel fet que creien que convenia estendre l'entesa a UCD" (Borrell, 1978b: 27). Una interpretació semblant pot trobar-se en la premsa (Tele/eXprés, 18-9-78: 4).

un document de bases que les direccions han d'acabar de negociar⁴²¹. Per part de CDC, les valoracions són també positives i emfatitzen sobretot la voluntat d'entesa permanent de tots dos partits⁴²². Els Consells Nacionals de tots dos partits valoren l'acord com un pas més vers l'entesa amb ERC però aquesta, definitivament, queda fora del pacte.

Davant de la imminència del pacte i com a gest ja clarament simbòlic Cañellas anuncia la celebració d'una conferència pel dia 19 de setembre. L'objectiu d'aquesta conferència és anunciar la seva entrada en el Comitè d'Enllaç de UCD i UCC. Hores abans de la conferència les direccions d'UDC i de CDC tanquen ja definitivament l'acord d'entesa permanent⁴²³.

Finalment el pols entre el diputat i la direcció d'UDC entorn de qui havia de decidir la línia política acaba a amb un expedient d'expulsió per Anton Cañellas. El 30 de setembre de 1978, el consell nacional d'UDC votà la seva expulsió del partit. El VIIè congrés del partit celebrat a mitjans de novembre de 1978 ratificà aquesta decisió i la nova fórmula d'entesa amb Convergència. Hores més tard de l'expulsió de Cañellas bona part dels membres del Centre Ampli deixaven UDC per formar Unió Democràtica/Centre Ampli.

3.2. Bases i significat del pacte entre CDC i UDC.

Les bases de l'acord de 1978 entre Convergència Democràtica i Unió Democràtica es produeixen, doncs, en unes circumstàncies molt diferents dels orígens de CDC. En aquesta ocasió, l'entesa entre tots dos partits suposa, bàsicament, la garantia de supervivència per a Unió Democràtica. A canvi, Unió accepta la seva dependència política del projecte convergent i les conseqüències que això du implícit a nivell

⁴²¹ el comunicat que fa públic el consell nacional d'UDC diu: "El consell nacional de UDC, reunido el 16 de septiembre, ha aprobado las bases del acuerdo con Convergència Democràtica de Catalunya. Estas bases permitirán coordinar sus actuaciones cara a las próximas consultas electorales, estableciendo a nivel local y nacional un intercambio sincero y operativo de criterios para conseguir una política electoral conjunta". (El Correo Catalán, 19-9-78: 9).

⁴²² Un portaveu de CDC afirma a la sortida del consell nacional que s'ha acordat "un pacte electoral en el qual no es parla ni de fusió ni de federació, però que suposa un inici de camí cap a lligams més orgànics entre els dos partits" (Avui, 17-9-78: 1).

⁴²³ L'acord el signen, per part d'UDC, Miquel Coll i Alentorn, Marià Vila d'Abadal, Ignasi Farreres, Josep Anton Codina, Josep A. Duran i Lleida, Teresa Perelló, Ramon Martínez Callen i Francesc Borrell. Per part de CDC ho fan Ramon Trias Fargas, Miquel Roca i Junyent, Jaume Casajoana, Jordi Pujol, etc. A l'Avui hi diu: "Miquel Roca excusà la presència de Jordi Pujol que era a Madrid" (Avui, 20-9-78: 5). De tota manera, als documents que es conserven a l'Arxiu Històric d'UDC hi ha, en el text, la signatura de Jordi Pujol.

institucional, de liderat, etc⁴²⁴. Per a CDC, el pacte amb Unió li garanteix una legitimitat històrica que no té, li obre l'accés a la xarxa de relacions internacionals d'UDC⁴²⁵, li permetia reconstruir (per bé que parcialment) el disseny implícit en la constitució de CDC l'any 1974 i, alhora, surt clarament afavorida per aquesta concentració de l'oferta dins l'espai de centre-dreta catalanista⁴²⁶.

L'acord preveu un seguit de mecanismes que han de regular les relacions orgàniques entre CDC i UDC a partir d'aquest moment i a diferents nivells. En l'àmbit local, tots dos partits es comprometen a promoure la constitució de comitès de coordinació (en assemblea conjunta o designant-los per separat); A nivell de direcció política, es preveuen tres fòrmules: 1) Cada partit designa vint militants amb veu i sense vot per assitir al consell nacional de l'altre (excepte reunions internes); 2) El comitè de govern d'UDC i el Comitè Executiu de CDC passa a reunir-se un cop al mes; 3) Es preveu la constitució d'una comissió mitxa (paritària) amb reunions setmanals que ha d'encarregar-se de supervisar els comitès de coordinació locals i totes les "qüestions de tràmit i d'enllaç entre ambdós partits"⁴²⁷. Malgrat centrar-se en les qüestions orgàniques, l'acord també dóna algunes directrius per la negociació de candidatures electorals⁴²⁸. Finalment, el text inclou un annex que no és divulgat i que explicita la prohibició de fer proselitisme ni acceptar inscripcions dels afiliats de l'altre partit durant els períodes electorals.

Com hem vist, el moment en que es tanca l'acord, UDC és immers en un procés de confrontació amb el seu únic diputat i líder electoral que acaba amb la seva expulsió-escissió del partit. Com a conseqüència d'aquesta expulsió, UDC es queda sense representació institucional a les Corts Generals, amb una molt difícil situació econòmica, i amb una bossa d'afiliats que no permet el seu concurs en solitari en les següents eleccions. La situació en la que UDC signa el pacte electoral amb CDC és d'una greu amenaça per la seva pròpia supervivència. Tanmateix, UDC pot aportar

⁴²⁴ El límit que UDC no accepta i que CDC es compromet a respectar és la fusió entre tots dos partits. Aquesta és la gran qüestió a debatre durant les negociacions prèvies al pacte.

⁴²⁵ M. Coll i Alentorn (1993: 233 i ss).

⁴²⁶ Vegeu Marcet (1984: 72-3).

⁴²⁷ (Informatiu UDC, 9-1978: 1).

⁴²⁸ La confecció de les llistes havia de ser feta per comú acord. Només en cas que no hi hagués acord, l'ordre previst havia de ser proporcional als resultats de 1977 tenint en "compte les previsions raonables que hom pugui fer quant al nombre de candidats triomfants". La designació dels primers llocs en les eleccions municipals havia de partir de dos requisits: 1) en els municipis on un dels dos partits va quedar en primer lloc (respecte a tots els altres) aquest havia de designar el candidat. 2- En els altres casos, el repartiment dels primers llocs havia de seguir la proporcionalitat de 1977. I, encara, el text afegia: "hom podrà canviar de criteri si la personalitat del candidat i el desig de la base ho aconsellen". (Informatiu UDC, 9-1978: 1).

encara el seu capital històric, la seva moderació ideològica i les seves connexions internacionals a qualsevol aliança. I, a més, una part important dels cent setanta cinc mil vots que UCDCC va obtenir en les eleccions de 1977.

Aquestes circumstàncies d'extrema debilitat són aprofitades per la CDC de Pujol, que necessita part d'aquests votants i de les credencials d'UDC per aconseguir el seu propòsit d'esdevenir el gran partit de centre de Catalunya. La debilitat d'UDC fa possible que l'aliança entre UDC i CDC no sigui vista per part de Convergència com una amenaça per a la identitat del partit. En el cas d'Unió, la necessitat de garantir la supervivència material del partit fa que es deixi de costat la greu amenaça que suposa per a la seva identitat una aliança amb un partit ideològicament competidor.

La precipitació per tancar el pacte i la inexperiència de les elits a l'hora de dissenyar la seva col.laboració futura expliquen l'ambigüïtat del text i la seva manca d'articulació. Al mateix temps, l'entusiasme amb què les bases de tots dos partits impulsen l'entesa ajuda a comprendre perquè no s'estableixen mecanismes de resposta pels casos de conflicte que es puguin presentar. I, encara, la importància de les respectives direccions orgàniques i el seu allunyament de les responsabilitats institucionals mostra perquè s'obvia aquesta dimensió que resulta fonamental en la vida de la coalició al llarg dels anys vuitanta. Així doncs, malgrat que l'acord d'entesa permanent és el que ha de garantir la continuïtat de la coalició, ben aviat el text esdevé paper mullat perquè al centrar-se tots dos partits en la vida institucional la dimensió orgànica queda en un distant segon pla⁴²⁹. A la pràctica, el funcionament quotidià de la coalició passa per les institucions i aquestes no són regulades en l'acord d'entesa permanent, sino en els pactes electorals que es renoven elecció rere elecció. Per aquesta raó, per a comprendre quines són les regles de funcionament de la coalició al llarg dels anys vuitanta cal fixar-se, sobretot, en com es signen i quin és el contingut dels pactes que CDC i UDC signen en cada elecció que es presenten.

⁴²⁹ Poc després de la signatura del pacte, es nomenaren els Consellers Nacionals i la Comissió Mixta. A més, en la primera trobada de les executives, es signarà una declaració programàtica conjunta entre CDC i UDC en la que hi figuraven els eixos d'actuació de CiU. (Nova Veu, 25: 5). Tanmateix, aviat deixà de nomenar-se consellers nacionals i les reunions de coordinació formals foren substituïdes per reunions informals.

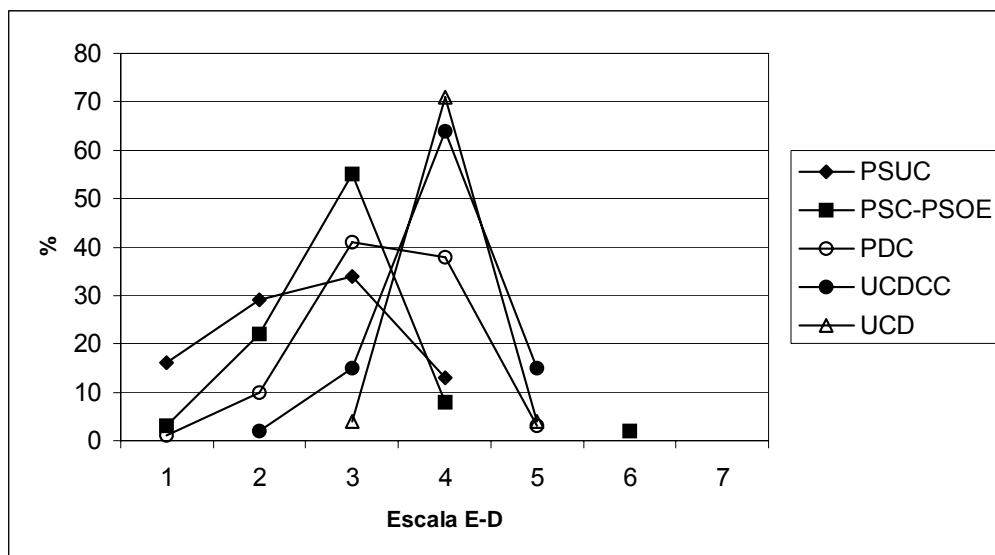
3. CDC i UDC, partits competidors de desigual dimensions.

Les pàgines que segueixen pretenen demostrar dues afirmacions: a) que UDC i CDC són partits competidors, és a dir, que comparteixen per àmplies franges d'una mateixa base electoral; b) I que el pacte de 1978 entre tots dos és possible degut a la notable diferència de dimensió que els separa. Per això s'exploren diferents dimensions tant de la competència com de la dimensió. Aquestes són la ubicació ideològica dels votants del partit (en l'eix esquerra-dreta i en el d'identitat nacional), la geografia electoral de tots dos partits l'any 1977, la competitivitat electoral, i les diferències de dimensió electoral i en afiliació.

2.1. Ubicació ideològica.

La dificultat per accedir a les dades estadístiques dels moments previs a les eleccions de juny de 1977 constitueix una dificultat força notable en el moment de definir el caràcter complementari o competitiu de CDC i UDC. És necessari, per tant, prendre les limitades evidències estadístiques d'aquesta etapa com una indicació temptativa que ha de ser completada amb altres elements més qualitatius.

Quadre 3.1 Distribució de la intenció de vot (E-D). Circumscripció de Barcelona. 1977.

Font: Alvira et. alt (1978): 71

Com hem assenyalat anteriorment, la dinàmica política a Catalunya poc abans de les eleccions de 1977 es marcada essencialment per la divisòria entre ruptura i reforma. Ara bé, a aquesta divisòria fonamental, cal afegir-hi encara l'existència del dos

divisòries més que ja des de les primeres eleccions són la base fonamental sobre la que s'estructura la competència política catalana: les diferències derivades entre dreta i l'esquerra, i les que fan referència al *cleavage* entre centre i perifèria. Com han assenyalat diversos especialistes⁴³⁰, és l'entrecruament de totes dues el que marca els diferents espais de competència electoral.

Les poques dades disponibles sobre les eleccions de 1977 només permeten una aproximació parcial tant en l'eix esquerra-dreta com en la qüestió nacional. El quadre 3.1. mostra la distribució en aquest eix dels electors que poc abans de 1977 es mostren disposats a votar pels diferents partits a la província de Barcelona. Tot i la precaució amb que cal prendre les dades, els resultats mostren l'extraordinària superposició en aquest eix d'àmplies franges de votants de centre (4) entre UCDCC i la UCD. En canvi, el PDC presenta una distribució més inclinada a l'esquerra, fet que li permet compartir una part notable d'electors de centre esquerra (3) amb el PSC. De tota manera, cal tenir present que les dades d'aquesta dimensió han de ser complementades amb les de la posició dels mateixos votants entorn de l'eix d'identitat catalana-espanyola on possiblement les coincidències entre UCDCC i el PDC són segurament molt més àmplies que les dels mateixos votants amb els de la UCD.

Taula. 3.11 Intenció de vot en primer i segon lloc en les eleccions de 1977 (Prov. Barcelona).

Vot 1er	PSUC	PSOE	PDC	UCDCC	UCD
Vot 2on					
PSUC	-	24	14	-	4
PSOE	29	-	10	17	-
PDC	13	27	-	36	-
UCDCC	5	7	25	-	17
UCD	-	-	6	6	-
NS	-	-	-	-	50
Total	(62)	(59)	(79)	(47)	(24)

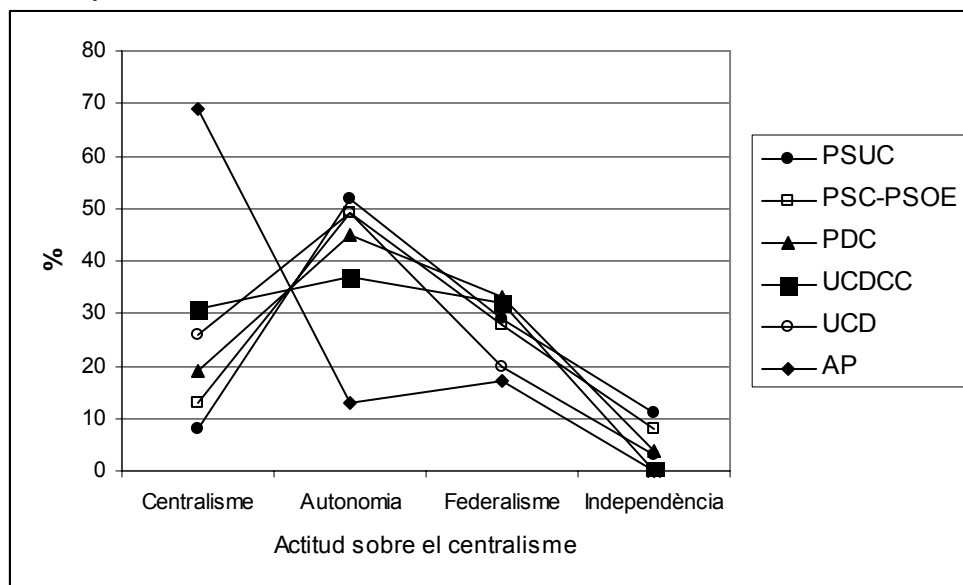
Font: Alvira et. alt (1978): 71.

Una confirmació parcial proximitat dels votants d'UCDCC amb els del PDC pot trobar-se, també, en les dades sobre els *second best* dels diferents nuclis de votants de cada partit. Tot i la limitació de les dades (només per Barcelona⁴³¹), mentre la segona opció del 25% dels disposats a votar al PDC és UCDCC, només un 6% es mostren disposats a votar a la UCD com a segona opció. I, a l'invers, mentre un 36% dels disposats a votar UCDCC triarien el PDC com a segona opció, només un 6% ho farien per la UCD.

⁴³⁰ Vegeu els treballs de Botella (1984), Pallarés, Canals i Virós (1988), Molas i Bartomeus (1998 i 1999).

⁴³¹ Com demostra Alvira et. alt (1981) les dades no són molt diferents per la resta de províncies de Catalunya.

Quadre 3.2. Actitud sobre el centralisme i la independència dels electorats dels diferents partits. Catalunya 1977.

Font: Linz (1981: 546).

El mateix passa quan s'analitzen les actituds dels diferents electorats respecte al centralisme i la independència (Quadre 3.2). Tot i la limitació de l'escala, el cert és que pot comprovar-se un àmpli grau de coincidència en les posicions dels diferents electorats dels partits. L'excepció és AP, els votants de la qual opten per situar-se clarament dins de posicions centralistes. Si es comparen les posicions dels votants del PDC i d'UCDCC les diferències més acusades es donen respecte al centralisme. Mentre poc menys del 20% dels votants del PDC es declaren partidaris del centralisme, en el cas d'UCDCC aquests es situen prop del 30%, deu punts per sobre. Això indica, dins de l'àmplia coincidència de les bases de tots dos partits, una major moderació en termes autonomistes de les bases d'UCDCC.

Tanmateix, i malgrat les diferències marginals entre els territoris de cacera de CDC i UDC el caràcter general de la relació entre tots dos teindeix a ser més fàcilment identificable per la competició que per la complementaritat. És possible, però, que noves evidències permetin matisar aquesta afirmació.

2.2. Geografia electoral de PDC i UCDCC.

Una prova més de que l'espai entre PDC i UCDCC és en bona mesura compartit el constitueix l'anàlisi de la geografia electoral de tots dos partits (Taula 3.12). A partir dels resultats de juny de 1977 és fàcil establir quin són els llocs (en aquest cas les

comarques) on tots dos partits obtenen millors resultats. La comparació entre aquests llocs on el partit sobresurt en els seus electorals (marcats amb gris en la Taula 3.12) ens ha de permetre comparar si els llocs on sociològicament un partit obté més bons resultats també són els mateixos que els de l'altre.

Els resultats mostren, en efecte, l'estreta relació entre els llocs on sobresurt el PDC i els d'UCDCC. De les 38 comarques catalanes del moment, en 22 el PDC i UCDCC coincideixen a obtenir uns resultats superiors a la mitjana. Només hi ha 6 comarques on un dels dos partits sobresurti de la mitjana i l'altre no ho faci. Són: l'Alt Empordà i El Baix Empordà (Girona) pel PDC i, La Segarra (Lleida), el Baix Camp, la Conca de Barberà i el Priorat (Tarragona) per UCDCC.

Dit això, també és cert que els llocs on tots dos partits obtenen els seus millors resultats electorals (en termes de percentatge de vot vàlid) no tendeixen a coincidir. Si examinem les comarques on els dos partits doblen el percentatge de vot vàlid del conjunt de Catalunya aquestes mostren ja les particularitats dels dos partits. El PDC obté els seus millors resultats a Osona, la Garrotxa, les Garrigues i el Pallars Jussà i Sobirà. Per contra, UCDCC dobla el seu percentatge electoral a l'Anoia, el Berguedà, Osona, la Segarra, el Solsonès, l'Urgell i la Conca de Barberà. De totes aquestes comarques PDC i UCDCC només a Osona coincideixen en doblar els seus percentatges.

Tanmateix, més enllà d'aquestes diferències, tots dos partits tendeixen a aconseguir millors resultats en les comarques menys poblades i industrialitzades. I, alhora, tenen força dificultat per assolir vots a Barcelona i la seva àrea d'influència (Vallès Occidental, Baix Llobregat)⁴³².

⁴³² Per una comparació entre la sociologia electoral de UCDCC i del PDC en les eleccions de 1977 vegeu Canals i Virós (1981).

Taula 3.12. Vots de PDC i de UDCC en les eleccions de1977 per comarques.

COMARCA	CENS'77	VOTANTS'77	PDC	% v.c	% v.v.	UDCC	% v.c	%v.v
Alt Penedès	41.505	34.459	7.003	18,8	22,6	2.562	6,2	7,4
Anoia	49.425	40.680	8.469	17,1	20,8	4.623	9,3	11,4
Bages	102.384	86.520	22.306	21,7	25,7	5.589	5,4	6,4
Baix Llobregat	295.652	244.896	23.878	8,1	9,7	7.847	2,6	3,2
Barcelonès	1.767.589	1.354.668	171.466	9,7	12,6	64.597	3,6	4,8
Berguedà	30.750	24.907	9.536	31	39,2	2.483	8,1	10
Garraf	42.683	36.221	4.293	10	11,8	1.705	4	4,7
Maresme	153.083	128.318	36.221	23,6	28,2	9.131	6	7,1
Osona	71.469	61.313	18.796	26,3	30,6	9.253	12,9	15,1
Vallès Occidental	356.087	291.841	44.350	12,4	15,2	15.236	4,3	5,2
Vallès Oriental	123.073	101.058	24.953	20,3	24,7	5.970	4,8	6
BARCELONA	3.033.700	2.404.881	371.271	20,3	24,7	128.996	3,5	4,4
Alt Empordà	54.422	43.736	12.277	22,6	28,1	1.916	3,5	4,4
Baix Empordà	53.775	43.453	11.202	20,8	25,8	1.768	3,3	4,1
Cerdanya	8.756	6.727	1.661	18,9	24,7	599	6,8	8,9
Garrotxa	33.895	27.729	9.680	28,5	34,9	1.550	4,6	5,6
Gironès	84.894	70.154	16.931	19,9	24,1	4.043	4,8	5,8
Ripollès	23.901	20.218	4.158	17,4	20,6	1.332	5,6	6,6
Selva	51.756	41.719	12.354	23,8	29,5	2.471	4,8	5,9
GIRONA	311.399	253.736	68.263	20,3	24,7	13.679	3,5	4,4
Alt Urgell	13.453	9.877	2.584	19,2	26,2	1.018	7,6	10,3
Garrigues	16.474	13.585	5.740	33,9	41	1.086	6,4	7,8
Noguera	32.311	24.937	5.448	16,9	21,8	2.138	6,6	8,6
Pallars Jussà	13.654	9.743	3.699	27,1	37,9	785	5,7	8
Pallars Sobirà	4.463	3.067	1.590	35,6	51,8	221	4,9	7,2
Segarra	12.439	9.264	1.580	12,6	16,9	1.191	9,5	12,7
Segrià	108.444	88.105	17.105	15,8	19,5	7.008	6,5	8
Solsonès	7.562	5.332	1.820	24,1	34,1	712	9,4	13,3
Urgell	24.805	20.099	4.898	19,7	24,3	3.053	12,3	15,2
Vall d'Aran	3.762	2.978	404	10,7	13,6	129	3,4	4,3
LLEIDA	237.367	186.987	44.868	20,3	24,7	17.341	3,5	4,4
Alt Camp	22.175	18.275	4.643	20,9	25,4	998	4,5	5,5
Baix Camp	71.871	52.604	9.228	12,8	17,5	3.654	5,1	6,9
Baix Ebre	46.302	36.250	3.182	6,8	8,7	1.177	2,5	3,2
Baix Penedès	17.426	14.349	2.936	16,8	20,4	849	4,9	5,9
Conca de Barberà	13.074	9.923	1.580	12,1	15,9	1.207	9,2	12,2
Montsià	34.289	26.628	2.298	6,7	8,6	819	2,4	3,1
Priorat	8.126	6.402	1.035	12,7	16,2	518	6,4	8,1
Ribera d'Ebre	18.076	13.835	1.914	10,6	13,8	747	4,1	5,4
Tarragonès	87.920	68.911	9.100	10,3	13,2	3.726	4,2	5,4
Terra Alta	10.426	8.351	942	9	11,2	366	3,5	4,4
TARRAGONA	329.685	255.528	36.858	20,3	24,7	14.061	3,5	4,4
CATALUNYA	3.912.155	3.101.132	522.060	13,3	16,8	174.077	4,4	5,6

Font: Equip de Sociologia Electoral (1981).

En gris les franges on PDC i UCDCS superen la implantació mitjana al conjunt de Catalunya.

2.3. Competitivitat electoral.

Tot i que la competitivitat electoral no és un indicador estretament lligat a les diferències de dimensió, però és rellevant perquè ens permet veure sintèticament quin és el pes relatiu que ocupen el PDC i UCDCS en cada circumscripció.

Taula 3.13. Anàlisi de la competitivitat electoral d'UCDCS i el PDC. 1977.

	UCDCS-PDC		UCDCS-UCD		UCDCS-EC		PDC-EC		PDC-UCD	
	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.
Barcelona	5 UCDCS 3 PDC	-10	5 UCDCS 4 UCD	-9,7	5 UCDCS 6 EC	0,6	3 PDC 6 EC	10,6	3 PDC 4 UCD	0,3
Girona	5 UCDCS 1 PDC	-21,9	5 UCDCS 3 UCD	-13	5 UCDCS 7 EC	2,9	1 PDC 7 EC	24,8	1 PDC 3 UCD	8,9
Lleida	6 UCDCS 4 PDC	-14,9	5 UCDCS 2 UCD	-14,8	5 UCDCS 6 EC	1,9	1 PDC 6 EC	16,8	1 PDC 2 UCD	0,1
Tarragona	6 UCDCS 4 PDC	-9,1	6 UCDCS 1 UCD	-21,7	6 UCDCS 7 EC	1,3	4 PDC 7 EC	10,4	4 PDC 2 UCD	-12,6
Catalunya	5 UCDCS 4 PDC	-11,2	5 UCDCS 3 UCD	11,2	5 UCDCS 6 EC	1	4 PDC 6 EC	12,2	4 PDC 3 UCD	0

Font: Elaboració pròpia.

Sigles: PDC: Pacte Democràtic per Catalunya (CDC, EDC, PSC-R, FNC); UCDCS: Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (UDC, CC); UCD: Unión del Centro Democrático; EC, Esquerra de Catalunya (ERC, PTE).

La competitivitat electoral està expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció. En conseqüència els nivells de competitivitat són majors en quant menors siguin les diferències.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. Dif.: Diferència entre diferents partits a partir de % v.v.

L'anàlisi de la competitivitat d'UCDCS i del PDC mostra la complexa situació en la que es troben tots dos partits l'any 1977. UCDCS es troba en clares inferioritats de condicions per competir amb els dos principals partits de l'espai de centre: la UCD i el PDC. Les diferències de pes electoral entre PDC i UCDCS són importants (no baixen dels nou punts de vot vàlid) arreu de Catalunya, però especialment a Girona on la diferència puja a 22 punts. Ara bé, les mateixes diferències poden trobar-se entre UCDCS i la UCD, amb la salvetat que els millors resultats de la UCD són a Tarragona. Aquesta relativa igualtat amb els dos principals competidors representa, de ben segur, una complicació afegida en el moment que Unió Democràtica es proposi analitzar possibles aliances. D'altra banda, a l'estreta diferència entre UDC i EC en termes de dimensió cal afegir, a més, les diferències en termes ideològics fet que fa difícil qualsevol opció de pacte exclusivament entre tots dos partits.

En el cas del PDC, les diferències de pes electoral amb el principal competidor, la UCD són molt estretes a Barcelona i a Lleida, però mentre a Girona l'avantatge és clar per a Pujol, a Tarragona ho és pels homes de Suárez. En aquestes circumstàncies, i en vistes a les properes eleccions, el disseny de la política d'aliances sembla jugar un paper clau. I aquestes semblen passar, fonamentalment, o bé per l'aliança de UCDCC amb el PDC o la UCD, o bé el pacte entre el PDC amb l'esquerra nacionalista (EC). En aquest sentit, la pràctica equivalència en termes de dimensió entre EC i UCDCC molt possiblement limita l'elecció de les aliances a les qüestions ideològiques.

2.4. Diferències de dimensió: pes electoral

El resultat general per Catalunya dona a la coalició electoral de CDC més de 500.000 vots i a la coalició d'UDC prop de 175.000⁴³³. Els resultats de 1977 mostren una substancial diferència de dimensió entre CDC i UDC que, setmanes abans de les eleccions no era gens evident. Aquesta diferència de dimensió, sumada a les dificultats internes per les que passa Unió Democràtica de Catalunya en el moment de tancar el pacte amb CDC (crisi amb Cañellas) afavoreix que el criteri utilitzat per calcular l'eventual repartiment de llocs entre tots dos partits sigui (l'hipotètic) càlcul del capital electoral que tots dos partits aporten a l'aliança. D'aquí s'extreu que CDC aporta el 75% dels vots i UDC el 25% dels mateixos (Taula 3.14). Aquest càlcul afavoreix els interessos de CDC⁴³⁴.

El càlcul és fet pel global de Catalunya però, tot i que no hi han diferències territorials importants entre tots dos partits, si que és possible veure en quines circumscripcions i zones del territori aquestes diferències s'amplien o es redueixen. Així en la circumscripció de Girona, on CDC obté molt bons resultats electorals el percentatge sobre el total de CiU puja fins al 83%, mentre que en la de Lleida és UDC qui obté un pes més destacat arribant fins al 28% de la suma. Per comarques els llocs on la coalició d'UDC és més forta (obté més del 30% del total de vots de CiU) són l'Anoia, Osona, Segarra, l'Urgell, la Conca de Barberà i el Priorat. On CDC obté millors resultats (més del 80% dels vots de CiU) és al Vallès Oriental, a l'Alt i Baix Empordà, la Garrotxa, Girona, la Selva, les Garrigues, el Pallars Jussà i Sobirà i l'Alt Camp.

⁴³³ Les diferències en els resultats de les taules 3.12 i 3.13 amb les taules 3.2 i 3.3 són deguts a les diferents fonts d'on s'extreu la informació electoral.

⁴³⁴ No s'utilitza, per exemple, el percentatge de vot sobre cens o de vot vàlid emès.

Taula 3.14. Pes electoral de CDC i UCDCC i de CiU l'any 1977. Per comarques.

COMARCA	CENS'77	PDC	%CiU	UCDCC	%CiU	PDC+UDCC (CiU)	%v.c	% v.v
Alt Penedès	41.505	7.003	73,2	2.562	26,8	9.565	23,0	27,8
Anoia	49.425	8.469	64,7	4.623	35,3	13.092	26,5	32,2
Bages	102.384	22.306	80,0	5.589	20,0	27.895	27,2	32,2
Baix Llobregat	295.652	23.878	75,3	7.847	24,7	31.725	10,7	13,0
Barcelonès	1.767.589	171.466	72,6	64.597	27,4	236.063	13,4	17,4
Berguedà	30.750	9.536	79,3	2.483	20,7	12.019	39,1	48,3
Garraf	42.683	4.293	71,6	1.705	28,4	5.998	14,1	16,6
Maresme	153.083	36.221	79,9	9.131	20,1	45.352	29,6	35,3
Osona	71.469	18.796	67,0	9.253	33,0	28.049	39,2	45,7
Vallès Occidental	356.087	44.350	74,4	15.236	25,6	59.586	16,7	20,4
Vallès Oriental	123.073	24.953	80,7	5.970	19,3	30.923	25,1	30,6
BARCELONA	3.033.700	371.271	74,2	128.996	25,8	500.267	16,5	20,8
Alt Empordà	54.422	12.277	86,5	1.916	13,5	14.193	26,1	32,5
Baix Empordà	53.775	11.202	86,4	1.768	13,6	12.970	24,1	29,8
Cerdanya	8.756	1.661	73,5	599	26,5	2.260	25,8	33,6
Garrotxa	33.895	9.680	86,2	1.550	13,8	11.230	33,1	40,5
Gironès	84.894	16.931	80,7	4.043	19,3	20.974	24,7	29,9
Ripollès	23.901	4.158	75,7	1.332	24,3	5.490	23,0	27,2
Selva	51.756	12.354	83,3	2.471	16,7	14.825	28,6	35,5
GIRONA	311.399	68.263	83,3	13.679	16,7	81.942	26,3	32,3
Alt Urgell	13.453	2.584	71,7	1.018	28,3	3.602	26,8	36,5
Garrigues	16.474	5.740	84,1	1.086	15,9	6.826	41,4	50,2
Noguera	32.311	5.448	71,8	2.138	28,2	7.586	23,5	30,4
Pallars Jussà	13.654	3.699	82,5	785	17,5	4.484	32,8	46,0
Pallars Sobirà	4.463	1.590	87,8	221	12,2	1.811	40,6	59,0
Segarra	12.439	1.580	57,0	1.191	43,0	2.771	22,3	29,9
Segrià	108.444	17.105	70,9	7.008	29,1	24.113	22,2	27,4
Solsonès	7.562	1.820	71,9	712	28,1	2.532	33,5	47,5
Urgell	24.805	4.898	61,6	3.053	38,4	7.951	32,1	39,6
Vall d'Aran	3.762	404	75,8	129	24,2	533	14,2	17,9
LLEIDA	237.367	44.868	72,1	17.341	27,9	62.209	26,2	33,3
Alt Camp	22.175	4.643	82,3	998	17,7	5.641	25,4	30,9
Baix Camp	71.871	9.228	71,6	3.654	28,4	12.882	17,9	24,5
Baix Ebre	46.302	3.182	73,0	1.177	27,0	4.359	9,4	12,0
Baix Penedès	17.426	2.936	77,6	849	22,4	3.785	21,7	26,4
Conca de Barberà	13.074	1.580	56,7	1.207	43,3	2.787	21,3	28,1
Montsià	34.289	2.298	73,7	819	26,3	3.117	9,1	11,7
Priorat	8.126	1.035	66,6	518	33,4	1.553	19,1	24,3
Ribera d'Ebre	18.076	1.914	71,9	747	28,1	2.661	14,7	19,2
Tarragonès	87.920	9.100	70,9	3.726	29,1	12.826	14,6	18,6
Terra Alta	10.426	942	72,0	366	28,0	1.308	12,5	15,7
TARRAGONA	329.685	36.858	72,4	14.061	27,6	50.919	15,4	19,9
CATALUNYA	3.912.155	522.060	75,1	174.077	24,9	695.337	17,8	22,4

Font: Equip de Sociologia Electoral (1981).

Les franges en gris indiquen les comarques on el PDC o UCDCC obtenen millors resultats que la mitjana de Catalunya.

2.5. Diferències de dimensió: l'afiliació.

A banda de les diferències de dimensió vinculades als resultats electorals també pot resultar interessant veure les diferències respecte a l'afiliació. Aquestes dades sempre són aproximades i han de prendre's amb prudència però tot i així mostren com l'evolució del creixement de tots dos partits és força diferent entre els anys 1974 i 1978. Mentre l'any 1974 molt possiblement no hi ha diferències substancials de número entre el nucli de seguidors més proper a Jordi Pujol i els afiliats a Unió Democràtica, a partir de 1976 i sobretot durant l'any 1977 el creixement de CDC és molt més ràpid, la proporció entre CDC i UDC passa a ser 2/1. Aquestes diferències encara s'aguditzen molt més després de les eleccions quan la proporció entre els afiliats de tots dos partits arriba a ser de 4 a 1, molt propera, per cert, a la que donen els resultats electorals.

Taula 3.15. Afiliació a CDC, UDC i percentatge afiliats/votants.

Any	CDC	UDC
1974	100/125 ¹	-
1976	600 ¹	250/350 ²
1977	2.650 ¹	1.200/2.000 ²
1978	6.700 ¹	1.700 ²

Fonts: 1. Marcet (1984) 2. Barberà (2000)

CONCLUSIONS

UDC és un petit partit polític catalanista i demòcrata cristià, fundat l'any 1931 i perseguit, a partir de 1936 per catòlic, i des de 1939 per catalanista. A banda de la seva accidentada trajectòria política, els principals trets organitzatius que caracteritzen la fundació d'Unió són la manca de suport i patrocini per part de la jerarquia catòlica (no confessionalitat), l'absència d'un liderat carismàtic capaç de movilitzar amplis sectors de simpatitzants, les dificultats de la direcció per a penetrar territorialment més enllà dels principals nuclis urbans de Catalunya i, finalment, la cohesió i unitat que assolixen els diferents grups fundadors del partit.

La importància d'Unió creix durant els primers anys de la dictadura franquista per l'auge que experimenta la DC a Europa, però no deixa mai de ser un petit partit clandestí d'intel·lectuals i universitaris. Això s'evidencia també en les seves peculiaritats organitzatives que, tot i la clandestinitat, mantenen molta de l'empremta del model originari. És evident, donades aquestes característiques, que UDC no té prou capacitat per a jugar un paper significatiu durant la transició política, ni en la posterior consolidació democràtica espanyola. Tanmateix, fins a les eleccions generals de 1977, UDC desenvolupa un paper molt destacat en l'intent d'articular un partit polític demòcrata cristià espanyol (l'Equip DC) i, per aquesta raó, el seu protagonisme públic els mesos anteriors a les eleccions és notòriament superior al que li assignen les urnes.

Contràriament a les expectatives de l'inici de la transició, la formació de la UCD de Suárez, la manca de recolzament de la jerarquia eclesiàstica i les pròpies errades estratègiques dels aliats d'UDC condueixen al fracàs d'aquest projecte de creació d'una democràcia cristiana espanyola: L'Equip DC no obté cap escó en les eleccions generals de 1977. A Catalunya, en canvi, la coalició entre Unió Democràtica i el Centre Català aconseguix dos escons, un per Anton Cañellas (UDC) i un per Carles Güell (CC). Però els dirigents del Centre Català ben aviat trenquen la coalició per integrar-se en la UCD de Suárez. Així doncs, tot i les bones expectatives i els diners invertits en publicitat, l'estiu de 1977 Unió és un petit partit de centre, que s'ha quedat sense aliats espanyols, i que competeix pel seu espai polític (el catalanisme moderat) amb dos grans partits més: la UCD de Suárez i la CDC de Pujol. Els magres resultats electorals deixen, a més, una difícil situació financera que gestionar.

El descontent intern amb els resultats condueix a un notori canvi organitzatiu que s'allarga des de l'estiu de 1977 fins a la tardor de 1978. La seqüència d'aquest procés no s'allunya en excés del model de canvi organitzatiu que estableix el model de Panebianco però presenta algunes interessants singularitats, com el fet de passar en dos etapes. El primer acte d'aquesta crisi arriba poc després de les eleccions, quan els membres de l'antiga i tradicionalment minoritària facció participant (Vila d'Abadal, Camps, etc.) comencen a aprofitar els mals resultats electorals per promoure la insurrecció entre les bases. Aquesta facció (auto-anomenada *tendència històrica*) és impulsada ara per un nou grup de dirigents (Borrell, Rigol, Xicoy) que propugnen una nova línia política amb més èmfasi social. Davant de les creixents expressions crítiques, una part (Josep Miró i Ardèvol, etc) dels membres de la facció dominant articulada entorn d'Anton Cañellas, líder electoral i únic diputat del partit, opta per abandonar UDC i acostar-se a la UCD. Aquesta escissió obre un procés de lluita faccional pel domini del partit que condueix a una recomposició del poder dins de la coalició dominant.

Poc abans del VIè congrés (octubre de 1977), la *tendència històrica* aconsegueix sumar el suport dels principals líders territorials del partit (Duran, Ferrer, etc). Amb tots aquests suports, l'antiga facció participant esdevé, la tardor de 1977 (VIè congrés) la nova facció dominant del partit. La posició de Cañellas queda seriosament afeblida, però l'estabilitat de la coalició dominant es manté degut a un acord de mínims entre els grups dirigits per Borrell i Cañellas. La base d'aquest pacte és la integració del diputat en el grup català al congrés de Diputats i el manteniment de l'autonomia del partit. Aquest pacte suposa arribar a un *aparent* equilibri en el mapa de poder organitzatiu entre el grup parlamentari i la direcció orgànica que garanteix l'estabilitat dins de la nova coalició dominant.

Coincidint amb el canvi de poder dins del partit també es du a terme una reforma dels estatuts. El nou text aprovat en el VIè congrés (tardor de 1977) adapta les normes del partit a les noves circumstàncies legals, però no canvia substancialment el model originari de partit dissenyat durant la Segona República. Unió continua, l'any 1977, amb la separació de funcions entre parlamentaris i direcció orgànica, amb una direcció executiva col·legiada (sense líder visible), amb l'assistència directa dels afiliats als congressos i amb la seva convocatòria anual. La nova facció dominant aprofita per reforçar el poder de les bases per tal de limitar el marge d'autonomia de Cañellas. Alhora, els pactes amb els dirigents territorials permeten que aquests s'incorporin en la

presa de decisions mentre se'ls garanteix una àmplia autonomia als respectius territoris.

Aquest model de partit, que pretén assimilar-se als clàssics partits de masses és substancialment diferent del que ha inspirat la campanya electoral de Cañellas l'any 1977. Cañellas defensa un model de partit molt més centralitzat i articulats entorn del seu líder electoral. La seva concepció, possiblement massa avançada és molt més propera al partit d'electors o partit professional-electoral (Panebianco, 1990) que inspira la UCD de Suárez. A aquesta discrepància, que té a veure amb la soterrada lluita de poder entre tots dos grups cal afegir, a partir de la tardor de 1978, les diferències sobre la política d'aliances.

La brevetat del procés constituent implica, a partir de l'estiu de 1978, el tret de sortida per a la celebració de noves eleccions (generals i municipals) durant l'any 1979. Aquesta circumstància trenca la fràgil estabilitat aconseguida en el VIè congrés, doncs ben aviat totes dues faccions constaten la impossibilitat de presentar-se en solitari i la necessitat de buscar aliats electorals. La fràgil però estratègica posició política d'Unió Democràtica i l'interès de CDC i la UCD per aconseguir el suport dels democristians dificulta encara més tot acord sobre la política d'aliances. L'estiu de 1978 UDC és un partit petit, en dificultats financeres i una greu crisi interna a punt d'esclatar. Però també té un notable capital històric, una bona xarxa de contactes internacionals i més de cent setanta mil vots per repartir. Tant CDC com la UCD veuen en el suport d'Unió un útil complement a la seva estratègia de ràpid creixement electoral. Més encara en un moment, l'estiu de 1978 que els diversos partits socialistes catalans culminen amb èxit el procés d'unitat interna. Al mateix temps, la seva debilitat i dimensions no suposen una greu amenaça per cap dels dos partits.

A partir de l'estiu de 1978 la divisió no sembla tenir retorn: mentre la direcció orgànica promou un pacte amb la CDC de Pujol, Cañellas impulsa, per la seva banda, un acostament a la UCD de Suárez. La complicitat de les bases i quadres territorials amb la direcció orgànica (Borrell) afavoreix que aquests obtinguin el suport del líder *moral* del partit Miquel Coll i Alentorn. Això propicia que el setembre de 1978 la direcció orgànica negociï ràpidament un acord permanent amb CDC i decideixi (a l'espera del VIIè congrés) l'expulsió de Cañellas per indisciplina. Cañellas, per la seva banda, tanca també un pre-acord amb la UCD i impulsa una candidatura alternativa a la direcció en l'imminent VIIè congrés d'UDC (1-2 de novembre de 1978).

L'enfrontament definitiu té lloc en el moment que el congrés ha de decidir sobre l'expulsió de Cañellas del partit. L'àmplia victòria de la direcció orgànica afavoreix que els seguidors de Cañellas desisteixin d'enfrontar-se per la direcció i optin per escindir-se, seguint el seu líder cap a la UCD de Catalunya. L'escissió de Cañellas i els seus seguidors suposa una profunda alteració de la configuració de la coalició dominant del partit. El VIIè congrés d'Unió Democràtica marca, en aquest sentit, l'inici d'una nova etapa organitzativa que dura fins els primers mesos de govern de Convergència i Unió a la Generalitat de Catalunya.

CAPÍTOL 4. LA LLUITA PER SOBREVIVRE I ELS EFECTES DEL TRIOMF DE 1980. UNIÓ EN ELS DARRERS ANYS DE LA TRANSICIÓ POLÍTICA (1978-1982).

Aquest capítol abasta el període temporal que va des de l'aprovació de la Constitució Espanyola de 1978 fins a la victòria socialista de 1982. La vida d'Unió Democràtica durant aquest temps és fàcilment divisible en dues etapes: abans i després d'arribar al govern de la Generalitat (1980). La primera etapa és la de la formació d'una nova coalició dominant i el seu posterior accés a les institucions. La segona es caracteritza per una lenta transformació organitzativa que, a partir de 1982, obre un intens període de conflicte intern.

I. LA FI DEL CONSENS ESPANYOL I ELS INICIS DE L'AUTONOMIA DE CATALUNYA.

Com en la resta de capítols de la part empírica, aquesta primera secció es divideix en tres grans apartats. En el primer s'examina el context electoral i parlamentari de CiU. En aquest període, els elements més rellevants són, d'una banda, el progressiu domini que CiU aconsegueix sobre la UCD en l'espai de centre dreta. I, de l'altra, la manca de majories parlamentàries tant al Congrés de Diputats com al Parlament de Catalunya. Aquest tret és el que remarca la importància de la interdependència entre l'escenari parlamentari català i l'espanyol. El darrer apartat és dedicat a analitzar les relacions de poder en l'aliança entre CDC i UDC i els efectes organitzatius que aquesta té per Unió. Especialment a partir de 1980, quan una part dels seus dirigents accedeixen a importants responsabilitats en el govern de la Generalitat.

1. L'etapa dels governs de minoria de la UCD i CiU (1978-1982)

Aquest apartat és dedicat a analitzar els respectius escenaris electorals i parlamentaris que es deriven de les eleccions generals de 1979, de les eleccions municipals de 1979 i, sobretot, de les eleccions autonòmiques de 1980, en les que CiU obté per primer cop la majoria relativa.

1.1 Les eleccions generals de 1979 i les tensions en el sistema de partits espanyol.

Escenari electoral

Un cop aprovada la Constitució, el govern es veu políticament obligat a no endarrerir més una de les principals demandes de la oposició, la convocatòria d'eleccions municipals. Ara bé, en previsió d'una victòria de les esquerres en les eleccions locals, Suárez opta per dissoldre les Corts i convocar de manera gairebé simultània eleccions generals i municipals (després). Amb aquesta tàctica, el govern preveu revalidar o ampliar la seva majoria a les Corts Generals i frenar així les bones expectatives electorals de l'esquerra⁴³⁵.

La regulació de les eleccions generals de 1979 serà la mateixa de 1977 perquè la Constitució no introduirà canvis substancials respecte a la llei⁴³⁶. A nivell espanyol, la continuïtat en el marc jurídic-electoral anirà acompanyada també per una notable continuïtat pel que fa a l'oferta política, matisada només pel procés d'absorció de formacions minoritàries per part dels dos principals partits del sistema (UCD i PSOE)⁴³⁷. Les úniques notes distintives d'aquestes eleccions les constitueixen⁴³⁸: 1) l'augment de candidatures de formacions menors i; 2) El trencament dins de la dreta continuïsta (AP) i la seva refundació (Coalición Democràtica) sobre les bases d'una dreta molt conservadora però ja dins del marc constitucional i democràtic⁴³⁹.

⁴³⁵ La dissolució de les Corts Generals no era obligada jurídicament per la Constitució doncs, segons la Disposició transitòria vuitena el límit del seu mandat podia estendre's fins al 15 de juny de 1985 (Baras i Matas, 1998: 218a). Sobre el procés de decisió vegeu Powell (2001: 235) i Vallès (1981: 36).

⁴³⁶ Sobre el sistema electoral vegeu Baras i Botella (1996).

⁴³⁷ Especialment rellevant és l'absorció del PSP pel PSOE i el pacte PSC-PSOE a Catalunya (Powell, 2001: 235-6).

⁴³⁸ Extret de Vallès (1981: 36). Sobre les eleccions de 1979 vegeu els treballs de López Guerra i de Esteban (1979), Maravall (1981), Penniman i Mujal-León (1985), Gunther, Sani i Shabad (1986) o Caciagli (1986).

⁴³⁹ Sobre les dificultats polítiques d'AP en aquests anys vegeu López Nieto (1988) i Montero (1989).

A diferència del que passa a nivell espanyol, a Catalunya la configuració del mapa de partits no s'estabilitza amb les eleccions de 1977, fet que provoca una notable recomposició entre les primeres i les segones eleccions generals⁴⁴⁰. Aquesta recomposició de les aliances suposarà que, tret del PSUC, cap de les formacions polítiques que obtenen representació parlamentària l'any 1977 repetirà de nou en les eleccions de 1979⁴⁴¹. Tanmateix, la profunda reorganització de l'oferta política no suposa grans canvis en el sistema de partit perquè les *corrents permanents* sobre les que s'assenta romanen inalterables⁴⁴².

On més visible serà aquesta nova organització de l'oferta política és, sens dubte, en l'espai de centre-esquerra i centre-dreta. La formació del Partit dels Socialistes de Catalunya (juliol de 1978) sobre la base del PSC-C, la Federació Catalana del PSOE i el PSC-R⁴⁴³, condueix també a redefinir les aliances en l'espai de centre dreta. Però si en el cas de l'esquerra l'estratègia passa per la unitat, en el cas de la dreta la línia divisòria passa, precisament, entre els que aposten per la unitat del centre-dreta (CC, UCD i una part de UDC) i els que opten per la confrontació (CDC i la majoria d'UDC). El desacord sobre l'estratègia i les seves conseqüències (*sucursalisme*) condueix, inevitablement, a una confrontació entre aquests grups per l'hegemonia d'aquest espai. El resultat és que la UCD de Suárez signa una aliança (CC-UCD) amb una part d'UDC (Miró i Cañellas) i el Centre Català (Molins) que serveix per abraçar el catalanisme i intentar presentar-se com a partit no sucursalista. Per la seva banda, CDC primer es fusiona amb EDC, i després signa una aliança estable amb UDC que és la que dona origen a CiU⁴⁴⁴. Des de posicions no *sucursalistes* CDC i UDC presenten un programa socioeconòmic reformista i moderat.

Les eleccions generals de 1979 són, des d'aquesta perspectiva, una primera prova de la força d'aquestes noves aliances (PSC-PSOE, CC-UCD i CiU) i, en el cas del centre-dreta, una primera senyal de cap a on pot inclinar-se l'hegemonia en el futur. Tot això sense comptar, a més, els micro-partits de centre que, aprofitant la proporcionalitat del sistema electoral a la circumscripció de Barcelona, encara aspiren aconseguir

⁴⁴⁰ Una explicació d'aquest procés a Pitarch, Botella, Capo, Marcet (1980); Culla (1989) i Recolons, et. alt. (1988).

⁴⁴¹ Sobre la concentració de l'oferta política parlamentària entre 1977 i 1979 a Catalunya consulteu: Pitarch, Botella, Capo i Marcet (1981), Vallès (1981); Botella (1984). Per a una acurada anàlisi de la recomposició del centre polític entre 1977 i 1982 vegeu Culla (1989).

⁴⁴² Botella parla de "el PSUC, vinculado al PCE; el socialismo vinculado al PSOE; los continuadores del republicanismo histórico; el "pujolismo"; el partido del gobierno español; la nostalgia del anterior régimen" (Botella, 1984: 30).

⁴⁴³ El PSC-R s'havia presentat a les eleccions de 1977 en la coalició Pacte Democràtic de Catalunya. Sobre el procés d'integració socialista vegeu Colomé (1988).

⁴⁴⁴ Sobre aquests dos processos vegeu el capítol anterior dedicat als antecedents.

representació⁴⁴⁵. Molt més al marge d'aquesta competició queda la coalició formada per Esquerra Republicana de Catalunya i el Front Nacional de Catalunya. El seu refús a la Constitució, la seva crítica al projecte estatutari la situen lluny del catalanisme moderat al que opten CiU i CC-UCD.

Taula 4.1 Eleccions al Congrés dels Diputats, 1979. Resultats a Espanya i Catalunya

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
UCD	6.268.593	34,8	168	570.948	19,6	12
PSOE	5.469.813	30,4	121	875.529	29,7	17
PCE	1.938.487	10,8	23	512.792	17,4	8
CD	1.088.578	6,1	10	107.629	3,7	1
CiU	483.353	2,7	8	483.353	16,4	8
PNV	296.597	1,7	7	-	-	-
PSA-PA	325.842	1,8	5	-	-	-
HB	172.110	1,0	3	-	-	-
UN	378.964	2,1	1	-	-	-
ERC-FN	123.452	0,7	1	123.452	4,2	1
EE	85.677	0,5	1	-	-	-
UPC	58.953	0,3	1	-	-	-
PAR	38.042	0,2	1	-	-	-
Cens	26.836.490			4.442.661		
Vots vàlids	17.990.915	100	350	2.951.135	100	47

Font: Ministerio del Interior.

Sigles: UCD: Unión de Centro Democrático; PSOE: Partido Socialista Obrero Español; PCE: Partido Comunista de España; CD: Coalición Democrática; CiU: Convergència i Unió; PNV: Partido Nacionalista Vasco; PSA-PA: Partido Andalucista; HB: Herri Batasuna; UN: Unión Nacional; ERC-FN: Esquerra Republicana de Catalunya-Front Nacional; EE: Euskadiko Ezquerria; UPC: Unión del Pueblo Canario.

La complexitat de l'escenari electoral català és, doncs, molt alta⁴⁴⁶, i a més va acompanyada d'una gran inestabilitat donat el poc temps de vida dels partits i coalicions que s'hi presenten, la seva debilitat organitzativa i la manca d'homogeneïtat interna⁴⁴⁷.

Un cop coneguts els resultats (Taula 4.1) aquestes apareixen com unes eleccions d'aparent continuïtat. El sistema de partits polític espanyol no canvia substancialment respecte les eleccions de 1977: El bipartidisme entre PSOE i UCD sembla consolidar-

⁴⁴⁵ Sobre aquests partits, Culla (1989). Destaca pel nostre objecte Democràcia Social Cristiana de Catalunya que en aquestes eleccions obtindrà 5.000 vots.

⁴⁴⁶ Sobre la definició del concepte de complexitat vegeu marc teòric.

⁴⁴⁷ Sobre les característiques dels partits catalans en aquestes primeres legislatures vegeu Botella (1984: 30 i ss).

se i la força de tots dos partits resta pràcticament inalterada. Molt per darrera dels dos grans partits de centre es troben diversos partits molt menors (PCE, CD) cada un d'ells situat en posicions ideològicament més extremes. Tot i que menors en vots (però no en escons) també hi apareixen les dues grans forces del nacionalisme perifèric CiU i el PNB. CiU es manté com a cinquena força en número de diputats en el Congrés però els resultats electorals no són bons. Després del notable paper jugat per CiU en l'elaboració de la Constitució (amb Miquel Roca com a ponent), els resultats electorals no són a l'alçada de les expectatives en obtenir un número substancialment menor de vots que els que correspondrien a la suma de les dues coalicions en les anteriors eleccions (PDC+UCDCC). CiU obté, fins i tot, menys vots que els aconseguits pel PDC.

Ara bé, l'aparent continuïtat numèrica d'aquests resultats contrasta els importants canvis que es produeixen en la dinàmica política. D'una banda, l'aprovació de la Constitució dóna pas a la fi de la política de consens i a la confrontació partidista que, com veurem en el següent capítol, té la seva traducció en els debats sobre l'organització del model autonòmic. De l'altra, l'aprovació de la Constitució permet que s'expressin dins de cada partit els descontents respecte a les expectatives electorals com sobre el resultat del procés de transició. És per aquesta raó que la legislatura que va de 1979 a 1982 és caracteritzada per greus conflictes polítics interns en els principals partits del sistema polític espanyol. En aquestes crisis, els líders han de mostrar la seva autoritat interna a la opinió pública, fet que no sempre s'aconsegueix amb èxit⁴⁴⁸. És en aquest sentit que cal remarcar l'èxit amb que AP i PSOE superen els conflictes interns, del fracàs del PCE i de la UCD.

Les eleccions de 1979 demostren que ni la crisi i trencament d'AP pel suport de Fraga a la Constitució, ni l'aliança amb Areilza i Osorio (*Coalición Democrática*) per constituir un partit de dreta democràtica ha convençut a l'electorat conservador. Els resultats de 1979 són per a Fraga, un pas més en la espiral que viu el partit des de 1977⁴⁴⁹. Ara bé, la dimissió de Fraga immediatament després de les eleccions dóna pas a un període d'interinatge que es resol en el IIIè congrés d'AP (1980) on Fraga retorna de

⁴⁴⁸ Com diuen Gunther, Sani i Shabad (1986: 450): "Pensamos que estos acontecimientos más recientes són consecuencia de tendencias y problemas potenciales inherentes a las estrategias de desarrollo de los partidos que hemos analizado"(1986: 450). Sobre les dificultats dels partits per a desenvolupar el seus models de partit veure Montero (1981).

⁴⁴⁹ Així "Para Manuel Fraga y Alianza Popular, la crisis más grave fue el resultado de las elecciones de 1979 (...) Pero el revés sufrido en las elecciones de 1979 sólo era una crisis de la serie que empezó con los decepcionantes resultados obtenidos en las de 1977" (Gunther, Sani, Shabad, 1986: 455-6).

nou com a líder del partit imposant les seves tesis que la dreta ha de recuperar la seva *majoria natural*⁴⁵⁰.

Els resultats electorals també són interpretats de manera insatisfactòria dins del PSOE. La direcció del partit els atribueix a la pervivència d'una imatge excessivament radical que contrasta amb l'estratègia electoral *catch-all* promoguda per tal de captar electors moderats. La resistència dels militants a acceptar aquesta estratègia (negant-se a canviar la definició marxista del partit) causa primer l'endarreriment del XXVIIIè congrés fins el maig de 1979, i després la derrota de les tesis de la direcció. Com a conseqüència d'aquesta derrota, Felipe González presenta immediatament la dimissió. Tal i com també passa en el cas d'AP, la dimissió de González obre un període d'interinatge que servirà per afermar el seu liderat intern. Després d'uns canvis en l'elecció de delegats, el congrés extraordinari de setembre de 1979 suposa el retorn de González i l'acceptació per part del partit de la seva estratègia. La consolidació interna de González permet endurir la seva oposició a partir de 1980 desmarcant-se primer dels acords amb la UCD per alentir el procés autonòmic un cop concedida l'autonomia catalana i basca⁴⁵¹, i presentant en solitari una moció de censura a la UCD després del referèndum a Andalusia (maig de 1980)⁴⁵².

Els bons resultats del PCE les eleccions de 1979 semblen augurar un període de tranquil·litat pels dirigents comunistes. A més, els resultats semblen donar la raó a l'estratègia de moderació jugada per l'elit comunista durant els primers moments de la transició i durant el període constituent. Ara bé, un cop aprovada la Constitució i acabada la política de consens, l'heterogeneïtat interna del PCE fa impossible definir una estratègia de partit que pugui ser àmpliament acceptada. Les lluites entre faccions ideològiques pel control del partit, els fracassats intents de democratitzar les seves estructures, i les desavinences sobre l'autonomia dels partits de les comunitats històriques són a la base de la crisi que viurà el PCE⁴⁵³. El primer episodi de la crisi esclata a finals del 1980 a Catalunya, paradoxalment, al lloc on els resultats electorals

⁴⁵⁰ Sobre AP vegeu, a més de Gunther, Sani i Shabad (1986), López Nieto (1988) i Montero (1989).

⁴⁵¹ L'acord afectava especialment a Galícia i Andalusia. Sobre les raons del trencament vegeu Gunther, Sani i Shabad (1986: 461).

⁴⁵² Sobre el PSOE vegeu, a més de Gunther, Sani i Shabad (1986), Pühle (1986), Juliá (1997) o Méndez (2000)

⁴⁵³ Segons Gunther, Sani i Shabad (1986, 458): "Aquellos conflictos pueden considerarse como luchas internas entre intelectuales y cuadros obreros, entre diferentes generaciones, entre centro y periferia, y entre grupos que se habían incorporado al partido a través de diversos canales organizativos. En lo que hace a facciones ideológicas, Carrillo fue atacado por los grupos prosoviéticos (a menudo llamados "afganos"), eurocomunistas partidarios de una mayor democratización del partido y disconformes con el estilo autoritario de Carrillo (los "renovadores"), leninistas (que intentaban delimitar una posición intermedia entre los afganos y los renovadores), y los dirigentes de partidos comunistas regionales".

han estat més bons. La crisi del Vè congrés del PSUC contagia el Xè congrés del PCE (agost de 1981) on els esforços de Carrillo per mantenir el liderat i la unitat interna (especialment respecte a les pretensions del PCE basc d'unir-se amb *Euskadiko Ezquerria*) l'obliguen a expulsar del partit a molts dels seus crítics. L'abast de la crisi és tan gran que quan arribin les eleccions el partit ja ha dilapidat tota la imatge d'estabilitat i moderació dels anys de la transició i, a més, compta amb partits comunistes rivals que intentaran competir electoralment contra ell⁴⁵⁴.

Són diverses les bases del conflicte que s'obre dins de la UCD a partir de 1979: la manca de cohesió interna i les tensions entre Suárez i els diversos líders (barons), la manca d'acord sobre les bases del futur Estat Autòmic⁴⁵⁵, els desacords sobre com afrontar problemes lligats amb la religió (educació, divorci), etc⁴⁵⁶. La manca d'acord sobre la configuració de l'estat de les autonomies formen part de les raons de la primera crisi de govern (dimissió de Clavero Arévalo) i de la moció de censura que presenta el PSOE. En canvi, és bàsicament l'enfrontament entre el president del Govern i els barons per la qüestió religiosa el que sembla provocar la dimissió de Suárez de tots els càrrecs pocs dies abans del lln congrés de UCD (gener de 1981) i la seva substitució per Landelino Lavilla al partit i Calvo Sotelo al govern.

Tot i la dimissió dels seus càrrecs, l'esperança de Suárez és poder retornar a la direcció del partit afermant el seu liderat de la mateixa manera que ho havien fet González o Fraga. Tanmateix, i malgrat l'evident debilitat del govern dirigit per Calvo Sotelo i la desorientació del partit, la creixent oposició interna dels barons (especialment de l'ala democristiana⁴⁵⁷) al retorn de Suárez provoquen, per contra, l'escissió del grup social demòcrata de Fernández Ordoñez (novembre de 1981). Poc després també comencen els constants rumors sobre una possible escissió de Suárez⁴⁵⁸.

Pel que fa a Catalunya, el subsistema de partits català manté la seva singularitat respecte a l'espanyol. Fonamentalment això és degut a la força del catalanisme polític i de l'esquerra. A diferència del que es produeix en el conjunt espanyol, a Catalunya és

⁴⁵⁴ Sobre el PCE durant aquests anys vegeu Vega i Erroteta (1982), Gunther (1986) i Moran (1986).

⁴⁵⁵ La qüestió autonòmica, especialment el cas d'Andalusia, portarà a la sortida de Clavero Arévalo del govern d'UCD. Sobre les seves implicacions vegeu Montabes i Torres (1998).

⁴⁵⁶ Sobre la UCD vegeu Huneeus (1985), Caciagli (1986), Gunther, Sani i Shabad (1986) i Hopkin (1999).

⁴⁵⁷ Gunther, Sani i Shabad (1986: 463) diuen que la constitució dels democristians en facció organitzada per evitar el retorn de Suárez "puede considerarse como el primer paso decisivo hacia la desintegración de la UCD como partido político".

⁴⁵⁸ Sobre els dubtes de Suárez vegeu Caciagli (1986: 157 i ss).

el PSC i no la UCD el partit amb més vots. També, a diferència de les eleccions de 1977, en aquesta ocasió el PSUC passa de segona a tercera força política. La pugna entre CiU i CC-UCD per aconseguir l'hegemonia dins de l'espai de centre-dreta és en aquesta ocasió molt més favorable als homes de Suárez que passen del quart al segon lloc en vots. L'aliança entre CDC i UDC que aspirava a esdevenir la primera o segona força del país resta, finalment, en el quart lloc.

Taula 4.2. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1979. Resultats per circumscripcions.

Sigles	BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSC-PSOE	694.847	30,3	12	66.328	28,0	2	42.937	24,9	1	71.417	28,8	2
PSUC-PCE	436.908	19,0	7	22.261	9,4	0	18.340	10,7	0	35.283	14,2	1
CC-UCD	387.543	16,9	6	58.939	24,9	2	54.540	31,7	2	69.926	28,2	2
CiU	362.427	15,8	6	58.735	24,8	1	27.399	15,9	1	34.792	14,0	0
ERC-FN	88.770	3,9	1	9.964	4,2	0	13.336	7,8	0	11.382	4,6	0
CD	84.195	3,9	1	7.927	3,4	0	5.509	3,2	0	9.998	4,0	0
Cens	3.466.533			336.539			267.584			372.005		
Vots vàlids	2.294.556	100	33	236.594	100	5	172.170	100	4	247.815	100	5

Font: Ministerio del Interior.

S'inclouen sigles que, presentant-se a Catalunya, obtenen representació parlamentària al Congrés encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; PSUC-PCE: Partit Socialista Unificat-PCE; CiU: Convergència i Unió; CC-UCD: Centristes de Catalunya-UCD; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; CD: Coalición Democrática

A nivell de circumscripció (Taula 4.2), els resultats electorals de CiU permeten que el primer lloc de les circumscripcions de Girona i Lleida, que havia aconseguit el PDC en les eleccions de juny de 1977 passin, ara, al PSC (Girona) i CC-UCD (Lleida). CiU queda relegada a ser la tercera força a Girona i Lleida i la quarta a Barcelona i Tarragona⁴⁵⁹. A més, en tots els casos CiU queda per sota del seu competidor més directe, CC-UCD⁴⁶⁰.

Escenari parlamentari

A diferència de la continuïtat de l'escenari electoral, en el parlamentari la legislatura que comença l'any 1979 suposa canvis molt importants. El més destacat és la fi del

⁴⁵⁹ El canvi d'aliances de CDC i UDC no permet fer una comparació estricta dels resultats electorals entre l'any 1977 i l'any 1979.

⁴⁶⁰ Per a una anàlisi més detallada de la geografia i sociologia electorals d'aquestes eleccions vegeu els treballs de l'Equip de Sociologia Electoral (1981)

consens que ha garantit que, malgrat la complexitat, l'anterior legislatura transcorregués amb una certa placidesa. Tot i que la legislatura de 1979 manté pràcticament el mateix grau de complexitat de l'anterior (l'aritmètica parlamentària no varia substancialment), el cert és que els canvis en el comportament dels actors suposen el pas d'un escenari semi-plàcid a un de molt turbulent (cop d'estat inclòs)⁴⁶¹.

La translació dels resultats electorals en la composició del Congrés de Diputats deixa a la UCD com la minoria més important de la cambra (168 diputats), però sense majoria absoluta. Aquesta situació obliga a que Adolfo Suárez, per aconseguir la investidura hagi de buscar el suport d'altres forces polítiques. Donades aquestes circumstàncies és clar que els vuit escons de CiU (els que falten a la UCD per aconseguir la majoria absoluta) adquireixen una importància estratègica que no havien tingut durant la primera legislatura. Tot i que, la capacitat de xantatge està matisada per la presència d'altres grups (CD, PSA, PAR, etc.) que també poden formar majories alternatives, el cert és que políticament són molt més difícils d'assumir que el suport de CiU⁴⁶².

Suárez aprofitarà la importància política dels escons de CiU per obrir les portes a la formació d'un govern de coalició⁴⁶³. Aquesta oferta posa en contradicció les dues possibles estratègies de CiU al Congrés: d'una banda la seva voluntat de presentar-se com a *Minoria Catalana*⁴⁶⁴, és a dir, com l'interlocutor dels interessos de Catalunya a Madrid i, per l'altra, la necessitat de garantir l'estabilitat institucional i influir en la política espanyola⁴⁶⁵. La necessitat d'optar entre un i altre objectiu obre un debat intern dins de CDC, especialment entre Miquel Roca i Jordi Pujol del que Unió en resta, aparentment, aliè⁴⁶⁶. Les raons que expliquen la negativa de Pujol són de diferents tipus: les primeres són raons vinculades amb les dificultats de la transició política i l'origen del sistema de partits⁴⁶⁷; també n'hi ha d'estrictament associades amb el càlcul

⁴⁶¹ Un dels primers treballs en advertir aquest fenomen fou de Capo (1981).

⁴⁶² Hopkin assegura que "Los escaños de Coalición Democrática darían la mayoría a la UCD, pero una mayoría que le exigía seguir una estrategia abiertamente conservadora, arriesgándose a sufrir tensiones internas con la facción socialdemócrata. Un pacto parlamentario entre UCD la derecha habría coincidido con la estrategia del PSOE para conquistar el centro..." (Hopkin, 1999: 157). Hopkin també parla, però del cost que suposaria respecte la capacitat de maniobra de la UCD en política autònoma (en la legislatura d'aprovació dels primers estatuts) assumir el vot nacionalista.

⁴⁶³ Respecte a aquesta qüestió vegeu Cornudella (2000: 161). El propi Pujol ha reconegut públicament aquestes ofertes.

⁴⁶⁴ CiU aprofitarà per això que el reglament del Congrés obligarà als diputats catalans de la resta de forces polítiques a integrar-se en els grups parlamentaris dels seus homòlegs espanyols.

⁴⁶⁵ Aquest és un debat recurrent en la història del nacionalisme català (Balcells, 1992).

⁴⁶⁶ Com explica Cornudella "Miquel Roca, portaveu del grup, es mostra favorable a una coalició amb UCD, a canvi que s'aprovi sense retalls l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (...). Però la posició de Convergència Democràtica de Catalunya i del seu líder, Jordi Pujol, no és correspon amb la de Miquel Roca" (Cornudella, 2000: 162).

⁴⁶⁷ Com remarca Matas "Per explicar els governs monocolors de la UCD cal situar-se en la conjuntura de finals dels anys setanta. Aquell era un moment de transició cap a un sistema democràtic protagonitzat per

partidista, com la imminència d'eleccions al Parlament de Catalunya, la necessitat de no pactar amb elits polítiques amb alguna mena de vinculacions polítiques amb el franquisme o com l'aferrissada competència entre CC-UCD i CiU per l'hegemonia del centre a les quatre circumscripcions catalanes (on CiU és, de moment, en desavantatge); i, finalment, cal no descartar les reticències de Pujol a que membres del seu partit accedissin a càrrecs institucionals superiors al seu.

La necessitat de desmarcar-se de la UCD i de reforçar la imatge de partit nacionalista de cara a les eleccions al Parlament de Catalunya du a CiU a optar per l'abstenció en la votació d'investidura de Suárez. Però, per no perdre la seva imatge de moderació política CiU s'ofereix a negociar pactes parlamentaris concrets al llarg de la legislatura i, quan sigui necessari, garantir l'estabilitat política⁴⁶⁸.

Donada la negativa de CiU, el suport anticipat i no condicionat de CD i PSA a la investidura, i les dificultats per buscar socis alternatius que no suposin un fort desgast polític al govern, Suárez opta per governar en solitari. En la investidura, que es celebra pocs dies abans de les eleccions municipals, Suárez surt escollit amb el recolzament de UCD, *Coalición Democrática* i el PSA, però també del PAR i UPN. Per contra, tant els socialistes com els comunistes i el PNB hi voten en contra⁴⁶⁹.

Com hem vist, la relativa estabilitat de la investidura aviat es veu afectada pels canvis en la dinàmica política, en especial per la ruptura del consens entre govern i oposició. Mentre que els resultats electorals de 1979 tot just serveixen per modificar l'estratègia de la UCD, aquests afavoreixen un substancial gir estratègic del PSOE. El moment culminant d'aquest enfrontament es produirà amb la moció de censura que presentarà el PSOE després de les eleccions catalanes (maig de 1980). La incapacitat de Suárez per a fer front al canvi d'escenari parlamentari, sumat a alguns errors estratègics del propi president del govern (no inclusió dels barons en el govern) i les disfuncions

unes elits que es situaven sota l'òrbita de la UCD d'Adolfo Suárez i per unes elits de l'oposició que majoritàriament s'identificaven amb l'esquerra política i social, i amb diversos "ismes" ideològics que pretenien trobar un ressò social i un espai electoral propi. La tasca d'oposició solidària de quasi tots els partits d'esquerres i nacionalistes, clarament antifranquistes, la voluntat de trobar un espai en el sistema de partits espanyol, l'atorgament de la responsabilitat governamental a una sola formació política amb lligams amb les elits franquistes i la manca d'interès a participar en un procés polític difícil i poc precís, ens permeten entendre per què en aquells primers anys la UCD va governar en solitari i sense un pacte formal de legislatura amb altres formacions polítiques" (Matas, 1999: 10).

⁴⁶⁸ Sobre les condicions de CiU per la investidura i les raons formals de la negativa vegeu Cornudella (2000: 161-3).

⁴⁶⁹ Cal recordar que el PNB s'havia mostrat partidari de votar No en el referèndum constitucional. Sobre l'estratègia del PNB durant aquests anys vegeu Pérez-Nievas (2002)

causades pel funcionament d'una organització presidencialista i molt centralitzada són les claus que expliquen la crisi que viurà la UCD a partir de 1979⁴⁷⁰.

A mesura que aquesta situació de clara inestabilitat parlamentària de la UCD va fent-se més evident, CiU intenta obtenir els màxims rèdits polítics: buscant el màxim protagonisme polític, intentant debilitar la UCD, etc. La crisi que viuen els *ucedistes* juntament amb el paper clau de la Minoria Catalana li atorguen una capacitat d'influència molts cops decisiva en els grans moments de la legislatura: la moció de censura del PSOE contra Adolfo Suárez (maig de 1980); la qüestió de confiança plantejada pel govern Suárez (setembre de 1980); la investidura de Calvo Sotelo com a president del govern (febrer de 1981)⁴⁷¹.

1.2 Les eleccions municipals de 1979

Pocs dies després de la investidura de Suárez i poques setmanes més tard de les eleccions generals es celebren les eleccions municipals (3 d'abril de 1979). Això suposa, evidentment, que una part de la precampanya de les eleccions municipals coincideix amb els efectes de les eleccions generals i, en especial amb la investidura de Suárez. Els resultats electorals a nivell espanyol suposen el manteniment de les tendències de vot mantingudes en les eleccions generals, tot i que la política de pactes porta a un cert predomini de l'esquerra, especialment en els municipis més grans.

A Catalunya les eleccions municipals serveixen a tots els partits de test sobre la seva implantació política en el territori i sobre la capacitat de lideratge dels seus principals quadres intermitjos. La principal preocupació està centrada, evidentment, en la implantació territorial, especialment en les zones menys poblades. Per tal de suplir aquestes mancances els partits, especialment en l'esquerra, es presenten com a agrupacions d'electors que serveixen per aliar a socialistes i comunistes⁴⁷². Per contra, CiU fa un important esforç per anar en solitari. CiU presenta llista a més de 422 dels 937 municipis catalans i participa, a més, en més de 200 agrupacions d'electors.

⁴⁷⁰ En paraules de Hopkin "la crisis interna de UCD fue en gran medida consecuencia del descenso de la autoridad de Adolfo Suárez para liderar el partido, un descenso que puede explicarse en parte por las divisiones internas del partido y las dificultades ambientales con que tuvo que enfrentarse después de 1979, pero que deben considerarse también consecuencia de su estilo particular de liderazgo" (Hopkin, 1999: 188). Vegeu també, en aquest sentit, els treballs de Caciagli (1986) i Huneus (1985)

⁴⁷¹ Vegeu Cornudella (2000).

⁴⁷² Respecte aquest punt vegeu Vallès (1981: 42).

L'esforç dedicat a implantar-se territorialment per les eleccions de 1979 sembla rellançar l'aliança⁴⁷³.

Taula 4.3 Eleccions Municipals 1979. Catalunya. Resultats per províncies.

Sigles	CATALUNYA		BARCELONA		GIRONA		LLEIDA		TARRAGONA	
	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.
PSC-PSOE	712.288	26,6	602.993	29,4	47.790	20,4	18.684	11,8	42.821	18,5
PSUC	539.875	20,2	482.629	23,5	17.298	7,4	10.936	6,9	29.012	12,5
CiU	498.530	18,6	371.265	18,1	64.836	27,6	20.120	12,7	42.309	18,3
CC-UCD	356.931	13,3	244.586	11,9	34.380	14,7	29.667	18,8	48.298	20,9
ERC	102.203	3,8	73.426	3,6	11.413	4,9	8.528	5,4	8.836	3,8
CD	35.422	1,3	30.263	1,5	55	0,0	1.181	0,7	3.923	1,7
Cens	4.393.499		3.417.233		336.904		267.374		371.988	
Vots vàlids	2.675.039		2.051.202		234.496		158.167		231.174	

Font: Equip de Sociologia Electoral (1981: 206-207).

Hem exclòs de la comparació les diverses agrupacions d'electors.

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; PSUC-PCE: Partit Socialista Unificat-PCE; CiU: Convergència i Unió; CC-UCD: Centristes de Catalunya-UCD; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; CD: Coalición Democrática

Donades les dificultats d'implantació dels partits i la singularitat pròpia de cada municipi cal anar amb compte en la comparació entre els resultats d'aquestes eleccions municipals amb els d'anteriors comicis⁴⁷⁴. Tot i així, els resultats mostren certa continuïtat respecte a les eleccions generals celebrades el mes anterior.

En termes de vot, les eleccions mostren una vegada més la fortalesa dels partits d'esquerres (PSC, PSUC), especialment a Barcelona i la seva àrea⁴⁷⁵. La sorpresa d'aquestes eleccions la constitueix, però, el notable retrocés electoral que experimenta CC-UCD respecte a les eleccions generals del més anterior⁴⁷⁶. Aquest retrocés situa a

⁴⁷³ Com afirma Marcet "la limitació que, des del punt de vista electoral, semblava encallar el projecte de Convergència des del juny de 1977, troba un camí de superació a través de l'organització i implantació en els pobles de grandària mitjana i petita." (Marcet, 1984: 81).

⁴⁷⁴ Segons Marcet (1984: 82) "la manca d'homogeneïtat de les candidatures municipals i la nombrosa presència d'agrupacions d'electors i candidatures independents impossibilita la presentació globalitzada de resultats". És cert que les característiques de les eleccions municipals converteixen a cada municipi en una elecció autònoma (més encara en aquestes primeres eleccions municipals) que, en conjunt, constitueixen una realitat autònoma respecte a la política general. Ara bé, com que és obvi que un anàlisi de cada un dels escenaris plantejats en els més de 900 municipis de Catalunya no tindria sentit sembla raonable, tot i el risc de distorsió que pugui comportar, intentar una agrupació tant dels resultats electorals com de la presència institucional que se'n deriva. Sobretot per contrastar la presència o no de nous diversos competidors en les quatre circumscripcions catalanes i (tot i el risc) la seva capacitat d'atracció.

⁴⁷⁵ El PSC mantindrà una notable penetració electoral a Girona i Tarragona. No així el PSUC, que tindrà la major part del vot concentrat gairebé exclusivament en la província de Barcelona.

⁴⁷⁶ El retrocés de CC-UCD en alguns casos (Girona, Lleida) és gairebé de la meitat del vot aconseguit el més anterior. En el cas de Barcelona, on la pèrdua de vot és més important en termes absoluts les pèrdues són de prop de 140.000 vots.

la UCD significativament per darrere de CiU trencant la situació de relatiu equilibri que es mantenia en el centre-dreta des de 1977⁴⁷⁷. Tot i així, el control de les diputacions no democràtiques permet que CC-UCD sigui la força més votada a Lleida i Tarragona⁴⁷⁸.

A diferència de CC-UCD, CiU experimenta per primer cop des de 1977 un lleuger creixement electoral que en bona mesura és conseqüència de l'esmentat esforç d'implantació arreu del territori. Aquest creixement en vots li permet recuperar la seva posició de primera força política a la província de Girona i desmarcar-se significativament de la UCD a la de Barcelona. Com veurem tot seguit, la presència institucional de CiU en els municipis mitjans i petits reforçarà encara més la impressió d'un canvi de domini en el centre dreta.

Un dels debats importants de la precampanya electoral municipal de 1979 és la formació de *Blocs de Progrés*⁴⁷⁹. Un cop passades les eleccions, la formació dels governs municipals en els llocs on no hi hagin majories reobre la necessitat de *pactes de progrés* que serveixen (com a Barcelona ciutat) per a marginalitzar a CC-UCD del govern⁴⁸⁰.

Taula 4.4. Regidors i Diputats Provincials. Eleccions de 1979.

Sigles	CATALUNYA		Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona	
	Reg.		Reg.	D.P.	Reg.	D.P.	Reg.	D.P.	Reg.	D.P.
CiU	1.765		852	19	456	14	149	3	308	8*
PSC	915		525	17*	188	4	67	1	135	5
PSUC	556		412	12	46	0	20	0	78	2
CC-UCD	1.266		301	3	290	6	347	10*	328	12
ERC	204		49	0	73	0	53	0	29	0
Altres (Ind)	3.528		1.111	0	718	0	1.104	10	595	0

Font: Pels regidors, IDESCAT. Pels Diputats Provincials, Marcet (1984: 84)

*Presidents: A Barcelona, Josep Tarradellas (fins 1980) i Francesc Martí (PSC). A Girona, Arcadi Calzada (CDC). A Lleida, Jaume Culleré (CC-UCD). A Tarragona, Francesc Cailà (CDC).

⁴⁷⁷ Com diu Vallès (1981): "UCD perd sovint – i de vegades espectacularment- bona part dels sufragis de les esmentades eleccions parlamentàries, fet tant més significatiu ja que no té a la seva dreta cap competidor qualificat a l'haver-se inhibit Coalició Democràtica. Aquest doble moviment altera la posició relativa entre CC-UCD i CiU, que per primera vegada –des de 1977- assoleix una presència significativa a la major part del territori català, tant més important quant menor és la dimensió dels municipis" (Vallès, 1981: 43).

⁴⁷⁸ Sobre el paper dels governadors civils en aquestes primeres eleccions vegeu Hopkin (1999: 127-131). Per una anàlisi electoral més completa de CC-UCD vegeu l'obra de l'Equip de Sociologia Electoral (1981).

⁴⁷⁹ Segons Vallès "L'intent global d'un *bloc de progrés* que agrupi a convergents, socialistes i comunistes no és recollit per les dues primeres forces polítiques, que prefereixen els pactes postelectorals" (Vallès, 1981: 42).

⁴⁸⁰ Segons Salvador "Hi intervenien socialistes, comunistes, CiU i ERC. Es comprometien a donar suport com a alcalde al primer candidat de la llista més votada, distribuint però el govern municipal entre tots els partits. El pacte es va trencar a finals de 1981" (Salvador, 1988: 213).

Si en termes electorals aquestes eleccions mostren notables pautes de continuïtat respecte a les generals, cal destacar el canvi que suposen respecte a la presència municipal. La força de la implantació de CiU i CC-UCD en el territori (especialment en els municipis més petits) serveix per a que puguin aconseguir la majoria en nombrosos municipis. En canvi, la millor implantació de l'esquerra en les zones industrials dóna a aquesta el control dels municipis de Catalunya més poblats. Finalment, l'existència de nombroses candidatures independents dóna als partits polítics una extraordinària capacitat per a atraure a la nova elit local i integrar-la en les seves estructures organitzatives⁴⁸¹.

Un cop realitzades les eleccions locals es constitueixen les diputacions provincials. El resultat de les eleccions municipals mostra la implantació territorial de CiU a les províncies de Girona i Barcelona on és la força política amb més representants provincials. La política d'aliances afavoreix, tanmateix, que CiU governi a les diputacions de Girona i Tarragona.

1.3 L'Estatut d'Autonomia i les eleccions autonòmiques de 1980: la victòria de CiU

L'escenari electoral

Un cop elaborat l'avantprojecte de la Constitució, a començaments de 1978, s'inicia a Catalunya una campanya a favor d'elaborar l'Estatut d'Autonomia (*Guanyem la Constitució, Guanyem l'Estatut*). El 15 de juny de 1978 es convoca una reunió dels parlamentaris catalans a Madrid on es decideix de comú acord iniciar el procés de redacció del text estatutari. Poc després, el juliol, es designa la comissió redactora (*Comissió dels Vint*) de l'avantprojecte on hi assisteixen per UDC Anton Cañellas i per CDC Miquel Roca, Macià Alavedra i Josep Sendra. En els debats d'aquesta comissió celebrats a Sau van resoldre-se els aspectes més problemàtics com són el de la llengua⁴⁸², les competències, les institucions de la Generalitat⁴⁸³, i sobretot, les finances⁴⁸⁴, i el sistema electoral⁴⁸⁵. El posterior tràmit de l'avantprojecte al ple dels

⁴⁸¹ Pel que respecte al procés de creació de les elits locals vegeu les obres de Capo, et. alt (1988), Baras (1992, 1997); Baras, Botella, Colomé (1991) i Subirats i Vallès (1991).

⁴⁸² CDC i ERC es mostren partidaris de l'obligatorietat del català (Sobrequés, 1998: 655).

⁴⁸³ CDC es partidària de deixar el capítol institucional per un Estatut Interior aprovat pel Parlament de Catalunya, però en aquesta qüestió els partits d'esquerres imposen els seus criteris (Sobrequés, 1998: 657).

⁴⁸⁴ Com explica Sobrequés "Convergentes i socialistes mantenien criteris diferents quant als recàrrecs sobre els impostos estatals. Els representants de CDC deien que calia incloure'ls en l'Estatut, encara que no s'apliquessin, perquè era una possibilitat admesa per la Constitució a la que no s'havia de renunciar.

parlamentaris catalans no suscita canvis molt rellevants al text aprovat en la comissió dels vint⁴⁸⁶, tret de la definició de les circumscripcions del sistema electoral⁴⁸⁷.

Un cop aprovada la Constitució, l'Assemblea de parlamentaris aprova el projecte d'Estatut d'Autonomia i l'envia al Congrés de Diputats el dia abans de la dissolució de les cambres constituents per les eleccions de març de 1979. Aquest oportunisme afavoreix que, tot i les sensibles modificacions fetes en el projecte d'Estatut per les Corts Generals⁴⁸⁸, el text sigui provat el mateix estiu de 1979 (13 d'agost de 1979). Un cop passats els tràmits parlamentaris, el text fou votat en referèndum el dia 25 d'octubre de 1979. A partir de llavors, comença la cursa electoral per a la constitució del Parlament de Catalunya.

La importància d'aquestes primeres eleccions és innegable doncs hi ha en joc l'elecció democràtica del primer president de la Generalitat després de la Guerra Civil i, alhora, la construcció de l'administració autonòmica. Tot i el caràcter parlamentari de la figura del president de la Generalitat, la importància simbòlica del càrrec, les estratègies publicitàries dels diferents partits i el paper dels mitjans de comunicació converteixen l'elecció, des del primer moment, en una aferrissada cursa de tipus presidencialista.

Les aliances que es formen per a les eleccions de març de 1980 tenen bastant en comú amb les que es presenten l'any 1979, especialment pel que fa a les principals forces polítiques. Els canvis afecten als partits més petits i a aquells que es troben en els extrems ideològics: el cas més significatiu és el de la dreta més conservadora, que després del fracàs de *Coalición Democràtica* en les eleccions de 1979, decideix

En canvi els socialistes no volien que l'Estatut recollís aquests recàrrecs per deixar ben clar que l'autonomia no suposaria cap increment de la pressió fiscal" (Sobrequés, 1998: 664). Vegeu també Sobrequés (1998: 660-1).

⁴⁸⁵ CDC, AP i UCD-UCC aposten perquè cada comarca sigui una circumscripció o bé donar una prima de sobrerrepresentació a les províncies menys poblades. L'esquerra, per contra, es mostra més partidària de fer la representació el més proporcional possible.

⁴⁸⁶ En aquestes sessions CDC i ERC demanen que es reconsideri la obligatorietat del català però les seves posicions són derrotades per l'acord de la resta de forces polítiques. En aquesta qüestió finalment s'arriba un acord intermig que satisfà a tots els partits tret del senador Xirinacs.

⁴⁸⁷ La proposta final és la negociada entre el PSC i el PSUC i votada en contra per la resta de partits catalans. Sobre aquestes negociacions vegeu Sobrequés (1998: 689 i ss).

⁴⁸⁸ Com assenyala Balcells: "en la difícil negociación en Madrid los parlamentarios catalanes tuvieron que aceptar el mantenimiento de las Diputaciones provinciales y de los gobernadores civiles, a los que se sumaría la existencia de un delegado del Gobierno para Cataluña; el paso de la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de enseñanza a plena, calificativo peligrosamente ambiguo; la renuncia al traspaso del orden público a la Generalitat, que podría únicamente crear una policía autonómica; el Estado se reservaba el régimen económico de la seguridad social y el nombramiento del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña y se modificaba a la baja el criterio que regiría la participación de la Generalitat en los ingresos del Estado" (Balcells, 1999: 187).

canviar d'imatge sota el nom de Solidaritat Catalana⁴⁸⁹. Des d'una altra òptica, cal remarcar també la participació del *Partido Socialista Andaluz* que intenta explotar el suposat greuge cap els andalusos que viuen a Catalunya.

Tot i la continuïtat de l'oferta en la franja central de l'espectre polític, el cert és que des de 1979, la fi del consens i els canvis d'estratègia de l'oposició tenen notables efectes en les opcions de victòria de les diferents forces polítiques en les eleccions catalanes. Mentre el PSOE surt reforçat de la seva crisi de l'estiu i tardor de 1979 (dimissió de González per la definició marxista), són molts els elements que afecten la credibilitat política de la UCD: el paper del govern respecte a l'autonomia andalusa; el creixent enfrontament entre el president del Govern espanyol i els barons del grup parlamentari; el trencament dins de CC-UCD en el moment de convertir-se en partit polític per presentar-se units a les eleccions al Parlament⁴⁹⁰, etc. Alhora, el procés d'unificació dels tres partits que a Catalunya componen CC-UCD l'any 1979 troba resistències per part de sectors de l'aparell reticents a perdre influència; per lluites personalistes entre la "vella guarda" i "joves tecnòcrates", i per la manca d'acords en el repartiment del poder. Fruit d'aquestes traves, la Unió del Centre de Catalunya (Miró) acaba decidint no incorporar-se al partit en el mateix congrés d'unificació (desembre de 1979). Però a més del fracàs d'aquest congrés, la seva incapacitat de presentar-se realment com una alternativa enfront d'una majoria d'esquerres és una de les principals raons dels seus pobres resultats (a favor de CiU) en les primeres eleccions al Parlament⁴⁹¹.

La presidencialització de la campanya, juntament amb el desgast polític de la UCD i l'habilitat de CiU de presentar-se com el principal defensor dels interessos de Catalunya expliquen perquè a començaments de 1980 la majoria de l'electorat quins són els dos candidats amb més possibilitats: Reventós i Pujol. Aquesta polarització de la cursa electoral deixarà sentir els seus efectes en els resultats electorals i té notables conseqüències polítiques.

El resultat de les eleccions del 20 de març de 1980 suposen un canvi important en el subsistema de partits català perfilat entre 1977 i 1979. CiU es situa per primer cop com

⁴⁸⁹ Per a la història del PP a Catalunya vegeu Baras i Barberà (2000: 197 i ss).

⁴⁹⁰ La conversió de CC-UCD a partit polític que es du a terme durant el desembre de 1979 acaba provocant que una part dels centristes catalans (Miró, Molins) s'escindeixin i optin, de cara a les eleccions al Parlament, per donar suport a CiU. Bartomeus (2000: 334 i ss). Aquesta crisi més les creixents tensions dins d'UCD entre els *barons* i Suárez debiliten la posició de sortida de la UCD catalana.

⁴⁹¹ Sobre la UCD a Catalunya vegeu Culla (1989: 20) i Bartomeus (2000).

el partit més votat, no només a nivell del conjunt de Catalunya, sinó també en totes i cada una de les quatre circumscripcions catalanes. Bona part del triomf de CiU és degut a la desfeta electoral de CC-UCD que, en aquests comicis, perd pràcticament la meitat dels vots aconseguits en les eleccions generals de 1979. A l'esquerra, mentre el PSC passa a ser la segona força política amb una notable reducció de vots, el PSUC manté bona part de la seva base electoral, ERC aconsegueix duplicar el seu número de vots i el PSA obté representació parlamentària. En l'espai conservador, Solidaritat Catalana fracassa de nou en l'intent de revalidar la representació perduda l'any 1979 i queda com a força extraparlamentària⁴⁹².

Taula 4.5. Eleccions al Parlament de Catalunya 1980. Resultats per circumscripcions.

Sigles	CATALUNYA			BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
CiU	752.943	27,8	43	570.670	27,2	26	84.451	37,1	7	45.162	28,2	5	52.660	23,6	5
PSC-PSOE	606.717	22,4	33	485.324	23,2	22	44.691	19,6	4	30.812	19,3	3	45.890	20,6	4
PSUC	507.753	18,8	25	435.887	20,8	20	21.253	9,3	1	16.968	10,6	1	33.645	15,1	3
CC-UCD	286.922	10,6	18	171.122	8,2	7	34.482	15,2	3	37.405	23,4	4	43.913	19,7	4
ERC	240.871	8,9	14	173.815	8,3	8	24.201	10,6	2	19.565	12,2	2	23.290	10,4	2
PSA	71.841	2,7	2	63.442	3,0	2	2.992	1,3	0	1.062	0,7	0	4.345	2,0	0
SC	64.004	2,4	0	53.967	2,6	0	3.288	1,5	0	-	-	-	6.749	3,0	0
Cens	4.432.776		135	3.444.779			337.842			270.647			379.508		
Vots vàlids	2.705.413	100	135	2.094.681	100	85	227.526	100	17	159.922	100	15	223.284	100	18

Font: Departament de Governació. Generalitat de Catalunya

S'inclouen sigles amb representació parlamentària en aquestes eleccions i a les Corts Generals del moment.

Sigles: CiU: Convergència i Unió; PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; PSUC: Partit Socialista Unificat de Catalunya; CC-UCD: Centristes de Catalunya-UCD; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; PSA: Partido Socialista de Andalucía-Partido Andaluz; SC: Solidaritat Catalana (AP).

Per circumscripcions, CiU aconsegueix imposar-se a totes les províncies, fins i tot a la de Barcelona i Tarragona on fins ara mai havia aconseguit erigir-se com a primera força política. La disputa entre CiU i CC-UCD es decanta clarament respecte al primer especialment a Barcelona on CC-UCD obté menys vots que ERC. Tot i així, CC-UCD continua sent la segona força política a Lleida i la tercera a Girona i Tarragona. Com veurem més endavant, tot i duplicar el seus resultats electorals ERC no representa una amenaça per CiU.

⁴⁹² Una anàlisi de les eleccions de 1980 a Vallès (1981: 50), Marcet (1984: 92), Pallarès (1988: 231) i Baras i Matas (1998a).

Així doncs, el subsistema de quatre partits aparegut amb les eleccions de 1977 i de domini de l'esquerra evoluciona ara cap a un sistema de tres partits importants (CiU, PSC, PSUC) més dos de menors (ERC, CC-UCD), on el domini de l'esquerra és qüestionat⁴⁹³. A banda de l'augment electoral d'ERC, el canvi més important en el subsistema de partits es deu, principalment, a la desfeta electoral de CC-UCD. Amb el sotrac electoral dels homes de Suárez, la pugna entre CiU i CC-UCD pel domini de l'electorat catalanista moderat queda, a partir d'aquestes eleccions, definitivament inclinada en favor del primer.

A partir de 1980, i com passa també en bona part dels partits espanyols, bona part dels partits catalans entren, per raons diverses, en crisis internes de diversa magnitud. De tots els partits del subsistema, només CDC queda al marge de disputes internes. Això contribueix notablement a reforçar la seva imatge de partit de govern i, alhora, a reforçar les seves aspiracions de victòria electoral l'any 1984.

El PSC, que ha aconseguit mantenir la seva unitat interna i uns excel·lents resultats electorals viu, des de després de les eleccions de 1980, un intens període de crisi interna que en fa perillar la unitat i fa perdre part de la credibilitat guanyada des de les primeres eleccions democràtiques. L'estratègia del socialistes durant aquests anys passa, fonamentalment per preservar la seva unitat interna tot i que això comporti una imatge de *feblesa* o de *manca d'energia* en la seva tasca d'oposició i, alhora, una erosió de la seva imatge nacionalista.

El primer moment on apareix el perill de trencament el constitueix l'oferta de Jordi Pujol per formar una gran coalició per governar Catalunya després de les eleccions de 1980. Per tal de mantenir la unitat interna, els socialistes catalans opten per refusar la proposta de Pujol. La mateixa situació es reproduïx, de nou, en el II congrés del PSC⁴⁹⁴. La dificultat per garantir la unitat de totes dues tendències és tant gran que Joan Raventós, incapaç de tancar una executiva d'unitat, es veu obligat a renunciar al liderat en favor de Raimon Obiols. Tot i que les principals tesis d'Obiols són acceptades pel congrés, la debilitat amb que surt escollit el nou líder del partit,

⁴⁹³ Com explica Vallès: "L'esquema quartipartit sorgit de les eleccions del 1977 i confirmat el 1979 es converteix en un model més complex, en el qual només tres formacions –CiU, PSC i PSUC– superen el 10 per cent del cens, seguides d'altres dues –CC-UCD i ERC–, situades entorn del 5 per cent. La clara orientació a l'esquerra del primer model queda també molt matisada, car només podria parlar-se ara d'orientació a l'esquerra amb el còmput addicional dels vots d'ERC i el PSA" (Vallès, 1981: 50).

⁴⁹⁴ En aquest congrés el problema és de tipus ideològics doncs mentre una part del partit (la tendència "obrerista") defensa que el PSC ha de ser una federació més del PSOE i rebutja les idees del catalanisme, l'altra (el sector "unitari") proposa la supressió de les quotes de representació pactades en la constitució, la lliure associació i el catalanisme (Colomé, 1988: 37).

juntament amb la seva manca de popularitat són dos seriosos obstacles per a elaborar una oposició forta⁴⁹⁵.

Però el principal element de divisió interna i de conflicte dins del socialisme català és la posició del PSC davant de la LOAPA⁴⁹⁶. El fet que Ernest Lluch, que encapçala la representació del PSC a Madrid, es negui a presentar les esmenes preparades pels socialistes catalans és interpretat com una seriosa mostra de debilitat i de *subordinació* als interessos del PSOE⁴⁹⁷. Aquesta debilitat és accentuada, a més, amb la pèrdua del grup parlamentari del PSC a partir de 1982 per l'aplicació del nou reglament del Congrés dels Diputats⁴⁹⁸. No cal dir que aquesta debilitat és constantment recordada pels rivals del PSC (CiU però també el PSUC) per a qüestionar si són els més adients per governar la Generalitat de Catalunya.

Tots aquests conflictes semblen passar a un segon pla quan les eleccions tenen un abast espanyol. És possible que l'extraordinari carisma de Felipe Gonzalez serveixi per a compensar aquesta crisi del socialisme català. Així ho reflectiran l'alta participació i els excel·lents resultats del PSC l'any 1982 i 1983. Més diferent és, tanmateix, el que passa en les eleccions de 1984⁴⁹⁹.

També els altres dos principals partits que componen el subsistema de partits català, el PSUC i CC-UCD entren, a partir de 1980, en una espiral de conflictes interns que té el seu origen en les crisis dels respectius partits espanyols, el PCE i la UCD. Tot i l'autonomia relativa que tenen el PSUC i CC-UCD, cap dels dos no és capaç de substreure's a la crisi dels seus homòlegs. El resultat de tot plegat es fa patent en les eleccions de 1982 i 1983 que posen de relleu que tots dos partits han perdut el pes específic que havien tingut a Catalunya i Espanya durant els anys de la transició.

El PSUC, que és el partit amb suports més estables entre l'any 1977 i 1980 i amb millors resultats d'un partit comunista a Espanya entra en crisi després de les

⁴⁹⁵ Lorés diu "La situació fou tan greu que Raimon Obiols, en lloc de dirigir els seus esforços a mostrar públicament la catalanitat del PSC, hagué de recompondre, amb concessions i forçades inhibicions, els mínims de la unitat socialista" (Lorés, 1984: 76).

⁴⁹⁶ Segons Boix "Raventós afirma que el PSC apoyó la LOAPA por la amenaza explícita de González y Guerra de romper la unidad del socialismo catalán" (Boix, 1997: 169).

⁴⁹⁷ Tot i que Lluch fou destituït, amb la victòria del PSOE fou nomenat ministre de Sanitat del primer govern González. Sobre aquesta crisi vegeu Colomé (1988: 37 i ss).

⁴⁹⁸ Per a una anàlisi de l'evolució de les relacions PSC-PSOE vegeu Colomé (1988: 59 i ss).

⁴⁹⁹ Aparentment el PSC parteix amb l'avantatge d'haver aconseguit integrar el PSA, que en les eleccions de 1980 havia obtingut dos diputats al parlament de Catalunya. D'altra banda, també és cert que l'any 1984 les polítiques que ha d'aplicar el govern González per sortir de la crisi econòmica encara no estan produint efectes positius.

eleccions autonòmiques de 1980. A les portes del Vè Congrès del PSUC, la facció prosoviètica, que té el control del secretariat d'organització s'alia amb la facció leninista per tal de derrivar el Comité Executiu encapçalat per Antoni Gutiérrez Díaz (proper a posicions eurocomunistes). No serà fins al cap d'uns mesos que els leninistes canvien de nou d'aliança per expulsar a la facció prosoviètica, que acaba constituint el Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC)⁵⁰⁰. Després d'aquesta profunda crisi interna i dels efectes que això provoca també en el PCE, les expectatives electorals del partit es veuen considerablement rebaixades tot i les reiterades apel·lacions a la *unitat de l'esquerra*. Tampoc contribueix a aquesta imatge la fracassada moció de censura que el PSUC presenta a Jordi Pujol el mes de setembre de 1982, poc abans de les eleccions generals. La derrota d'una moció que difícilment podia guanyar contribueix encara més a demostrar la seva desorientació política.

A Catalunya els problemes que es generen en el procés d'unificació de CC-UCD de 1979 entre la *vella guarda* i els *joves tecnòcrates* pel repartiment del poder no deixen d'agreujar-se. A partir de 1981 són primer les greus disputes internes entre Suárez i els barons, i després entre els mateixos barons els que divideixen el partit. A mesura que la crisi de la UCD espanyola vagi augmentant i, més encara, en la mesura que aquesta crisi estigui centrada en el conflicte centre-perifèria el partit anirà perdent suports populars i nombroses baixes de militants⁵⁰¹. Una part d'aquests constitueixen la base tant del CDS com del PDP catalans. Una part cada cop més important va integrant-se progressivament a AP. Finalment, a partir de 1983 la UCD desapareix com a partit polític.

També difícils són les circumstàncies per AP. Els resultats de 1977 demostren clarament les dificultats d'implantació de la dreta espanyola a Catalunya, més encara quan aquesta dreta (López Rodó era el candidat) no aconsegueix marcar distàncies respecte al franquisme. Per tal de millorar aquesta imatge, AP es presenta en les eleccions de 1979 i 1980 amb aliances i candidats (Senillosa, Echevarría) que tinguin un perfil propi. I tampoc així obté cap tipus d'èxit. No és fins a la crisi de la UCD que aquesta estratègia comença a funcionar. Els resultats de les eleccions generals de

⁵⁰⁰ Una anàlisi de la crisi del PSUC a Vega i Erroteta (1982) o Cortés (1997).

⁵⁰¹ Per una trajectòria més detallada de la crisi de la UCD a Catalunya vegeu Culla (1989) i Bartomeus (2000).

1982 demostren que AP ja comença a arrelar a Catalunya, tot i que encara ho fa amb unes quotes molt per sota de la mitjana espanyola⁵⁰².

L'escenari parlamentari

La important i simbòlica victòria electoral de CiU en les eleccions de març de 1980 és, tanmateix, una precària victòria en termes parlamentaris. CiU obté 43 escons i requereix, per tant, d'altres suports parlamentaris per a la investidura del candidat a la presidència de la Generalitat, Jordi Pujol⁵⁰³. Són diverses les possibilitats de formació del govern per part de CiU. Tanmateix, des de bon començament Pujol sembla apostar per una gran coalició amb el PSC i amb ERC per engegar amb un ampli consens l'elaboració de les primeres lleis autonòmiques i la construcció de l'administració catalana. Ara bé, tant la negativa del primer partit de l'oposició, com també la d'ERC a formar part d'un govern amb CiU descarta definitivament aquesta possibilitat⁵⁰⁴.

També Suárez insisteix de nou per arribar a acords entre UCD i CiU tant al Congrés com al Parlament. Des de CiU, però, es continua rebutjant qualsevol acord més enllà dels pactes puntuals. A les reticències de CiU de formar un govern de coalició amb la UCD, cal afegir-hi, alhora, la incapacitat dels grups de l'oposició per a formar una majoria de govern alternativa (PSC+PSUC+ERC)⁵⁰⁵. En previsió de que a Catalunya es reproduïxi en la primera legislatura el consens de la legislatura constituent espanyola, CiU opta finalment per a formar un govern en minoria amb suports puntuals.

De cara a garantir la investidura, CiU busca tant l'ajuda d'ERC com de CC-UCD. Per acostar posicions a ERC dóna suport a l'elecció del seu candidat a presidir la cambra, Heribert Barrera⁵⁰⁶. En el cas de CC-UCD, s'ofereix, a canvi, el recolzament en el Congrés dels Diputats⁵⁰⁷. Així, tot i que en la primera volta tant ERC com CC-UCD

⁵⁰² Sobre AP a Catalunya vegeu Baras i Barberà (2000).

⁵⁰³ La majoria absoluta en el Parlament de Catalunya és de 69 escons.

⁵⁰⁴ Per a Matas: "La ausencia de mayoría absoluta por parte de CiU en aquellas elecciones generó un proceso de negociación entre la coalición y algunas fuerzas políticas con representación para formar gobierno de coalición que aunara aquella mayoría. Las ofertas que CiU hizo al PSC y a ERC fueron, sin embargo, desestimadas por ambos partidos y, finalmente, CiU gobernó en solitario y en minoría con el apoyo de ERC y de CC-UCD" (Matas, 2000: 94). Sobre les raons del PSC per refusar-la vegeu Colomé (1984: 35-6).

⁵⁰⁵ Més endavant Raimon Obiols considerarà com un error no haver explorat aquesta possible entesa (Colomé, 1984: 35).

⁵⁰⁶ Això va en detriment del candidat de CiU, Miquel Coll i Alentorn, d'UDC. Sobre aquest punt vegeu Balcells (1999:321) L'elecció de Barrera com a president del Parlament és produïx el 10 d'abril.

⁵⁰⁷ Cal tenir present que en aquells moments s'està a punt de debatre la moció de censura del PSOE en el Congrés dels Diputats, i la UCD necessita del suport de CiU per a passar-la.

s'abstenen, en la segona el seu vot afirmatiu deixa a Pujol amb una majoria més que suficient per a formar govern.

Aquesta majoria es mantindrà, de fet, molt estable al llarg de la tota la legislatura⁵⁰⁸. Cal destacar, però, l'habilitat de Pujol i la responsabilitat dels partits de l'oposició per tal de buscar, al llarg d'aquests primers anys, acords molt amplis per a la tramitació de les principals iniciatives⁵⁰⁹. Com també passa amb la UCD, durant la legislatura constituent aquest clima de consens permetrà garantir, més enllà dels canvis en el sistema de partits i de la complexitat política del moment, el govern monocolor i minoritari de CiU. Aquesta placidesa només serà trencada per la moció de censura que presentarà el PSUC i pel clima de confrontació que s'obrirà entre la Generalitat i el govern espanyol per la tramitació de la LOAPA a partir de 1981.

2. Les oportunitats de CiU en un entorn turbulent.

Aquest apartat és dedicat a examinar, en primer lloc, com CiU aconsegueix els màxims redits de la debilitat de la UCD en el Congrés de Diputats sense que això li comporti excessius costos al Parlament de Catalunya. En segon terme s'analitzen alguns paràmetres per mostrar el progressiu domini de CiU sobre la resta de competidors, tant en l'espai electoral de centre dreta, com el nacionalista. Finalment, les darreres pàgines exploren el limitat marge de maniobra política que aquests escenaris permeten a Unió Democràtica.

2.1. Garantir l'estabilitat del govern, desgastar els competidors.

Com hem assenyalat, la interdependència entre l'arena espanyola i la catalana és un dels factors explicatius de la victòria de Pujol l'any 1980. El paper de la UCD en la tramitació de l'autonomia andalusa, juntament amb el creixent enfrontament entre

⁵⁰⁸ Com assegura Culla: Al llarg dels quatre anys següents, aquests suports no havien de faltar: mentre el seu secretari general, Heribert Barrera presidia el Parlament, ERC esdevingué una crossa fidel de la governabilitat catalana; amb CC-UCD, la relació inicial va ser de reciprocitat ja que el govern central d'Adolfo Suárez tampoc no tenia majoria absoluta. Després, a partir de 1981, la desintegració de la Unión del Centro Democrático (UCD) brindà a Pujol el suport a baix preu polític dels divuit diputats ucedistes en desbandada" (Culla, 2000: 77-8).

⁵⁰⁹ Per a Matas: "en aquella primera legislatura se aprobaron leyes fundamentales para la construcción de las instituciones de autogobierno de Cataluña, las cuales consiguieron el apoyo unánime de la cámara. Es decir, que la actividad parlamentaria de buena parte de aquella primera legislatura se caracterizó por una elevada responsabilidad de los partidos de la oposición y, en definitiva, por un consenso que facilitó la acción del gobierno de CiU" (Matas, 2000: 104).

Suárez i els barons debiliten la credibilitat *autonomista* de la UCD i, per tant, les seves opcions com alternativa de govern a Catalunya. La crisi interna que CC-UCD pateix en convertir-se en partit polític (sortida de Miró, Molins, etc) el desembre de 1979 contribueix encara més a erosionar l'alternativa de govern dels centristes. Per contra, CiU sap treure rendibilitat la seva posició clau a Madrid per tal de reforçar el seu discurs com a principal defensor dels interessos de Catalunya⁵¹⁰. A començaments de 1980 l'electorat catalanista moderat ja té clar que només Pujol constitueix una alternativa de govern a l'esquerra (PSC-PSOE). La campanya electoral reforça definitivament aquesta imatge.

En el període que s'obre després de les eleccions al Parlament de Catalunya, la interdependència és aprofitada per CiU en dues direccions: En primer lloc, per garantir l'estabilitat governamental (a Catalunya) en un escenari complex i potencialment inestable; però també, i sobretot, per tal de treure el màxim avantatge polític d'una UCD en crisi i descomposició. És a dir, l'escenari que s'obre a partir de 1980 torna a fer compatibles els dos grans objectius amb què CiU es planteja la política espanyola: presentar-se com el defensor de Catalunya i, alhora, com a peça clau de l'estabilitat política espanyola.

CiU manté l'estratègia de suports puntuals perquè ben aviat es veu la desigualtat política inherent a aquest tracte. A Catalunya la situació és de relatiu consens institucional i això permet a Pujol governar amb comoditat i consens amb la resta de forces polítiques sense fer molt explícit el seu suport respecte a la UCD. Però a Madrid, la tensa situació creada entre govern i oposició fa patent la creixent dependència de la UCD respecte de CiU. Això és fa evident, per exemple, quan poc després de la desfeta catalana, Felipe González presenti una moció de censura (maig de 1980) que perd segons l'aritmètica però guanya políticament perquè deixa en evidència la soledat de la UCD fonamentalment perquè en aquesta ocasió CiU opta per no recolzar el govern⁵¹¹. El mateix passarà amb els debats de pressupostos, amb la primera votació de la investidura de Calvo Sotelo, etc. A mesura que la crisi de la

⁵¹⁰ Com explica Cornudella: "la Minoria Catalana administra el seu suport al govern buscant la màxima rendibilitat. Quan vota a favor d'aquest [UCD] pretén obtenir contrapartides i quan no ho fa, ho aprofita per reclamar el caràcter nacionalista del partit davant de l'electorat" (Cornudella, 2000: 163).

⁵¹¹ Segons Cornudella: "La UCD per obtenir la victòria moral necessitava que el grup de CiU votés en contra de la moció. Davant la situació de debilitat de la UCD, aquesta intenta arribar a acords amb la minoria catalana. Però sempre que la UCD proposa una col·laboració més estable, el Comitè Executiu de CDC acorda continuar amb els pactes parlamentaris puntuals, com s'havia fet fins llavors" (Cornudella, 2000: 162).

UCD vagi aprofundint-se Pujol compta amb un factor afegit per a garantir la seva estabilitat: la futura integració dels parlamentaris de CC-UCD al projecte de CiU⁵¹².

2.2. La neixent hegemonia de CiU en l'espai de centre i en el nacionalisme.

La part final d'aquest apartat està dedicada a analitzar amb més deteniment la complexitat i estabilitat, en tant que elements constitutius de l'entorn i la possible hostilitat respecte a una determinada força política, en aquest cas, CiU⁵¹³. L'objectiu és mostrar com CiU aconsegueix imposar-se progressivament als seus competidors electorals en l'espai de centre i en el nacionalista.

Taula 4.6. Competitivitat electoral entre CiU i CC-UCD entre 1979-1980.

	1979 Cong. Dip.		1979 Munic.		1980 P.Cat.	
	Posició	Dif.	Posició	Dif.	Posició	Dif.
Barcelona	3 CiU 4 CC-UCD	-1,1	3 CiU 4 CC-UCD	6,2	1 CiU 4 CC-UCD	19
Girona	3 CiU 2 CC-UCD	-0,1	1 CiU 3 CC-UCD	12,9	1 CiU 3 CC-UCD	21,9
Lleida	4 CiU 3 CC-UCD	-15,8	2 CiU 1 CC-UCD	-6,1	1 CiU 2 CC-UCD	4,8
Tarragona	4 CiU 2 CC-UCD	-14,2	3 CiU 1 CC-UCD	-14,2	1 CiU 3 CC-UCD	3,9
Catalunya	4 CiU 2 CC-UCD	-3,2	3 CiU 4 CC-UCD	5,3	1 CiU 4 CC-UCD	17,2

Font: Elaboració pròpia. Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya.

La competitivitat electoral està expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció. En conseqüència els nivells de competitivitat són majors en quant menors siguin les diferències.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan CiU ocupa el primer lloc de la província en vots.

Dif.: Diferència entre CiU i CC-UCD a partir de % v.v. En negreta quan la diferència és favorable per a CiU.

Donada la manca de dades respecte a la ubicació ideològica dels partits en aquests primers anys, la definició de complexitat és centrada en el grau de competitivitat a què fa front CiU tant en el conjunt català com en cada una de les quatre circumscipcions catalanes respecte a CC-UCD i ERC⁵¹⁴.

Com hem vist en les pàgines precedents, les eleccions de 1977 marquen una situació d'aferissada competència electoral entre el PDC i la UCD tant pel que fa a Catalunya

⁵¹² Sobre la integració de personalitats centristes a CiU vegeu Culla (2000: 80).

⁵¹³ Sobre els conceptes de complexitat i competitivitat vegeu Panebianco (1990: 383 i ss).

⁵¹⁴ La competitivitat ha estat estimada per Sartori (1980: 261-62) com una propietat o atribut de la competència democràtica.

en conjunt com en la circumscripció de Barcelona i Lleida. A Girona i Tarragona la situació s'inclina, respectivament, a favor del PDC i UCD. En moltes de les circumscripcions (tret de Barcelona) la competència entre uns i altres és també la disputa per ser el partit més votat. La situació canvia en les eleccions generals de 1979 on la UCD s'imposa a CiU arreu del territori i, en els casos de Lleida i Tarragona amb un substancial marge de vots. Tot i que en el cas de Lleida i Tarragona aquesta situació d'avantatge per part de CC-UCD es manté en les eleccions municipals, a partir d'aquests comicis CiU passa de nou a tenir un petit avantatge respecte els homes de Suárez. A partir de les eleccions de 1980, la crisi cada cop més patent de la UCD deixarà a CiU amb l'hegemonia dels electors moderats. Aquesta hegemonia convertirà a CiU en la força més votada en totes les circumscripcions.

Taula 4.7. Competitivitat electoral entre CiU i ERC-FN/ERC entre 1977-1980.

	1979 Cong. Dip.		1979 Munic.		1980 P.Cat.	
	Posició	Dif.	Posició	Dif.	Posició	Dif.
Barcelona	3 CiU 5 ERC-FN	11,9	3 CiU 5 ERC	14,5	1 CiU 4 ERC	18,9
Girona	3 CiU 5 ERC-FN	20,6	1 CiU 5 ERC	22,7	1 CiU 5 ERC	26,5
Lleida	4 CiU 5 ERC-FN	8,1	2 CiU 5 ERC	7,3	1 CiU 5 ERC	16
Tarragona	4 CiU 5 ERC-FN	9,4	3 CiU 5 ERC	10,2	1 CiU 5 ERC	13,2
Catalunya	3 CiU 5 ERC-FN	12,2	3 CiU 5 ERC	14,8	1 CiU 5 ERC	18,9

Font: Elaboració pròpia. Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya.

La competitivitat electoral està expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció. En conseqüència els nivells de competitivitat són majors en quant menors siguin les diferències.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan CiU ocupa el primer lloc de la província en vots.

Dif.: Diferència entre CiU i ERC-FN/ERC a partir de % v.v. En negreta quan la diferència és favorable a CiU

A diferència del que passa entre CiU i CC-UCD, la competició entre ERC i CiU és en tot moment decantada a favor dels segons. La diferència és especialment significativa a la circumscripció de Girona i menor en la de Lleida però en conjunt la desigualtat de força a favor de CiU fa que ERC no suposi una greu amenaça durant aquest període.

2.3. Debilitats internes i limitacions de la conjuntura per a Unió.

Els resultats de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 donen a CiU una victòria per majoria relativa. En aquestes circumstàncies, els vuit escons aconseguits per Unió en el Parlament, tot i representar un petit percentatge sobre el total, semblen

guanyar una importància fonamental per tal de garantir l'acció de govern⁵¹⁵. Més encara en una cambra amb una altra igualtat relativa entre diversos rivals. En abstracte, doncs, la importància política d'UDC sembla atorgar-li un ampli marge de maniobra i una gran influència política.

La realitat, però, matisa significativament la importància d'UDC. Per començar cal recordar l'extrema debilitat (financera, sense líder electoral, etc.) en que queda el partit després de l'expulsió d'Anton Cañellas. La impossibilitat de concórrer autònomament en el proper cicle és el que condueix al debat sobre quina ha de ser la política d'aliances. En aquestes circumstàncies, l'opció per CDC fa impensable qualsevol possible acostament posterior a la UCD catalana ara liderada, precisament, per Cañellas. Conscients de la debilitat d'UDC, els pactes electorals que proposa CDC busquen limitar al màxim la capacitat de maniobra política que Unió pugui exercir. Per això un dels punts centrals de l'acord és la integració dels diputats d'Unió dins del grup parlamentari de CiU. Com ja hem explicat, aquesta integració sotmet a UDC a una disciplina de grup marcada per l'hegemonia de CDC. Finalment, la clara victòria electoral de CiU fa encara més impensable que Unió pugui plantejar-se qualsevol tipus de maniobra que pugui posar en perill la governabilitat.

Però, a més, també cal tenir present el context polític d'aquesta primera legislatura. En primer lloc, perquè tot i governar en minoria CiU compta, des de la investidura, amb el suport més o menys tàcit tant d'Esquerra Republicana de Catalunya (a qui ha cedit la Presidència del Parlament), com de la UCD (a qui dona un suport condicionat al Congrés dels Diputats). El suport tant d'ERC com de la UCD dona a CiU 75 escons, és a dir una clara majoria absoluta. En aquesta situació, els vuit escons d'UDC tenen, doncs, un pes encara més relatiu⁵¹⁶. Però, en segon terme, perquè aquesta legislatura està marcada, en moltes de les seves iniciatives polítiques, per un ampli consens entre totes les forces polítiques. Aquest consens fa encara més difícil que Unió pugui desmarcar-se políticament de CDC.

⁵¹⁵ Segons Sartori (1980: 153): "la importancia de un partido no está sólo en función de la distribución relativa del poder –como es evidente– sino también, y especialmente, en función de la posición que ocupa en la dimensión izquierda-derecha". La traducció empírica d'aquesta definició es basa en dues variables: les possibilitats de coalició i les possibilitats de xantatge. Sobre aquests aspectes vegeu Sartori (1980: 153 i ss).

⁵¹⁶ En un hipotètic trencament entre UDC i CDC, si aquest conservés el suport d'UCD i d'ERC només hauria de requerir els dos escons del PSA per obtenir els 69 escons que componen la majoria absoluta. Això a banda del cost polític que aquesta jugada política suposaria per UDC.

La situació tampoc millora si es considera que Unió té, al Congrés de Diputats, un sol escó⁵¹⁷. En definitiva, l'estructura d'oportunitats d'Unió en aquests anys és, tant en termes parlamentaris com polítics, d'un escàs marge de maniobra política. Per això, tota l'estratègia política (i organitzativa) dels democristians s'adreça a intentar superar el màxim d'aquestes limitacions. Les sortides intenten passar per la definició de determinades polítiques públiques que queden al marge del pacte (ensenyament, qüestions morals, etc) i la política respecte al *Pacte de Progrés* signat en l'Ajuntament de Barcelona.

3. UDC dins de l'aliança CiU: La cara i la creu.

La relació d'intercanvi desigual que significa el pacte entre UDC i CDC mostra la situació de debilitat dels democristians l'any 1978. En aquests primers anys, aquest intercanvi desigual és tolerat dins d'UDC perquè l'important és garantir la supervivència del partit. L'accés a les institucions, per bé que de manera clarament desigual respecte a CDC permet a Unió refer-se dels deutes electorals i començar a estructurar el partit. Ara bé, a mesura que es vagi garantint la supervivència, la desigualtat dels intercanvis juntament amb el protagonisme polític de CDC i de Pujol passa a ser considerar una amenaça per la identitat dels democristians i, per extensió, per la supervivència mateixa del partit.

3.1. CiU al govern: efectes polítics i organitzatius de l'aliança en CDC i UDC.

No es possible entendre les relacions de poder dins de l'aliança entre UDC i CDC sense estudiar prèviament els fenòmens polítics i organitzatius que van associats al seu funcionament. Cal tenir present però, que si bé aquests efectes es deixen sentir per igual sobre la vida de tots dos partits, els resultats que produeixen són ben diferents. Sobretot pel que respecta a la distribució de poder dins de cada partit i entre ells.

Les relacions entre UDC i CDC al llarg d'aquesta primera etapa són marcades per diversos fenòmens que condueixen a una devaluació substancial de la vida orgànica de l'aliança. El més destacat de tots és, sens dubte, el precipitat desplaçament d'una política centrada en les relacions orgàniques i els esforços per consolidar els

⁵¹⁷ Temporalment, durant la campanya electoral de 1980 Unió disposa de dos escons.

respectius partits, a una altra que dona prioritat a la vida institucional i les responsabilitats públiques.

Aquests desplaçaments es realitzen en diverses etapes i afecten a diversos àmbits: En la direcció, per exemple, el primer gran pas és la consolidació del Grup Parlamentari a Madrid i la creació dels grups municipals en les quatre capitals catalanes. L'adaptació a aquestes noves realitats resulta més fàcil a CDC que no a UDC. En els democristians, la direcció orgànica manté encara molta força degut a la mancada representació parlamentària i els límits que assenyalen els estatuts. El següent pas arriba amb el trasllat al Govern d'una part dels parlamentaris i de la direcció dels dos partits. A partir d'aquest moment, la construcció de l'administració catalana es converteix en l'objectiu prioritari al qual es supedita tota l'activitat de l'Aliança. De nou, l'assumpció de noves responsabilitats institucionals implica severes transformacions tant en la vida orgànica com en les relacions entre els socis de coalició⁵¹⁸. La feblesa dels partits és compensada però, per la força del Govern i per una inevitable confusió d'esferes (partit-administració) que s'accentuarà encara més al ser construïda la Generalitat des de les majories absolutes⁵¹⁹.

A nivell de base, el principal canvi arriba amb la democratització dels ajuntaments que passen així a convertir-se en el centre de la vida política local. En aquest sentit, l'extensió territorial de CiU li permet assolir l'alcaldia -i, per tant, el Govern- de nombrosos petits i mitjans ajuntaments arreu de Catalunya. Això comporta, doncs, un desplaçament paral·lel al que pateixen les direccions centrals de tots dos partits. Fruit d'aquest protagonisme institucional en l'activitat ordinària de CiU, els contactes i la coordinació orgàniques passen a dirigir-se cada cop més freqüentment des de les institucions. El que aparentment suposa un progressiu incompliment dels pactes de coalició no és un obstacle pel bon funcionament de CiU, doncs la coordinació continua ara en els nous centres reals de poder. Ara bé, la manca de contactes orgànics formals afavoreix les relacions informals que, en cas de conflicte, poden resultar insuficients per resoldre les crisis. Especialment quan la direcció orgànica d'un partit no coincideix amb la institucional⁵²⁰. Els efectes d'aquestes inèrcies van fent-se visibles a mesura que va passant el temps.

⁵¹⁸ UDC, per exemple, hagué de fer una reforma dels estatuts perquè aquests impediéssin als càrrecs electes ser membres de ple dret del comitè de govern.

⁵¹⁹ Al voltant de la connexió entre administració i partits vegeu els treballs de Molas (1992: 145-179) i Matas (1995b).

⁵²⁰ Aquests problemes no només es donen a nivell local. Aquest fenomen serà més visible a partir de la propera etapa, quan els membres de la majoria del comitè de govern d'UDC no tinguin un paper significatiu en l'executiu de la Generalitat.

El segon gran fenomen que pot ser observar és una forta tendència a la centralització del poder. D'una banda, per les inèrcies pròpies del funcionament en aliança⁵²¹. I és que, malgrat que bona part dels mecanismes previstos en l'acord d'entesa permanent no funcionin, el cert és que s'estableixen un seguit de regles que garanteixen un fort control de la direcció sobre les bases. En primer lloc, ja en l'acord d'entesa permanent es parla de la creació d'un comitè de supervisió dels acords orgànics a nivell municipal que ha de permetre al centre controlar els possibles conflictes de la perifèria. Però, les mesures més efectives es dicten en les eleccions municipals, on els acords imposen la creació d'oficines de supervisió dels acords electorals municipals. I, en aquesta mateixa línia, com més vagin creixent els conflictes entre CDC i UDC a nivell municipal, més augmenta el pes de les direccions a l'hora de tancar els acords. El segon impuls a aquesta centralització de les decisions prové de l'accés de CiU a l'administració autonòmica. La construcció de la Generalitat dona molts poders al Govern permetent consolidar el seu paper molt per sobre de la resta d'òrgans institucionals i, evidentment, de l'organització interna del partit. Tanmateix, en el cas d'Unió Democràtica les bases mantindran un notable grau d'autonomia fins a mitjans dels anys vuitanta.

La tercera característica és la presidencialització de les decisions. En part pel fort lideratge de Jordi Pujol, però també degut a què aquest lideratge s'exerceix des de la Presidència de la Generalitat. Des d'aquesta posició institucional Pujol es converteix en el líder inqüestionable no només dins de CDC, també de la coalició CiU. Més enllà de l'indiscutible carisma personal, la construcció del lideratge és també fruit d'un complex equilibri de poders que Pujol dissenyà amb molta intel·ligència. La seva posició central dins d'aquest sistema li permet, a poc a poc, consolidar-se per sobre de les diferents disputes a nivell de partit, de coalició i, fins i tot, de Govern. D'altra banda, la presidencialització és una conseqüència inevitable d'una vida política cada cop més dominada pels mass media i especialment per la televisió. En aquest sentit, també dins d'Unió Democràtica es deixen sentir aquests efectes que, pel moment tenen a veure amb la constitució i progressiu augment de funcions de la figura del president del comitè de govern.

La resultant d'aquests processos és, sens dubte, la cohesió i estabilitat de CiU. Aquesta cohesió, assentada sobre el lideratge de Pujol, és un dels factors que permet

⁵²¹ Sobre aquests aspectes organitzatius de les aliances vegeu Duverger (1994: 349 i ss).

guanyar la Generalitat l'any 1980 i revalidar el triomf amb majoria absoluta l'any 1984. En aquests primers anys no hi pràcticament enfrontaments significatius a nivell de coalició, tret potser de la ruptura dels *Pactes de Progrés* a Barcelona i l'elaboració de les llistes. Però en general la situació és bastant calmada. Sobretot si es compara amb la desorientació o crisi que viuen els principals adversaris polítics (CC-UCD, PSC, etc).

3.2. L'altra cara de la victòria: la pèrdua de sobirania i les amenaces per la identitat d'UDC.

Vist el desenvolupament dels efectes associats al funcionament de coalició és clar que la distribució dels avantatges és clarament desigual en favor de CDC. El lideratge de Jordi Pujol fa que la majoria de l'atenció pública que es dedica a CiU estigui centrada en les seves intervencions. A això cal afegir que Unió només pot compensar amb el liderat de Coll i Alentorn el pes polític del segon nivell de la direcció de Convergència Democràtica (Roca, Trias Fargas, Alavedra, Cullell). Per aquesta raó, els líders que duen el pes central d'aquestes campanyes electorals són de CDC, quedant UDC en un discret segon marge.

A més, bé sigui per la manca d'implantació d'UDC en diversos municipis on CDC sí que hi té presència, o pels criteris de confecció de les candidatures, quan es completa el primer cycle electoral comença a fer-se palpable que el pes institucional d'UDC és, per sota d'allò que es preveu en l'acord d'entesa permanent. La recuperació de la presència institucional d'Unió Democràtica no pot amagar la desproporció dels resultats respecte a CDC: Unió obté 63 dels 1765 regidors de CiU, 7 dels 220 alcaldes, 6 dels 44 Diputats provincials, 1 dels 8 diputats al Congrés, 8 dels 42 diputats de CiU al Parlament de Catalunya i 3 dels 12 consellers de la Generalitat. Bé sigui per diferències en la implantació o (en menor mesura) pels efectes de la confecció de les llistes electorals, el cert és que la diferència entre UDC i CDC després d'aquestes comicis s'eixampla respecte a les proporcions del pacte de 1978, especialment en el nivell municipal.

Bona part de les relacions amb l'entorn i la comunicació passen, doncs, essencialment per CDC. Les dificultats financeres d'Unió fan que sigui també CDC sobre qui recaigui una part més important del finançament de les campanyes. Conseqüentment amb tot el que hem dit fins ara, el gruix de l'estratègia política és dissenyada per CDC i, més

singularment, per Pujol. Especialment des del moment en que Pujol passa a ser president de la Generalitat.

L'estil fortament presidencialista que Jordi Pujol imposa al seu govern, juntament amb el fet que és el mateix Pujol (líder de CDC) qui pren en solitari la immensa majoria de les decisions estratègiques de la coalició CiU xoca no només amb l'estil decisor, sinó també amb la voluntat d'influència d'Unió Democràtica. A mesura que aquesta realitat es va imposant, es comença a generar malestar dins d'UDC, situació que es veu especialment agreujada quan les decisions que es prenen des de CDC en nom de CiU no es corresponen amb les preferències d'Unió⁵²². L'evident i pública manifestació de la manca de capacitat d'Unió per a influir en les decisions de CiU, juntament amb el fet que les decisions adoptades afecten a la seva posició en el seu *terreny de cacera* il·lustren, per una part important de la coalició dominant d'UDC, la forta amenaça que CDC pot constituir per la identitat del partit.

Per intentar compensar-ho, els esforços de la direcció orgànica d'Unió Democràtica van encaminats a reforçar la seva autonomia política i augmentar el control sobre aquelles zones d'incertesa dominades per CDC. Però aquesta necessitat d'autonomia xoca, precisament, amb les dinàmiques de funcionament generades dins de l'aliança i difícilment troben ressò. El millor exemple el constitueix precisament la voluntat de la direcció d'UDC de reactivar els òrgans de relació entre partits al màxim nivell de direcció (la comissió mixta paritària CDC-UDC⁵²³, i l'intercanvi de consellers Nacionals⁵²⁴) i les dificultats que aquesta iniciativa troba.

Evidentment, aquesta impotència constitueix una font de conflictes i inestabilitat per a Unió que, a més, es veu agreujada pel fet que a poc a poc s'obre el debat intern sobre quina és la identitat d'UDC i quin és el paper que ha de jugar dins CiU. Quan aquest

⁵²² Especialment il·lustratives d'aquesta situació són les polèmiques entorn de l'avortament i del divorci, que la UCD debat al llarg dels anys 1980 i 1981

⁵²³ L'any 1978 la comissió mixta era composta, per Unió, per Francesc Borrell, Josep Anton Codina, Josep A. Duran, Ignasi Farreres (Nova Veu, 22: 8). L'agost de 1980, mesos després del IXè congrés torna a renovar-se la comissió amb Ignasi Farreres i Josep A. Duran (Nova Veu, 61: 7). Després del Xè congrés ordinari de 1980 hi ha uns mesos en que el comitè no funciona. Quan mesos després torna a reprendre's (setembre de 1981) l'activitat en formen part: Ferran Camps, Josep A. Duran Lleida, Joan Durà. (Nova Veu, 84: 8). Després del congrés de 1981 l'integren: Santiago Martínez Saurí (Política Municipal), Ignasi Farreres (organització) i Jordi Tusell (sectorials) (Nova Veu, 89).

⁵²⁴ L'octubre de 1978 es designen els primers membres del consell nacional d'Unió al de Convergència Democràtica. Són (Nova Veu, 22: 8): Ferran Camps, Manuel Cardena, Miquel Coll i Alentorn, Carmina Illa, Pere Martí Buxadós, Ramón Martínez Callén, Jordi Masgrau, Joaquim Nogués, Teresa Perelló, Joan Rigol, Delfí Robinat, Domènec Sesnilo, Josep I. Thió, Enric Vendrell, Marià Vila d'Abadal, Joaquim Xicoy (resten encara quatre persones per designar). No hi ha notícia a Nova Veu de la designació de nous consellers Nacionals tot i que molt possiblement aquesta pràctica continua durant els pròxims anys.

debat arribi, a partir de mitjans de 1981 i especialment de l'any 1982, les demandes d'autonomia es barrejaran també amb una lluita interna pel control intern del partit.

II. LA PROFESSIONALITZACIÓ D'UNA NOVA POLIARQUIA.

La segona secció d'aquest capítol es centra en estudiar com evolucionen els principals aspectes de la vida interna d'UDC. El canvi més significatiu es produeix, evidentment, amb la victòria de 1980 i l'accés al govern. Això comporta canvis que afecten tant a la distribució interna del poder com, també, a la definició de la línia política del partit.

1. El efectes organitzatius de l'accés al Govern de la Generalitat.

Aquesta apartat examina com evolucionen els principals aspectes que defineixen l'estructura de la coalició dominant. La pretensió és constatar com progressivament va esquarterant-se la cohesió de la nova poliarquia que es forma a partir de 1978. La manca de cohesió va associada als canvis en el mapa de poder organitzatiu, sobretot des del moment en que una part del partit arriba al govern de la Generalitat. De tota manera, fins a finals de 1982, tots aquests canvis no tenen grans efectes en l'estabilitat de la coalició dominant.

1.1 La necessària unitat interna i les primeres divisions.

La coalició dominant que dirigeix el partit a partir de 1979 s'ha definit per oposició a la política d'aliances propugnada per Anton Cañellas. Després de la profunda divisió entre les dues faccions que hi ha dins del partit entre 1977 i 1979, l'expulsió d'Anton Cañellas i la posterior escissió de bona part dels seus seguidors deixa a Unió Democràtica en una situació d'extrema debilitat i amb un entorn que amenaça seriosament la seva supervivència, però amb una coalició dominant unida.

En aquesta nova etapa, les divisions internes no són fortament estructurades i són lluny de la divisió en faccions de l'etapa Cañellas⁵²⁵. De fet, en cap dels Congressos que van de 1978 a 1981 no trobem, per exemple, llistes separades per escollir el comitè de govern. Ara bé, és cert que els grups que integren la coalició dominant a poc a poc van constatant que, a banda de la unitat en la política d'aliances tenen

⁵²⁵ Utilitzo el concepte en el mateix sentit que li dóna Panebianco (1990) basada en Rose (1976) i en Belloni i Beller (1978). Seguint el seu criteri les faccions són grups fortament organitzats "que suponen un corte vertical del partido entero, desde el vertice hasta la base" (Panebianco, 1990: 92). Les tendències són "agrupaciones en el vértice, carentes de bases organizadas (lo que no significa, necesariamente, que carezcan de apoyos)" (Panebianco, 1990: 92).

notables diferències polítiques i ideològiques⁵²⁶. Tanmateix, pel moment aquestes diferències no són ni prou importants com per arribar a definir tendències clarament visibles, o enfrontaments significatius dins de la coalició dominant. Més important que aquestes divisions és, sens dubte, la definició de *sub-coalicions* basades en criteris territorials i organitzades entorn de diferents *líders*⁵²⁷. Així, pot parlar-se de la importància creixent d'un grup vinculat a Lleida que és el que encapçala Josep A. Duran. La d'un altre grup vinculat a Girona que és el que lidera Concepció Ferrer o els diversos grups de l'àrea de Barcelona, on s'hi ha de comptar el nucli entorn de Joan Rigol o el més important de tots, l'encapçalat per Francesc Borrell⁵²⁸. Per sobre de tots ells s'imposa el lideratge *moral* de Miquel Coll i Alentorn, president del consell nacional⁵²⁹.

L'extrema debilitat en que queda UDC després de l'expulsió de Cañellas obliga a aquestes sub-coalicions a buscar fórmules d'equilibri i de repartiment de poder entre elles. Les característiques territorials de molts d'aquests grups fan que els problemes que apareguin estiguin més lligats a l'estructura del mapa de poder organitzatiu que a la lluita pel control de les zones d'incertesa en el vèrtex de l'organització⁵³⁰. L'eficàcia de l'estratègia organitzativa d'aquests primers anys, pensada sobretot per fomentar la unitat i l'estabilitat, garanteix la unitat d'aquesta coalició dominant i serveix per a compensar les possibles diferències ideològiques o d'interessos en el sí de la organització. Son diversos els exemples en aquest sentit però per la seva importància convé assenyalar-ne dos:

El primer exemple d'aquesta recerca d'unitat el constitueix el canvi acordat l'any 1979 en l'article 27 dels estatuts pel qual, en cas de presentar-se una sola candidatura, en aquesta hi figuraran com a mínim dos noms més per tal que els militants puguin escollir⁵³¹. Aquesta mesura permet la possibilitat d'integrar amb una certa garantia les diferents *personalitats* i *sensibilitats* del partit sense necessitat d'arribar a la

⁵²⁶ Aquest punt queda clar amb els debats sobre l'avortament i el divorci.

⁵²⁷ Panebianco distingeix les faccions pròpiament dites de del que ell, basant-se en Eldersveld (1964) anomena sub-coalicions, és a dir "grupos geográficamente concentrados, organizados sólo en la periferia del partido" (Panebianco, 1990: 92).

⁵²⁸ Altres grups amb molta força territorial són els d'Igualada, Terrassa, etc.

⁵²⁹ Coll compta amb nombrosos adeptes, especialment entre els sectors d'històrics de Barcelona-comarques

⁵³⁰ Cal recordar, per exemple, que fins l'any 1980 el comitè de govern no comença a estructurar-se en Secretariats i que quan ho fa és més per qüestions funcionals que per lluites en el control de les zones d'incertesa.

⁵³¹ A la pràctica, en aquest període sempre seran divuit els candidats.

presentació de dues candidatures⁵³². Cal destacar que la mesura també continua aplicant-se quan el comitè de govern passa de set a quinze membres. És a dir durant el IXè (1980) i Xè (1981) congrés.

El segon exemple d'aquesta política de cohesió el constitueixen les constants ampliacions del número i condició de membres que integren el comitè de govern per tal que tots els nous dirigents del partit puguin ser integrats. L'any 1978 són set els membres que l'integren i només és prevista la presència (sense vot) dels caps parlamentaris i de representants de les diferents Intercomarcals⁵³³. L'any 1979 aquesta presència (sense vot) s'amplia al cap de la minoria de regidors d'UDC a l'ajuntament de Barcelona i s'exclouen de les incompatibilitats per ser membre de ple dret als alcaldes, regidors o diputats provincials de poblacions menors a cent mil habitants⁵³⁴. Les reformes de 1980 amplien fins a quinze els membres del comitè de govern (amb divuit candidats) dels quals només cinc poden ser parlamentaris, membres del govern central o autonòmic o alcaldes de poblacions de més de cent mil habitants. En contrapartida, s'anul·len les disposicions per afavorir la presència territorial en la direcció⁵³⁵.

Mentre la supervivència del partit sigui en joc, la coalició dominant es mantindrà unida en la seva estratègia respecte a CDC. Ara bé, a mesura que la supervivència vagi quedant garantida (especialment amb l'arribada al Govern de la Generalitat de Catalunya) apareixeran visions contraposades sobre l'estratègia a seguir. Per a una part del partit, el pacte amb CDC és, a partir d'aquest moment la més greu amenaça per la identitat (i en el fons, de nou, per la supervivència) d'Unió, mentre que per una altra això no serà així. A partir d'aquest moment, un cop apareguin les primeres divisions internes, també apareixeran les primeres pugnes per liderar el partit.

⁵³² Cal recordar que la presentació de candidatures és extremadament senzilla doncs només requereix d'un aval de vint-i-cinc signatures.

⁵³³ L'elecció d'aquests representants es realitza entre els consellers nacionals de cada intercomarcal (art. 26).

⁵³⁴ Aquesta mesura permet, com veurem la presència de Borrell i Duran en el comitè de govern.

⁵³⁵ De totes maneres, aquesta és innecessària doncs ja permet la integració de tots els dirigents clau del partit. Cal recordar, a més que la mesura no afecta: 1) als regidors (Borrell, Thió), sigui quin sigui la grandària de la ciutat; 2) ni als diputats provincials (Martínez Callen); 3) ni als càrrecs institucionals per sota del rang de conseller (Duran, Vendrell, Joaniquet).

1.2. Estabilitat i professionalització d'una nova coalició dominant .

En un entorn de fortes amenaces per la supervivència del partit, l'estabilitat dins de la coalició dominant és imprescindible⁵³⁶. A UDC, la recerca de l'estabilitat passa inicialment per la distribució, entre els membres més destacats de la coalició dominant, dels càrrecs institucionals, els que permeten la professionalització política. Aquest és el sentit principal de les pugnes dins d'UDC entre 1979 (eleccions municipals i generals) i 1980 (eleccions al Parlament de Catalunya). El fet que CiU accedeixi al govern de la Generalitat dona accés a llocs suficients per tal d'assegurar la professionalització dels homes claus dins d'Unió i limita els possibles conflictes en aquest sentit. La millor mostra d'aquesta pau és que en els diversos congressos d'aquest període que va de 1979 a 1981 en cap moment arriba a presentar-se una candidatura alternativa a la que presenta la direcció. Això no significa que a partir del IXè congrés de 1980 no comenci a enregistrar-se un cert descontentament intern que gairebé arriba a l'enfrontament en el Xè congrés de 1981. A partir de 1982 els conflictes apareixen ja clarament dibuixats dins del partit.

L'altra cara de la professionalització de bona part de la coalició dominant que es forma entorn de 1977 és l'accés als llocs de direcció del partit d'un segon nivell de quadres que fins llavors han estat en un segon pla. L'accés als càrrecs institucionals dels principals dirigents obre la porta a una important renovació del personal polític en la direcció orgànica. I això és possible, com veurem més endavant, per les resistències que la base oposa a la direcció en cada moment de canviar l'organització interna del partit.

Renovació dins del comitè de govern.

La millor mostra de la intensa renovació del personal dirigent d'Unió Democràtica pot veure's a través dels índex de renovació del comitè de govern. Les xifres (Taules 4.8 i 4.9) mostren com aquesta és especialment intensa en el congrés extraordinari de 1980⁵³⁷. En el VIIIè congrés (1979⁵³⁸) i en el IXè congrés (1980⁵³⁹), tot i que les dades

⁵³⁶ Entenem l'estabilitat com l'establiment de "compromisos relativamente duraderos en el repartimento de las esferas de influencia en la organización" (Panebianco, 1990: 316)

⁵³⁷ En el congrés extraordinari de 1980 continuen: Farreres i Duran; Són nous a la coalició dominant: Badia Guri, Durà, Mas, Simon; I, són nous al comitè de govern: Masferrer.

⁵³⁸ En el VIIIè congrés (1979) continuen: Farreres, Ferrer, Duran. Els reincorporats són: Camps, Piberant, Rigol.

de renovació simple mostren una renovació molt alta, la realitat és que aquesta camufla la reincorporació de diversos pesos pesants del partit. El Xè congrés (1981⁵⁴⁰) és marcat per una major continuïtat.

Taula 4.8. Índex de renovació del comitè de govern (1979-1981).

Congrés	79		80ext		80		81		Mitjana %
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Entrades									
Recuperats	3	42,9	0	0	6	40,0	0	0	20,7
Nous al CDG	0	0	1	14,3	4	26,7	3	20,0	15,3
Nous a la CD	0	0	4	57,1	2	13,3	1	6,7	19,3
Continuïtat	4	57,1	2	28,6	3	20,0	11	73,3	44,8
Sortides	3	42,9	5	71,4	4	26,7	4	26,7	41,9
Total (n)	7	100	7	100	15	100	15	100	-

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981).

En xifres, la renovació senzilla és, en el moment culminant (el IXè congrés de 1980) d'entorn del 80%. Ara bé, aquesta altíssima taxa de renovació de 1980 en realitat encobreix l'ampliació de membres del comitè de govern (de 7 a 15) que es produeix en aquest congrés. Si ens fixem en quina és la composició dels qui entren en aquest comitè de govern veiem (Taula 4.8) que prop del 40% són dirigents que ja n'havien format part en una altra ocasió. I si encara filem més prim veiem que més d'un 25% ja han ocupat llocs destacats dins del partit.

Taula 4.9. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1979-1981).

Congrés	Senzilla	Renovació		Creixement d'efectius	
		De CDG	De CD	Δ CDG	% Explicació
1979	42,9	0	0	-	-
1980ex	71,4	14,3	57,1	-	-
1980	80,0	26,7	13,3	8	62,5
1981	26,7	20,0	6,7	-	-
Mitjana	55,3	17,3	19,3	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981). % per columna.

Senzilla: nº dels qui entren (nous i recuperats) sobre el total;

Del comitè de govern: nº dels qui entren per primer cop al comitè de govern sobre el total;

De la Coalició Dominant: nº dels qui entren per primer cop a la Coalició Dominant sobre el total.

Creixement del comitè de govern: nº de llocs nous que es creen sobre el total.

Renovació per creixement: nº de llocs nous sobre el total dels qui entren (nous i recuperats).

Tot i les xifres del IXè congrés, el procés de renovació més important és produeix durant el congrés extraordinari de 1980. En aquest moment, per les severes disposicions internes, bona part dels membres de la coalició dominant són en llocs

⁵³⁹ En el IXè congrés (1980) continuen: Duran, Farreres i Durà. Són recuperats: Cuatrecasas, Borrell, Ferrer, Camps, Pibernat, Rigol. Són nous a la coalició dominant: J. Thió; I són nous al comitè de govern: Vendrell, Martínez Callen i Joaniquet.

⁵⁴⁰ En el Xè congrés continuen: Borrell, Cuatrecasas, Xicoy, Camps, Duran, Ferrer, Farreres, Joaniquet, Puig, Rigol i J.Thió; Són nous a la coalició dominant: Tusell; i són nous al comitè de govern: Martínez Saurí, Moreso i Orozco.

d'elecció i no poden formar part del comitè de govern. Mentre no es produeixen les oportunes reformes organitzatives (les que permeten el retorn del nucli dur de la coalició dominant en el IXè congrés) el partit queda en mans d'una segona generació de quadres, alguns dels quals després continuen en uns o altres llocs de direcció. Tot i que en aquest congrés la xifra de renovació senzilla (71,4%) no és tant alta com en el IXè Congrés, podem veure com prop del 60% dels qui accedeixen al comitè de govern ho fan per primer cop i, de fet, pràcticament no havien estat abans en llocs destacats dins del partit.

Les xifres de renovació del VIIIè i el XIè congrés són, en comparació amb el procés engegat l'any 1980, molt més modestes. L'any 1979, tot i que no continuen tres dels set integrants de 1978, aquests són substituïts per dirigents que ja abans havien format part del comitè de govern. En aquest any, doncs, la renovació només és aparent. L'any 1981, un cop recuperat el control del comitè de govern pels homes forts del partit, la renovació és força limitada i tot just arriba al 30% del total de membres de la direcció orgànica.

Estabilitat del personal.

Per mostrar els dos efectes que es produeixen en aquesta etapa, l'accés institucional i l'arribada d'un nou nucli directiu al partit la millor eina és veure les trajectòries personals de tots els integrants del comitè de govern entre 1979 i 1981 (Taula 4.10). La taula ens mostra, en primer lloc, com bona part dels membres del comitè de govern de l'any 1979 són, al final del període, en càrrecs institucionals. Les excepcions són les de Joan Carreras Martí que deixa el partit l'any 1979 i les de Josep A. Codina i Ignasi Farreres. Tret d'aquests tres dirigents la resta acaben esdevenint regidors (cas de Duran o Borrell) o Diputats (cas de Camps, Ferrer, Pibernat). Degut al dur sistema d'incompatibilitats establert en els estatuts fins l'any 1980 en pràcticament tots aquests casos hi trobem, també, discontinuïtats en la seva presència al comitè de govern. De fet només Borrell, Duran i Farreres són els membres que durant tot aquest període es mantenen invariablement dins del comitè de govern. Aquestes discontinuïtats es veuen compensades, evidentment, amb el fet de ser en llocs públics de responsabilitat. A partir de 1980, amb els canvis estatutaris trobem que bona part d'aquests primers dirigents es reincorporen al comitè de govern.

Però en paral·lel a l'accés a càrrecs institucionals del primer nucli directiu, cal destacar també com la recerca de l'estabilitat també passa per integrar dins del comitè de

govern o, subsidiàriament, en els llocs clau de la resta d'òrgans d'àmbit nacional (consell nacional, etc.) a part dels quadres dirigents territorials. Aquesta voluntat d'integració és la que permet incorporar en la direcció els líders més destacats de les sub-coalicions territorials (Duran i Ferrer, primer; Vendrell i Moreso, després). Uns quants d'aquests dirigents territorials passen a ser-ho amb el seu accés a les institucions del conjunt del partit.

Taula 4.10. Membres electes del comitè de govern entre 1978 i 1981.

	VIIè (78)	VIIIè (79)	Ext (80)	IXè (80)	Xè (81)
J.M. Badia-Guri					
F. Borrell		R	R	R	R
F. Camps	CN ¹		D	D	D
J. Carreras Martí					
J. Codina	CN ¹			CG/CN	CG
Ll. Cuatrecasas	CN	D	D	D	D
J. Durà					
J. Duran	D	R	R / I	R / E / I	AC
I. Farreres					
C. Ferrer	E		D	D	D
I. Joaniquet				AC	AC
R. Martínez Callén		R / DP	R / DP	R / DP	R / DP
S. Martínez Saurí					
A. Mas					
E. Masferrer					
J. Moreso				CN	
R. Orozco					
J. Pibernat			D	D	D
J.M. Puig					
J. Rigol	1	D ²	C	C	C
E. Simon					
J.I. Thió		R	R	R	R
J. Tusell					
E. Vendrell Duran	CG			AC	AC
M. Vila d'Abadal		CG	D	D / CN	D
J. Xicoy	CN		CG	CG	

Font: Elaboració Pròpia.

1. Borrell, Duran i Carreras dimiteixen dels seus càrrecs l'any 1979 i són substituïts per Camps, Codina i Rigol. 2. Rigol és nomenat Diputat poc abans de les eleccions de 1980.

La franja gris indica la pertinença al comitè de govern, bé amb plens drets o només amb veu.

Llegenda: AC. Alt Càrrec de la Generalitat; C. Conseller de la Generalitat; CG. Mesa del Congrés; CN. Mesa del consell nacional; D. Diputat; DP. Diputat Provincial; E. President Equip Especialitzat; G. Gerent; I. President intercomarcal; R. Regidor o Alcalde; S. Senador;

I, encara, cal remarcar, com ja ho hem fet en parlar de la renovació, l'entrada d'un nou nucli de quadres del partit que ara s'incorporen a tasques directives. Aquests dirigents entren majoritàriament en el congrés extraordinari de 1980 i, tot i que la majoria són ràpidament substituïts, alguns com Xicoy o Durà ocupen importants llocs de responsabilitat interna.

Finalment, si ens fixem en els dirigents que són dins del comitè de govern al final del període ens trobem, de fet, amb els qui són els principals protagonistes de la vida del partit durant bona part dels anys vuitanta. Especialment si prenem aquells que no s'incorporen en el Xè congrés com Xicoy, Thió, Rigol, Ferrer, Farreres, Duran, Camps o Borrell. En tot aquest grup l'absència més significativa és la de Joaquim Pibernat, portaveu d'UDC al Parlament de Catalunya. La seva absència és ja, de fet, un senyal del conflicte intern que comença a gestar-se.

1.3. Els límits del nou equilibri en el mapa de poder organitzatiu.

Després dels resultats (i el deute) de 1977 i, més encara, després de l'expulsió d'Anton Cañellas, la supervivència del partit passa, necessàriament per la formació d'aliances amb altres partits. És possible que si Unió hagués estat un partit més nombrós i amb una afiliació més activa hagués pogut sobreviure mantenint la seva independència, però aquesta no és la situació interna l'any 1978. El pacte amb CDC és, a més, àmpliament acceptat en els seus inicis. La situació comença a canviar un cop la supervivència d'UDC sembla garantida. És llavors que pot constatar-se la desigualtat en el repartiment dels beneficis que comporta la col·laboració entre UDC i CDC.

Però l'aliança amb CDC no només garanteix la supervivència d'Unió Democràtica. Els resultats del cicle 1979-1980 permeten, alhora, la ràpida creació d'una elit professionalitzada que domina el partit. Aquesta professionalització, juntament amb la necessitat de donar protagonisme als dirigents territorials transforma substancialment el mapa de poder organitzatiu d'UDC. Bona part dels esquemes de funcionament heretats des de la fundació del partit durant la II República (incompatibilitats, etc.) són ara adaptats a les noves circumstàncies del partit. L'arribada de CiU al govern de la Generalitat afavoreix encara més aquest canvi de model que, tot i així, xoca amb les reticències dels afiliats *històrics*⁵⁴¹.

⁵⁴¹ A títol d'exemple, Miquel Coll i Alentorn alerta, en el discurs inaugural del VIIIè congrés que "els partits no s'han de convertir, tampoc, en una simple màquina burocràtica; han de saber infondre fe, esperança i dedicació al poble" (Nova Veu, 45: 4). També en aquest sentit, la crònica del congrés en la revista interna du el suggestiu títol "La nostra acció és de sacrifici i no de pesca de càrrecs electorals", extreta de les paraules de clausura de Coll i Alentorn (Nova Veu, 45: 6). Mesos més tard Coll i Alentorn és diputat al Parlament de Catalunya i conseller de la Generalitat.

La reconversió del model originari.

La formació de la coalició dominant que serveix per a expulsar Cañellas del partit, es forma, en molt bona mesura, sobre la base de diferents líders territorials. Aquest fet explica perquè, a partir de 1979, el mapa de poder organitzatiu s'encamina cap a un cert predomini d'aquestes sub-coalicions territorials. Ara bé, l'augment del poder d'aquestes sub-coalicions avança lentament i amb constants concessions degut a la necessitat de la coalició dominant de mantenir-se unida i estable per compensar la seva extrema debilitat.

La posició de força dels diferents dirigents territorials comença a ser reconeguda l'any 1977 amb la inclusió amb veu però sense vot de representants de les diferents intercomarcals dins del comitè de govern⁵⁴². L'any 1979 es fa un pas més en favor del reconeixement d'aquesta posició de força de les sub-coalicions. La raó és ara l'exclusió del comitè de govern (per haver accedit a càrrecs electes) de dos dels principals dirigents d'aquesta coalició dominant pel dur règim d'incompatibilitats heretat del període republicà. Així, dies més tard de les eleccions municipals de 1979, el 28 d'abril de 1979 i en una mesura sense precedents, l'òrgan de representació dels diferents territoris, el consell nacional, aprova provisionalment i fins al congrés una modificació de l'article 28 dels estatuts. La modificació exceptua de la incompatibilitat de formar part del comitè de govern als alcaldes, regidors i diputats provincials de les poblacions que no passin de cent mil habitants (condició de la incompatibilitat de Duran)⁵⁴³. A més, els caps de les minories parlamentàries i el de la minoria dels regidors del partit a l'Ajuntament de Barcelona (condició de la incompatibilitat de Borrell) passen a formar part del comitè de govern tot i que sense dret de vot.

Si bé aquesta mesura és un nou pas en la modificació de la separació de funcions del model originari sembla, com a mínim formalment, respectar la idea del predomini de la direcció del partit sobre els càrrecs electes. Cal recordar que aquesta regla organitzativa, també pròpia dels anys de la república és a la base de l'expulsió d'Anton Cañellas. El marc normatiu estableix, doncs, que és la direcció orgànica (amb dret de vot) qui decideix l'estratègia del partit, tot i que des de 1977 es permet que els

⁵⁴² De fet, aquesta inclusió existeix des de poc abans de la campanya electoral de 1977. Sobre això Barberà (2000: 240).

⁵⁴³ Cal tenir present, a més, que la majoria de membres electes en les eleccions municipals de 1979 són de municipis menors de 100.000 habitants.

parlamentaris (ara ampliant la seva definició) participin en les deliberacions⁵⁴⁴. La rapidesa amb que s'adopta la mesura juntament amb la seva excepcionalitat donen compte de la importància que té pels dirigents de les diferents sub-coalicions figurar en aquests moments en el comitè de govern.

A canvi de l'aprovació de l'esmena del consell nacional als estatuts, el VIIIè congrés de 1979 dóna llum verda a altres mesures compensatòries com són l'augment del número de representants (de 2 a 3) dels equips especialitzats en el consell nacional⁵⁴⁵, o la capacitat a les entitats de cobrar part de les quotes dels afiliats que fins el moment només gestiona el centre⁵⁴⁶. Altres mesures com l'augment del número de membres de les candidatures (de set a nou) dins del comitè de govern semblen obeir més a necessitats de manteniment de la cohesió que no pas a impulsos democratitzadors. Significativament, les mesures que són derrotades durant el congrés van en la línia d'enfortir l'autonomia de la direcció del partit: el nomenament d'un portaveu permanent del comitè de govern⁵⁴⁷ o la designació obligatòria de compromissaris pel congrés⁵⁴⁸.

L'èxit de CiU en les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 on, a més d'obtenir majoria en el Parlament, aconsegueix formar govern en solitari modifica substancialment l'equilibri de forces dins del mapa de poder organitzatiu d'Unió Democràtica. D'entrada, bona part dels membres de la direcció orgànica (tret de Duran i Ferreres) han de dimitir per incompatibilitat estatutària fet que obliga a buscar un recanvi provisional entre altres membres amb menys pes polític.

Per contra, l'accés de part dels membres de la coalició dominant a llocs clau dins de l'administració de la Generalitat els atorga grans competències sobre determinades zones d'incertesa del partit que fins ara controlava la direcció orgànica: comunicació, capacitat de distribuir incentius selectius, finançament, etc... El poc pes polític de la nova direcció, les limitacions organitzatives a què és sotmesa (acefàlia) i el control de recursos dels càrrecs electes i institucionals posen de manifest una tendència que, si no es canvia, porta a la marginació política de la direcció del partit.

⁵⁴⁴ Aquesta situació però és relativament fictícia perquè, especialment en el cas de Borrell, el seu control sobre determinades zones d'incertesa (finançament) fa que la seva opinió pesi de manera molt important en el conjunt.

⁵⁴⁵ Els equips especialitzats són la via de participació sectorial en el partit.

⁵⁴⁶ Per una explicació més extensa vegeu (Nova Veu, 46: 5).

⁵⁴⁷ La mesura és presentada pel Comitè de Barcelona ciutat (Nova Veu, 45: 6).

⁵⁴⁸ Vegeu el setmanari Ausona (Ausona, 3-11-1979).

Amb la intenció d'evitar aquesta situació, el pacte entre CDC i UDC preveia el funcionament d'un òrgan de direcció política al màxim nivell: el comitè d'enllaç. El cert és, però, que aquest òrgan deixa de funcionar en aquest sentit després de les eleccions de 1979 i passa a funcionar només a un nivell purament organitzatiu i bastant irregularment.

La dificultat que això presenta per Unió Democràtica és que, mentre el comitè de govern és un òrgan que, tot i les seves limitacions⁵⁴⁹, gaudeix potencialment de gran autonomia política, ben aviat queda clar que no passa el mateix ni amb el grup parlamentari ni amb els membres del govern de la Generalitat. Això és així perquè la constitució de grups parlamentaris on CDC té una clara majoria obliga als representants d'Unió a sotmetre's a l'estratègia que dicti el soci principal, fins i tot quan la direcció del partit pugui estar-hi en desacord⁵⁵⁰. I una situació semblant passa amb els membres d'Unió al Govern de la Generalitat, en aquest cas degut fonamentalment al predomini que hi exerceix el president i a la solidaritat que els és deguda als seus membres⁵⁵¹.

No és estrany, amb aquestes circumstàncies, que aquest canvi sobtat dins del mapa de poder de l'organització i els seus efectes polítics obri un debat intern, més o menys manifest, sobre quin ha de ser el model de partit. Ben aviat apareixen diferències, per exemple, entre els qui creuen que quan es governa la direcció política correspon als membres en el govern i els qui creuen que això correspon a la direcció del partit⁵⁵².

Però aquest debat és converteix, alhora, en una reflexió sobre quina és la identitat d'Unió i el paper que ha de jugar dins CiU. L'arribada al govern accelera tant a CDC com a UDC el procés de construcció d'una doble identitat (al propi partit i ara, també cap a CiU) que fins llavors havia avançat més lentament. Aquest no és un problema per CDC degut a la seu curt període d'existència, però sobretot perquè la lleialtat cap a la coalició és fàcil quan s'està en una situació de clar predomini. En canvi, per a Unió

⁵⁴⁹ Sobre el domini de CDC de determinades zones d'incertesa vegeu l'apartat d'aquest capítol dedicat a les relacions amb CDC i també el del liderat.

⁵⁵⁰ Significativament, el mateix dia del congrés Extraordinari de 1980 es fa pública la notícia que CDC votarà favorablement a la llei de l'avortament (Avui, 18-5-80: 5). Tot i que en aquest cas els acords entre CDC i UDC permeten a UDC desmarcar-se del vot conjunt queda clar per tothom que en altres qüestions això no serà així.

⁵⁵¹ Sobre el paper del president Pujol vegeu el treball de Matas (2003)

⁵⁵² Unes declaracions de F. Camps en són bastant il·lustratives: "El futur comitè de govern que necessàriament i immediatament ha de substituir l'actual, haurà de continuar governant el partit i orientar la seva política. És una tasca indefugible que tots els militants esperem amb complirà amb eficàcia i encert. I recomanar als que ocupen càrrecs públics –jo entre ells– que siguin "obedients" en seguir les directrius i orientacions emanades del comitè de govern i dels òrgans col·legiats del partit" (Nova Veu, 52: 5).

aquest procés és molt més difícil. La dificultat és deguda a dos fenòmens: 1) Per la situació de dependència en que es troba respecte a CDC; i on tota iniciativa que reforci a CiU és interpretada dins d'Unió com una prolongació de la dependència⁵⁵³. 2) I, ahora, perquè des de bon començament s'evidencia que, en aquest context de dependència, la construcció d'una identitat comú suposa, de fet, una greu amenaça pel manteniment de la identitat pròpia d'Unió⁵⁵⁴.

La barreja dels dos debats porta a una gran part de la coalició dominant d'Unió a la conclusió que, per començar a acabar amb la dependència i evitar que la identitat del partit quedi qüestionada, cal reforçar políticament a la direcció orgànica⁵⁵⁵. I cal que aquesta direcció orgànica tingui prou pes polític per a poder incidir en l'actuació dels seus càrrecs públics.

Tanmateix, una part minoritària (però molt significativa) de la coalició dominant no sembla mostrar-se d'acord amb aquest model de partit: tant pel que això pot suposar sobre el bon funcionament del govern, com pel que pot afectar als seus interessos particulars⁵⁵⁶. A aquests s'hi ha d'afegir, encara, els que no creuen que el desenvolupament de la identitat conjunta suposi cap amenaça per la identitat pròpia. És molt possible que les discrepàncies respecte a aquest model de partit provoquin enfrontaments dins de la direcció i també, a mig termini, l'inici de la divisió interna.

En aquestes circumstàncies, les mesures per facilitar el reforçament de la direcció són referendades pel IXè congrés Ordinari (1980), però només parcialment⁵⁵⁷. El canvi més important per reforçar políticament a la direcció consisteix en una modificació dels estatuts que impulsa una ampliació de la direcció de set a quinze membres i, ahora, permet que cinc dels quinze membres del comitè de govern pugin ser parlamentaris o membres del Govern⁵⁵⁸. A banda de l'ampliació en el número dels seus integrants, la

⁵⁵³ L'exemple més clar d'aquesta problemàtica la constitueixen, precisament els consellers d'Unió en el govern català. Quan aquests parlen no ho fan en nom d'Unió, sinó de CiU. Per tant, com més protagonisme públic tinguin respecte a la direcció orgànica del partit, més disminuït queda el nom d'Unió respecte al conjunt.

⁵⁵⁴ El millor exemple d'aquest perill el constitueixen les posicions contradictòries dels dos partits sobre el divorci i l'avortament, uns dels debats més importants d'aquests primer anys.

⁵⁵⁵ Els efectes d'aquest reforçament també es deixen sentir sobre el liderat. Sobre aquest punt vegeu l'apartat corresponent d'aquest mateix capítol.

⁵⁵⁶ És comprensible, especialment en termes de liderat, que els sectors a qui afavoreix la situació no vulguin un reforçament de la direcció orgànica si això pot comportar pèrdues en el seu pes específic dins del partit.

⁵⁵⁷ Les mocions impulsades per la direcció son recollides en un document (on també hi ha les ponències) enviat a tots els afiliats.

⁵⁵⁸ Entre les principals limitacions a la proposta de la direcció hi ha: que siguin sis en comptes de cinc els càrrecs institucionals; que en la definició dels càrrecs institucionals la direcció s'hi considerin també els alcaldes de poblacions de més de 100.000 habitants (la proposta inicial no els esmentava); i, finalment,

importància de l'acord és que trenca ja definitivament amb la separació de funcions republicana al permetre que una part de la direcció tingui càrrecs electes o institucionals. Aquest acord permet que, amb la presència dels principals dirigents en la cúpula del partit es mantingui la unitat⁵⁵⁹, i alhora, es garanteixi la màxima eficàcia i influència de la direcció orgànica en la presa de decisions de la coalició⁵⁶⁰.

Una altra mesura políticament molt important és, sens dubte, el nomenament d'un president pel comitè de govern⁵⁶¹. Les funcions que s'encomanen a aquesta figura són essencialment internes (convocatòria de reunions, elaboració de l'ordre del dia i direcció dels debats) però és evident que, un cop creada, guanyarà molt més protagonisme. És clar, a més, que aquesta proposta suposa també el trencament de la tradició no presidencialista en la direcció. Per totes dues raons aquest canvi és vist des del començament amb recels per una part del partit (Coll i Alentorn)⁵⁶². Per compensar aquests recels, i afavorir la cohesió i l'estabilitat la proposta del comitè de govern passa per reconèixer a explícitament a Coll i Alentorn com a president del partit. Però les reticències de Coll i Alentorn (ara conseller de la Generalitat) i algun error de càlcul dels seus seguidors⁵⁶³, provoquen que el congrés no aprovi aquest canvi⁵⁶⁴.

Ara bé, aquestes mesures no són les úniques que s'adopten. Per tal d'evitar que el control de la direcció orgànica pugui caure en mans dels detractors d'aquest model de partit (o dels més susceptibles de ser-ho) s'estableixen algunes limitacions no previstes als acords inicials. La més important és restringir l'accés dels càrrecs electes

que el nombre de vacants dins del comitè de govern que obliga a convocar un congrés siguin cinc i no set com es preveia.

⁵⁵⁹ La presència dels principals càrrecs institucionals els implica en el procés i els permet incidir-hi.

⁵⁶⁰ Com diu la primera declaració del comitè de govern "La nostra corresponsabilitat en les tasques del Consell Executiu i en altres òrgans de govern, requereix una resposta de tot el partit, començant per la direcció mateixa. Les modificacions estatutàries aprovades en aquest congrés apunten en aquest sentit" (Nova Veu, 69: 1).

⁵⁶¹ Canvis semblants van ser derrotats en el VIIIè congrés de 1979.

⁵⁶² La col·legiació del comitè de govern reforça el paper *presidencial* (de fet, que no de dret) de Coll i Alentorn. La creació d'una figura pública que representi l'executiva ha d'anar, lògicament, en detriment del protagonisme del president del consell nacional. Defensant el *status quo* (republicà), Coll i Alentorn garanteix que ningú pugui aparèixer públicament com a líder d'Unió. Evidentment, aquestes pretensions xoquen amb els interessos dels dirigents més joves del partit, que treballen per fer-se amb el liderat.

⁵⁶³ Les propostes de canvi de l'executiva són esmenades per Antoni Casas (membre de redacció de Nova Veu) i Josep Puigferrat (Osona).

⁵⁶⁴ La intenció dels partidaris de Coll i Alentorn és no aprovar (primer) la canvi d'estatut del president del consell nacional per no aprovar (després) la figura del president del comitè de govern. El resultat és, però, contrari a les seves previsions. Així, el text finalment aprovat diu "El Consell nacional dictarà el seu Reglament interior, en aplicació del qual elegirà el seu president, que ostentarà la més alta representació del Partit [però no president]"

o institucionals a un òrgan de direcció més restringit i de nova creació: el secretariat permanent⁵⁶⁵.

Per garantir l'èxit de totes aquestes reformes és evident que cal cercar constantment nous suports i mesures per garantir la cohesió i estabilitat de les diferents sub-coalicions. Molts d'aquests equilibris són presents en el comitè de govern i altres òrgans nacionals, però no només. En aquest congrés, per exemple, destaca l'aprovació, a instàncies dels seus militants (Josep Moreso), de la nova intercomarcal de Tortosa. Aquesta nova divisió regional del partit s'escindeix de la intercomarcal de Tarragona i és composta per les comarques del Baix Ebre, Montsià, Terra Alta i Ribera d'Ebre⁵⁶⁶. Tot i les evidents repercussions polítiques de l'esmena, que afecten, de fet, a la divisió territorial de Catalunya que defensa el partit, la proposta s'aprova per unanimitat.

Vist com va forjant-se el nou mapa de poder organitzatiu, l'elecció del president del comitè de govern pot ser el factor clau per decantar el poder cap els membres de les sub-coalicions territorials o per enfortir el partit en el govern. La solució que s'adopta passa, finalment, per la recerca d'una candidatura d'equilibri entre totes dues alternatives, doncs el nou president (Joaquim Xicoy) no és un dirigent territorial però tampoc té cap tipus de càrrec electe⁵⁶⁷.

A més de l'elecció del president, el nou Comitè de govern també introdueix un canvi important en el que ha estat el mapa de poder organitzatiu fins el moment. Des del VIè congrés (1977), i fins i tot abans, el comitè de govern ha optat per la integració en el centre de representants de les intercomarcals. Com que alguns d'aquests representants ara s'han consolidat en la direcció nacional, a partir del IXè congrés (1980), la fórmula de representació s'inverteix⁵⁶⁸: és el comitè de govern qui envia els

⁵⁶⁵ Les restriccions a la proposta de la direcció consisteixen en que només dos dels cinc membres del secretariat puguin ser parlamentaris o membres del govern.

⁵⁶⁶ Article 18 c) dels estatuts de 1980.

⁵⁶⁷ Aquesta és la definició que Xicoy dona del seu paper en ser entrevistat per Nova Veu, la revista del partit. Segons Xicoy la figura del president del comitè de govern "comporta una posició d'equilibri entre les distintes posicions que puguin haver-hi dins del partit; perquè, com que el comitè de govern és essencialment un òrgan de direcció col·legiat, el paper del president és, sobretot, el d'un coordinador de funcions" (Nova veu, 89: 4-5). Xicoy afegeix en aquesta entrevista que els problemes dins del partit "no són de tipus ideològic, sinó d'estratègia o tàctica, i convé que existeixin en tot partit democràtic" (Nova Veu, 89: 4-5).

⁵⁶⁸ Això evita, alhora, que el poder dels dirigents de les sub-coalicions sigui erosionat.

seus *enllaços* a les diferents intercomarcals. Aquests enllaços són, o dirigents de les diferents sub-coalicions, o persones afins encarregades de mantenir el control⁵⁶⁹.

Una situació semblant es dona també, a partir de 1981, amb la reaparició dels equips especialitzats. En aquesta ocasió, però, és directament el comitè de govern qui en tutela la seva nova posta en funcionament i, qui evita que puguin aparèixer nous dirigents. Això és molt visible, per exemple amb el desenvolupament de la Unió de Joves on Josep A. Duran, l'encarregat d'impulsar-les de nou a partir de 1980, passa a ser escollit president. Però també pot dir-se gairebé el mateix amb la Unió de Dones (Concepció Ferrer) o amb els Equips Obrers (Joan Rigol).

El resultat d'aquests canvis en el mapa de poder organitzatiu, especialment a partir de 1980, condueixen ràpidament cap a una situació d'indeterminació. Per una banda la direcció orgànica recupera part de la seva capacitat de lideratge i impuls polític. Això és ben visible en tant en les ponències sobre la família (IXè congrés, 1980) i sobre l'ocupació juvenil (IXè congrés) i el programa socioeconòmic del partit (Xè congrés, 1981), que serveixen per marcar des del partit quina ha de ser l'actuació dels seus principals representants⁵⁷⁰. Però a banda d'aquestes indicacions, el cert és que tant els diferents grups parlamentaris com els consellers mantenen un important marge d'autonomia per moltes de les seves decisions (algunes de les quals, cal recordar-ho, són imposades a contracor pel domini de CDC). I, encara cal recordar que, per sota del nivell nacional, existeix el poder gairebé autònom de l'estructura intermèdia (especialment fora de Barcelona) que projecta els seus líders a nivell nacional i que és gairebé autònoma en les seves decisions: nomenament dels caps de llista, finançament, etc.

Així doncs, el mapa que progressivament va configurant-se, dibuixa una estructura de poder bastant fragmentada i on el poder és controlat, en diferents estrats per diferents nivells organitzatius. El mapa de poder cap al que Unió s'encamina recorda el model de *partit estratàrgic*⁵⁷¹. Ara bé, tot i la voluntat de cohesió i estabilitat que es vol

⁵⁶⁹ Així passa amb Lleida (Dura) i Girona (Ferrer), i també amb Tarragona i Terres d'Ebre (Moreso) a partir de 1981. En canvi a Barcelona comarques la situació és més complexa, per això els canvis són més constants (Puig el 1980 i Thió el 1981).

⁵⁷⁰ En aquests casos a Cuatrecasas, diputat al Congrés (votacions sobre el divorci i l'avortament) i al conseller de Treball (Rigol).

⁵⁷¹ Sobre el partit estratàrgic vegeu Eldersveld (1964). Panebianco parla d'un model inspirat en aquest en que "diversos estratos controlan los distintos niveles organizativos, importantes recursos de poder y la rivalidad se produce tanto entre grupos situados en el mismo nivel como entre los distintos niveles entre sí" (Panebianco, 1990: 327). I afegeix que la DC ha tingut un mapa de poder organitzatiu d'aquesta mena en molts moments de la història.

imposar des de la direcció el cert és que, precisament per la posició d'equilibri entre els diferents nivells, aquest mapa de poder tendeix a conduir cap a situacions de divisió i inestabilitat⁵⁷². I això és el que passa a Unió a partir de 1982.

Efectes de la professionalització en la direcció del partit.

Les transformacions que durant aquest període tenen lloc dins del partit són fàcils d'il·lustrar a partir de l'evolució que experimenta la composició institucional i territorial del seus òrgans de direcció. Des del punt de vista de la composició institucional (Taula 4.11), el VIIIè congrés, la composició del comitè de govern no experimenta grans canvis respecte a congressos anteriors i és formada bàsicament per persones sense càrrecs públics⁵⁷³. En aquesta ocasió l'elecció de la direcció no és problemàtica doncs bona part dels dirigents encara no han accedit a càrrecs institucionals. Només Duran Lleida té un càrrec de regidor a Lleida.

Taula 4.11. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1979-1981).

Congrés Representació	1979		1980ex		1980		1981	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Govern	-	-	-	-	3	20,0	3	20,0
Parlamentaris	-	-	-	-	4	26,7	3	20,0
Regidors	1	14,3	1	14,3	5	33,3	2	13,3
<i>Sub total</i>	1	14,3	1	14,3	12	80,0	8	53,3
Sense Càrrec.	6	85,7	6	85,7	3	20,0	7	46,7
Barcelona	3	42,9	5	71,4	10	66,7	10	66,7
Barcelona-Com	2	28,6	1	14,3	2	13,3	2	13,3
Girona	1	14,3	-	-	1	6,7	1	6,7
Lleida	1	14,3	1	14,3	1	6,7	1	6,7
Tarragona	-	-	-	-	1	6,7	1	6,7
Total (n)	7	100,0	7	100,0	15	100,0	15	100,0

Font: Elaboració Pròpia.

Nota: Contem com a Parlamentaris: Els diputats al Parlament de Catalunya, els de les Corts Generals i els Diputats provincials. Contem com a regidors: Regidors i alcaldes. Contem com a membres del Govern: Els consellers i els Alts Càrrecs (Sec. Grals i Dir. Grals). Contem com a membres sense càrrec aquells dels que no ens consta que el tinguin a les institucions, encara que (en alguns casos) puguin ser alliberats del partit.

El problema arriba amb el congrés extraordinari de 1980⁵⁷⁴. Amb l'accés a les institucions de bona part dels anteriors membres del comitè de govern, el règim d'incompatibilitats entre càrrecs institucionals i càrrecs orgànics esdevé un seriós

⁵⁷² Sobre això, vegeu Panebianco (1990: 327 i ss).

⁵⁷³ Donades les incompatibilitats estatutàries, el comitè de govern del VIIIè congrés (1979) és integrat per membres sense càrrecs públics: Ferran Camps, Ignasi Farreres, Concepció Ferrer, Joaquim Pibernat, Joan Rigol, Marià Vila-Abadal. L'única excepció és la de Josep A. Duran, regidor a Lleida.

⁵⁷⁴ El comitè de govern del congrés Extraordinari de 1980 continua format bàsicament per membres sense càrrecs públics com: Joan Miquel Badia, Joan Durà, Andreu Mas, Joan Emili Masferrer, Estanislau Simon i Ignasi Farreres. De nou, l'únic càrrec públic és per a Josep A. Duran, regidor.

inconvenient. Cal esperar al IXè congrés ordinari del mateix 1980 per a poder eliminar part del règim de compatibilitats. Tot i que en el congrés es fixa que només un terç dels membres podran ser parlamentaris, alcaldes o membres del govern, aquestes disposicions serveixen de poc per a limitar l'entrada massiva de càrrecs institucionals en comitè de govern⁵⁷⁵. Tant és així que el 80% dels membres del comitè de govern del IXè congrés passen a tenir càrrecs institucionals degut a que una part significativa d'aquests són regidors (Borrell, Thió, Duran, etc.).

La proporció s'inverteix de tal manera que genera el descontentament de part dels sectors més reticents a abandonar la divisió de funcions del model originari. Per intentar evitar com a mínim el domini numèric dels càrrecs institucionals dins del comitè de govern en el Xè congrés (1981) sembla haver-hi un pacte no explícit d'incorporar a la direcció a persones sense cap tipus de càrrec institucional⁵⁷⁶. Això permet que el comitè de govern sigui compost més o menys al 50% entre membres d'una i altra condició. Per a remarcar encara més la importància d'aquest grup (i la necessitat de mediar en les primeres tensions internes) es nomena a Joaquim Xicoy com a president del comitè de govern. És molt possible que un dels trets claus pel nomenament de Xicoy sigui el fet que s'ha mantingut al marge de la batalla pels càrrecs institucionals.

En síntesi, una visió panoràmica de l'evolució dels càrrecs institucionals dins del comitè de govern entre 1979 i 1981 ens mostra com el pes numèric (també polític) d'aquests passa de poc més del 14% al 53%. Per contra, la professionalització de la direcció afecta substancialment els membres de la direcció que són fora de la direcció: de prop del 86% de 1979 a prop del 47% l'any 1981.

Des del punt de vista de la presència dels diferents territoris en la direcció del partit el canvi que es produeix és més qualitatiu que estadístic (Taula 4.11). De fet, si ens

⁵⁷⁵ El comitè de govern del IXè congrés (1980) és format per: 1) Diputats al Congrés de Diputats: Llibert Cuatrecasas; 2) Diputats al Parlament de Catalunya: Concepció Ferrer (vicepresidenta del Parlament), Joaquim Pibernat (portaveu adjunt –UDC-) i Ferran Camps; 3) Consellers i Àlts càrrecs a la Generalitat: Joan Rigol (conseller de Treball), Ignasi Joaniquet (secretari general de Justícia) i Enric Vendrell (Dir. Gral de Justícia). 4) Regidors: Francesc Borrell (portaveu adjunt –UDC- a Barcelona), Ramon Martínez Callen (Barcelona), Josep I. Thió (Barcelona), Josep A. Duran (Lleida) i Josep M. Puig (Terrassa); 5)) Membres sense presència a les institucions: Ignasi Farreres, Joan Durà o Joaquim Xicoy.

⁵⁷⁶ En el comitè de govern escollit en el Xè congrés hi trobem: 1) Diputats al Congrés de Diputats: Llibert Cuatrecasas; 2) Diputats al Parlament de Catalunya: Concepció Ferrer (vicepresidenta del Parlament) i Ferran Camps; 3) Consellers i alts càrrecs de la Generalitat: Joan Rigol (conseller de Treball), Ignasi Joaniquet (secretari general de Justícia) i Josep A. Duran (Dir. Gral Afers Interdepartamentals); 4) Regidors: Francesc Borrell (Barcelona), Josep I. Thió (Barcelona) 5) Membres sense presència en les institucions: Josep Moreso, Joaquim Xicoy, Ignasi Farreres, Jordi Tusell, Rafael Orozco, Santiago Martínez Saurí o Josep A. Codina.

fixem, per exemple, en el pes dels membres de Barcelona ciutat dins del comitè de govern veiem com aquesta presència augmenta des del 43% de 1979⁵⁷⁷, fins al 66% del IXè congrés (1980⁵⁷⁸) i del Xè congrés (1981⁵⁷⁹). La situació és encara més agreujada en el congrés extraordinari de 1980⁵⁸⁰. Això és degut a que els mateixos acords que serveixen per a incorporar els líders territorials dins del comitè de govern, també van acompanyats d'altres acords per augmentar el tamany de la direcció.

L'important, des d'aquesta perspectiva és que des del IXè congrés (1980) tots els territoris tenen un representant en la direcció que participa en la presa de decisions i defensa els interessos del seu territori. Des d'aquest punt de vista, la influència que poden exercir no pot ser quantificat en termes percentuals, l'important és la seva incorporació simbòlica a la coalició dominant.

Taula 4.12. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts (1979-1981).

Congrés	1979		1980ex		1980		1981	
	n	%	N	%	n	%	n	%
Membres Nats								
C. de Govern	7	7,7	7	7,0	15	13,8	15	13,8
Parlamentaris ¹	6	6,6	15	15,0	15	13,8	15	13,8
S.G / Gerent	1	1,1	1	1,0	1	0,9	1	0,9
Pt. Com. Econòmica	-	-	-	-	1	0,9	1	0,9
Sub Total	14	15,4	23	23,0	32	29,4	32	29,4
Membres Elegits								
BCN-Ciutat	19	20,9	19	19,0	19	17,4	19	17,4
BCN-Comarques	25	27,5	25	25,0	25	22,9	25	22,9
Girona	9	9,9	9	9,0	9	8,3	9	8,3
Lleida	9	9,9	9	9,0	9	8,3	9	8,3
Tarragona	9	9,9	9	9,0	6	5,5	6	5,5
Terres de l'Ebre	-	-	-	-	3	2,8	3	2,8
UJDCC	3	3,3	3	3,0	3	2,8	3	2,8
UTDCC	3	3,3	3	3,0	3	2,8	3	2,8
Sub Total	77	84,6	77	77,0	77	70,6	77	70,6
Total (n)	91	100	100	100	109	100	109	100

Font: Elaboració Pròpia.

1. Contem com a Parlamentaris els Diputats al Parlament, a les Corts Generals i Diputats Provincials. Donat que, a més, un parlamentari pot ser o bé membre del consell nacional o del comitè de govern, la present taula és una estimació de la situació màxima que es pogués donar segons els estatuts.

⁵⁷⁷ En el VIIIè congrés (1979) la composició territorial el comitè de govern és: Barcelona: Camps, Farreres, Pibernat; Barcelona comarques: Rigol, Vila d'Abadal; Lleida: Duran.

⁵⁷⁸ La composició territorial del comitè de govern del IXè congrés és: Barcelona: Cuatrecasas, Borrell, Martínez Callen, Camps, Farreres, Durà, Xicoy, Joaniquet, Pibernat, J. Thió; Barcelona comarques: Rigol, Puig; Lleida: Duran; Tarragona: Vendrell.

⁵⁷⁹ L'any 1981, el comitè de govern té la següent distribució territorial: Barcelona: Borrell, Cuatrecasas, Xicoy, Camps, Farreres, Joaniquet, J. Thió, Orozco, Tusell; Barcelona comarques: Puig, Rigol; Lleida: Duran; Tarragona: Moreso.

⁵⁸⁰ En el congrés extraordinari de 1980 la composició territorial del comitè de govern és: Barcelona: Badia Guri, Durà, Mas, Masferrer, Farreres; Barcelona comarques: Simon; Lleida: Duran.

Una situació semblant trobem dins del consell nacional. En aquesta ocasió, l'augment de la influència política també va acompanyat d'una major presència en termes numèrics. Si ens fixem en el pes dels membres nats dins del consell nacional veiem que la proporció passa del 15% de 1979 a prop del 30% de 1980. Semblantment, la proporció dels càrrecs electes baixa de prop del 85% de 1979 a poc més del 70% de 1981. La professionalització del partit té també efectes visibles en el màxim òrgan de representació del partit.

Aquests canvis contrasten, però, amb la relativa estabilitat que durant aquest període experimenta la composició territorial del consell nacional. El tret més destacable d'aquesta sèrie és la progressiva pèrdua de pes relatiu de les intercomarcals de Barcelona ciutat i Barcelona comarques. Aquestes passen de prop del 21% i 28% de 1979 a poc més d'un 17% i 23% de 1981.

1.4. *El partit del senyor Coll.*

Tots els esforços d'associació de la imatge d'Unió Democràtica amb Anton Cañellas fets al llarg de la campanya electoral de 1977 són dilapidats amb la seva expulsió del partit. L'únic líder conegut d'Unió Democràtica després de l'expulsió de Cañellas és Miquel Coll i Alentorn, dirigent històric del partit durant els anys de clandestinitat. Però Coll i Alentorn compta amb 75 anys l'any 1979 i ja no pot exercir de líder electoral. Tot i així, amb l'expulsió de Cañellas, el protagonisme de Coll i Alentorn augmenta encara més significativament dins d'Unió, fins al punt que UDC es coneix aquests anys com el partit del *senyor Coll*⁵⁸¹. Ara bé, el paper de Coll i Alentorn dins d'Unió es limita, des de començament dels anys setanta, a tasques de representació i *tutela moral* des de la presidència del consell nacional, no a funcions executives.

Les funcions executives queden, des de 1978, en mans d'un comitè de govern que, tot i no tenir un cap visible (prohibit pels estatuts) és liderat per Marià Vila d'Abadal i Francesc Borrell. Vila d'Abadal i Borrell han estat els principals líders encarregats de l'expulsió de Cañellas i, tot i que són molt respectats dins del partit, són personatges desconeguts per la opinió pública i, a més, poc propensos a exercir un lideratge

⁵⁸¹ Durant el congrés de 1979, Coll i Alentorn acapara tota la imatge gràfica de la premsa i, el Correo Catalán afirma "Coll i Alentorn, reelegido líder de UDC" (Correo Catalán, 11-11-79: 8).

públic⁵⁸². De fet, la tasca principal que escometen Vila d'Abadal i Borrell després de l'expulsió de Cañellas es centra, bàsicament, en garantir la supervivència material i política del partit. I la opció que adopten per a fer-ho passa pel pacte amb CDC⁵⁸³.

La situació de debilitat d'Unió deixa, de cara al cicle electoral de 1979-80, que el lideratge públic de la coalició sigui en mans de Jordi Pujol. Així ho reflecteix, per exemple, la propaganda política de CiU durant les eleccions d'aquests anys, en que el relleu i el carisma de Pujol és inqüestionable. La manca d'un contrapès polític a Jordi Pujol fa que el control de determinades zones d'incertesa pròpies del lideratge públic, com la comunicació o les relacions amb l'entorn quedin parcialment en mans de CDC. A aquesta situació de dependència cal afegir-hi, a més, la ja explicada de la subordinació en els òrgans parlamentaris i dins del govern català⁵⁸⁴. No cal dir que el relleu polític de Pujol i el seu poder dins de CDC i de CiU augmenta encara més en ser nomenat president de la Generalitat.

Ara bé, tot i el cost de les dependències generades, l'aliança amb CDC no només permet la supervivència d'Unió, també assenta les bases per a que, a poc a poc, la situació del partit vagi recuperant-se en tots els àmbits: també en la recerca de nous lideratges. D'entrada, els resultats electorals de CiU l'any 1979 permeten recuperar l'escó perdut al Congrés de Diputats (Cuatrecasas) i, a més, obtenir important presència dins del món municipal, especialment a Barcelona (Borrell) i a Lleida (Duran). Amb tot, el que contribueix decisivament a situar a nous dirigents del partit en llocs de gran projecció pública és la victòria electoral de 1980. El cas més clar és el dels tres consellers Miquel Coll i Alentorn, Ignasi de Gispert i Joan Rigol, però també cal comptar amb el lloc ocupat pel portaveu adjunt de CiU al Parlament, Joaquim Pibernat o el de la vicepresidenta del Parlament de Catalunya, Concepció Ferrer. Cal notar que tret de Coll i Alentorn i de Gispert, la resta són de dirigents joves i amb plenes capacitats. És evident, amb tot, que cap d'aquests nous dirigents amb projecció pública representen greus amenaces pel carisma de Jordi Pujol, però signifiquen, en canvi, un pas important en la recuperació de part de l'autonomia perduda per Unió durant el cicle electoral.

⁵⁸² Vila d'Abadal és fill d'un dels fundadors i, amb Coll i Alentorn, dirigent del partit durant la clandestinitat. Vila d'Abada té prop de seixanta anys l'any 1979 i, a més, una estat de salut delicat. Borrell, més jove, decideix però centrar la seva activitat en la política local barcelonina.

⁵⁸³ Seguint Panebianco (1990: 113), el liderat de Borrell pot classificar-se com de carisma de situació.

⁵⁸⁴ Sobre aquest punt vegeu l'apartat d'aquest capítol dedicat al mapa de poder organitzatiu.

Taula 4.13 Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen.

	PT. CN	PT. CDG	Port. PC	Port. CG	Port. BCN	Consellers
1979	M. Coll	-	-	LI.Cuatrecasas	F. Borrell	-
1980		J.Xicoy	J. Pibernat			M. Coll J. Rigol I. Gispert
1981						

Font: Elaboració pròpia. El sombrejat indica l'últim canvi i la línia discontinua la fi de mandat.

Els consellers són els del govern posterior a les eleccions.

Llegenda: PT. CN: President del consell nacional; PT. CDG: President del comitè de govern; Port. PC: Portaveu d'UDC al Parlament de Catalunya; Prot. CG: Portaveu d'UDC al Congrés de Diputats; Port. BCN: Portaveu d'UDC a l'Ajuntament de Barcelona; Consellers: Consellers de la Generalitat.

De tota manera, l'accés simultani a llocs de projecció pública i poder per part de tot un seguit de nous dirigents suposa una complicació afegida per UDC. El canvi generat dins del mapa de poder organitzatiu del partit amb la victòria en les eleccions de 1980 condueix a una important dispersió del poder en diferents àrees (la direcció orgànica, els càrrecs del partit en el govern, etc.). Aquest equilibri de poder entre àrees, juntament amb l'absència i necessitat d'un líder públic obre les portes a una lluita més o menys soterrada pel lideratge que durarà anys. Tot això passa, a més, en el moment en que, gràcies a l'estratègia impulsada per la direcció de mantenir unida i cohesionada a la coalició dominant, UDC tot just comença a rescabalar-se de la crisi del VIIè congrés (1978).

Aquesta lluita pel lideratge públic s'agreuja pel fet de barrejar-se, inevitablement, amb el debat sobre el model de partit i la identitat d'Unió. La necessitat de reforçar políticament la direcció orgànica, amb l'adopció, entre altres mesures, del nomenament d'un president del comitè de govern és el tret de sortida d'aquesta lluita⁵⁸⁵. El resultat inicial d'aquesta confrontació és l'elecció de Joaquim Xicoy com a president. L'elecció de Xicoy dona a la direcció del partit un lideratge públic amb pes polític. I, degut a que és un dels pocs dirigents del partit que no ha accedit a càrrecs públics o institucionals durant el cicle electoral, pot desenvolupar la seva tasca lliure de les dependències que suposaria la disciplina parlamentària o de govern. Ara bé, tot i defensar el paper de la direcció orgànica en la presa de decisions de la coalició Xicoy no és, tanmateix, entre els qui creuen que el desenvolupament de la identitat conjunta pot suposar una greu amenaça per la identitat d'Unió⁵⁸⁶. La seva elecció és, doncs, un

⁵⁸⁵ De fet, les primeres confrontacions són les de l'aprovació en els estatuts de la figura del president del Comitè. Sobre això n'hem parlat en l'apartat dedicat al mapa de poder organitzatiu.

⁵⁸⁶ Xicoy, en unes significatives declaracions a Nova Veu després de ser reelegit l'any 1981 diu: "Unió Democràtica, com a partit nacionalista, ha de portar una política d'íntima col·laboració amb CDC. Ara com ara, la política nacional a Catalunya passa, fonamentalment per CiU, que és la coalició que formem

punt d'equilibri entre dos extrems encara vagament definits (i sense líders clars) que pel moment accepten el seu lideratge mediador com a solució de compromís. Aquest compromís es manté des de finals de 1980 (IXè congrés) fins 1982 (XIè congrés).

2. Les dificultats d'elaborar una línia política autònoma.

Fins el moment hem examinat el context polític, el paper d'UDC dins CiU, i dels canvis organitzatius que es produeixen en aquest període. El darrer apartat d'aquest capítol està dedicat a examinar quina és l'estratègia que utilitza la direcció del partit per millorar la seva posició política, tant a nivell intern (de partit i de coalició) com a nivell extern, i els resultats que s'aconsegueixen.

Un cop tancat el pacte amb CDC i fins a acabar el cicle electoral de 1979-80, l'estratègia política d'Unió continua centrada en aconseguir els millors resultats electorals i, per extensió, en les aliances que cal establir per aconseguir-los. És a dir, continua amb una marcada orientació *vote-seeking*⁵⁸⁷. Per aquesta raó, i com a alternativa a la constitució de CC-UCD i del PSC-PSOE, Unió continua apostant per ampliar a ERC el pacte entre CDC i UDC amb l'objectiu de trencar aquest bipartidisme⁵⁸⁸. Amb tot, la imminència de les eleccions generals i municipals de 1979 paralitza aquest possible acostament entre tots tres partits⁵⁸⁹.

La prioritat donada a aconseguir bons resultats electorals permet que, de cara als comicis de 1979, la negociació de les llistes es tanqui de manera prou ràpida i sense molt enrenou. Tampoc hi ha problemes en l'elaboració d'una genèrica declaració programàtica de cara a les dues eleccions que parla de la prioritat que es posa en l'estatut, la voluntat d'intervenir en la política espanyola, i de promoure mesures econòmiques per acostar-nos a Europa i afavorir la integració a la Comunitat Econòmica. Unió tampoc intervé molt significativament en el debat entre Pujol i Roca sobre la possibilitat oferta per Suárez de formar govern de coalició. És molt possible

ambdós partits. Si bé hem de mantenir la nostra autonomia com a col·lectiu amb ideari propi, tal com vaig dir en l'acte final del 50è Aniversari al Palau de Congressos de Montjuïc, nosaltres no serem mai un element de divisió del nacionalisme català. El que hem de fer és aprofundir en l'esperit inicial de la nostra entesa permanent amb CDC, procurant que la política de la coalició sigui realment compartida i no simplement la marxa de dos partits juxtaposats" (Nova Veu, 89: 4-5).

⁵⁸⁷ Sobre aquest concepte i les diferències respecte a les orientacions *office seeking* i *policy-seeking*, vegeu Müller i Strom (1999: 5 i ss)

⁵⁸⁸ Hi ha declaracions o articles en aquest sentit a diversos números de la revista interna d'UDC (Nova Veu, 30: 1; Nova Veu, 31: 4-5 o Nova Veu, 33: 1).

⁵⁸⁹ Amb pessimisme Borrell opina, després de les municipals: "en les darreres eleccions parlamentàries amb les mateixos vots, junts hauríem assolit quatre diputats més. No sé què faran: potser en tornarem a parlar. El seu futur camí (...) no és cosa nostra." (Nova Veu, 31: 4)

que aquesta discreció sigui deguda a que Unió, en aquests moments, és més partidària de la postura de Pujol que la de Roca⁵⁹⁰.

Més conflictiva és, en canvi, la formació de les aliances postelectorals, especialment a nivell municipal. L'aposta de CDC d'integrar-se dins de l'anomenat *Pacte de Progrés* de la ciutat de Barcelona no agrada a Unió Democràtica, que desconfia de les bondats de la política unitària catalanista, i a més entén que la decisió de CDC ha estat una imposició unilateral. Unió accepta el pacte entenent que la seva vigència és només per sis mesos, el temps suficient per aprovar l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

La limitada representació parlamentària que UDC obté en les eleccions de 1977, on només Anton Cañellas obté l'escó de diputat, deixa als democristians en un paper molt secundari de la redacció del projecte de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Cañellas és en la Comissió dels Vint encarregada de la redacció de l'avantprojecte, però ha de combinar aquesta tasca amb la seva participació en la comissió de redacció de la Constitució i l'activitat quotidiana de parlamentari. A més, el conflicte intern que es viu dins del partit a partir de la primavera de 1978, i que condueix a l'expulsió de Cañellas, deixa a Unió sense representants institucionals en els moments finals de la redacció estatutària. Les esmenes d'Unió acaben sent defensades per CDC⁵⁹¹. L'aspecte substantiu que Unió objecta al redactat final és l'omissió del fet comarcal i la permanència de la divisió provincial⁵⁹². Tanmateix, això no és obstacle per a que UDC aposti decididament per fer campanya a favor de la seva ratificació en referèndum⁵⁹³.

⁵⁹⁰ Cuatrecasas diu, poc després de la investidura: "Penso que el vot, que van emetre els diputats de *Convergència i Unió*, d'abstenció era una clara afirmació de rebuig d'una petició feta de forma anònima sense un clar programa de govern i sense que es veiés clar quina seria la composició d'aquest, si homogeni o de coalició amb CD" (Nova Veu, 31-5). És fàcil entendre la postura d'Unió si és té en compte que el líder de UCD a Catalunya és Cañellas.

⁵⁹¹ Com assenyala Sobrequés, un cop acabada la redacció de l'avantprojecte "es suscità la qüestió de la participació de la UDC, un partit que havia obtingut un diputat però que l'havia perdut quan Anton Cañellas havia deixat el partit i havia format el grup UDCA per apropar-se a UCD. Els representants de CDC havien presentat esmenes en nom d'aquest partit. Els socialistes s'hi oposaren, però la coincidència de criteris de CDC i el PSUC féu que aquestes esmenes fossin acceptades" (Sobrequés, 1998: 673).

⁵⁹² Són moltes les crítiques que en aquest sentit rep l'estatut dins de la revista interna, especialment pels efectes que això té sobre la llei electoral. Els principals escrits són, entre d'altres, de Duran (Nova Veu, 26:3), Camps (Nova Veu, 29: 3), Vila d'Abadal (Nova Veu, 35: 3), i Coll i Alentorn (Nova Veu, 43: 4-5).

⁵⁹³ La declaració oficial es feta pública el dia 10 d'agost de 1979 i en els seus aspectes fonamentals diu: "2on. Estimem que el text acordat representa, en el conjunt, una ampla mesura d'autogovern pel nostre país i, per això, no dubtem a demanar-ne l'acceptació (...) 4rt. Declarem que, amb tot, d'acord amb la doctrina del nostre partit, aspirem a un marge d'autonomia i d'integració nacional molt més complet, i que la nostra acceptació d'avui no representa cap renúncia per al dia de demà (...) 5è Que la nostra conformitat global no significa acord amb totes les disposicions del projecte, entre les quals creuem obligat de denunciar la transitòria quarta, referent a les eleccions del primer Parlament de Catalunya, amb la qual han de discrepar per quan sacrifica el principi: un home un vot, sense assegurar la representació de totes les comarques catalanes..." (Nova Veu, 39: 2).

Un cop ratificat l'Estatut i acabat el termini de temps pel que Unió s'havia integrat dins del *Pacte de Progrés* de Barcelona, el partit opta per abandonar-lo en solitari⁵⁹⁴. Aquest procés obre una crisi de relacions entre CDC i UDC que porta a Unió a formar grup municipal propi, abandonant tots els càrrecs que tenien fins el moment. Aquesta crisi no és reconduïda fins mesos més tard, en que Francesc Borrell és escollit president i portaveu del Grup de CiU a l'Ajuntament de Barcelona. El cert, però, és que aquesta qüestió és l'única que li atorga a UDC una certa presència en els mitjans de comunicació durant l'any 1979.

Per la proximitat amb el temps, el trencament a l'Ajuntament de Barcelona es superposa amb el VIIIè congrés d'UDC. Aquest congrés aborda, però dues qüestions diferents tot i que totes dues també amb la vista posada al seu soci de coalició⁵⁹⁵. La primera és una ponència sobre l'ensenyament especial, professional, pre-escolar i d'adults que prové de discrepàncies entre UDC i CDC sobre el finançament dels centres docents privats i que, "per manca de temps" no arriba a ser discutit⁵⁹⁶. La segona i principal és, un cop més, la proposta de Federació entre UDC, CDC i ERC. Aquesta fou, precisament, la principal declaració pública del nou comitè de govern escollit pel congrés⁵⁹⁷. L'èmfasi en la política d'aliances donat de nou en aquest congrés reforça una vegada més orientació *vote-seeking* de la direcció del partit⁵⁹⁸.

Aquesta línia política es reforça encara més a mesura que s'acosten les primeres eleccions al Parlament de Catalunya. Tot i que en aquesta ocasió l'elaboració de les llistes electorals és una mica més complexa⁵⁹⁹, el cert és que aquesta no fa perillar en cap moment l'entesa. Tampoc no hi ha especials dificultats en l'elaboració del

⁵⁹⁴ Com declara Coll i Alentorn en la roda de premsa de presentació del VIIè congrés (1979) "No ens convenç, i ja inicialment vam manifestar-ho, malgrat que vam acceptar el termini de sis mesos. Però l'experiència no ens ha estat satisfactòria, tal com prevèiem" (Avui, 22-11-79: 5).

⁵⁹⁵ Durant el congrés també s'enregistraren algunes crítiques al informe del comitè de govern per la qüestió de les llistes municipals (Correo Catalán, 27-11-79: 6 i Tele/Exprés, 26-11-79: 3).

⁵⁹⁶ L'origen és en una votació separada de CDC i UDC a l'ajuntament de Barcelona sobre la plusvàlua als centres docents privats. Mentre Unió vota en contra, CDC ho fa a favor (Avui, 26-11-79: 5). És possible que la ponència, elaborada per Josep M. Nogués, Josep M. Boixareu i Joan Durà es retirés per no augmentar més a la tensió entre CDC i UDC pel trencament a l'Ajuntament de Barcelona.

⁵⁹⁷ La declaració diu "Volem mantenir el nostre oferiment de creació d'una Federació de partits nacionalistes, tal com fa un any i mig va fer el nostre consell nacional. Convergència Democràtica, Esquerra Republicana i Unió Democràtica federades trenarien qualsevol intent de bipolarització a Catalunya, tal com és ja evident a l'Estat espanyol. Mentrestant, però, volem que el Pacte Permanent amb CDC continuï aplicant-se estrictament..." (Nova Veu, 45: 1).

⁵⁹⁸ Tanmateix, sempre hi ha qui veu amb desconfiança aquesta estratègia com Coll i Alentorn que en les paraules de clausura proclama que "la nostra acció és de sacrifici i no de pesa de càrrecs electorals" (Nova Veu, 45: 5).

⁵⁹⁹ Carta de Jordi Pujol a Miquel Coll i Alentorn amb data 3-1-1980 (*Fons Francesc Borrell*. Arxiu Històric d'UDC)

programa polític conjunt⁶⁰⁰; ni, amb la victòria, en la recerca dels acords per formar govern. Sobretot després del rebuig del PSC a la gran coalició⁶⁰¹.

El congrés extraordinari (maig de 1980) que Unió Democràtica realitza per tal de renovar part de la seva direcció coincideix amb el nomenament del primer govern de CiU. L'evident satisfacció per l'èxit obtingut i per les responsabilitats futures com a partit de govern marquen les declaracions d'aquest acte⁶⁰². De tota manera, una provocació de CDC (Miquel Roca) sobre l'avortament fa variar part del guió i la nova direcció es veu forçada a fer declaracions públiques de reafirmament de la seva identitat democristiana⁶⁰³. El congrés no marca, però, canvis substancials en l'estratègia del partit més enllà d'enterrar definitivament la proposta de Federació amb CDC i ERC.

Més important és gir tàctic que s'adopta durant la crisi que viu la UCD l'estiu de 1980. La debilitat del govern Suárez després de la moció de censura socialista i els problemes de l'estatut andalús reobre novament el debat sobre una possible entrada de CiU al govern espanyol. La voluntat d'afavorir aquesta possibilitat sembla que condueix Unió a adoptar algun acord massa precipitat, que fins i tot va més enllà del que proposa CDC⁶⁰⁴. Però tot i les oportunes rectificacions⁶⁰⁵, és clar que per a Unió el

⁶⁰⁰ El resum pot trobar-se a la revista del partit (Nova Veu, 50: 4-5). La intervenció de Coll i Alentorn a la Conferència de CDC que aprova el programa també hi és disponible (Nova Veu, 51: 2).

⁶⁰¹ L'any 1981 un editorial de Nova Veu diu: "És coneguda la tesi de Coll i Alentorn, plena de sentit polític, de procurar per tots els mitjans de reservar el PSC-PSOE al marge del govern de la Generalitat, per tal que puguem disposar d'una alternativa que en tot moment garanteixi el joc democràtic" (Nova Veu, 85:1).

⁶⁰² La declaració del comitè de govern diu "la millor resposta que es pot donar a les expectatives creades amb l'elecció majoritària de CiU i als ingents i múltiples problemes existents a Catalunya, és l'acompliment del programa electoral i de govern exposat pel president Jordi Pujol al Parlament, que inclou, entre altres qüestions, la concepció social i econòmica del nostre partit" (Nova Veu, 55-56: 1). Les apel·lacions a la *voluntat de govern* són també constants en el programa d'actuació dels nous membres del comitè de govern.

⁶⁰³ El mateix dia del congrés es fa públic que Roca ha presentat, aparentment sense consultar amb UDC, una proposta de modificació del codi penal per la despenalització de l'avortament en determinats casos. La iniciativa es feta amb la intenció de posar en contradicció la identitat democristiana del partit amb la disciplina dels diputats d'Unió (Cuatrecasas i Rigol) dins de la Minoria Catalana. La polèmica es fa difícil de resoldre perquè els acords entre CDC i UDC preveuen que no hi hagi disciplina de grup en aquestes qüestions. Ara bé, la situació posa de manifest que, en algunes circumstàncies, CDC pot representar una amenaça per la identitat d'Unió.

⁶⁰⁴ Duran mostra el seu desacord amb com s'han pres les decisions dins del partit "Recordareu la possibilitat de participar en el Govern de Madrid. Sabeu també el nostre acord afirmatiu, tant com precipitat, al meu entendre, del Consell de Lleida [19-7-1980] i la posterior resolució, tot acceptant un possible pacte parlamentari, presa en el darrer consell nacional [6-9-1980]. Doncs bé, el resultat final ja sabeu quin ha estat: ni l'un ni l'altre. Suárez segueix com a cap del Govern espanyol. S'han canviat uns quants ministres i nosaltres no hem entrat al Govern –no se'ns hi ha convidat- i heus ací la precipitació d'un acord positiu, escampat per la premsa, per entrar a un Govern al qual, tal com deia, no se'ns hi havia cridat. Pensem que CDC no es pronuncià mai en aquest sentit. El pacte parlamentari quedà, tanmateix, ajualit a darrera hora" (Nova Veu, 64: 1-2).

⁶⁰⁵ Duran, que en el mateix article que critica la precipitació d'alguns oferiments aprofita per afirmar "La posició de la nostra minoria és prou clara i decidida des del primer moment. Cal col·laborar en la governabilitat del nostre país, no podem defugir de la nostra responsabilitat; no solament com una força política més del conjunt de l'Estat, sinó com a partits que governen a Catalunya i que tenen l'inclució deure de fer viable la consolidació autonòmica a casa nostra, i per solidaritat a la resta de l'Estat espanyol.

fet que CiU sigui al govern de la Generalitat no és un obstacle per a exercir més influència a la política espanyola⁶⁰⁶. En qualsevol cas, el cert és que la continuada atenció sobre les aliances ratifica, novament, la orientació *vote-seeking* del partit.

La orientació estratègica canvia la tardor de l'any 1980 amb la celebració del IXè congrés. Tot i que per una banda es manté una orientació electoral, com demostren les actuacions dutes a terme per tal d'integrar dins del partit a Democràcia Social de Cristiana de Catalunya (Gil Robles)⁶⁰⁷, i part de la Unió Democràtica Centre Ampli (escindits amb Cañellas), el cert és que la línia política deixa de centrar-se en els vots o la política d'aliances. El debat que per aquestes dates s'obre dins d'Unió respecte del model de partit i la seva identitat i paper dins de CiU fa que l'estratègia evolucioni cap a una nova orientació.

Per compensar el poc pes d'Unió com a partit en la presa de decisions de la coalició, la direcció orgànica decideix fer un gir en la seva estratègia. D'una orientació centrada en el vot es passa ara a una orientació centrada en les polítiques públiques (*policy-oriented*). Aquest canvi d'estratègia serveix, també per mantenir la seva influència sobre uns càrrecs institucionals amb una autonomia creixent. Amb aquesta intenció, el IXè congrés tracta dues ponències amb una clara orientació programàtica⁶⁰⁸: *L'ocupació Juvenil*⁶⁰⁹, i *El paper de la família davant la societat actual*⁶¹⁰.

La ponència sobre l'ocupació juvenil té l'origen en la proposta del conseller Rigol d'impulsar la creació d'un Fons de Creació d'Ocupació⁶¹¹. Però el tret més destacat de la ponència és, precisament les reticències del conseller Joan Rigol a acceptar-ne les

La materialització d'aquesta voluntat es manifesta amb la nostra confiança a un programa que vetllarem per a la seva justa aplicació, sense que existeixi cap altre lligam que suposi un suport parlamentari continuat al Govern". (Nova Veu, 64: 1).

⁶⁰⁶ Xicoy ho resumeix així: "La nostra col·laboració amb el Govern central és necessària perquè l'Estat sigui, no solament governable, sinó de fet governat, i no existeix cap altra alternativa a Madrid. En aquest sentit, la hipotètica participació de CiU en el Govern central per a mi no tindria inconvenients insalvables, sempre que no representés cap servitud o hipoteca per a la política interna de Catalunya" (Nova Veu, 67: 4-5).

⁶⁰⁷ Sobre la vida de la Democràcia Social Cristiana de Catalunya (DSCC) vegeu Culla (1989) i Molas (2000:60); També en la premsa (El Correo Catalán, 27-11-80: 6). Sobre el retorn dels membres del Centre Ampli, Artur Perelló publica les raons a la revista d'UDC (Nova Veu, 50:8).

⁶⁰⁸ El congrés també tracta una comunicació sobre les "Fundacions Laborals" de Josep M. Capdevila.

⁶⁰⁹ La ponència és elaborada per Eduard Cardona. El text d'aquesta i la resta de ponències pot trobar-se en la documentació del congrés disponible en l'Arxiu d'Unió (*L'ocupació laboral*. Documents del IXè congrés d'UDC. Arxiu Històric d'UDC). La versió final es troba a la revista del partit. (Nova Veu, 69: 6-7).

⁶¹⁰ La ponència és elaborada per Concepció Ferrer, Ramon Martínez Saurí i Rafael Orozco. Pot veure's el text íntegre elaborat per la Ponència en la documentació enviada als congressistes (*Ponència política*. Documents del IXè congrés d'UDC. Arxiu Històric d'UDC). La versió final es publica la revista (Nova Veu, 70).

⁶¹¹ Un resum del contingut del Fons podeu trobar-lo a la revista d'Unió (Nova Veu, 61:4).

seves conclusions⁶¹². Tot i que l'esdeveniment no té un gran ressò extern, la desautorització pública de la ponència deixa clar que Rigol és partidari de que siguin els responsables institucionals els qui dirigeixin les polítiques públiques (i l'estratègia) del partit i que, per tant, el seu model de partit és en clara oposició al que defensa en aquest congrés la direcció orgànica⁶¹³.

Ara bé, l'atenció pública es centra en la ponència de política familiar degut a que al congrés de Diputats la reforma de la llei del Divorci és en els seus tràmits finals. Formalment, la ponència està destinada a fixar la posició del partit sobre el divorci i l'avortament. Però, sobretot, la ponència està pensada per a remarcar, de manera no explícita, les diferències entre la posició de CDC i la d'UDC, més conservadora⁶¹⁴. La direcció d'Unió aposta per emfatitzar les discrepàncies en un terreny d'actualitat perquè sap que així guanya protagonisme i delimita per Unió una identitat pròpia i un *terreny de cacera* específic. I, a més, que pot fer-ho sense que CDC pugui apel·lar a la disciplina parlamentària o de govern, doncs les qüestions morals són fora de del pacte. L'únic inconvenient d'aquesta maniobra és que, a banda de situar a Unió a la dreta de CDC, corre el perill de dividir el partit entre els sectors més conservadors (clarament antidivorcistes i antiavortistes) i els més moderats, partidaris d'algunes reformes⁶¹⁵. L'esforç de la direcció per obtenir el màxim acord permet, finalment, que Unió pugui desmarcar-se exitosament de CDC sense fer perillar la seva unitat interna⁶¹⁶.

El canvi d'orientació estratègica també pot comprovar-se en les propostes de la candidatura al comitè de govern presentada per Francesc Borrell on, a més de proposar una major activitat internacional, aposta per donar *més contingut a les relacions amb CDC* i aconseguir més presència pública⁶¹⁷. Les primeres editorials i

⁶¹² Com explica Nova Veu: "Rigol, conseller de Treball, va fer una intervenció en la qual analitzà globalment la ponència i indicà algunes imprecisions que hi veia. Digué que la ponència, partint d'un partit al poder, havia d'examinar xifres concretes i s'oferí a donar-les, car hauria de ser una proposta a poder aplicar. Demanà que es fes una remodelació que aprofundís més en alguns aspectes i que en aquest treball hi col·laboressin totes les persones del partit implicades en el tema" (Nova Veu, 69: 5).

⁶¹³ Un dels principals canvis impulsats diu "Cal prestar suport a les normes que la Generalitat està prenent en un sentit global i, en especial, per a aconseguir l'increment de llocs de treball" (Nova Veu, 69: 6).

⁶¹⁴ En el debat del divorci, per exemple, Minoria Catalana tendeix a situar-se al costat del PSOE (Tele/Exprés, 5-12-80: 7).

⁶¹⁵ En concret, l'acceptació del divorci amb alguna raó (no només per mutu acord) i l'avortament en cas de causa extrema. Aquestes reformes són bastant semblants a les que defensa el PNB i finalment acaba aprovant la UCD. Sobre la problemàtica d'aquesta qüestió dins de la UCD vegeu Hopkin (2000: 178 i ss)

⁶¹⁶ L'èxit d'aquesta operació augmenta substancialment el prestigi de Concepció Ferrer dins del partit.

⁶¹⁷ El punt dedicat a CDC diu: "Ens proposem donar més contingut a les nostres relacions a CDC. En la línia fixada en els anteriors congressos. Volem que la tasca de govern conjunta d'ambdós partits CDC-UDC (que preveu l'acord) sigui autènticament una tasca de govern conjunta. Nosaltres treballarem amb entusiasme i dedicació per l'entesa permanent que hem signat amb CDC. Complirem escrupolosament els pactes d'aquesta entesa i demanarem a CDC, en justa reciprocitat, també el seu més estricte compliment". (Nova Veu, 69 2).

entrevistes dels dirigents del partit s'encarreguen de remarcar alguns dels trets específics de la identitat d'Unió⁶¹⁸, i la necessitat que aquests es reflecteixin en l'estratègia de CiU⁶¹⁹.

La convulsa vida política de l'any 1981 només permet que aquesta reorientació estratègica només pugui ser duta a terme de manera parcial. La crisi congressual de la UCD, la posterior dimissió de Suárez, el cop d'Estat de Tejero durant la investidura de Calvo Sotelo o el manifest dels 2300 a Catalunya demostren la fragilitat del procés i acords constituents. El canvi en el clima polític, especialment pel que fa al procés autonòmic, polaritza de nou el sistema de partits i limita el marge de maniobra polític d'Unió. Si la polarització és sobre la qüestió territorial, la posició del partit difereix poc respecte de CDC. Així, quan comencen les especulacions sobre una gran coalició UCD-PSOE Unió, com la Minoria Catalana, s'hi oposa rotundament⁶²⁰. La posició d'Unió tampoc és diferent de la CiU en tot el procés que condueix al pacte entre els grans partits sobre la política autonòmica i que, posteriorment desemboca en la LOAPA⁶²¹. Només la votació final sobre el divorci i una controvertida definició d'Unió en favor de l'entrada a la OTAN permeten remarcar la identitat diferenciada del partit al llarg d'aquests mesos⁶²².

⁶¹⁸ A banda de la presència Internacional, es remarca que "Unió ha d'aportar aquest estil que la distingeix de la resta de forces polítiques del país" (Nova Veu, 69: 1) o, que Unió "propugna l'organització federal de l'Estat Espanyol com a forma més respectuosa, solidària, equitativa i eficaç d'estructurar l'Estat (Nova Veu, 70: 1).

⁶¹⁹ En una entrevista, per exemple, Joan Durà comença afirmant "Les nostres relacions amb CDC són excel·lents", però acaba matisant "En realitat és un problema per a nosaltres la forma no prou compartida sinó bastant exclusiva, de poques persones, com es prenen altes decisions polítiques en el Govern o en el Parlament. Nosaltres no hi participem prou ni en el moment precís. En lloc de prendre part en les iniciatives les anem seguint, la qual cosa, per un partit que està en el govern és una dificultat" i afegeix "Més que personalisme és cosa de tarannà, d'una determinada forma de ser i de decidir. Mentre que el partit majoritari en la coalició es mou amb més pragmatisme (...) nosaltres hi posem una vessant ideològica i una visió més llunyanca; ja anirem trobant la síntesi" (Nova Veu, 72:5)

⁶²⁰ Cuatrecasas signa "¿Un govern de coalició podria imposar millor la seva autoritat per a resoldre els problemes abans esmentats? ¿Seria més àgil en la presa de decisions? Sincerament, em permeto dubtar-ho, com també que fos acceptat en determinats ambients" (Nova Veu, 75: 6). També Xicoy s'expressa en el mateix sentit "No solucionaríem res amb un govern de coalició... Un govern de coalició solament és comprensible si ve impulsat per un programa comú...." (Nova Veu, 75: 7).

⁶²¹ En una de les primeres manifestacions, l'agost de 1981, el comitè de govern diu: "la tendència que hom segueix per part del Govern Central i del principal partit de l'oposició és contrària a les idees inspiradores de la Constitució de 1978 i de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que (...) està canviant el clima de reconciliació i concòrdia que entre tots havíem aconseguit crear" (Nova Veu, 84: 5).

⁶²² El comunicat del consell nacional del dia 25 d'abril de 1981 defensa la impossible neutralitat d'Espanya i l'alineació amb els seus aliats naturals en el món democràtic occidental. La nota considera més avantatjosa la incorporació a la OTAN que els tractats bilaterals amb EUA. I finalment condiona l'entrada a la OTAN a l'entrada a la CEE (Nova Veu, 78: 6).. Entre els qui discrepen de la decisió presa hi ha Josep A. Duran que afirma "No va agradar-me el pronunciament de manifestar-nos d'acord amb l'ingrés a l'OTAN. I no és pas que, personalment no pensi que l'Estat espanyol ha d'entrar-hi, però crec que aquesta és una decisió que requereix quelcom més debat i d'informació (...) d'altra banda, tampoc no crec que s'hagi de condicionar l'ingrés a l'OTAN amb l'ingrés a la CEE. A mi m'agradaria ser membre de l'OTAN per convicció, no a canvi de res" (Nova Veu, 81: 5).

Tanmateix, ben aviat es posen de manifest les limitacions d'aquesta estratègia orientada a incidir en les polítiques públiques. Un informe polític del comitè de govern de finals d'abril de 1981 ja alerta sobre aquesta situació⁶²³. L'esmentat informe encara proposa mesures per remarcar la identitat d'UDC tant en el terreny autonòmic (federalisme⁶²⁴) com en la política social (orientació al centre esquerra⁶²⁵), però constata la dificultat per aplicar-les⁶²⁶. El més significatiu del text és que si fins ara la línia política es centra en la marginació d'UDC en les decisions de CiU, el document combina aquest argument amb un de nou: la marginació també a nivell de càrrecs⁶²⁷. Malgrat que aquest segon argument no apareix entre les línies d'actuació política sí que, a partir d'ara passa a formar part, tot i que a un nivell més intern, del discurs de la direcció d'Unió⁶²⁸. No cal dir que l'efectivitat combinada de tots dos arguments és un útil complement a l'estratègia organitzativa de mantenir la cohesió i estabilitat internes. I, alhora, d'afirmació (tot i que en sentit negatiu) de la identitat del partit sobre tota possible pretensió per part de CDC d'amenaçar-la.

La celebració del 50è aniversari de la fundació d'UDC permet, malgrat tot, que durant l'any 1981 el partit pugui continuar amb la tasca d'afirmació pública de la seva identitat

⁶²³ (*Apunts sobre CiU i la seva incidència en l'actual situació política*. Abril de 1981. Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC)

⁶²⁴ "Unió, que sempre ha tingut el federalisme en la seva base doctrinal, no l'ha explicitat últimament amb prou determinació. Sigui per raons de tàctica o bé de prudència ha proclamat amb força el seu indiscutible nacionalisme català, però ha parlat molt poc de la seva visió federal o confederal d'Espanya" (*Apunts sobre CiU...* p. 2). "Unió hauria d'analitzar la seva actuació última i sospesar si una posició decidida en aquest sentit hauria influït sobre la coalició CiU, ajudant a millorar així la imatge de Catalunya davant la resta d'Espanya, de l'estament militar, etc..." (*Apunts sobre CiU i la seva incidència en l'actual situació política*, Abril de 1981, p. 3. Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC).

⁶²⁵ "La política que fins ara ha aportat la coalició a través del Consell Executiu no respon a aquell [Programa electoral] ni a cap plantejament global inicial, ni segueix (...) les grans directrius polítiques fixades en el programa de govern de la coalició. Ben al contrari, cada una de les conselleries constitueix una govern autònom que actua segons els criteris personals del conseller, sense tenir en compte si aquesta actuació es correspon o no amb les grans directrius polítiques de CiU" (*Apunts sobre CiU i la seva incidència en l'actual situació política*, Abril de 1981, p. 4. Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC).

⁶²⁶ "Unió que és un partit amb més democràcia interna que CDC, no demostra per altra banda una eficàcia immediata inexcusable en tot partit polític. En ella s'accentuen a la vegada una dependència política i fins estructural de CDC" (*Apunts sobre CiU...* p.7) I tot això degut a que "CDC ha mirat Unió des d'una perspectiva de competidor més que no pas de soci i ha pretès integrar-la dins CDC, o si més no, deixar-la en una posició de subordinació". (*Apunts sobre CiU i la seva incidència en l'actual situació política*, Abril de 1981, p. 8. Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC).

⁶²⁷ "Els números són prou significatius; no cal fer-ne cap comentari. En les llistes es va donar a Unió els últims llocs i els resultats no foren proporcionals al 25% (...) El fet d'haver privat a Unió de la possibilitat de constituir un grup autònom al Parlament de Catalunya, l'haver tingut que renunciar a un segon diputat en el Parlament de Madrid i la poca cura a distribuir puntualment els ingressos que corresponen a Unió, són elements a tenir en compte a l'hora de judicar el compliment de l'entesa permanent" (*Apunts sobre CiU i la seva incidència en l'actual situació política*, Abril de 1981, p.10 Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC).

⁶²⁸ En una editorial de Nova Veu de juliol de 1981 s'esmenta, fent balanç de CiU "citarem com a afers essencials les eleccions i la provisió de càrrecs públics per tal de col·locar a les persones més idònies en cada lloc, bo i respectant els acords establerts" (Nova Veu, 83: 1). Aquesta línia té alguns precedents però són queixes a títol individual publicades a Nova Veu. Un exemple és el de Sesmilo que afirma el 1979 "La col·laboració amb Convergència si bé cordial no ha estat gens fàcil. El nostre estil, dialogant i descentralitzat costava d'acoblar..." (Nova Veu, 31: 3).

iniciada el IXè congrés. La unitat interna permet, a més, la celebració d'una àmplia diversitat d'actes a comarques (Sitges, Tortosa, Tarragona, Lleida, Tàrrrega, Banyoles) que atorguen al partit certa presència en la premsa. Els actes principals d'aquesta celebració són un concert coral (Palau de la Música) i un míting al Palau de Congressos amb una nodrida presència internacional i intervencions de membres d'UDC⁶²⁹, CDC (Pujol), ERC (Barrera) i el PNB⁶³⁰. Tanmateix, les característiques de la trobada i el moment de la seva realització converteixen l'acte en un aplec bàsicament anti-LOAPA, més que de defensa de la identitat d'Unió⁶³¹.

El Xè congrés coincideix pocs dies després d'haver finalitzat els actes del 50è aniversari. Donat l'èxit del IXè congrés en refermar la identitat diferenciada del partit entorn de la política familiar i laboral, en aquesta ocasió tornen a presentar-se ponències en el mateix sentit⁶³². Aquest cop, però, la manca de conflictivitat interna afavoreix que tot just tinguin repercussió pública. El més destacat, en aquest sentit són els esforços de la direcció per dur a terme la revisió del *Programa econòmic i social d'UDC*⁶³³. La ponència està motivada tant pels obstacles que troben les propostes del conseller Rigol, com per la necessitat de la direcció de remarcar la seva autoritat (perduda en l'anterior congrés). En aquestes circumstàncies, els principals aspectes de la proposta de la direcció són aprovats sense especials dificultats⁶³⁴.

El principal contingut polític del congrés el constitueixen els discursos de rendició de comptes (Francesc Borrell) i de presentació de la candidatura del nou comitè de govern (Concepció Ferrer⁶³⁵). En aquest sentit, el congrés és d'afirmació de la identitat d'UDC, fet que simbolitza perfectament la correcció que Ferrer fa del títol del congrés "Ara més que mai Catalunya" pel de "Ara més que mai Unió Democràtica". La novetat més significativa la constitueix, en aquesta ocasió el fet que, per primer cop, durant la rendició de comptes es demani explícita i públicament una major participació d'Unió en les decisions de CiU⁶³⁶. També durant la presentació de la candidatura del comitè de

⁶²⁹ Els oradors d'Unió són Josep A. Duran, Joaquim Xicoy, Llibert Cuatrecasas, Concepció Ferrer i Miquel Coll i Alentorn.

⁶³⁰ Per a una síntesi de tots els actes de l'any vegeu la revista d'Unió (Nova Veu, 97-98).

⁶³¹ Aquest va ser el sentit de les intervencions de Barrera, de Monforte (PNB), Coll i Alentorn, Cuatrecasas o Pujol.

⁶³² La ponència sobre política familiar està elaborada per Guiomar Amell, Santiago Martínez Saurí i Montserrat Serrallonga.

⁶³³ La ponència està elaborada per Francesc Borrell, Jaume Jané i Ferran Pont.

⁶³⁴ Un resum de la ponència pot trobar-se a la revista d'UDC (Nova Veu, 89: 7).

⁶³⁵ Concepció Ferrer fa durant els dies previs al congrés diverses conferències defensant la disposició d'Unió a formar govern amb la UCD amb presència de CiU i UCD (Diario de Barcelona, 26-11-81: 8; Avui 27-11-81: 6)

⁶³⁶ També a Diario de Barcelona, 1-12-81: 9.

govern Ferrer parla d'enfortir UDC dins CiU⁶³⁷. Els resultats obtinguts per Borrell (88,4%) i Ferrer (72,3%) en el Xè congrés ratifiquen l'ampli recolzament de la base a aquesta línia⁶³⁸.

⁶³⁷ El text diu "Enfortir Unió Democràtica per tal que la seva identitat estigui més present en la coalició CiU, complint així el seu compromís d'aportar a Catalunya una manera de ser i de fer" (Nova Veu, 89: 7).

⁶³⁸ Semblantment, en les primeres declaracions de Xicoy un cop reelegit president del comitè de govern diu: "Unió Democràtica, com a partit nacionalista, ha de portar una política d'íntima col·laboració amb CDC. Ara com ara la política nacional a Catalunya passa, fonamentalment per CiU, que és la coalició que formen tots dos partits. Si bé hem de mantenir la nostra autonomia com a col·lectiu amb ideari propi (...) nosaltres no serem mai un element de divisió del nacionalisme català" (Nova Veu, 89: 4).

CONCLUSIONS

El període que va de 1978 a 1982 abasta, des del punt de vista organitzatiu, dues etapes diferents. La primera va des de la formació de la coalició entre UDC i CDC fins a la victòria electoral de 1980 i es caracteritza per l'estabilitat organitzativa. La segona tracta l'arribada de CiU al el govern de la Generalitat i el canvi organitzatiu que es produeix dins d'UDC. Tot i que el nostre propòsit no és estudiar l'estabilitat organitzativa, en els següents apartats s'analitzen tots dos períodes de forma diferenciada. La diferenciació entre una etapa i l'altra ha de contribuir a entendre millor els canvis que es produeixen de 1980 a 1982.

L'aliança amb CDC, la professionalització d'una nova elit i el manteniment de l'estabilitat interna.

La nova la coalició dominant que surt del VIIè congrés (tardor de 1978) presenta ara un poder molt més fragmentat, fet que l'assimila a una *poliarquia*. Aquesta és integrada pels dirigents territorials del partit (Sansa, Duran, Ferrer, Vendrell); els membres de la històrica facció minoritària (Vila d'Abadal, Camps); el nucli nous dirigents de Barcelona ciutat (Borrell, Thió, Farreras, Xicoy, Rigol); i, finalment, altres destacats dirigents històrics com Llibert Cuatrecasas o el president del Consell Nacional, Miquel Coll i Alentorn. El mapa de poder organitzatiu també reflecteix aquest canvi de poder intern en successives modificacions dels estatuts. D'una banda, les direccions territorials guanyen protagonisme gràcies al seu paper en l'expulsió de Cañellas, de l'altra per les eleccions municipals de 1979 que permeten una primera integració de les elits locals en l'administració. Aquest protagonisme es veu reflectit amb la seva progressiva integració en la direcció formal del partit. De l'altra, la manca d'un grup parlamentari fort al Congrés dels Diputats (l'any 1979 UDC només obté un escó per Llibert Cuatrecasas) deixa a la direcció orgànica del partit sense cap altre contrapès polític que el territorial, ja cooptat. Aquest equilibri es manté fins a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980 i, evidentment, el resultat és un període de sòlida estabilitat i cohesió interna.

Aquesta estabilitat i cohesió és afavorida per la necessitat de garantir la supervivència del propi partit després de l'expulsió d'Anton Cañellas i l'escissió dels seus seguidors. Si les eleccions de 1977 deixen a UDC amb una precària situació financera i amb Cañellas com a únic diputat, l'expulsió d'aquest deixa a UDC amb un problema afegit de liderat intern. Les solucions ideades per la direcció orgànica a aquest empitjorament

de les condicions de supervivència del partit són el pacte amb CDC i la promoció de Miquel Coll i Alentorn com a figura pública. La promoció de Coll i Alentorn com a imatge pública del partit evita obrir, en un moment crític, la disputa pel liderat intern. Donat que, a més, el liderat electoral de l'aliança és per a Jordi Pujol, UDC es pot permetre postposar aquesta qüestió fins que l'amenaça de la desaparició hagi passat. Tanmateix, el problema es reprèn ben aviat, tan bon punt comença a fer-se evident que el manteniment d'un executiu col·legiat (sense liderat públic) dificulta les actuacions de la direcció del partit.

L'aferrissada competència entre CDC i UCD per l'hegemonia de l'espai de centre permet que Unió Democràtica pugui negociar, tot i les evidents debilitats, un pacte amb condicions força favorables amb els seguidors de Pujol. L'acord amb CDC permet garantir a la nova coalició dominant d'Unió el seu principal objectiu: la supervivència organitzativa del partit. Per això l'aliança adopta la forma jurídica d'una coalició pre-electoral de dos partits sobirans. I, encara, una *quota formal* del 25% dels futurs càrrecs institucionals. La contrapartida és, evidentment, la subordinació d'UDC a l'estratègia política dissenyada per CDC. Aquest fet té, com veurem tot seguit, importants efectes sobre la definició de la identitat dels democristians.

Les eleccions municipals de 1979 i especialment les del Parlament de Catalunya de 1980 suposen l'accés a les institucions representatives (i la professionalització política) d'una part molt important dels quadres i de la coalició dominant d'UDC. Malgrat tot, els primers resultats de la nova aliança no són del tot favorables. CiU no aconsegueix captar en les eleccions generals de 1979 els mateixos vots que les dues coalicions van obtenir en les de 1977, fet que els deixa per darrera de la UCD en la cursa per l'hegemonia del centre. L'esforç de mobilització de CiU en les eleccions municipals té, per contra, notables efectes en municipis petits i mitjans. Tot i això, els esforços de penetració són molt més limitats en les grans ciutats de l'entorn de Barcelona.

Els creixents problemes dins de la UCD, la personalització de la campanya entre Pujol (CiU) i Raventós (PSC) i la concentració de vot útil per part dels votants de centre i de dreta dóna a CiU la majoria relativa en les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980. La victòria de CiU en aquestes eleccions i, sobretot, la formació del govern afegeix, de sobte, una enorme capacitat de reclutament de nou personal polític (càrrecs de lliure designació, gabinets, etc.). Més encara en unes institucions en formació com són el govern i l'administració autonòmica catalanes. De 1980 a 1984 CiU governa en solitari tot i acordar amb ERC la Presidència del Parlament (Heribert

Barrera) a canvi del suport a la investidura. CiU compta també amb el suport puntual de la UCD, a qui fins l'any 1982 ajuda a mantenir l'estabilitat al Congrés dels Diputats.

La victòria de 1980, subordinació del partit i primeres divisions.

L'arribada al govern de la Generalitat suposa un canvi fonamental per un partit que, des dels seus orígens, s'ha estructurat des de l'oposició o la clandestinitat. En el primer govern de Jordi Pujol, UDC té com a consellers a Miquel Coll i Alentorn (Adjunt a Presidència), Ignasi De Gispert (Justícia) i Joan Rigol (Treball). A aquests cal afegir els membres dels respectius gabinets i els equips polítics (secretaris generals, Directors Generals, etc.) que dirigeixen l'acció de govern dels respectius departaments. Les eleccions de 1980 també permeten, per primer cop, l'existència de vuit parlamentaris d'UDC integrats dins del grup de CiU al Parlament de Catalunya.

Tots aquests canvis suposen, evidentment, una notable transformació del mapa de poder organitzatiu existent des de 1978. D'entrada, aquesta massiva incorporació dels membres de la coalició dominant a les institucions té com a contrapartida l'escapçament de la direcció orgànica del partit. Això és degut, en bona mesura, a les disposicions dels estatuts que (degut als problemes amb Cañellas) deixen substancialment inalterat el seu model originari. Les dificultats que des de bon començament es troben els impulsors d'aquest model a un partit petit, dèbilment articulat i sense una afiliació molt activa són compensades pels rèdits que els permeten obtenir en la lluita pel domini faccional del partit. De fet, mentre UDC es manté fora de les institucions, l'únic contrapès a la direcció és el territori, el que – com hem vist- no porta especials complicacions per l'estabilitat de la coalició dominant. Ara bé, quan els membres de la coalició dominant s'incorporin massivament a les institucions, el manteniment d'una estructura orgànica molt dèbil afegit a un sistema d'incompatibilitats molt rígid té com a conseqüència lògica la submissió de la direcció orgànica als seus representants institucionals. Aquesta és la solució que inicialment s'adopta en el congrés Extraordinari celebrat el maig de 1980, dies més tard de la investidura de Pujol com a president de la Generalitat. Aquest congrés es limita a substituir els membres del comitè de govern que han passat al Parlament o al govern per altres dirigents més joves o sense molta experiència política.

Les conseqüències polítiques d'aquest canvi dins del mapa de poder (i dels efectes que se'n deriven) ben aviat es fan evidents. El protagonisme de Pujol, l'absència d'un liderat equivalent dins d'UDC (amb direcció acèfala), la dedicació dels consellers

d'UDC a les seves tasques sectorials dins del govern, o la invisibilitat dels vuit parlamentaris democristians dins del conjunt de CiU (43 escons) fan que l'existència pública d'Unió passi pràcticament desapercibuda per l'opinió pública. A més, el suport més o menys explícit d'ERC i d'una UCD en crisi al govern de Pujol tampoc ajuden a remarcar la importància dels democristians. Paradoxalment, tot això succeeix en el moment en que per primer cop en dècades la supervivència material del partit comença a estar garantida.

En aquestes circumstàncies, a partir de l'estiu de 1980 comença a produir-se un debat dins d'UDC sobre el model de partit que cal construir un cop s'ha accedit al govern. Les posicions en aquest debat comencen a reflectir una incipient divisió de la coalició dominant que s'ha mantingut cohesionada des de 1978. El desacord passa, en essència, per les funcions que ha de desenvolupar el partit (l'estructura) a partir d'aquest moment. Però aquest també afecta, lògicament, al model organitzatiu.

Una part del partit, la més directament implicada en engegar el funcionament de les institucions autonòmiques considera que la tasca de *fer partit* és un objectiu secundari. Per aquests, la funció d'UDC ha de centrar-se en donar suport a l'acció de govern i les seves polítiques. Seguint aquesta lògica, la situació de debilitat de la direcció orgànica és una qüestió menor que és compensada amb la projecció que guanyen els seus representants institucionals. En darrer terme, aquest sector recela que el reforçament de la direcció orgànica pugui acabar restant-los autonomia.

En canvi, altres sectors del grup parlamentari, els quadres del territori i la direcció orgànica comencen a observar amb preocupació com l'acció institucional (municipal, parlamentària, de govern) deixa el partit en un segon terme. Per aquests sectors, la necessitat de desenvolupar les institucions d'autogovern no pot desvincular-se de la prioritat per reforçar el partit. Més encara després de començar a constatar els efectes perversos que genera el manteniment del model organitzatiu originari. Lluny d'acceptar la subordinació del partit, els seus esforços van adreçats a que aquest tingui més veu en l'elaboració del desenvolupament legislatiu i l'elaboració de les polítiques del govern. I, sobretot, conscients de la feblesa del partit i de la potencial amenaça que pot suposar a mig termini l'aliança amb CDC, promouen insistentment la reforma de les seves estructures organitzatives.

Els primers esforços d'aquest sector es centren en canviar la concepció i el model de partit (de masses), substancialment inalterat des de la seva fundació. Ara bé, donada

la feblesa organitzativa d'UDC (i la creixent amenaça que suposa CDC), la divisió sempre present consisteix en evitar que aquesta transformació a la cohesió o l'estabilitat de la coalició dominant. Per això, els trets més destacats d'aquest canvi organitzatiu són: a) Reforçar la direcció orgànica integrant en ella a alguns dels principals dirigents institucionals del partit; b) Adequar les estructures organitzatives a un tipus d'adherent poc nombrós però amb certa notorietat local o social; c) Finalment, s'opta per aprofitar part de les connexions de CDC i del control sobre l'administració per establir relacions amb organitzacions socials. Aquestes, però, mai arriben a ser molt estretes, ni tan sols les vinculades amb l'església catòlica. Sobretot si es comparen amb els que suposa organitzativament el pacte amb CDC.

Una part important d'aquestes primeres iniciatives s'aconsegueixen impulsar en el IXè congrés (novembre de 1980). En aquest moment es dona llum verda a l'elecció de la figura del president del comitè de govern, a l'ampliació de l'executiva de 7 a 15 membres i a la possible entrada (amb limitacions) dels parlamentaris i membres del govern. Com hem esmentat, totes aquestes iniciatives tenen com a premisa el manteniment de la cohesió interna. El millor exemple d'aquest esperit consociatiu és l'elecció del primer president del comitè de govern. El nou càrrec recau en Joaquim Xicoy, un dirigent que no té cap càrrec públic, però que tampoc forma part dels dirigents territorials del partit.

Més controvertits resulten, però, els esforços de la direcció per a que el congrés contribueixi a elaborar les directrius polítiques dels seus representants parlamentaris o en el govern català. Els debats que es produeixen en les ponències sectorials del IXè congrés (1980) i Xè congrés (1981) són un bon exemple de la tensió que, tot i els esforços per mantenir la cohesió i unitat, es produeix quan les dues concepcions del partit entren en col·lisió.

A aquest debat inicial sobre la concepció del partit i el paper que ha de tenir en relació al govern s'hi afegeix, a poc a poc, el debat sobre el balanç de l'aliança amb CDC. Donada la proximitat i connexió ideològica entre tots dos partits, la formació de l'aliança amb CDC genera un procés d'identificació amb CiU per part dels simpatitzants i adherents de tots dos partits. És evident que aquest procés s'accentua amb l'arribada de CiU al govern. Ara bé, aquest procés és vist de maneres diferents en funció de la concepció que es tingui del que és CiU. I, en aquesta qüestió, les diferències entre i dins de cada partit són notablement divergents.

Una bona part de CDC fa extensible a la coalició les seves idees sobre el propi partit. Per aquests sectors, CDC i CiU són les branques polítiques d'un *moviment* molt més vast i difús que aglutina a bona part del catalanisme moderat i que gira entorn de la figura central de Jordi Pujol. Des d'aquesta perspectiva, l'adhesió a cada un dels grups polítics i/o socials que integren el moviment és secundària i, tot sovint, compartida. Pertànyer a CDC o UDC és una qüestió menor que en cap cas ha d'alterar el substancial, el suport al projecte polític del *president* Pujol. L'aliança CiU no representa, per aquests sectors, cap amenaça per la identitat dels partits doncs el més important és el projecte comú representat per Jordi Pujol. Ara bé, dins de CDC també hi ha una concepció alternativa sobre el partit que tot i ser minoritària és cada cop més present entre els seus quadres orgànics. Aquest nucli vertebrat entorn de Miquel Roca (fill d'un dirigent d'UDC), pensa el partit en termes purament organitzatius. Des d'aquesta perspectiva, CDC és, sobretot, el partit majoritari d'una aliança amb un altre partit que convé mantenir subordinat.

Dins d'UDC, un partit petit i feblement institucionalitzat però capaç de sobreviure a incomptables vicissituds històriques la visió de CiU és diferent. Des de la perspectiva de molts seus dirigents i militants (començant pel líder Coll i Alentorn), preservar el propi partit és ja un principi indestruïble del propi ideari. En aquest sentit, l'aliança amb CDC no suposa la integració d'Unió en *el pujolisme* com a *moviment*, sinó un pacte amb un altre partit polític amb qui comparteix (i competeix per) un espai polític. L'aliança, doncs, tot i garantir la supervivència d'UDC no deixa de tenir els seus perills i, per això mateix, presenta un caràcter conjuntural. La més important de totes aquestes amenaces és la que representa CDC pel territori de cacera que fins llavors ha ocupat UDC. Tanmateix, una part minoritària però gens significativa d'Unió és més propera a la visió de CiU com a *moviment* que com aliança entre partits. Per aquests sectors l'important és que a través d'UDC es participa en un projecte majoritari, el de CiU, que cal preservar perquè aquest permet, així mateix, la preservació d'UDC. I, alhora, l'exercici d'una influència (en el govern de la Generalitat) que d'altra manera Unió no tindria. Molts d'aquests sectors són promoguts (o afavorits) per Pujol en el moment de designar els primers càrrecs institucionals del govern de Generalitat.

A mesura que la supervivència va donant-se per descomptada, comencen a aparèixer els primers símptomes de malestar dins de bona part d'UDC. Aquest desencís amb CiU aviat comença a generar problemes que es tradueixen, primer, en un debat sobre la influència que ha d'exercir Unió dins de l'aliança i, en darrer terme, en una crisi d'identitat.

Els primers símptomes de malestar són deguts a diversos factors que de manera intermitent van reproduint-se al llarg del temps: a) Els incompliments per part de CDC en la designació de càrrecs públics segons les pautes de l'acord permanent (a nivell municipal, però no només); b) La manca de reunió pública dels òrgans de direcció política de l'aliança, en especial a partir del moment en que Pujol arriba a la presidència de la Generalitat; c) I, vinculat amb tot l'anterior, la creixent sensació per part de la direcció orgànica d'UDC de ser marginada en el procés decisor de l'aliança. Els desencontres tenen lloc, per exemple, amb la posició de CDC respecte a la llei de l'avortament (1979), on UDC ha de desmarcar-se de la posició inicial del seus socis. O amb les crítiques de la direcció d'UDC per la manca de convocatòries del comitè d'enllaç un cop passat el cicle electoral que va de 1979 a 1980. L'enfrontament arriba a la seva màxima expressió en l'Ajuntament de Barcelona on Unió es retira del grup de CiU per desacord amb el funcionament dels pactes de progrés signats l'any 1979.

Tots aquests problemes de funcionament posen de manifest que l'aliança amb CDC constitueix, de fet, una seriosa amenaça per UDC. A aquesta percepció hi contribueixen, també dos elements més: d'una banda la diferència de talla entre la base humana de CDC i la d'UDC i, de l'altra, la manca d'un liderat dins d'UDC que pugui compensar el de Pujol. De fet, la presidencialització de la campanya de les eleccions de 1980 permet a Pujol ampliar substancialment l'abast del seu liderat. En poc temps, el president de la Generalitat passa de ser considerat el líder del partit majoritari a ser, *públicament*, el gran líder de tots dos partits. Ara bé, per un creixent nombre de membres d'UDC aquest reforçament de Pujol és interpretat, de fet, com un enfortiment de CDC. Per gran part d'Unió, Pujol no és un líder imparcial per damunt dels dos partits, sinó el secretari general del partit majoritari de l'aliança.

La reacció de la direcció orgànica d'UDC davant d'aquesta amenaça cada cop més patent consisteix en reforçar els senyals clàssics de la identitat del partit. Això es tradueix en la defensa de la seva cultura organitzativa (l'estil de fer política d'UDC), de la seva posició ideològica democristiana (reticent respecte al divorci, l'avortament, etc.) i, encara, de l'intent de preservar una mínima capacitat d'acció política fora de l'aliança (especialment en l'àmbit de la Internacional DC). Tanmateix, aquesta estratègia no és compartida per tot el partit, fet que crea una nova divisió interna que es superposa a la del debat sobre el model organitzatiu. Pels membres d'UDC més implicats en el funcionament del govern i, alhora, més interessats en la solidesa de l'aliança aquesta reacció és vista amb recel. Sobretot quan aquesta defensa de la identitat d'UDC pugui

ser interpretada com una possible amenaça pel manteniment de l'aliança amb CDC. Quan arribi aquest moment, a finals de 1982, l'estabilitat que ha viscut el partit des de 1978 deriva en una espiral d'enfrontaments que s'allarga fins a mitjans dels anys vuitanta.

CAPÍTOL 5. CRISI D'IDENTITAT I DIVISIÓ INTERNA: L'ENFRONTAMENT ENTRE FAMÍLIES (1982-1986).

Els anys que van de 1982 a 1986 suposen el període de més intensa divisió interna del partit. Aquest capítol pretén escatir quines són les principals bases polítiques i organitzatives d'aquests enfrontaments interns. Seguint la lògica del capítol anterior, primer s'analitzen les transformacions de l'entorn electoral i parlamentari, els canvis que aquests produeixen dins de la relació de forces dins de l'Aliança i, finalment, els efectes que aquests tenen tant en la configuració de la coalició dominant com en la línia política.

I. LES MAJORIES ABSOLUTES, LA LOAPA I LA CONSOLIDACIÓ DEMOCRÀTICA.

A partir de 1982 s'inicia un llarg període de majories absolutes tant al Congrés de Diputats com al Parlament de Catalunya. En termes institucionals el fet polític més rellevant dels anys vuitanta són els conflictes sobre com definir el model autòmic previst per la Constitució Espanyola. En termes de configuració del sistema de partits, el col·lapse de la UCD obre la porta a diverses operacions per estructurar el centre polític: el reformisme de Roca, la democràcia cristiana d'Alzaga i el centrisme de Suárez. Les possibilitats que ofereixen aquests projectes tenen una especial incidència tant entre UDC i CDC, com dins d'UDC.

1. Les primeres majories absolutes (1982-1986).

Les eleccions generals de 1982 marquen un important punt d'inflexió en l'evolució del sistema de partits espanyol i un autèntica fita en la història electoral europea. Per aquesta raó han estat qualificades com a *crítiques, excepcionals o cataclismàtiques*⁶³⁹. La mateixa transcendència d'aquests comicis fa que la determinació del seu significat

⁶³⁹ Sobre la pertinença de les etiquetes vegeu Vallès (1983), Caciagli (1986) o Santamaría (1984).

sigui *polisèmica*⁶⁴⁰. Ara bé, el que és indubtable és que marquen un important realineament del sistema de partits espanyol que també té efectes importants a Catalunya. La majoria absoluta que CiU obté en les eleccions de 1984 tampoc és estranya a aquest realineament. CiU i, en especial, Pujol aprofita amb habilitat el fet que a partir de 1981 la configuració de l'Estat Autonòmic inicia una etapa de fortes tensions entre el centre i la perifèria (com les derivades de la *Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico*, etc.) que manté mobilitzat al seu electorat alhora que bona part dels partits espanyols i catalans passen per crisi internes.

1.1. Les eleccions del “cambio” (1982) i els realiniaments en la dreta.

Els trets de continuïtat que presenten les eleccions de 1979 fan suposar que el sistema de partits s'està estabilitzant. No són pocs els qui en aquest moment pensen que molts dels conflictes seculars que havien marcat la història d'Espanya (conflictes de classe, de religió, la qüestió de les autonomies) van camí de resoldre's o de canalitzar-se de manera moderada gràcies a la nova Constitució de 1978⁶⁴¹. El cert és que, durant els tres anys següents, moltes d'aquestes tendències s'inverteixen en acabar-se el clima de consens que marca el període constitucional. La fi del consens també s'estén dins dels partits on, com hem vist en el capítol anterior, bona part de les direccions han d'afrontar al llarg d'aquest període greus problemes interns i de liderat. De l'habilitat i èxit dels líders per adaptar-se a la nova dinàmica política i per a demostrar la seva autoritat interna en depenen, en bona mesura, els resultats que aquests obtenen en les eleccions de 1982.

La principal raó de la nova reaparició dels *cleavages* històrics no es troba en una major polarització social⁶⁴², sinó en els canvis de funcionament de la dinàmica política. De les pràctiques consocionals de presa de decisions del període 1977-1978 es passa, a partir de 1979, a un estil típicament majoritari i on la confrontació entre govern i oposició (i entre centre i perifèria) és oberta. Aquests canvis són deguts a una raó fonamental: a les oportunitats que la nova dinàmica política ofereix als partits de

⁶⁴⁰ Per alguns autors aquestes eleccions presenten, en essència, un caràcter de plebiscit en favor de la democràcia (Vallès i Molins, 1990), que altres tradueixen en favor del PSOE (Santamaría, 1984)

⁶⁴¹ Com diuen Gunther, Sani i Shabad (1986: 448): “Para finales del año 1979 podía pensarse que la transición a la democracia había terminado y que el marco institucional para una vida política normal y una mayor consolidación del régimen había quedado establecido”. Sobre els conflictes històrics de la història política espanyola vegeu Solé Tura i Aja (1977); Tomás Villarroya (1982) i Clavero (1986).

⁶⁴² Gunther ha demostrat en diversos treballs que aquesta hipòtesis és falsa (Gunther, 1985 i 1986a). En un sentit semblant per a Catalunya vegeu Botella (1984).

l'oposició per desgastar al govern: si el consens constitucional serveix per a reforçar el govern, la fi del consens l'erosiona⁶⁴³.

L'exemple que més clarament evidencia que el trencament del consens debilita al govern és en la qüestió del futur Estat Autonòmic⁶⁴⁴. Acabat el consens, el fracàs de la política autonòmica a qui posa en qüestió és a la mateixa UCD⁶⁴⁵. I com que aquest és l'únic dels principals conflictes que el consens constitucional deixa pendent resoldre⁶⁴⁶, és fàcil de preveure que la UCD en solitari no podrà afrontar-lo. Sense el suport de la resta de partits, els esforços del govern per limitar l'accés a l'autonomia de noves comunitats acaba dividint i afeblint a la mateixa UCD. Els socialistes no accepten pactar amb la UCD una solució conjunta a l'accés de les noves autonomies fins després del cop d'estat de febrer de 1981. Per llavors ja és bastant clar que la UCD és electoralment en caiguda lliure. La debilitat evident del nou govern, juntament amb l'enfrontament sobre la qüestió religiosa, el terrorisme i la configuració futura de l'Estat Autonòmic són algunes de les raons que porten a l'intent de cop d'estat de febrer de 1981⁶⁴⁷.

Després de l'intent colpista, la pressió de sectors *econòmics i burocràtics* fa que UCD i PSOE intensifiquin immediatament (març de 1981) unes negociacions per pactar el ritme i l'abast del desplegament de les autonomies. Aquest *pacte* intenta recuperar el consens de l'etapa constitucional i dissenyar, per part dels dos partits, un marc comú per l'accés a l'autonomia de les comunitats de *via lenta*. Però d'aquest pacte també en sortirà, passades les eleccions, la *Ley Orgánica de Armonización del Proceso Autonómico* (LOAPA), que estableix limitacions de dubtosa constitucionalitat a l'actuació de les comunitats autònomes ja existents⁶⁴⁸. Des dels primers moments del pacte entre la UCD i PSOE tant a Catalunya com al País Basc els governs autonòmics dirigits per CiU i PNB promouen actives manifestacions en contra. Els efectes

⁶⁴³ Capo (1981) és qui primer sembla observar aquest fenomen que després ha estat confirmat, entre d'altres per Gunther, Sani i Shabad (1986: 449). Un fenomen semblant passa amb els governs de les CCAA: l'enfrontament amb el govern central reforça el liderat dels partits al govern.

⁶⁴⁴ Capo diu, d'aquesta legislatura que "La clave de la debilidad de un Gobierno dirigido por la UCD sin ningún pacto de legislatura se situará en el exterior del Parlamento, centro del sistema. La política autonómica, la periferia del sistema, adquiere un papel predominante que, en último término, repercutirá en las Cortes y en las relaciones entre los partidos a nivel de Estado" (Capo, 1981: 162)

⁶⁴⁵ Vegeu en aquest sentit Capo (1981: 163).

⁶⁴⁶ Sobre això vegeu Gunther, Sani i Shabad (1986, 446 i ss) o Rodríguez Aguilera (1988: 139).

⁶⁴⁷ Una interpretació en aquest sentit a Powell (2001: 254 i ss).

⁶⁴⁸ Com diu Salvador: "La LOAPA contenia articles especialment polèmics com els de la supremacia de la normativa estatal sobre la de cada comunitat autònoma., la limitació de les competències exclusives de les autonomies i els criteris bàsics per a la funció pública, amb fortes garanties per als funcionaris i limitacions a la iniciativa dels governs autònoms. Regulava també aspectes com els de la bandera, l'ús i ensenyament del castellà a les "Comunidades Autónomas", l'ús dels termes "nacional" i "nació" i la necessitat que els càrrecs públics juressin la constitució"(Salvador, 1988: 215).

d'aquesta mobilització no és tant visible en les eleccions de 1982 com, sobretot, en les posteriors eleccions autonòmiques que les segueixen.

De tota manera, els primers efectes de la crisi interna de la UCD ja poden veure's en els resultats de les eleccions autonòmiques de Galícia (ocubre de 1981) i, sobretot, en les d'Andalusia (maig de 1982). Les eleccions andaluses van ser planificades per tots els partits com un assaig general de les eleccions generals previstes per l'any següent però, significativament, Suárez no pren part en la campanya de la UCD. Els resultats d'aquestes eleccions són ja un avenç del que seran les futures eleccions generals: el triomf del PSOE, la caiguda de la UCD, l'avenç d'AP (fins i tot per davant de la UCD) i el notable retrocés del PCE⁶⁴⁹. Un cop passades les eleccions andaluses, la crisi de la UCD s'agreuja per moments. La facció democristiana (Oscar Alzaga) no triga a deixar el partit (finals de juny de 1982) per formar el *Partido Demócrata Popular* (PDP)⁶⁵⁰, i el mateix fan poc després Adolfo Suárez, que crea el *Centro Democrático y Social* (CDS) i Antonio Garrigues Walker amb el seu *Partido Demócrata Liberal* (PDL). El trencament del partit obliga a Calvo Sotelo a convocar eleccions quan abans per tal de no donar temps als seus competidors per a organitzar-se. Les eleccions són convocades per l'octubre de 1982⁶⁵¹.

A Catalunya la confrontació entre les elits i les bases dels diferents partits per la definició de l'estratègia política i el model de partit té lloc, fonamentalment, entre 1977 i 1979⁶⁵². Ara bé, la vinculació de partits catalans amb els seus homòlegs espanyols afavoreix que quan aquests entrin en crisi, aquesta problemàtica també es reproduïxi a Catalunya. I això és el que passa durant aquests anys amb CC-UCD. Per contra, en el cas del PSUC és la crisi catalana el que obre la crisi del PCE.

Els temes que marquen les eleccions generals de 1982 a Catalunya són, sobretot, quin ha de ser el futur de l'estat de les autonomies i si el PSOE de Felipe González està o no preparat per governar Espanya⁶⁵³. En la mesura que s'imposi el primer tema el partit que hi té més a guanyar és CiU. Des de la seva posició al capdavant del govern de la Generalitat és CiU qui rep els atacs de la UCD i del PSOE per la seva posició contra la LOAPA. Aquests atacs ajuden a construir una imatge que una part de l'electorat rep com a l'aval d'una trajectòria de *reivindicació nacionalista* i de *defensa*

⁶⁴⁹ Un excel·lent anàlisi dels efectes d'aquestes eleccions en la UCD a Caciagli (1986: 157).

⁶⁵⁰ El PDP signarà un pacte amb Alianza Popular per formar Coalición Popular.

⁶⁵¹ Una anàlisi sobre la campanya electoral a Wert (1984: 63 i ss)

⁶⁵² Sobre això vegeu el capítol 3.

⁶⁵³ Un anàlisi de la campanya de 1982 a Wert (1984).

de Catalunya que contrasten amb la subordinació i dependència de la resta de forces de PSC-PSOE i CC-UCD⁶⁵⁴. En la mesura que el debat es centri en qui ha de governar Espanya és el PSC (com a partit en aliança amb el PSOE) qui té més possibilitats d'obtenir millors rèdits electorals.

L'escenari electoral

Les principals característiques dels resultats de les eleccions de 1982 per Espanya són diverses⁶⁵⁵. D'entrada cal remarcar que la abstenció disminueix en 13 punts respecte a les eleccions de 1979, segurament com a resposta al questionament del sistema democràtic de l'any 1981. A més, convé assenyalar que entre sis i vuit de cada 10 electors es comporten de manera diferent a com ho havien fet l'any 1979.

Taula 5.1. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1982. Resultats a Espanya i Catalunya

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSOE	10.127.392	48,1	202	1.575.601	45,8	25
AP-PDP	5.548.107	26,4	107	504.075	14,7	8
CiU	772.726	3,7	12	772.726	22,5	12
UCD	1.425.093	6,8	11	70.235	2,0	0
PNV	395.656	1,9	8	-	-	-
PCE	846.515	4,0	4	158.553	4,6	1
CDS	604.309	2,9	2	68.395	2,0	0
HB	210.601	1,0	2	-	-	-
ERC	138.118	0,7	1	138.118	4,0	1
EE	100.326	0,5	1	-	-	-
Cens	26.846.940			4.310.869		
Vots vàlids	21.050.038	100	350	3.437.706	100	47

Font: Ministerio del Interior. Ordenació segons el nombre d'escons.

S'inclouen sigles amb representació parlamentària a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes.

Sigles: PSOE: Partido Socialista Obrero Español; AP-PDP: Alianza Popular-Partido Demócrata Popular; CiU: Convergència i Unió; UCD: Unión de Centro Democrático; PNV: Partido nacionalista Vasco; PCE: Partido Comunista de España; CDS: Centro Democrático y Social; HB: Herri Batasuna; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; EE: Euskadiko Ezquerria.

Fruit d'aquests canvis en el comportament, el mapa electoral i parlamentari resulta completament trastocat: l'equilibri entre els blocs de dretes i d'esquerres que existia des de 1977 canvia substancialment. Però també canvien de manera notable les

⁶⁵⁴ Una lectura semblant a Vallès i Molins (1990, 18).

⁶⁵⁵ Elaborat a partir de Santamaría (1984), Linz i Montero (1986), Sani i Montero (1986), Caciagli (1986) i Montero (1994).

relacions de força dins de cada bloc. Això és especialment visible en el bloc de la dreta, on AP substitueix com a partit principal a la UCD mentre queda un buit de poder en el centre cobert en part pel PSOE. Tret d'Herri Batasuna (que va augmentar en vots), les formacions extremes tant de dretes (Unión nacional) com d'esquerres són esborrades de l'escena política. Excepte a Catalunya i el País Basc, on els principals partits nacionalistes consoliden les seves posicions, en la resta de comunitats queden sense representació els partits regionalistes que havien proliferat en les eleccions de 1979. En darrer terme, la UCD que ha governat des de 1977 en posicions properes a la majoria parlamentària és totalment *triturada* mentre el PSOE, doblant pràcticament la seva força electoral, s'aproxima a la majoria absoluta de vots i obté la majoria d'escons a ambdues cambres.

A Catalunya, com a la resta d'Espanya, l'abstenció disminueix fins als nivells de 1977. Els desplaçaments de vot són també molt importants i, donat que el vot favorable a CiU es manté estable respecte a les eleccions del Parlament de Catalunya, l'increment de vot sembla afavorir al PSC i a la coalició d'AP i PDP. Per la seva banda, el PSUC és abandonat pel 60% dels seus votants anteriors i, amb un sol diputat, perd la posició que tenia anteriorment dins del sistema de partits català. En el cas de CC-UCD, les pèrdues són encara més dramàtiques doncs perd 500.000 dels 570.000 vots que havia obtingut l'any 1979 i, a més, passa de tercera força política del sistema a perdre tota la seva representació⁶⁵⁶. Tot i que el mapa parlamentari i electoral resulta alterat, les eleccions de 1982 presenten, en termes de blocs ideològics (dreta-esquerra) més continuïtat que canvi doncs el centre polític continua ocupat per CiU, fet que afavoreix l'especificitat del subsistema de partits català⁶⁵⁷. A més, el PSC continua sent, com l'any 1979, el primer partit en vots i escons, guanyant en tres de les quatre circumscripcions catalanes. La quota de vot del PSC en aquestes eleccions és equivalent a la del PSOE a la resta d'Espanya. De tota manera, aquesta continuïtat en termes de blocs amaga notables canvis en les relacions de força dins de cada bloc (canvi de protagonisme de UCD per AP i davallada del PSUC) i una aparent reducció de la fragmentació (desaparició d'UCD)⁶⁵⁸.

⁶⁵⁶ Aquests votants no són captats tampoc pel CDS, que obté una xifra de vots semblant a la de CC-UCD i també es queda sense representació.

⁶⁵⁷ En aquest sentit s'hi pronuncien Sani i Shabad (1986b: 589-0) i Vallès i Molins (1990: 21).

⁶⁵⁸ Per a un anàlisi més exhaustiu d'aquestes eleccions a Catalunya vegeu els treballs de Canals, Vallès i Virós (1984), Pallarès (1989), Vallès i Molins (1990) i Soler (1998).

Entre les principals conseqüències polítiques que produeixen aquestes eleccions poden assenyalar-se⁶⁵⁹: un reforçament de la legitimitat del sistema polític; un augment de l'autonomia de les institucions democràtiques per enfrontar-se als sectors encara no democratitzats (exèrcit, etc.); i una substancial millora de la capacitat del sistema per garantir l'estabilitat i remoure els obstacles que dificultaven la modernització econòmica, política i cultural de la societat. Més dubtes susciten, però, l'augment de la conflictivitat entre el govern central i les autonomies històriques sobre la construcció de l'estat autonòmic o la futura configuració del sistema de partits.

Amb la crisi de la UCD, les eleccions de 1982 produeixen una aparent simplificació del mapa polític i, per tant, una reducció de la fragmentació⁶⁶⁰. Però aquesta impressió resulta superficial tant per l'evolució de l'oferta política (consolidació del CDS, aparició del PRD) com per la permanent existència dels subsistema basc y català amb forces polítiques desvinculades dels partits d'àmbit estatal⁶⁶¹. Aquest canvi en el format del sistema de partits comporta un intens debat acadèmic sobre la classificació del sistema⁶⁶².

Taula 5.2 Eleccions al Congrés dels Diputats, 1982. Resultats per circumscripcions.

Sigles	BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSC-PSOE	1.292.672	48,2	18	91.228	34,2	2	70.821	35,2	2	120.880	42,1	3
CiU	560.555	20,9	8	96.306	36,1	2	56.188	28,0	1	59.667	20,8	1
AP-PDP	385.967	14,4	5	35.178	13,2	1	31.832	15,8	1	51.098	17,8	1
PSUC	131.314	4,9	1	8.431	3,2	0	5.495	2,8	0	13.313	4,6	0
ERC	99.852	3,7	1	15.157	5,7	0	11.748	5,9	0	11.361	4,0	0
CDS	49.772	1,9	0	5.328	2,0	0	6.286	3,1	0	7.009	2,4	0
CC-UCD	40.222	1,5	0	5.994	2,2	0	11.484	5,7	0	12.535	4,4	0
Cens	3.331.611			338.724			268.205			372.329		
Vots vàlids	2.682.414	100	33	267.112	100	5	200.991	100	5	287.189	100	5

Font: Ministerio del Interior.

S'inclouen sigles amb representació parlamentària a Catalunya o a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes en aquestes eleccions.

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; AP-PDP: Alianza Popular-Partido Demócrata Popular; PSUC: Partit Socialista Unificat; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; CDS: Centre Democràtic i Social; CC-UCD: Centristes de Catalunya-UCD.

⁶⁵⁹ Extret de Santamaría (1984) i Powell (2001).

⁶⁶⁰ Sobre aquest aspecte vegeu Sani i Shabad (1986b: 621 i ss).

⁶⁶¹ Una reflexió en aquest sentit a Rodríguez Aguilera (1988: 146).

⁶⁶² Sani i Shabad (1986a: 100) aposten per un sistema de "Two party plus"; Ramírez (1982) sembla decantar-se cap a un sistema obertament bipartidista. Més agosarat, Santamaría (1984) parla de la creació d'un sistema de partit predominant. Rodríguez Aguilera (1988) seguint Caciagli (1986) creu que es tracta d'un model pluralista de partit dominant.

Però els canvis en el sistema de partits no es limiten al format i afecten, sobretot, a la dinàmica de competició del sistema i la seva estabilitat. En aquest sentit, l'element més destacat de les eleccions de 1982 és l'augment de la polarització. Si el sistema de partits entre 1977 i 1982 podia qualificar-se de *moderadament polaritzat*, a partir del *cataclisme* de 1982 es produeix un *realiniament polaritzat* que és degut a dos fenòmens diferents⁶⁶³: a) El primer és fruit de l'augment de les problemes i tensions ocasionats per la descentralització (la LOAPA) i afecta a l'augment de la polarització que experimenten els dos subsistemes de partits basc i català i, per tant, del *cleavage* centre-perifèria⁶⁶⁴; b) El segon és deriva del col·lapse de la UCD i de la divisió de la seva base electoral cap a PSOE i AP augmentant la distància sociològica, afectiva i ideològica entre els dos nous grans partits. Aquest augment de la polarització va acompanyat dels dubtes sobre la capacitat d'articulació política de la dreta espanyola i sobre la seva acceptació o no de les regles del joc democràtic⁶⁶⁵.

Així, tot i que els resultats electorals de 1982 situen a la Coalición Popular de Fraga com a segona força política, també és cert que aquestes eleccions han posat de manifest les dificultats d'aquest partit per a constituir-se com a alternativa⁶⁶⁶. Aquest fet, juntament amb la definitiva desaparició de la UCD a començaments de 1983 dona encara més facilitats als qui aposten per a intentar crear una força política de centre que recuperi l'espai deixat per la UCD i no recuperat per Fraga. La primera iniciativa és la de Suárez i el seu *Centro Democrático y Social* (CDS) que, des de les eleccions generals de 1982 malda, tot i les dificultats, per reconstituir l'espai que un dia va liderar.

En paral·lel a l'acció del CDS, Miquel Roca, el portaveu parlamentari de CiU al Congrés dels Diputats llença la idea, a principis de 1983, de crear un nou partit espanyol⁶⁶⁷. Es tracta d'un projecte de "reformisme centrista" diferenciat tant del PSOE com d'Alianza Popular per voler integrar més plenament el nacionalisme i regionalisme perifèric en la política espanyola⁶⁶⁸. A més de laminar el predomini del PSOE a nivell espanyol, l'intent de creació d'un partit reformista té l'avantatge de poder eixamplar

⁶⁶³ Vegeu Sani i Shabad (1985 i 1986b):

⁶⁶⁴ Per entendre tots els efectes derivats de l'augment de la polarització és imprescindible la consulta dels esmentats treballs de Sani i Shabad (1985 i 1986b). Altres reflexions entorn dels canvis en la dinàmica de competició a Santamaría (1984: 12-13) i Bar (1985).

⁶⁶⁵ En aquest sentit pot consultar-se les reflexions de Santamaría (1984: 14 i ss) i Caciagli (1986: 184 i ss).

⁶⁶⁶ AP és a més de vint punts del PSOE i, a més, és vist massa a la dreta per l'electorat. Aquestes dues característiques constitueixen el "subtriomf", d'AP (Montero, 1989).

⁶⁶⁷ Sobre el PRD vegeu Marcet (2000c: 209-10).

⁶⁶⁸ Culla (2001: 83) parlarà d'un intent de "vertebrar una força de centre d'abast espanyol i sensibilitat autonomista".

(com així va ser) la base electoral de CiU en les eleccions generals a Catalunya⁶⁶⁹. Després d'uns mesos de debats i paràlisi (per les eleccions catalanes) el *Partido Reformista Democrático* (PRD) es funda el mes de novembre de 1984⁶⁷⁰. Tot i el desplegament material i l'èxit parcial a les eleccions gallegues de novembre de 1985, les dificultats per definir la vinculació entre CiU i el PRD (VIIè congrés de CDC) i el cap de llista a Madrid, afavoriran diversos acostaments frustrats del PRD al CDS amb la intenció de formar una aliança electoral⁶⁷¹. Finalment, en les eleccions de 1986 tant el PRD com el CDS es presenten per separat.

L'aliança entre AP i el *Partido Demócrata Popular* (PDP) per a les eleccions de 1982, tot i servir per fer créixer els votants del partit conservador, no aconsegueix convertir-se en alternativa viable de govern ni, tampoc, moderar la imatge clarament dretana de l'AP de Fraga⁶⁷². Amb tot, la desaparició de la UCD i les dificultats de les opcions centristes (CDS, etc) per a institucionalitzar-se poden fer viable que els conservadors obtinguin a partir d'ara el predomini de tot l'espai a la dreta de l'espectre. Si en les eleccions de 1982 l'existència de la UCD encara pot frenar les tesis de la *majoria natural*, les properes eleccions han de confirmar, segons Fraga, la consolidació definitiva del *bipartidisme*⁶⁷³. Amb tot, les dificultats d'aquestes tesis arriben tant en les eleccions catalanes de 1984 com, en especial, en les eleccions gallegues de novembre de 1985⁶⁷⁴. La debilitat que mostra *Coalición Popular* a Galícia afecten notablement la credibilitat de Fraga per a les eleccions generals.

Això permet que els socis del PDP mostrin cada cop més obertament la seva incomoditat, i forcin una reorientació de l'estratègia de la CP. A poc a poc Fraga passa de propugnar el *bipartidisme* a defensar la idea que AP ha de ser el centre d'una gran coalició antisocialista on ha d'integrar-se tant el CDS de Suárez com el PRD de Roca. De tota manera, aquesta operació no arriba mai a consolidar-se⁶⁷⁵.

⁶⁶⁹ Sobre els problemes que aquesta estratègia va provocar entre UDC i CDC vegeu el capítol 4.

⁶⁷⁰ En la fundació conflueixen antics "membres de l'extinta UCD, alguns grups polítics regionals –Coalició Galega i Unió Mallorquina, principalment- i personalitats independents" (Vallès i Molins, 1990: 43).

⁶⁷¹ Com explica Marcet (2000c: 209) Roca fou cap de llista per CiU a Barcelona mentre que el cap de llista del PRD a Madrid nou fou l'altre líder, Antonio Garrigues sinó un *desconegut* magistrat del CGPJ.

⁶⁷² Per la imatge pública d'AP, la sociologia dels votants etc. en el període que va de 1986 a 1988 vegeu el treball de (Montero, 1989).

⁶⁷³ Aquestes idees anaven acompanyades de propostes per avançar cap a la integració dels diferents socis de la coalició en un sol partit (Montero, 1989).

⁶⁷⁴ Segons Montero (1989: 421) "en un terreno electoral especialmente favorable, la victoria por mayoría simple (...) y la substitución parcial de la antigua UCD por Coalición Galega (que consiguió el 13,1 por 100) revelaron de nuevo las limitaciones de la oferta conservadora".

⁶⁷⁵ Pels detalls d'aquesta estratègia així com el paper del PDP dins de CP vegeu Montero (1986).

Els intents de recompondre l'espai de centre contrasta, fins ben entrada la legislatura, amb la crisi intensa del partits a l'esquerra del PSOE⁶⁷⁶. La dimissió de Carrillo després dels resultats de 1982, les escissions dels seus seguidors de la *Mesa para la Unidad de los Comunistas* (MUC) i del sector pro-soviètic del PCE deixen l'esquerra tan fragmentada que la recomposició sembla impossible. Els anuncis, però, el març de 1984 de la convocatòria d'un referèndum sobre la permanència d'Espanya a la *Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord* (OTAN) i l'octubre del mateix any que el PSOE hi és a favor amb algunes condicions (desnuclearització i reducció de presència americana) serveixen de catalitzador per a recuperar part de la unitat perduda⁶⁷⁷.

A Catalunya, els canvis deguts a les eleccions de 1982 provoquen una alteració *substantiva* en el format del subsistema de partits⁶⁷⁸. Si de 1977 a 1982 el format és marcat per un *pluripartidisme moderat* relativament equilibrat entre quatre grans partits, a partir d'aquestes eleccions el model tendeix a transformar-se cap a un model amb dues forces principals (CiU, PSC) que s'alternen en funció de les eleccions i dues forces menors (AP, ERC)⁶⁷⁹.

Ara bé, malgrat els canvis en la correlació de forces dins de cada espai polític, el cert és que aquestes eleccions suposen més continuïtat que canvi i, per tant, la preservació de l'especificitat del subsistema de partits català. Això és degut a diverses raons entre les que destaquen: a) L'existència de forces polítiques en el centre de l'espectre polític, espai que a la resta de l'estat ha quedat orfe⁶⁸⁰. Això implica que, com passava a Espanya entre 1977 i 1979 la competició en la zona dreta de l'espai passi per dos partits (CiU i AP), amb les característiques que això comporta per a la competició electoral⁶⁸¹; b) El fet que aquest centre polític sigui ocupat per una força catalanista. En darrer terme, la presència de CiU com a antagonista dels socialistes, en substitució d'AP és un dels elements clau per confirmar la singularitat del subsistema de partits català⁶⁸².

⁶⁷⁶ Sobre el PCE durant el període que va de 1986 a 1993, i sobre la formació de Izquierda Unida vegeu els treballs de Gunther (1986b) i Ramiro (2004). També de Botella (2000b)

⁶⁷⁷ D'aquest procés neix Izquierda Unida de la que només n'és autoexclòs el grup de Carrillo. Sobre la crisi d'aquests anys consulteu Gunther (1986b: 493 i ss).

⁶⁷⁸ Sobre el sistema de partits a Catalunya vegeu, sobretot, Colomé (1998) i Baras i Matas (1998b).

⁶⁷⁹ La definició és de Vallès i Molins (1990: 21).

⁶⁸⁰ Una reflexió en el mateix sentit a Sani i Shabad (1986b: 589 i ss)

⁶⁸¹ Més específicament en l'espectre del nacionalisme moderat cal destacar els canvis que comporten la desaparició de CC-UCD i l'aparent simplificació del mapa entre CiU que passa de 8 a 12 escons i CP que en guanya 7. Per a un anàlisi de la seva implantació vegeu ESE (1990).

⁶⁸² Vallès i Molins (1990: 12) identifiquen també com a especificitat catalana el fet que "la posició relativa dels partits i la mobilització dels seus respectius electorats sembla haver-se de posar en relació a dos eixos: el d'identificació ideològica (esquerra-dreta) i el d'identificació nacional (catalanisme-espanyolisme)". Gunther, Sani i Shabad, suggereixen, per la seva banda, que aquests eixos també

Un darrer factor de canvi que també contribueix a reforçar la singularitat del subsistema de partits català són les tensions creixents provocades per la descentralització autonòmica. Aquestes tensions entre centre i perifèria tendeixen a introduir en el subsistema de partits català un augment de la polarització que (juntament amb la polarització provocada al País Basc) acaba per traslladar-se al conjunt del sistema de partits espanyol⁶⁸³.

L'escenari parlamentari.

També des del punt de vista parlamentari les eleccions de 1982 suposen una nova fita al atorgar al PSOE el primer govern amb majoria absoluta des del restabliment de la democràcia a Espanya. Per aquesta raó desapareix, a partir de 1982, la influència que CiU havia aconseguit en les Corts Generals gràcies a la majoria relativa de la UCD. Aquesta situació podria comportar alhora una situació de dependència de CiU a Catalunya si no fos, com veurem més endavant, perquè el procés de descomposició de la UCD deixa també a aquest partit sense força en el parlament de Catalunya. La majoria absoluta del PSOE li permetrà el desenvolupament final de la LOAPA gairebé en solitari fet que, com ja hem esmentat, augmenta la polarització existent entorn del *cleavage* centre-perifèria.

1.2. Les eleccions municipals de 1983.

Les eleccions municipals de 1983 són les primeres que es celebren conjuntament amb les eleccions als parlaments de les 13 Comunitats Autònomes instituïdes per la via de l'article 143 de la Constitució. Tot i que a Catalunya les eleccions són només de caràcter local és evident que no podran substreure's dels debats polítics plantejats entre els grans partits espanyols. Més encara quan aquestes eleccions es celebren només vuit mesos després de l'àmplia victòria del PSOE en les eleccions generals⁶⁸⁴.

poden fer-se extensius com a característiques del sistema de partits espanyol. Segons ells España "se diferencia considerablemente de la mayor parte de sociedades occidentales en la medida en que las tensiones centro/periferia constituyen una fuente de conflicto político, a nivel nacional (...) e incluso dentro de las propias regiones periféricas" (Gunther, Sani i Shabad, 1986: 274).

⁶⁸³ Sobre aquest punt vegeu les referències del treball de Sani i Shabad (1985:90 i ss).

⁶⁸⁴ Per a un estudi més exhaustiu d'aquestes eleccions vegeu Vallès i Molins (1990: 23 i ss) i en general tot el volum nº 9 del Equip de Sociologia Electoral (1990).

Taula 5.3. Eleccions Municipals 1983. Catalunya. Resultats per províncies.

Sigles	CATALUNYA		BARCELONA		GIRONA		LLEIDA		TARRAGONA	
	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.
PSC-PSOE	1.176.902	39,2	966.741	41,8	73.062	29,6	52.863	29,7	84.236	31,6
CiU	750.885	25,0	537.494	23,3	95.280	38,6	46.726	26,2	71.385	26,8
PSUC	333.290	11,1	310.905	13,5	8.438	3,4	2.518	1,4	2.518	1,4
AP	278.986	9,3	204.000	8,8	15.153	6,1	22.449	12,6	37.384	14,0
ERC	85.712	2,9	61.562	2,7	8.443	3,4	7.520	4,2	8.187	3,1
CDS	19.428	0,6	12.669	0,5	1.449	0,6	2.610	1,5	2.700	1,0
Cens	4.436.096		3.414.751		352.947		273.541		394.857	
Vots vàlids	3.000.633	100	2.309.926	100	246.577	100	178.003	100	266.127	100

Font: Equip de Sociologia Electoral (1990)

Hem exclòs de la comparació les diverses agrupacions d'electors.

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; PSUC: Partit Socialista Unificat; AP: Alianza Popular; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; CDS: Centre Democràtic i Social.

Quatre anys després d'haver escollit de nou ajuntaments democràtics, aquestes eleccions presenten uns trets clarament diferenciats dels de 1979⁶⁸⁵. En primer lloc, es presenten com una "revàlida" de la gestió dels primers equips de govern sortits de nou de les urnes. En les eleccions municipals de 1979 la divisòria entre candidatures *demòcrates* i *continuïstes* va servir per a configurar amplis *Pactes de Progrés* de vida efímera⁶⁸⁶. Aquests pactes van donar lloc, a partir de 1981, a un esquema de competició basat en les pautes generals del subsistema de partits català. Aquest fet és afavorit, a més, per la voluntat i facilitats legals que tenen les direccions centrals dels partits polítics per estendre's al llarg del territori i enfortir les seves estructures⁶⁸⁷. A més, el funcionament de la vida municipal ben aviat deixa en evidència la rellevància de l'alcalde com a centre de la vida política. Aquest fet, juntament amb les importants deficiències de les estructures municipals permet que al llarg del primer mandat aparegui una generació de líders locals que no tingui dificultats per definir un projecte de ciutat i una xarxa d'interessos (molts cops al marge del propi partit) que els permet revalidar el càrrec durant diversos mandats.

Més enllà del fracàs dels *Pactes de Progrés*, l'altre tret general d'aquestes eleccions el constitueix la progressiva implantació dels partits en el nivell local. Així, CiU passa de

⁶⁸⁵ Vegeu les reflexions de Vallès i Molins (1990: 23).

⁶⁸⁶ Sobre la importància d'aquesta dinàmica en el sistema de partits vegeu Canals, Vallès i Virós (1984: 176-7).

⁶⁸⁷ Vallès i Molins diuen que aquesta intervenció "és en general més induïda des del "centre", que no pas des d'una base partidària local sovint inexistent." (1990:24).

presentar candidatura pròpia del 46% al 75% dels municipis, el PSC del 23% al 37% i AP del 2% al 26%⁶⁸⁸. La progressiva extensió dels partits pel territori tendeix a aminorar el nombre d'agrupacions d'electors que havia estat una de les fórmules més utilitzades en les anteriors eleccions. Cal destacar finalment, que la desaparició de la UCD com a partit polític el mes de febrer de 1983 deixa la competició entre els electors nacionalistes moderats i el centre dreta principalment entre CiU i AP tot i que cal destacar que el CDS també concorre a aquests comicis.

Els resultats de les eleccions demostren, com ja havia passat en les eleccions de 1979 la fortalesa electoral dels socialistes catalans en els nuclis mitjans i grans i els beneficis de l'extensa implantació de CiU en municipis petits i mitjans⁶⁸⁹. El PSC incrementa de manera els seus resultats respecte a les eleccions de 1979, especialment en les zones de predomini de l'esquerra, gràcies a les transferències de vot comunista que ara queden reduïdes a àrees territorials molt delimitades. Per la seva banda, CiU rep una part del vot centrista de les darreres eleccions municipals que li permeten obtenir una altíssima representació institucional especialment en els municipis petits. L'altra part del vot centrista serà aprofitada per AP, especialment a Lleida i Tarragona on obté els seus percentatges de vot més alts.

Taula 5.4. Regidors a Catalunya i per Províncies. Eleccions municipals de 1983.

Sigles	CATALUNYA	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
CiU	3.324	1.178	911	685	550
PSC	1.737	844	320	264	309
PSUC	268	224	15	1	28
AP	453	111	46	156	140
ERC	156	34	42	55	25
Altres (Ind)	2.369	900	457	561	451

Font: IDESCAT.

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; PSUC: Partit Socialista Unificat; AP: Alianza Popular; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

En aquestes eleccions tant CiU com el PSC confirmen, un cop més, la seva posició principal en el subsistema de partits català. El PSC s'imposa en vots en tres de les quatre províncies. Només a Girona CiU guanya als socialistes en número de vots. Però la diferència entre el percentatge de vot dels dos primers partits respecte de la resta augmenta significativament respecte a les eleccions de 1979, on encara PSC, CiU, CC-UCD i el PSUC es disputaven el primer i el segon lloc segons la

⁶⁸⁸ Dades de Vallès i Molins (1990: 25).

⁶⁸⁹ Per veure la geografia electoral dels diversos partits vegeu l'obra de l'ESE (1990).

circumscripció⁶⁹⁰. Molt més endarrera queden el PSUC i AP que, segons la província, s'alternen en la seva condició de tercera força política.

La presència de CiU en nombrosos municipis petits, sobretot de les províncies de Girona, Lleida i Tarragona afavoreix, com en part passava en les eleccions de 1979, una inversió dels resultats en el moment de considerar el número de regidors que obté cada partit⁶⁹¹. Des d'aquesta perspectiva és CiU qui obté a cada província el major número de regidors seguit, a gran distància, pel PSC. Ara bé, cal considerar que aquesta és una xifra agregada que (com en el cas dels vots) indica poc del pes polític que cada partit obté en cada província o municipi.

1.3. Les eleccions autonòmiques de 1984 i la crisi de Banca Catalana.

L'escenari electoral

A Catalunya l'augment de la conflictivitat generada entorn del desenvolupament autonòmic és visible en dues qüestions: En els problemes i la tensió que comencen a aparèixer entre el govern català i l'espanyol des del moment en que cal començar l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. I en la incertesa creada entorn de quin model d'estat autonòmic es crearà i, especialment, quin serà l'estatus de les comunitats autònomes de la *via especial* en aquest model. Ara bé, aquest augment de la conflictivitat política no afecta substancialment al sistema de partits català fins que la mateixa tensió no comença a dividir als partits espanyols. A partir d'aquest moment i com hem vist en el capítol anterior, s'obren un seguit de crisis més o menys intenses que afectaran a pràcticament a tots els partits tret de CDC⁶⁹².

Les dificultats dels seus adversaris fan que l'acció de govern en la primera legislatura catalana sigui relativament plàcida per a CiU. Però això és en bona mesura possible gràcies a l'habilitat de Pujol per fer la seva política aprofitant-se del caràcter contradictori tant del suport d'ERC com de CC-UCD. I, a més, gràcies al *consens* que Pujol busca durant aquesta primera legislatura pel desplegament de les primeres competències reconegudes per l'Estatut d'Autonomia. Així, de la mateixa manera que durant la legislatura constituent la política *consociacional* redunda en benefici de la

⁶⁹⁰ Les diferències entre els dos primers partits entre 1979 i 1983 són de 24 punts per Catalunya, 12 per Barcelona, vint per Girona, 24 per Lleida i 19 per Tarragona.

⁶⁹¹ El mateix passa amb el número d'alcaldes tot i que les dades són molt difícils de recopilar.

⁶⁹² Com veurem posteriorment, crisi també arriba (per altres circumstàncies) a UDC i ERC.

UCD, també en aquesta ocasió la recerca d'amplis consensos afavoreix al partit del govern i dificulta la diferenciació en termes *partidistes* del PSC⁶⁹³. Finalment, Pujol demostra durant aquests quatre primers anys de govern una extraordinària habilitat per mobilitzar el màxim de recursos materials i -sobretot- simbòlics per consolidar el seu liderat polític.

És precisament el liderat de Pujol (i per extensió de CDC) el que explica les crisis dels partits que, com UDC o ERC també donen suport al govern. En aquestes crisis, però, la raó no és deguda a les tensions sobre el conflicte autonòmic sinó a la inestabilitat pròpia de les aliances polítiques⁶⁹⁴. Les dificultats per marcar un perfil propi i diferenciat respecte al conjunt creen malestar dins del partit i acaben provocant crisis que, en el cas d'ERC es salden, amb els resultats de les generals de 1982, amb l'escissió del sector *renovador* que impugna la direcció històrica de Barrera⁶⁹⁵.

El resultat de totes aquestes crisis, especialment la que afecta a la UCD és una transitòria reducció de la fragmentació del subsistema de partits català. La desaparició de CC-UCD a partir de 1983 i la debilitat inicial del CDS de Suárez a Catalunya són les raons que expliquen aquesta reducció del nombre de contendents. La reducció del mapa polític també comporta canvis en l'estructura de la competència política, especialment en la zona dreta de l'espectre. De l'aferrissada competència entre dos partits (CiU i CC-UCD) amb una penetració electoral i ubicació esquerra-dreta similar, (tot i les diferències en el *cleavage* catalanisme-espanyolisme), ara es passa a la còmoda hegemonia electoral d'un gran partit catalanista i molt moderat (CiU) respecte a un partit menor (tot i que no residual) situat a la dreta espanyolista (AP).

Alguns autors interpreten que amb la desaparició de la UCD a Catalunya, l'estructura de la competència política es simplifica fins a reduir-se essencialment al *cleavage* esquerra/dreta⁶⁹⁶. Aquesta interpretació ignora però que en aquests anys no només

⁶⁹³ Sobre aquest aspecte pot veure's Matas (2000: 104).

⁶⁹⁴ Sobre la crisi d'UDC vegeu l'apartat II d'aquest mateix capítol.

⁶⁹⁵ Sobre aquest aspecte vegeu Vallès i Molins (1990: 30).

⁶⁹⁶ Canals, Vallès i Virós afirmen "En 1982, CiU es sin discusión el partido hegemónico de la derecha de Cataluña. A partir de esta realidad las dos escisiones o fracturas históricas de la sociedad catalana parecen reducirse definitivamente a una: la dimensión izquierda-derecha, donde la derecha se apropia del "nacionalismo" y acusa a la izquierda de "sucursalista". Hay dos maneras de leer la realidad: para unos, nacionalismo contra sucursalismo, para otros, derecha catalana contra izquierda catalana, es decir, CiU de un lado y socialistas y comunistas de otro" (1984: 217). Per la seva banda, Vallès i Molins (1990) matisen de aquest judici explicant que aquesta hegemonia de CiU "fa més important [però no tot es redueix a] la situació en la dimensió dreta-esquerra tradicional del mapa polític de l'Europa occidental" (1990: 32). Botella, més proper a aquests darrers sosté que "parece necesario tomar en cuenta, para entender adecuadamente sus comportamientos políticos [de l'electorat], la influencia de dos ejes actitudinales distintos" (Botella, 1984: 43).

baixa la fragmentació. De fet, i com ja hem vist en parlar dels partits, a partir del frustrat intent de cop d'estat de 1981 i la nova orientació més restrictiva que UCD i PSOE donen al conflicte autonòmic serveix per augmentar substancialment la polarització entorn d'aquest cleavage no només en la perifèria (crisis del PSC, etc.) sinó també entre la perifèria i el centre. És possible que aquesta contraposició entre forces polítiques no representi l'existència de fortes tensions en el gruix de l'electorat, però sí que siguin prou fortes com per a produir canvis en el comportament electoral⁶⁹⁷.

De fet, entre 1982 i 1984 els conflictes entre el govern català i el govern espanyol i entre els mateixos partits catalans sobre qüestions autonòmiques són cada cop més freqüents. No són només les multitudinàries manifestacions que al llarg de 1982 es celebren en contra de la LOAPA⁶⁹⁸, són també les dificultats que el PSOE posa a l'inici de la televisió autonòmica (TV3)⁶⁹⁹, o la confrontació entorn de Banca Catalana⁷⁰⁰, etc. Tot plegat afavoreix que, tan bon punt comenci la campanya electoral el tema central sigui l'aplicació del desenvolupament autonòmic. CiU presenta la seva acció de govern com la millor mostra de la seva defensa dels interessos de Catalunya i fa una apel·lació al vot útil (als votants centristes i nacionalistes) per tal de disminuir la dependència dels seus aliats. L'estratègia de tensió requereix d'una sòlida posició en les institucions autonòmiques, més encara quan al govern espanyol el PSOE disposa d'una còmoda majoria absoluta. I l'únic líder català capaç d'aconseguir-la és Jordi Pujol. La crisi o dificultats dels partits menors (ERC, PSUC, AP, UCD), juntament amb el caràcter presidencial de la campanya i l'èmfasi entorn de la defensa de Catalunya (que possiblement es percep com una qüestió secundària per una part dels votants socialistes⁷⁰¹) dóna a CiU la majoria absoluta.

Una de les dades més destacades dels resultats electorals de 1984 és la baixa participació. Aquesta, que és una tendència que es repeteix respecte al 1980, situa la

⁶⁹⁷ Sobre la manca d'una forta polarització en l'electorat vegeu Botella (1984)

⁶⁹⁸ Per un breu resum de la tensió generada entorn de la LOAPA vegeu (Boix, 1997: 161 i ss).

⁶⁹⁹ Sobre TV3 i els seus orígens vegeu (Baget, 2003) i (Pastor, 1997: 145 i ss).

⁷⁰⁰ Tot i que la crisi de Banca Catalana esclata a partir de les eleccions de 1984, el cert és que des de 1982 el banc ja està intervingut pel Fons de Garantia de Dipòsits. Per una breu síntesi del cas banca catalana vegeu Missé (1997: 209 i ss)

⁷⁰¹ Vallès i Molins (1990: 28-9) insisteixen també en el caràcter de "*mid term elections*" que presenten aquestes eleccions per una part dels votants que pensen en clau espanyola. Vegeu Canals, Vallés i Virós (1984) i Vallès i Molins (1990) per una anàlisi més acurada de la campanya.

participació en les eleccions al Parlament en els nivells més baixos de totes les comunitats autònomes espanyoles⁷⁰².

Els resultats electorals de 1984 confirmen el mapa de partits que surt de les eleccions de 1982 en que dues forces principals (CiU i PSC) que van alternant-se segons el tipus d'eleccions que es tracti⁷⁰³. Aquest subsistema de partits es mantindrà gairebé intacte (amb lleugeres variacions com la reaparició del CDS) al llarg dels anys vuitanta i principis dels noranta.

Taula 5.5. Eleccions al Parlament de Catalunya. 1984. Resultats per circumscripcions.

Sigles	CATALUNYA			BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
CiU	1.346.729	46,8	72	978.576	44,3	41	147.208	59,6	11	102.839	57,7	10	118.106	48,2	10
PSC-PSOE	866.281	30,1	41	712.278	32,3	29	53.058	21,5	4	35.506	19,9	3	65.439	26,7	5
AP-PDP-UL	221.601	7,7	11	166.905	7,6	7	13.807	5,6	1	15.751	8,8	1	25.138	10,3	2
PSUC	160.581	5,6	6	134.777	6,1	5	7.811	3,2	0	4.964	2,8	0	13.029	5,3	1
ERC	126.943	4,4	5	90.255	4,1	3	15.175	6,2	1	10.171	5,7	1	11.342	4,6	0
Cens	4.494.340			3.473.051			355.721			277.083			388.485		
Vots vàlids	2.877.516	100	135	2.207.204	100	85	246.819	100	17	178.183	100	15	245.310	100	18

Font: Departament de Governació. Generalitat de Catalunya. Ordenació segons els escons.

S'inclouen sigles amb representació parlamentària en aquestes eleccions i a les Corts Generals del moment.

Sigles: CiU: Convergència i Unió; PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; AP-PDP-PL: Alianza Popular - Partido Demócrata Popular – Unión Liberal; PSUC: Partit Socialista Unificat de Catalunya; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; PCC: Partit dels Comunistes de Catalunya.

L'any 1984, CiU obté una important victòria (dobra en vots els resultats de 1980) que li permet aconseguir la majoria absoluta dels escons. El resultat és força homogeni a tot el territori obtenint la victòria sobre els seus rivals a totes les circumscripcions i en bona part de les grans ciutats (on tradicionalment tenia més dificultats de penetració electoral)⁷⁰⁴. El PSC creix en vots respecte les eleccions de 1980 pel transvasament de votants del PSUC, però la *volatilitat* d'una part del seu electorat de 1982, que o bé s'absté (*abstenció diferencial*⁷⁰⁵) o bé vota a CiU (*vot dual*⁷⁰⁶) el situen molt lluny de la

⁷⁰² Una possible explicació d'aquests resultats rau que una part de l'electorat situa les eleccions al Parlament en el darrer lloc en importància (Vallès i Molins, 1990: 31).

⁷⁰³ Una interpretació en el mateix sentit a Vallès i Molins (1990: 32).

⁷⁰⁴ Font i Montero (1991: 193) asseguren que un 24% dels votants del PSC, un 25% dels d'ERC, un 70% dels d'UCD i un 50% dels de AP de l'any 1982 van votar CiU l'any 1984. Per veure la geografia electoral d'aquestes eleccions consulteu el treball de l'Equip de Sociologia Electoral (1990).

⁷⁰⁵ Sobre l'abstenció diferencial vegeu el treball de Riba (1995).

⁷⁰⁶ Sobre el vot dual vegeu el treball de Montero i Font (1991).

còmoda victòria que ha aconseguit en les generals⁷⁰⁷. Com també passa amb el sistema de partits aquesta volatilitat de l'electorat socialista es mantindrà bastant estable al llarg dels anys vuitanta i noranta⁷⁰⁸. Per la seva banda, AP obté representació al Parlament de Catalunya i ho fa amb uns percentatges de vot similars als que obtenia la UCD, consolidant-se així com la tercera força política del subsistema⁷⁰⁹. PSUC i ERC, en canvi, pateixen retrocessos molt importants tant en vots com en escons que els situen en posicions relativament marginals⁷¹⁰.

L'escenari parlamentari.

Com hem comentat, la majoria absoluta de CiU li dóna un ampli domini sobre la cambra catalana. Tot i així, Jordi Pujol ofereix a ERC un pacte de govern. Les raons d'aquest pacte per formar un govern sobredimensionat no són clares, ni per part d'ERC ni de CDC donada la proximitat ideològica de CiU i ERC, especialment en la darrera part de la primera legislatura. Per part de Pujol s'han assenyalat diversos factors com són el possible agraïment pel recolzament donat en la legislatura anterior, l'intent de recuperar el *pal de paller* o el d'evitar la presència en l'oposició d'un partit nacionalista⁷¹¹. Podria afegir-se també, com a possible hipòtesi, l'intent per part de CiU d'acabar *dolçament* amb ERC⁷¹².

La proximitat ideològica d'ERC a CiU és una de les raons que, tot i les bones relacions entre tots dos partits, els republicans hagin patit una escissió i perdut una part important de la seva base electoral en les eleccions de 1982 i 1984. La desorientació que provoquen aquests resultats dins de la direcció del partit pot explicar l'intent d'aconseguir dominar unes parcel·les de poder que en solitari ara difícilment poden arribar a assolir⁷¹³. Tot i així, aquesta estratègia conduirà a nous mals resultats electorals (generals de 1986) i noves crisis internes. En qualsevol cas, el pacte de govern entre CiU i ERC dóna a ERC la conselleria de Indústria i Energia que recau en mans de Joan Hortalà.

⁷⁰⁷ Segons Montero i Font (1991: 193), el 21% dels votants del PSC l'any 1982 va abstenir-se i un altre 24% va votar CiU.

⁷⁰⁸ Sobre la volatilitat electoral a Catalunya vegeu Font i Montero (1991). Per a Colominas (2000: 187 i ss) aquestes pautes electorals constitueixen una de les singularitats del sistema de partits català.

⁷⁰⁹ Segons Vallès i Molins (1990: 33), CP atreu a un nucli d'electors d'UCD molt resistents al catalanisme moderat de CiU

⁷¹⁰ El PSUC passa de 500.000 vots i 25 diputats l'any 1980 a 160.000 vots i 6 escons l'any 1984. ERC passa de 240.000 vots i 14 diputats l'any 1980 a 130.000 vots i 5 escons l'any 1984.

⁷¹¹ Vegeu Matas (2000: 121)

⁷¹² Matas insisteix en que l'oferta de Pujol desafia la lògica de les teories formals basades en la maximització de la utilitat de la coalició (Matas, 2000: 105) però, a la vista dels resultats, potser el més difícil d'explicar és l'acceptació d'ERC, no l'oferta enverinada de CiU.

⁷¹³ Sobre aquest punt Matas (2000: 96).

2. La lluita de CiU per l'hegemonia i el marge d'UDC.

La progressiva importància que amb el creixement de CiU experimenta Unió Democràtica permet a aquest partit començar a explorar les possibilitats que permeten la nova situació política a Catalunya i Espanya. Donat el compromís amb CDC en el govern, l'escenari amb més possibilitats d'intervenció és la política espanyola on, a més, el centre dreta és en recomposició.

2.1. Intents d'erosionar les majories absolutes i polarització autonòmica.

A la fi d'aquest cicle electoral, tant al Parlament de Catalunya com a les Corts Generals hi ha majories absolutes i aquestes s'estendran, a més, al llarg de tots els anys vuitanta. Aquesta situació no conduirà, però, a una estabilització de la polarització que s'ha començat a viure en la legislatura anterior sinó, més aviat al seu enduriment.

De fet, només un mes després de les eleccions al Parlament de Catalunya des de la fiscalia s'interposa una querella contra Pujol pel cas Banca Catalana que s'allarga fins l'exculpació del president de la Generalitat l'any 1986. CiU, per la seva banda intenta combatre l'hegemonia socialista a Espanya constituint, des de 1982, un partit polític d'ideologia centre (el *Partido Reformista Democrático*) que prengui al PSOE els electors que va obtenir de la UCD.

En l'apartat institucional, la diferent concepció que tindran el govern català i el de Madrid sobre el desplegament del procés autonòmic conduirà a constants enfrontaments que, en molts cops, hauran de ser dirimits pel Tribunal Constitucional.

2.2. L'hegemonia de CiU sobre la dreta espanyola i ERC.

Mentre en el període que va de 1977 a 1982 la batalla per l'hegemonia del centre dreta passa per una aferrissada competència entre CiU i CC-UCD, el període que s'obre a partir de 1982 es caracteritza per una creixent tendència a l'hegemonia de CiU. Aquesta posició de predomini permet, a més, que CiU obtingui la majoria absoluta en les eleccions al Parlament de Catalunya.

Si a Espanya el procés de desintegració de la UCD porta a una gran part dels votants centristes cap al PSOE i, en menor mesura cap a AP o l'abstenció, a Catalunya és CiU qui rep la major part dels seus votants. Això no obsta, però, per a que AP capti nous seguidors i comenci a implantar-se a Catalunya on, al acabar el període es situa ja com la tercera força del subsistema de partits. El creixement d'AP és especialment significatiu en les eleccions generals de 1982, on desbanca clarament a les altres opcions de centre dreta hereves de la UCD (CC-UCD i CDS).

Taula 5.6. Competitivitat electoral entre CiU i AP¹.

	1982 Congrés Dip.		1983 Municipals		1984 P.Cat	
	Posició	Dif.	Posició	Dif.	Posició	Dif.
Barcelona	2 CiU 3 AP	6,5	2 CiU 4 AP	14,5	1 CiU 3 AP	36,7
Girona	1 CiU 3 AP	22,9	1 CiU 3 AP	32,5	1 CiU 4 AP	54
Lleida	2 CiU 3 AP	12,2	2 CiU 3 AP	13,6	1 CiU 3 AP	48,9
Tarragona	2 CiU 3 AP	3	2 CiU 3 AP	12,8	1 CiU 3 AP	37,9
Catalunya	2 CiU 3 AP	7,8	2 CiU 4 AP	15,7	1 CiU 3 AP	39,1

Font: Elaboració pròpia. Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya.

La competitivitat electoral esta expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció.

1. El 1982: AP-PDP; el 1983: AP; el 1984: AP-PDP-UL (Revisar).

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan un dels dos partits ocupa el primer lloc de la província en vots i quan la diferència entre partits és favorable a CiU.

Dif.: Diferència entre CiU i AP a partir de % v.v.

La rivalitat que s'obre a partir de 1982 entre CiU i AP presenta unes característiques diferents de la que existia amb CC-UCD. En termes de quota electoral, aquest cop totes les eleccions donen un avantatge clarament favorable a CiU i només en les eleccions generals AP aconsegueix situar-se a una distància relativament propera en vots. En aquestes eleccions, la rivalitat entre CiU i AP és bastant estreta a Tarragona i Barcelona, on es disputen la segona i tercera posició per darrera dels socialistes. En la resta d'eleccions, la distància entre la quota electoral de CiU i la d'AP s'amplia significativament: es duplica per dos en les municipals i per quatre en les autonòmiques. És possible que en les municipals AP pagui la seva manca d'implantació (especialment a Girona) i que en les autonòmiques sigui víctima, en favor de CiU, de l'apel·lació al vot útil.

Molt diferent és la competència entre CiU i els partits de centre (CC-UCD i CDS) que pretenen capitalitzar el llegat de l'antiga UCD. Tot i que CC-UCD es presenta en les eleccions de 1982, el que representa el partit del govern sortint no és ni de bon tros el

que representava l'any 1979. La millor mostra d'aquest canvi és que CC-UCD es presenta enfrontada amb el CDS, el nou partit de l'expresident Suárez. A Catalunya el resultat d'aquesta crisi és la desfeta electoral de tots dos partits. Ni CC-UCD ni el CDS obtindran representació electoral a Catalunya l'any 1982, i el paper del CDS en les eleccions municipals de 1983 és tant testimonial que l'any 1984 no es presenta a les autonòmiques. L'aferrissada competència del període 77-82 entre CiU i CC-UCD ara es tradueix en abismals diferències de l'ordre de vint punts de quota electoral.

Taula 5.7. Competitivitat electoral entre CiU i CDS¹.

	1982 Congrés Dip.		1983 Muni.	
	Posició	Dif.	Posició	Dif.
Barcelona	2 CiU 6 CDS	17,5	2 CiU 6 CDS	22,8
Girona	1 CiU 5 CDS	31,9	1 CiU 6 CDS	38
Lleida	2 CiU 4 CDS	22,7	2 CiU 5 CDS	24,7
Tarragona	2 CiU 4 CDS	12,7	2 CiU 5 CDS	25,8
Catalunya	2 CiU 5 CDS	18,5	2 CiU 6 CDS	24,4

Font: Elaboració pròpia.

La competitivitat electoral esta expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció.

1. L'any 1982 la diferència és sobre la suma de vots de CC-UCD + CDS; el 1983: CDS. L'any 1984 no es presenta a les eleccions al Parlament de Catalunya.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan un dels dos partits ocupa el primer lloc de la província en vots i quan la diferència entre partits és favorable a CiU.

Dif.: Diferència entre CiU i CDS a partir de % v.v.

La dèbil posició en que ERC afronta aquest període electoral queda patent en les diferències de quota electoral que ara perden respecte de CiU. També entre els electors nacionalistes CiU amplia, doncs, la seva posició de predomini. La força de CiU respecte a ERC arriba al seu punt màxim en les eleccions al parlament de Catalunya on les diferències en cada circumscripció ronden, aproximadament, entre els quaranta i cinquanta punts.

Taula 5.8. Competitivitat electoral entre CiU i ERC

	1982 Congrés Dip.		1983 Muni.		1984 P.Cat	
	Posició	Dif.	Posició	Dif.	Posició	Dif.
Barcelona	2 CiU 5 ERC	17,2	2 CiU 5 ERC	20,6	1 CiU 5 ERC	40,2
Girona	1 CiU 4 ERC	30,4	1 CiU 4 ERC	35,2	1 CiU 3 ERC	53,4
Lleida	2 CiU 4 ERC	22,1	2 CiU 4 ERC	22	1 CiU 4 ERC	52
Tarragona	2 CiU 6 ERC	16,8	2 CiU 4 ERC	23,7	1 CiU 5 ERC	43,6

Catalunya	2 CiU 5 ERC	18,5	2 CiU 5 ERC	22,1	1 CiU 5 ERC	42,4
-----------	----------------	-------------	----------------	-------------	----------------	-------------

Font: Elaboració pròpia. Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya.

La competitivitat electoral esta expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan un dels dos partits ocupa el primer lloc de la província en vots i quan la diferència entre tots dos partits és favorable a CiU.

Dif.: Diferència entre CiU i ERC a partir de % v.v.

2.3. Realignaments en la dreta i la possible connexió UDC-PDP.

Fins ara s'han examinat de manera aïllada cada un dels escenaris en que actua CiU. A continuació s'analitza la interdependència entre ambdós escenaris tant des de la perspectiva de CiU com, sobretot, d'Unió Democràtica de Catalunya. La interdependència entre escenaris permet mostrar de manera sumaria quina pot ser l'estructura d'oportunitats de CiU i d'UDC durant el període que va de 1982 a 1986. Per a fer-ho el millor és dividir aquest període en dues etapes. La primera va de 1982 fins a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1984. La segona des de llavors i fins l'any 1986.

El període entre 1982 i 1984 es caracteritza pel manteniment de la complexitat ambiental i per les múltiples possibilitats estratègiques que aquesta ofereix: S'acaben de celebrar unes eleccions generals i falten pocs mesos per a la convocatòria d'eleccions municipals (primavera de 1983). A Madrid, l'àmplia majoria absoluta socialista garanteix l'estabilitat governamental però, en canvi, la descomposició de la UCD planteja importants dubtes sobre com s'ha d'articular l'espai de centre-dreta espanyol. Aquests dubtes queden agreujats pel *subtriomf* d'AP, que no aconsegueix que el seu projecte d'aplegar la *majoria natural* arribi a bon port .

També a Catalunya la complexitat política és considerable. Als problemes del centre-dreta cal afegir-hi aquí els efectes de la crisi del Vè congrés del PSUC. Tot plegat provoca que el grup mixt tingui, a finals de 1982, entorn d'uns 17 diputats⁷¹⁴. Cal tenir present, a més, que els problemes de fragmentació del centre dreta espanyol repercuteixen greument sobre l'estabilitat parlamentària de CiU, doncs ara cal pactar a moltes més bandes⁷¹⁵: els diputats del CDS dins del grup mixt, els diputats que encara

⁷¹⁴ Aquests es reparteixen de la següent manera: 9 del CDS: Guillén, Besa, Margalef, Messegué, Planasdemunt, Puig-Andreu, Rosselló, Lorda i Punset –fins a la seva inclusió a la llista CiU de les generals-; 6 procedents del PSUC: Benet, Hidalgo, Ardiaca, Ramos, Corral i Sánchez; 1 del PSA (Acosta) i 1 d'ERC (Viñals).

⁷¹⁵ CiU+CC-UCD (sense CDS)+ERC: sumen 65, quatre menys que la majoria absoluta. Però el PSUC (sense el PCC i Benet) i el PSC sumen 53.

són a CC-UCD i els diputats d'ERC, cada un d'ells amb les seves pròpies demandes⁷¹⁶. Tot plegat afavoreix que, immediatament després de les eleccions generals de 1982 es reprengui la possibilitat de la hipòtesi de la gran coalició de govern entre CiU i PSC. Aquesta idea fracassa un cop més, aquest cop degut a la clara oposició, des del primer dia, d'Unió Democràtica⁷¹⁷.

Les dificultats del centre-dreta espanyol per articular-se entorn a una única força política permet que apareguin diverses possibles alternatives per captar part de l'espai de la UCD: el reformisme d'arrel liberal i la reconstrucció de la democràcia cristiana. La debilitat de la dreta espanyola permet, a més, que el centre-dreta catalanista pugui intervenir decisivament en aquests projectes. Aquesta possibilitat i la forma que han d'adoptar aquests projectes és objecte, tanmateix, de serioses diferències entre CDC i UDC. Bona part dels problemes d'aquest període venen d'aquestes diferències. Però no tots.

En qualsevol cas, enmig d'aquest augment de la fragmentació és evident que les possibilitats de formar aliances polítiques es multipliquen, tant a Catalunya com a Espanya. I aquesta possibilitat fa augmentar el valor afegit i la importància de cada un dels actors a un nivell molts cops superior a la seva força parlamentària. Aquesta oportunitat és aprofitada per UDC per tal d'augmentar el seu pes específic dins de CiU. I, donades les limitacions que suposa per l'autonomia política del partit la participació en el govern, bona part dels esforços es canalitzen, no sense problemes, cap a la intervenció en la política espanyola i, en especial, a la recuperació de l'Equip Demòcrata Cristià.

Aquesta tendència és més acusada a partir de la segona part d'aquest període, entre 1984 i 1986. Una part de la fragmentació que es viu en l'etapa anterior, especialment a Catalunya, queda pràcticament reduïda en el moment en que CiU guanya per majoria absoluta en les eleccions al Parlament de 1984. Les dificultats de CC-UCD i el CDS catalans per organitzar les eleccions municipals de 1983 deixen el camí lliure per a que CiU obtingui una clara situació d'hegemonia a la part dreta de l'espectre. Ni CC-UCD ni el CDS es presenten a les eleccions de 1984, deixant a CiU tot l'espai de

⁷¹⁶ Segons l'Avui, UDC veta qualsevol pacte amb els socialistes; CC-UCD vol una major incidència en la política de la Generalitat i un pacte parlamentari o de govern; ERC pensa mantenir el suport tot i deixa com a darrera opció l'entrada al govern (Avui, 4-11-82: 5). El CDS també vol un pacte amb CiU, però el supedita a que aquest no sigui alhora amb CC-UCD (Avui, 10-11-82: 5).

⁷¹⁷ Unió Democràtica s'hi pronuncia clarament en contra des del primer moment, però sembla que també els socialistes fixen unes condicions molt difícils d'assumir (Avui 2-11-82: 1 i 5).

centre-dreta, només parcialment en disputa amb *Coalición Democrática*, que encara ocupa una situació marginal dins del mapa polític català. A partir de 1984, el domini de CDC i UDC sobre el centre-dreta a Catalunya encara obren més possibilitats d'intervenció en la política espanyola. D'aquestes però, només el projecte del *Partido Reformista Democrático* acaba convertint-se en alternativa electoral l'any 1986.

3. La creixent incomoditat d'UDC dins CiU.

Aquest apartat analitza els efectes que l'aliança comença a produir dins d'Unió Democràtica de Catalunya a partir del moment en que la supervivència comença a estar garantida: En primer lloc, la crisi d'identitat que es produeix dins UDC; En segon terme, les diferències entre CDC i UDC (i dins dels mateixos partits) entorn de la política d'aliances.

3.1. CiU com a amenaça per la identitat d'UDC?

El principals fenòmens que marquen el funcionament de la coalició entre la seva constitució i l'arribada a la Generalitat com són el desplaçament de la política orgànica a institucional, la centralització del poder i, encara, la presidencialització de les decisions en la figura de Jordi Pujol romanen substancialment inalterats al llarg dels primers anys vuitanta⁷¹⁸. Tot plegat explica que, malgrat la inestabilitat per la que travessa Unió Democràtica durant aquest període, l'estabilitat de l'aliança estigui garantida.

En el capítol anterior hem vist com dins d'Unió Democràtica comença a gestar-se un debat respecte als efectes que comporta la coalició amb CDC. Aquest debat es remet a un dels problemes constitutius de CiU: el de la concepció i significat que té l'aliança pels seus integrants. Des de l'origen és evident que a cada partit hi predominen visions diferents del que és CiU. I fins i tot dins dels mateixos partits hi ha diferències de criteri entre els seus integrants.

Des del punt de vista de la concepció i significat de l'aliança és bastant clar que en aquest primers anys es produeix un xoc entre un partit petit, estructurat però sense un líder clar com és Unió i un gran *moviment* magmàtic, poc estructurat i difús, però amb un líder molt fort, que és la CDC de Pujol. Des de la perspectiva de Pujol i de bona

⁷¹⁸ Sobre aquests aspectes consulteu el capítol 4.

part dels seus seguidors (i votants) no hi ha distinció entre el que representa CDC-CiU com a *moviment*, de les organitzacions que hi giren a l'entorn. En aquest sentit, Unió Democràtica és una més de les organitzacions que s'hi inclouen, com abans ho fou l'EDC de Trias Fargas, també ho és (en part) l'ERC d'aquests anys, o ho són les diverses iniciatives socials empreses per Pujol abans d'entrar en política. I el nexa comú entre totes elles és, sense dubte, el reconeixement del liderat de Pujol, no l'existència de CDC com a partit polític. Des d'aquesta visió, la pertinença a una o més organitzacions dins del *moviment* no és una qüestió controvertida, sinó perfectament natural. Una part de les bases i dirigents d'Unió comparteixen aquesta perspectiva, però aquesta no és majoritària dins del partit.

Per a una part cada cop creixent de les bases i la coalició dominant d'Unió Democràtica (especialment la més vinculada a la direcció orgànica) la perspectiva no és la mateixa. Pels dirigents d'Unió, amb Miquel Coll i Alentorn al capdavant Unió és un partit polític plenament institucionalitzat i amb molts anys d'existència específica a preservar. Així doncs, si una part d'UDC promou el pacte amb CDC és amb l'objectiu circumstancial de salvar l'existència del partit, no de dissoldre'l en un moviment més ampli. Per aquests impulsors, el pacte amb Pujol no deixa de tenir un caràcter conjuntural i es fet, sobretot, a partir d'una premissa: CiU és una aliança entre dos partits polítics diferenciats, no la integració d'un partit en un *moviment*. Des d'aquest punt de vista, és clar que la pertinença a un o altre partit marca una separació clara d'interessos.

Amb el temps, també des de CDC hi haurà una part de la coalició dominant que comparteix la visió que es defensa des d'UDC. És el nucli més directament vinculat a direcció orgànica del partit i, en especial a Miquel Roca (no per casualitat, fill d'un històric dirigent d'Unió) que són els encarregats d'estructurar el *moviment* entorn de CDC. Per la gent de Roca, CiU també és una aliança entre dos partits diferents, amb la salvetat que CDC és qui té l'hegemonia i qui n'ha d'assegurar-se el seu manteniment. I això passa, en bona mesura, a costa de mantenir a UDC sota domini. Els enfrontaments entre Roca i la direcció UDC són freqüents en aquest període precisament perquè la concepció que tenen de l'aliança és la mateixa.

Un cop exposades les diferents concepcions inicials sobre CiU és més fàcil entendre els dos principals problemes que aquesta concepció genera majoritàriament dins d'UDC: 1) la preservació de la seva identitat diferenciada i; 2) l'augment de la capacitat d'influència dins de l'aliança. També és fàcil comprendre que aquests problemes no

tenen sentit des de la concepció alternativa (majoritària en CDC) del que és CiU. Abans d'analitzar amb més deteniment tots dos problemes cal advertir que si bé poden presentar-se analíticament per separat el cert és que, com veurem, molt sovint es presenten indestriablement associats.

1.- Més amunt hem explicat amb més detall com les aliances són eminentment inestables degut als perills que aquestes suposen per la identitat (i territoris de caça) dels partits que en formen part, especialment pel partit menor⁷¹⁹. La diferència de dimensió entre UDC i el fort liderat de Pujol deixen en evidència, des de començaments de 1980 (amb l'arribada a la Generalitat), que si bé UDC ha aconseguit sobreviure a la crisi de 1978, el cert és que ho ha fet amb un escàs marge de maniobra polític respecte a CiU. En aquest context, és lògic que els sectors d'UDC descontents amb el funcionament de l'aliança vagin creixent.

La primera expressió que adopta el malestar intern es refereix a l'amenaça que constitueix, per a un sector cada cop més ampli del partit, l'existència de CiU sobre la identitat d'Unió. La dificultat rau, però, en la traducció d'aquest malestar degut a que el concepte d'identitat referit a una organització complexa és molt equívoc. Sembla, però, que en el cas d'UDC la identitat remet, com a mínim, a tres dimensions analíticament diferents: la cultura organitzativa, la ideologia i l'autonomia d'acció política.

a) A partir del que hem dit més amunt pot deduir-se, en efecte, que el principal element al que es fa referència en parlar d'identitat és a la cultura organitzativa generada per Unió Democràtica al llarg de la seva història. Això és, a les pràctiques i costums sobre com ha de funcionar el partit (i, per tant, la relació entre partits) generades al llarg del temps. Hi ha qui també fa referència a *l'estil de fer política* dels homes d'Unió Democràtica. En uns moment de fortes amenaces en l'entorn, és comprensible que el debat sobre la importància de preservar o no aquesta cultura organitzativa pugi ser una important font de conflicte intern. En general, i en funció de quina sigui la concepció sobre l'aliança, els elements que es contraposen quan apareix aquest conflicte són la coexistència o no d'identitats compartides entre UDC i el projecte CiU. Imaginàriament, el conflicte pot situar-se en els extrems d'un continu on d'una banda hi ha el sentiment de pertinença exclusiu a UDC i, de l'altra, el sentiment de pertinença exclusiu a CiU (Quadre 5.1).

⁷¹⁹ Vegeu les referències teòriques del capítol 1.

Quadre 5.1. Sentiment de pertinença UDC-CiU.
Només a UDC _____ Només a CiU

Cal remarcar, d'entrada, que el conflicte difícilment apareix en aquests aquests termes, sinó de manera més indirecta. En cap moment, doncs, el conflicte passa per dirimir directament la pertinença a una o altra organització. I, alhora, és important assenyalar que el conflicte no és planteja mai entre els extrems del continu. Aquest no es dirimeix entre els que només creuen en la identitat de CiU i els que només creuen en la identitat d'UDC. Més aviat, tot indica que el conflicte és entre els qui defensen que l'existència de la identitat UDC es veu amenaçada per l'existència de la identitat CiU i, per l'altra banda, els qui defensen que la identitat UDC pot conviure perfectament amb la identitat CiU. És a dir, el conflicte és entre els qui defensen la possibilitat de mantenir identitats múltiples i els que veuen en aquestes una amenaça per la identitat d'UDC.

Donat el malestar intern de començaments dels anys vuitanta amb CDC, és fàcil d'entendre que el grup que dins de la coalició dominant d'UDC utilitza els arguments favorables a la incompatibilitat d'identitats és el que guanya més ràpidament les simpaties entre els militants. Ara bé, això no significa que el gruix del partit s'identifiqui amb aquestes posicions, doncs quan a partir de 1982 es planteja si una possible entesa amb el PDP pot comportar un trencament de CiU, les tornes es giren en contra dels defensors de la identitat exclusiva. Potser per aquesta raó, juntament amb el fet que el debat mai arriba a plantejar-se tan cruament, no és d'estranyar que s'acabi optant per buscar noves maneres de plantejar el conflicte.

b) L'altre punt sobre el que s'assenta la identitat d'Unió Democràtica és la ideologia. Aquest punt és, però, més controvertit perquè depèn tant de les creences dels diferents sectors del partit, com de la importància que li atorguin. En general, quan des d'Unió Democràtica s'apel·la a la ideologia per a dibuixar un perfil propi es, bàsicament, per defensar l'etiqueta *democrisiana* per contraposició a l'etiqueta *liberal* de CDC. I, en termes concrets, això es tradueix bàsicament en la defensa, per part d'UDC, de posicions morals més conservadores⁷²⁰. És a dir, s'apel·la a la ideologia per intentar diferenciar a UDC de CDC en funció de la posició que tots dos puguin tenir respecte a l'eix esquerra dreta (Quadre 5.2).

⁷²⁰ Durant els anys 1978-79 Unió intenta definir també un discurs nacionalista propi, remarcant reticències a l'elaboració de l'estatut i propugnant una entesa amb ERC. Aquests esforços no són però reeixits en cap aspecte. Sobre aquest punt vegeu l'apartat B.2 d'aquest capítol dedicat a la línia política.

Tampoc en aquest cas les divisions dins d'UDC no són entre els extrems de l'espectre, sinó entre el centre-dreta i la dreta. O, dit d'una manera diferent, entre els qui creuen necessari desmarcar-se de les posicions de CDC respecte a les qüestions morals i el qui no ho creuen necessari. Com també hem vist en la cultura organitzativa, l'èxit d'aquest recurs per part dels qui l'exploten és innegable. Ara bé, com aviat aprèn la coalició dominant (amb l'avortament i el divorci), utilitzar aquest discurs és perillós perquè els resultats poden obrir un conflicte intern que desbordi els plantejaments de la direcció⁷²¹. A més, desmarcar-se de CDC per la dreta planteja l'inconvenient, que UDC apareix davant de la opinió pública com un partit allunyat de la centralitat política i ancorat en posicions moralment massa conservadores. I, encara, aquest seria un inconvenient menor si no fos, finalment, que aquests debats no són sempre presents en el l'arena política i per tant, limiten la diferenciació d'UDC a aspectes massa concrets i puntuals en el temps. Tot plegat no satisfà, doncs, les necessitats cada cop més constants de la base de diferenciar-se *permanentment* respecte a CDC.

c) El tercer element que es vincula amb la identitat del partit és la capacitat de poder actuar de manera autònoma i al marge de l'aliança. Aquesta dimensió és lligada, evidentment, amb el fet que UDC ha actuat en solitari pràcticament des de la seva fundació. La indiscutible necessitat de garantir la supervivència del partit obliga a pactar l'aliança amb CDC, però en quant aquesta necessitat comença a superar-se gràcies al fet que CiU és al govern, el que fins llavors ha estat el salvavides ara es converteix en un llast per actuar de manera autònoma. La solució d'aquesta paradoxa passa, els primers anys, per reforçar els contactes amb la DC internacional. Les relacions amb la IDC són, des d'aquesta perspectiva l'exemple més reeixit de comportament autònom per part d'UDC⁷²². Però tot i així tenen les seves limitacions, doncs molts cops aquestes passen a un segon o tercer pla de l'actualitat política.

Una via alternativa consisteix, com ja hem explicat, en la via del reforçament ideològic. Però els problemes que aquesta genera fan que ben aviat sigui descartada. Finalment, el canvi en el context polític que es produeix a partir de 1982, especialment amb l'aparició del PDP i les expectatives sobre la reconstrucció del centre dreta sí que permeten trobar una via d'acció política prou rellevant i *relativament* al marge de CiU.

⁷²¹ En aquest sentit, consultar l'apartat B.2 d'aquest capítol dedicat a la línia política.

⁷²² Sobre les relacions entre UDC i la IDC vegeu Barberà (2000) i Culla (1992 i 2002).

Això serà possible gràcies, en part, a que Roca utilitza la mateixa via des de CDC. Però, com veurem, els problemes que aquesta via provoquen dins del partit tampoc són gens negligibles. De fet, una part dels enfrontaments d'aquests anys tenen el seu origen en la desconfiança que una part del partit té sobre aquesta via d'acció al marge de CiU. En la seva lectura extrema, la representació oposa (Quadre 5.3), en efecte, el manteniment de l'aliança a la capacitat d'UDC d'actuar autònomament. Des d'aquest punt de vista, és clar que tots aquells que tenen interès en mantenir l'aliança no poden deixar de veure l'actuació d'UDC al marge de CiU amb un fort recel. Des de l'altre punt de vista, com més s'insisteixi en el manteniment de l'aliança, més es desconfiarà de la voluntat de voler preservar la identitat d'UDC⁷²³. En aquesta batalla dialèctica, els defensors de l'acció d'UDC en solitari fàcilment recolliran el suport de la majoria de l'aparell del partit i de les bases actives i, per tant, més fàcilment podran guanyar la batalla pel poder orgànic intern. El límit apareix, però, quan les bases interpretin (com ja hem explicat) que el que hi ha en futur és l'existència de la mateixa coalició. Això fa que difícilment ningú arribi a plantejar, durant aquest període, qualsevol ruptura de l'aliança, que les bases difícilment acceptarien⁷²⁴.

Quadre 5.3. Posició en l'eix d'acció individual / acció en aliança.

UDC en solitari _____ Manteniment de CiU

2.- Les dificultats derivades de les principals manifestacions de la identitat d'UDC expliquen perquè aquesta línia de discurs passa aviat a ser un argument secundari, només recuperat de tant en tant i de manera purament instrumental. L'eix central sobre el que es canalitza el malestar dels militants a partir de 1982 és un altre: la *influència* d'UDC dins CiU. Tot i que aparentment aquest debat s'assenta sobre bases diferents, el cert és que els alineaments que es produeixen són semblants. Això és degut a que el debat sobre la influència té la mateixa base que el conflicte entorn de la identitat: la concepció sobre CiU.

El concepte d'influència també és essencialment equívoc. Degut a les connexions del concepte amb l'estratègia política, la millor manera de representar-lo és a partir de les tres dimensions que normalment utilitzem per referir-nos a aquesta: la orientació als vots (vote-seeking), la orientació a les polítiques (policy-seeking) i la orientació als

⁷²³ D'aquí que les *teories conspiratives* sobre possibles infiltracions de CDC o d'altres grups (*Opus Dei*) siguin utilitzades amb certa freqüència i notable resultat.

⁷²⁴ La paradoxa és doncs (com s'assenyala des de CDC) que a Unió s'imposen amb facilitat aquells que critiquen la coalició, tot i que després és la coalició la que els permet gaudir de bona part dels beneficis que en solitari difícilment aconseguirien. No cal dir que aquesta espiral dificulta (més enllà de l'entesa personal) de manera visible les relacions interorganitzatives entre UDC i CDC.

càrrecs (office-seeking). Així doncs, quan des d'UDC es fa referència a la necessitat d'influir més sobre CDC pot ser que es refereixi a tenir més capacitat de definir la línia política o la política d'aliances, a tenir més pes en el procés de selecció dels càrrecs o bé a determinar en un o altre sentit el funcionament d'algunes polítiques públiques.

Tot i que conflictiva, la determinació com exercir en un o altre sentit la influència en un determinat moment no és font de greus problemes dins del partit. De fet, el gruix de la coalició dominant opta per una o altra definició en funció de la conjuntura i dels beneficis que n'esperin obtenir. De fet, el problema és presenta en uns termes diferents: si UDC té o no prou influència dins CiU i, eventualment, com aconseguir-ne més sense pertorbar l'estabilitat de l'aliança. La qüestió no és doncs la orientació de la influència si no la necessitat i riscos d'exercir-la. Pels partidaris de la identitat exclusiva d'UDC i de la seva diferenciació ideològica tots els mitjans són vàlids per augmentar-la. Pels defensors de la identitat compartida aconseguir més poder no serveix de res si pot posar en perill el manteniment de l'aliança.

Arribats a aquest punt és fàcil d'entendre l'estreta relació entre els dos problemes principals d'UDC respecte a CiU: identitat i influència. Mentre per una part del partit identitat i influència es reforcen mútuament, per altres tots dos es presenten de manera contraposada quan no incompatible. Per alguns grups, reforçar la influència d'UDC dins CiU suposa reforçar també la identitat d'UDC; per altres, reforçar a UDC pot indicar un possible trencament de CiU. Aquest és el cas, per exemple, de la interpretació que dona origen al conflicte dins de la coalició dominant, l'any 1982.

3.2. Diferències dins de CiU sobre la política d'aliances: el PRD i el PDP.

Tot i la seva complexitat, la legislatura de les Corts Generals de 1979 a 1982 és marcada per una notable unitat en l'estratègia política que ha de seguir la coalició. Aquesta sintonia no és tan clara a partir de la victòria socialista de 1982⁷²⁵. Les raons d'aquestes discrepàncies es deuen a les diverses possibilitats de recomposició de l'espai de centre que deixa a Espanya la desfeta de la UCD. Les diferents estratègies i possibles aliances que consideren tant Unió com CDC, sense arribar a provocar mai una fractura dins de la coalició, posa públicament de manifest la diversitat d'interessos de tots dos partits.

⁷²⁵ Sobre la política del Grup Parlamentari de CiU a Madrid vegeu Cornudella (2001).

Per un costat, Miquel Roca (tot i algunes vacil·lacions dins de CDC⁷²⁶) opta per encapçalar la construcció d'una alternativa política de centre-dreta d'àmbit estatal que aposta per una orientació reformista de caire liberal. La idea del projecte comença a debatre's a començaments de l'any 1983, pocs mesos després de les eleccions generals de 1982. Poc després de les municipals de 1983 es dona una primera formulació al projecte però la iniciativa no es reprèn fins després de la victòria de CiU en les eleccions al Parlament de Catalunya de 1984. El novembre de 1984 es funda el *Partido Reformista Democrático*, sobre la base d'una part de la UCD (els liberals de Garrigues Walker) i d'alguns partits regionalistes (*Coalición Galega*, etc.). L'impacte polític de la fundació sembla augurar al PRD un notable protagonisme en la política espanyola del moment i contrasta amb les dificultats que viu, per llavors, el CDS d'Adolfo Suárez. Aquests bons auguris es veuen reforçats per l'èxit electoral de *Coalición Galega* en les eleccions gallegues de la tardor de 1985. Aquest èxit afavoreix que, tot i les reticències dins de CDC, Roca aconsegueixi l'aval del VIIè congrés (1985) del partit per tirar endavant l'operació⁷²⁷. Tanmateix les dificultats amb les que topa el projecte reformista des de llavors i fins a les eleccions de 1986 són molt diverses, començant pel fet que el candidat de CiU per Barcelona sigui alhora el candidat del PRD a la presidència del Govern⁷²⁸.

L'impuls personal, pràcticament al marge de CDC i sobretot al marge de CiU, que Roca dona a la operació reformista, juntament amb el tarannà liberal del projecte creen, des del primer moment, importants reticències dins d'Unió. Per la seva banda, els democristians també aposten per recompondre el centre polític, però ho fan des de plantejaments diferents als de Roca. Les simpaties d'UDC es dirigeixen cap al *Partido Demócrata Popular* (PDP), partit creat el juliol de 1982 a partir de l'escissió de la corrent democristiana de la UCD (Alzaga, Mayor Oreja, etc.). De fet, Unió assisteix com a observadora, l'estiu de 1982, al seu congrés constituent. L'avançament electoral de 1982 precipita però el pacte electoral del PDP amb AP, pacte que impedeix qualsevol tipus d'acostament fins després de les eleccions generals d'octubre del mateix any. Ara bé, el gust amarg dels resultats electorals d'AP (el fracàs de la idea de la *majoria natural*), sumats a la limitada presència del CDS de Suárez (que només obté dos escons) obren les possibilitats a que el PDP pugui aparèixer com a possible eix d'una alternativa de centre moderat. De fet, el tempteuig entre el PDP i UDC és avantatjós per a tots dos partits perquè els permet elaborar una estratègia

⁷²⁶ Sobre aquest punt, Antich (1994: 208 i ss).

⁷²⁷ "El congrés de CDC dona llum verda al reformisme" (Avui, 13-1-1985: 1).

⁷²⁸ Marçet parla de les dificultats de vinculació entre CDC i el PRD (Marçet, 2000: 209-10). Altres problemes de l'operació Roca a Antich (1994: 212 i ss).

pròpia i desmarcar-se de l'estratègia dels seus socis electorals (la majoria natural d'AP i el PRD de CDC). Ara bé, el cost polític que pot comportar una iniciativa d'aquest tipus, la manca de compromisos sòlids entre tots dos partits, les dificultats internes que pacte desperta (especialment a UDC) i les pressions per a que Unió no es presenti coalitzada amb un altre partit en les eleccions a Corts Generals, acaben per deixar en via morta el projecte fins a les eleccions generals de 1986.

A Catalunya, on CiU obté en les eleccions de 1984 una còmoda majoria absoluta la divisió estratègia entre tots dos partits és gairebé inexistent. Cap dels dos partits posa inconvenients a l'entrada d'ERC dins del Govern. El contrari precisament, del que passa dins del partit republicà on el pacte provoca una notable crisi electoral⁷²⁹.

⁷²⁹ Vegeu el treball de Alquézar (2000: 80 i ss) sobre ERC.

II. CRISI D'IDENTITAT I DESORIENTACIÓ ESTRATÈGIA: UN NUS GORDIÀ?

La segona secció d'aquest capítol examina les transformacions que, entre 1982 i 1986, tenen lloc en els principals elements que configuren la coalició dominant d'UDC. La secció preten posar de manifest la incidència de la lluita faccional i la disputa pel liderat en el trencament de la cohesió i estabilitat que el partit manté des de 1978. Evidentment, la divisió interna també té la seva escenificació en el moment de definir la línia política que el partit ha de seguir durant aquests anys.

1. Inestabilitat de la coalició dominant i efectes organitzatius.

Aquest apartat analitza les raons del faccionalisme dins d'UDC i els seus efectes en la cohesió com l'estabilitat de la coalició dominant. Una part important de les pàgines que segueixen intenten assenyalar quins elements afavoreixen la seva aparició de cada grup, quins són els seus recursos i quins intercanvis (*trade-offs*) negocien per intentar assentar el seu domini sobre la resta. L'equilibri de poder en el nou mapa organitzatiu que s'origina a partir de 1982 és un dels elements que permeten entendre perquè la crisi esdevé endèmica i difícil de resoldre durant tant anys. Això impossibilita, de retruc, la consolidació de cap liderat intern.

1.1. El trencament de la unitat interna: les famílies

Les faccions i la impossible resolució de la lluita pel domini intern del partit.

Els resultats electorals de 1982 i, més important encara, els efectes que aquests tenen sobre el de centre dreta espanyol són l'origen de diferents operacions polítiques per tal d'aconseguir l'hegemonia d'aquest espai, que fins llavors havia tingut la UCD. Una de les propostes que més ràpidament fa fortuna és, precisament, la crida d'Oscar Alzaga de reconstruir entorn del PDP un nou equip democristià espanyol com el que fracassà en les eleccions de 1977⁷³⁰. Els fluïxos resultats obtinguts per AP (soci electoral del PDP) l'any 1982, juntament amb el ràpid procés d'integració al PDP de molts quadres de l'antiga UCD fan pensar en la possibilitat que el PDP pugui constituir-se, gràcies al seu discurs democristià, com la gran alternativa de centre dreta.

⁷³⁰ "Oscar Alzaga llama a todos los democristianos a unirse entorno al PDP" (El País, 18-11-82: 12).

A Catalunya, el desconcert que es viu dins de l'espai de centre dreta espanyol els dies posteriors a les eleccions és encara més dramàtic que a Espanya: escissions contínues entre els parlamentaris afins al CDS; CC-UCD fent pressió per entrar al govern; el PSC insinuant possibles pactes de govern amb CiU, etc. Enmig d'aquest clima de forts realiniaments partidistes, l'oferta d'Alzaga sobre una possible reconstrucció de la DC a Espanya i la incertesa de l'abast d'aquesta operació obre tota mena de possibles especulacions sobre el futur del centre dreta a Catalunya.

Totes aquestes especulacions arriben en un moment en que (especialment pel tracte rebut en la campanya de 1982, però no només) creixen els dirigents d'Unió Democràtica que cada dia veuen en CiU més amenaces per la identitat del partit. Per aquests dirigents, l'augment del marge de maniobra que suposa tota possible especulació d'aquest tipus afavoreix, de fet, un reforçament de la seva voluntat de donar més protagonisme polític a UDC. I, és clar, en la mesura en que la majoria d'aquests dirigents formen part de la direcció orgànica, un augment del protagonisme polític del partit també va en favor de la consolidació del seu poder intern. D'altra banda, també és lògic que aquells que entenen que la coexistència dins CiU no és una amenaça per la identitat del partit, o bé a qui l'entesa amb CDC ha afavorit més directament, puguin sentir-se preocupats per les repercussions que una operació d'aquest tipus podria suposar⁷³¹. Més encara quan, de fons, hi ha el liderat del partit per decidir. En aquestes circumstàncies, és clar que qualsevol guspira pot portar a l'enfrontament.

La confrontació dins de la coalició dominant s'obre amb la difusió d'una notícia que presenta una suposada infiltració de l'*Opus Dei* dins del partit (encapçalada per Concepció Ferrer) amb la pretensió d'aconseguir un *apropament electoral* entre UDC i el PDP d'Alzaga⁷³². La manca de definició d'aquesta possible entesa permet interpretar, a més, que aquesta pot suposar fins i tot el trencament amb CDC. Aparentment, l'aparició d'aquesta notícia agafa amb el peu canviat aquells que defensen la necessitat d'aprofitar el congrés per a reclamar un augment del

⁷³¹ Si a UDC com a partit aquesta conjuntura li permet recuperar protagonisme polític i protegir la seva identitat, és clar que per CDC la situació no és la mateixa. Per a CDC, sigui quina sigui l'orientació de la possible entesa aquest reforçament d'UDC pot suposar una amenaça pel seu protagonisme dins de la coalició. En aquest sentit, els interessos dels membres d'UDC més afavorits per l'entesa amb CDC i els de CDC com a partit van units. D'aquí que això afavoreixi, quan s'obri l'enfrontament, a tota mena de desqualificacions.

⁷³² "L'*Opus Dei* crea tensions a Unió Democràtica i preocupa al seu aliat, CDC" (El Món, 19-11-82: 9). En la mateixa notícia es vinculen amb l'*Opus Dei* Josep M. Capdevila (nº 3 de CiU a Girona l'any 1982), J.M. Perpinyà (regidor a Girona ciutat), Enric Olivé (Diputat al Parlament), i Rafael Orozco i Jordi Tusell (exmembres del comitè de govern).

protagonisme d'Unió Democràtica dins CiU i que, per això, estan disposats a aprofitar l'oportunitat que pot representar l'obertura de converses amb el PDP. L'aparició d'aquesta notícia deixa entreveure, però, que el seu objectiu és un altre: si volen redefinir les relacions amb CDC és, finalment, per tal de trencar amb Pujol i forçar un pacte amb els homes d'Alzaga.

Sigui quin sigui l'origen de la notícia, el cert és que aconsegueix el que sembla pretendre: l'enfrontament obert dins del partit. A partir d'aquest moment s'obre un període de crisi que és aprofitat per fer públiques les discrepàncies que des de feia temps amenaçaven amb dividir a la coalició dominant: Les reaccions del sector més procliu a reforçar la identitat d'UDC nega que la redefinició de les relacions amb CDC siguin per trencar la coalició, acusa els promotors de l'etiqueta *opusdeista* de voler *sucursalitzar* Unió a CDC⁷³³, i afirma que qualsevol pacte amb el PDP és impossible mentre no es donin determinades condicions. Enmig d'aquest conflicte, la presentació d'una moció (atribuïda a aquest sector) que demana celebrar una conferència per revisar les clàusules del pacte amb CDC augmenta fins l'extrem la tensió interna⁷³⁴.

L'enfrontament intern demostra per sí mateix la vitalitat del partit i posa de manifest que Unió té vida pròpia al marge de CDC, fet que, evidentment, afavoreix als partidaris de reforçar la identitat d'UDC. Ara bé, en la mesura que el conflicte planteja diferències dins CiU, també és clar que la seva existència debilita la imatge de la coalició. Per aquesta raó és lògic que des de diferents sectors del partit es facin esforços per preservar la unitat interna i buscar un acord entre els diferents integrants de la coalició dominant. Per això, i amb la finalitat de buscar una candidatura única a la direcció es promou, des del comitè de govern, una reorientació del debat: Si bé com a fruit de la crisi és clar que Unió reclama un major paper dins CiU, ben aviat els líders més crítics amb el funcionament de la coalició es desmarquen de cap acostament al PDP i neguen categòricament voler trencar el pacte amb CDC.

Un cop reconduït el debat, les dificultats són només per l'elaboració d'una candidatura unitària del comitè de govern i, per tant, d'arribar a un acord en les quotes que

⁷³³ Segons explica J.I. Thió, responsable de premsa del comitè de govern: "Concepció Ferrer s'arreglaria en la línia de mantenir la personalitat d'Unió i per això els qui volen sucursalitzar-nos a Convergència pretenen desautoritzar-la presentant-la com a cap d'aquesta suposada maniobra de l'Opus" (El Món, 19-11-82: 9).

⁷³⁴ "Un sector mayoritario del partido presentará una moción" (El Diario de Barcelona, 24-11-82), "Un sector de UDC quiere revisar el pacto con CiU [sic]" (El Correo Catalán, 25-11-82). La moció és presentada per Antoni Casas, redactor de Nova Veu (El País, 9-12-82).

corresponen a cada grup⁷³⁵. En aquest sentit les negociacions tenen com a protagonistes tant Coll i Alentorn i Joaquim Xicoy, com els incipients líders de les dues faccions que van formant-se: Josep A. Duran i Joan Rigol⁷³⁶. Ara bé, a mesura que avancen les negociacions, les necessitats d'integració xoquen, però, amb les limitacions estatutàries, les resistències de la base a acceptar acords *secrets* que no entenen, i els càlculs que cada grup fa del seu pes dins del partit. En aquest sentit, és lògic que sigui quin sigui el resultat final de les negociacions, una part de la direcció dominant no estigui d'acord amb les quotes assignades a cada facció i estigui temptada de dirimir el problema en les urnes.

Taula 5. 9. Proposta de candidatura unitària pel comitè de govern, segons proximitat política.

BORRELL-DURAN	RIGOL-PIBERNAT	No alineats
Josep A. Duran	Joan Rigol	Joaquim Xicoy
Francesc Borrell	Llibert Cuatrecasas	
Ferran Camps	Domènec Ordeix	
Josep A. Codina	Francesc Ordeig	
Ignasi Farreres	Marià Vila d'Abadal	
Concepció Ferrer	Joaquim Pibernat	
Josep I. Thió		
Josep Moreso		
Santiago Martínez Saurí		
Josep M. Capdevila		

Font: Elaboració Pròpia a partir de El País (12-12-82: 23) i La Vanguardia (12-12-82: 6).

L'acord al que s'arriba entre els diferents grups sembla satisfer, en aparença, a la gran majoria de la coalició dominant. Qui n'apareix com a artífex, Joaquim Xicoy és qui, en principi, ha de continuar dirigint-lo. L'exposició de Xicoy en presentar la candidatura posa de manifest la dificultat del consens i demana, per garantir la unitat, l'aprovació provisional d'una reforma dels estatuts per tal de permetre que la llista (que els incompleix en diversos preceptes) pugui ser aprovada. Però Xicoy no només no explica les raons del conflicte, sinó que per donar més força a la proposta explica que ni ell ni Joan Rigol, ni Josep Duran estan disposats a encapçalar cap altra candidatura si no s'accepta la proposta conjunta⁷³⁷. La intervenció de Xicoy, pensada per afavorir la unitat interna provoca, en canvi, l'alçament de la base. I, en la mesura que el rebuig a la candidatura d'unitat també s'identifiqui amb la seva persona, la fi del seu liderat intern.

⁷³⁵ "Aún no hay acuerdo para elegir la dirección de Unió Democràtica" (La Vanguardia, 8-12-82:12).

⁷³⁶ "Coll negocia la lista unitaria para el Congreso de Unió" (El Noticiero Universal, 8-12-82). A La Vanguardia s'afirma "las conversaciones las han llevado preferentemente Ignasi Farreres i Josep A. Duran Lleida por parte de los partidarios de "marcar distancias" respecto a Convergencia y Joan Rigol como representante del sector más proclive al partido de Jordi Pujol" (La Vanguardia, 10-12-82).

⁷³⁷ Xicoy afirma "que, sinó s'accepta la candidatura unitària ell no es presentarà encapçalant cap candidatura i que el mateix han decidit els companys Rigol i Duran Lleida" (*Acta del XIè congrés d'UDC*, p. 7. Documents del XIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC). En defensa de la llista intervé també Coll i Alentorn, Rigol i Borrell.

La revolta de les bases, que no entenen les raons de la divisió i es neguen a acceptar el que sembla una imposició injustificada és alimentada, alhora, per alguns membres de cada part de la coalició dominant⁷³⁸. És lògic que tots aquells dirigents que són descontents amb el repartiment de les quotes i creuen que tenen més recolzament intern del que se'ls reconeix apostin perquè la confrontació posi de manifest la força de cada sector dins del partit. Vistes aquestes circumstàncies és relativament fàcil d'entendre que la proposta de candidatura única sigui àmpliament rebutjada. I que amb ella s'escoti també tota política de consens promoguda per Xicoy. Un cop posada de manifest per la premsa la divisió interna, és clar que els congressistes consideren més important reconèixer el pes de cada facció que no intentar salvar artificialment les aparences.

Fracassada la candidatura unitària és clar que el congrés ha de ser de confrontació. Després d'un temps per negociar, el resultat és la presentació de quatre candidatures al comitè de govern: dues de tipus simbòlic i dues representant els dos sectors en conflicte. La primera la presenta Mercè Pàniker amb l'objectiu de reclamar una major presència de dones a la direcció. La segona, la presenta Miquel Coll i Alentorn per tal de poder garantir la presència de Xicoy, Rigol i Duran en la direcció donat el seu compromís de no encapçalar cap candidatura. La tercera candidatura es presentada per Francesc Borrell i és la del sector que encapçala juntament amb Duran i Ferrer⁷³⁹. Els plantejaments bàsics d'aquest grup no arriben a l'extrem de voler revisar el pacte amb CDC però sí de demanar més protagonisme per a Unió dins CiU. Finalment, la darrera candidatura és inspirada per Joan Rigol i defensada per Joaquim Pibernat⁷⁴⁰. Bona part del seu plantejament polític es resumeix en el contingut d'una moció presentada per Llibert Cuatrecasas i aprovada àmpliament per tots els congressistes i que demana el manteniment de la coalició CiU i el rebuig a qualsevol pacte amb un possible partit democristià espanyol (*Ilegeixis PDP*).

⁷³⁸ En el debat sobre la reforma estatutària són nombroses les intervencions de militants de base demanant la votació de les dues llistes, però el toc de gràcia a la candidatura d'unitat el dona Coll i Alentorn quan afirma que, tot i que "no està a favor ni en contra, creu que l'Assemblea reflexa el desig de conèixer les dues tendències i demana que siguin explicades" (*Annex de l'acta del XIè congrés d'UDC. 1982. Documents del XIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC*)

⁷³⁹ La candidatura la integren: Francesc Borrell, Ferran Camps i Vallejo, Josep M. Capdevila i Massó, Josep A. Codina i Lanaspà, Ignasi Farreres i Bochaca, Francesc Guasch, Ignasi Joaniquet i Sirvent, Domènec Sesmilo i Rius, Josep I. Thió i de Pol, Jordi Tusell, Francesc Alsina, Concepció Ferrer, Josep A. Duran, Josep Moreso i Santiago Martínez Saurí. (*Annex de l'acta del XIè congrés d'UDC. 1982. Documents del XIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC*)

⁷⁴⁰ La candidatura no és completa sinó amb nou noms que són els de: Guiomar Amell i Amell, Llibert Cuatrecasas, Josep M. Montserrat i Viladiu, Francesc Ordeig i Fournier, Domènec Ordeix i Peñarroya, Joaquim Pibernat, Marià Vila d'Abadal, Enric Vila i Andreu, Josep Ventura i Elias. (*Annex de l'acta del XIè congrés d'UDC. 1982. Documents del XIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC*)

Taula 5.10. Membres elegits del comitè de govern, segons la llista d'origen.

LLISTA F. BORRELL	LLISTA F. PIBERNAT	LLISTA M. COLL
Francesc Borrell i Mas	Llibert Cuatrecasas i Membrado	Joan Rigol i Roig
Ferran Camps i Vallejo		
Josep M ^a Capdevila i Masó		
Josep Antoni Codina i Lanaspa		
Josep Antoni Duran i Lleida		Josep Antoni Duran i Lleida
Ignasi Farreres i Bochaca		
Concepció Ferrer i Casals		
Francesc Guasch i Fernández		
Ignasi Joaniquet i Sirvent		
Santiago Martínez Saurí		
Josep Moreso i Prades		
Domènec Sesmilo i Rius		
Josep Ignasi Thió de Pol		

Font: Elaboració pròpia.

Per l'elecció completa del comitè de govern calen les tres voltes que marquen els estatuts. En la primera volta, que requereix per ser escollit obtenir el 50% dels vots més un surten escollits (de major a menor número de vots): Duran, Ferrer, Rigol, Borrell, Thió, Farreres, Camps, Moreso, Martínez Saurí, Capdevila i Joaniquet. És a dir, alguns dels principals líders de cada facció però no l'actual president Joaquim Xicoy que per aquesta raó retira la seva candidatura i no es presenta a la segona volta⁷⁴¹. De la resta del procés cal destacar que Pibernat, que encapçala la candidatura de la facció Rigol tampoc resulta escollit.

Un cop decidida la composició del comitè de govern és clar que el pes de la facció encapçalada per Francesc Borrell és considerablement superior al de la minoria. La Taula 5.10 indica els noms de cada un dels membres elegits en funció de la seva presència en una o altra de les llistes. Tret de Rigol i Cuatrecasas la resta de membres del nou comitè de govern són de la llista que encapçala Francesc Borrell.

Com hem vist, l'any 1983 es caracteritza per l'aparició d'una nova iniciativa per articular el centre-dreta espanyol: el Partido Reformista Democrático (PRD) impulsat per Miquel Roca⁷⁴². El caràcter clarament liberal del projecte provoca des de l'inici el distanciament d'UDC. Però tampoc hi ha avenços importants entre les converses que *discretament* mantenen PDP i UDC. De fet, les relacions són tant difícils que UDC i el PNB fins i tot opten per vetar l'entrada del PDP a la Internacional DC. L'aparent estancament del projecte d'articulació del centre dreta espanyol juntament amb un pacte no escrit per tal de permetre una mínima continuïtat als mandats dels diferents

⁷⁴¹ Respecte a la sortida de Xicoy, Duran diu, significativament: "Ha podido perjudicarle el no presentarse en una candidatura completa" (El Correo Catalán, 14-12-82: 5).

⁷⁴² Per veure la relació del PRD amb UDC vegeu els apartats I.3 i II.2. d'aquest capítol.

presidents del comitè de govern semblen les raons que expliquen l'aparent unitat que es respira durant l'any 1983.

Ara bé, sota aquesta aparent unitat és fàcil percebre la profunda divisió interna dins del partit. El moment on aquesta és més evident és en el procés d'elaboració de les candidatures per les eleccions al Parlament de Catalunya de l'any 1984. El procés es celebra, a més, les setmanes prèvies al XIIè congrés i està marcat pel conflicte entorn de la inclusió de Joan Rigol en la llista de CiU per Barcelona. La voluntat de Pujol és que Joan Rigol figuri en els primers llocs d'aquesta llista però la reticència del partit a acceptar-ho acaba, finalment, amb Rigol ocupant simbòlicament un dels darrers llocs de la candidatura⁷⁴³.

L'enfrontament també és visible en el moment de presentar-se la candidatura pel futur comitè de govern. L'única llista que es presenta a votació del congrés presenta dues baixes importants respecte a anteriors congressos: no hi figuren ni Concepció Ferrer ni Joan Rigol⁷⁴⁴. La baixa a darrera hora de Ferrer és coberta per J.M. Capdevila i, tot i conduir a tota mena d'especulacions, sembla que és fruit d'un pacte previ per tal d'assignar-li un càrrec en el govern⁷⁴⁵. Ara bé, la baixa més significativa és, sens dubte, la de Rigol que no ha estat pactada. Duran opta per incloure a persones com Enric Vila, Víctor Peiró i Llibert Cuatrecasas per compensar la baixa de Rigol amb l'esperança que així podrà evitar un vot de càstig molt sever a la seva candidatura. D'entrada, això no evita que Rigol aprofiti aquesta nova exclusió per mostrar públicament el seu desacord amb Duran i amb la manca de negociació per formar la llista del comitè de govern⁷⁴⁶. Tot i que Rigol descarta presentar candidatura alternativa, és evident que amb tots els greuges acumulats utilitzarà el congrés per donar un *toc d'atenció* a Duran.

⁷⁴³ Tot i així, i com veurem més endavant, el conjunt de candidats guarda un notable equilibri entre faccions.

⁷⁴⁴ Ferrer figura, però, en la llista que s'anuncia als mitjans en el moment de la presentació (Avui, 6-12-83: 9).

⁷⁴⁵ Duran explica que la baixa a darrera hora es deu a que "a Concepció Ferrer le tenemos dedicada para un trabajo más importante" (El Correo Catalán, 12-12-83: 4). Ferrer afirma que "si bien estoy de acuerdo con la línea política trazada por Antoni Duran Lleida, deseo dedicar-me a las tareas parlamentarias" (El Correo Catalán, 12-12-83: 4). Pel Periódico (12-12-83) la suma de totes dues declaracions vol dir que "Ferrer quiere relevar a Barrera [president del Parlament]". El País, per contra, assenyala que hi ha qui diu que s'ha distanciat de Duran perquè "su trayectoria no coincide con los planteamientos estrictamente demócratacristianos" (El País, 12-12-83: 19). Tot indica, però, que el pacte és per tal de ser proposada com a consellera. Sobre això vegeu (El País, 9-6-84: 22).

⁷⁴⁶ Recordem que una situació semblant es dona en la confecció de les candidatures al Parlament de Catalunya per 1984. Ara Rigol afirma en diversos mitjans: "No participo en el nuevo comité porque estoy a la expectativa de qué significa este relanzamiento del partido" (El Periódico, 12-12-83). "Ni me han consultado para la lista, ni tampoco he tenido interés en presentarme" (El País, 12-12-83: 19). Duran afirma sobre això "Creíamos que la síntesis obligaría a quienes estaban detras de los candidatos incorporados, y no fue así" (El País, 13-12-83: 21).

Potser amb la intenció d'evitar més conflictivitat, Duran sí que busca un gran acord dins de la coalició dominant per a impulsar un procés de reformes en els estatuts que serveixi per a modernitzar i fer més eficaç el funcionament del partit. Tot i que aquest pacte és manté en molts dels seus termes, el cert és que els homes de l'entorn de Rigol aprofiten per unir-se als sectors més immobilitistes del partit per tal de vetar algunes de les propostes simbòlicament més significatives de Duran. Però el *toc d'atenció* dels congressistes a la direcció no només arriba amb el debat dels estatuts, també i sobretot es produeix amb les votacions a la candidatura del comitè de govern presentada per Duran⁷⁴⁷. En les eleccions, Duran és escollit amb un 69% dels vots, quedant en onzè lloc⁷⁴⁸.

Tot i que la llista és dissenyada directament per Duran⁷⁴⁹, si observem la composició del nou comitè de govern segons la presència de membres d'altres faccions observem que tres dels quinze membres (un 20% del total) són molt pròxims a les tesis de Joan Rigol. Una vegada més, el sector més crític amb el funcionament de la aliança torna a tenir majoria dins del comitè de govern.

Taula 5.11. Membres del comitè de govern, segons proximitat a cada facció.

FACCIÓ DURAN	FACCIÓ RIGOL
Josep A. Duran	Llibert Cuatrecasas
Lluís Alegre	Enric Vila
Josep M. Capdevila	Victor Peiró
Ferran Camps	Agustí Bassols
Josep A. Codina	
Ignasi Farreres	
Ignasi Joaniquet	
Santiago Martínez Saurí	
Montserrat Serrallonga	
Domènec Sesmilo	
Josep I. Thió de Pol	

Font: Elaboració pròpia

Molt més complexa és la situació durant l'any 1984. L'èxit electoral de CiU en les eleccions al Parlament de Catalunya, on obté la majoria absoluta, suposa un clar reforçament del liderat de Pujol. Des d'aquesta nova posició de domini, Pujol amplia encara més el seu poder oferint a una ERC molt debilitada l'entrada al govern de la

⁷⁴⁷ En canvi el programa de la candidatura és aprovat sense dificultats.

⁷⁴⁸ Duran queda bastant per sota del primer escollit, Ferran Camps (89,7%). Amb tot en la presentació del comitè de govern es remarca que per primer cop en els darrers anys el comitè de govern ha estat escollit a la primera volta (La Vanguardia, 13-12-83).

⁷⁴⁹ "Duran resaltà que la candidatura no era unitaria, pero si de sintesis. Luego reconoció que quizás la síntesis no era tal (...) y con cierto retraso, el error de no negociar directamente con los cabezas de la oposición dentro del partido, Joan Rigol i Joaquim Xicoy" (El Periódico, 13-12-83).

Generalitat⁷⁵⁰. Les vacil·lacions dels republicans permeten que Coll i Alentorn sigui designat president del Parlament. Ara bé, les diferències entre Pujol i la direcció d'UDC arriben en el moment d'interpretar qui ha de designar la plaça que Coll i Alentorn deixa vacant. Des del XIIIè congrés (1983) és públic i notori que la direcció d'Unió reserva un lloc institucional rellevant (al Parlament, a una conselleria) per a Concepció Ferrer. Un cop nomenat Coll i Alentorn al Parlament, Ferrer esdevé la candidata *in pectore* del partit per ocupar la plaça⁷⁵¹. Però Ferrer s'ha caracteritzat, precisament per les seves crítiques al funcionament de la coalició fet que dificulta que Pujol l'admeti en el seu govern⁷⁵². Els esforços de darrera hora de Duran serveixen de poc per canviar la posició de Pujol⁷⁵³.

Per tal de fer oficial la seva posició i forçar la decisió de Pujol, Unió convoca un consell nacional extraordinari on s'han de ratificar els candidats del partit per ocupar els càrrecs institucionals que, a més de Concepció Ferrer, són Joan Rigol i Agustí Bassols. Pujol, que és en desacord tant amb la proposta de Ferrer, com amb els mètodes dels democristians⁷⁵⁴, opta per fer pública la composició oficial del nou govern mentre el consell nacional d'UDC és encara deliberant⁷⁵⁵. Finalment a Unió s'assignen les conselleries de Cultura (Joan Rigol), de Justícia (Agustí Bassols) i de Treball (Oriol Badia⁷⁵⁶), totes en mans de membres del partit propers a Joan Rigol⁷⁵⁷.

⁷⁵⁰ "ERC deurà confirmar avui a Pujol que accepta entrar al govern" (Avui, 5-6-84: 8). En la mateixa notícia ja es dona per fet de que Hortalà ocuparà la conselleria d'Indústria.

⁷⁵¹ Abans de l'entrevista definitiva amb Pujol, Duran afirma "mantenint aquesta conselleria política, Unió Democràtica veurà satisfeta la seva presència política com a partit coalitzat amb Convergència" (Avui, 5-6-84: 8). Des del diari s'afirma que "Duran ni confirmà ni negà la voluntat, admesa en altres medis del seu partit, que aquesta conselleria fos ocupada per Concepció Ferrer" (Avui, 5-6-84: 8).

⁷⁵² Entrada de Ferrer suposaria, alhora, un debilitament de la posició de la facció Rigol, que fins llavors ocupa en solitari els llocs clau del govern que corresponen a UDC.

⁷⁵³ L'endemà de la darrera entrevista entre Duran i Pujol, el titular de l'Avui és tota una declaració de principis: "Pujol ultima, personalment, la confecció del nou Consell" (Avui, 5-6-84: 7). Molt possiblement aquest titular, juntament amb la manca d'acord sobre el nomenament de Ferrer és el que provoca la convocatòria del consell nacional.

⁷⁵⁴ Tot i que ja hem esmentat més amunt l'ambigüitat dels pactes sobre aquest punt, la fórmula que oficiosament sembla funcionar fins llavors és que UDC *proposa* els noms dels possibles candidats (normalment una terna) i Pujol *disposa* a partir dels noms proposats. En aquest cas, i segons s'explica en la premsa no hi ha constància que la direcció ofereixi alternatives al nom de Ferrer, fet que explica, en part, l'actuació de Pujol.

⁷⁵⁵ Segons explica l'Avui, el nom proposat per Pujol a Duran era el de Ferran Pont i Puntigam, que insistia en el de Concepció Ferrer (Avui 5-6-84: 7). La solució salomònica de Pujol és optar per una tercera persona, Oriol Badia. Sembla, segons Antich (1994), que Joan Rigol té un paper fonamental en la seva designació, fet que encara molesta més als membres de la direcció d'Unió.

⁷⁵⁶ Oriol Badia és un històric militant de Terrassa afiliat al partit des de 1951 i membre del comitè de govern l'any 1960. Destacat advocat, fou impulsor d'Orifloma amb Anton Cañellas (Nova Veu, 138: 8).

⁷⁵⁷ En *El País*, J. Antich afirma: "Nadie duda que Pujol mantuvo finalmente la letra del compromiso electoral suscrito entre Convergencia i Unió por el que a este último le correspondían tres representantes en el gobierno catalán. Pero algo bien distinto es si respetó el espíritu de este pacto cuando rechazó la propuesta del Comité de Gobierno de Unió que proponía a Concepció Ferrer, nombre al que Pujol se opuso frontalmente y prefirió a Oriol Badia, un hombre encuadrado entre los seguidores de Joan Rigol. Con esta acutación Pujol elegía claramente una línea de actuación en el seno de UDC, la que menos

Davant del que s'interpreta com una imposició de Pujol, la direcció orgànica del partit, en mans del sector més crític amb el funcionament de la coalició, opta per mostrar públicament les desavinences amb Pujol i amenaça amb convocar un congrés extraordinari d'UDC⁷⁵⁸. Finalment, però, Duran no força la situació i deixa que l'afer quedi com una picabaralla més entre tots dos partits⁷⁵⁹. Aquesta decisió li costa a Duran el suport d'una part del partit que l'ha estat recolzant, doncs és partidària de forçar molt més les negociacions amb CDC⁷⁶⁰. De poc servirà que Duran desbloquegi per aquestes dates les negociacions amb el PDP i permeti la seva incorporació a la Unió Europea Demòcrata Cristiana.

El nou impuls a les negociacions amb el PDP aconsegueix, de fet, reobrir la bel·ligerància de l'altra part. El mes de juliol de 1984 els tres consellers de la Generalitat, juntament amb bona part dels membres de la facció liderada per Rigol signen un manifest en defensa de la coalició entre CDC i UDC⁷⁶¹. El text, que és conegut com a *Manifest de Juliol*, fa referència implícita a la crisi de la formació del govern i aposta per la unitat entre tots dos partits davant del que es qualifica de suposats intents (en referència al PDP) de distanciar-se de CDC⁷⁶². El Manifest posa

reivindicaciones le planteaba y a la que podía asumir con mayor agrado el Partido Reformista" (El País, 28-10-84).

⁷⁵⁸ "Unió mostra a Pujol su disgusto por el incumplimiento del pacto sobre la composición del gobierno" (El País, 9-6-84:22). A l'Avui s'afirma "la decisió final presa pel president Pujol no ha acabat d'agradar als dirigents d'Unió, que consideren que els tres consellers representants del partit sintonitzen poc amb l'actual direcció que encapçala Josep Antoni Duran Lleida (...) però el partit dona ple suport als seus representants a l'executiu" (Avui, 7-6-84: 3).

⁷⁵⁹ Significativament, un comunicat d'UDC del final d'aquest conflicte diu: "El Presidente del Comité de Gobierno de Unió Democràtica de Catalunya, Josep Antoni Duran i Lleida, ha señalado a Europa Press tras su hermético silencio ante la composición del Gobierno de la Generalitat y el malestar creado en el seno de Unió Democràtica que "en realidad se ha falseado el debate al pretender hacer ver que Unió lo único que quería era colar una determinada persona en el Consell Executiu y que con ello ponía dificultades al Presidente Pujol para formar Gobierno. Unió nunca puede erigirse en obstáculo para que un candidato a la Presidencia que lo es también suyo forme gobierno, lo que no significa -ha añadido Duran Lleida- y lo contrario sería engañarnos, es que se haya originado un cierto malestar por el olvido que en ocasiones se constata acerca de quienes son los interlocutores institucionales de Unió. Siempre que se substiuye el criterio o vía institucional por el de la simpatía se crean tensiones. Hay que ahondar, pues, en la búsqueda de soluciones" (...) "En cuanto a propuestas de unidad, tendencias mayoritarias, consellers de un solo sector y unitarismos en el seno de Unió, Duran i Lleida ha dicho que "tanto Rigol como Bassols y como Oriol Badia son de Unió, y con esto basta" (Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC).

⁷⁶⁰ El País afirma, dies més tard "Ante este congreso, el sector de Concepció Ferrer ha actuado como si se hubiera desmarcado de Duran Lleida, con quien la vicepresidenta del parlament no tiene una buena comunicación ideológica" (El País, 3-10-84: 19).

⁷⁶¹ Els signataris del document són els principals dirigents de la facció Rigol: Joan Rigol, Joaquim Pibernat, Joaquim Xicoy, Agustí Bassols, Oriol Badia, Marià Vila d'Abadal, Ferran Pont, Llibert Cuatrecasas, Miquel Montaña, Josep M. Coll i Majó, Miquel Billoch, Magí Brufau, Victor Peiró, Frederic Martorell, Francesc Ordeig, Jaume Jané, Enric Vila, Jaume Alsina, Guiomar Amell, Salvador Sedó, Ramon Martínez Callén, Joan Antoni Mur, Eduard Cardona.

⁷⁶² Entre els principals fragments destaquen: "diverses qüestions (...) entre els organismes de govern d'ambdós partits, reflectides i ampliades en els mitjans de comunicació social, indueix a pensar en una certa voluntat de donar una imatge pública de distanciament (...) És precisament la constància a plantejar

en evidència que la facció Rigol, a la qual ara s'hi alineen bona part dels càrrecs d'UDC al govern⁷⁶³, sembla disposada a anar a un nou congrés de confrontació si Duran encapçala un altre cop la direcció del partit. Una raó afegida al malestar d'aquest sector és la substitució de Joaquim Pibernat per Ferran Camps com a portaveu adjunt de CiU al Parlament de Catalunya⁷⁶⁴.

En aquestes circumstàncies és evident que Duran no té possibilitats de continuar al capdavant del partit a partir del proper Congrés. El mateix Duran opta, primer, per avançar el congrés del partit a començaments d'octubre de 1983⁷⁶⁵ i, posteriorment, per anunciar la seva retirada de la direcció després del Congrés⁷⁶⁶. Tot plegat afavoreix el terreny per a que des de les dues faccions es parli de promoure una candidatura d'unitat. Tanmateix, des del primer moment no hi ha acord en qui ha de presidir el comitè de govern: Per un grup la candidata és Concepció Ferrer i per l'altre és Joaquim Xicoy⁷⁶⁷. En el terreny estratègic, Concepció Ferrer aposta per elaborar un document polític per negociar amb el PDP que es mostra disposada a consensuar amb Rigol.

Tot i el relatiu acord en els principis i l'estratègia al que s'arriba a partir del document que negocien Rigol i Ferrer, el cert és que les converses es trenquen per la dificultat de consensuar la figura del president del comitè de govern⁷⁶⁸. Rigol presenta una candidatura completa, integrada per quinze persones liderada per Joaquim Xicoy⁷⁶⁹.

a la premsa aquesta divisió, cercant un fals protagonisme, el que ens porta a realitzar les següents reflexions: (...) La coalició Convergència i Unió no es va formular com una pura conjuntura d'interessos provisional, sinó que té caràcter permanent (...) Des del punt de vista estratègic, com a coalició, es tracta en tot cas de veure si el que ens uneix de Catalunya endins ens pot unir de Catalunya enfora, però mai de pretendre que allò que ens separa fora de Catalunya esdevingui germen de separació a dins..." (*Manifest. Juliol de 1984*. Fons Jaume Jané. Arxiu Històric d'UDC).

⁷⁶³ Bassols, que inicialment figura en l'entorn de Duran ara sembla clarament alineat, per exemple, amb Joan Rigol.

⁷⁶⁴ "Aunque Pujol hizo saber que prefería a Joaquim Pibernat, los diputados democristianos eligieron, por 9 a 6 votos, a Ferran Camps"(El País, 20-5-84: 28). Joaquim Pibernat mor el mes d'agost de 1984, poques setmanes més tard de la seva substitució. La seva substitució provoca un nou conflicte que esclatarà després del XIIIè congrés i que durarà uns mesos.

⁷⁶⁵ "Duran Lleida avança el congrés per enfortir Unió Democràtica" (Avui, 15-7-84: 9).

⁷⁶⁶ Duran assegura en una entrevista a Nova Veu "El que em dol més és que tots plegats ara m'ho retreuen, els partidaris d'un cop de força, per no fer-lo; els partidaris del compromís, per massa reivindicatiu i provocatiu" (Nova Veu, 139: 8-9).

⁷⁶⁷ "Es perfilen dues llistes per al comitè de govern d'Unió" (Avui, 10-10-84: 6).

⁷⁶⁸ "El sector més pròxima CDC considera que les diferències en els principis i l'estratègia no existeixen i que el que separa un sector i l'altre són qüestions personals, dit d'altra manera, la presidència del comitè de govern" (Avui, 13-10-84: 5).

⁷⁶⁹ Els candidats són Joaquim Xicoy, Joan Rigol, Agustí Bassols, Llibert Cuatrecasas, Ferran Pont, Marià Vila d'Abadal, Jaume Jané, Camina Illa, Francesc Ordeig, Romà Sol, Salvador Sedó, Víctor Peiró, Eduard Cardona, Pilar Segura i Enric Vila. Entre els avaladors de la candidatura s'hi compten Xavier Cabré, Jaume Alsina, Salvador Doy i Pica, Francesc Ordeig, etc. (*Candidatura al comitè de govern encapçalada per Joaquim Xicoy*. Documents del XIIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

Per contra, Ferrer aposta per presentar una candidatura de només deu persones amb la intenció d'afavorir la integració de membres d'altres candidatures⁷⁷⁰.

A darrera hora també es presenta una última candidatura integrada per Duran i part de l'actual direcció⁷⁷¹. Segons explica Duran, la raó d'aquesta candidatura és deguda a la pressió de les joventuts i de diverses intercomarcals amb la intenció d'evitar un acord entre Rigol i Ferrer⁷⁷². És d'imaginar que els homes més propers a Duran estiguin molestos amb Ferrer perquè la seva candidatura (com tampoc havia fet Duran) no els inclou. Un acord entre Rigol i Ferrer suposaria, doncs, la seva marginació de la direcció. En canvi, la presentació d'una tercera candidatura té moltes probabilitats de garantir que una part de l'equip de Duran hi sigui inclòs⁷⁷³. I, a més, assegura a Duran un gran protagonisme en el congrés (el seu suport pot decantar la majoria), encara que finalment hagi de renunciar a ser a la direcció.

Tot i que Ferrer i Rigol arriben a signar un preacord polític inspirat en unes tesis de Coll i Alentorn, sembla que aquest no arriba a prosperar degut a diferències sobre la composició de la candidatura. L'acord programàtic es presenta també amb un pacte per a que sigui el senador Narcís Oliveras qui encapçali el comitè de govern⁷⁷⁴. La crisi entre Ferrer i Rigol, obre la possibilitat a obrir una mesa de negociació entre les tres faccions. Ara bé, les dificultats per arribar a un acord sobre la persona i el procediment per designar el president del comitè de govern, i sobre les quotes en la composició de la candidatura d'integració fan fracassar de nou aquesta via⁷⁷⁵. També fracassa, pocs

⁷⁷⁰ Els candidats són Concepció Ferrer, Narcís Oliveras, Antoni Dalmau, Antoni Castella, Delfí Rubinat, Rafael Orozco, Josep M. Llovet, Gonçal Coll, Lluís Mercader i Salvador Jorba. Entre els avaladors de la candidatura destaquen: Francesc Borrell, A. Thió, J.I. Thió, Oriol Suñer, F. Torralba, Geroni Aurich, Antoni Castella (i família) (*Candidatura al comitè de govern encapçalada per Concepció Ferrer*. Documents del XIIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC)

⁷⁷¹ En formen part Josep A. Duran, Ferran Camps, Santiago Martínez Saurí, Ignasi Farreras, Lluís Alegre, Jordi Casas, Enric Vendrell i Aubach, Joan Baptista Giménez, Francesc Guasch, Teresa Perelló, Domènec Sesmilo, Arnal Saura, Josep A. Codina, Ignasi Joaniquet i Josep Servitge. La candidatura és avalada, entre altres per Duran, Camps, Farreres (i família), E. Vendrell, Guasch (i família), etc. (*Candidatura al comitè de govern encapçalada per Josep A. Duran*. Documents del XIIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC)

⁷⁷² Segons un comunicat difós en presentarla la raó "se debe a la explícita petición de los promotores de la candidatura ante la actitud de negociar hasta el final con el sector rigolista por parte de Concepció Ferrer, a quien se había pedido que se integrase en esta lista de base" (*El Correo Catalán*, 14-10-84: 5).

⁷⁷³ Bé perquè es negocia la seva integració en una candidatura unitària o bé per efecte del sistema electoral intern que permet la representació en la direcció de les minories organitzades. En aquest sentit Duran afirma "l'únic que pretenem amb la presentació de la nostra llista és que la unitat que es busca sigui autènticament representativa de la realitat del partit i, per tant, incorpori a la direcció persones de tots els sectors" (*Avui*, 17-10-84: 6).

⁷⁷⁴ "El senador Oliveras pot encapçalar una llista de conciliació dins d'Unió" (*Avui* 16-10-84: 7). En aquest sentit, *La Vanguardia* afirma: "Ferrer ya ha comunicado esta decisión a la persona que inspira la candidatura de Xicoy, Joan Rigol, quin en principio ve con buenos ojos esta solución" (*La Vanguardia*, 16-10-84: 19).

⁷⁷⁵ Segons *El País* la facció de Rigol proposa "aplazar la designación del presidente del comitè de govern hasta la primera reunión de este organismo, y limitarse ahora a negociar la composición de la

dies després, un darrer intent d'acord entre Concepció Ferrer i Joan Rigol⁷⁷⁶. A partir de llavors, el terreny per a un acord entre Ferrer i Duran és obert.

Tot i així, quan comença el XIIIè congrés l'octubre de 1984 encara no s'ha arribat a un acord definitiu entre cap de les tres faccions. Que el conflicte encara és obert es reflecteix clarament durant la presentació de l'informe de gestió del comitè de govern per part de Josep A. Duran i en les rèpliques i votacions. En la seva presentació, Duran parla dels conflictes en l'elaboració de les llistes i la composició del nou Govern de la Generalitat⁷⁷⁷, però també de l'entrada de les noves incorporacions al partit⁷⁷⁸, i de la seva oposició frontal a cap pacte entre Unió i el PRD⁷⁷⁹. La rèplica desafortunada per part de Joaquim Xicoy a la intervenció de Duran sembla reforçar encara més el balanç de la seva gestió⁷⁸⁰. Finalment, però, l'informe de gestió és aprovat amb el 69% de vots a favor, el que, donades les circumstàncies, pot ser considerat prou satisfactori.

La millor mostra de la tensió que es respira en l'ambient la constitueix el debat sobre les mocions i propostes presentades pels afiliats, pràcticament totes elles dedicades a debatre sobre l'estratègia política i les divisions (reals i d'oportunitat) que aquesta crea dins del partit⁷⁸¹. Tant és així que el debat sobre les dues ponències presentades al congrés pràcticament no tenen cap tipus de repercussió pública⁷⁸².

candidatura" (El País, 23-10-84: 20). Per part de la facció Duran es proposa, en canvi, reduir de 15 a 7 els membres del comitè de govern (El Correo Catalán, 23-10-84: 5).

⁷⁷⁶ "Duran i Lleida i Concepció Ferrer podrían fusionar sus listas al congreso de UDC, tras romper con Rigol" (El Correo Catalán, 26-10-1984). Les raons que es fan públiques són que la facció Rigol es nega a acceptar la divisió en terços de la composició del comitè de govern i a renunciar a que la presidència del comitè de govern fos per al seu candidat, Joaquim Xicoy" (Avui, 26-10-84: 6; El País, 27-10-84: 19).

⁷⁷⁷ Com informa l'Avui "Duran reconegué el dret del president Pujol a elegir els membres del seu govern, però no va amagar la seva disconformitat pel fet que l'opinió dels òrgans de direcció no hagués estat tinguda en compte" (Avui, 28-10-84: 8).

⁷⁷⁸ Poc abans de l'inici del congrés, a començaments d'octubre de 1984, s'incorpora a Unió Democràtica un nou grup de persones que en aquest cas provenen de les joventuts de Centristes de Catalunya i estan encapçalades per Jaume Duch (El Correo Catalán, 5-10-84: 10).

⁷⁷⁹ L'aliança entre Unió i el PRD és el que es suggereix en el *Manifest de Juliol*. Duran diu en el congrés "nunca Unió formará parte del Partido Reformista, ya que nosotros somos demócratacristianos" (El País, 28-10-84: 26). Recordem que Duran ja havia expressat públicament el seu rebuig al integrar-se en el PRD el maig de 1983.

⁷⁸⁰ Segons El País (28-10-84: 26) "Xicoy tuvo una intervención crispada, cualificando el discurso de Duran de electoralista en el plenario, rebatiendo la gestión de la dirección saliente con argumentos que llegaron a disgustar a sus propios seguidores". Pel Periódico (28-10-84) "destacó y sorprendió la del diputado y candidato rigolista a la presidencia del comitè de gobierno, Joaquim Xicoy, que criticó el informe de Duran...".

⁷⁸¹ La manca d'acord entre les tres candidatures també afavoreix la retirada de la proposta de modificació dels estatuts que havia presentat la facció de Duran (Avui, 28-10-84: 8). Entre les mocions presentades hi ha "Una Proposta de Futur per a Unió Democràtica de Catalunya", "Un llastimós manifest"... totes elles dedicades a criticar el canvi d'actitud dels signataris del Manifest de Juliol respecte al PDP. (*Documents del XIIIè congrés. 1984*. Fons Jaume Jané. Arxiu Històric d'UDC)

⁷⁸² Els títols de les ponències són "El treballador davant la crisi i la integració europea" i "Hisendes locals" (Nova Veu, 139: 6).

De tota manera, la qüestió transcendental del congrés passa pels diversos intents dels diferents líders de cada facció per negociar entre ells possibles vies d'integració. Finalment, en el moment de presentar les diferents candidatures al comitè de govern es fa públic l'acord pel qual cinc dels membres de la candidatura de Josep A. Duran (Lluís Alegre, Jordi Casas, Josep A. Codina, Josep M. Servitje i Enric Vendrell) s'integren en la llista de Concepció Ferrer. La retirada de Duran deixa Ferrer com la candidata millor situada per a presidir el comitè de govern. La manca d'un acord a tres bandes obliga, en la presentació dels programes, a parlar de les poques diferències estratègiques que hi ha entre la candidatura de Ferrer i la de Rigol⁷⁸³.

En primera votació els resultats només donen a Concepció Ferrer (51,36%) i Narcís Oliveras els vots necessaris per a garantir-se una plaça dins del comitè de govern. Ara bé, una proposta de Joan Rigol aprovada per aclamació permet que els quinze més votats en aquesta primera ronda siguin, sense noves votacions, els que formin la nova executiva⁷⁸⁴.

Taula 5.12. Membres elegits del comitè de govern, segons la llista d'origen.

LLISTA DURAN	LLISTA FERRER	LLISTA XICOY
Lluís Alegre i Selga	Antoni Castella i Riera	Joan Rigol i Roig
Jordi Casas i Bedós	Gonçal Coll i Vinent	
Josep Anton Codina i Lanaspà	Antoni Dalmau i Jover	
Josep M. Servitje i Roca	Concepció Ferrer i Casals	
Enric Vendrell i Aubach	Josep M. Llovet i Mont-Ros	
	Lluís Mercader i Grau	
	Narcís Oliveras i Terradas	
	Rafael Orozco i Delclós	
	Delfí Rubinat i Elías	

Font: Elaboració pròpia.

Un cop aclarida la composició del comitè de govern a partir de la llista de procedència dels diferents membres veiem que, de nou, la majoria clara de la nova direcció (9 dels 15 membres, el 60% del total) és en mans de la facció de Concepció Ferrer. Els seguidors de Duran representen una mica més del 33% mentre que Rigol és l'únic representant de la seva facció.

⁷⁸³ Segons expliquen diversos diaris, un cop assolit l'acord entre totes dues faccions es busca per darrer cop formar una unitària amb Xicoy oferint-li cinc llocs a l'executiva. Tot i l'interès de Rigol en buscar el consens, sembla que la resistència de la resta de membres no permet l'acceptació del tracte (El Correo Catalán, 29-10-84: 5; El País, 29-10-84: 21).

⁷⁸⁴ Rigol obté en aquesta votació el 44,17% dels vots i és l'únic de la seva facció que queda entre els quinze primers. Amb la seva proposta Rigol s'assegura entrar dins del comitè de govern, possibilitat que en la següent ronda podia no ser garantida. I, alhora aprofita el gest per desmarcar-se de les posicions més reticents al pacte d'alguns membres de la seva candidatura i refermar-se com a líder dins de la seva facció.

L'any 1985 marca un punt d'inflexió entre el PDP i Unió Democràtica. Després de l'entrada del PDP a la Internacional DC l'any 1984 (i gràcies a la seva ajuda financera) tots dos partits inicien alguns intents de col·laboració. Però mentre el PRD rep una empenta decisiva des de CDC (VIIè Congrés), en canvi les negociacions entre PDP i UDC no semblen trobar un camí de fàcil resolució. Ni el PDP sembla disposat a deixar AP per llançar-se en solitari, ni tampoc sembla que pugui vèncer les resistències de part de la direcció catalana, gens partidària d'integrar-se dins UDC. Finalment, la celebració del Ier congrés del PDP català (1985) acaba, pel moment, amb qualsevol possibilitat d'acord entre UDC i PDP.

A aquestes circumstàncies s'hi ha de sumar les creixents dificultats de Joan Rigol dins del govern de la Generalitat per la signatura, l'estiu de 1985, de l'anomenat *Pacte Cultural*. Aquest pacte, que es interpreta com un acostament al PSC enmig del procés per Banca Catalana, desperta creixents recels dins del partit, el govern i el grup parlamentari⁷⁸⁵.

A les portes del XIVè congrés (novembre de 1985), les dificultats en les posicions polítiques de les tres faccions que es disputen el control del partit, juntament amb el pacte per perllongar el mandat, afavoreix la proposta d'elaboració d'una candidatura *única* que patrocina Concepció Ferrer⁷⁸⁶. En aquesta ocasió Ferrer ofereix un pacte consistent en garantir un terç del total dels membres a cada una de les faccions, el que permet millorar la representativitat de la facció Rigol mantenint el pes dels homes de Duran i a Ferrer com a presidenta⁷⁸⁷. Amb tot el procés de gestació del mateix no és fàcil doncs els *vetos* creuats entre Duran i Rigol no permeten la presència de cap dels dos a l'executiva, ni tampoc la de cap membre destacat de les dues faccions⁷⁸⁸. Les dificultats per superar aquest entrebanc deixen entreveure, des del principi, que el suport a la candidatura no és més que una treva enmig de la batalla que mantenen totes tres faccions.

⁷⁸⁵ Sobre el Pacte Cultural, l'enfrontament entre Pujol i Rigol i la posterior dimissió de Rigol vegeu Antich (1994: 331 i ss). També el capítol 5.

⁷⁸⁶ També cal tenir present el pacte *tàcit* entre les diferents faccions per a permetre que els presidents del comitè de govern ho siguin per dos mandats, com a mínim.

⁷⁸⁷ Segons explica l'Avui "els seguidors de Ferrer i Duran Lleida continaven amb l'acord tàcit d'anar junts al congrés. Els seguidors de Rigol, per la seva banda, acceptaren finalment d'entrar en la candidatura de Ferrer, tot renunciant que en aquesta figurés el conseller i acceptant la coninuitat de Ferrer en la presidència. En aquest procés de negociació sembla que va ser determinant el paper del president del partit, Miquel Coll i Alentorn" (Avui, 23-11-85: 7).

⁷⁸⁸ En aquest sentit l'Avui explica "aquests darrers dies es comentava que l'exclusió de Rigol dels òrgans directius era un de les condicions per a poder aglutinar tots els corrents del partit" (Avui, 7-11-85: 6).

Un símptoma de les dificultats per mantenir la fràgil cohesió interna és el canvi de llenguatge de Ferrer que, inicialment parla de candidatura *unitària* i, a les portes del congrés de candidatura d'*unitat*⁷⁸⁹. El malestar intern surt a la llum pública el mateix dia de l'inici del congrés amb l'anunci de les crítiques de la facció Duran a la gestió de Ferrer i, amb l'amenaça vetllada d'un suposat vot de càstig en les votacions finals⁷⁹⁰. Així comença, doncs, el XIVè congrés d'Unió Democràtica de novembre de 1985.

Els primers punts de l'ordre del dia (canvis reglamentaris i mocions) no tenen una especial dificultat per ser aprovats⁷⁹¹. Només una de les mocions, la que proposa revisar els principis bàsics de l'ideari d'UDC és retirada per discutir-la en el consell nacional. Més difícil es preveu la presentació de la rendició de comptes, que presenta J.M. Llovet⁷⁹², i de la memòria de gestió del comitè de govern que defensa Concepció Ferrer. La presentació de Ferrer fa èmfasi en els intents que s'ha fet per aconseguir la conciliació dins del partit i en la necessitat d'enfortir UDC dins CiU, però també amb una línia d'actuació en paral·lel vinculada a la ideologia democristiana del partit (acord amb el PDP)⁷⁹³. En aquest sentit, Ferrer parla del *Centre d'Estudis Comunitaris* com una eina per a acostar-se al PDP en el moment en que aquest deixi la coalició amb AP⁷⁹⁴.

Davant les previsible dificultats en el debat de la memòria de gestió, el president del Congrés, Narcís Oliveras decideix posposar-lo pel dia següent. Això no evita però, que en la sessió de debat hi hagi comentaris crítics a la intervenció de Ferrer, especialment respecte a les relacions amb el PDP i la seva entrada a la Internacional DC⁷⁹⁵.

⁷⁸⁹ "Ferrer assegura que hi haurà candidatura unitària a UDC" (Avui, 7-11-85: 6); "UDC logra configurar una lista unitaria para su congreso" (El Correo Catalán, 7-11-85: 10). Uns dies més tard Ferrer aclareix "esta es una única candidatura, no una candidatura unitaria, que indicaria que englobamos diferentes aspectos en un mismo paquete" (La Vanguardia, 21-11-85: 19).

⁷⁹⁰ "El vot de càstig, incògnita del congrés d'Unió" (Avui, 23-11-85: 7) i "El Congreso de Unió debatirà la escasa influencia del partido en CiU" (El País, 23-11-85: 20).

⁷⁹¹ Es tracta d'una petita revisió del reglament del congrés; de diverses comunicacions i mocions sobre el reconeixement de la gestió feta pels militants de Barcelona ciutat i que defensa Eduard Cardona; sobre els Centres d'Orientació Familiar d'Antoni Llorens; sobre la llengua catalana a les televisions privades de Ferran Camps; sobre la protecció fiscal a la família; sobre la necessitat d'una reforma dels Estatuts de Francesc de P. Martí; Sobre la organització del partit de Jaume Alsina, etc. (*Acta del XIVè congrés d'UDC*, p. 2-4. Documents del XIVè congrés. Arxiu Històric d'UDC)

⁷⁹² Els punts més importants de la presentació de Llovet són les explicacions sobre la centralització del cobrament dels rebuts i una proposta d'augment de les quotes.

⁷⁹³ Segons El País (24-11-85: 16) Ferrer adverteix que "Unió corre el riesgo de quedar desdibujada, de ser absorbida por la fuerza creciente de este nuevo ser al que dimos vida junto a Convergència". Per l'Avui (24-11-85: 1) Ferrer assenyala "la necessitat de seguir una línia d'actuació política paral·lela a la de la coalició".

⁷⁹⁴ Una fundació on s'hi integren democristians espanyols i catalans, molt possiblement finançada amb diners de la Fundació Konrad Adenauer. Tanmateix, al congrés d'UDC no va assistir a cap membre del PDP.

⁷⁹⁵ (*Acta del XIVè congrés d'UDC*, p. 8-11. Documents del XIVè congrés. Arxiu Històric d'UDC). Duran només discrepa, en aquest punt, sobre el moment de l'entesa que ell situa ja (com Alzaga) després de les

Aquestes crítiques, moltes d'elles provinents de la facció Rigol, s'afegeixen a les ja fetes públiques de l'entorn de Duran: en especial, respecte a l'incompliment de les quotes entre els alts càrrecs del govern de la Generalitat⁷⁹⁶. Tot plegat fa presagiar el que finalment acaba passant, que la votació de l'informe de Ferrer rep un dur vot de càstig tant de la facció Rigol com de la de Duran⁷⁹⁷. El resultat de les votacions de la memòria del comitè de govern és del 55% d'abstencions i del 45% de vots a favor. La votació de l'informe econòmic és encara més dràstica amb el 61% d'abstencions i només el 39% dels vots a favor⁷⁹⁸.

Taula 5.13. Membres elegits del comitè de govern, segons les faccions de procedència.

DURAN	FERRER	RIGOL
Frederic Armengol i Martín	Antoni Castella i Riera	Joaquim Carreras i Martí
Lluís Alegre i Selga	Joaquim Antoni Doy i Pica	Llibert Cuatrecasas i Membrado
Ferran Camps i Vallejo	Concepció Ferrer i Casals	Ferran Pont i Puntigam
Jordi Casas i Bedós	Lluís Mercader i Grau	Enric Vila i Andreu
Josep Antoni Codina i Lanaspà	Narcís Oliveras i Terradas	Marià Vila d'Abadal i Vilaplana

Font: Elaboració pròpia a partir de El Correo Catalán, 9-11-85: 8

Una desautorització com la del vot a l'informe de gestió anuncia també un vot de càstig en el moment de votar la nova llista del comitè de govern. Això és afavorit pel sistema electoral intern, que no bloqueja la llista malgrat estigui tancada⁷⁹⁹. En aquestes circumstàncies, sotmetre a votació la candidatura de Concepció Ferrer només pot servir per a que quedi novament desautoritzada, fet pel qual Ferrer es planteja retirar-la i provocar una nova crisi interna. Amb l'objectiu d'evitar-ho hi ha un acord unànime dins de les tres faccions per tal que la candidatura es voti tancada i bloquejada⁸⁰⁰. Diluïda la possibilitat de crisi de liderat i que les faccions posin de manifest la seva força, l'elecció de la llista del comitè de govern obté el 90,8% dels vots, un 2,1% en contra i el 7,58% d'abstencions⁸⁰¹.

elecciones de 1986 "a partir de este año, el mapa político cambiará en función de los resultados, entonces intentaremos entendernos con los partidos demócrata cristianos como el PDP, PNV e independientes" (La Vanguardia, 25-11-85: 17).

⁷⁹⁶ Segons càlculs de l'entorn de Duran Unió només té aquest any 7 dels 61 alts càrrecs estimació que xifren entorn del 10% del total (El País, 23-11-85: 20).

⁷⁹⁷ Antich atribueix el vot de càstig a "dos motivos substancialmente distintos: su incapacidad a la hora de negociar con CDC y su política a favor de la reconstrucción del espacio democristiano" (El País, 25-11-85: 22).

⁷⁹⁸ *Acta del XIVè congrés d'UDC. p. 11.* Arxiu Històric d'UDC. És evident que aquesta és la notícia de la que el dia següent es fa ressò tota la premsa. "Fuerte voto de castigo a la dirección de Unió" diu El País (25-11-85: 22); "Importante voto de censura al informe de la comisión de gobierno saliente" subtitula La Vanguardia (25-11-85: 17), etc.

⁷⁹⁹ El sistema permet votar 10 dels 15 membres de la llista, fet que, si les diferents faccions premien als seus i castiguen els contraris, permet saber la força de cada una d'elles.

⁸⁰⁰ Com explica El País (25-11-85: 22): "El acuerdo de todos los jefes de fila para modificar sobre la marcha el reglamento y permitir que la candidatura se votara conjuntamente y no individualmente, zanjó cualquier posible dimisión."

⁸⁰¹ La Vanguardia 25-11-85: 17

Si analitzem la candidatura segons el pes de les diferents faccions (Taula 5.13) veiem com la seva distribució atorga un terç a cada un dels tres líders. A cada facció li corresponen 5 membres del comitè de govern tot i que només Ferrer és en la llista. El manteniment del pacte entre Duran i Ferrer permet, tot i l'augment de pes de la facció Rigol en la direcció, que aquesta continuï amb la mateixa majoria que guanya el congrés de 1984.

Presència de les faccions en la direcció d'UDC.

Per acabar amb aquest apartat i com a recapitulació de bona part de les observacions fetes és interessant analitzar en termes quantitius el pes de cada una de les faccions tant dins del comitè de govern, com en els grups parlamentaris i el govern de la Generalitat. Els resultats ens ha de mostrar de manera aproximada el pes que cada una de les faccions tenen en els respectius àmbits i, per tant, les bases del seu poder polític.

Taula 5.14. Pes de cada facció en el comitè de govern (1982-1985).

Líder	CDG 82		CDG 83		CDG 84		CDG 85	
	N	%	N	%	n	%	N	%
Duran	13	86,7	11	73,3	5	33,3	5	33,3
Ferrer					9	60	5	33,3
Rigol	2	13,3	4	26,7	1	6,7	5	33,3
No Class.	-	-	-	-	-	-	-	-
Total (n)	15	100	15	100	15	100	15	100

Font: Elaboració pròpia.

Nota: Com a base del càlcul utilitzem els membres que figuren en les diferents candidatures. En cas que només es presenti una llista al congrés la classificació pren en compte el comportament del dirigent al llarg de tot el període.

El control del comitè de govern (Taula 5.14) és, al llarg de tot el període, en mans de les faccions liderades per Duran i Ferrer. La presència de Joan Rigol o dels seus partidaris dins de la direcció orgànica del partit és clarament minoritària. Aquesta només arriba a quotes significatives en els anys en que hi ha acord per no qüestionar la presidència del comitè de govern (1983 i 1985). En contrapartida a aquesta pau interna els diferents dirigents busquen formules més o menys àmplies d'acord entre faccions. Cal afegir, alhora, que el pes real de cada una de les faccions és difícil de quantificar numèricament degut als acords entre dirigents per confeccionar les diferents candidatures. Aquest comentari és especialment significatiu en intentar mesurar de manera quantitativa la força de Duran i Ferrer.

Taula 5.15. Pes de les faccions en el secretariat permanent (1982-1985).

Congrés Facció	1982		1983		1984		1985	
	VPTs	Total	VPTs	Total	VPTs	Total	VPTs	Total
Duran	2	4	1	5	-	2	-	1
Ferrer	-	-	-	-	1	3	1	3
Rigol	-	1	-	-	-	-	-	1
No Class.	-	-	-	-	-	-	-	-
Total (n)	2	5	1	5	1	5	1	5

Font: Elaboració Pròpia.

Una mostra encara més clara del control per part de Duran i Ferrer de l'executiva el dóna la presència de les diferents faccions en el seu òrgan de govern més reduït: el secretariat permanent (també anomenat comissió permanent). En aquest òrgan (Taula 5.15), la presència de membres de la facció Rigol és encara més ocasional, repartint-se el seu control entre Duran i Ferrer en funció del liderat i les majories dins del comitè de govern. Aquesta situació és clarament visible en el nomenament del vice-president, que tret de l'any 1982, sempre és una persona de l'estreta confiança del president.

Taula 5.16. Pes de cada facció en els grups parlamentaris (1982-1985).

Líder	Òrgan		C.Generals (82)		P.Catalunya (84)		Govern (84)	
	n*	%	n	%	n	%		
Duran	1	25	6	37,5	-	-		
Ferrer	1	25	3	18,7	-	-		
Rigol	2	50	6	37,5	3	100		
No Class.	-	-	1	6,3	-	-		
Total (n)	4	100	16	100	3	100		

Font: Elaboració Pròpia.

*No contem a Enric Vendrell i Duran, Senador per designació autonòmica.

Ara bé, el control orgànic del partit no va directament lligat, en aquesta etapa, al control dels grups parlamentaris o dels membres en el govern (Taula 5.16). De fet, a mesura que la direcció orgànica té menys influència en el nomenament d'aquests membres és clar que augmenta el poder de la facció liderada per Joan Rigol. En el cas dels grups parlamentaris els homes de Rigol representen prop del 50% del total. Dins del Consell Executiu, on el paper de Pujol en els nomenaments és pràcticament total, no hi ha ni un sol representant de les faccions de Duran i Ferrer. Les xifres són més diverses entre els alts càrrecs d'Unió Democràtica, on sí que hi ha presència d'homes de Duran o Ferrer.

1.2. Precarietat dels pactes, faccionalisme i alternança en els òrgans de direcció.

Fragilitat dels pactes en el vèrtex de l'organització.

Com hem pogut comprovar, el període que va entre 1982 i 1985 està marcat per la divisió de la coalició dominant i, per tant, per una notable inestabilitat interna. Fruit d'aquesta divisió i inestabilitat és la notable alternança en els màxims òrgans de direcció del partit i, en especial, del president del comitè de govern. En contraposició cal aclarir que el liderat de Coll i Alentorn, sempre al capdavant del consell nacional, queda en tot moment al marge de la divisió que es viu en l'òrgan executiu.

Ara bé, la divisió interna no exclou que puguin assolir-se certs compromisos dins de la coalició dominant per limitar el conflicte i reconduir-lo. En parlar del mapa de poder organitzatiu veurem com s'incorporen i afecten aquests compromisos en l'organigrama i el funcionament del partit. Ara bé, no tots els compromisos als que arriba la coalició dominant són assumits per la base i integrats, per tant, en els estatuts: això és el que passa, per exemple amb el pacte per garantir una mínima estabilitat de dos mandats al capdavant del comitè de govern l'any 1982 (XIè Congrés). Al llarg d'aquests anys són diverses les ocasions en que des de la direcció s'impulsen propostes per estendre la periodicitat bianual als Congressos la direcció. Però el que per la direcció és una garantia d'estabilitat la base ho interpreta com una substancial pèrdua de poder de control respecte als líders. La divisió de la coalició dominant dificulta, a més, que propostes d'aquesta mena siguin aprovades.

Taula 5.17. N° de candidatures al comitè de govern i president escollit.

<i>Congrés</i> <i>Nº Llistes</i>	81	82	83	84	85
1	Xicoy		Duran		Ferrer
2					
3				Ferrer	
4		Duran			

Font: Elaboració pròpia.

Per compensar les reticències de la base i garantir l'estabilitat, la principal mesura que s'adopta consisteix en permetre (amb un suport més o menys ampli i de manera no reglada) un mandat de com a mínim dos anys pels presidents del comitè de govern⁸⁰². A canvi de la relativa unitat interna, el compromís del líder sembla que passa per proposar, de manera més o menys àmplia, una direcció d'integració. Això és el que fa

⁸⁰² Des de l'Avui així es reconeix "Un cop més s'ha mantingut una certa tradició d'UDC en el sentit de garantir un mínim de dos anys el càrrec de responsable del comitè de govern" (Avui, 1-12-85: 8).

Duran amb la seva proposta de direcció de 1983 i també Ferrer amb la seva llista del comitè de govern de 1985.

Renovació dins del comitè de govern

Una manera alternativa de mesurar l'estabilitat consisteix en analitzar, de manera agregada, la renovació dels efectius en els seus òrgans de direcció. Si atenem a la distinció entre el número dels qui surten i dels qui entren podem obtenir una primera aproximació en brut del que representa la renovació dins del comitè de govern.

Taula 5.18. Índex de renovació del comitè de govern (1982-1985).

Congrés	82		83		84		85		Mitjana %
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	
Entrades									
Recuperats	-		-		3	20,0	4	26,7	23,3
Nous al CDG	3	20,0	5	33,3	10	66,7	4	26,7	20
Nous a la CD	-		1	6,7	6	40,0	2	13,3	20,0
Continuïtat	12	80	10	66,7	2	13,3	7	46,7	51,7
Sortides	3	20,0	5	33,3	13	86,7	8	53,3	48,3
Total (n)	15	100	15	100	15	100	15	100	100

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981).

Les dades de la Taula 5.18 ens mostren com la renovació és molt més intensa en els dos darrers anys del període (84-85) i no, com podríem esperar, vinculada als períodes d'obert conflicte entre faccions (anys 82 i 84). Mentre l'any 1984⁸⁰³ i 1985⁸⁰⁴ el número de persones que surten del comitè de govern són del 87% i del 53%, els anys 1982⁸⁰⁵ i 1983⁸⁰⁶ són, en canvi, del 20% i del 33%.

⁸⁰³ Un dels trets distintius del comitè de govern de 1984 és l'alt número de primeres incorporacions. Els qui entren per primer cop són Jordi Casas, Antoni Castella, Gonçal Coll Vinent, Antoni Dalmau, Josep M. Llovet, Lluís Mercader, Narcís Oliveras, Delfi Robinat, Josep M. Servitje, i Enric Vendrell i Aubach. D'aquests, cal tenir present que Dalmau, Llovet, Oliveras i Robinat han tingut responsabilitats en llocs importants dins de la coalició dominant. A més d'aquestes noves entrades, cal comptar que tant Concepció Ferrer com Rafael Orozco i Joan Rigol es reincorporen de nou a la direcció després d'un temps d'absència. Respecte l'anterior comitè de govern només repeteixen, doncs, Lluís Alegre i Josep A. Codina.

⁸⁰⁴ Analitzant la candidatura de 1985 segons el grau de renovació trobem que les noves incorporacions al comitè de govern són les de: Frederic Armengol, Joaquim Carreras, Joaquim Doy i Ferran Pont. Ara bé, des de la perspectiva de l'accés a la coalició dominant cal tenir present que Joaquim Carreras i és director general des de 1984 i Ferran Pont diputat al Parlament des de 1980. En aquest comitè de govern el que destaca no és tant per la renovació sinó la reincorporació d'altres dirigents que ja n'han format part com: Ferran Camps, Llibert Cuatrecasas, Enric Vila i Marià Vila d'Abadal. Els membres que repeteixen són: Lluís Alegre, Jordi Casas, Antoni Castella, Josep A. Codina, Concepció Ferrer, Lluís Mercader i Narcís Oliveras.

⁸⁰⁵ Respecte a l'anterior comitè de govern l'any 1982 surten Joaquim Xicoy, el seu president, Javier Tusell, Rafael Orozco. I, s'incorporen per primer cop al la direcció, tot i que no a la coalició dominant, Josep M. Capdevila, Francesc Guasch i Domènec Sesmió.

⁸⁰⁶ A banda de Rigol i de Ferrer, entre les baixes del comitè de govern de 1983 cal destacar la de Francesc Borrell i de dos dirigents territorials, Josep Moreso (Tortosa) i Francesc Guasch (Les Borges Blanques). D'altra banda, entre les noves incorporacions a la direcció cal remarcar la presència del conseller de Justícia, Agustí Bassols i la de Lluís Alegre (ex president de Centristes), així com la presència

Una anàlisi més refinada de la renovació dins del comitè de govern serveix per a matisar les afirmacions fetes, però no per a modificar-les substancialment. Si, en comptes de tenir presents les sortides, considerem quins dels membres del comitè de govern s'hi incorporen per primer cop veiem que les taxes de renovació es mantenen entre el 20% i el 33% en tots els casos tret de l'any 1984, on sí que la renovació del personal és més intensa (67%).

Taula 5.19. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1982-1985).

Congrés	Renovació			Creixement d'efectius	
	Senzilla	De CDG	De CD	Δ CDG	% Explicació
1982	20	20	-	-	-
1983	33,3	33,3	6,7	-	-
1984	86,7	66,7	40	-	-
1985	53,3	26,7	13,3	-	-
Mitjana	48,3	20	15	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981). % per columna.

Senzilla: nº dels qui entren (nous i recuperats) sobre el total;

Del comitè de govern: nº dels qui entren per primer cop al comitè de govern sobre el total;

De la Coalició Dominant: nº dels qui entren per primer cop a la Coalició Dominant sobre el total.

Creixement del comitè de govern: nº de llocs nous que es creen sobre el total.

Renovació per creixement: nº de llocs nous sobre el total dels qui entren (nous i recuperats).

Això indica, doncs, que de les dues renovacions en la direcció en el període, la de Concepció Ferrer l'any 1984 és la que suposa un canvi més gran respecte a direccions anteriors. Això també és visible en el moment d'analitzar si l'entrada en el comitè de govern dels nous efectius també ho és en la coalició dominant. Veiem que la renovació de Duran es proveeix bàsicament de membres que ja són dins de la coalició dominant mentre que la renovació de Ferrer suposa, en canvi, una notable incorporació en la coalició dominant de persones que abans n'eren fora (fins al 40% del total).

Estabilitat dels dirigents dins dels principals òrgans de la coalició dominant.

Les importants xifres de renovació dins del comitè de govern també son visibles en analitzar individualment la trajectòria dels membres que la componen (Taula 5.20). De tots els integrants del comitè de govern entre 1981 i 1985 només un, Josep A. Codina, hi figura de manera permanent. De fet, a partir de la franja gris que indica la pertinença al comitè de govern és fàcil veure el tall que suposa, l'any 1984, l'arribada de Concepció Ferrer a la presidència. Bona part de les trajectòries que comencen l'any

(no negociada) d'alguns membres de la facció de Joan Rigol com Victor Peiró i Enric Vila. Finalment, també cal incloure a Montserrat Serrallonga, l'única dona del comitè de govern. Cal dir, però, que si tots cinc entren per primer cop a la direcció orgànica cap d'ells ho fa a la coalició dominant, on hi ha accedit un temps abans.

1981 queden tallades en aquesta data, fet que indica, sens dubte, el trencament de Ferrer amb l'equip del que formava part. I, per contra, bona part de les trajectòries dels membres que l'any 1985 són al comitè de govern comencen, precisament, a partir de 1984. Només alguns noms destacats aconseguen escapar-se a aquesta tendència com són Alegre, Camps, Cuatrecasas o Codina.

Cal ressenyar que, degut als relleus en el liderat, tampoc els principals líders de cada facció tenen garantida la continuïtat permanent en el màxim òrgan de direcció. Ara bé, si analitzem les trajectòries des d'una perspectiva més àmplia, i no només per la pertinença al comitè de govern, l'aparent inestabilitat del personal queda sensiblement reduïda per la presència de bona part dels dirigents més importants d'UDC en les institucions. La presència institucional (la professionalització) garanteix als dirigents clau de cada facció la seva estabilitat dins de la coalició dominant.

Així doncs, la inestabilitat en la direcció i en el liderat fruit de la divisió de la coalició dominant no repercuteix de manera tant dràstica en bona part dels seus membres degut a la presència d'aquests en les institucions. Aquestes són utilitzades per compensar i substituir la presència en els màxims òrgans de direcció del partit i retornar-hi al cap d'un temps. Destaca, finalment, el poc ús que es fa, en aquests nivells, del control territorial. Només Duran utilitza en algun cas la seva força en el territori per a utilitzar-ho com a eina de protecció quan no és dins del comitè de govern.

Taula 5.20. Membres del comitè de govern entre 1981 i 1985

	Xè (81)	XIè (82)	XIIè (83)	XIVè (84)	XVè (85)
LL. Alegre					
F. Armengol					
A. Bassols		C	CG / C	C / D	C / D
F. Borrell	R	R	R	R	R
F. Camps	D	D	D	D	D
J.M. Capdevila	CG				CG
J. Casas					
A. Castella			AC	AC	AC
J. Carreras Martí				AC	AC
J. Codina	CG				
G. Coll Vinent					
Ll. Cuatrecasas	D	D	D	D	D
A. Dalmau				D	D
J. Doy					
J. Duran	AC	D	D	D	CN/D/I
I. Farreres					
C. Ferrer	D	D	D	D	D
F. Guasch				CG / D	D
I. Joaniquet	AC	AC	AC	D	D
J.M. Llovet	G	G	G		
S. Martínez Saurí					CG
Ll. Mercader					
J. Moreso					
N. Oliveras		S	S	CG / S	S
R. Orozco					
V. Peiró			R / DP	R/DP	R/DP
J. Pibernat	D	D	D	D / †	†
F. Pont	D	CG / D / CN	D	D	D
J. Rigol	C	C	C	C	C
D. Rubinat	D	D	D	D	
M. Serrallonga		CN	CG	AC	CN
J.M. Servitje					
D. Sesmilo				D	D
J.I. Thió	R	R	R / DP	R/DP	R/DP
J. Tusell					
E. Vendrell i Aubach				S	
E. Vila i Andreu					
M. Vila d'Abadal	D	CN / D	D	D	
J. Xicoy		D	D	D	D

Font: Elaboració Pròpia.

La franja gris indica la pertinença al comitè de govern, bé amb plens drets o només amb veu.

Llegenda: AC. Alt Càrrec de la Generalitat (o equivalent); C. Conseller de la Generalitat; CG. Mesa del Congrés; CN. Mesa del consell nacional; D. Diputat; DP. Diputat Provincial; E. President Equip Especialitzat; G. Gerent / Com. Econòmica; I. President intercomarcal; R. Regidor o Alcalde. S. Senador; † Defunció.

1.3. Estabilitat del mapa de poder organitzatiu i de les regles de joc.

L'equilibri inestable de poders que defineix l'organigrama de finals de 1981 es trenca quan l'enfrontament entre faccions divideix obertament a la cúpula del partit. La fractura trenca el partit des de l'executiva fins a la base, però aquesta afecta de manera desigual en funció del nivell on es situa (territori, grups parlamentaris, govern, etc.). Això és degut, com ja hem explicat, a que una de les principals raons de l'enfrontament passa per la interpretació que es fa de les relacions amb CDC, i és evident que aquest balanç depèn de la posició que s'ocupa en l'estructura: mentre el territori tendeix a alinear-se amb la direcció orgànica en una facció (Borrell, Duran, Ferrer), els membres del partit en el govern i l'administració tendeixen a fer-ho principalment en favor d'una altra (Rigol).

Tot i que no tots els àmbits queden clarament decantats en un o altre sentit (per exemple, els grups parlamentaris), el cert és que des de ben aviat la batalla passa per controlar cada racó del partit i de l'administració. Al final, les trinxeres sobre les que s'assenta cada facció són els llocs des d'on es dirimeix la qüestió central: qui té el poder en el partit i, per extensió, a qui correspon liderar-lo. Com l'any 1977-1978, la qüestió sobre la que es planteja la lluita és, de nou, la política d'aliances. Però, mentre a finals dels anys setanta s'enfrontaven la direcció orgànica i l'aparell territorial contra l'únic parlamentari del partit, ara la lluita és molt més igualada. De fet, els recursos d'un i altre grup són tant igualats (tot i les divisions internes entre Duran i Ferrer) que tres anys després, l'any 1985, encara no es possible imaginar com sortir d'aquesta situació endèmica.

En síntesi, tot indica que UDC passa molt ràpidament d'un mapa organitzatiu on el grup parlamentari, el govern i la direcció del partit s'equilibren sense que cap d'ells predomini⁸⁰⁷, cap a un model de poder extremadament fragmentat on, a més, el govern, els dirigents orgànics i en part el grup parlamentari són obertament enfrontats. Per totes aquestes característiques l'organigrama de poder que li correspon s'acosta als que en moltes ocasions ha tingut la DCI, sobretot en etapes d'enfrontament faccional⁸⁰⁸.

⁸⁰⁷ Com hem vist, aquest mapa es correspon a l'organigrama 3 de Panebianco (1990: 326).

⁸⁰⁸ Sobre el faccionalisme en la DCI vegeu Tempestini (1982), Follini (1990), Caciagli (1992) o Mershon (2001). Segons les categories de Panebianco (1990:326), aquest model es correspon amb l'organigrama 5.

Modificacions en l'organigrama

La confrontació entre els diferents sectors del partit esclata el novembre de 1982 degut a diferències en la política d'aliances i per clarificar el liderat intern. Però, com ja hem dit, porta temps gestant-se dins de la coalició dominant. És clar que si ho fa en aquest moment i no en un altre és degut a que la situació dóna avantatge a qui l'impulsa i, per aquesta mateixa raó, que un cop posat al descobert, ja no pot parar-se.

Tan bon punt es produeix el conflicte, les primeres mesures s'adrecen a introduir eines per tal de regular-lo i evitar-ne, en la mesura del possible, el seu abast. Això és el que passa, per exemple, durant el XIè congrés de 1982. Amb l'objectiu d'evitar situacions d'enfrontament, en aquest congrés s'accepta una modificació en els estatuts que obliga a la presentació de les candidatures amb quinze dies d'anticipació al congrés (Art. 27). En la mateixa línia s'accepten altres canvis menors que afecten, precisament, a la clarificació de les normes de funcionament, cas que els enfrontaments es repeteixin. Així, per exemple, es demana un mínim de tres mesos d'afiliació per a poder participar en el congrés (Art. 6) i s'estableixen criteris més clars per l'elecció de compromissaris (Art. 15) i, sobretot, del procediment d'elecció del comitè de govern. En aquesta qüestió es defineix que cada una de les candidatures pot tenir interventors, i el número de persones que poden compondre cada una d'elles. Altres modificacions afecten a la incorporació dels presidents de les intercomarcals i dels consellers de la Generalitat com a membres nats del consell nacional (Art. 18)⁸⁰⁹.

Ara bé, la regulació del conflicte no evita que aquest esclati amb tota la seva intensitat. Aquest arriba, al seu moment culminant quan les dificultats per elaborar una candidatura conjunta entre les dues faccions porten a presentar una proposta no reglamentària (per excés de càrrecs públics). Tot i les reiterades apel·lacions a la necessitat de mantenir la cohesió dins del partit per part de l'encarregat de proposar-la, Joaquim Xicoy, aquesta és rebuda amb reticències per la base (alimentades per part de la coalició dominant). El fet que el congrés opti per no donar el vist-i-plau a la candidatura unitària ja pot considerar-se un primer indicatiu favorable als qui promouen la confrontació per clarificar el pes de cada facció. La confirmació definitiva arriba amb els resultats de les votacions on el grup de Duran venç clarament sobre el de Rigol.

⁸⁰⁹ Donades les característiques del conflicte, la inclusió com a membres nats d'aquests dos grups fa pensar en un pacte per mantenir l'equilibri intern: la presència dels dirigents territorials es compensa amb la dels consellers del Govern.

La direcció sorgida del XIè congrés i encapçalada per Josep A. Duran aprofita la força de la seva victòria per a impulsar una reforma organitzativa comparable a la de 1980. Com llavors, el problema de fons és el reforçament de la direcció orgànica. Per tal de garantir el seu èxit, promou un ampli acord a nivell de tota la coalició dominant. Les propostes més emblemàtiques d'aquesta reforma són el nomenament del president del consell nacional com a president del partit⁸¹⁰, el canvi de nom del president del comitè de govern pel de secretari general, la celebració de congressos bianuals⁸¹¹, i un canvi en el mètode d'elecció dels consellers nacionals⁸¹². Durant les negociacions, la manca d'acord en alguns punts obliguen a retirar les modificacions al consell nacional, la resta de reformes aconsegueixen tirar endavant.

El problema és que mentre Duran busca l'acord en el moment d'impulsar les reformes en l'estructura no, sembla impulsar-lo, en canvi, en la composició de la nova direcció. La confecció no pactada de la llista del comitè de govern comporta l'animadversió de la facció Rigol que, sense presentar candidatura alternativa, aprofita el rebuig que generen les reformes més simbòliques per a saltar-se els pactes i promoure'n la seva derrota, donant així un *toc d'atenció* al comportament de Duran⁸¹³. Després d'un llarg debat en el que els principals líders de la facció contrària intervenen per defensar el manteniment del *status quo*⁸¹⁴, el congrés només decideix admetre la regulació de la figura del president del partit⁸¹⁵.

Però a banda d'aquestes qüestions de contingut més simbòlic, el cert és que el congrés aprova importants reformes de fons: 1) Es regula el funcionament dels òrgans locals, es crea un nou nivell, el comarcal, i es revisa el del nivell intercomarcal per tal

⁸¹⁰ Recordi's que aquesta proposta va intentar aprovar-se l'any 1980 (IXè congrés) però fou derrotada.

⁸¹¹ En el IXè congrés de 1980 i en el XIè de 1982 també foren rebutjades mocions en aquest sentit.

⁸¹² Segons l'Avui (6-12-83: 9), el canvi consistiria en que l'elecció d'una part dels consellers nacionals per part de les intercomarcals i una altra part pel Congrés. Aquest canvi, en cas d'haver estat acceptat, hagués alterat profundament el poder dels diferents dirigents territorials.

⁸¹³ Segons el Periódico (13-12-83) Duran "denunció el rompimiento del acuerdo a que se había llegado para establecer modificaciones en los estatutos". De la mateixa forma s'expressa Narcís Oliveras (president de la comissió de reforma dels estatuts) "todo había sido consensuado antes del congreso, salvo una modificación estatutaria que precisamente fue retirada para no perjudicar el amplio acuerdo sobre lo demas" (El País, 13-12-83: 21). De tota manera, Rigol afirma, sobre aquesta qüestió que "este resultado obliga a abrir un paréntesis de reflexión y antes de hacer reformas en el partido, se deberán tener en cuenta todas las tendencias del mismo" (El Correo Catalán, 12-12-83:4).

⁸¹⁴ Xicoy intervé per afirmar que es vol "sustituir la dirección colegiada del partido por la figura del líder" (El País 12-12-83: 19) o Rigol per sostenir que "el debate es un símbolo de cómo entienden el partido las dos partes en disputa. Hay gente que va a servir al cargo y otros que se sirven de él" (El Periódico, 12-12-83).

⁸¹⁵ Això serveix a la premsa per a titular "La modernización Duran Lleida, frenada en seco" o "Duran i Lleida sufre su primer revés en UDC" (El Periódico, 12-12-83) o "El congrés o de Unió Democràtica rechaza la figura de secretario General del partido" (El País, 12-12-83: 19).

de fer-lo més homogeni⁸¹⁶. També s'aprofita per fer un pas més en la professionalització d'aquest nivell incorporant com a membres nats a tots els càrrecs públics. 2) Es dota de més poder al comitè de govern cedint-li l'administració de la Caixa General del partit, que fins llavors era en mans del consell nacional⁸¹⁷, però es limita la seva capacitat per renovar-se⁸¹⁸. 3) Es realitzen alguns canvis en el procediment d'afiliació i delegació del vot: presentació per dos afiliats (art. 4), període de sis mesos fins a ser elegible i elegit (art. 6), modificació de les regles de delegació (art. 43). Tot i la inestabilitat interna (o precisament per això), les reformes impulsades l'any 1983 aconsegueixen mantenir-se inalterables fins l'any 1987.

Una de les ocasions més importants per a decantar la balança en mans de la direcció orgànica i acabar amb el conflicte arriba l'any 1984 amb les eleccions al Parlament de Catalunya. Com hem vist, en l'elaboració de les llistes bona part del grup parlamentari s'inclina ja clarament del costat de la direcció orgànica. La millor mostra d'això la constitueix l'elecció de Ferran Camps, un home estretament vinculat al grup de Duran, com a portaveu adjunt al Parlament. Per acabar de decantar el poder és necessari, però, que també la direcció orgànica pugui influir de manera determinant en el nomenament dels consellers, col·locant-hi partidaris de reforçar la identitat d'UDC. La presència d'algú com Concepció Ferrer en el Govern de la Generalitat podria suposar un pas fonamental en aquest sentit. Però un reforçament d'aquest tipus incomoda també a CDC, que recela de que Unió pugui tenir un perfil propi dins de la coalició. La impossibilitat de canviar aquesta situació és el que condueix a la divisió de la fracció majoritària i, també, a un nou intent d'alinejar els alts càrrecs i membres del govern per recuperar part del poder perdut. És a dir, a nous conflictes com els que s'enregistren en el XIIIè congrés (1984).

Al llarg de 1985 sembla que es fa efectiu un important canvi derivat de la modificació estatutària de 1982: la centralització per part de la seu central del cobrament dels rebuts dels afiliats. Sembla que aquesta mesura, juntament amb la proposta d'un augment de quotes causa malestar entre les organitzacions de base, raó que pot explicar el vot de càstig a la gestió econòmica en el XIVè congrés (1985). La votació

⁸¹⁶ Modificacions dels articles 32, 33, 34 i 37 (Estatuts de 1983). Fins llavors cada intercomarcals era autònoma per regular el funcionament dels seus òrgans locals.

⁸¹⁷ El consell nacional només es queda amb la potestat d'aprovar els pressupostos, un cop cada any. Per fiscalitzar el Comitè de Govern en aquestes qüestions, el consell nacional, juntament amb representació de cada una de les executives intercomarcals creen una comissió econòmica (art. 24).

⁸¹⁸ En previsió de que durant les pròximes eleccions al Parlament de Catalunya pugui repetir-se una situació com la de 1980 (amb algunes dimissions dins del comitè de govern) els estatuts preveuen que quan hi hagin 7 baixes s'hagi de convocar congrés per renovar la direcció (Art. 27)

sobre l'informe de rendició de comptes és del 61% d'abstencions i només el 39% dels vots a favor⁸¹⁹.

El cert és, però, que mentre no es produeixin canvis significatius en l'equilibri de poders, la situació de divisió i d'inestabilitat sembla condemnada a no poder-se resoldre. No cal dir que d'aquesta divisió qui en treu més partit, per la via indirecta és CDC i, en especial, Jordi Pujol. Ara bé, totes aquestes circumstàncies comencen a canviar amb el progressiu allunyament entre Rigol i Pujol. La destitució del primer, el desembre de 1985 marca en aquest sentit un canvi substancial en l'equilibri de poders entre govern i partit. Això és el que analitzarem en el proper capítol.

Institucions i territoris en la direcció del partit.

En l'anterior apartat hem analitzat la divisió interna a partir de la lluita entre diferents òrgans pel control del partit. Una manera complementària d'entendre quin paper juguen alguns d'aquests òrgans consisteix en analitzar la seva presència numèrica en la direcció del partit. Analitzar, per exemple, el pes dels càrrecs institucionals o de la presència territorial dins dels òrgans de direcció és també una altra manera d'acostar-se als equilibris interns de poder i, per tant, al seu organigrama.

Destaca, al llarg de tot el període entre 1982 i 1985 (Taula 5.21) la presència de membres sense càrrecs institucionals dins del comitè de govern. Les disposicions dels estatuts semblen garantir que un mínim del 40% dels membres de la direcció no ocupen càrrecs de representació institucional. Aquesta presència és més notable els anys 1983⁸²⁰ i 1984⁸²¹ i menor l'any 1982⁸²² i 1985⁸²³. Des del punt de vista

⁸¹⁹ (*Acta del XIVè congrés d'UDC. p. 11.* Documents del XIVè congrés. Arxiu Històric d'UDC). És evident que aquesta és la notícia de la que el dia següent es fa ressò tota la premsa. "Fuerte voto de castigo a la dirección de Unió" diu El País (25-11-85: 22); "Importante voto de censura al informe de la comisión de gobierno saliente" subtitula La Vanguardia (25-11-85: 17), etc.

⁸²⁰ En el XIè congrés de 1982 podem distingir dins del comitè de govern la presència de càrrecs de diversos tipus: 1) Membres del Govern i alts càrrecs: J. Rigol, I. Joaniquet; 2) Parlamentaris: C. Ferrer, F. Camps, J. Duran, L. Cuatrecasas; 3) Regidors: F. Borrell, JI. Thió, F. Guasch; 4) Sense càrrecs: JM. Capdevila, S. Martínez Saurí, I. Farreres, JA. Codina, D. Sesmilo, J. Moreso.

⁸²¹ L'any 1983, la composició del comitè de govern deixa un cert marge per a previsibles accessos de part dels seus membres a càrrecs públics per raó de les eleccions al Parlament de 1984. És per aquesta raó que hi ha més membres sense càrrecs institucionals i menys parlamentaris que en l'anterior comitè de govern. Aquests són: 1) Govern i alts càrrecs: A. Bassols i I. Joaniquet; 2) Parlamentaris: F. Camps, J. Duran, L. Cuatrecasas; 3) Diputats provincials: JI. Thió, V. Peiró; 5) Sense càrrecs: JA. Codina, I. Farreras, S. Martínez Saurí, D. Sesmilo, E. Vila, M. Serrallonga, L. Alegre i JM. Capdevila.

⁸²² El comitè de govern escollit en el XIIIè congrés, celebrat l'any 1984 queda constituït, segons la seva procedència institucional per: 1) Govern i alts càrrecs: J. Rigol, A. Castella 2) Parlamentaris: C. Ferrer, A. Dalmau, Narcís Oliveras; 3) Regidors: J. Casas, 4) Sense càrrecs: L. Alegre, JA. Codina, G. Coll i Vinent, JM. Llovet, L. Mercader, R. Orozco, D. Rubinat, JM. Servitge, E. Vendrell i Aubach.

institucional, el grup més nombrós el representa el dels parlamentaris. Ja hem assenyalat més amunt la manca d'una posició definida dels parlamentaris en el conflicte que divideix a la coalició dominant. Aquest fet treu pes polític a la seva presència dins del comitè de govern. En canvi, la presència constant de dos representants del govern és més il·lustrativa del pes d'aquest dins de la direcció. Finalment, la presència dels regidors és clarament accidental i fruit dels compromisos del moment.

Taula 5.21. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1982-1985).

Congrés	1982		1983		1984		1985	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Representació								
Govern	2	13,3	2	13,3	2	13,3	2	13,3
Parlamentaris	4	26,7	5	33,3	3	20	5	33,3
Regidors	3	20	0	0	1	6,7	2	13,3
Sub total	9	60	7	46,7	6	40	9	60
Sense Càrrec.	6	40	8	53,3	9	60	6	40
Barcelona	9	60	11	73,3	7	46,7	7	46,7
Barcelona-Com	1	6,7	2	13,3	3	20	4	26,7
Girona	2	13,3	1	6,7	2	13,3	2	13,3
Lleida	2	13,3	1	6,7	1	6,7	1	6,7
Tarragona	0	0	0	0	2	13,3	1	6,7
Terres d'Ebre	1	6,7	0	0	0	0	0	0
Total (n)	15	100	15	100	15	100	15	100

Font: Elaboració Pròpia.

Nota: Contem com a Parlamentaris: Els diputats al Parlament de Catalunya, els de les Corts Generals i els Diputats provincials. Contem com a regidors: Regidors i alcaldes. Contem com a membres del Govern: Els consellers i els alts càrrecs (secretaris generals i directors generals). Contem com a membres sense càrrec aquells dels que no ens consta que el tinguin a les institucions, encara que (en alguns casos) puguin ser alliberats del partit.

Des del punt de vista de la representació territorial cal destacar que tret de Tarragona i les Terres de l'Ebre en tots els comitè de govern, sigui quin sigui el president que l'encapçala, hi ha presència de representants territorials. De tota manera, el pes de Barcelona dins de la direcció és clarament desproporcionat respecte al conjunt, arribant a assolir, l'any 1983, més del 70% del total de l'executiva⁸²⁴. Destaca també el progressiu creixement de Barcelona-comarques dins de la direcció que passa del 7% de 1982⁸²⁵ a al 27% de 1985⁸²⁶. La importància del pes territorial és clara en especial

⁸²³ El comitè de govern de 1985 queda compostat, segons el lloc institucional que ocupen els diferents integrants de la candidatura: 1) Govern i alts càrrecs: J. Carreras, A. Castella; 2) Parlamentaris: C. Ferrer, F. Camps, F. Pont, L. Cuatrecasas, N. Oliveras. 3) Alcaldes i Regidors: E. Vila, J. Casas; 4) Sense càrrecs: L. Mercader, M. Vila d'Abadal, JA. Codina, J. Doy, L. Alegre, F. Armengol.

⁸²⁴ La distribució territorial el comitè de govern de 1983 és la següent: 1) Per Barcelona Ciutat: A. Bassols, I. Joaniquet, F. Camps, L. Cuatrecasas, JI. Thió, JA. Codina, I. Farreras, D. Sesmilo, E. Vila, L. Alegre, M. Serrallonga; 2) Per Barcelona comarques: V. Peiró, S. Martínez Saurí; 3) Per Girona: JM. Capdevila; 4) Per Lleida: J. Duran.

⁸²⁵ Segons la seva adscripció territorial els membres del comitè de govern de 1982 queden distribuïts de la següent manera: 1) Per Barcelona ciutat: F. Borrell, JI. Thió, I. Joaniquet, J. Rigol, F. Camps, I. Farreres,

els anys on la divisió és més clara dins del comitè de govern (1982 i 1984⁸²⁷). En aquests anys, la presència de representants territorials de fora de la província de Barcelona és més gran que en la resta.

Taula 5.22. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts.

<i>Congrés</i>	1982		1983		1984		1985	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
<i>Membres Nats</i>								
C. de Govern	15	12,4	15	12	15	11,3	15	11,3
Parlamentaris ¹	18	14,9	22	17,6	30	22,6	30	22,6
Consellers ²	3	2,5	3	2,4	3	2,3	3	2,3
Pts. intercomarcals ²	6	5	6	4,8	6	4,5	6	4,5
S.G / Gerent	1	0,8	1	0,8	1	0,8	1	0,8
Pt. Com. Econòmica	1	0,8	1	0,8	1	0,8	1	0,8
<i>Sub Total</i>	44	36,4	48	38,4	56	42,1	56	42,1
<i>Membres Elegits</i>								
BCN-Ciutat	25	20,7	25	20	25	18,8	25	18,8
BCN-Comarques	19	15,7	19	15,2	19	14,3	19	14,3
Girona	9	7,4	9	7,2	9	6,8	9	6,8
Lleida	9	7,4	9	7,2	9	6,8	9	6,8
Tarragona	6	5	6	4,8	6	4,5	6	4,5
Terres d'Ebre	3	2,5	3	2,4	3	2,3	3	2,3
UJDCC	3	2,5	3	2,4	3	2,3	3	2,3
UTDCC	3	2,5	3	2,4	3	2,3	3	2,3
<i>Sub Total</i>	77	63,6	77	61,6	77	57,9	77	57,9
Total (n)	121	100	125	100	133	100	133	100

Font: Elaboració Pròpia.

1. Contem com a Parlamentaris els Diputats al Parlament, a les Corts Generals i Diputats Provincials. Donat que, a més, un parlamentari pot ser o bé membre del consell nacional o del comitè de govern, la present taula és una estimació de la situació màxima que es pogués donar segons els estatuts.

2. A partir dels estatuts de 1982 els consellers del Govern i els presidents intercomarcals són membres nats del consell nacional.

És especialment interessant comparar les dades que hem presentat fins ara amb les del màxim òrgan de direcció del partit entre congressos. El caràcter representatiu del consell nacional (Taula 5.22) ens mostra el pes que també hi juguen els parlamentaris, que representen unes proporcions sobre el total bastant equivalents a les del comitè de govern. Ara bé, com ja hem dit, el fet que els parlamentaris no estiguin clarament alineats amb un o altre grup treu pes polític a la seva força numèrica. L'altra característica que cal destacar és l'extremada sobrerrepresentació de Barcelona i la

JA. Codina, D. Sesmllo, L. Cuatrecasas; 2) Per Barcelona comarques: S. Martínez Saurí; 3) Per Girona: C. Ferrer, JM. Capdevila; 4) Per Lleida: F. Guasch i JA. Duran; 5) Per Terres de l'Ebre: J. Moreso.

⁸²⁶ Territorialment, la composició de l'executiva de 1985 queda distribuïda: 1) Per Barcelona ciutat: J. Carreras, A. Castella, F. Camps, L. Cuatrecasas, E. Vila, JA. Codina, L. Alegre; 2) Per Barcelona comarques: F. Pont, J. Casas, M. Vila d'Abadal, J. Doy; 3) Per Girona: C. Ferrer, N. Oliveras; 4) Per Lleida: F. Armengol; 5) Per Tarragona: L. Mercader.

⁸²⁷ La distribució territorial de l'executiva elegida l'any 1984 queda composta de la següent manera: 1) Per Barcelona ciutat: J. Rigol, A. Castella, L. Alegre, JA. Codina, G. Coll i Vinent, R. Orozco, JM. Llovet; 2) Per Barcelona comarques: A. Dalmau, J. Casas, JM. Servitge; Per Girona: C. Ferrer, N. Oliveras; Per Lleida: D. Rubinat; Per Tarragona: E. Vendrell i Aubach i L. Mercader.

seva àrea dins del comitè de govern. Les dades del consell nacional, on la representació es realitza en base al pes de l'afiliació mostren com el pes de Barcelona i Barcelona-comarques és clarament inferior al que indica la seva presència en l'executiva.

1.4. La disputa pel liderat.

Darrera de les divisions entorn de la línia política, de la manera d'entendre les relacions amb CDC i de la necessitat de definir el poder entre la direcció orgànica i la institucional (que veurem més endavant) s'hi amaga, també, una evident confrontació pel liderat. Sense tenir present aquesta dimensió, és clar que cap dels conflictes abans esmentant té plenament sentit.

Des de finals de 1980, i especialment a partir de 1982, cada cop és més patent que va configurant-se dins del partit una nova generació de dirigents del qual han de sortir els futurs líders. Molts dels membres d'aquesta nova fornada (Duran, Rigol, Ferrer) tenen menys de quaranta anys i han anat assentat prèviament la seva ascendència com a líders en els seus respectius territoris: Duran a Lleida i dins de la Unió de Joves; Rigol a Barcelona i Concepció Ferrer a Girona. Tan bon punt aquests dirigents assoleixen llocs de responsabilitat pública (Duran i Ferrer com a parlamentaris, Rigol com a conseller), intentaran fer el pas següent: utilitzar la seva posició per alçar-se amb el liderat de tot el partit.

Taula 5.23. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen.

	PT. CN	PT. CDG	PT PC.	Port. PC	Port. CG	Port. BCN	Consellers
1982	M. Coll	J. Duran		J. Pibernat	Ll. Cuatrecasas	F. Borrell	M. Coll J. Rigol I. Gispert
1983					J. Xicoy		M. Coll J. Rigol A. Bassols
1984		C. Ferrer	M. Coll	F. Camps			J. Rigol A. Bassols O. Badia
1985							

Font: Elaboració pròpia. El sombrejat indica l'últim canvi i la línia discontinua la fi de mandat.

Els consellers són els del govern posterior a les eleccions.

Llegenda: PT. CN: President del consell nacional; PT. CDG: President del comitè de govern; Port. PC: Portaveu d'UDC al Parlament de Catalunya; Prot. CG: Portaveu d'UDC al Congrés dels Diputats; Port. BCN: Portaveu d'UDC a l'Ajuntament de Barcelona; Consellers: Consellers de la Generalitat. PT. PC: President del Parlament de Catalunya.

Degut a que el conflicte es dirimeix en clau de futur, una part de dirigents amb una determinada edat queden, a poc a poc, fora d'aquesta cursa. Per aquesta raó Francesc Borrell, que ha estat el líder de la facció més partidària de reforçar la identitat d'UDC és substituït al capdavant d'aquest grup per Josep Duran i Concepció Ferrer, tots dos més joves. I per la mateixa raó homes com Llibert Cuatrecasas i Joaquim Pibernat també passen a un segon pla per a ser encapçalats per Joan Rigol⁸²⁸.

Un cas més complex és el de Joaquim Xicoy, que des de la presidència del comitè de govern ha intentat durant els anys 1980 i 1981 una política d'equilibri entre les dues neixents sensibilitats. La crisi oberta de 1982 suposa la fi de la seva política i, per tant, el seu relleu dins de la direcció. A partir de 1982, Xicoy tendeix a alinear-se amb els plantejaments de Rigol.

El camí per aconseguir imposar-se en el liderat passa, des de 1980, pel control de les dues fonts principals de poder intern: l'estructura del partit i l'administració. És clar, en aquest sentit, que qui abans les controli totes dues decantarà el liderat al seu favor. Però a diferència del que passa a CDC, on és clar que el liderat de Pujol serveix per a dirimir els conflictes que puguin aparèixer entre totes dues, aquest no és el cas d'UDC. Com hem vist, des de 1980 el mapa de poder intern es fonamenta en un precari equilibri entre totes dues *cares del partit*⁸²⁹. La manca d'un liderat fort que serveixi per a agrupar-les fa que totes dues treballin de manera autònoma i que des d'una sigui difícil arribar a controlar a l'altra perquè tant el partit com l'administració disposen d'un cert control sobre importants zones d'incertesa com les relacions amb l'entorn, el control sobre alguns incentius selectius, o la comunicació. Aquesta indeterminació no és greu quan els conflictes són menors, però sí quan cal decidir aspectes vitals com la política d'aliances que és el que cal dirimir a partir de 1982.

Des del moment en que esclati la confrontació interna, la relativa autonomia de totes dues instàncies es convertirà en un pols més o menys evident entre uns i altres per intentar controlar espais de poder. Joan Rigol intenta aconseguir el màxim d'influència dins de la direcció orgànica, Duran i Concepció Ferrer intenten aconseguir que sigui el partit qui nomeni els càrrecs en el govern. En aquest sentit cal remarcar les dificultats d'uns i altres per guanyar influència en el terreny contrari: Duran fracassa en intentar situar a Concepció Ferrer en el govern de la Generalitat, mentre Rigol també ho fa cada cop que intenta disputar obertament la direcció del partit a Duran o Ferrer. És

⁸²⁸ A banda del fet que Rigol sigui conseller.

⁸²⁹ L'expressió és de Katz i Mair (1993) recuperant un concepte ja utilitzat per Avril (1990).

precisament aquesta impossibilitat el que explica, en darrer terme, la continuïtat d'un enfrontament que no sembla tenir resolució possible en un o altre sentit. Els intents de Concepció Ferrer d'obrir vies alternatives per a resoldre el conflicte en base a la concòrdia i un cert equilibri de poder intern no arriben tampoc molt lluny. No és fins que Joan Rigol deixi la Generalitat, el desembre de 1985, que comença a obrir-se una via de solució al conflicte intern.

2. Les divisions entorn de la línia política.

Les dificultats de la direcció d'Unió Democràtica per remarcar la seva identitat i capacitat d'influència dins CiU s'acaben de sobte a partir de les eleccions generals de 1982. La importància d'UDC en el nou mapa polític espanyol i català que surt d'aquestes eleccions permet que el partit guanyi un protagonisme molt superior a la seva força parlamentària. Aquesta situació resol també fàcilment la orientació que ha de prendre l'estratègia del partit, que des d'ara i mentre es mantinguin els dilemes entorn de la política d'aliances és clarament *vote-seeking*.

Ara bé, és precisament la nova importància del partit, sumada a la situació d'equilibri intern de poders el dificulta que la direcció pugui definir una línia política que sigui acceptada per tota la coalició dominant. La manca d'una autoritat clara dins del partit permet que fàcilment apareguin discrepàncies sobre la línia política que es segueix. Discrepàncies que, a més, van adreçades a debilitar a la direcció orgànica.

Així, la possibilitat d'arribar a acords polítics, especialment amb CC-UCD forma part de les especulacions prèvies al precongrés de 1982⁸³⁰. Però és la idea d'establir relacions polítiques amb el *Partido Demócrata Popular* (PDP, d'ideologia democristiana), que per llavors és en l'aliança amb l'AP de Fraga el que crea més expectatives i recels dins d'Unió⁸³¹. Expectatives, cal recordar-ho, que entren en contradicció amb els plantejaments de Miquel Roca d'impulsar la reconstrucció del centre però des de plantejaments liberals i reformistes, no democristians.

D'altra banda, cal recordar que dins d'UDC cada cop creix més el descontentament intern degut a la manca d'influència del partit dins de CiU fet que, en part, s'atribueix a la incapacitat de la direcció orgànica. La immediata campanya electoral de les

⁸³⁰ "Cañellas, a un paso de regresar a Unió" (El Periódico, 24-11-82).

⁸³¹ "La Alianza con el PDP, baza política de Unió" (La Vanguardia, 30-11-82: 12). Segons explica El País, una delegació va anar al congrés constituent del PDP a Madrid i una altra va entrevistar-se amb Landelino Lavilla l'estiu de 1982 (El País, 22-11-82).

eleccions a Corts Generals de 1982 és, en aquest sentit, un dels darrers exponents d'aquest descontentament⁸³². Però també ho és per la direcció orgànica el fet que, pocs dies després de les eleccions generals sigui Rigol i no el president del comitè de govern (Joaquim Xicoy) qui assisteixi a les deliberacions del secretariat permanent de CDC per decidir la política d'aliances⁸³³. Tot plegat sembla donar la raó als partidaris, dins de la direcció, de reforçar la identitat del partit i de reclamar, públicament, més influència dins de CDC⁸³⁴.

Així doncs, a pocs dies de començar el XIè congrés (1982) els temes centrals de debat són: 1) la voluntat de revisar les relacions amb CDC; 2) i l'oportunitat i condicions per l'establiment o no de relacions polítiques (PDP) de cara a reconstruir el centre polític espanyol són. Però, com hem dit, no és tan clar que la divisió d'opinions que provoquen aquests temes dins del partit permetin mantenir la precària unitat de la coalició dominant aconseguida al Xè congrés de 1981. Quan dies abans del XIè congrés (1982) es fan públiques les discrepàncies i la divisió interna dins del partit, la notícia no representa ja cap novetat.

El conflicte esclata, com ja hem vist, per una presumpta implicació de l'*Opus Dei* en una operació que sembla tenir per objectius separar a UDC del pacte amb CDC i acostar-la a una aliança amb el PDP. En aquesta suposada operació hi ha directament implicada part de la direcció orgànica del partit, en especial el grup més partidari de defensar la identitat d'UDC dins CiU. Tot i que aquest sector nega que la redefinició de les relacions amb CDC sigui per trencar la coalició⁸³⁵, i que hi hagi qualsevol voluntat de pacte amb el PDP mentre no es donin determinades condicions⁸³⁶, el cert és que la seva aparició serveix per a dividir a la coalició dominant en dues faccions enfrontades. Des de la direcció orgànica s'acusa, per exemple, als membres de la facció contrària de voler *sucursalitzar* Unió a CDC. Cal remarcar, tanmateix, que tot el debat gira entorn de la política d'aliances i que, tant una facció com l'altra, semblen d'acord en que la prioritat estratègica del moment és orientada a captar més vots (vote-seeking).

⁸³² (*Campanya electoral per a les eleccions generals del 82*. Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC).

⁸³³ Avui 3-11-82: 5.

⁸³⁴ Recordem que fins el congrés de 1981 no es fan públiques les discrepàncies i malestar d'UDC amb el compliment dels pactes per part de CDC.

⁸³⁵ "La coalició amb CDC és inqüestionable" diu Concepció Ferrer a l'Avui (26-11-82: 5).

⁸³⁶ Les condicions són les marcades pel congrés de 1981. Com explica Ferrer: "no sólo no se han producido contactos, sino que además, no tienen sentido al estar el PDP aliado con AP. Para que se puedan producir contactos (...) deben darse cuatro condiciones: la decisión del Consejo nacional de Unió; la defensa del hecho nacional catalán; la defensa de la ideología democristiana; y todo ellos sin dejar nunca de lado la relación con CiU, sino, al contrario, robusteciendo esta coalición" (La Vanguardia, 3-12-82: 12).

Davant de l'espiral de tensió, diferents membres de la direcció impulsen la recerca d'un acord entre els diferents integrants de la coalició dominant. Per això, i amb la finalitat de buscar una candidatura única a la direcció es promou, des del comitè de govern, una reorientació del debat: D'una banda s'assegura que en cap moment s'està considerant trencar el pacte amb CDC⁸³⁷; de l'altra, es marquen distàncies respecte a qualsevol acostament al PDP tot i reconèixer l'oportunitat de participar en la reconstrucció del centre polític espanyol⁸³⁸. Des de finals de novembre i fins la celebració del XIè congrés són diversos els membres de la direcció que fan declaracions en aquest sentit⁸³⁹.

Aquesta és, també, la línia que segueix la rendició de comptes del comitè de govern que, en aquesta ocasió, presenta personalment Joaquim Xicoy. En el seu informe, Xicoy parla de la política d'aliances al Parlament de Catalunya per negar, com ja va fer públic la direcció del partit, qualsevol possibilitat de pacte amb els socialistes⁸⁴⁰. També aprofita per traslladar tota possible responsabilitat d'una eventual caiguda del Govern de la Generalitat a la manca de recolzament de CC-UCD i el CDS, que per aquestes dates estan demanant la seva incorporació. Però les dues parts més substancials de l'informe són les que fan referència a CDC i al PDP. En aquestes qüestions Xicoy intervé segons l'acordat per tal d'afavorir la candidatura unitària: Parla de la necessitat de mantenir la identitat d'UDC dins CiU, millorant però el marc de relacions amb CDC⁸⁴¹. I, alhora, demana la creació d'una alternativa de centre d'orientació democristiana però rebutjant que ni el PSOE ni AP puguin servir d'aliats. Tot i mantenir-se dins dels termes acceptats per les dues parts, en la votació de la

⁸³⁷ Com hem dit, Ferrer fa unes declaracions dient que "és cert que jo sempre he defensat que Unió afermi la seva personalitat, però en el si de la coalició" (Avui, 26-11-82: 5).

⁸³⁸ Xicoy, intentant moderar el debat diu "Necesitamos un *partenaire* en Madrid, pero hay que dar tiempo al tiempo. De momento, las figuras democristianas (...) se han quemado y seria una imprudencia que nosotros tomáramos una iniciativa en este sentido. Hay que esperar que los demócratacristianos del resto del Estado se organicen" i sobre el PDP "Han empezado mal, al aliarse con Alianza Popular tienen un vicio de origen y aún han de demostrar que son soberanos" (El Correo Catalán, 26-11-82).

⁸³⁹ Xicoy i Borrell compareixen conjuntament "Sólo una minoría de UDC quiere revisar la coalición con Convergencia" El Correo Catalán, 26-11-82). També ho fan Concepció Ferrer i Joan Rigol ("Dirigentes de Unió reafirmen la solidesa de la coalició con CDC" La Vanguardia 3-12-82: 12). De Coll Alentorn ("Una voladura controlada de CiU, denunciada por Coll" El Periódico, 4-11-82: 14) o de Thió i Camps ("Els dirigents d'Unió no es plantegen revisar el pacte amb CDC" (Avui, 8-12-82).

⁸⁴⁰ "Xicoy dice que es mejor una derrota del Gobierno de CiU antes que un pacto con el PSC" (El País, 12-12-82: 23). "Unió prefereix la oposició abans que pactar con el PSC" (El Periódico, 12-12-82: 15)

⁸⁴¹ "CDC no s'enriqueix del que UDC vol i pot aportar a la coalició" (Diari de Barcelona, 12-12-82: 9). També a La Vanguardia s'afirma: "La posibilidad de subsistir pasa por hacer una política diferente que hasta ahora. El día que no tengamos posibilidad de hacer una política diferente que la de nuestra alianza con CDC, será necesaria la fusión. Pero Unió debe mantener su identidad" (La Vanguardia, 12-12-82: 6).

rendició de comptes Xicoy obté un notable vot de càstig que pot explicar-se per la manca de pacte en l'elaboració de la candidatura unitària⁸⁴².

Mentre s'elaboren les noves candidatures, es sotmeten al congrés diverses mocions, les més importants de les quals són dues: La primera, és la moció que demana la convocatòria d'una conferència per revisar els termes del pacte amb CDC. Aquesta moció, que ja ha estat públicament desautoritzada per la direcció és clarament derrotada⁸⁴³. La segona moció és presentada per Llibert Cuatrecasas i va una mica més enllà del pactat inicialment. Cuatrecasas reclama refusar qualsevol aliança al marge de CDC, especialment a nivell espanyol (en referència al PDP)⁸⁴⁴. L'àmplia victòria dels partidaris d'aquesta opció dóna compte de les reticències que hi ha dins del partit a una opció d'aquest tipus i suposa, en termes pràctics, un pas enrera respecte a la línia fixada en el Xè congrés de l'any 1981, on la posició del partit era buscar acords sota un seguit de condicions⁸⁴⁵.

Si bé el signe de les mocions al congrés ja indica part dels plantejaments de cada grup, el cert és que la crisi de la candidatura única permet mostrar-los obertament. Les intervencions de Duran i Rigol com a representants dels dos sectors, però especialment la de Duran, serveix per a que quedi en evidència que la crisi es deu, a part de la dificultat de composició de la candidatura, a les diferents concepcions de com han s'ha d'aplicar el pacte amb CDC⁸⁴⁶. Plantejaments semblants són exposats en la presentació de les respectives candidatures al comitè de govern. Francesc Borrell explica que la intenció de la seva candidatura passa per demanar més protagonisme per a Unió dins CiU, però sense necessitat de replantejar el pacte ni,

⁸⁴² Xicoy obté un 69% de vots favorables, un 11% en contra i un 20% d'abstencions. (*Acta del XIè congrés d'UDC* p.3. Documents del XIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

⁸⁴³ "Se consideró que perder la revisión era demasiado ambiguo y por ello fue derrotada" (La Vanguardia, 13-12-82: 10).. La moció obté el 67% dels vots en contra. (*Acta del XIè congrés d'UDC*, p. 8. Documents del XIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

⁸⁴⁴ Segons La Vanguardia (13-12-82: 10) "Unió no accepta ninguna otra fórmula de alianza política que la posible en el espacio nacionalista, en el cual considera que la mas coherente y la que hay que potenciar es la actual del pacto permanente con CDC a través de la coalición CiU" i "Unió se reafirma en su voluntad de mantener, por encima de todo su total independencia política, sin aceptar fórmulas de federación o confederación más o menos disfrazadas que la pudiesen restringir".

⁸⁴⁵ La moció de Cuatrecasas només obté, *en contra*, 24 abstencions (*Acta del XIè congrés d'UDC*, p. 8. Documents del XIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

⁸⁴⁶ Segons Nova Veu: "Rigol parlà de la importància del pacte amb Convergència i de la seva necessitat com a nucli fonamental del catalanisme. Però el punt de discrepància continuava fosc fins que Duran explicà que les diferències no venien pas de l'existència del pacte, que el seu grup considerava imprescindible, sinó per les maneres com s'aplicava: perquè els òrgans de col·laboració no funcionaven degudament i Unió no participava com corresponia en els plantejaments i perquè el nom i la personalitat d'Unió quedaven apagats" (Nova Veu, 111: 6)

molt menys, arribar a la ruptura⁸⁴⁷. La candidatura presentada per Joaquim Pibernat pretén capitalitzar l'èxit de la moció presentada per Llibert Cuatrecasas i fa d'aquesta l'eix central del seu programa⁸⁴⁸.

Així doncs, com que tant un grup com l'altre marquen, de moment, distàncies respecte al PDP, la qüestió central que dirimeix el vot (a banda del carisma dels seus integrants) és, sens dubte la valoració del pacte amb CDC. En aquest sentit, la manca d'una reclamació explícita per part del grup de Rigol i Pibernat de més reconeixement dins CiU és, segurament, el que decanta la balança en contra seva⁸⁴⁹. Aquesta posició no exclou que, immediatament després del Congrés, Duran ja insinuï de nou la necessitat d'*acostar-se* al PDP⁸⁵⁰.

A banda de les eleccions municipals, al llarg de 1983 hi ha tres grans qüestions que afecten a l'evolució política d'UDC i que, en part, canvien alguns dels plantejaments de les dues fraccions que es disputen el control del partit. El primer és el llançament en ferm, poc després de les municipals de 1983, del projecte de l'operació reformista. La direcció d'Unió Democràtica mostra des de l'inici un ferm rebuig a participar en el

⁸⁴⁷ La Vanguardia (13-12-82: 10) titula: "Unió Democràtica solicitarà más protagonismo en la coalición electoral que mantiene con CDC" i recull unes declaracions de Duran on afirma: "Que quede muy claro que no lo estamos cuestionando. Lo que deseamos es profundizarlo, no en los porcentajes de representación en las listas, sino en la toma de decisiones". En la seva primera entrevista com a nou president Duran afirma a l'Avui "Volem aprofundir el pacte amb CDC, no trencar-lo"(Avui, 14-12-82: 5).

⁸⁴⁸ Ara bé, l'èmfasi en la defensa de CiU no va acompanyat, en aquesta candidatura, de la manifestació explícita d'augmentar el pes d'Unió. En un comentari de Pibernat a Nova Veu sobre el XIè congrés parla de les diferències entre les dues tendències i afirma "En totes dues s'hi torbaven les característiques de nacionalisme i de democràcia d'inspiració cristiana; però que en el moment actual tenien un ordre de prioritats diferent quant a política catalana, a la política a nivell estatal, a la problemàtica social, familiar, etc." (Nova Veu, 113: 1). I en parlar de les quatre prioritats de la seva facció esmenta com a idea central: "Unió ha de vetllar per definir la seva estratègia política per mantenir-se fidel, per damunt de tot, a l'electorat que l'ha votat reiteradament i ascendent. Davant la possible vertebració en l'àmbit estatal d'una força política demòcrata d'inspiració cristiana, Unió no ha d'acceptar fórmules de federació o de confederació més o menys disfressades que poguessin restringir la seva total independència política" (Nova Veu, 113:1)

⁸⁴⁹ La declaració del nou comitè de govern recull els dos punts en disputa "Dóna ple suport al president Pujol, màxima autoritat de l'autogovern de Catalunya, en el qual continuarà participant de forma solidaria i constructiva (...) reafirma la voluntat de mantenir el pacte amb Convergència, que per altra part mai no ha estat qüestionat, i al mateix temps manifesta el seu propòsit d'afermament de la personalitat d'Unió, amb una clara voluntat d'eixamplar l'espai polític de la coalició" (Nova Veu, 111: 1).

⁸⁵⁰ Declaracions de Duran a El Correo Catalán (14-12-82: 5): "Somos un partido nacionalista por tanto defenderemos los intereses nacionales de Cataluña, desde donde sea. Ahora nos toca hacerlo desde una responsabilidad de gobierno con Jordi Pujol, al que apoyamos totalmente. Por otra parte y como partido demócratacristiano queremos aumentar nuestra presencia en la política española y europea, reforzando los vínculos con el Partido Popular Europeo. En cuanto a CDC, debemos profundizar nuestras relaciones" ... i afegeix "No defendemos nunca la fusión con Convergencia. Unió tiene un contenido ideológico e histórico propio, desde cuyo planteamiento podemos ayudar a revalorizar la coalición". A l'Avui, Duran expressa la convicció que "seria bo que, fora de Catalunya hi hagués una força de centre que trenqués la bipolarització: hi estem a l'aguait i alhora diem que seria bo que aquesta força estatal fos d'ideologia demòcrata-cristiana, com nosaltres" (Avui, 14-12-82: 5).

llançament del *Partido Reformista Democrático* (PRD) de Miquel Roca⁸⁵¹. Aquest rebuig també es compartit, per exemple, pel PNV un altre dels possibles destinataris. Ara bé, el fet que des de CDC s'impulsi més o menys discretament al PRD deixa en una situació delicada els qui, com Cuatrecasas, s'han mostrat partidaris de renunciar a qualsevol acostament polític fora de CDC. Si des de CDC s'aposta unilateralment per una determinada estructuració del centre-dreta espanyol, sembla lícit que també UDC pugui fer el mateix. El problema d'aquest grup és si Unió Democràtica ha d'intervenir en el PRD per mantenir també la unitat amb CDC en la política espanyola, oblidant així el caràcter clarament liberal del projecte; o, per contra, ha de donar prioritat al seu ideari i acostar-se al PDP d'Alzaga amb l'esperança que aquest decideixi trencar un dia amb AP i renunciar a implantar-se a Catalunya.

Si el llançament del *Partido Reformista* sembla donar la raó als qui en el XIè congrés han apostat per no descartar un acostament al PDP, el cert és que l'evolució dels *contactes* amb el PDP sembla desmentir-ho⁸⁵². Al llarg de 1983 no es produeix cap avenç significatiu en les relacions entre el PDP i UDC. La reticència del nucli català del PDP (Folchi, Botanch, etc⁸⁵³) a desaparèixer a Catalunya impedeix qualsevol acord amb UDC que, per la seva banda, supedita qualsevol tipus de pacte a aquesta condició. Tant és així que el mateix 1983, tot i la bona disposició inicial⁸⁵⁴, UDC acaba vetant l'ingrés del PDP a la Internacional DC degut a la manca d'acord sobre la presència a Catalunya⁸⁵⁵. A partir de llavors, les relacions entre tots dos partits passen per un llarg període de distanciament. Entretant, Roca aprofita les tensions entre PDP i Unió per a intentar acostar *imaginativament* el soci de coalició al projecte reformista⁸⁵⁶.

⁸⁵¹ "Unió no anirà amb el partit reformista de Roca" (Avui, 18-5-83: 3). Duran a Nova Veu editorialitza "Unió no ha de participar en l'Operació Roca (Nova Veu, 119: 5).

⁸⁵² Les noves circumstàncies són aprofitades pels partidaris de l'acostament per argumentar sobre les raons d'aquesta estratègia. Concepció Ferrer escriu a Nova Veu: "Cal, doncs, saber captar aquests vots, articular una nova oferta electoral capaç de sintonitzar amb aquest sector de la població que el 8-M preferí quedar-se a casa perquè no se sentia prou identificat amb els plantejaments només nacionalistes de CiU, o perquè tampoc estava d'acord amb el conservadorisme d'AP o el marxisme del PSC-PSOE. (...) Però, per a que aquesta contribució sigui possible cal que ens replantegem el comportament de la coalició, i el paper d'Unió Democràtica al si d'aquesta (...) Ha arribat el moment de desglossar el bloc monolític i compacte que fins ara hem format, i que Unió ha d'aportar al si de la coalició la seva especificitat, ha de fer sentir la seva veu humanista d'inspiració cristiana que abasta horitzons d'universalitat a fi d'obrir les fronteres del catalanisme" (Nova Veu, 119: 3. També Francesc Borrell opina que "ben aviat la nostra via ideològica facilitarà que Catalunya ocupi un lloc destacat a Europa i a l'Estat espanyol" (Nova Veu, 120: 3).

⁸⁵³ Sobre el PDP vegeu Culla (2000: 245 i ss)

⁸⁵⁴ "Unió no se opondrà al ingreso del PDP en la Internacional de la DC" (El País, 25-8-83:13).

⁸⁵⁵ Tot i que el PDP subestima clarament la força d'UDC i el PNB el cert és que el seu vot en contra (i la seva influència) resulten decisius per decantar el resultat, doncs segons El País (15-11-83) "El PDP quedó a solo un voto de los 33 que hubiera necesitado para su homologación internacional".

⁸⁵⁶ Aquesta és, possiblement, la intenció de l'oferta de fusió que Roca adreça a la direcció d'UDC el dia 20 de juny de 1983. Segons explica Antich (1994: 300-1). Roca "propuso la fusión de los dos partidos en base a unas condiciones que sorprendieron a los propios democristianos por cuanto se antojaba una

El tercer aspecte a tenir present és el ràpid procés de desintegració que viu la UCD a partir de la dimissió de Landelino Lavilla el febrer de 1983. A Catalunya, les negociacions per les municipals porten a la integració dels candidats de CC-UCD a les llistes de CiU i Alianza Popular com a independents i, poc després, a la sortida al grup mixt d'Anton Cañellas. Un cop passades les eleccions municipals el gruix dels seguidors de Cañellas, encapçalats per Antoni Castella negocien l'entrada a Unió Democràtica de Catalunya que es fa efectiva la tardor de 1983⁸⁵⁷. Cañellas opta, però, per restar al marge del procés.

Tot i les diferències entre faccions, l'orientació general de tots dos grups continua essent *vote-seeking* al llarg de tot 1983 tret, és clar, del moment de definir les llistes electorals de les eleccions municipals i de cara a les eleccions al Parlament de Catalunya. El conflictiu procés d'elaboració de la llista de Barcelona per la posició que ha d'ocupar Joan Rigol marca en part la intervenció de Duran en presentar l'informe de gestió del comitè de govern sortint davant del XIIè congrés (1983). Duran parla de les dificultats d'elaboració de la llista per les eleccions al Parlament de Catalunya, de la necessitat del pacte amb CDC però també de que UDC hi ha de tenir més pes específic⁸⁵⁸. Però Duran també sosté, per primer cop, la conveniència d'una possible *entesa* entre les dues opcions del centre espanyol que són en curs: l'Operació Roca i el pacte entre els democristians, fet que suposa una novetat en la posició de la direcció d'UDC⁸⁵⁹. Aquesta posició sembla que cada cop compta amb més adeptes dins del partit i és la solució als problemes d'interlocució que genera l'existència de les dues iniciatives per estructurar el centre-dreta espanyol. Això no és obstacle, però, per a que Unió canviï els termes tradicionals de la seva oferta al PDP i que passen per la seva desaparició a Catalunya⁸⁶⁰. La revalidació de la candidatura de Duran, tot i els problemes en l'elecció, garanteix la continuïtat d'aquesta estratègia.

absorción, pero a la inversa, en la que el pez pequeño se comía al grande: la fuerza resultante se llamaría Unió Democràtica de Catalunya, con lo que CDC se disolvía como tal"

⁸⁵⁷ "Democrata cristians centristes entren a Unió Democràtica" (Avui, 22-10-83: 7).

⁸⁵⁸ Segons l'informe "Las conversaciones con CDC fueron muy duras. En ciertos casos el señor Pujol nos pidió disculpas tanto a Coll i Alentorn como a mí por la intransigencia hasta romper el pacto, de miembros de su partido". (El Periódico, 11-12-83); En un article a Nova Veu després del congrés, Duran escriu: "Que Unió ha reviscolat és una realitat difícil d'amagar. Segurament, quin dubte hi ha, la coalició amb Convergència ha estat en aquest sentit, beneficiosa. (...) Però, al mateix temps, evidenciem la necessitat de construir una gran alternativa ideològica a tot el que el canvi significa com a trencament d'un model de societat fonamentat en la dignitat i la llibertat de la persona. (...)". (Nova Veu, 127: 1).

⁸⁵⁹ Segons El Periódico, Duran afirma que "El partido reformista de Roca és *el interlocutor válido que podríamos encontrar en Madrid*. La vertiente liberal que representa la operación Roca *podría ser un complemento para la Democracia Cristiana*." (El Periódico, 11-12-83) i per això titola: "UDC apoyaría la coalición democristiana-liberal".

⁸⁶⁰ "Unió no renúncia a tener un interlocutor válido fuera de Cataluña, que le respete la soberanía. Creo necesario el pacto, pero sin ninguna sumisión" (El País, 12-12-83: 19). Segons La Vanguardia "Duran

Ara bé, paradoxalment, el cert és que el problema fonamental al que Duran ha de fer front l'any 1984 no és en relació amb la política d'aliances sinó amb la gestió dels bons resultats de CiU en les eleccions al Parlament de Catalunya. El relatiu acord respecte a com articular el centre-dreta espanyol no suposa la fi de la divisió interna. Aconseguir el consens en aquest àmbit, les preferències dels principals dirigents polítics del partit és centren en la distribució de les parcel·les de poder. El gir cap a una orientació de tipus *office-seeking* de les estratègies dels principals components de la coalició dominant i la impossibilitat de Duran de satisfer algunes de les aspiracions de membres clau són a la base de l'enfrontament que viu el partit en el XIIIè congrés de 1984.

Pujol aprofita el marge de maniobra que li atorguen les eleccions per oferir unilateralment a ERC un pacte de Govern que, tot i algunes reticències inicials, la direcció republicana acaba acceptant. El problema més greu que té Pujol en aquesta ocasió és l'enfrontament amb la direcció d'Unió que vol a Concepció Ferrer en el govern⁸⁶¹. El rebuig de Pujol a Ferrer deixa en entredit la capacitat negociadora de Duran⁸⁶². La divisió d'opinions dins de la facció majoritària sobre com conduir el procés suposa, de fet, la ruptura de Duran i Ferrer. Els esforços de Duran per recomposar les relacions amb Ferrer són possiblement darrera de l'acceptació per part d'Unió de l'entrada del PDP a la Unió Europea DC (maig de 1984).

L'enfrontament de la direcció amb Pujol i l'entrada del PDP a la UEDC agreuja, encara més, pel malestar de la facció encapçalada per Rigol que ara, conscient de la debilitat de Duran, planteja els seus greuges en l'anomenat *Manifest de Juliol de 1984*⁸⁶³. Tanmateix, cal dir que en cap moment la orientació *office-seeking* de les preferències dels dirigents d'Unió és prou extrema com per a posar en perill la mateixa continuïtat del govern.

insistió en su interès en abrir un diálogo (...), a pesar de que ahora es el PDP el que se niega a ello [pel seu veto a la Internacional DC]" (La Vanguardia, 12-12-83).

⁸⁶¹ Sobre aquest punt vegeu l'apartat II.1 d'aquest capítol.

⁸⁶² En una significativa entrevista poc després dels fetes Duran és lamenta: "Com és prou conegut, llamentosament Unió no influeix en les línies mestres del Govern de Catalunya o en la línia política que en nom de Minoria Catalana es desenvolupa a Madrid. I menys encara la direcció. (...) em trobo molt satisfet d'haver contribuït, juntament amb els companys del comitè de govern a que el nostre president, Miquel Coll i Alentorn, ocupés el segon càrrec de Catalunya. Pel que fa a la formació de Consell Executiu, cal pensar que qui decideix la seva composició –amb els pactes amb CDC a la ma- és el president Pujol... però també és obvi que Unió hi té quelcom a dir, i la realitat fou que no hi pogué dir res, i el més greu va ser que altres, en nom d'Unió, van dir-hi la seva. Aquí haig de reconèixer que vaig inclinar-me per una actitud que possiblement fa molt de bé al país, però que fou molt perjudicial per Unió." (Nova Veu, 139:8-9).

⁸⁶³ Tot i que no exclusivament, una part del malestar és degut a la substitució de Pibernat per Camps com a portaveu parlamentari.

Tot aquest malestar fa presagiar que Duran ja no disposa de suports per a ser reelegit de nou com a president del comitè de govern. Duran no triga a avançar el congrés i anunciar la seva renúncia a presentar-se. Això afavoreix el terreny per a que tant Concepció Ferrer d'una banda com Joan Rigol de l'altra parlin de promoure una candidatura d'unitat de cara al XIIIè congrés (1984). La clau per abordar aquest acord passa per elaboració d'un document polític per negociar amb el PDP⁸⁶⁴. L'origen d'aquest text cal situar-lo en les condicions que desbloquegen l'entrada del PDP a la Internacional DC el maig de 1984. A diferència del que passa l'any 1983, un cop coneguts els resultats electorals de 1984, la direcció d'UDC opta per fer un gest d'aproximació al PDP i no veta el seu ingrés, optant per l'abstenció⁸⁶⁵. Abans, el PDP ha aprofitat les eleccions al Parlament per intentar acostar posicions a UDC. Fins i tot transcendeix alguna conversa entre Alzaga i UDC, on el primer reconeix que és impossible implantar-se electoralment sense reconèixer el fet nacional⁸⁶⁶. Aquest aparent canvi d'actitud del PDP respecte a les condicions fixades per Unió, juntament amb les *pressions* de dirigents internacionals a favor d'una entesa⁸⁶⁷, i les *promeses* de donar ajudes a tota forma de col·laboració entre ambdós partits animen a la direcció a apostar decididament per iniciar negociacions formals amb el PDP⁸⁶⁸. Aquests acostaments només són vists amb reticències per una part de la direcció del PDP català (Folchi, Cierco)⁸⁶⁹.

A banda dels interessos purament personals (liderat), és clar que un pacte entre Ferrer i Rigol suposa, en termes interns, l'aliança entre els dos extrems del partit no només

⁸⁶⁴ Segons El País, el document du per títol "Proyecto de mandato para negociar con el PDP" contempla les següents bases: "Reconocimiento por parte del PDP del hecho nacional catalán y retirada del PDP de Cataluña, o en su defecto, la intergación pactada en Unió; la plena soberanía de los dos partidos en su respectivo ámbito, tomando como ejemplo de colaboración el pacto que UDC tiene con Convergència en Cataluña; el respeto a las alianzas que UDC y PDP acuerden con otros partidos, siempre que estas alianzas no pongan en peligro la convivencia democristiana; y la constitución de un pacto económico que permita asignar a cada partido aquellos fondos económicos que le corresponden, especialmente las ayudas internacionales". En el document també s'afirma, significativament (pel PRD) que "Unió no puede llegar a un acuerdo con ningún otro partido que no sea el PDP" (El País, 10-10-84: 20).

⁸⁶⁵ Segons El País (20-5-1984: 28) "Cuatrecasas, que asistió a la reunión de la UEDC se abstuvo en la votación del ingreso del PDP"

⁸⁶⁶ Segons El País (5-5-1984: 18) Alzaga "Reconoció que las elecciones habían demostrado que era imposible penetrar electoralmente en Cataluña si no se asumía plenamente el hecho nacional catalán".

⁸⁶⁷ "El presidente de la Internacional Democristiana aboga por un pacto entre el PDP y UDC" (El País, 17-7-84: 20).

⁸⁶⁸ Un article de El País aparegut a finals de desembre de 1984 vincula l'interès de la direcció d'UDC en les converses amb el PDP amb les suposades ajudes que hi ha promès la Fundació *Konrad Adenauer* i ho titula: "Unió persigue desde hace tres años recuperar las ayudas de la Adenauer" (El País, 25-12-84: 16).

⁸⁶⁹ La Vanguardia, titula el dia següent del XIIIè congrés d'UDC amb unes declaracions de Cierco " El PDP no se muestra dispuesto a pactar con Unió Democràtica si tiene que desaparecer de Cataluña" (La Vanguardia, 30-10-84: 17).

respecte a les possibles aliances amb partits espanyols⁸⁷⁰, també en relació a com s'han de conduir les relacions amb CDC⁸⁷¹. No sembla, però, que el manteniment de les respectives línies polítiques suposi una especial dificultat per arribar a un acord⁸⁷². Rigol i Ferrer fan públic el seu acord programàtic a mitjans d'octubre. El contingut del pacte programàtic sembla que és inspirat en una idea de Miquel Coll i Alentorn anomenada els *quatre cantons* i que consisteix, bàsicament a garantir la coalició entre UDC i CDC a Catalunya; apostar per a que tant UDC com CDC tinguin enllaços amb diferents partits estatals (PDP i PRD, respectivament); i propugnar que aquests dos partits també formin coalició en les eleccions generals.

Els problemes venen, de nou, en el repartiment de les respectives quotes de poder. De fet, el pacte entre Ferrer i Rigol no arriba a prosperar degut a diferències sobre la composició de la candidatura al comitè de govern. Aprofitant aquesta circumstància, s'opta per obrir una mesa de negociació entre les tres faccions que, de fet, és la constatació de la ruptura entre Rigol i Ferrer. El fracàs reiterat dels diversos intents d'acostament entre tots dos dirigents deixa el terreny lliure, a partir de llavors, per a un nou acord entre Ferrer i Duran. Com que aquest no arriba abans del congrés han de presentar-se tres candidatures.

La rendició de comptes de Duran en el XIIIè congrés de 1984 fa èmfasi, especialment, en els problemes de confecció de les llistes i del govern tot i que també parla de la seva oposició a cap entesa amb el PRD. Tot i els retrets mutus entre faccions respecte a possibles canvis de línia política (especialment pel preacord entre Rigol i Ferrer), el cert és que el problema fonamental del XIIIè congrés no gira sobre diferències en la política d'aliances, sinó sobre els equilibris de força en la composició del comitè de govern. Tan bon punt Duran i Ferrer aconseguen l'acord en aquesta qüestió tots els assumptes pendents queden desbloquejats.

⁸⁷⁰ Recordi's que la possible relació d'UDC amb el PDP és una de les crítiques de la facció Rigol en el Manifest de Juliol de 1984.

⁸⁷¹ En aquest sentit resulten significatives les paraules de Ferrer que assegura que es presenta „después de una larga reflexión y de contemplar lo negativo que resulta para el partido que los cargos públicos (consellers i parlamentarios en Madrid, fundamentalmente) mantenga una línea de actuación pública y el aparato del partido otra, claramente diferenciada” (El País, 16-10-84: 20).

⁸⁷² Només unes setmanes després del Manifest de Juliol ara Rigol afirma “El problema d'Unió rau en la manera d'articular la política catalanista del partit amb una força d'àmbit estatal (...) és superat el model que preveu l'autonomia del partit català en qüestions internes catalanes i la no responsabilitat en les tasques de l'Estat, car la realitat (...) va per altres camins. És a dir, que el catalanisme polític vol abocar-se també als problemes de l'Estat” (Avui, 14-10-84). Aquest fet és força criticat en el congrés on es presenten diferents resolucions posant de manifest les contradiccions. Una afirma “tanta divisió per motius ideològics –i un exemple n'és el tema PDP- i resulta que ara hi estan tots d'acord. On és doncs, la pretesa divisió?” (Documentació del XIIIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC)

En la presentació de les candidatures Xicoy, candidat de la facció Rigol, intenta definir una posició alternativa a la de Duran i Ferrer respecte a la política d'aliances. La credibilitat de l'argument xoca, però, amb la manca de dificultats amb que va tancar-se l'acord programàtic entre Rigol i Ferrer⁸⁷³. De tota manera, Xicoy aprofita el discurs per a endurir les possibles condicions d'un pacte amb el PDP i per afavorir un acostament al PRD⁸⁷⁴. Les condicions de Xicoy al PDP són el manteniment de CiU i de Minoria Catalana; que aquest accepti prèviament el fet nacional; que es distanciï d'AP; la seva desaparició a Catalunya i el manteniment en tot moment de la sobirania d'Unió. El programa de Concepció Ferrer també parla del manteniment de CiU i de Minoria Catalana, però proposa buscar un enteniment amb el PDP sense condicions prèvies definides tret dels criteris de Coll i Alentorn (els *quatre cantons*)⁸⁷⁵.

Després de la presentació de les dues candidatures, el que sembla clar és que les diferències polítiques són, simplement, d'intencions⁸⁷⁶: fer més difícil el pacte amb el PDP per afavorir el suport al PRD; o a intentar posar més fàcil l'acord amb el PDP per no haver de donar suport al PRD. Tot plegat ratifica la idea que el problema real no és la línia política sinó els equilibris de forces entre faccions. I un cop aconseguit el pacte entre Duran i Ferrer, és fàcil preveure que la seva candidatura s'ha d'imposar amb superioritat a l'encapçalada per Xicoy.

Els primers mesos de 1985 són marcats pels progressos que fan les dues grans opcions de centre-dreta espanyol. El PRD de Roca celebra el seu congrés constituent el novembre de 1984 convertint-lo en la plataforma de llançament de Roca com a candidat a la presidència del Govern espanyol. El PRD rep un impuls per part de CDC

⁸⁷³ El mateix Xicoy ho reconeix més tard a Nova Veu quan afirma "El fet que la candidatura que vaig encapçalat fos la primera en presentar i exposar el programa, va motivar que tot el debat polític girés entorn de les nostres propostes, que varen ésser àmpliament assumides pels representants de les altres candidatures. Gràcies a això va quedar clar que no hi ha res de substancial que ens separi, i que cal molta fantasia per a descobrir diferències." (Nova Veu, 140: 3).

⁸⁷⁴ Programa d'acció i criteris ideològics de la candidatura encapçalada per Joaquim Xicoy. 1984. p. 6. (*Candidatura del Comitè de govern encapçalada per J. Xicoy*. Fons Jaume Jané. Arxiu Històric d'UDC).

⁸⁷⁵ En una entrevista un cop escollida presidenta del comitè de govern, Ferrer es proposa: "No ens hem de deixar limitar –com semblen pretendre alguns mitjans de comunicació– en temes de la família, el dret a la vida i l'ensenyament, sinó que hem de prendre posicions sobretot un ampli ventall de problemes socials i no solament els referits a les relacions societat-administració (...) la crisi econòmica, com l'atur, com la conflictivitat social, etc. (...) Em preocupa de veritat comprovar com des dels mitjans de comunicació se'ns titlla de seguidors de persones. Estic convençuda que la nostra militància a Unió és per unes idees, i no per les persones al voltant de les quals se'ns pretén arreglar. És evident que no tots compartim una mateixa forma de portar a la pràctica el nostre ideari (...) i cal respectar aquests corrents d'opinió ben legítims." (Nova Veu, 140: 6-7).

⁸⁷⁶ El PRD celebra el seu primer congrés el novembre de 1984 i el PDP el seu segon a començaments de 1985. Totes dues opcions són, doncs, encara en procés de formació.

durant la celebració del seu VIIè congrés (febrer de 1985)⁸⁷⁷. Tot i que CDC no aprova una fórmula específica d'acord amb el PRD, el congrés serveix per a donar un ampli recolzament polític a l'entesa entre tots dos partits.

Un temps després del segon congrés del PDP (gener de 1985), Duran insisteix des d'Unió en la necessitat de reconstruir el centre-dreta, fent-ho des d'una orientació democristiana⁸⁷⁸. Duran aprofita una conferència a Lleida per remarcar les futures connexions entre el PDP i UDC en el Parlament Europeu i per insistir en la necessitat i urgència d'arribar a una entesa entre tots dos partits⁸⁷⁹. Una entesa que, per Duran ha de conduir, seguint les idees de Coll i Alentorn, a un pacte entre el PDP i el PRD⁸⁸⁰.

La idea de la possible entesa entre UDC i PDP reapareix de nou amb motiu del XXIIè congrés de la Unió Europea Demòcrata Cristiana⁸⁸¹. Aquesta cimera, que es celebra poc abans de la signatura de l'entrada d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea (12 de juny de 1985), suposa un dels moments on el pacte entre el PDP i Unió sembla més proper. En aquesta ocasió és Alzaga qui fa una crida a la col·laboració entre tots dos partits⁸⁸². Sembla però, que les crides no van més enllà de la retòrica i de l'interès per part del PDP de millorar la seva posició en les negociacions que per aquestes dates manté amb AP de cara a les eleccions de 1986. A finals de juliol ja és clar el pacte electoral entre AP i PDP i, per tant, el PDP decideix reforçar el seu grup a Catalunya autoritzant-lo a convocar el primer congrés del PDP català. Tot això, juntament amb la victòria en aquest congrés dels partidaris de mantenir el PDP a

⁸⁷⁷ Una de les primeres manifestacions de suport al PRD per part de CDC i especialment de Pujol es produeix poc després de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1984. El maig de 1984 Pujol afirma "que CDC debía ser capaz de impulsar un partido que sea su interlocutor en toda España" (El País, 14-5-83: 23),

⁸⁷⁸ Seguint la crida de Duran a Nova Veu es succeeixen articles en defensa de l'entesa amb arguments ben curiosos "Una certa relació amb el PDP ha de repugnar, evidentment, al nostre sentit nacionalista, com la idea econòmica liberal de CDC repugna a la nostra ideologia social cristiana. (...) Bé sembla lògic que si ens permetem de coixejar d'ideologia social amb un company, coixegem de nacionalisme amb l'altre." (Nova Veu, 147: 7).

⁸⁷⁹ En la conferència titulada "Unió, una proposta de futur" afirma: "No serà cap novetat el que Unió passi a incorporar-se al Partit Popular Europeu i sigui, independentment de la posició d'altres partits, als escans demòcrata cristians". I, encara més endavant "Si aquest conjunts de voluntat hi són, malgrat ser sabedors de les dificultats i incomprensions que això pot comportar, hem d'intentar un cop més la construcció d'aquesta alternativa demòcrata cristiana que amb similitud del cas alemany (...) es puguin trobar fórmules de respecte i de coexistència dels diferents partits d'aquest àmbit ideològic". (J.A. Duran, *Unió, una proposta de futur*. S.II. UDC. 1985. Arxiu Històric d'UDC).

⁸⁸⁰ Duran explica referint-se al PRD que "hem manifestat reiteradament els nostres bons desitjos perquè configurada com a alternativa liberal pugi ésser en el futur un bon complement de l'alternativa demòcrata cristiana com ha estat sovint arreu d'alguns països de l'Europa comunitària". (J.A. Duran, *Unió, una proposta de futur*. S.II. UDC. 1985. Arxiu Històric d'UDC).

⁸⁸¹ La cimera es celebra a Madrid i Barcelona els dies 6, 7 i 8 de juny de 1985. La intenció inicial de la UEDC és demanar a Espanya que contribueixi "sense equívocs i d'una manera irrevocable a la seguretat de l'Occident democràtic" (Avui, 7-6-85: 16), però la declaració aviat queda rebaixada de manera substantiva, doncs tot i que el PDP és clarament pro-OTAN, les coses no són tant clares dins d'UDC. La mateixa cimera serveix per a escollir a Concepció Ferrer com a vicepresidenta de la UEDC.

⁸⁸² El PNB no assisteix al congrés en no reconèixer al PDP (El País, 9-6-85).

Catalunya (Folchi, Joan Manuel Nadal) fa molt difícil la unitat dels dos partits a curt termini i refreda definitivament tot intent d'entesa entre UDC i el PDP abans de les legislatives de 1986⁸⁸³.

A l'espera del que passi en les eleccions de 1986, els temes de debat del moment són les negociacions sobre el finançament autonòmic i el referèndum de la OTAN. A això es dediquen les ponències del XIVè congrés de 1985 que, de tota manera, no tenen un gran ressò polític: La ponència titulada "L'Opció d'Unió: la federalització de l'hisenda" presentada per Ignasi Joaniquet i que pretén revisar el model de finançament és finalment retirada pel seu debat en la Comissió d'Economia⁸⁸⁴. La ponència sobre la pau, que defensa Santiago Camós i intenta definir la posició del partit de cara al referèndum de l'OTAN és aprovada però amb esmenes importants. D'una banda s'opta per deixar llibertat de vot en el referèndum però, en canvi, no s'admet, com pretenia el text original admetre la conveniència del referèndum⁸⁸⁵.

El període previ al XIVè congrés és també especialment difícil pel sector més reticent al pacte amb el PDP. L'enfrontament que es viu dins del partit en aquests anys, juntament amb la necessitat de buscar un perfil propi dins del govern de la Generalitat afavoreixen que, amb la seva arribada a la conselleria de Cultura, l'any 1984, Rigol comenci a elaborar una nova política pel Departament. Aquesta nova orientació es fonamenta en el diàleg i l'acord amb els partits d'esquerres, en especial amb el PSC⁸⁸⁶. Gràcies a aquesta predisposició, Rigol aconsegueix signar l'octubre de 1985 l'anomenat *Pacte Cultural*, un acord de coordinació entre diferents administracions catalanes (el Govern i les diputacions provincials) pel repartiment dels fons destinats a Cultura⁸⁸⁷.

Tot i tenir el suport inicial de Pujol, el cert és que l'aproximació de Rigol al PSC arriba en el moment de màxima tibantor entre CiU i els socialistes pel desenvolupament de la

⁸⁸³ Alzaga a la clausura del congrés del PDP català afirma que és "difícil que se avance en la unidad de los democristianos catalanes en esta legislatura" (El País, 6-10-85: 29).

⁸⁸⁴ La proposta aprovada pel congrés diu "declarar-la com a vàlida com a eina de treball, recomanant al comitè de govern que es faci per la comissió econòmica, amb l'ajut de la ponència, un seminari intens durant el curs d'aquest any que presenti les seves conclusions concretes al proper Congrés" (*Acta del XIVè congrés d'UDC*, p. 7. Documentació del XIVè congrés. Arxiu Històric d'UDC)

⁸⁸⁵ Diu l'Avui (26-11-85: 8) que el debat sobre la llibertat de vot "va ser molt llarg i obligà a ajornar la votació durant unes hores".

⁸⁸⁶ Rigol inclou a nombrosos intel·lectuals d'esquerres dins del Consell Assessor i, a més, signa el Pacte Cultural amb el líder del PSC, Raimon Obiols.

⁸⁸⁷ Segons El País "El Pacto suponía un intento de coordinación entre las distintas administraciones y su capítulo más dudoso para la Generalitat es que impone esta coordinación sobre el dinero destinado a los municipios, lo que, según reiteradas manifestaciones de políticos socialistas, debía suponer el fin del *clientelismo* de las subvenciones" (El País, 12-12-1985: 24).

política autonòmica i, en especial, per la querella del cas Banca Catalana. Aquesta aproximació coincideix amb un *debat* més general dins del mateix govern (i de CDC) sobre l'oportunitat de reconduir les relacions amb als socialistes, defensada entre d'altres per Macià Alavedra. Des del començament, la posició d'Alavedra i Rigol té importants detractors dins i fora del Govern (Miquel Roca⁸⁸⁸), però aquesta es torna insostenible des del moment en que els socialistes l'aprofiten per a desgastar al govern, contraposant l'actuació d'uns departaments amb els altres⁸⁸⁹. A partir d'aquest moment l'oposició al projecte va en augment de manera creixent: oposició dels alts càrrecs de CDC dins de la conselleria⁸⁹⁰, de l'aparell de CDC, el rebuig més o menys soterrat del grup parlamentari⁸⁹¹, la negativa de Josep Gomis i de la Diputació de Tarragona a sumar-se al projecte i, finalment, la congelació dels pressupostos per a desenvolupar el pacte. A les portes del XIVè congrés d'UDC, la dimissió del mateix Rigol ja és pràcticament un fet, però es retarda uns dies més fins a mitjans de desembre de 1985⁸⁹².

Així doncs, eliminada la possibilitat d'una entesa a curt termini amb el PDP, descartat qualsevol pacte amb el PRD i debilitada políticament l'oposició que podria presentar Joan Rigol, tot indica que, pel moment, la pau interna és garantida. Aquest clima només es veu enrarit, de nou, per la necessitat de mesurar la força de cada facció.

La memòria de gestió del comitè de govern que defensa Concepció Ferrer fa èmfasi en els intents que s'ha fet per aconseguir la conciliació dins del partit i proposa com a línia política la necessitat d'enfortir UDC dins CiU. També parla de mantenir una línia d'actuació en paral·lel vinculada a la ideologia democristiana del partit⁸⁹³. Ara, però, es refereix a vincles indirectes com el creat entorn del *Centre d'Estudis Comunitaris*, no ja a contactes entre partits. El retorn als orígens que defensa Ferrer es criticat per la

⁸⁸⁸ Roca, per llavors en plena Operació Reformista no és interessat en un acostament als socialistes. Tot indica que el paper de Roca i de l'aparell de CDC contra el Pacte Cultural no és menor. Així ho indica per, exemple, Ignasi Riera e El País "¿Quién hunde a Rigol? Para mi: los presupuestos congelados y CDC (adversa a Rigol, especialmente a través de Miquel Roca i Junyent, ahora triunfante)" (El País, 12-12-85: 24).

⁸⁸⁹ El novembre de l'any 1985 Obiols especula amb la possibilitat de presentar una moció de censura. Fruit de la seva derrota, Alavedra és enviat al congrés dels Diputats en les eleccions de 1986.

⁸⁹⁰ "Las tensiones en cultura precipitan el reajuste que Pujol había previsto para principios de año" (El País, 12-12-85: 21).

⁸⁹¹ "Fuertes críticas de los parlamentarios de CiU hacia el pacto cultural promovido per el "conseller Rigol" (El País, 26-10-85: 18). La Vanguardia, en la mateixa línia explica "Diputados de CiU expondran a Rigol su desacuerdo con el pacto cultural" (La Vanguardia, 7-11-1985: 18).

⁸⁹² Una explicació més detallada de la crisi a Antich (1994: 331 i ss).

⁸⁹³ Segons El País (24-11-85: 16) Ferrer adverteix que "Unió corre el riesgo de quedar desdibujada, de ser absorbida por la fuerza creciente de este nuevo ser al que dimos vida junto a Convergència". Per l'Avui (24-11-85: 1) Ferrer assenyala "la necessitat de seguir una línia d'actuació política paral·lela a la de la coalició".

facció Rigol que li retreu que s'hagi permès l'entrada del PDP a la Internacional DC. La facció de Duran opta, en canvi, per denunciar el poc èxit en l'acompliment de quotes per Unió Democràtica entre els alts càrrecs del govern. Tant en un cas com en l'altre no sembla que hi hagin línies polítiques alternatives clarament definides i sí, en canvi una voluntat de debilitar la força de Ferrer en la nova direcció. L'èxit de la tàctica de Rigol i Duran es demostra amb el dur vot de càstig a l'informe de gestió de Ferrer. La manca d'alternativa política, en els esforços posteriors per preservar la unitat de la candidatura.

En síntesi, el fracàs del projecte per construir una opció democristiana espanyola, en el que amb més o menys èmfasi s'hi ha vist implicades les tres faccions del partit deixa a la coalició dominant d'UDC a l'espera del que pugui passar en les eleccions generals de 1986. Només la dimissió de Joan Rigol altera aquest període d'espera. En resposta a les dificultats que aquest posa per la seva reelecció en el XIVè Congrés, Ferrer aprofita l'ocasió per a desmarcar-se de l'afer i negociar amb Pujol l'entrada de Narcís Oliveras al govern⁸⁹⁴. Tot el que segueix a la dimissió de Rigol, així com els resultats de les eleccions generals de 1986 són fets determinants del canvi que es produeix en el proper període de la història del partit.

⁸⁹⁴ En quant es produeix la dimissió, Ferrer emet un comunicat on es diu, significativament, que aquesta "no respon a cap crisi de Govern ni afecta a les bones relacions existents entre els dos partits polítics que formen la coalició CiU, ja que és fruit d'una decisió personal (...) La presidenta del comitè de govern ha expressat la seva solidaritat al president de la Generalitat, Jordi Pujol, tot desitjant que es resolgui el més aviat possible" (Nova Veu, 152: 8).

CONCLUSIONS

Els canvis organitzatius que afronta UDC des de finals de 1982 no es poden entendre sense el profund realineament en el sistema de partits espanyol i català que té lloc amb les eleccions generals del mateix any. El col·lapse de la UCD (que desapareix l'any 1983) i el *sub-triòmf* d'AP (massa a la dreta per captar tots els antics votants centristes) permeten pensar ben aviat en la possibilitat de construir una nova opció de centre. Les alternatives que des de la tardor de 1982 comencen, manera més o menys manifesta, a postular-se públicament són tres: a) la del CDS de l'ex-president Adolfo Suárez; b) el Partido Reformista Democrático (PRD) impulsat per Miquel Roca (CDC) amb alguns quadres d'ideologia liberal de l'antiga UCD; c) i la democristiana, impulsada també per antics quadres de la UCD que en les eleccions de 1982 s'han integrat, sota les sigles PDP, en una coalició pre-electoral amb AP. Tot i el pacte amb AP, des del mateix moment de la seva fundació (juliol de 1982) el PDP promou les relacions amb UDC i, amb menor fortuna, amb el PNB. L'operació compta a més amb la simpatia de la Unió Europea DC, on són integrats PNB i UDC.

Des del moment en que es comença a plantejar la possibilitat d'una alternativa democristiana, la posició relativa d'UDC en el sistema polític espanyol millora significativament. Aquesta millora de les expectatives polítiques dels democristians no va en detriment de la força parlamentaria de CDC o del liderat del president Pujol. Lluny d'afectar a la governabilitat a Catalunya, la inestabilitat que segueix a la desfeta electoral de la UCD deixa a CiU amb la legislatura pràcticament resolta. I, a més, anuncia una previsible majoria absoluta per les eleccions al parlament de 1984. Tanmateix, aquest canvi d'expectatives sí que altera lleugerament la relació de forces entre CDC i UDC. Per remota que sigui, la possibilitat que UDC pugui tenir una política d'aliances pròpia a Espanya permet obtenir l'autonomia respecte a CDC que una part de la coalició dominant busca des de mitjans de 1980.

Ara bé, l'eventual formació d'una alternativa DC a Espanya planteja nombroses incògnites de difícil resolució. La fonamental és, evidentment, la de la continuïtat de CiU en l'arena política espanyola si prosperen tant el PRD de Roca com el pacte entre democristians. Previsiblement, les posicions en aquest debat sobre la política d'aliances d'UDC en tot aquest procés de possibles realineaments s'encavalca, un cop més, amb les altres divisòries existents dins d'UDC. El resultat de tot plegat és l'agreujament de la divisió interna que des de 1980 es viu en la coalició dominant. A

les diferències en el model de partit i al desigual balanç sobre el funcionament de CiU cal afegir-hi, ara, una diferent concepció de quina ha de ser la línia política.

La tardor de 1982 els partidaris de reforçar l'autonomia d'UDC veuen reforçada la seva posició política. Com aviat és patent, els simples contactes entre dirigents d'UDC i del PDP donen a ambdós partits un protagonisme públic que fins llavors no havien tingut. Ara bé, aquest acostament al PDP és vist amb neguit tant pels qui no veuen en Pujol (CDC) una amenaça per la identitat d'UDC, com per aquells qui són més directament implicats en el funcionament del govern de Catalunya. Per aquests, donat que la prioritat és el manteniment de l'aliança cal evitar tot allò que pugui pertorbar-lo, encara que això signifiqui sacrificar part de protagonisme públic del partit. Aquesta disjuntiva estratègica reforça la progressiva divisió faccional del partit. I obre la porta a que comenci una llarga lluita pel domini faccional.

El grup més crític amb el funcionament de CiU comença a preparar el seu assalt a la direcció de cara al XIè congrés que ha de celebrar-se el desembre de 1982. Les seves intencions tenen un doble propòsit: denunciar obertament la manca d'influència d'Unió dins l'aliança; i, alhora, debatre sobre l'oportunitat d'un eventual inici de negociacions amb el PDP. Els esforços d'aquest grup per guanyar el XIè congrés els converteix en una facció cada cop més clarament estructurada. La direcció d'aquest grup recau en mans de Francesc Borrell, Josep A. Duran, Concepció Ferrer, Ignasi Farreres, etc. Però alhora, aquesta mobilització també comporta la reacció contrària dels seus detractors, units entorn de Joan Rigol (Conseller de Treball) i de Joaquim Pibernat (líder dels diputats d'UDC al Parlament).

El conflicte surt a la llum pública un mes abans del XIè congrés amb la denúncia d'una suposada infiltració de l'Opus Dei dins Unió Democràtica per aconseguir un acostament al PDP d'Alzaga. La notícia vincula en aquesta operació a dirigents de la facció més crítica amb el funcionament de CiU (en especial, Concepció Ferrer), fet que permet pensar que l'autèntic objectiu d'un pacte UDC-PDP pot ser un eventual trencament de l'aliança amb CDC. La publicació d'aquesta notícia trenca definitivament la precària estabilitat interna i, amb ella, tots els esforços per preservar l'equilibri entre faccions: mentre uns parlen dels intents de *sucursalitzar* a UDC, altres denuncien els qui pretenen *fer volar* CiU.

Davant dels efectes que podria comportar la nova crisi, dirigents de les dues faccions intenten arribar a un acord que permeti recuperar la unitat perduda. L'acord en la línia

política és relativament simple d'aconseguir: mentre un grup es desmarca de cap acostament al PDP o intent de ruptura de CiU, els altres accepten la necessitat que Unió tingui un major paper dins de l'aliança. Les dificultats són en el moment de repartir les quotes de poder dins de l'executiva. L'acord final entre tots dos grups arriba en el mateix XIè congrés, però requereix d'una prèvia modificació dels estatuts que els congressistes, atíats pels descontents d'una i altra facció, es resisteixen a aprovar. El fracàs d'aquesta iniciativa obre la porta a la confrontació entre faccions i representa, també, la fi d'un liderat *de consens* com el que ha representat Joaquim Xicoy des de 1980.

Així doncs, la lluita faccional pel control de l'executiva també obre, de retruc, la disputa pel liderat intern. Aquesta qüestió havia quedat posposada des de l'expulsió d'Anton Cañellas per la necessitat d'evitar una nova confrontació interna en un moment tant crític de la vida d'UDC. Durant aquest temps, el liderat ha estat *temporalment* assumit per Miquel Coll i Alentorn. El nomenament de Joaquim Xicoy com a president del comitè de govern (1980-1982) no canvia aquesta dinàmica. Conscient de la importància de mantenir la fràgil estabilitat d'una coalició dominant cada cop més dividida, el seu mandat presenta un baix perfil públic i un estil de direcció clarament *consocial*.

La confrontació entre totes dues faccions és encapçalada formalment per Francesc Borrell (pels defensors de l'autonomia d'UDC) i per Joaquim Pibernat (pels partidaris del manteniment de CiU). Tanmateix, el liderat del XIè congrés es disputa entre Josep A. Duran i Lleida i Joan Rigol, els dirigents que des del primer moment són al capdavant de totes les negociacions. Vista la inestabilitat interna, el XIè congrés aprofita per introduir reformes en els estatuts amb el propòsit de reglamentar la possible lluita de les faccions pel control de l'executiva. En el moment de la contesa, la clau que dona la victòria a Duran és el seu èmfasi en centrar el conflicte entorn a les relacions amb CDC. Els resultats de l'elecció del comitè de govern certifiquen aquest encerta atorgant a Duran tretze dels quinze membres de l'executiva (tots tret de Joan Rigol i Llibert Cuatrecasas). Poc després, Duran és escollit president del comitè de govern.

Ara bé, l'èxit de la facció de Duran en prendre el control orgànic del partit es salda només parcialment amb un canvi en el mapa de poder dins d'Unió Democràtica. Tot i el domini de la facció de Duran respecte a Rigol en la direcció orgànica, el cert és que la mateixa divisió faccional posa de manifest que Rigol controla bona part dels

membres del partit en el Govern i, alhora, una part substancial del grup parlamentari (inclòs el portaveu). Des d'aquest moment, la relativa igualtat de forces entre totes dues faccions o, en altres paraules, la incapacitat d'uns i altres per imposar-se en el terreny dominat per la facció contrària alimenten una espiral de conflicte que no sembla tenir fi. La història del partit entre 1982 i 1986 és marcada per l'intent d'uns i altres grups per aconseguir l'hegemonia tant sobre la direcció orgànica com en el govern. Com que l'accés al Govern depèn de Pujol, aquest aprofita per arbitrar (o posar zitzània) en la lluita pel domini faccional dels democristians. Atorgant concessions a uns i altres, Pujol aconsegueix mantenir a UDC en situació de debilitat i, alhora, que la crisi no afecti al manteniment de CiU.

Duran demostra el nou estil de direcció en la negociació de les llistes municipals de 1983, on UDC aconsegueix un augment dels representants. El problema principal és, però, l'impuls que Roca (sense comptar amb UDC) dona al Partit Reformista Democràtic després de les municipals de 1983. El llançament del PRD reobre de nou el problema de les aliances espanyoles i, per extensió el de les relacions d'UDC amb CDC. Si CDC impulsa la creació d'un possible referent espanyol i Unió no fa el mateix, els democristians saben que hauran d'acabar integrant-se en l'*aventura* de Roca i veure de nou limitada la seva autonomia. Però l'acostament d'Unió al PDP d'Alzaga no és un camí de roses. L'obstacle principal és, sens dubte, la reticència dels dirigents catalans del PDP (Folchi, Botanch) de dissoldre el partit a Catalunya (la condició essencial d'UDC). A finals de 1983 Unió veta l'ingrés del PDP a la Internacional DC per aquesta raó, fet que refreda per un temps tot intent de col·laboració.

La celebració del XIIè congrés d'UDC (1983) ve marcada per l'intent de Duran d'impulsar una profunda reforma dels estatuts que doni més marge d'autonomia (política i financera) a la direcció orgànica. Per això s'ordena el funcionament organitzatiu del nivell intercomarcal i s'aprofondeix en la professionalització del partit en el nivell local. Tot i l'aparent consens intern en aquestes qüestions, la manca d'acord en l'elaboració de l'executiva (amb l'exclusió de Joan Rigol), permet que aquests explotin els recels de la base i acabin frenant part de l'intent de Duran de modificar el mapa de poder organitzatiu al seu favor. En especial la que ha de reforçar el liderat polític de Duran. La conflictivitat interna desaconsella aprovar més canvis estatutaris fins l'any 1987. Tot i el vot de càstig, Duran no té problemes per revalidar el liderat intern.

Confirmat de nou en el càrrec, Duran encara les eleccions al Parlament de Catalunya de 1984 com la gran oportunitat per decantar al seu favor la batalla contra la facció de Joan Rigol. D'entrada aconsegueix que la majoria del grup parlamentari sigui del seu costat (Ferran Camps substitueix Joaquim Pibernat com a portaveu). Però, alhora, també intenta aprofitar el previsible nomenament de Miquel Coll i Alentorn com a president del Parlament de Catalunya per cobrir la seva vacant en el govern amb Concepció Ferrer. Aquesta darrera jugada topa, però, amb l'oposició de Jordi Pujol. Reforçat amb la majoria absoluta i amb l'entrada d'ERC en el Govern, Pujol refusa atorgar a UDC la potestat de *decidir* els membres que han de ser en el *seu* govern. El veto de Pujol és també per raons organitzatives, doncs sap que Ferrer decantaria el mapa de poder organitzatiu d'UDC en favor dels partidaris de reforçar l'autonomia del partit. Conscient de la seva força, Pujol imposa l'entrada d'ERC a la Generalitat (sense tocar la quota de poder d'UDC) i desafia a Duran nomenant a Rigol i a dos consellers afins.

La reacció de Duran al veto de Pujol és inicialment molt dura (amenaça amb un congrés extraordinari d'UDC), però acaba acceptant la derrota i les seves conseqüències. D'entrada la seva claudicació provoca les crítiques i el trencament amb Concepció Ferrer i els seus seguidors. Potser amb l'esperança d'acostar posicions, el mes de maig de 1984 la direcció d'Unió Democràtica desbloqueja les negociacions amb el PDP i li obre la porta a l'entrada a la Unió Europea DC. Aquest fet provoca, però, la reacció contrària dels partidaris de Joan Rigol, que critiquen (*Manifest de Juliol de 1984*) els constants *enfrontaments* de Duran amb CDC. Amb la ruptura de la seva facció i l'oposició frontal de Rigol a la seva política, Duran no té altre remei que avançar el XIIIè congrés (1984) i anunciar la seva *temporal* retirada de la direcció.

La retirada de Duran facilita un acostament entre Concepció Ferrer i Joan Rigol. Tot i representar posicions polítiques clarament contraposades, un i altre grup no triguen a signar un acord de principis sobre les negociacions amb el PDP. Les dificultats arriben, tanmateix, amb la composició del comitè de govern i en qui l'ha de presidir. La manca d'acord obliga a la presentació per separat de candidatures: Ferrer encapçala una llista de deu membres per facilitar l'acord; Rigol impulsa una candidatura liderada per Joaquim Xicoy; i, vista l'oportunitat, Duran promou a darrera hora la presentació d'una tercera llista.

Tot i els esforços de Ferrer i Rigol per tancar una candidatura abans de l'inici del XIIIè congrés (1984), la manca d'acord en el liderat i les quotes ho fan impossible. Aquest atzucac dóna a Duran la clau per decantar la majoria. Duran només ha de negociar amb Ferrer les quotes dels seus col·laboradors dins del comitè de govern, fet que afavoreix l'entesa. En l'últim minut, un terç de la llista de Duran s'integra en la de Ferrer. Aquest pacte ha de garantir a Ferrer la majoria, però en la primera ronda de votacions aquesta només obté el 51% dels vots enfront del 44% de Rigol. L'exigua victòria de Ferrer propicia que Rigol, reforçat, elabori una proposta per evitar la seva marginació de la direcció. Finalment, el comitè de govern inclou a Ferrer i els seus seguidors, els cinc homes de Duran i a Joan Rigol.

L'any 1985 està marcat, sobretot, per les aliances en la política espanyola. El febrer de 1985 CDC (VIIè congrés) dóna una empenta decisiva a la formació del PRD. Per contra, les negociacions entre el PDP i UDC no arriben a bon port. L'acord sembla imminent poc abans de la celebració del XXIIè congrés de la Unió Europea Demòcrata Cristiana celebrat a Madrid i Barcelona (juny de 1985) amb motiu de la integració d'Espanya a la Comunitat Europea. Però aquest acostament només amaga la pretensió del PDP de millorar posicions en les negociacions amb AP per les eleccions generals de 1986. El més de juliol PDP i AP fan pública la coalició, i el PDP impulsa la celebració del Ier congrés del PDP català. Mentre el PRD de Roca prospera, UDC es queda, pel moment, sense interlocutor espanyol. Tot plegat suposa un notable revés polític per aquells que com Duran i Ferrer han impulsat dins d'Unió les negociacions amb els democristians espanyols.

Tampoc Rigol arriba políticament reforçat al XIVè congrés (1985). L'estiu de 1985 Rigol impulsa des de la seva conselleria un ambiciós *Pacte Cultural* entre la Generalitat i les Diputacions Provincials. Aquest pacte, arriba en un moment de fortes tensions entre CiU i socialistes pel judici del cas *Banca Catalana*. L'impuls d'una política de tipus *consociacional* provoca serioses reticències dins de CiU i acaba afavorint que el PSC l'utilitzi per a criticar la resta d'acció de govern. La tardor de 1985 Rigol comença a rebre durs atacs de CDC que fan trontollar la confiança del mateix Pujol i el situen en una posició extremadament delicada dins del govern.

La debilitat política de tots tres sectors afavoreix que Concepció Ferrer impulsi, de cara al XIVè congrés (novembre de 1985) l'elaboració d'una candidatura *unitària* al comitè de govern. Ferrer ofereix a cada facció un terç de l'executiva a canvi de respectar la seva presidència. L'acord es complica pel veto (creuat) a que Rigol i Duran siguin en el

comitè de govern. Finalment hi ha candidatura d'*unitat*, però aviat queda clar que ni Duran ni Rigol pensen deixar que Ferrer surti reforçada del congrés. Mentre l'entorn de Rigol es mostra especialment crític amb les negociacions amb el PDP, els col·laboradors de Duran protesten per l'incompliment de les quotes d'UDC entre els alts càrrecs del govern. En la primera votació rellevant, l'informe de gestió de Ferrer només obté el 45% de vots a favor (i el 55% d'abstencions). Un cop posada en evidència la debilitat de Ferrer, l'acord de totes tres faccions evita una nova crisi interna. La candidatura al comitè de govern es presenta tancada i bloquejada i obté el suport del 91% dels congressistes.

CAPÍTOL 6. LA SUPERACIÓ DEL CONFLICTE: LA FORMACIÓ D'UNA NOVA ELIT LIDERADA PER JOSEP A. DURAN LLEIDA (1986-1993).

Les pàgines que segueixen tracten dues grans etapes en la vida interna d'UDC: la primera va de 1986 a finals de 1990 i es caracteritza per la consolidació del liderat de Duran, la fi de la inestabilitat, i la desaparició del faccionalisme que havia dividit el partit des de 1982. La segona etapa s'allarga des de mitjans de 1990 fins a començaments de 1993. Aquesta segona etapa es marcada per l'enfrontament dins de CDC entre Miquel Roca i Jordi Pujol. El paper de Duran en aquest conflicte canvia el seu poder dins del partit i transforma definitivament la fisionomia d'UDC. Com veurem en el proper capítol, la configuració de la coalició dominant d'Unió no ha enregistrat canvis significatius des de llavors.

I. LA UNIFICACIÓ DE LA DRETA ESPANYOLA I EL DECLIVI SOCIALISTA.

Aquesta secció analitza els canvis que es produeixen en el context polític durant els anys que van de les eleccions generals de 1986 als mesos previs a les eleccions generals de 1993. En aquest període destaquen, en primer lloc, el fracàs de les diferents opcions que intenten construir alternatives de centre: el reformisme de Roca en les eleccions generals de 1986, la democràtica cristiana d'Alzaga en les europees i municipals de 1987 i el centrisme de Suárez a partir de les eleccions generals de 1989. Per contra, AP aconsegueix unir les restes de tots aquests partits en una nova alternativa (el Partido Popular) i sortir d'una profunda crisi amb un liderat jove i renovat (José M. Aznar). La progressiva confirmació del PP com alternativa de govern transforma la dinàmica de funcionament del sistema polític i afavoreix el declivi d'un PSOE cada cop més dividit. A Catalunya, la reunificació del PP no afecta, pel moment, ni a l'hegemonia que CiU té en l'espai de centre dreta, ni a les majories parlamentàries.

1. La fi de les majories socialistes (1986-1993)

Aquest apartat és dedicat, essencialment, a fer un repàs de la situació política i els resultats electorals a Catalunya i Espanya entre les eleccions generals de 1986 i les eleccions autonòmiques de 1992.

1.1. Les eleccions generals de 1986.

Els resultats de les eleccions de 1982 afavoreixen, com hem vist en el capítol anterior, un intens realineament al centre i la dreta del sistema de partits espanyol. Aquestes iniciatives (CDS, PRD, AP-PDP) intenten pugnar per l'hegemonia del seu espai polític i, alhora debilitar la posició preeminent aconseguida pel PSOE l'any 1982. El mateix passa amb els partits a l'esquerra del PSOE.

Des d'aquest punt de vista, el moment culminant de la legislatura que va de 1982 a 1986 es produeix amb el canvi de posició del PSOE respecte a l'entrada d'Espanya a l'OTAN. Des de la seva victòria l'any 1982 els socialistes han aconseguit èxits com el reforçament de les institucions democràtiques (en l'exèrcit, etc.), una substancial millora en el procés de modernització econòmica, política i cultural de la societat; o un avenç en les negociacions per a l'entrada d'Espanya en la Unió Europea (que culminen el juny de 1985). La decisió sobre la OTAN marca un notable punt d'inflexió en l'acceptació de l'acció de govern socialista⁸⁹⁵. A més, el canvi de posició respecte a la OTAN obre un període de tensions entre el PSOE i les seves organitzacions afins com la *Unión General de Trabajadores* (UGT) o les joventuts del partit. Tot aquesta tensió és aprofitada tant des de l'esquerra com la dreta per a treure'n rèdits electorals⁸⁹⁶.

CiU opta per donar llibertat de vot però els líders del partit es *divideixen* les funcions: mentre Pujol anuncia públicament el vot afirmatiu, Roca incita a la "censura moral"

⁸⁹⁵ La història de la incorporació es remunta als primers anuncis per iniciar negociacions entre Espanya i la OTAN fets l'any 1980. L'octubre de 1981, en plena crisi de la UCD el govern de Calvo Sotelo presenta al congrés una iniciativa per adherir Espanya a l'OTAN. La iniciativa obté el suport de Coalición Popular, CiU i PNB. L'adhesió formal a l'OTAN es produeix el maig de 1982. L'ambigüitat socialista és manté fins l'octubre de 1984 quan González anuncia formalment el referèndum i el canvi de posició del PSOE. Per a una breu visió sobre aquest punt vegeu Barbé (1981) i Arenal (1989: 413 i ss).

⁸⁹⁶ Per una anàlisi de la trajectòria del PSOE entre 1986 i 1993 vegeu Pühle (1986), Julià (1997) Méndez (2000) i Iglesias (2003).

(velada invitació al vot negatiu) de González per la seva implicació en Banca Catalana⁸⁹⁷.

L'esquerra òbviament aposta pel No. També AP, que veu en aquesta oportunitat una ocasió per plantejar un pols al govern, demana l'abstenció però senyalant la manifesta "comprensió" pel vot negatiu. Aquesta posició (contrària a l'atlantisme de la dreta espanyola) serà mal compresa per una part dels seus votants i dels grups de pressió que recolzen AP, molts dels quals no seguiran la recomanació del líder. La dura campanya dels populars en contra del vot afirmatiu presenta a més el risc que, en cas de derrota se'ls identifiqui clarament com els grans perdedors i hipotequi la posició del partit en les properes eleccions generals⁸⁹⁸.

Amb gairebé tota l'oposició més o menys obertament en contra, és clar que el referèndum és, també, un plebiscit sobre la gestió socialista. Per superar-lo cal, doncs, implicació a fons del govern i, en especial, de Felipe González qui, al final de la campanya fins i tot amenaça amb dimitir en cas d'un resultat advers. El resultat final del referèndum (52,5% SÍ i 39,8 NO) és favorable al govern, fet que reforça la figura de González⁸⁹⁹. Tanmateix, el referèndum es salda amb una participació molt baixa i amb el triomf del NO a Euskadi, Navarra, Canàries i Catalunya. Tot i aquests obstacles, sabedor del seu triomf, González avança les eleccions de 1986 quatre mesos amb la seguretat d'obtenir un nou triomf electoral.

A Catalunya, l'anunci de la querella per part del fiscal general de l'estat contra Jordi Pujol i altres ex-directius de Banca Catalana poc després de les eleccions de 1984 tensa de nou les relacions entre Generalitat i el govern central⁹⁰⁰. Al llarg de tot el procés, que no acaba fins mesos després (novembre) de les eleccions generals de juny de 1986, la crisi de Banca Catalana és percebuda com una expressió de *fidelitat patriòtica* davant dels *atacs centralistes*⁹⁰¹. El resultat és, doncs, el reforçament de la imatge de CiU com a defensora dels interessos de Catalunya davant dels intents de *regressió* impulsats pel govern central. En aquest context, és fàcil d'imaginar el que

⁸⁹⁷ Culla assegura que "CiU aconsellà als seus el vot negatiu amb l'esperança de derrotar al govern González. Altrament no s'explicarien ni el resultat global (...) ni la rotunda victòria del no a comarques com Osona, el Bergadà, la Segarra o el Solsonès" (Culla, 2001: 83). Una visió semblant comparteixen Vallès i Molins (1990: 38).

⁸⁹⁸ Powell explica com, després del referèndum i "conscient de que su partido había sido el gran perdedor del referendun sobre la OTAN, Fraga encaró las elecciones con pocas esperanzas de conseguir un buen resultado, actitud que reflejaba el propio lema de su campaña, "para salir adelante" (Powell, 2001: 422).

⁸⁹⁹ Per una anàlisi més acurada dels resultats vegeu Vallès, Pallarès i Canals (1986).

⁹⁰⁰ Sobre el cas Banca Catalana vegeu l'anàlisi de Missé (1997).

⁹⁰¹ L'expressió és de Vallès i Molins (1990: 29).

suposen d'oposició al PSOE tant la creació del PRD com l'*abstenció* en el referèndum de la OTAN⁹⁰².

L'únic moment de distensió CiU-PSOE al llarg d'aquest període entre les eleccions catalanes de 1984 i les generals de 1986 és l'acord de gener de 1986 sobre la valoració dels traspassos. El sistema de finançament autonòmic fixat per la Constitució era transitori i finalitza l'any 1985 i és, precisament un dels punts que més tensions ha creat entre Generalitat i govern central des de la seva implantació⁹⁰³. El nou règim *provisional definitiu* signat el 1986 introdueix algunes millores, però no soluciona el problema de fons i, per tant, les tensions retornen al cap d'uns mesos.

L'enfortiment de CiU contrasta, però, amb les crisis internes d'AP a Catalunya i la dificultat de penetració electoral del CDS. Fruit del descontent pels resultats electorals, CP passa, al llarg d'aquests anys, per una situació d'instabilitat en el lideratge que encara afecta més a la imatge del partit⁹⁰⁴. Per part del CDS, els magres resultats de 1982 obren també una crisi interna que deixa el partit en situació crítica. El relleu es produeix a partir de 1986, quan el CDS celebra el seu Ier congrés per impulsar-lo de cara a les eleccions generals⁹⁰⁵.

A l'esquerra, el PSC es presenta a les eleccions de 1986 amb el llast de no haver pogut obtenir la victòria del Sí en el referèndum de la OTAN, fet que contrasta amb l'èxit obtingut per Felipe González a la resta d'Espanya⁹⁰⁶. De cara a les eleccions generals, el PSC intenta contrarrestar la oposició de la opinió catalana en contra de la OTAN amb la bona imatge i carisma de González. La situació del PSC es veu afavorida, a més, crisis que continuen vivint tant ERC com el PSUC. La primera és incapaç de demostrar en el govern català la seva autonomia respecte a CiU⁹⁰⁷. En el cas del PSUC, la divisió interna no permet conduir a la creació de l'equivalent de Izquierda Unida i seran tres les llistes que competiran per aquest espai⁹⁰⁸.

⁹⁰² En aquest sentit, Vallès i Molins (1990: 43), Baras i Matas (1998a: 220) o Culla (2001: 83).

⁹⁰³ Segons explica Salvador (1988: 218) "La determinació d'aquest cost (de les valoracions) fou el primer gran focus de conflictes, com també havia de ser-ho el de les fonts de finançament: els tributs cedits i el percentatge en els ingressos de l'estat". Segons la mateixa autora, el percentatge de participació de les CCAA en els ingressos de l'estat era, l'any 1984, del 5%.

⁹⁰⁴ Per una síntesi de la trajectòria d'AP a Catalunya entre 1986 i 1993 vegeu el treball de Baras i Barberà (2000).

⁹⁰⁵ El Ier congrés escull Fernández Teixidó com a president i Lluís Badia com a secretari general. El partit obre 23 seus l'any 1986 però només obtindrà un escó en les eleccions generals de 1986. Sobre el CDS vegeu l'obra dirigida per Molas (2000: 36 i ss).

⁹⁰⁶ La història del PSC entre 1986 i 1993 pot consultar-se a Colomé (2000).

⁹⁰⁷ Sobre ERC entre 1986 i 1993 vegeu els treballs de Alquézar (2000) i Lucas (2004: 107 i ss).

⁹⁰⁸ D'una banda el PSUC i Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra en la "Unió de l'Esquerra Catalana". Per l'altra el PCC i, finalment, la Mesa para la Unidad de los Comunistas (MUC) dels seguidors de Carrillo.

Taula 6.1. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1986. Espanya i Catalunya.

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSOE	8.901.718	44,1	184	1.299.733	41,0	21
AP-PDP-PL	5.247.677	26,0	105	361.316	11,4	6
CDS	1.861.912	9,2	19	130.704	4,1	1
CiU	1.014.258	5,0	18	1.014.258	32,0	18
IU	935.504	4,6	7	123.912	3,9	1
PNV	309.610	1,5	6	-	-	-
HB	231.722	1,2	5	-	-	-
EE	107.053	0,5	2	-	-	-
CG	79.972	0,4	1	-	-	-
PAR	73.004	0,4	1	-	-	-
AIC	65.664	0,3	1	-	-	-
UV	64.403	0,3	1			
ERC	84.628	0,4	0	84.628	2,7	0
PRD	194.538	0,96	0	-	-	-
Cens	29.117.613			4.636.759		
Vots vàlids	20.202.919	100	350	3.169.740	100	47

Font: Ministerio del Interior.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes. I, excepcionalment, el PRD.

Sigles: PSOE: Partido Socialista Obrero Español; AP-PDP-PL: Alianza Popular-Partido Demócrata Popular-Partido Liberal; CDS: Centro Democrático y Social; CiU: Convergència i Unió; IU: Izquierda Unida; PNV: Partido nacionalista Vasco; HB: Herri Batasuna; EE: Euskadiko Ezquerria; CG: Coalición Galega; PAR: Partido Aragonés Regionalista; AIC: Agrupaciones Independientes de Canarias; Unió Valenciana; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; PRD: Partido Reformista Democrático.

Els resultats electorals de 1986 mostren una notable continuïtat amb els de les eleccions generals de 1982 tot i que, en aquesta ocasió, hi ha una davallada de la participació important (9 punts)⁹⁰⁹. A Espanya, el PSOE torna a guanyar amb la majoria absoluta dels escons, però els efectes del referèndum i els anys de gestió socialista es deixen sentir i perd un milió dos-cents mil vots i una vintena d'escons. Per la seva banda AP es manté com a segona força política, però no s'aprofita de la davallada del PSOE doncs es manté amb una xifra de vots i escons gairebé idèntica a les eleccions de 1982. Això afavoreix que a partir de les eleccions de 1986 es comenci a parlar del sostre electoral de Fraga que impedeix a AP consolidar-se com alternativa al predomini socialista. Per la seva banda, la batalla entre el CDS i el PRD per ocupar

Sobre això vegeu Botella (2000a: 298 i ss). Sobre la constitució d'IC i la seva trajectòria fins l'any 1993 vegeu a més dels treballs de Botella (2000a i 2000b),

⁹⁰⁹ Tot i que el cens augmenta en més de dos milions de persones, hi voten un milió menys que l'any 1982. Sobre les eleccions de 1986 vegeu del Castillo i Sani (1986) i Vallès i Molins (1990).

part de l'espai de la UCD es salda clarament a favor dels primers. Mentre el PRD no passa dels cent cinquanta mil vots i no aconsegueix cap representant a les Corts Generals⁹¹⁰, el CDS, en canvi, afegeix als seus modestos resultats de 1982, bona part de l'herència electoral de la UCD de 1982⁹¹¹. Per efecte de la davallada del PSOE ara el CDS passa a obtenir 19 escons (sis més que els de UCD i CDS l'any 1982). IU no es beneficia tampoc de la caiguda electoral del PSOE augmentant només en uns cent mil vots els resultats de 1982. Finalment, les eleccions de 1986 afavoreixen, com va passar el 1979, un augment de la representació dels petits partits nacionalistes i regionalistes que ara, en conjunt sumen (excloent CiU i PNB), 11 escons enfront dels 4 de l'any 1982⁹¹².

Com també passa amb els resultats electorals, l'escenari parlamentari que es deriva de les eleccions de 1986 marca una notable continuïtat respecte al de 1982. Tot i que el PSOE baixa en número d'escons, el trencament de CP i el pas al grup mixt dels diputats del PDP poc després de començar la legislatura de 1986 deixa de nou al PSOE amb una còmoda majoria absoluta.

A Catalunya els resultats també són de continuïtat fet que explica que, com també passa a la resta d'Espanya, l'abstenció augmenti en 11 punts. Les eleccions de 1986 confirmen, alhora, el manteniment de la situació de predomini PSC-CiU en funció del tipus d'elecció que es manté des del cicle 1980-82⁹¹³. El PSC, però, tot i continuar com a primera força política rep un important vot de càstig, molt possiblement per la seva postura en el referèndum de l'OTAN. A Catalunya tampoc AP aconsegueix capitalitzar aquesta davallada socialista doncs els populars perden gairebé cent cinquanta mil vots respecte a les darreres generals. Qui sembla resultar afavorit pel retrocés socialista i popular és CiU, que guanya dos cents quaranta mil vots i es situa en el llindar del milió de vots. Així doncs, el rotund fracàs electoral del PRD a Espanya té, com a bona contrapartida, el reforçament electoral de CiU a Catalunya. Per contra, el CDS tot just millora els seus pobres resultats de 1982 i es manté amb un escó, la mateixa situació

⁹¹⁰ Entre les raons de la desfeta del PRD, Rodríguez Aguilera assenyala "el problema mal resuelto del liderazgo (Roca-Sainz de Robles), la fuerte competencia de Suárez, con mucha mayor aceptación popular, y el escaso atractivo de sus ofertas económicas y sociales"(Rodríguez Aguilera, 1988: 149).

⁹¹¹ La suma de CDS (0,6) i UCD (1,4) el 1982 donava uns dos milions de vots que són els mateixos que ara obtenen el PRD (0,15) i el CDS (1,9).

⁹¹² L'augment de la fragmentació creix amb la incorporació del PDP al grup mixt després de les eleccions. Sobre això vegeu del Castillo i Sani (1986: 642). Segons dades de Rodríguez Aguilera (1988: 150), poc després el grup mixt és compostat per 12 partits i 50 diputats.

⁹¹³ La lectura en clau de continuïtat és compartida per Vallès i Molins (1990), Baras i Matas (1998a) i Pallarés (1989)

en la que es troba el PSUC. Finalment, ERC en aquesta ocasió no obtindrà representació parlamentària.

Taula 6.2. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1986. Resultats per circumscripcions.

Sigles	BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSC-PSOE	1.054.135	43,2	16	82.116	31,4	2	58.221	30,5	1	105.261	37,9	2
CiU	728.372	29,9	11	119.963	45,9	3	77.645	40,7	2	88.278	31,8	2
AP-PDP-PL	261.166	10,7	4	25.892	9,9	0	30.759	16,1	1	43.499	15,7	1
CDS	106.434	4,4	1	6.705	2,6	0	6.189	3,24	0	11.376	4,1	0
PSUC-ENE	101.654	4,2	1	6.659	2,6	0	4.811	2,5	0	10.788	3,9	0
ERC	62.390	2,6	0	9.118	3,5	0	5.880	3,1	0	7.240	2,6	0
Cens	3.576.404			368.241			284.231			407.883		
Vots vàlids	2.439.795	100	33	261.332	100	5	190.829	100	4	277.784	100	5

Font: Ministerio del Interior.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària a Catalunya i a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; AP-PDP-PL: Alianza Popular-Partido Demócrata Popular;-Partido Liberal; CDS: Centre Democràtic i Social; PSUC-ENE: Partit Socialista Unificat-Entesa dels nacionalistes d'Esquerres; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

Per circumscripcions, CiU guanya a Girona, Lleida i Tarragona i és segona a Barcelona mentre que el PSC és la primera força a Barcelona i la segona en la resta. El CDS i el PSUC tenen les seves principals bases electorals a la circumscripció de Barcelona mentre que AP, que està millor implantat a la resta de circumscripcions no pot obtenir el seu escó a Girona⁹¹⁴.

En conjunt els resultats de 1986 semblen confirmar el predomini del PSOE i el pluralisme limitat que apareix en les eleccions de 1982⁹¹⁵. Ara bé, aquesta aparent continuïtat del mapa polític no condueix, contràriament al que és d'esperar, a una

⁹¹⁴ Per una anàlisi més exhaustiva de la geografia electoral d'aquestes eleccions consulteu el treball del Equip de Sociologia Electoral (1990).

⁹¹⁵ Una lectura en aquest sentit a Baras i Matas (1998b: 220). En la mateixa línia Rodríguez Aguilera (1988: 146), Caciagli (1986: 186) o Bar (1984: 35 i ss). Ramírez (1982;1988;1990) opta per anomenar-lo pluralisme bipolaritzat, mentre que Santamaría (1984) tendeix a ressaltar el predomini del PSOE. En una línia semblant a Santamaría, Linz i Montero (1986: xxxiii) insinuen la possibilitat d'un sistema de partits amb un partit hegemònic només moderat per les forces nacionalistes perifèriques. En definitiva, i com diuen del Castillo i Sani "globalmente considerados, los resultados de 1986, al menos en el nivel nacional, revelan una buenas dosis de estabilidad o continuidad. En suma, el sistema de partidos, en términos de votos, conserva, en el ámbito nacional, las mismas características que el surgido en 1982. Es decir, un pequeño grupo de izquierda con un apoyo electoral algo superior, un partido mayoritario aunque con un apoyo ligeramente menor, una fuerza política de centro que, en porcentaje de votos, se sitúa alrededor del 10 por 100 y, de nuevo una coalición electoral de derechas con una fuerza similar a la de 1982" (del Castillo y Sani, 1986: 636).

consolidació del sistema de partits. Immediatament després de les eleccions la coalició entre AP, el PDP i el *Partit Liberal* es trenca i, pocs mesos després, Fraga dimiteix com a líder d'AP. Aquest nou trencament en l'espai de centre dreta espanyol té, al llarg de tota la legislatura, importants implicacions en la dinàmica de competició del sistema: augmenta la fragmentació i el nivell de competència entre els diferents partits. Les conseqüències d'aquesta ruptura afectaran també a la batalla pel centre polític a Catalunya.

1.2. Les eleccions municipals i europees de 1987.

Les eleccions municipals de juny de 1987 es celebren conjuntament amb les primeres eleccions europees i, en bona part del territori espanyol, amb eleccions autonòmiques. La coincidència de tots aquests comicis provoca un element afegit de *politització* en clau espanyola que es sobreposa a la dimensió pròpiament local o autonòmica.

Les eleccions municipals de 1987

El principal tret d'aquesta convocatòria és la crisi que viu dins d'Aliança Popular després dels resultats de les eleccions de 1986. Els resultats deixen entreveure la feblesa d'AP i de Fraga, fet que comporta la nova divisió de l'espai de centre dreta espanyol amb el trencament de la *Coalición Popular* i la sortida del PDP i PL del grup parlamentari popular. PDP i PL anuncien, en un clar intent de mostrar la seva força respecte a AP, la seva intenció de presentar candidatura pròpia a les eleccions municipals i europees de 1987.

A partir d'aquell moment, comencen a proliferar les maniobres per la successió de Fraga. Jorge Verstryngne, secretari general del partit i home de confiança de Fraga promou un pacte per apartar a aquest del poder que, en descobrir-se, li provoca el cessament⁹¹⁶. Fraga juga a fons totes les seves cartes en les eleccions basques de novembre de 1986, però tot i que les condicions podien ser favorables⁹¹⁷, els resultats posen una vegada més en evidència els seus límits electorals. Aquest cop, la dimissió

⁹¹⁶ Verstryngne havia perdut les votacions en llista oberta enfront de Herrero (cap del Grup parlamentari) en el congrés de febrer de 1986, però tot i així, Fraga l'havia mantingut com a secretari general. Verstryngne és substituït per Albert Ruiz Gallardón.

⁹¹⁷ Les eleccions al País Basc es celebren en un moment especialment difícil pel PNB per la ruptura entre l'aparell del partit i Garaicoetxea. Això permet pensar en un repunt electoral d'AP. Sobre les eleccions al País Basc vegeu Llera (1994, 1998, 2000a i 2000b). Per una història del PNB vegeu el treball de Pérez Nieves (2002).

de Fraga és inevitable, convocant-se ràpidament un congrés extraordinari pel febrer de 1987. En aquest congrés s'enfronten el líder del grup parlamentari, Miguel Herrero y Rodríguez de Miñón i un jove polític andalús patrocinat per Fraga: Antonio Hernández Mancha. L'aparent superioritat d'Herrero xoca amb el veto de Fraga que, finalment, aconseguix imposar el seu candidat. Ara bé, tan aviat com Hernández Mancha es fa càrrec del partit comencen els problemes⁹¹⁸. A més, els intents d'Hernández Mancha per guanyar credibilitat com a líder dels populars el forcen a cometre alguns errors dels que no podrà recuperar-se: intentar *exilar* a Fraga al Parlament Europeu, i presentar una immediata moció de censura contra Felipe González, poc abans de les eleccions municipals i europees de 1987, de la que surt clarament derrotat⁹¹⁹.

A banda de les incògnites sobre el centre dreta espanyol, a Catalunya les eleccions municipals es celebren en un moment de forta polèmica per l'aprovació de les lleis d'ordenació territorial (abril de 1987)⁹²⁰. Aquestes lleis preveuen tres innovacions importants: la creació de les comarques, la desaparició de la Corporació Metropolitana de Barcelona i l'inici del procés de modificació de l'estructura provincial⁹²¹. Aquestes innovacions presenten diversos elements conflictius: la divisió i número de comarques creades; el tipus d'elecció dels seus òrgans directius: els consells comarcals; i, finalment, la desaparició com la Corporació Metropolitana de Barcelona. La manca de consens en la seva aprovació és interpretat per part de l'oposició com un intent per part de CiU d'eliminar tot possible contrapoder al seu domini territorial i al de la Generalitat⁹²². Les eleccions municipals de 1987 representen, doncs, un petit test sobre l'acceptació d'aquestes lleis. A Barcelona ciutat suposen, a més, decidir qui serà el partit que durà a terme la preparació dels Jocs Olímpics de 1992. Des d'aquesta

⁹¹⁸ Així, per exemple, al no tenir la condició de diputat al Congrés Hernández Mancha no podia participar en els principals debats parlamentaris. Això és evident perquè pocs dies després de ser escollit es celebra el *Debate sobre el estado de la Nación*, on qui intervé és, precisament, Herrero y Rodríguez de Miñón. Powell (2001: 502) esmenta que Fraga accepta cedir el poder en Hernández Mancha (i no en Herrero) perquè no descarta, com ja va fer l'any 1979, el seu retorn en un futur no molt llunyà.

⁹¹⁹ Powell (2001: 502) assenyala que la moció "tras una pésima defensa, fue barrida por 195 votos en contra, 71 abstenciones (entre ellas las del PDP de Alzaga y el PL de Segurado) y sólo 67 a favor"

⁹²⁰ Llei 5/ 1987, de 4 d'abril, del règim provisional de les competències de les Diputacions Provincials; Llei 6 / 1987, de 4 d'abril, de d'establiment d'en locals d'àmbit Comarcal; i Llei 7 /1987, de 4 d'abril, sobre l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Totes tres lleis són fruit de l'aprovació a les Corts Generals de la Llei de Bases del Règim Local (abril de 1985) (Mateu, 1989: 93).

⁹²¹ Com diu Mateu "s'institucionalitza la comarca com a entitat local de caràcter territorial, formada per l'agrupació de municipis i personalitat jurídica pròpia; se suprimeix l'Entitat Metropolitana de Barcelona (CMB) i es creen dues noves entitats metropolitanes a la conurbació de Barcelona; s'inicia un procés de modificació de l'estructura provincial i s'estableixen uns mecanismes que habiliten iniciatives municipals de fusió sense arribar, però, a una reforma en profunditat del mapa municipal" (Mateu, 1989: 94)

⁹²² La CMB, que agrupava bona part dels municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (de color predominantment socialista) era vista per CiU com autèntic poder alternatiu al de la Generalitat. D'altra banda, per garantir-se el domini dels nous Consells Comarcals CiU va optar per uns sistema d'elecció en que la meitat dels components eren designats proporcionalment als regidors de cada comarca i l'altra meitat proporcionalment als vots obtinguts. Aquest sistema sobrerepresentava els municipis petits i garantia àmplies majories a CiU (Salvador, 1988: 219).

perspectiva és clar que l'actual alcalde Pascual Maragall, presenta un notable avantatge sobre els seus contrincants.

Tret d'aquesta polèmica, els únics fets polítics d'importància són dos a ruptura de la coalició de govern entre CiU i ERC i la constitució de Iniciativa per Catalunya. Els resultats de les generals de 1986 suposen el cop definitiu a la col·laboració governamental d'ERC. Els republicans opten per trencar el seu pacte de govern amb CiU, que s'oficialitza el febrer de 1987, poc abans de les eleccions municipals⁹²³. Més a l'esquerra, els diversos grups que resulten del trencament del PSUC l'any 1981 (PSUC, PCC i ENE) reconstitueixen la seva unitat sota la federació *Iniciativa per Catalunya*.

Taula 6.3. Eleccions Municipals, 1987. Resultats per províncies.

Sigles	CATALUNYA		BARCELONA		GIRONA		LLEIDA		TARRAGONA	
	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.
PSC-PSOE	1.135.321	37,3	935.235	40,0	67.045	26,7	50.003	27,0	83.038	30,8
CiU	1.004.115	33,0	707.974	30,3	115.370	45,9	79.854	43,0	100.917	37,4
IC	314.544	10,3	298.089	12,7	6.729	2,7	3.478	1,9	6.248	2,3
AP	173.511	5,7	127.475	5,5	9.578	3,8	12.013	6,5	24.445	9,1
CDS	94.339	3,1	74.874	3,2	5.179	2,6	4.315	2,3	9.971	3,7
ERC	75.422	2,5	50.585	2,2	7.584	3,0	7.238	3,9	10.015	3,7
Cens	5.978.638		4.614.364		488.342		352.049		523.883	
Vots vàlids	3.047.278	100	2.340.334	100	251.359	100	185.517	100	270.068	100

Font: Ministerio del Interior

Hem exclòs de la comparació les diverses agrupacions d'electors. Incloem aquelles candidatures amb representació parlamentària a Catalunya a les Corts Generals.

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; IC: Iniciativa per Catalunya; AP: Alianza Popular; CDS: Centre Democràtic i Social; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

A Catalunya, els resultats de les eleccions municipals confirmen, a grans trets, el mateix escenari de 1983⁹²⁴. El PSC és el partit que obté més vots i CiU el qui obté més regidors i alcaldes. Com ja havia passat en les eleccions generals de 1986, CiU continua la seva expansió electoral guanyant ara més de dos cents cinquanta mil vots respecte les darreres eleccions municipals. Per contra, el PSC manté una lleugera tendència a la baixa. L'èxit de CiU en part es deu a la crisi que es viu en el centre dreta espanyol. En aquestes eleccions, no només hi competeixen AP i el CDS sinó també els democristians del PDP que intenten, amb molt poc èxit, reivindicar un espai propi a

⁹²³ Respecte al trencament d'ERC amb CiU vegeu Lucas (2004: 111 i ss) i Alquézar (2000: 79 i ss).

⁹²⁴ Per una anàlisi més extensa dels resultats vegeu Vallès i Molins (1990: 51 i ss), Subirats i Vallès (1989: 27 i ss) i Vallès i Subirats (1990: 41 i ss).

Catalunya⁹²⁵. Entre aquests grups, el resultat es salda en favor del CDS que aconsegueix guanyar prop de setanta-cinc mil vots respecte l'any 1983. Per la seva banda, els resultats d'ERC i de ICV no milloren substancialment tot i els respectius canvis d'estratègia.

Taula 6.4 Alcaldes, Regidors i Diputats provincials. Eleccions de 1987. Catalunya i províncies.

Sigles	CATALUNYA		Barcelona			Girona			Lleida			Tarragona		
	REG	ALC	REG	ALC	DP	REG	ALC	DP	REG	ALC	DP	REG	ALC	DP
PSC	1710	140	846	63	24	269	21	8	278	29	6	317	27	12
CiU	4374	594	1498	163	20	1126	163	17	1004	156	17	746	112	13
IC	301	12	262	11	6	13	0	0	5	0	1	21	1	0
AP	217	9	57	2	1	16	0	0	49	2	1	95	5	2
CDS	74	3	23	0	0	20	2	0	21	1	0	10	0	0
ERC	188	13	75	4	0	32	2	0	41	1	0	40	6	0
Altres (Ind)	1351	168	515	65	0	308	34	0	286	39	0	242	30	0

Font: Anuari Estadístic de Catalunya (1988). Pels Diputats provincials, Ministerio del Interior.

Sigles: REG: Regidors; ALC: Alcaldes; DP: Diputats Provincials.

Sigles de Partits: PSC: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; IC: Iniciativa per Catalunya; AP: Alianza Popular; CDS: Centre Democràtic i Social; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

En termes de representació aquests comicis consoliden a CiU com a primera força política en regidors i alcaldes amb un poder que ara s'estén a les diputacions de Lleida, Tarragona i Girona i a 34 de les 38 consells comarcals tot just creats. Només les zones més habitades de la província de Barcelona i les grans ciutats com Tarragona es consoliden sota predomini socialista. En canvi, CiU guanya a Lleida i aconsegueix imposar-se per primer cop en una de les quatre capitals de província⁹²⁶. CiU, que ha estat la força política que presenta més candidatures (a més del 90% del territori) aconsegueix una aclaparadora victòria als municipis menors de 5.000 hab. Per contra, el PSC, aconsegueix la majoria en el municipis de més 50.000 habitants⁹²⁷. Destaca el fet, a més, que ni ERC ni el CDS aconsegueixen representació a Barcelona ciutat. I, sobretot, l'enfonsament electoral del PDP (com a la resta d'Espanya). AP es manté en uns nivells semblants als de 1983.

Les eleccions europees de 1987.

Al mateix temps que es celebren eleccions municipals, l'any 1987 també es celebren a Espanya les primeres eleccions europees. Des del punt de vista electoral, els tret més

⁹²⁵ El PDP obtindrà en aquests comicis poc més de 5000 vots en tota Catalunya.

⁹²⁶ El candidat de CiU, Oronich governa per un període molt breu doncs una polèmica moció de censura retorna l'alcaldia a l'exalcalde Siurana.

⁹²⁷ Segons Vallès i Molins (1990: 53), en el municipis de menys de 5000 hab. la diferència amb entre CiU i el segon partit és de més de 30 punts de diferència. Alhora, en 275 municipis CiU és l'única llista concurrent.

singulars d'aquestes eleccions són la seva novetat, el fet que només es celebrin a Espanya (i no a la resta de països de la Comunitat Europea) i que, a diferència de la resta d'eleccions, la circumscripció és única per tot el territori espanyol, fet que propicia coalicions entre els partits menors per tal d'agrupar vots. La circumscripció única no és un problema per AP, CDS i IC que s'integren en les llistes dels respectius partits estatals. Tampoc pel PSC que va en coalició amb el PSOE. Sí que ho és, en canvi pels partits d'àmbit no estatal com CiU. En aquesta ocasió CiU, prefereix presentar-se en solitari i fer campanya només a Catalunya mentre altres partits com ERC o IC, en canvi, sí que opten per constituir coalicions amb partits *propers* de la resta de l'estat⁹²⁸.

Des d'una perspectiva organitzativa, les eleccions al parlament europeu constitueixen un nou nivell institucional poden ser presents els partits. Tanmateix, les característiques especials del Parlament Europeu (lluny pel moment de ser una cambra legislativa com les estatals), i la migrada representació que els europarlamentaris catalans hi poden tenir fan que aquest nivell tingui una prioritat molt secundària en l'agenda política.

Els resultats de les eleccions al Parlament Europeu de 1987 confirmen el caràcter d'eleccions de *segon ordre*⁹²⁹, on augmenta significativament l'abstenció i on tant els eixos de la campanya com els resultats tendeixen a igualar-se als de les eleccions generals⁹³⁰. Aquests trets ajuden a entendre perquè en aquestes eleccions tendeix a augmentar la concentració de vot en clau espanyola que afavoreix a les principals candidatures⁹³¹. En aquest sentit, les dificultats d'Hernández Mancha per obtenir uns bons resultats al capdavant d'AP tenen, com a contrapartida favorable, el fracàs electoral del PDP. La desfeta del PDP, incapaç d'obtenir ni un sol escó en les eleccions europees contribueix a resoldre de manera significativa els dilemes entorn del projecte popular. Tanmateix, en aquestes eleccions el CDS gairebé obté dos milions de vots, fet que demostra les dificultats dels populars per créixer cap al centre.

⁹²⁸ ERC forma "Per l'Europa dels Pobles" amb EA i PNG. L'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra farà coalició amb EE i altres forces menors a "Coalició Esquerra dels Pobles".

⁹²⁹ El concepte de *second order elections* és de Reif (1985)

⁹³⁰ Una anàlisi més extensa del procés electoral i els resultats de les eleccions europees de 1987 vegeu Vallès i Molins (1990), també Pallarés (1989).

⁹³¹ Per una anàlisi general del sistema electoral i el comportament en les eleccions europees vegeu Baras i Botella (1996: 155 i ss) i Baras i Matas (1998a: 226 i ss).

Taula 6.5. Eleccions al Parlament Europeu, 1987. Resultats a Espanya i Catalunya

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA	
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.
PSOE	7.522.706	39,1	28	1.116.348	36,8
AP	4.747.283	24,7	17	339.256	11,2
CDS	1.976.093	10,3	7	170.931	5,6
IU-IPE	1.011.830	5,3	3	162.709	5,4
CiU	853.603	4,4	3	843.322	27,8
HB	360.952	1,9	1	39.692	1,3
PEP	326.911	1,7	1	112.107	3,7
CIP	261.328	1,4	0	24.914	0,8
CUE	226.570	1,2	0	3.402	0,1
Cens	38.473.418			5.978.638	
Vots vàlids	19.261.226	100	60	3.031.585	100

Font: Ministerio del Interior.

S'inclouen sigles amb representació parlamentària al Parlament Europeu o, en el seu defecte, a les Corts Generals.

Sigles: PSOE: Partido Socialista Obrero Español; AP: Alianza Popular; CDS: Centro Democrático y Social; IU-IPE: Izquierda Unida, Iniciativa per Europa; CiU: Convergència i Unió; HB: Herri Batasuna; PEP: Por la Europa de los Pueblos (EA-ERC-PNG); CIP: Coalición Izquierda de los Pueblos (ENE, EA, etc); CUE: Coalición Unión Europeista: (PNV-PG-N).

A Catalunya, els efectes d'aquesta abstenció i concentració de vot reforcen a AP i CDS i perjudiquen a CiU. Tot i que aquesta es manté com a segona força política i aconseguix tres escons al Parlament Europeu, els resultats de CiU a les europees són més baixos que a les municipals⁹³². També afavoreixen, per raons diferents (l'encert de l'aliança electoral), a ERC⁹³³. En canvi, la concentració de vot no funciona en aquest cas pel PSC, que veu com perd quatre punts que, en part, van destinats a IC.

A banda de les eleccions pròpiament dites, aquestes eleccions suposen també una novetat pel que fa a la integració dels diputats espanyols en els diversos grups parlamentaris europeus. A diferència del que passa en les Corts Generals, l'adscripció als grups parlamentaris no és vinculada a les aliances electorals fet que afavoreix alguns canvis de grup. El cas més notori és, sens dubte, el de CiU, on els diputats de

⁹³² Tot i que es celebren el mateix dia, AP obté 150.000 vots més en les europees que en les municipals. El contrari li passa a CiU, on de les municipals a les europees perd una xifra de vots semblant a la que guanya AP.

⁹³³ ERC, que es presenta amb EA (Garaicoetxea) guanya en les europees prop de 40.000 vots respecte les eleccions generals de 1986 i prop de 50.000 respecte a les municipals.

CDC s'integren en el grup Liberal mentre que el d'Unió Democràtica ho farà en el *Partit Popular Europeu* (PPE)⁹³⁴.

1.3. Les eleccions autonòmiques de 1988.

La tensió amb que comença la legislatura per l'enfrontament entre el govern de la Generalitat i el govern central pel cas "Banca Catalana" i el finançament es manté, amb petites salvetats, al llarg de tota la legislatura que comença l'any 1984⁹³⁵. A Catalunya, aquest enfrontament institucional es tradueix en un clima d'oberta confrontació política entre els dos principals partits, CiU i PSC⁹³⁶. Fins el novembre de 1986, l'Audiència de Barcelona no decideix el no processament de Pujol i no és fins el març de 1988, dos mesos abans de les eleccions al Parlament, que no s'exculpa també a la resta de gestors. Alhora, les mancances en el finançament de la Generalitat provoquen al llarg de la primera part de la legislatura nombroses tensions entre el govern de González i el de Pujol que no són resoltes, en part, fins l'any 1986. A més, la manca d'entesa entre els govern socialista i el de CiU porta a la interposició constant de recursos de constitucionalitat sobre la mútua acció de govern⁹³⁷. La situació no comença a canviar fins que, a partir de 1987 es crea una comissió bilateral de cooperació entre Madrid i Barcelona⁹³⁸. Cal també tenir present la tensió que existeix al llarg de tota la legislatura pel desenvolupament de les lleis d'ordenació territorial i que s'allarga (més enllà de les municipals) fins el març de 1988, quan es constitueixen els primers consells comarcals que donen una nova majoria institucional a CiU⁹³⁹. Finalment, a pocs mesos de les eleccions de 1988, des de CiU s'engega una campanya (en part en resposta al viratge estratègic d'ERC) per tal de denunciar que l'Estatut és un pacte d'Estat que cal complir per part de tots.

La polarització sobre el conflicte entre el centre i la perifèria, tot i el desgast institucional i sobre l'acció de govern que comporta, té nombrosos beneficis electorals

⁹³⁴ Sobre aquest aspecte vegeu l'apartat II.1 d'aquest capítol.

⁹³⁵ En el dia de la seva presa de possessió Pujol, el 30 de maig de 1984, convoca a 100.000 persones davant de la Generalitat per afirmar, des del balcó del Palau, que el govern de Madrid ha realitzat una jugada indigna (Missé, 1997: 217)

⁹³⁶ Obiols parla d'aquest temps com els "anys de Plom" (Culla, 2001: 82)

⁹³⁷ El per llavors director del gabinet jurídic de la Generalitat, Josep. M. Llevadot assegura que foren més de 400 pleits entre 1980 i 1996, la majoria en la primera etapa (Boix, 1997: 170).

⁹³⁸ Segons Llevadot "La conflictividad entre las dos administraciones fue descendiendo a partir de 1987, cuando se creó una comisión bilateral de cooperación que presidía Miquel Roca y de la que formaban parte Josep M. Cullel, Macià Alavedra, Agustí Bassols y yo mismo. Teníamos reuniones con Joaquín Almunia y otros cargos. Lo que intentábamos era llegar a aproximaciones y dar salida a determinadas cuestiones para retirar el conflicto. Era una labor bastante callada, pero fue efectiva. Pero el cambio y el entendimiento fueron a partir de 1992" (Boix, 1997: 173).

⁹³⁹ Sobre aquest aspecte consulteu l'apartat d'aquest capítol dedicat a les eleccions municipals.

per a CiU. Com també va passar en l'etapa final de la legislatura anterior, el conflicte institucional entre Barcelona i Madrid permet presentar als nacionalistes moderats com els principals defensors dels interessos de Catalunya enfront dels atacs del govern central. I, alhora, presentar al principal partit de l'oposició, el PSC, absolutament subordinat als dictats PSOE. Aquesta estratègia de confrontació, juntament amb els primers símptomes de recuperació de la llarga crisi econòmica, l'èmfasi en Jordi Pujol com a *president* i la voluntat de renovar la majoria absoluta centren els missatges electorals de CiU.

Des del PSC s'aposta, en els darrers mesos de la legislatura, per intentar rebaixar la tensió i recuperar la iniciativa política en el conflicte entre el centre i la perifèria, que apareix com la dimensió fonamental en la política catalana d'aquests anys. Amb aquest objectiu, el PSC presenta en el seu congrés i després en el XXXIè congrés del PSOE (febrer de 1988), un model de relacions entre el govern central i l'autonòmic basat en el federalisme. Però, a pocs mesos de les eleccions, la proposta no aconsegueix l'adhesió de cap altra força política i perd credibilitat⁹⁴⁰.

Més complicada és la situació en el centre dreta. Les eleccions de 1987 han servit per a simplificar el mapa polític i reduir-ne la fragmentació al deixar el PDP com a força política absolutament marginal. Ara bé, després de la derrota en la moció de censura a González i dels resultats electorals de 1987, el liderat d'Hernández Mancha al capdavant d'AP sembla esgotat i comença a ser contestat públicament. La crisi que es viu dins de les files populars també afecta a Catalunya on, amb l'excusa dels pactes municipals de 1987, es produeixen enfrontaments públics i dimissions dins del grup al Parlament de Catalunya. Aquesta divisió, tant a nivell espanyol com català contrasta amb la unitat i orientació més moderada per la que aposta el CDS, que ja ha vist com aquesta estratègia dona els seus fruits en les eleccions de 1987.

A l'esquerra, la reconstituïda unitat entorn d'Iniciativa per Catalunya contrasta, però, amb les crisis per les que ha passat ERC. Després dels mals resultats de les eleccions de 1986, l'entrada al partit de sectors de nacionalistes d'Esquerra (J.L. Carod-Rovira) i de la Crida a la Solidaritat (A. Colom) ajuda a promoure la substitució d'Heribert Barrera per Joan Hortalà com a secretari general (XV Congrés, I-1987) i el trencament del pacte de govern amb CiU. El canvi d'estratègia i de liderat no semblen donar resultat en les eleccions municipals de 1987, però l'encert en les aliances sí que han

⁹⁴⁰ En aquest sentit, vegeu Vallès i Molins (1990: 57).

donat fruit en les europees. De cara a les eleccions al Parlament, ERC augmenta la seva distància respecte a CiU apostant per reformar l'estatut d'Autonomia per augmentar la capacitat d'autogovern⁹⁴¹.

Si les eleccions de 1986 confirmen el predomini del PSC en les eleccions generals a Catalunya, les eleccions de 1988 confirmen el predomini de CiU en les eleccions al Parlament⁹⁴². L'estat d'opinió previ als comicis limita l'interès de la campanya a saber si CiU revalidarà o no la seva majoria absoluta. Aquestes circumstàncies comporten, com és lògic, un notable augment de l'abstenció (cinc punts respecte l'any 1984)⁹⁴³.

Taula 6.6. Eleccions al Parlament de Catalunya 1988. Resultats per circumscripcions.

Sigles	CATALUNYA			BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
CiU	1.232.514	45,7	69	894.120	43,6	39	135.146	56,3	11	91.381	53,8	9	111.867	47,6	10
PSC-PSOE	802.828	29,8	42	643.535	31,4	28	56.765	23,6	5	39.144	23,1	4	63.384	27,0	5
IC	209.211	7,8	9	180.872	8,8	8	9.363	3,9	0	6.080	3,6	0	12.896	5,5	1
AP	143.241	5,3	6	107.217	5,2	4	8.941	3,7	0	10.487	6,2	1	16.596	7,1	1
ERC	111.647	4,1	6	76.099	3,7	3	13.175	5,5	1	10.014	5,9	1	12.359	5,3	1
CDS	103.351	3,8	3	78.927	3,9	3	7.631	3,2	0	7.285	4,3	0	9.508	4,0	0
Cens	4.564.389			3.516.800			368.848			278.950			399.791		
Vots vàlids	2.695.935	100	135	2.050.776	100		240.195	100		169.821	100		235.143	100	

Font: Departament de Governació.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària en aquestes eleccions i a les Corts Generals del moment.

Sigles: CiU: Convergència i Unió; PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; IC: Iniciativa per Catalunya; AP: Alianza Popular; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; CDS: Centre Democràtic i Social.

Els resultats electorals donen a CiU una ajustada majoria absoluta (69 escons) suficient per garantir la investidura de Pujol i governar en solitari. CiU obté entorn al milió dos-cents mil vots, perdent uns 115.000 vots respecte l'any 84 i tres escons⁹⁴⁴. El PSC, que aspira a trencar la majoria absoluta no aconsegueix el seu objectiu, doncs perd prop de setanta mil vots tot i un escó. La davallada dels dos grans partits és compensada per IC, que aconsegueix guanyar uns cinquanta mil vots respecte l'any

⁹⁴¹ Sobre la solució d'aquesta crisi vegeu Alquézar (2000: 80 i ss) i Lucas (2004: 111 i ss).

⁹⁴² Diverses anàlisis de les eleccions de 1988 pot trobar-se a Vallès i Molins (1990: 56) i Baras i Matas (1998a).

⁹⁴³ Sobre les valoracions del govern i de l'oposició abans dels comicis vegeu Canals, Pallarès i Virós (1991: 21 i ss). Sobre les pautes de l'abstenció en aquestes eleccions vegeu l'obre de l'Equip de Sociologia Electoral (1990).

⁹⁴⁴ En aquestes eleccions CiU rep un 13% de votants del PSC en les anteriors generals (1986), a diferència del 24% de les eleccions de 1984. També baixen les transferències d'ERC (del 35% al 10%) i de AP (del 48% al 34%). Les pèrdues de CiU es produeixen, bàsicament cap a l'abstenció (9% dels votants a les generals de 1986). Sobre les transferències dels altres partits a Montero i Font (1991: 193).

1984 i pel CDS, que per primer cop obté representació (tres escons) al Parlament de Catalunya. L'èxit del CDS en aquestes eleccions és a punt de situar-lo per damunt d'AP (només els separen quaranta mil vots), que fruit de la seva crisi interna perd prop de vuitanta mil vots i cinc escons. ERC, aconsegueix mantenir els resultats de 1984 augmentant en un escó la seva presència al Parlament.

Per circumscripcions, CiU obté la victòria en les quatre províncies catalanes amb percentatges que van des del 44% de Barcelona fins al 56% de Girona. El PSC queda segon a totes les circumscripcions però a 16 punts de distància de CiU en el conjunt del país. A Girona i Lleida la distància supera els 30 punts de diferència. IC obté el tercer lloc en vots i escons en el conjunt del país però la seva implantació electoral es limita pràcticament a Barcelona. AP és la tercera força política a Lleida i Tarragona mentre ERC ho és a Girona⁹⁴⁵.

La majoria absoluta de CiU permet la investidura de Jordi Pujol com a president de la Generalitat en la primera votació. A diferència de 1984, en aquesta ocasió CiU no busca pactes amb cap altra força política. Tot i això, en la votació d'investidura tant el CDS com AP opten per l'abstenció. ERC vota, per primer cop des de 1980, en contra de la investidura. Els 69 escons de CiU són suficients per mantenir la majoria parlamentària al llarg de la legislatura.

La continuïtat dels resultats de 1988 amb els resultats de 1984 no suposa canvis notables respecte al funcionament general del sistema de partits. L'estabilitat en les preferències electorals es manté tot i que l'entrada del CDS al Parlament de Catalunya fa augmentar lleugerament la fragmentació política, especialment en el centre dreta espanyol. De tota manera, la posició hegemònica que ocupa CiU en tot l'espai de centre no suposa grans canvis en la dinàmica centrípeta de competició⁹⁴⁶.

1.4. Les eleccions europees de 1989.

A Espanya, els resultats de les eleccions municipals i europees de 1987 confirmen la manca de pes específic del PDP però, també, la incapacitat de la nova cúpula d'AP

⁹⁴⁵ Per a una anàlisi més detallada dels resultats electorals vegeu l'obra de l'Equip de Sociologia Electoral (1990).

⁹⁴⁶ Sobre el subsistema de partits català d'aquests anys vegeu Pallarés i Font (1995) i Colomé (1993 i 1998).

per a relançar el partit⁹⁴⁷. Tot i que els socialistes perden entorn d'un milió i mig de vots i la majoria absoluta en moltes capitals de província AP és encara molt lluny de ser una alternativa al PSOE. A més, en les eleccions Europees, Fraga (en una demostració més del seu "sostre"), resulta incapaç de superar l'exministre Fernando Morán. Els mals resultats dels conservadors afavoreix que en les eleccions autonòmiques creixin nous partits regionalistes de centre com el PAR⁹⁴⁸.

Aquesta desorientació dins del centre dreta es tradueix, des de començaments de 1988, en diversos intents de refundar el partit i superar els enfrontaments dels centre dreta. La principal d'aquestes alternatives l'encapçalen els seguidors de Miguel Herrero, liderats ara per José Mª Aznar⁹⁴⁹. Per evitar trencaments dins del partit aquest sector busca amb èxit el suport de Fraga que, la tardor de 1988, anuncia la seva voluntat de retornar al capdavant de la direcció en el IXè congrés de gener de 1989⁹⁵⁰. La renúncia d'Hernández Mancha de competir amb Fraga permet convertir el IX congrés en el de la refundació d'AP. Fraga prova de donar una orientació més moderada al partit i per això canvia el nom per *Partido Popular*, aconsegueix incorporar antics dirigents de la UCD, del PDP i del PL (encapçalats per Marcelino Oreja) i demana l'entrada del nou PP al *Partit Popular Europeu*. A canvi d'aquesta incorporació Oreja és designat, tot i les reticències de l'aparell, cap de llista per les properes eleccions al parlament Europeu⁹⁵¹. En aquest congrés queda per resoldre la successió de Fraga al capdavant del partit, que en aquests moments es clarament oberta⁹⁵². Fraga per la seva banda anuncia que es retira de la primera línia política per presentar-se a les eleccions de Galícia.

La refundació d'AP coincideix amb una greu crisi de relacions entre UGT (i CCOO) i el govern del PSOE. Tot i que la tensió entre la UGT i el govern es remunta a l'arribada dels socialistes al govern és des de finals de 1986, coincidint amb la recuperació del

⁹⁴⁷ Sobre les limitacions electorals, etc. d'AP durant aquests anys vegeu Montero (1989: 511 i ss).

⁹⁴⁸ Sobre els efectes de les eleccions de 1987 en el sistema de partits vegeu Rodríguez Aguilera (1988: 150 i ss) i Ramírez (1988: 20 i ss).

⁹⁴⁹ El líder d'aquest grup és José Mª Aznar però s'hi poden comptar Federico Trillo, Rodrigo Rato, Loyola de Palacio, Juan José Lucas, etc.

⁹⁵⁰ Abans fracassaran altres candidatures de consens, com la d'Abel Matutes (Herrero de Miñón, 1993: 373)

⁹⁵¹ L'operació és explicada per Powell (2001: 504).

⁹⁵² Fraga conserva molt poder encara dins del partit: escull per a la Secretaria General a un home de la seva confiança, Francisco Álvarez Cascos tot i que se li assignen vicesecretaries generals amb homes d'Aznar (Trillo, Rato, Lucas). Fora del nivell executiu, les vice-presidències són ocupades per J.M. Aznar, M. Herrero, I. Tocino, M. Oreja, J.A. Segurado, A. Matutes, i F. Pastor Ridruejo de les quals només els quatre primers tenen serioses opcions a succeir a Fraga (Barrera, 1998: 951).

creixement econòmic, que els desencontres van esdevenint més i més freqüents⁹⁵³. Al llarg de 1987 i 1988 la tensió augmenta fins al punt que UGT i CCOO convoquen conjuntament una vaga general pel 14 de desembre de 1988⁹⁵⁴. El suport favorable de la opinió pública a la postura dels sindicats fan de la vaga un èxit rotund⁹⁵⁵. Tot i que després de la vaga s'intenten reprendre les negociacions i el govern fa un "gir social", les relacions entre el PSOE i UGT no milloren substancialment, sent molt tibants al fins passades les eleccions generals de 1989⁹⁵⁶.

La crisi que es viu en AP i el PSOE intenta ser aprofitada per la resta de partits menors, tant d'esquerra com de centre. Al centre, el CDS, que en les eleccions catalanes ha estat a punt de sobrepassar al PP intenta treure el màxim profit de la debilitat del seus adversaris. El caràcter d'eleccions de segon ordre de les eleccions europees afavoreix que també apareguin propostes populistes (com la de Ruiz Mateos) que intentin capitalitzar, efímerament, el rebuig a la gestió del PSOE.

Els resultats de 1986 i de 1987 obren una crisi a IU que acaba amb la dimissió del seu líder, Gerardo Iglesias. En el XXIIè congrés del PCE (febrer de 1988), Iglesias és substituït per Julio Anguita, carismàtic alcalde de Córdoba des de 1979. Anguita arriba a la direcció de IU amb un discurs molt crític contra la gestió del PSOE, que és el que centra les eleccions europees i generals de 1989⁹⁵⁷.

Si a Espanya les eleccions europees podien tenir un cert interès pel seu caràcter de *primàries* respecte a les generals, a Catalunya aquestes eleccions presenten un interès bastant menor⁹⁵⁸. Pels partits no vinculats orgànicament amb cap partit espanyol, l'interès està centrat en l'encert de les aliances electorals per tal d'aprofitar al màxim la proporcionalitat de les eleccions: CiU intenta arribar a un acord amb el PNB que finalment no prospera, mentre que ERC repeteix coalició amb EA i el PNG⁹⁵⁹. Un dels temes que precisament centra la campanya electoral d'aquests partits és la

⁹⁵³ Per una anàlisi de les relacions UGT-Govern vegeu Monteiro (1996: 425 i ss). També Méndez (2000: 231 i ss). Sobre la visió dels diferents protagonistes vegeu Iglesias (2003).

⁹⁵⁴ Per a una anàlisi de les diferents interpretacions que s'han fet de la vaga vegeu Powell (2001: 429 i ss).

⁹⁵⁵ Segons Monteiro (1996: 425) González afirma que fou "un éxito rotundo de los sindicatos y el mayor fracaso político del gobierno". Per aquestes dates González es planteja, fins i tot, dimitir de president.

⁹⁵⁶ Des de la vaga general, la UGT decideix no demanar el vot pel PSOE i, en contrapartida, el PSOE aprova en el seu XXXIIè congrés (1990) la fi de la doble militància (PSOE-UGT) (Powell, 2001: 435-6).

⁹⁵⁷ Powell (2001: 505) sosté que Anguita va arribar a considerar el PSOE com el principal enemic de l'esquerra.

⁹⁵⁸ Les eleccions autonòmiques s'han celebrat un any abans i CiU governa per majoria absoluta.

⁹⁵⁹ L'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra repeteix també en la coalició *Izquierda de los Pueblos*

demanda d'una circumscripció electoral a nivell de comunitat autònoma i la possibilitat d'aquestes d'intervenir directament en els afers de la política europea.

Taula 6.7. Eleccions al Parlament Europeu, 1989. Resultats a Espanya i Catalunya

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA	
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.
PSOE	6.275.552	39,6	27	865.506	36,4
PP	3.395.015	21,4	15	204.624	8,6
CDS	1.133.429	7,2	5	87.119	3,7
IU-I	961.742	6,1	4	131.658	5,5
CIU	666.602	4,2	2	655.339	27,5
RM	608.560	3,8	2	68.613	2,9
CN	303.038	1,9	1	1.553	0,1
PA	295.047	1,9	1	10.866	0,5
IP	290.286	1,8	1	16.032	0,7
HB	269.094	1,7	1	15.427	0,7
PEP	238.909	1,5	1	78.408	3,3
Cens	38.473.418			5.978.638	
Vots vàlids	15.858.470	100	60	2.380.470	100

Font: Ministerio del Interior.

S'inclouen sigles amb representació parlamentària en el Parlament Europeu o, en el seu defecte, a les Corts Generals.

Sigles: PSOE: Partido Socialista Obrero Español; PP: Partido Popluar; CDS: Centro Democrático y Social; IU-I: Izquierda Unida-Iniciativa; CiU: Convergència i Unió; RM: Agrupación de electores Ruiz Mateos; CN: Coalición nacionalista (PNB, et. alt.); PA: Partido Andalucista; CIP: Coalición Izquierda de los Pueblos (ENE, et. alt.); IHB: Herri Batasuna; PEP: Por la Europa de los Pueblos (ERC+EA+PNG);

Els resultats electorals de les eleccions europees de 1989 estan marcats per la més baixa participació electoral des del restabliment de la democràcia (45% del cens)⁹⁶⁰. Cal destacar, tanmateix, que aquest descens del vot enregistrat per tots els partits no és pas homogeni. Tant el PSOE com el PP perden prop de un milió dos-cents mil vots, però donada la diferent situació de partida això representa que mentre el PSOE manté prop del 40% dels vots, el PP baixa fins al 21% (tres punts menys que l'any 1987). La traducció política d'aquest resultat és, evidentment, que el PSOE es manté com a partit predominant en el sistema de partits i que ni AP ni IU són capaços de capitalitzar el descontent generat per la vaga general de 1988. Aquesta circumstància és especialment difícil per Marcelino Oreja, que no es capaç de mantenir ni els vots ni la quota electoral de Fraga de l'any 1987. A més, el fracàs de Marcelino Oreja deixa al partit sense un cap de llista *consolidat* per les eleccions generals de 1990. És

⁹⁶⁰ Una anàlisi d'aquestes eleccions a Vallès i Soler (1999: 19-20).

precisament per aprofitar aquesta circumstància que Felipe González avança les eleccions de 1990 a 1989⁹⁶¹.

La davallada de vot dels principals partits, juntament amb la formació d'aliances electorals dels partits regionalistes, du a un augment de la presència institucional d'aquests últims. Si en les eleccions de 1987 foren set els partits amb representació, en aquesta ocasió són onze. Aquest augment de la fragmentació sembla confirmar les tendències a l'augment del regionalisme que comencen a assenyalar-se en les eleccions de 1987⁹⁶².

A Catalunya, els resultats electorals continuen mantenint les pautes de les eleccions generals⁹⁶³. Els resultats confirmen la victòria del PSC seguit de CiU, tots dos però amb importants pèrdues de vot respecte a les europees de 1987. Aquestes pèrdues no són capitalitzades per cap partit doncs tots, tret de l'agrupació de Ruiz Mateos, perden vots. A nivell institucional cal destacar la pèrdua d'un escó per part de CiU (de tres a dos) i l'escó aconseguit per la coalició d'ERC i de l'Entesa dels Nacionalistes d'Esquerra (ENE).

1.5. Les eleccions generals de 1989.

La proximitat de les eleccions generals a les europees fa que, tret de la confecció de les llistes electorals, no hi hagi variacions rellevants en el mapa polític espanyol o català. L'única i molt important excepció a aquesta constatació és la del Partido Popular. Els resultats de les eleccions europees de 1989 sumats a l'avançament electoral de González deixen els populars en la difícil situació de trobar urgentment un candidat electoral per la tardor de 1989. La necessitat de buscar ràpidament un candidat prou conegut i ben considerat dins del partit redueix la llista a Isabel Tocino, Miguel Herrero i José Mª Aznar. Herrero no ha tingut mai el suport de Fraga, que sembla preferir a Tocino. Però el veto dels responsables de l'aparell cap a aquesta decideix a Fraga a designar a Aznar com a cap de llista quan falten només dos mesos per les eleccions⁹⁶⁴.

⁹⁶¹ Després de la vaga de 1988 Solchaga demana a González avançar les eleccions però aquest decideix no fer-ho perquè el primer semestre de 1989 Espanya té, per primer cop, la presidència de la CE (Monteira, 1996: 425).

⁹⁶² Així ho assenyalen, per exemple, Rodríguez Aguilera (1988) i Ramírez (1988).

⁹⁶³ Per a una descripció dels resultats electorals de cada partit vegeu el llibre de Pallarès (2000).

⁹⁶⁴ Barrera (1998: 951) assegura que fou en una reunió a Perbes el dia 26 d'agost de 1989 on hi foren F. Álvarez Cascos, R. Rato, J.J. Lucas i F. Trillo. També a Powell (2001: 505)

Taula 6.8. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1989. Resultats a Espanya i Catalunya

Sigles	ESPANYA			CATALUNYA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSOE	8.115.568	39,6	175	1.123.975	35,6	20
PP	5.285.972	25,8	107	336.015	10,6	4
CIU	1.032.243	5,0	18	1.032.243	32,7	18
IU	1.858.588	9,1	17	231.452	7,3	3
CDS	1.617.716	7,9	14	136.518	4,3	1
PNV	254.681	1,2	5	-	-	-
HB	217.278	1,1	4	-	-	-
PA	212.687	1,0	2	-	-	-
UV	144.924	0,7	2	-	-	-
EA	136.955	0,7	2	-	-	-
EE	105.238	0,5	2	-	-	-
PAR	71.733	0,4	1	-	-	-
AIC	64.767	0,3	1	-	-	-
ERC	84.756	0,4	0	84.756	2,7	0
Cens	29.604.055			4.697.012		
Vots vàlids	20.493.682	100	350	3.158.247	100	46

Font: Ministerio del Interior.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes.

Sigles: PSOE: Partido Socialista Obrero Español; PP: Partido Popular; CiU: Convergència i Unió; IU: Izquierda Unida; CDS: Centro Democrático y Social; PNV: Partido Nacionalista Vasco; HB: Herri Batasuna; PA: Partido Andalucista; UV: Unió Valenciana; EE: Euskadiko Ezquerria; CG: Coalición Galega; PAR: Partido Aragonés Regionalista; AIC: Agrupaciones Independientes de Canarias; ERC: Esquerria Republicana de Catalunya;

Els resultats de 1989 mostren el caràcter de continuïtat d'aquests comicis⁹⁶⁵. Tot i que el PSOE perd gairebé un milió de vots respecte les eleccions de 1986⁹⁶⁶, continua amb la seva situació de predomini dins del sistema de partits amb un 39% dels vots. Ara bé, en les primeres eleccions amb José Mª Aznar al capdavant, el PP aconsegueix mantenir el mateix percentatge de vot de 1986 i, fins i tot, guanyar dos escons. Després de totes les crisis internes del període entre 1987 i 1989, Aznar és capaç, als dos mesos de ser designat, de trencar el *sostre electoral* de Fraga. Aquests resultats consoliden, per tant, a Aznar com el nou líder del partit i, per primer cop, al PP com a

⁹⁶⁵ Així ha estat assenyalat per Ramírez (1990: 29); Molins i Vallès (1989); Baras i Matas (1998a) o Vallès i Soler (1999: 26-9)

⁹⁶⁶ Powell (2001: 505) assegura que "aunque todavía muy asentados en los municipios de menos de 50.000 habitantes, en esta ocasión los socialistas perdieron en la mayoría de las grandes ciudades, entre ellas Madrid, y comenzaron a ser abandonados por el electorado más joven e instruido, así como por los profesionales liberales, técnicos y empleados autónomos, mientras se mantenían fieles los pensionistas, las amas de casa y los desempleados"

possible alternativa al PSOE⁹⁶⁷. Com havia passat en les eleccions europees de 1989, el partit més afavorit per la davallada socialista és IU que, també amb nou líder (Julio Anguita) doblen el seu percentatge de vot i passen de 7 a 17 escons. La consolidació del liderat en AP, i el previsible manteniment de la majoria absoluta socialista erosionen el sentit del vot al CDS, que en aquestes eleccions disminueix tant en vots com en escons. Pel que respecta a la presència del partits d'àmbit no estatal, la seva presència continua en termes molt semblants a 1986 tot i augmentar lleugerament tant els grups representats com la seva força en escons.

El PSOE obté en aquestes eleccions 175 escons en el Congrés, la meitat justa dels escons de la cambra quedant-se a un escó de la majoria absoluta. L'absència en la cambra dels quatre diputats de HB no canvia substancialment la situació respecte a les legislatures de 1982 i 1986⁹⁶⁸. De tota manera, en el moment en que es celebra la investidura de González hi ha impugnats 17 escons per part del PP. Per tal de superar aquest mal començament i la crisi de legitimitat que se'n pot derivar González presenta el més d'abril de 1990 una moció de confiança que guanya gràcies als vots del PSOE i, políticament, al suport dels nacionalistes canaris (*Agrupaciones Independientes de Canarias*)⁹⁶⁹.

Tot i el caràcter de continuïtat dels comicis, aquests representen un important tall en la dinàmica de funcionament del sistema de partits⁹⁷⁰. Els canvis que es produeixen en el PP suposen un augment substancial de la competitivitat del sistema i, per això mateix, un important salt en el model de confrontació política entre el govern i l'oposició. Aquest canvi és fàcilment perceptible a partir del moment en que dins del PSOE comencin a aparèixer els primers casos de corrupció (Guerra, Roldán, etc.).

A Catalunya els resultats electorals donen, una vegada més, la victòria al PSC confirmant l'alternança amb CiU que es ve produint de 1980-82. Com també ve passant des de 1982, el PSC perd vots (cent setanta-cinc mil vots i un escó) respecte a les anteriors eleccions generals. De tota manera, els socialistes continuen com el partit més votat a tot Catalunya amb un 36% dels vots (cinc punts menys que el 1986). CiU aconsegueix augmentar els vots de 1986 i, amb el seus 18 escons, amenaça el predomini del PSC. Només cent mil vots separen els uns dels altres en aquestes eleccions. El PP, que a la resta de l'estat aconsegueix uns resultats semblants als de

⁹⁶⁷ Una de les primeres constatacions d'això és de Ramírez (1990: 34).

⁹⁶⁸ Una anàlisi sumaria de la legislatura a Aróstegui, 1999: 338)

⁹⁶⁹ El procés i el seu context a Powell (2001: 506).

⁹⁷⁰ Una observació en aquest sentit a Ramírez (1989).

1986, a Catalunya perd 25.000 vots i dos escons. Tret de l'escó de Tarragona, el PP ja no obté representació més enllà de la circumscripció de Barcelona. El gran afavorit per la davallada socialista és IC que sembla capitalitzar (guanya cent mil vots respecte el 1986) amb èxit el vot de protesta contra el PSOE per la seva política econòmica. El CDS, que en les eleccions al Parlament és a punt d'igualar-se en vots amb el PP, en aquesta ocasió queda en una posició més secundària. Finalment, la situació per ERC no millora i, tot i guanyar vots, continua sense recuperar l'escó que va perdre l'any 1986.

Taula 6.9. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1989. Resultats per circumscripcions.

Sigles	BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
PSC-PSOE	903.546	37,0	14	74.469	28,9	2	52.504	28,6	2	93.456	24,2	2
CiU	741.682	30,4	11	120.849	46,9	3	76.602	41,8	2	93.110	34,1	2
PP	257.021	10,5	3	20.468	7,9	0	22.713	12,4	0	35.813	13,1	1
IC	200.050	8,2	3	10.089	3,9	0	6.835	3,7	0	14.478	5,3	0
CDS	110.681	4,5	1	7.726	3,0	0	7.282	4,0	0	10.829	4,0	0
ERC	60.642	2,5	0	8.806	3,4	0	6.715	3,7	0	8.593	3,1	0
Cens	3.617.948			385.682			282.868			410.514		
Vots vàlids	2.443.643	100	32	257.757	100	5	183.444	100	4	273.403	100	5

Font: Ministerio del Interior.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària a Catalunya i a Espanya encara que no hagin obtingut representació en (alguna de) les circumscripcions catalanes

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; PP: Partido Popular; IC: Iniciativa per Catalunya; CDS: Centre Democràtic i Social; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

Per circumscripcions⁹⁷¹, la victòria del PSC queda estrictament delimitada a la circumscripció de Barcelona. A la resta de circumscripcions és CiU la primera força política. El PP es consolida, com va fer l'any 1986, com la tercera força política en totes les circumscripcions; però ara perd vots en totes respecte els anteriors comicis. Segueixen IC, CDS que aconseguen treure representació a la circumscripció de Barcelona. En canvi, ERC torna a quedar-se sense presència en el Congrés dels Diputats.

⁹⁷¹ Per a una anàlisi més detallada de la implantació electoral de cada partit vegeu Pallarès, Font, Canals i Magre (1999: 73 i ss).

1.6. Les eleccions municipals de 1991.

Les eleccions municipals de 1991 estan marcades per la fractura cada cop més evident dins del PSOE entre Felipe González i Alfonso Guerra. Aquesta divisió interna afavoreix l'enfrontament soterrat entre el l'aparell del partit, controlat per Guerra, i bona part del govern afí als plantejaments de González. Enmig d'aquesta crisi apareixen també alguns afers de corrupció, enriquiment personal o finançament irregular del PSOE (Juan Guerra, FILESA, RENFE, Roldán) que marquen l'inici del declivi dels governs de Felipe González. Des d'aquesta perspectiva, les eleccions municipals i autonòmiques de 1991 són bàsicament un *test* sobre el desgast del govern.

Taula 6.10. Eleccions Municipals, 1991. Resultats per províncies.

Sigles	CATALUNYA		BARCELONA		GIRONA		LLEIDA		TARRAGONA	
	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.	Vots	%v.v.
PSC-PSOE	1.016.587	37,1	805.901	39,7	71.465	28,7	57.465	31,1	81.756	29,5
CiU	915.291	33,4	611.910	30,1	112.198	45,0	78.651	42,6	112.532	40,6
IC	264.367	9,6	240.786	11,9	6.784	2,7	9.283	5,0	7.514	2,7
PP	184.126	6,7	137.802	6,8	8.567	3,4	13.837	7,5	23.920	8,6
CDS	28.548	1,0	20.990	1,0	3.920	1,6	1.980	1,1	1.658	0,6
ERC	92.003	3,4	59.860	3,0	14.839	6,0	8.488	4,6	8.816	3,18
Cens	4.768.099		3.673.137		391.225		285.356		418.381	
Vots vàlids	2.742.190	100	2.030.935	100	249.310	100	184.805	100	277.140	100

Font: Ministerio del Interior

Hem exclòs de la comparació les diverses agrupacions d'electors. Incloem aquelles candidatures amb representació parlamentària a Catalunya i a les Corts Generals.

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; IC: Iniciativa per Catalunya; PP: Partido Popular; CDS: Centre Democràtic i Social; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

Durant aquests anys, també altres partits es veuen afectats per situacions de finançament irregular o corruptel·les, però aquestes o bé són localment concentrades (en el PP, el cas Hormaechea a Cantàbria), o passen més desapercebudes per l'opinió pública (cas Casinos a CDC). La crisi del PSOE afavoreix sens dubte el reforçament del PP de José M. Aznar i de la IU de Julio Anguita. Aquests dos partits endureixen substancialment el seu discurs en contra el PSOE, fet que contribueix a l'enriment de la situació política i, lentament, al seu desgast electoral.

A Catalunya les eleccions es celebren un any abans de la realització dels Jocs Olímpics, fet que en marca el seu caràcter, sobretot en molts municipis de l'àrea

metropolitana de Barcelona. En aquests llocs el tema de l'elecció és qui ha de gestionar l'ajuntament quan arribi el moment de les olimpíades fet que afavoreix als alcaldes existents, especialment quan la seva gestió és ben valorada per la ciutadania. Això afavoreix, alhora, la promoció política de molts alcaldes que ja ho són des de 1983 i 1987⁹⁷². L'exemple més notable d'aquest fet és, sens dubte, el de Pasqual Maragall a l'Ajuntament de Barcelona, però també pot estendre's als alcaldes de Sabadell, Terrassa, Girona, i moltes localitats menors.

D'altra banda, els partits continuen la lenta tasca d'implantació al llarg del territori. Això és notori en el cas de CiU que, tot i els problemes interns de confecció de llistes (entre CDC i UDC, però també dins de CDC entre Pujol i Roca), augmenta el número de candidatures fins a 876. En el cas del PSC són 495 els municipis on es presenta. ERC i PP es presenten a aquestes eleccions amb un liderat de partit renovat i pensant ja en les eleccions autonòmiques de 1992. Per ERC el nou líder és Àngel Colom mentre que pel PP ho és Aleix Vidal-Quadras.

A Espanya, el resultat de les eleccions és marcat per l'alt índex d'abstenció, el més important per unes eleccions municipals des de 1979. Aquesta abstenció afecta especialment a les poblacions mitjanes, mentre que les petites i les grans àrees urbanes ho fan amb major proporció⁹⁷³. El PSOE aguanta notablement la seva capacitat de mobilització doncs tot i la crisi interna millora els resultats de 1987. Aquest lleuger increment contrasta amb el notable augment del PP i de IU. L'augment de la competitivitat entre PP i PSOE afavoreix una notable davallada de vot del CDS i, en algunes grans ciutats com Madrid o Sevilla, un canvi de govern.

Taula 6.11. Regidors i Diputats Provincials. Eleccions de 1991. Catalunya i províncies.

Sigles	CATALUNYA	Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona	
	Reg.	Reg	D. Prv	Reg	D. Prv	Reg	D. Prv	Reg	D. Prv
PSC	1844	919	24	312	10	311	7	302	11
CiU	4329	1943	19	936	17	783	17	667	15
IC	255	223	6	16	0	6	0	10	0
PP	256	80	2	21	0	75	1	80	1
CDS	24	5	0	8	0	8	0	3	0
ERC	233	107	0	55	0	41	0	30	0
Altres (Ind)	1348	649	0	229	0	198	0	272	0

Font: Anuari Estadístic de Catalunya (1992).

Sigles: PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; CiU: Convergència i Unió; IC: Iniciativa per Catalunya (a Lleida amb Alternativa Verda); PP: Partido Popular; CDS: Centre Democràtic i Social; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya.

⁹⁷² Sobre aquest punt vegeu Vallès i Soler (1999: 28).

⁹⁷³ Sobre les eleccions de 1991 i els seus resultats vegeu Vallès i Soler (1999) i Baras i Matas (1998a).

A Catalunya, els resultats mostren una substancial pauta de continuïtat respecte als de 1987. El PSC és el primer partit en vots i aconsegueix l'alcaldia de les poblacions més poblades, mentre CiU ho és en regidors i aconsegueix l'alcaldia de les poblacions més petites. L'element més rellevant d'aquestes eleccions és que la composició que donen en els principals ajuntaments del país es manté clarament estable al llarg dels anys noranta. Així CiU aconsegueix la presidència de les diputacions de Girona, Lleida i Tarragona i l'alcaldia de l'ajuntament de Tarragona, mentre que el PSC aconsegueix la presidència de la diputació de Barcelona i l'alcaldia dels ajuntaments de Barcelona, Girona i Lleida. La implantació dels tercers partits, PP, ERC i ICV no millora substancialment respecte als resultats de 1987.

1.7. Les eleccions autonòmiques de 1992.

L'any 1992 és marcat per la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona, fita que també va acompanyada per l'Exposició Universal de Sevilla i el nomenament de Madrid com a ciutat europea de la cultura. La preparació de tots aquests esdeveniments genera una sensació d'eufòria col·lectiva que es deixa sentir, especialment, en el funcionament de l'economia espanyola, que creix intensament des de 1986. Per aprofitar aquestes circumstàncies econòmicament favorables i afavorir la seva reelecció, Jordi Pujol avança les eleccions al Parlament de Catalunya. Les eleccions es celebren el més de març, només uns mesos abans de la celebració dels Jocs Olímpics per a poder capitalitzar l'imminent èxit olímpic.

L'eufòria econòmica del moment contrasta, tanmateix, amb l'agreujament de la crisi que pateix el PSOE i el govern de González. La crítica punyent del PP sobre la gestió socialista, juntament amb la crítica de IU per la orientació econòmica del govern van unides, cada cop més sovint, per irregularitats o presumptes afers de corrupció d'alts càrrecs del PSOE. Aquesta dura confrontació comença a comportar, a partir de les eleccions de 1991, els primers rèdits electorals pel PP. Això encara endureix més la política d'oposició dels populars.

La difícil situació política del PSOE també afecta, de retruc, a la situació política a Catalunya. En primer lloc, perquè hi ha el risc evident que el PSC vegi limitades les seves expectatives electorals, bé sigui perquè una part dels seus votants optin per

canviar el sentit del seu vot (*vot dual*), o per abstenir-se (*abstenció diferencial*)⁹⁷⁴. Però també perquè, a mesura que s'obre el debat sobre la governabilitat a Espanya, aquesta qüestió trastoca el sentit de la competició electoral a Catalunya. Aquesta circumstància és especialment difícil pel PSC, que encara veu més limitat el seu marge d'oposició a CiU. Però també per a CiU, a qui aquest debat causa, després de les eleccions de 1992, la primera crisi interna d'importància⁹⁷⁵.

La manca d'una alternativa sòlida per part del PSC afavoreix, un cop més, la victòria de Jordi Pujol. De fet, l'únic que hi ha en joc en les eleccions és si aquest revalidarà o no la majoria absoluta. Donades aquestes perspectives, ni CiU ni PSC semblen disposats a protagonitzar una campanya de molta intensitat. El PSC per por a que el vinculin amb els problemes del PSOE, i CiU perquè afavorint l'abstenció diferencial de part dels votants de l'esquerra s'assegura la majoria⁹⁷⁶.

Més complexa és la situació entre els tercers partits. ERC arriba l'any 1992 amb un nou líder del partit, Àngel Colom. L'arribada de Colom i el seu equip (Puigcercós, Carod-Rovira) a la direcció produeix una profunda crisi interna que es salda amb la sortida de Joan Hortalà i part dels seus seguidors. Colom impulsa un canvi radical en l'estratègia d'ERC que passa de la òrbita de CiU, a reclamar-se obertament independentista. Una situació semblant (i igualment traumàtica) es dona dins del PP de Catalunya amb el relleu de Jordi Fernández Díaz per Aleix Vidal-Quadras. Un cop assentat en el liderat, a partir de 1991, Vidal-Quadras opta per criticar durament a Pujol intentant guanyar així part de l'electorat moderat de CiU. Iniciativa per Catalunya, en canvi, presenta una notable continuïtat en la direcció que s'esforça per penetrar en els sectors de la *nova esquerra* (feminisme, ecologisme, etc.).

Tot i els esforços de mobilització per part dels petits partits, els resultats electorals de 1992 són profundament marcats per l'abstenció electoral, la més alta d'unes eleccions al Parlament de Catalunya des de 1980⁹⁷⁷. Però, com també passa en anterior comicis és gràcies a aquesta *abstenció diferencial* que Pujol obté una nova majoria socialista. Els resultats electorals de 1992 no difereixen substancialment d'anteriors convocatòries. CiU obté el primer lloc en totes les circumscripcions i, a més,

⁹⁷⁴ Per a una anàlisi dels efectes del vot dual i de l'abstenció diferencial en les eleccions catalanes vegeu els treballs de Font i Montero (1991), Padró Solanet i Colomer (1992) i Riba (1995).

⁹⁷⁵ Sobre aquest punt vegeu l'apartat II.2 d'aquest capítol.

⁹⁷⁶ Aquesta reflexió també es troba, en part a Vallés i Soler (1999).

⁹⁷⁷ Diferents anàlisis de les eleccions de 1992 a Vallés i Soler (1999), Baras i Matas (1998a) i Padró Solanet i Colomer (1992).

aconsegueix penetrar encara amb més força a la de Barcelona (on té resultats més adversos). Fruit de les circumstàncies, el PSC baixa en aquesta ocasió lleugerament respecte altres comicis, fins al 28% de vots. En canvi, tant ERC com el PP enregistren millores electorals. ERC és la gran protagonista de les eleccions doncs dobla el resultat de 1988, revalidant així l'encert del canvi d'orientació estratègica. ERC es situa com a tercera força política a totes les circumscripcions menys a Barcelona, on és superada per IC. També el PP de Vidal-Quadras millora posicions respecte a les eleccions de 1988, tot i que de forma més modesta. Només IC resta substancialment igual, mantenint bona part dels seus votants en la circumscripció de Barcelona.

Taula 6.12. Eleccions al Parlament de Catalunya 1992. Resultats per circumscripcions.

Sigles	CATALUNYA			BARCELONA			GIRONA			LLEIDA			TARRAGONA		
	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E	Vots	%v.v.	E
CiU	1.221.233	46,2	70	882.758	44,6	41	134.621	54,3	11	92.210	53,6	9	111.644	45,8	9
PSC-PSOE	728.311	27,6	40	572.036	29,9	27	54.085	21,8	4	37.551	21,8	4	64.639	26,5	5
ERC	210.366	8,0	11	142.381	7,2	6	28.764	11,6	2	16.839	9,8	1	22.382	9,2	2
IC	171.794	6,5	7	146.937	7,4	6	8.333	3,4	0	4.946	2,9	0	11.578	4,8	1
PP	157.772	6,0	7	117.409	5,9	5	9.817	4,0	0	11.824	6,9	1	18.722	7,7	1
CDS	24.033	0,9	0	19.505	1,0	0	1.391	0,6	0	1.247	0,7	0	1.890	0,8	0
Cens	4.839.071			3.722.928			403.374			287.728			425.041		
Vots vàlids	2.643.910	100	135	1.980.005	100	85	247.971	100	17	172.037	100	15	243.897	100	18

Font: Ministerio del Interior.

Només s'inclouen sigles amb representació parlamentària en aquestes eleccions i a les Corts Generals del moment.

Sigles: CiU: Convergència i Unió; PSC-PSOE: Partit dels Socialistes de Catalunya-PSOE; ERC: Esquerra Republicana de Catalunya; IC: Iniciativa per Catalunya; PP: Partido Popular; CDS: Centre Democràtic i Social

En termes parlamentaris, els 70 escons que obté CiU en aquestes eleccions garanteixen la reelecció de Jordi Pujol com a president de la Generalitat sense necessitat de cap altre suport parlamentari. Com en la legislatura anterior, de 1992 a 1995 CiU governarà a Catalunya en solitari.

Un cop passat l'estiu de 1992, l'arribada de la crisi econòmica i l'agreujament de la situació política espanyola fa presagiar, com acaba succeint, un avançament de les eleccions generals de 1993. El període que va de la primavera de 1992 a la de 1993 és marcat per la incertesa dels resultats electorals a les Corts Generals, on tot indica que el PSOE perdrà la seva majoria absoluta. Mentre PP i PSOE competeixen aferrissadament per la victòria, a CiU s'obre una profunda crisi entre Roca i Pujol que té, com a fons, la forma d'intervenció de l'aliança en la nova legislatura. La victòria de

Pujol sobre Roca allunya definitivament tota possible incorporació de CiU a un govern espanyol.

2. La creixent influència espanyola de CiU.

El progressiu declivi socialista i, alhora, les dificultats del PP per créixer electoralment permeten entreveure, des de finals dels anys vuitanta, que un o altre partit poden necessitar ben aviat el suport de CiU per aconseguir les majories parlamentàries. Aquestes expectatives modifiquen la dinàmica d'enfrontament que caracteritza les relacions entre el governs espanyol i català al llarg dels anys vuitanta. I, a poc a poc, comença a suscitar-se el debat sobre les formes que pot tenir el suport de CiU a la governabilitat espanyola. Com hem dit, aquestes circumstàncies no comporten canvis en l'hegemonia que CiU té respecte als seus competidors, però sí que afecten al marge de maniobra d'Unió dins de l'aliança.

2.1. La imminent fi de la majoria socialista i el debat sobre la governabilitat.

Ni les eleccions generals de 1986, ni les autonòmiques catalanes de 1988 representen un canvi substancial respecte a les tendències iniciades, respectivament, l'any 1982 i 1984. En totes dues eleccions tant el PSOE com CiU obtenen una considerable distància electoral sobre els seus competidors, fet que els permet obtenir una còmoda majoria absoluta parlamentària. Aparentment, doncs, no hi ha raons per a que canviï ni la dinàmica de competició del sistema de partits ni, en especial, la polarització entorn de les qüestions autonòmiques que ha marcat la vida política durant els primers anys vuitanta.

Tanmateix, l'èxit no exempt de dificultats del procés de reorganització del centre dreta espanyol entorn d'AP canvia radicalment el panorama polític. Tot i l'avançament de les eleccions per tal de dificultar la consolidació de José María Aznar com a nou líder del PP, els anys de govern i l'enfrontament amb la UGT passen factura al PSOE en les eleccions generals de 1989. El PSOE manté la majoria absoluta, però és gràcies a que HB, que no assisteix a la cambra de diputats. El posterior enfrontament entre González i Guerra i, alhora, la creixent fortalesa d'Aznar al capdavant del PP permeten augurar fàcilment que a partir de 1993 no hi haurà majories absolutes a les Corts Generals.

En aquestes condicions, el pes parlamentari de CiU comença a revalorar-se extraordinàriament. Tant en el cas d'una victòria socialista com d'una eventual victòria del PP és gairebé segur que els nacionalistes catalans poden ser una força decisiva per garantir la investidura i la governabilitat. Més encara quan no sembla que la recomposició de la dreta espanyola afecti substancialment la força de CiU a Catalunya. Tot indica, doncs, que pot donar-se una situació inèdita en la política espanyola: CiU amb majoria absoluta a Catalunya pot influir decisivament sobre el govern espanyol format per PSOE o PP amb minoria parlamentària. Entorn de les perspectives que aquest probable escenari ofereix comencen a produir-se els primers desacords interns dins de CDC entre Roca i Pujol.

2.2. El realineament del centre dreta espanyol i el predomini de CiU a Catalunya.

Els canvis que es produeixen en el centre dreta espanyol entre els anys 1986 i 1992 no afecten substancialment la posició de predomini que CiU té sobre aquest espai polític a Catalunya. De fet, la crisi tant del PDP com del CDS a qui semblen afavorir inicialment és a CiU, doncs una part important dels quadres (en menor mesura dels votants) d'aquests partits s'hi acaben integrant. En canvi, el PP no canvia substancialment els seus suports i comportament electoral en tot aquest període. Si ens fixem en les diferències de vot entre CiU i PP veiem com les diferències tendeixen a mantenir-se entorn dels disset i vint punts de diferència en les eleccions generals i europees, i dels quaranta punts en les autonòmiques.

Taula 6.13. Competitivitat electoral entre CiU i AP/PP¹ (1986-1992). Principals eleccions.

	Cong. Dip. 86		P.Euro. 87		P.Cat. 88		Cong. Dip. 89		P.Euro. 89		P.Cat. 92	
	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.
Barcelona	2 CiU 3 AP	19,2	2 CiU 3 AP	14,3	1 CiU 4 AP	38,4	2 CiU 3 PP	19,9	2 CiU 3 PP	17,3	1 CiU 5 PP	38,7
Girona	1 CiU 3 AP	36,0	1 CiU 3 AP	32,6	1 CiU 5 AP	52,6	1 CiU 3 PP	39,0	1 CiU 3 PP	32,8	1 CiU 5 PP	50,3
Lleida	1 CiU 3 AP	24,6	1 CiU 3 AP	23,7	1 CiU 3 AP	47,6	1 CiU 3 PP	29,4	1 CiU 3 PP	24,9	1 CiU 4 PP	46,7
Tarragona	2 CiU 3 AP	16,1	2 CiU 3 AP	16,7	1 CiU 3 AP	40,5	2 CiU 3 PP	21,0	2 CiU 3 PP	17,4	1 CiU 4 PP	38,1
Catalunya	2 CiU 3 AP	20,6	2 CiU 3 AP	16,6	1 CiU 4 AP	40,4	2 CiU 3 PP	22,1	2 CiU 3 PP	18,9	1 CiU 4 PP	40,2

Font: Elaboració pròpia. Per raons de síntesi exclouem les dades de les eleccions municipals.

Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya; P. Euro: Parlament Europeu.

1. El 1986 AP-PDP-UL; el 1987 i 1988 AP; des de 1989: PP.

La competitivitat electoral està expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció. En conseqüència els nivells de competitivitat són majors en quant menors siguin les diferències.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan un dels dos partits ocupa el primer lloc de la província en vots.

Dif.: Diferència entre CiU i AP/PP a partir de % v.v. En negreta quan la diferència entre tots dos partits és favorable a CiU.

La trajectòria del CDS a Catalunya és força erràtica i depèn tant de les circumstàncies pròpies de cada elecció com del tipus d'eleccions que es tracten. En general el CDS escurça distàncies amb CiU en les eleccions europees, on possiblement canalitza una part notable de vot de rebuig als grans partits. En aquestes eleccions la diferència entre CiU i CDS es situa una mica per sobre de 20 punts de diferència. En canvi en les eleccions generals i autonòmiques aquesta diferència entre tots dos partits s'amplia substancialment fins a doblar-se. L'excepció són les eleccions generals de 1989 on el CDS obté un molt bon resultat i escurça una mica (10 punts) la diferència amb CiU.

Taula 6.14. Competitivitat electoral entre CiU i CDS (1986-1992). Principals eleccions.

	Cong. Dip. 86		P.Euro. 87		P.Cat. 88		Cong. Dip. 89		P.Euro. 89		P.Cat. 92	
	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.
Barcelona	2 CiU 4 CDS	39,7	2 CiU 5 CDS	19,4	1 CiU 5 CDS	39,7	2 CiU 5 CDS	25,9	2 CiU 5 CDS	22,1	1 CiU 6 CDS	43,6
Girona	1 CiU 4 CDS	53,1	1 CiU 5 CDS	37,3	1 CiU 6 CDS	53,1	1 CiU 6 CDS	43,9	1 CiU 5 CDS	36,2	1 CiU 6 CDS	53,7
Lleida	1 CiU 4 CDS	49,5	1 CiU 4 CDS	32,3	1 CiU 5 CDS	49,5	1 CiU 6 CDS	37,8	1 CiU 5 CDS	31,8	1 CiU 6 CDS	52,9
Tarragona	2 CiU 4 CDS	43,6	2 CiU 4 CDS	25,2	1 CiU 6 CDS	43,6	2 CiU 6 CDS	30,1	2 CiU 5 CDS	24,1	1 CiU 6 CDS	45,0
Catalunya	2 CiU 4 CDS	41,9	2 CiU 4 CDS	22,2	1 CiU 6 CDS	41,9	2 CiU 5 CDS	28,4	2 CiU 5 CDS	23,8	1 CiU 6 CDS	45,3

Font: Elaboració pròpia. Per raons de síntesi exclouem les dades de les eleccions municipals.

Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya; P. Euro: Parlament Europeu.

La competitivitat electoral està expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció. En conseqüència els nivells de competitivitat són majors en quant menors siguin les diferències.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan un dels dos partits ocupa el primer lloc de la província en vots.

Dif.: Diferència entre CiU i AP/PP a partir de % v.v. En negreta quan la diferència entre tots dos partits és favorable a CiU.

Una breu ullada a les diferències entre els resultats d'AP/PP i el CDS a Catalunya és suficient com per a constatar que cap dels dos partits representa, durant aquest període, una seriosa amenaça *territorial* per a CiU. Una situació semblant passa amb ERC, que entre els anys 1984 i 1987 forma part del Govern de la Generalitat amb CiU. El cert és, però, que ERC viu al llarg dels anys vuitanta un període amb serioses dificultats polítiques i electorals de les que comença a recuperar-se lentament a partir dels anys noranta. Entretant, els seus suports electorals no varien substancialment i la seva diferència respecte a CiU varia entre els vint-i-quatre punts de les eleccions

europées, els trenta de les generals i els quaranta de les eleccions al Parlament de Catalunya.

Així doncs, a nivell electoral, el període que va des de 1986 fins a 1992 pot qualificar-se com a plàcid per a CiU. Cap dels seus possibles competidors territorials passa pels seus millors moments i, a més, res fa pensar que a curt termini el principal partit de l'oposició pugui fer-li perdre la majoria absoluta parlamentària de la que gaudeix.

Taula 6.15. Competitivitat electoral entre CiU i ERC (1986-1992). Principals eleccions.

	Cong. Dip. 86		P.Euro. 87		P.Cat. 88		Cong. Dip. 89		P.Euro. 89		P.Cat. 92	
	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.	Pos.	Dif.
Barcelona	2 CiU 6 ERC	27,3	2 CiU 6 ERC	21,7	1 CiU 6 ERC	39,9	2 CiU 6 ERC	27,9	2 CiU 6 ERC	22,8	1 CiU 6 CDS	37,4
Girona	1 CiU 4 ERC	42,4	1 CiU 4 ERC	36,1	1 CiU 3 ERC	50,8	1 CiU 5 ERC	43,5	1 CiU 4 ERC	34,4	1 CiU 6 CDS	42,7
Lleida	1 CiU 5 ERC	37,6	1 CiU 5 ERC	33,4	1 CiU 4 ERC	47,9	1 CiU 6 ERC	38,1	1 CiU 4 ERC	30,9	1 CiU 6 CDS	43,8
Tarragona	2 CiU 6 ERC	29,2	2 CiU 5 ERC	27,0	1 CiU 4 ERC	42,3	2 CiU 6 ERC	31	2 CiU 6 ERC	24,4	1 CiU 6 CDS	36,6
Catalunya	2 CiU 6 ERC	29,3	2 CiU 6 ERC	24,1	1 CiU 5 ERC	41,6	2 CiU 6 ERC	30,0	2 CiU 6 ERC	24,2	1 CiU 6 CDS	38,2

Font: Elaboració pròpia. Per raons de síntesi exclouem les dades de les eleccions municipals.

Cong. Dip: Congrés dels Diputats; P. Cat: Parlament de Catalunya; P. Euro: Parlament Europeu.

La competitivitat electoral està expressada per les diferències entre les proporcions de vots (% v.v) dels dos partits en cada elecció. En conseqüència els nivells de competitivitat són majors en quant menors siguin les diferències.

Posició: Lloc que ocupa el partit respecte a la resta de partits. En negreta quan un dels dos partits ocupa el primer lloc de la província en vots.

Dif.: Diferència entre CiU i ERC a partir de % v.v. En negreta quan la diferència entre tots dos partits és favorable a CiU.

2.3. La desaparició de les coalicions alternatives d'Unió.

El resultat de les eleccions generals de 1986 obren per a Unió Democràtica l'oportunitat de participar en la reconstrucció d'un nou centre amb una orientació democristiana. De nou apareix la idea, intermitent des de 1982, de reconstruir l'Equip DC de la transició. Aquesta hipòtesi, que inclouria el PDP d'Òscar Alzaga, a Unió (i fins i tot a CiU) i també al PNB, sembla guanyar inicialment molts adeptes. Especialment a mesura que el liderat de Fraga dins d'AP entra crisi. Sigui quin pugui ser el resultat d'aquesta nova operació política, el que tenen clar tots els presumptes implicats és que mentre hi hagi la possibilitat d'arribar a alguna mena d'acord, el protagonisme de tots els partits en la política espanyola i catalana anirà en augment. De fet, així ha estat des de 1982, moment de creació del PDP. Ara bé, si aquesta possibilitat apareix inicialment amb molta força, també cal remarcar les dificultats i obstacles que pot tenir

un projecte d'aquesta mena, especialment per a Unió Democràtica: D'entrada, el PDP té una representació a Catalunya poc disposada a deixar d'existir; a més la política autonòmica del PDP és poc procliu a reconèixer la plurinacionalitat espanyola (com a mínim en els termes que demana (UDC); el PNB no sembla gens interessat a repetir una fórmula com la de l'Equip DC de la transició; finalment, no és clar que dins d'Unió Democràtica, on encara perdura la lluita pel liderat, hi hagi possibilitat de consens sobre un acord d'aquesta mena. Així doncs, el risc de tornar a dividir el partit a partir de la política d'aliances és, de nou, una seriosa amenaça.

Tot i els hipotètics beneficis, les dificultats internes d'arribar a una possible entesa amb el PDP obren, per a una part de la coalició dominant d'Unió Democràtica, una actuació alternativa. Aquesta línia política es centra en recuperar la unitat interna com a prioritat estratègica, encara que sigui sacrificant, a curt termini, la possibilitat de diferenciar-se de CDC. Això és així perquè la sortida de Joan Rigol del Govern de la Generalitat permet, per primer cop des de l'origen de la divisió de la coalició dominant, que les diferents faccions puguin aproximar posicions. Ara bé, per tal de recuperar la unitat interna dins del partit cal superar els desacords interns sobre la política d'aliances, sobre el liderat i sobre un repartiment intern del poder. Això és el que es produeix dins d'UDC entre l'any 1986 i 1990 i el que s'analitza en la segona part d'aquest capítol.

3. Les primeres crisis entre UDC i CDC

La forma en que Unió Democràtica solventa la seva crisi interna deixa a aquest partit en molt bona disposició per millorar substancialment el seu paper dins CiU. Conscient d'aquesta situació CDC accepta algunes transformacions en el model de funcionament de l'aliança. Els desacords entre les pretensions d'UDC i CDC sobre quan ha d'augmentar la presència institucional dels democristians i quin ha de ser el seu paper en la línia política de CiU obren les primeres crisis greus entre tots dos partits.

3.1. El creixent pes polític d'Unió i els canvis organitzatius dins CiU.

Les relacions entre CDC i UDC des de la segona meitat dels vuitanta i al llarg dels anys noranta es caracteritzen per la progressiva transformació dels equilibris de poder establerts en l'acord d'entesa permanent i els primers cicles electorals. Les raons d'aquest canvi es troben, fonamentalment, en dos grans fenòmens. El primer és la creixent autonomia experimentada per Unió Democràtica de Catalunya des del retorn

al liderat de Josep A. Duran. El segon són els problemes que té CDC per renovar la seva direcció i definir els liderats del futur. Els efectes d'aquest canvi d'equilibris dins de la coalició obliguen a redefinir el mapa de poder que s'havia anat delimitant al llarg dels anys vuitanta. Els canvis afecten, a més, tots els àmbits: l'orgànic, el liderat i, també, l'institucional. Cal dir, a més, que aquesta redefinició ha estat marcada per un cert grau de conflictivitat i una constant interferència entre uns terrenys i els altres. El resultat és, evidentment, una erosió de la cohesió i l'estabilitat de la coalició que a poc a poc acaben repercutint en els resultats electorals (sobretot municipals)⁹⁷⁸.

1. A partir de la consolidació del liderat de Josep A. Duran i Lleida al capdavant d'UDC, el partit experimenta notables transformacions. A nivell intern, comença una reforma organitzativa que dóna força poder i estabilitat a la direcció i permet professionalitzar-la. D'una direcció composta per criteris faccionals es passa a un equip jove, homogeni i pràcticament al servei exclusiu de Duran i Lleida. L'estabilitat i la cohesió dins de la direcció impulsa el creixement dels serveis centrals i, alhora, una considerable expansió del partit pel territori. També impulsa un canvi en la imatge més moderna i adaptada a l'estil de la nova generació que l'encapçala. Totes aquestes transformacions internes tenen també el seu equivalent a nivell de coalició. Unió manté la voluntat ja iniciada durant els anys vuitanta de projectar-se amb una identitat diferenciada a la de CDC. I, alhora, aquestes demandes també inclouen una major quota de poder institucional i més influència en la presa de decisions de l'aliança.

Tanmateix, ni el tipus de reivindicacions ni la força amb que les reclama són equivalents entre la dècada dels vuitanta i els anys noranta. A nivell d'identitat, per exemple, Unió evoluciona d'una tàctica que optava per situar-se a l'esquerra de Convergència en polítiques socials i proposar-se com a pont de diàleg entre la coalició i altres partits polítics catalans⁹⁷⁹, a un altra en que mantenint part d'aquests postulats inicia una aproximació cap a sectors socials més conservadors i, a nivell polític, cap al Partido Popular.

Com hem vist anteriorment⁹⁸⁰, aquesta reivindicació de la identitat tot sovint s'acompanya tant de demandes de més autonomia política (al marge de CiU), com de

⁹⁷⁸ Una interpretació alternativa de les relacions d'UDC amb CDC al llarg dels anys noranta és la de Caminal (1998). Segons afirma Caminal aquesta es basa en que UDC: "1) electoralment viu del pujolisme, no té vida pròpia. 2) Políticament sí té vida pròpia però a l'entorn del pujolisme, com un satèl·lit gira al voltant del planeta; 3) Ideològicament dóna cobertura al pujolisme i al pragmatisme de CDC" (Caminal, 1998: 166).

⁹⁷⁹ Sobre aquesta punt vegeu Culla (1992: 98).

⁹⁸⁰ Vegeu l'apartat I.2 del capítol anterior.

més quota institucional i d'influència política dins de l'aliança. Aquestes pretensions no agraden a CDC que, òbviament, acusa Unió de créixer a costa seva. En aquest punt cal diferenciar diverses etapes que, tot i sol·lapar-se, van marcant el ritme de les reclamacions democristianes. En primer lloc Unió reivindica la constitució d'òrgans de relació orgànica (comitè d'enllaç, 1988). Posteriorment demana una major quota de poder institucional (eleccions municipals, 1991). I, a partir dels primers signes de renovació dins de CDC (IXè congrés de CDC, 1992), comença a reclamar el reconeixement del liderat de Duran i Lleida. Un cop assolits els principals objectius en cada una d'aquestes etapes les seves demandes s'adrecen a revisar les quotes pactades en l'acord d'entesa permanent. Les característiques que marquen aquesta etapa de recomposició dels equilibris forçada per UDC són la constant provocació de petites crisis que van afectant, un darrera l'altre, tots els àmbits de poder de CiU⁹⁸¹. La capacitat per explotar les febleses del contrari i l'habilitat negociadora de la direcció d'Unió permeten aconseguir, de mica en mica, les reclamacions dels democristians i, al mateix temps, anar consolidant el liderat de Duran i Lleida a nivell de la coalició.

Els resultats d'aquesta transformació d'UDC i de la seva progressiva demana de més influència dins CiU tenen la seva millor traducció en l'àmbit municipal que és on més abismals són les diferències entre tots dos partits. En canvi, la presència d'UDC tant a les Corts Generals com al Parlament de Catalunya i al govern el compliment dels pactes es manté substancialment estable des de començament dels anys vuitanta (1982-1984) (Taula 6.16).

Taula 6.16. Pes de CDC i UDC en les institucions (I): Generalitat i Corts Generals (1979-1992)

	CONG DIP.		SENAT*		PARL. CAT		GOV. CAT.		% DESP. GOV.		
	CDC	UDC	CDC	UDC	CDC	UDC	CDC	UDC	CDC	UDC	
CG 79	7	1	1	-	35	8	9	3	-	-	PC 80
	87,5%	12,5%	100%	0	81,4%	18,6%	75,0%	25,0%	97,8%	2,2%	
CG 82	9	3	7	2	56	16	7 ¹	3	-	-	PC 84
	75,0%	25,0%	77,8	22,2	77,8%	22,2%	63,6%	36,4	96,8%	2,7%	
CG 86	13	5	10	3	54	15	10	3	-	-	PC 88
	72,2%	27,8%	72,7%	27,2%	78,3%	21,7%	72,7%	27,2%	95,1%	4,9%	
CG 89	13	5	10	4	54	16	10	3	-	-	PC 92
	72,2%	27,8%	71,4%	28,6%	77,1%	22,9%	72,7%	27,2%	96,2%	3,8%	

Font: Matas (2000 i 2001) i elaboració pròpia.

Notes: A l'esquerra dades sobre la presència de CDC i UDC a les Corts Generals. A la dreta presència de CDC i UDC en el parlament i govern de Catalunya. S'afegeix també el percentatge de despesa que gestionen els departaments dirigits per un i altre partit.

⁹⁸¹ Alguns exemples a Martínez, Pallarés, i Vallés (2000).

* Inclou els senadors designats pel Parlament de Catalunya. 1. Una conselleria és per a ERC que quan deixi el govern, l'any 1987, passa a CDC.

La millora en la implantació municipal d'Unió no deixa de créixer des de les eleccions de 1979. En tot aquest procés, només les eleccions de 1987 marquen un lleuger canvi de tendència degut als problemes interns dins d'Unió. Així, en les eleccions de 1983 els pactes entre tots dos socis s'estenen a més de 100 localitats donant a UDC més de setanta caps de llista, cinquanta alcaldes i més de 300 regidors⁹⁸². Aquestes dades, contrastades amb les de l'any 1979 suposen, en tots els aspectes, una important millora en la implantació del partit. Ara bé, si comparem les dades amb les que obté la coalició, en que aconsegueix prop de 3300 regidors i 440 alcaldes, és fàcil observar el grau de desproporció encara existent entre tots dos partits. En aquestes eleccions Unió aconsegueix el 9% de regidors i el 15% d'alcaldes de CiU. Cal tenir present, a més, que la gran majoria de llocs on s'imposen els seus alcaldes són municipis petits o molt petits. I que tot i l'augment en el número d'alcaldes i l'èxit aconseguit a Igualada o Banyoles, en aquesta ocasió no s'aconsegueix l'alcaldia en dos dels principals nuclis on domina UDC, el de Cervera i Les Borges Blanques.

Taula 6.17. Pes de CDC en les institucions (II): Eleccions municipals (1979-1991).

	REGIDORS			ALCALDES			DIP. PROVINCIALS		
	CiU	CDC	UDC	CiU	CDC	UDC	CiU	CDC	UDC
Mun 79	1780 100%	1717 96,5%	77 3,5%	218 100%	213 97,7%	5 3,3%	45 100%	37 82,2%	8 17,8%
Mun 83	3328 100%	3021 90,8%	307 9,2%	337 100%	286 84,9%	51 15,1%	43 100%	33 76,7	10 23,3%
Mun 87	4373 100%	4052 92,7%	321 7,3%	595 100%	553 92,9%	42 7,1%	76 100%	60 78,9%	16 21,1%
Mun 91	4362 100%	3872 88,8%	490 11,2%	590 100%	543 92,0%	47 8,0%	72 100%	s.d.	s.d.

Fonts: Rodó (2001) per les dades de CiU.

Per 1979: Nova veu 31, 6 i Nova veu 32,8; Per 1983: Nova Veu, 119 i 120; Per 1987: La Veu d'Unió 201 i Cambio 16 (24-11-87); Per 1991: La Veu d'Unió, 212, 243, 244 i Informe del comitè de govern de 1992.

Els bons resultats de CiU a les eleccions municipals de 1987 no es tradueixen en una substancial millora de la presència institucional d'Unió. De fet, els resultats d'aquests

⁹⁸² Segons Nova Veu (120: 16), les localitats amb alcaldes d'Unió a Barcelona són: Argentona, Castellcir, Gisclareny, Igualada, Matadepera, Orpí, Pujalt, Sant Gugat Sesrovires, Santa Maria de Corcó, Tona, Viladrau. A Girona són: Agullana, Banyoles, Camós, Campdevàdol, Cornellà de Terri, Crespià, Darnius, Jafrè, Gombreny, Ogassa, Sant Gregori, Sant Pau Seguries, Vallfogona, Vilademuls. A Lleida: Alòs de Balaguer, Anglesola, Artesa de Segre, Belcaire d'Urgell, Biosca, Cabanabona, Cervià, La Floresta, Fullea, Granyena de Cervera, Granyanella, Montoliu de Cervera, Montornés, Els Omellons, Ossó de Sió, Palau d'Anglesola, Plans de Sió, Sanahuja, Tarrès, Verdú, Vilanova de l'Aguda. I, finalment, a Tarragona són: Altafulla, Blancafort, Roda de Barà, Ulldemolins.

comicis impliquen un fre a la trajectòria ascendent d'Unió Democràtica degut, en bona mesura, als problemes interns. CiU obté en aquestes eleccions prop de 4300 regidors, 600 alcaldes, la presidència de les diputacions de Girona, Lleida i Tarragona i, més tard, la de 30 dels nous Consells Comarcals. Per a Unió Democràtica, en canvi, els resultats són més ambigus. D'una banda perd uns deu alcaldes respecte l'any 1983, de l'altra aconseguix un lleuger increment dels regidors, especialment a Barcelona (on augmenta el 50%⁹⁸³). A la resta de províncies els regidors es mantenen o baixen respecte a 1983.

Finalment, la transcendència atorgada dins de CiU a les eleccions municipals de 1991 facilita que l'avenç d'Unió pugui ser presentat, malgrat tot, com un nou pas en la consolidació del partit dins de la coalició. En aquestes eleccions, per primer cop les discrepàncies en la confecció de les candidatures es reflecteixen en els resultats electorals, doncs CiU obté 4329 regidors, perdent alguns alcaldes i regidors respecte l'any 1987⁹⁸⁴. Aquest lleuger descens no és un obstacle per a que la coalició mantingui la presidència de les tres diputacions provincials i la de 34 consells comarcals. Les dures negociacions entre CDC i UDC per la confecció de les llistes municipals permeten que Unió pugui satisfer part de les seves demandes d'obtenir una major representació en el territori. En aquesta ocasió obté gairebé uns 500 regidors i, alhora, prop d'una cinquantena d'alcaldes. Aquestes xifres, especialment la de regidors, representen un notable salt quantitatiu respecte la migrada representació de 1987 i, per tant, un èxit polític de la direcció d'UDC.

Taula 6.18. Numero de regidors i alcaldes d'UDC per província (1979-1991).

	REGIDORS				ALCALDES			
	B	G	LL	T	B	G	LL	T
79	47	10	13	7	3	2	1	0
83	66	94	138	9	11	15	21	4
87	-	-	-	-	-	-	-	-
91	160	48	72	40	13	8	19	7

Font: Elaboració pròpia a partir de les fonts de la taula 6.17.
 Províncies: B: Barcelona; G: Girona; LL: Lleida; T: Tarragona.

2. El segon gran fenomen que marca el canvi d'equilibris dins de CiU és la difícil renovació que experimenta la direcció de Convergència al llarg de la dècada dels noranta⁹⁸⁵. Entre els anys 1989 (mort de Trias Fargas) i 1996 (Xè Congrés), la gran majoria dels membres que han dirigit CDC des dels primers anys donen pas a una

⁹⁸³ (Informe del comitè de govern. Documentació del XVè Congrés. Arxiu Històric d'UDC)

⁹⁸⁴ Rodó (2001) situa la pèrdua en 9 regidors i cinc alcaldes.

⁹⁸⁵ Sobre la vida de CDC durant els anys noranta vegeu Baras i Matas (1998b: 164 i ss); Martínez, Pallarés i Vallés (2000), Marcet (2000a: 48 i ss), i Culla (2001).

nova elit que en pren el relleu. Una part dels antics dirigents (Prenafeta, Cullell, Alavedra) ha de retirar-se per la seva presumpta vinculació amb alguna corruptel·la⁹⁸⁶. La sortida de Miquel Roca, en canvi, està marcada per un triple plantejament que divideix profundament el partit: Per un costat, Roca intenta forçar una definició (al seu favor) de la qüestió successòria. En segon terme, encapçala un moviment intern (en part per demostrar la seva força) que és obertament crític respecte a l'estratègia de creixement d'UDC. I, en tercer lloc, es mostra partidari de l'entrada en el Govern espanyol en el nou escenari de minories que s'obre a partir de 1993 en la política estatal. La inestabilitat que genera dins de CDC la crisi entre Roca i Pujol no queda totalment resolta fins el Xè congrés (1996), en què es fa efectiu el recanvi generacional en els principals llocs de direcció de CDC⁹⁸⁷. El programa de la nova direcció del partit té com a principal prioritat retornar el protagonisme al partit. Això encara afavoreix més la tensió amb el soci democristià, doncs sovint totes dues lògiques partidistes entren en contradicció.

El nou equilibri de poders provoca, evidentment, una progressiva recomposició del model de relacions entre Convergència i Unió. Com comentàvem més amunt, la redefinició, que no és pacífica i afecta indistintament a tots els àmbits de relació, implicant-los constantment els uns amb els altres. En aquest context, un dels elements més destacats és la revifalla que experimenten les relacions a nivell orgànic entre CDC i UDC.

El punt de partida d'aquesta revitalització és el pacte per reunir el comitè d'enllaç entre CDC i UDC (setembre de 1988), òrgan ja previst en l'acord d'entesa permanent de 1978 però rarament convocat. Aquesta decisió és força destacable perquè permet establir canals formals de diàleg entre les executives de tots dos partits més enllà dels contactes institucionals i de les relacions informals. I, a més, pel notable poder simbòlic que comporta: Les reunions del comitè d'enllaç suposen fer visible una certa *paritat* en la direcció de la coalició i, per tant, que els líders de tots dos partits estan, de fet, en un règim d'igualtat⁹⁸⁸. Molt possiblement aquesta és la raó per la que CDC (Pujol) es resistí a convocar-lo durant els anys vuitanta i (malgrat els acords), s'oposa, encara uns anys més, a atorgar-li una periodicitat regular⁹⁸⁹. Per la mateixa raó, no és estrany

⁹⁸⁶ Vegeu Martínez, Pallarés i Vallés (2000).

⁹⁸⁷ A partir del Xè congrés la presidència recau en Jordi Pujol, la Secretaria General en Pere Esteve, i la secretaria d'organització en Felip Puig.

⁹⁸⁸ En les fotos d'aquesta època Pujol i Duran solen seure a banda i banda d'una taula, demostrant que tots dos partits són sobirans.

⁹⁸⁹ A partir de 1991, després de les turmentoses negociacions per les candidatures a les eleccions municipals, al comitè d'enllaç se li atorga una periodicitat bimestral. I encara, un dels efectes col·laterals

que Unió (Duran) tot sovint faci pressió per a que aquest es reuneixi tant com sigui possible. Des d'Unió s'insisteix, a més, en presentar el comitè d'enllaç com l'òrgan on es decideix la política de la coalició. Aquesta insistència ja es planteja des del moment de la seva constitució, però té un sentit especial a partir de l'any 1993, en què Josep A. Duran i Lleida deixa l'activitat parlamentària per dedicar-se exclusivament al partit.

La creixent activitat del comitè d'enllaç presenta diverses limitacions. Per un costat, i malgrat totes les crisis que s'activen per donar-li protagonisme, aquest no arriba a substituir als mecanismes institucionals de coordinació: les reunions a nivell de govern, parlamentari i municipal. A més, la seva constitució tampoc resta influència als contactes informals que són, sens dubte, una de les més destacades eines d'enllaç entre les respectives direccions. Tanmateix, la seva activitat ajuda a difondre la imatge (com vol UDC) que les seves reunions tenen importància a l'hora de decidir la política de la coalició. I, al mateix temps, que en aquest procés, Unió hi té (com desitjava) un paper important. El segon límit és la constant subtracció de funcions que en pateix per part dels líders. Aquesta característica és visible a partir de la crisi entre Roca i Pujol (també abans, però) i, especialment, a mesura que les demandes vagin encaminades a reforçar (implícitament) el liderat de Josep Antoni Duran i Lleida i no a resoldre l'encaix orgànic d'Unió. Quan arribi aquest punt, la solució a les petites crisis que vagin apareixent no passa pel comitè d'enllaç sinó per trobades informals (prèvies) entre Pujol i Duran que fixen l'atenció de la premsa i que juguen a favor de les pretensions del líder democristià⁹⁹⁰. El tercer límit és que el comitè d'enllaç només decideix implantar-se a nivell de la direcció central. Això afavoreix la presa de decisions per la cúpula, però dificulta l'entesa entre les respectives organitzacions en les respectives bases on, al llarg d'aquests anys, creixen els recels respecte a l'altre partit.

La recomposició del poder també afecta al liderat dins de la coalició. A mesura que les reclamacions d'Unió van personalitzant-se en Josep A. Duran i Lleida, la força del seu liderat va creixent en paral·lel al paper del partit. És possible que durant els primers anys aquest liderat sigui un efecte col·lateral de la seva lluita per augmentar el pes del partit dins CiU. De totes maneres, el seu afany per fer visible a començament dels anys noranta les connexions internacionals d'Unió Democràtica ja deixa entreveure l'interès en la seva projecció personal. Amb tot, un dels moments fonamentals en aquest reequilibri de poders arriba amb la crisi entre Roca i Pujol. Les maniobres de

de la crisi entre Roca i Pujol (que, recordem-ho tindrà en les relacions amb Unió un dels factors de la crisi) serà la periodicitat mensual del comitè d'enllaç a partir del gener de 1993.

⁹⁹⁰ Alguns exemples d'aquesta dinàmica a Antich (1994) i Farràs i Soler (1996).

Roca per tal d'empènyer Jordi Pujol a definir al seu favor el debat successori, permeten a Duran i Lleida situar el seu liderat per damunt de tots els dirigents de CDC (inclòs Roca).

3.2. Les dificultats d'UDC per influir en l'estratègia política de CiU.

El període que va de 1982 a 1986 es caracteritza per l'intent per part d'Unió Democràtica de construir una línia política alternativa a la de CDC. El fonament d'aquesta línia política alternativa és la política d'aliances a Espanya. Aquest intent no és del tot reeixit degut, en bona mesura, per la mateixa divisió que aquesta estratègia crea dins del propi partit. A partir de les eleccions de 1986, després d'observar-se el fracàs del PRD impulsat per Roca i degut als jocs de poder interns, la política d'aliances espanyola deixa de ser considerada una prioritat.

Des de 1986, els intents d'Unió Democràtica per remarcar la seva autonomia política respecte a CDC passen, per contra, per defensar la necessitat d'establir a Catalunya un model de govern i de funcionament democràtic de tipus consocional⁹⁹¹. Dins d'Unió, el pioner en desenvolupar teòricament i pràctica aquesta idea és Joan Rigol⁹⁹². Mentre l'acció de Rigol coincideix amb la política de consens, durant la primera legislatura catalana, aquesta passa substancialment inadvertida. Ara bé, amb la ruptura que es produeix entre CiU i PSC a partir de 1984 per la presentació de la querella sobre Banca Catalana (i fins i tot abans, amb la LOAPA), la seva posició esdevé clarament minoritària dins del govern català⁹⁹³. L'intent de Rigol de consensuar amb el PSC un *Pacte Cultural* per a desenvolupar la política cultural de manera conjunta entre totes les institucions (Generalitat i Diputacions) és l'exemple més visible de com s'allunya la política de Rigol de la resta d'acció de govern. La utilització política que fan els socialistes del *Pacte Cultural*, juntament amb les evidents impugnacions que aquesta línia política rep des de CDC i UDC són la causa de la dimissió de Rigol⁹⁹⁴.

La sortida de Rigol del govern crea una notable contradicció doncs, per primer cop, els membres d'Unió més partidaris de fomentar les bones relacions amb CDC veuen desautoritzada la seva línia política per Pujol. A més, constaten com, per a aconseguir-

⁹⁹¹ Sobre la diferència entre els model democràtics consocional i majoritari vegeu Lijphart (1991).

⁹⁹² Rigol desenvolupa aquestes tesis en els seus primers llibres *Crisi i País* (Rigol, 1982) i *Poble i consciència nacional* (Rigol, 1986).

⁹⁹³ Les idees de Rigol només son tàcticament secundades, per altres raons, per Macià Alavedra.

⁹⁹⁴ Sobre aquest punt i, en general, sobre les raons de la dimissió de Rigol vegeu Antich (1994: 331 i ss).

ho, el president de la Generalitat s'ha aliat tàcticament amb la corrent més crítica respecte al funcionament de la coalició, encapçalada per Concepció Ferrer. La desautorització de Rigol demostra que dins del govern no és possible desenvolupar una política pròpia i autònoma en nom d'Unió Democràtica sense provocar conflictes. I, per extensió, que tota defensa de l'autonomia i identitat d'UDC és condemnada, més tard o més d'hora a xocar amb CDC. Demostra, en fi, que contràriament al que han sostingut fins llavors tant Rigol com els seus partidaris, la coexistència de les dues lleialtats a UDC i a CiU pot esdevenir conflictiva.

Feta aquesta constatació és lògic que es produeixi un acostament entre Rigol i, com a mínim, una part dels partidaris de reforçar la identitat d'UDC (els de Josep Duran). Aquest acostament culmina amb un pacte entre Josep Duran i Joan Rigol per tal d'elaborar de manera conjunta la ponència política del XVè congrés (1986). El contingut d'aquesta ponència marca la nova direcció de la línia política pels anys següents i és, en bona part, fruit de les idees de Joan Rigol. En essència, el text suposa una renúncia tàcita a donar prioritat a la política d'aliances per centrar-se, en canvi, en la defensa de les polítiques consocionals⁹⁹⁵. En resum, passar d'una estratègia de tipus *vote oriented* (la política d'aliances) a una altra de tipus *policy oriented* (la defensa del model consocional).

La primera i més important aposta per aconseguir traslladar aquesta orientació política a l'acció de govern es produeix durant el debat sobre l'aplicació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de començaments de 1987⁹⁹⁶. El moment en que es celebra el debat les relacions entre CiU i PSC comencen a restablir-se després de la sentència exculpatòria sobre Pujol pel cas *Banca Catalana* i de l'acord de finançament de la Generalitat de finals de 1986. De tota manera, les tensions que generen les lleis sobre l'ordenació territorial de Catalunya (que preveuen la supressió de la Corporació Metropolitana de Barcelona) impedeixen que l'aposta d'Unió de consensuar el balanç del desenvolupament estatutari puguin prosperar. El mateix passa amb la iniciativa impulsada des d'Unió per tal d'acabar amb les bosses de pobresa a Catalunya de cara als jocs olímpics de 1992⁹⁹⁷.

⁹⁹⁵ En una de les màximes més significatives de la ponència s'afirma "L'èxit d'Unió és que flueixin rics i àgils els camins del diàleg polític" *Una aportació positiva de respostes a la societat actual*, p.8 XVè congrés d'UDC, Arxiu Històric d'UDC

⁹⁹⁶ El debat, que és una de les condicions d'ERC per a integrar-se en el govern l'any 1984 arriba en el moment en que aquest partit ja és pràcticament a punt de sortir-ne.

⁹⁹⁷ En aquesta ocasió és CDC qui es desmarca del projecte. Així ho denuncia Borrell en l'informe polític del XVIè congrés (1987).

Tot i el poc èxit de línia política del XVè congrés (1986), aquesta és oficialment mantinguda fins el XVIIè congrés (1990). Potser per això a partir del XVIè congrés (1987⁹⁹⁸), la prioritat del partit es centra cada cop més en les qüestions socials. Ara bé, en la mesura que s'emfatitzen més les polítiques socials, tot i no canviar l'orientació general de la línia política (es manté *policy oriented*), el cert és que aquesta línia política deixa de convertir-se en una *alternativa* al programa de CDC, per passar a ser-ne un complement. Sigui per aquesta raó, o pel fet que entre 1988 i 1989 s'acumulen les eleccions autonòmiques (1988) i generals (1989), el que pot constatar-se és que cap de les iniciatives polítiques d'Unió d'aquest període (*Campanya en defensa de la família*⁹⁹⁹, *Iniciatives en favor de la Renda Mínima*¹⁰⁰⁰) causen especials problemes dins CiU. Potser per aquesta raó, en vistes al XVIIè congrés (1990), Unió decideix recupera la seva política consocional per impulsar, com alternativa al debat sobre l'autodeterminació que en aquells moments centra l'atenció política, una proposta de *bloc estatutari* per evitar la neutralització autonòmica¹⁰⁰¹. Tanmateix, en aquesta ocasió, la proposta de *bloc estatutari* ja presenta una clara component tàctica per *provocar* la tensió prèvia amb CDC que garanteixi la reelecció de la direcció en el Congrés¹⁰⁰².

Paradoxalment, el que permet el reforçament públic de la identitat i autonomia d'Unió no és cap proposta ideològica o política. És la tensió provocada per l'enfrontament entre Roca i Pujol a partir de l'estiu de 1990 el que permet situar a Josep Duran i, per extensió, a Unió Democràtica al centre de tota la vida política catalana. Quan acabi crisi entre Roca i Pujol, el febrer de 1992, Duran i Unió tenen una autonomia i protagonisme polític com mai han tingut des de la seva fundació. Això permet a Duran començar a preparar-se per la següent etapa: el relleu de Pujol.

⁹⁹⁸ La ponència del XVIè congrés (1987) encara afirma que s'ha "de marcar un debat polític-ideològic que possibiliti al nostre país una dinàmica política de model de societat que superi les picabaralles pel manteniment del poder" *La nostra contribució política al civisme*, p.5. XVIè congrés d'UDC. Arxiu Històric d'UDC.

⁹⁹⁹ La Campanya per la família es celebra durant la tardor de 1988 i arriba a recollir 40.000 signatures (El País, 10-1-89: 21).

¹⁰⁰⁰ Unió celebra la seva primera Conferència Nacional l'abril de 1989 (La Veu d'Unió, 189).

¹⁰⁰¹ Com afirma Duran en una entrevista a La Vanguardia "Debatir la autodeterminación no resuelve la neutralización autonómica" La Vanguardia, 4-3-90: 20.

¹⁰⁰² La tensió escapa fins i tot al control de la direcció permetent que Unió critiqui públicament polítiques de la Generalitat com el Pla de Residus que per llavors es debat al Parlament de Catalunya.

II. EL LIDERAT DE DURAN, ELS CANVIS DE PODER INTERN I ELS RESULTATS DE LA NOVA LÍNIA POLÍTICA.

La segona secció d'aquest capítol examina els canvis que es produeixen dins de la coalició dominant en les dues etapes de canvi organitzatiu que es viuen durant aquest període (1986-1990 i 1990-1993). En primer lloc s'analitzen els efectes que el pacte entre Duran i Rigol tenen per la cohesió i estabilitat del partit. En línies generals s'observa que a mesura que Duran es consolida en el liderat, la divisió faccional dóna pas a una nova generació de dirigents. En aquesta ocasió, els canvis en el mapa de poder organitzatiu tenen una notable traducció en el marc jurídic que es dota el partit. Finalment, l'apartat dedicada a la línia política examina amb detall el paper de Duran durant la crisi entre Roca i Pujol.

1. Del faccionalisme al domini de l'oligarquia: els canvis organitzatius de Duran Lleida.

El pacte entre Duran i Rigol senta les bases de la posterior transformació de la configuració de la coalició dominant. En una primera etapa es consolida l'estabilitat tot i el manteniment dels criteris faccionals. A partir del moment en que Duran es consolida en el liderat la divisió faccional va remetent. A poc a poc Duran s'envolta d'un nou nucli de dirigents de la seva més estricta confiança. La cohesió d'aquest nucli permet dur a terme els canvis organitzatius que afermen encara més el domini d'aquest grup sobre el partit. I, com veurem més endavant, aprofitar la divisió dins de CDC per a projectar el liderat de Duran dins de l'aliança.

1.1. El retorn de la unitat entorn d'una nova oligarquia dirigida per Duran Lleida.

El pacte Duran-Rigol i la progressiva fi de la divisió interna.

La divisió viscuda en el XIVè congrés (1985), tot i l'acord final per mantenir a Concepció Ferrer en la presidència del comitè de govern, no permet confiar en que la unitat del partit pugui ser fàcilment aconseguida a curt termini. L'actitud de la direcció orgànica d'Unió durant la dimissió de Rigol, pocs dies més tard del XIVè Congrés, així

sembla ratificar-ho¹⁰⁰³. El millor senyal de la divisió que es viu dins del partit a inicis de 1986 és l'escrit que presenta la intercomarcal de Girona al consell nacional del 14 de desembre de 1985. El text constitueix una greu denúncia del comportament personalista de les diferents faccions, alhora que fa una crida a promoure el debat intern com a única via per a retrobar la unitat¹⁰⁰⁴.

L'esperat debat intern arriba després de les eleccions generals de juny de 1986. La reacció de les diferents faccions a la nova situació que es crea després dels resultats electorals és la que, en contra del que inicialment podia esperar-se, obre la porta a la pacificació interna del partit. La lectura reticent de Duran a possibles acords amb el PDP afavoreix l'acostament a les tesis de Joan Rigol. La recent dimissió de Rigol de la Generalitat, junt amb l'enfrontament entre aquest i Concepció Ferrer, afavoreix que aquest accepti, com a contrapartida al canvi d'estratègia política de Duran, el seu futur liderat dins del partit¹⁰⁰⁵. D'aquest primer punt d'encontre és molt possible que vagin sortint tots els altres: la nova distribució de llocs dins de la coalició dominant, l'acord per a canviar l'organització del partit, etc. De tots, el pacte amb que es fa visible l'acord entre Duran i Rigol és l'elaboració conjunta de la ponència política pel XVè congrés de 1987. El contingut de la ponència proposa, amb precaucions, subordinar tot eventual pacte amb el PDP que no vagi acompanyat d'un acord molt ampli (i per això altament improbable) dins del partit¹⁰⁰⁶.

Tot i que Ferrer no descarta arribar a negociar amb el PDP, la reacció de Ferrer a la ponència no és negativa. Ara bé, a poques setmanes del Congrés, la prioritat de Ferrer és la seva reelecció interna. A mitjans d'octubre, Ferrer fa un balanç públic de la seva acció al capdavant del partit que, de fet, és el llançament de la seva candidatura a la reelecció. La clau del seu balanç, que no parla del PDP és, aparentment, haver

¹⁰⁰³ Com veurem més endavant, Ferrer qualifica la dimissió de Rigol com una qüestió personal i no de partit. La posició de Ferrer és recompensada per Pujol amb una conselleria per a Narcís Oliveras. Sobretot aquest conflicte vegeu Antich (1994: 331 i ss).

¹⁰⁰⁴ "La il·lusionada confiança en la superació de tensions personalistes amb que anàvem a Tarragona, es transformà en un pregon desengany en constatar que no s'havia avançat vers el camí d'una millor entesa (...) No hi ha una voluntat real de sinceritat i de discussió oberta i àmplia per part dels diferents grups o sectors, que en no poder-se identificar per les seves idees o programes -que no s'expliciten-s'identifiquen en uns noms concrets i unes persones concretes (...) Les tensions i les maniobres ens condueixen a un estil de fer política molt allunyat d'aquell que, anys enrera, ens enorgullia de considerar com a propi" (La Veu d'Unió, 153: 2).

¹⁰⁰⁵ La posició de Rigol l'any 1986 és delicada doncs, de persistir l'enfrontament, és possible que perdi la seva posició de liderat dins de la seva facció en favor del nou home fort d'Unió dins del govern, Agustí Bassols.

¹⁰⁰⁶ Com diu Bassols en presentar-lo al congrés l'objectiu és "elaborar un document genèric i ampli que pugui ser assumit pel major nombre d'afiliats, per tal d'enfortir el clima d'unitat del partit." (La Veu d'Unió, 163: 5).

aconseguit la unitat dins del partit¹⁰⁰⁷. Tanmateix, la candidatura de Ferrer ben aviat compta amb una llista alternativa¹⁰⁰⁸, que patrocinen Duran i Rigol. Aquesta llista proposa a Francesc Borrell com a president del comitè de govern i va acompanyada d'una proposta per a que Duran, Rigol i Ferrer ocupin les vice-presidències del partit¹⁰⁰⁹. La proximitat en el discurs de tots tres dirigents sembla fer possible que ara totes tres faccions –i els seus respectius líders- puguin arribar a una entesa. El problema és que la proposta de Rigol i Duran, a més de marginar a Concepció Ferrer del liderat del partit, tampoc sembla atribuir la mateixa quota de poder a la seva facció.

Després de certa oposició inicial¹⁰¹⁰, Ferrer prefereix deixar la presidència i negociar una candidatura unitària. A aquest canvi de posició hi contribueix la voluntat unitària de la candidatura que promouen Duran i Rigol¹⁰¹¹, i a la necessitat, de cara a les eventuais negociacions amb el PDP, de que en el nou comitè de govern hi hagi les principals figures del partit¹⁰¹². Però, sobretot, a la certesa que l'acord entre Duran i Rigol fa inviable que pugui mantenir-se de nou al capdavant del comitè de govern. Superada la resistència principal, les negociacions per a formar la llista única ja només han de resoldre el pes que cada facció ha de tenir dins del futur comitè de govern. Les dures condicions que Duran i Rigol ofereixen a Ferrer¹⁰¹³, juntament amb l'esgotament

¹⁰⁰⁷ “Ferrer posà en primer lloc l'accent sobre l'avenç aconseguit quant a la coherència interna. La unitat a Unió està feta, afirmà textualment. És fruit de la voluntat d'aconseguir la cohesió interna. Val a dir que aquest punt s'hi ha arribat donat que, com exposà així mateix, “el comitè de govern actual sorgí d'una voluntat d'entesa entre diverses posicions que un any enrere existien al sí d'Unió. L'encert fou no tirar endavant una llista d'unitat, sinó presentar a la consideració dels congressistes una única candidatura” (Avui, 16-10-86:9).

¹⁰⁰⁸ “Concepció Ferrer tropieza con dificultades para conservar la presidencia de Unió” (El País, 18-10-86: 36). Segons sembla “Duran y Rigol habían rechazado antes una oferta de Ferrer en la que ésta continuaba com presidenta, pero en minoría en el comité de gobierno.” (El País, 1-11-86: 20).

¹⁰⁰⁹ Tot i que relativament al marge de les lluites per la direcció des del moment en que l'aliança entre Duran i Ferrer es trenca, el cert és que aquests anys Borrell s'ha decantat més a favor de Ferrer que de Duran. Així doncs, la candidatura de Borrell no deixa de ser la constatació que una part del grup que ha estat donant suport a Ferrer ara s'ha integrat amb Duran i Rigol. La condició que sembla posar Borrell és que també s'integri a Ferrer en el pacte.

¹⁰¹⁰ “Ferrer ha rechazado dejar la presidencia del partido, amenazando incluso con presentar una segunda lista si no se le asegura que será mantenida en el cargo. De paso, convertiría la elección de los órganos dirigentes del partido en un tour de force entre las diferentes tendencias, cosa que nadie parece querer.” (El País, 18-10-86: 36).

¹⁰¹¹ Des de l'entorn de Duran i Rigol s'insisteix en que “Ferrer debe dejar paso a una tercera persona menos marcada por las luchas intestinas de los últimos años, lo que permitiría elaborar un comité de gobierno unitario, con presencia de todos los sectores del partido” (El País, 18-10-86: 36). Dies més tard Duran afirma “Ningú no comprendria una altra cosa, després de l'acord a què han arribat els dos grans sectors d'Unió pel que fa a l'estratègia futura. No es comprendrien discrepàncies d'ordre estrictament personal” (Avui, 21-10-86: 8). I per remarcar d'on prové el veto a Ferrer, Duran assenyala que “Ell personalment no hi veia cap inconvenient”.

¹⁰¹² “El deseo de Concepció Ferrer de continuar presidiendo el comité de gobierno ha tropezado, precisamente, con la voluntad de los citados sectores del partido de acabar con una dirección en la que no figuraban las principales figuras políticas del mismo” (El País, 26-10-86: 20). Com és sabut, Duran i Rigol es neguen a formar part d'un comitè de govern presidit per Ferrer.

¹⁰¹³ Segons es filtra a La Vanguardia, aquests ofereixen només “Dos miembros de la candidatura de Concepció Ferrer y el resto (...) de Duran y Rigol. Esta propuesta no ha sido aceptada de momento por

del termini per presentar candidatures obliga a aquesta a presentar formalment una candidatura alternativa per a seguir negociant¹⁰¹⁴.

L'acord sobre la composició del comitè de govern arriba, finalment, una setmana abans del Congrés¹⁰¹⁵. És possible, però, que el pacte inclogui també altres clàusules¹⁰¹⁶. On no sembla haver-hi consens és en la reforma dels estatuts del partit. No, com a mínim, des del moment en que es constata que el canvi d'estatuts servirà per a que Duran es postuli com a líder del partit tant bon punt s'allargui el mandat del comitè de govern¹⁰¹⁷. Salvada aquesta incidència final, l'èxit del XVè congrés de 1986 és garantit.

Taula 6.19. comitè de govern de 1986 segons proximitat a cada facció.

DURAN	FERRER	RIGOL
	Francesc Borrell	
Josep A. Duran	Concepció Ferrer	Joan Rigol
Josep A. Codina	Antoni Castella	Llibert Cuatrecasas
Santiago Martínez Saurí	Joaquim Doy	Ferran Pont
Josep M. Servitje	Lluís Mercader	Enric Vila
Domènec Sesmilo		Marià Vila d'Abadal

Font: Elaboració pròpia.

La composició del comitè de govern sortit del XVè congrés d'UDC és, una vegada més, marcada per les disputes faccionals. L'acord al que s'arriba consisteix en que aquest estigui integrat a parts iguals (5 membres cadascú) en el cas dels seguidors de Duran i Rigol, i per un membre menys en el cas de Ferrer (Taula 6.19). Francesc Borrell, anteriorment pròxim a les tesis de Ferrer, ara apareix com un home de consens acceptat entre totes les parts. L'acord per a la distribució faccional també es manté en la designació de les vice-presidències que recauen en Duran, Rigol i Ferrer.

Concepció Ferrer, ya que la considera (...) desproporcionada a la realidad de Unió" (La Vanguardia, 29-10-86: 19). Ferrer demana formar el comitè de govern a terços.

¹⁰¹⁴ Com indica El País "Ferrer mantiene su candidatura a presidir UDC, mientras negocia una lista única" (El País, 29-10-86: 21). Però Ferrer matisa "La lista de la presidenta del comité de gobierno no significa una candidatura alternativa, sino que se trata de una serie de nombres para que se tengan en cuenta y para seguir negociando". (La Vanguardia, 29-10-86: 19). La llista presentada per Concepció Ferrer la componen Antoni Castella i Riera, Joaquim Anton Doy i Pica, Josep Feliubadaló i Plans, Enric Grass i Pujol, Francesc de P. Martí i Martínez, Lluís Mercader i Grau, Narcís Oliveras i Terradas, Mercè Pàniker i Alemany, Jordi Tusell i Coll.

¹⁰¹⁵ "Hasta ahora, el principal problema para llegar a un acuerdo estaba en el número de miembros del comité de gobierno que tendría cada una de las tendencias, obstáculo que, a última hora de ayer, parecía haberse salvado" (El País, 31-10-86: 17).

¹⁰¹⁶ Molt possiblement fruit d'aquest acord és la decisió que Ferrer encapçali els candidats d'Unió en les eleccions europees. Ferrer serà europarlamentària des de 1987 a 2004.

¹⁰¹⁷ El dia següent a l'acord entre tots tres dirigents El País explica que "Seguidores de Duran explicaron que si el congreso aprueba, como se espera, una modificación de los estatutos internos que suprima la periodicidad anual de los congresos, son partidarios de que entonces el actual triunvirato presidido por Borrell dé paso al lanzamiento de Duran como líder del partido en el Congreso siguiente." (El País, 1-11-86: 20).

També ho és en altres aspectes com, per exemple, la composició del Secretariat Permanent.

El pacte de 1986 entre totes tres faccions el que constata és, precisament, la divisió de la coalició dominant del partit. El repte que es planteja a partir d'aquest moment és convertir l'estabilitat assolida en el XVè Congrés, en una progressiva recuperació de la unitat interna¹⁰¹⁸. Gràcies als acords adoptats de cara al XVè Congrés, l'estabilitat és manté inalterada durant tot el procés de negociació dels eventuais acords electorals amb el PDP. El trencament de les converses amb el PDP i la posterior desfeta electoral d'aquest partit tant a Catalunya com a Espanya és, per primer cop en molt temps, un èxit que poden assumir col·lectivament totes les faccions. A més, la fi de tota possible aliança en la política espanyola també serveix per a eliminar un dels principals arguments sobre els que s'ha iniciat la divisió interna.

Tanmateix, la fi de tota aliança amb el PDP no elimina definitivament la divisió interna perquè aquesta també té altres fonaments, el més destacat dels quals és, ara, la lluita pel liderat intern. Des d'aquesta òptica, la presidència de Francesc Borrell no és més que un interludi que ha de permetre els canvis oportuns per donar més poder al proper president del comitè de govern. La reforma dels estatuts duta a terme en el congrés extraordinari d'abril de 1987 és el nucli d'aquest canvi organitzatiu que, a l'espera de que es decideixi en qui ha de recaure el liderat, tothom accepta per consens.

La contrapartida de pactar la línia política i tot aquest procés de reformes internes és, sens dubte, el manteniment de la divisió faccional del partit. Tot i que a poc a poc es consolida l'estabilitat interna, pel moment cap de les tres faccions sembla disposada a cedir part del seu poder intern o, més important, a perdre la possibilitat que, si arriba l'ocasió, el seu cap pugui aspirar de nou al liderat. Això es visible en l'elaboració de les

¹⁰¹⁸ Borrell així ho reconeix en la seva primera entrevista a La Veu d'Unió "Probablement aquest clima és conseqüència de veure els líders del Partit disposats a treballar fent pinya. La unitat motiva més que la divisió. Desitjo que aquesta unitat sigui aviat una realitat. M'agradaria que aquest comitè de govern consolidés la unitat interna, la qual cosa no vol dir eliminar les diferents maneres de pensar. El pluralisme és enriquidor. Jo diria que la unitat interna s'haurà aconseguit quan en el moment d'elegir els nostres candidats a càrrecs públics ho fem tenint en compte les seves qualitats i capacitats, més que no pas la seva adhesió a una determinada tendència interna del partit". (La Veu d'Unió, 163: 6)

l·listes municipals de 1987¹⁰¹⁹. En aquest sentit, cal interpretar també el nomenament de Ferrer per encapçalar els candidats d'Unió a les eleccions europees de 1987¹⁰²⁰.

L'estiu de 1987 és clar que el manteniment dels acords entre faccions de 1986, juntament amb els canvis estatutaris de 1987 semblen conduir, si res ho impedeix, al manteniment de Francesc Borrell al capdavant del partit, aquest cop per dos anys més. Ara bé, també és evident que per canviar aquesta situació cal obrir una nova guerra interna, de resultats incerts. L'inici d'aquesta batalla arriba amb l'anunci de la retirada política de Miquel Coll i Alentorn¹⁰²¹. La *sortida* de Coll i Alentorn deixa vacants tant la presidència del consell nacional d'Unió com de la presidència del Parlament de Catalunya. Aprofitant aquestes circumstàncies Duran aprofita per oferir a Rigol un nou pacte de cara al nou congrés¹⁰²². Les bases d'aquest pacte són senzilles: Rigol serà el designat per Unió a la presidència del Parlament de Catalunya¹⁰²³, mentre Duran ho serà a la del comitè de govern. També es contempla que Francesc Borrell, si vol, pugui fer-se càrrec de la presidència del consell nacional¹⁰²⁴. D'aquesta proposta inicial només s'exclou deliberadament a Concepció Ferrer¹⁰²⁵.

Les dificultats del pacte Duran-Rigol no són menors, però són ràpidament superades amb èxit. D'una banda no és segur que Jordi Pujol accepti el nomenament de Joan

¹⁰¹⁹ En l'entrevista de comiat a La Veu d'Unió, Borrell afirma: "No hem aconseguit encara la unitat interna del Partit, si bé hem avançat en aquesta direcció. No hem aconseguit que en l'elecció dels càrrecs públics i dels càrrecs interns del partit només es tingui en compte la capacitat, la competència i les aptituds del candidat i es deixi de banda l'etiqueta o fidelitat a determinades persones. És un aspecte important que cal respondre en el futur com ja es feia fa uns anys" (La Veu d'Unió, 177: 4-5)

¹⁰²⁰ Ferrer havia anunciat inicialment la seva intenció de retornar a la política gironina ("Concepció Ferrer vuelve a Girona para preparar las municipales" (La Vanguardia, 19-11-1986). La importància que Unió atorga a la política europea permet a Ferrer optar al càrrec sense renunciar, necessàriament, a presentar batalla pel liderat.

¹⁰²¹ L'any 1987 els problemes de salut de Coll i Alentorn ja són evidents. L'anunci oficial es produeix el mes d'agost de 1987: "Coll Alentorn anuncia su retirada de la vida política para el próximo año" (El País, 19-8-87: 15).

¹⁰²² L'oferta de pacte es fa pública només sis dies abans de l'anunci oficial de la retirada de Coll. Segons El País "Duran Lleida ofrece un pacto a Rigol para conseguir la dirección de Unió Democràtica" (El País, 13-8-87: 16).

¹⁰²³ Tot i que inicialment no es parla de Rigol com a possible substitut de Coll i Alentorn, ben aviat és clar que el seu nom és el proposta per la direcció. El setembre de 1987 El País, ja afirma que "Joan Rigol, ex conseller de Cultura, es el hombre que cuenta con mayor apoyo dentro del partido, aunque existen dudas acerca de si el presidente Pujol dará definitivamente el plácat" (El País, 3-9-87: 19).

¹⁰²⁴ En fer-se públic el pacte es diu que "A Borrell se le ofrecerá, muy probablemente la presidencia del consell nacional de Unió" (El País, 13-8-87: 16).

¹⁰²⁵ Tot i que hi ha divisió d'interpretacions sobre si Ferrer s'automargina (La Vanguardia, 13-11-87; Avui, 19-11-87) o és exclosa (El País, 21-11-87) el cert és que l'oferta inicial de Duran a Rigol no parla, en cap moment, que sigui oberta a Ferrer. Posteriorment Duran afirma haver ofert a Ferrer un lloc en la direcció que aquesta refusa "No es que hayamos sido incapaces de incorporarla. Le ofrecimos un puesto en el Comité de Gobierno y no quiso aceptarlo" (El Periódico 21-11-87). Ferrer dirà, després del XVIè congrés "Ja vaig dir abans del congrés que la meva absència no havia de comportar cap posició contra el pacte de Duran Lleida i Rigol. He preferit no participar-hi perquè des de fora de la direcció és l'única manera de veure les coses amb perspectiva" (Diari de Girona, 27-11-87).

Rigol per la presidència del Parlament de Catalunya. Cal recordar que una situació semblant va provocar l'any 1984, la caiguda de Duran de la presidència del comitè de govern¹⁰²⁶. En aquest sentit, qualsevol manifestació pública de Pujol en contra de Rigol abans del XVIè congrés podria suposar la ruptura del pacte. El cert és, però, que tret d'algunes especulacions, el silenci públic de Pujol sobre aquesta qüestió és total¹⁰²⁷. La segona dificultat, més remota, és que es produeixi un pacte alternatiu entre l'entorn de Concepció Ferrer i el de Francesc Borrell. És segurament per conjurar aquesta possibilitat que Duran ofereix a Borrell la presidència del consell nacional, que aquest refusa optant també per retirar-se de la vida política¹⁰²⁸. Un cop feta pública la retirada de Borrell, tant Duran com Rigol busquen el suport de l'entorn de Concepció Ferrer per la seva candidatura. La posició de força de Duran i Rigol aviat decanta a gairebé tot el partit en favor seu¹⁰²⁹. L'alternativa contrària és, evidentment, l'ostracisme.

Taula 6.20. Comitè de govern de 1987 segons proximitat a cada facció.

NOUS	DURAN	FERRER	RIGOL
Jaume Bofill	Josep Duran	Narcís Oliveras	Joaquim Carreras
Josep Sánchez	Ignasi Farreras		Llibert Cuatrecasas
Ramon Tomàs	Santiago Martínez		Ferran Pont
	Josep M. Servitje		Joan Rigol
	Domènec Sesmilo		Enric Vila
			Marià Vila d'Abadal

Font: Elaboració pròpia.

L'èxit de Duran i Rigol en unir darrera seu a tot el partit garanteix que el XVIè congrés transcorri sense especials incidències¹⁰³⁰. La candidatura del comitè de govern encapçalada per Duran i que assigna a Joan Rigol una de les vice-presidències obté en el congrés el 88'7% dels vots favorables, fet que demostra la seva força interna. La llista encara es fa sobre bases faccionals (Taula 6.20), sobretot pel que respecta a la

¹⁰²⁶ Com es recorda en aquests moments, l'any 1984 Duran va proposar que fos Concepció Ferrer la presidenta del Parlament però Pujol va proposar Coll i Alentorn "desoyendo cualquier sugerencia de la dirección de Unió" (El País, 13-8-87: 16).

¹⁰²⁷ Això permet que Duran pugui afirmar, a les portes del XVIè congrés que "Convergència accepta que el presidente del Parlament siga siendo de Unió, segun Duran Lleida" (El País, 21-11-87: 25).

¹⁰²⁸ Borrell justifica la seva retirada pel fracàs de la seva iniciativa d'acabar amb les bosses de pobresa a Catalunya. Com diu a La Veu d'Unió: "He estat testimoni de la indiferència d'alguns polítics que semblen insensibles a aquesta realitat (...) això m'omple de tristesa i (...) motiva la meua retirada temporal de la vida política activa per dedicar-me a d'altres activitats socials." (La Veu d'Unió, 177: 4-5). Borrell atribueix especialment a Miquel Roca el fracàs de la seva iniciativa. Des de El País s'afirma que: "Borrell renuncia a la presidencia de Unió tras comprobar que carece de apoyos" (El País, 17-10-87: 20).

¹⁰²⁹ A mitjans de novembre de 1987 Duran i Rigol han aconseguit el suport de tots els càrrecs públics del partit tret del de Borrell i Ferrer (El País, 13-11-87: 26). Fins i tot la intercomarcal de Girona expressa el seu suport a la candidatura tot i que el seu president, Jordi Masgrau consideri "negatiu que no figuri a la llista Concepció Ferrer, una absència que demostra que es tracta d'una candidatura única però no pas unitària" Punt Diari, 20-11-87.

¹⁰³⁰ Un editorial de La Veu d'Unió, afirma, triomfal a les portes del congrés "Avui Unió no té cap problema significatiu de coherència o unitat interna: a més està molt difosa a tots nivells la convicció que els avenços produïts en aquesta unitat són altament profitosos per a l'eficàcia i dinàmica del Partit. (...) Del proper congrés cal esperar: L'assentament de la renovada il·lusió de pertànyer a Unió i a les seves innegables característiques de partit ètic, útil i fidel" (La Veu d'Unió, 176: 3).

divisió dels partidaris de Duran i de Rigol. Ara bé, aquest és el primer cop des de l'origen del conflicte en que entren dins de la direcció persones no clarament identificades amb una o altra posició. Moltes d'aquestes noves incorporacions, que van en detriment del pes de Ferrer en la direcció, cal comptar-les entre el nucli de seguidors més proper a Duran.

La distribució inicial de responsabilitats pactada entre Duran i Rigol no prospera més enllà del XVIè Congrés. Poques setmanes després que Duran arribi a la presidència del comitè de govern comencen a fer-se evidents les reserves de Pujol al nomenament de Rigol com a president del Parlament de Catalunya¹⁰³¹. En aquestes circumstàncies el perill és, evidentment, que Rigol com va passar amb Concepció Ferrer, trenqui l'acord en sentir-se *traït*. Ara bé, aquesta possibilitat sembla sortejar-se ràpidament amb el nomenament de Rigol com a substitut de Coll i Alentorn a la presidència del consell nacional d'UDC¹⁰³². Rigol, que també continua al capdavant de la Comissió Política creada l'any 1987 incorpora, en aquesta ocasió, a Concepció Ferrer com a vicepresidenta del consell nacional. De tota manera, el pas de Rigol al consell nacional, així com la sortida de la direcció de Concepció Ferrer marquen un punt d'inflexió respecte a les seves possibilitats de liderat intern.

Superat el veto de Rigol, el mes de gener es fa públic que Pujol ha consultat, d'acord amb els suggeriments de la direcció d'Unió, amb els consellers Joaquim Xicoy i Agustí Bassols la disponibilitat per ocupar la presidència del Parlament. En el moment de triar les llistes, ja és clar que Joaquim Xicoy és el candidat de Pujol i d'Unió al càrrec de president del Parlament¹⁰³³. La posterior elecció del consell nacional d'UDC així ho ratifica. A canvi Pujol accedeix, per exemple, a nomenar a Ignasi Farreres i Lluís Alegre com a consellers; o a convocar de nou les reunions del comitè d'enllaç de Convergència i Unió.

El creixent control de Duran sobre el partit no exclou, però, un escrupulós respecte a la divisió faccional, sobretot en la provisió dels principals càrrecs parlamentaris que només s'altera de manera molt progressiva. El millor exemple d'aquest respecte és,

¹⁰³¹ El mateix passa, segons Antich, l'any 1992 quan "Unió intenta que Rigol substituya al també democristiano Joaquim Xicoy en la Presidencia del Parlament, Pujol recele de la iniciativa y decante la balanza en favor de la continuidad de Xicoy" (Antich, 1994: 333).

¹⁰³² Pel nomenament de Rigol vegeu la revista d'UDC (La Veu d'Unió, 184). Sobre les circumstàncies del veto vegeu els apartats I.1.e i II.2 d'aquest capítol.

¹⁰³³ Com afirma El País "La presencia del conseller de Justícia, Joaquim Xicoy entre los candidatos confirma que ha aceptado ser el candidato de la coalición CiU a la presidencia del Parlament" (El País, 23-2-88: 18).

per exemple, la renovació del mandat de Concepció Ferrer al Parlament Europeu (1989), o el respecte de les quotes de 1986 en les llistes de les Corts Generals de l'any 1989.

Taula 6.21. Comitè de govern de 1990 segons proximitat a cada facció *històrica*.

NOUS	DURAN	FERRER	RIGOL
Mariona Franquet	Josep Duran	Alfons M. Thió	Agustí Bassols
Vicenç Gavalrà	Teresa Perelló		Joaquim Carreras
R. Martínez Callén	E. Pérez-Moreno		Llibert Cuatrecasas
Manuel Rius	Domènec Sesnilo		Ferran Pont
Josep Sánchez			
Araceli Vendrell			

Font: Elaboració pròpia

Els èxits electorals de CiU durant el període 1988-89, juntament amb el respecte de les quotes de poder internes afavoreixen, tot i alguns fracassos (Rigol, etc), la continuïtat de Duran en el XVIIè congrés de 1990. Aquesta continuïtat també és afavorida per la voluntat de Duran d'integrar en el comitè de govern al nou home fort d'Unió en el Govern de la Generalitat, Agustí Bassols¹⁰³⁴. A tot això cal afegir, encara, el clima reivindicatiu del congrés de 1990 respecte a la presència municipal d'Unió. Tot plegat ajuda a entendre perquè, a partir de 1990, el liderat de Duran ja és perfectament assegurat dins d'UDC. No és d'estranyar, doncs, que la candidatura al comitè de govern del XVIIè congrés obtingui el 92% del vots afirmatius.

Així doncs, tot i que a partir de 1990 ja pot parlar-se de que la coalició dominant d'Unió Democràtica ha recuperat la seva unitat interna¹⁰³⁵, el cert és que el pes de la divisió faccional encara es deixa sentir. La composició del comitè de govern de 1990 (Taula 6.21) encara reproduïx, en part, l'equilibri intern d'altres congressos. En aquesta ocasió, però, creix el pes de nous dirigents no vinculats a una o altra facció sinó directament a Duran. D'aquest grup de dirigents més joves (Sánchez Llibre, Gavalrà) comença a sortir el nucli dur que, juntament amb una part dels *vells companys de viatge* de Duran (Sesnilo, Pérez-Moreno, Casas), controlarà el partit al llarg dels anys noranta.

La tensió que es viu dins de CiU per la preparació de les eleccions municipals de 1991, juntament amb la projecció pública que Duran adquireix en aquests mesos

¹⁰³⁴ Bassols juga un paper semblant al que va desenvolupar Rigol en els seus anys al govern. Ara bé, a diferència de Rigol, Bassols mai opta al liderat intern.

¹⁰³⁵ Són nombroses les intervencions de dirigents del partit en aquest sentit (La Veu d'Unió, 199). Bassols: "hi ha, sobretot, dos fets molt remarcables: la cohesió interna, terreny on darrerament s'ha avançat molt i l'augment de la militància"; Joan Carrera: "Veig UDC com un partit cohesionat interiorment i amb el seu projecte polític que ha superat amb èxit moments perillosos per a la seva continuïtat".

alteren ja definitivament el poder dins d'Unió. Com veurem més endavant, aquests canvis tenen el seu reflex en la reforma d'estatuts de 1991. Si fins llavors la coalició dominant apareix unida gràcies al pacte mantingut entre els caps de les principals faccions, des d'aquest moment la clau de la unitat interna és el liderat de Duran, que es situa en un nivell clarament superior de tota la resta de dirigents del partit. Des d'aquest moment, la coalició dominant va passant, progressivament, d'un sistema de domini *oligàrquic* a un de *monocràtic*¹⁰³⁶.

Taula 6.22. Comitè de govern de 1992 segons proximitat a cada facció *històrica*.

NOUS	DURAN	FERRER	RIGOL
Mariona Franquet	Josep A. Duran	Alfons M. Thió	Joaquim Carreras
Vicenç Gavalrà	Domènec Sesmilo		Ferran Pont
Josep Sánchez	Ignasi Farreres		Jaume Jané
Araceli Vendrell			
Carme Drópez			
Pepa Gilabert			
Dolors Llorens			
Isabel Ruíz			

Font: Elaboració pròpia.

El XVIIIè congrés (1992) d'UDC es celebra poc després de la nova majoria absoluta de CiU al Parlament de Catalunya, però ja clarament en clau de disputa interna entre Pujol i Roca. El paper que Unió juga en la divisió dins de CDC, afegit al sentiment de greuge per com ha estat tractat el partit durant les eleccions municipals de 1991 afavoreix de nou la reelecció de Duran. Tot i que en aquesta congrés la direcció encara és en part composada per criteris faccionals, el cert és que aquesta només ho és ja en una part molt menor. La renovació de la direcció iniciada amb força l'any 1990 va fent-se més i més visible a mida que en surten aquells que han dut el partit durant els anys vuitanta. En aquesta ocasió destaca, per exemple, el relleu de Domènec Sesmilo per Vicenç Gavalrà a la Secretaria d'Organització. També cal remarcar que Ignasi Farreres es converteix, amb la sortida de Bassols del Govern, en el nou home fort d'Unió a la Generalitat. I, encara, el notable augment de la presència de dones en la direcció, moltes de les quals inicien una llarga carrera política dins del partit¹⁰³⁷. Tot plegat dona indicis del control del poder que Duran assoleix dins d'Unió en la nova etapa que comença a partir de 1992.

¹⁰³⁶ Sobre aquesta distinció vegeu Panebianco (1990: 321 i ss) o Schonfeld (1980).

¹⁰³⁷ Drópez, Llorens i Ruiz seran diputades i amb els anys ocuparan alts càrrecs dins de l'administració de la Generalitat.

Pes de les diferents faccions en la cúpula del partit.

Fins ara hem vist com afecta la divisió del partit dins del comitè de govern des d'una perspectiva bàsicament descriptiva. En les pàgines que segueixen es mostra la divisió en termes quantitativs, no només en dins del comitè de govern sinó també en el principals càrrecs institucionals del partit.

Taula 6.23. Pes de les faccions en el comitè de govern (1986-1992).

òrgan Líder	CDG 86		CDG 87		CDG 90		CDG 92	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Duran	5	33,3	5	33,3	4	26,7	3	20
Ferrer	4	26,7	1	6,7	1	6,7	1	6,7
Rigol	5	33,3	5	33,3	4	26,7	3	20
No Class. / Nous	1	6,7	3	20	6	40	8	53,3
Duran + Nous	6	40,0	8	53,3	10	66,7	11	73,3
Total (n)	15	100	15	100	15	100	15	100

Font: Elaboració pròpia.

Nota: Només membres electes pel Congrés. Per la classificació utilitzem la ubicació dels diferents actors durant l'etapa de divisió de la coalició dominant.

Com hem vist, l'element més destacat en la composició del comitè de govern durant aquesta etapa és, precisament, l'augment dels seus membres que no han estat històricament implicats en les lluites faccionals. Aquests passen de la presència de Francesc Borrell l'any 1986 a més del 50% del comitè de govern de l'any 1992. Aquest increment es degut, en els primers moments, a la pèrdua de pes dins de la direcció orgànica de la facció de Concepció Ferrer. Però a partir de 1987, també és producte de la progressiva renovació de la direcció del partit, que afecta per igual als qui històricament han estat vinculats a Josep Duran com als qui ho han estat a Joan Rigol: el 33% de 1987, el 26,7% de 1990 i el 20% de 1992. Si sumem les noves incorporacions als membres que durant els anys vuitanta han estat fent costat a Duran veiem com el pes d'aquest dins del comitè de govern augmenta substancialment des del 40% de 1986 fins al 73% de 1992.

La composició del Secretariat Permanent durant aquesta etapa és més complexa d'analitzar. De fet cal dividir-la en dues etapes diferents. La primera, de 1986-7 encara conserva el sentit que se li dóna originalment: el nucli principal de la direcció política del partit. A partir de 1990 el Secretariat permanent passa a anomenar-se Secretariat Tècnic i perd la seva condició de nucli de decisió política per centrar-se en qüestions organitzatives¹⁰³⁸. També en aquest òrgan més reduït és visible el progressiu control

¹⁰³⁸ El programa del comitè de govern de 1990 diu: "Per tal d'evitar que el Plenari hagi de tractar aspectes més d'ordre organitzatiu que polític es constituirà un secretariat tècnic que presidirà el president del comitè de govern o el secretari d'organització per delegació d'aquell integrat a més pels secretaris

que n'exerceix el grup de Duran. Si l'any 1986 Duran comptava amb només dos membres dins d'un secretariat de cinc persones, la situació l'any 1992 és totalment inversa doncs només una no és clarament identificada amb ell.

Taula 6.24. Pes de les faccions en el Secretariat Permanent (1986-1992).

Facció	1986		1987		1990		1992	
	VPTs	Total	VPTs	Total	VPTs	Total	VPTs	Total
Duran	1	1	2	3		2	2	3
Ferrer	1	2	-	-		-	-	-
Rigol	1	1	2	2	1	2	1	1
No Class. / Nous	-	1	-	-		2	-	2
Duran + Nous	1	2	2	3	-	4	2	5
Total (n)	3	5	4	5	1	6	3	6

Font: Elaboració Pròpia.

En la primera etapa, els criteris de composició faccional són bastant clars. L'any 1986 cada un dels caps de facció (Duran, Ferrer, Rigol) s'hi integra com a vicepresident. A més, Ferrer aconsegueix incorporar a qui fins llavors ha estat el seu vicepresident, Antoni Castella. L'any 1987 la sortida de Ferrer de la direcció deixa el Secretariat en mans de Rigol i Duran, tot i que lleugerament decantat cap aquest últim. I, tots els que l'integren (tret de Duran) són nomenats vicepresidents. A partir de 1990, amb la consolidació de Duran en el liderat, els vicepresidents es redueixen dràsticament. Només hi accedeix Agustí Bassols, com a home fort d'UDC en el govern de la Generalitat. La novetat és que per primer cop es permet l'entrada de joves dirigents (Gavaldà, Vendrell) en el Secretariat. La representació del grup de Rigol, tot i que molt important per la presència de Bassols torna a disminuir. L'any 1992, el canvi de Bassols per Farreres decanta encara més cap al costat de Duran la proporció dins del secretariat. Ferran Pont manté una vice-presidència, però ja és una presència clarament testimonial al costat del nucli dur de Duran.

Taula 6.25. Proximitat a cada facció dels representants en òrgans institucionals.

Líder	C.G (86)		P.Cat (88)		Gov (88)		C.G (89)		P.Cat (92)		Gov (92)	
	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Duran	3	42,9	6	40	2	66,7	3	37,5	2	12,5	2	66,7
Ferrer	2	28,6	1	6,7	-	-	2	25	1	6,3	-	-
Rigol	2	28,6	6	40	1	33,3	2	25	5	31,3	1	33,3
No Class. / Nous	-	-	2	13,3	-	-	1	12,5	8	50	-	-
Duran + Nous	3	42,9	8	53,3	2	66,7	4	50,0	10	72,5	2	66,7
Total (n)	7	100	15	100	3	100	8	100	16	100	3	100

Font: Elaboració Pròpia.

Nota: En la representació a les Corts Generals contem els Diputats i Senadors electes, no els de designació autonòmica.

d'implantació, política municipal, coordinació sectorial i parlamentària i finances." (*Programa del comitè de govern*, 1990. p. 1. Documents del XVIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

A diferència del que passa dins de la direcció orgànica, els canvis en la representació institucional evolucionen més lentament. Per exemple, el pes de les diferents faccions en les llistes de les Corts Generals no canvia substancialment entre 1986 o 1989. Tampoc en la composició del govern de la Generalitat entre 1988 i 1992. De tota manera, cal tenir present que en aquest darrer cas la ruptura important es produeix precisament l'any 1988, en nomenar-se a Farreres i Alegre. L'any 1993, després de la crisi entre Roca i Pujol, la substitució de Bassols per Antoni Isac decanta ja el govern definitivament en mans de l'entorn de Duran. L'única ruptura clara al llarg del període és la dels diputats al parlament de Catalunya entre 1988 i 1992. La important renovació de les llistes permet l'entrada de nous diputats que es fa a costa, malgrat tot, a partir de l'antic nucli parlamentari afí a Duran.

1.2. Estabilitat de la coalició dominant i relleu dels dirigent dels anys vuitanta.

Durada dels acords entre els membres de la coalició dominant.

A partir de 1986, des del moment del pacte entre Josep Duran i Joan Rigol, la coalició dominant d'Unió inicia una etapa d'estabilitat que supera àmpliament el període d'aquest capítol. El pacte entre Duran i Rigol compta amb l'oposició inicial de Concepció Ferrer, d'aquí que en el XVè congrés de 1986 s'enregistrin dues llistes. Els acords finals entre totes tres faccions permeten la llista de Ferrer sigui finalment retirada. Així doncs, el que l'any 1986 pot llegir-se aparentment com un indicador d'inestabilitat (Taula 6.26), en realitat és la primera senyal del nou període d'estabilitat que tot just comença.

Taula 6.26. N° de candidatures al comitè de govern i president escollit.

Congrés	86	87	90	92
N° Llistes				
1		Duran	Duran	Duran
2	Borrell			
3				

Font: Elaboració pròpia.

Igualment, i a diferència del que passa en el període anterior, ara l'alternança en el liderat tampoc cal entendre-la com una senyal d'inestabilitat. El pacte entre Duran i Rigol per a que sigui Francesc Borrell qui assumeixi temporalment la presidència del comitè de govern cal entendre'l, en aquest context, com un punt més de l'acord que permet afrontar els canvis organitzatius necessaris (congressos bianuals, etc) per tal de garantir la posterior consolidació de Duran en el liderat. Des de 1987, el

manteniment del pacte entre Duran i Rigol, i la posterior inclusió dels més destacats seguidors de Concepció Ferrer garanteix des de llavors l'estabilitat interna.

A partir de 1990, quan el liderat de Duran és clarament consolidat dins del partit, l'estabilitat de la coalició dominant és deu a que aquesta ja comença a superar la divisió que ha viscut durant els anys vuitanta. El procés d'unió de la coalició dominant és pràcticament indiscutible a partir de 1992, moment en que, com hem vist, el pes dels sectors històrics dins de la direcció comença a remetre.

Renovació dins del comitè de govern

L'estabilitat dins de la coalició dominant no és incompatible amb una important renovació en la composició dels seus integrants. Aquest procés és especialment visible a partir de 1987, moment en que Duran arriba a la presidència del comitè de govern¹⁰³⁹. L'any 1986, que Borrell dirigeix el comitè de govern la renovació d'aquest òrgan es fa, bàsicament (el 33% del total), a partir de recuperar a dirigents del partit (Duran, Borrell, Rigol, etc.) que ja n'havien format part anteriorment¹⁰⁴⁰. Això és degut a la dinàmica faccional de la seva composició: la migrada representació (a terços) de cada facció exigeix que els qui s'integrin dins del comitè de govern tinguin molta experiència política prèvia. De fet, és fàcil comprovar que els qui hi són presents són molts dels principals dirigents de cada facció.

Taula 6.27. Índex de renovació del comitè de govern (1986-1992).

Congrés	86		87		90		92		Mitjana %
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%	
A) Entrades									
Recuperats	5	33,3	3	20	3	20	1	6,7	20
Nous al CDG	1	6,7	1	6,7	1	6,7	4	26,7	11,7
Nous a la CD	-	-	2	13,3	5	33,3	1	6,7	17,8
B) Continuïtat	9	60	9	60	6	40	9	60	55
C) Sortides	6	40	6	40	9	60	6	40	50
Total (A+B) (B+C)	15	100	15	100	15	100	15	100	

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981).

A partir de 1987, aquesta situació canvia. L'arribada de Josep Duran a la direcció suposa l'arribada a la direcció del partit de nous dirigents que no han estat estretament

¹⁰³⁹

¹⁰⁴⁰ L'any 1986 l'única nova incorporació al comitè de govern és: D. Sesnilo; Continuen: A. Castella, JA. Codina, L. Cuatrecasas, J. Doy, C. Ferrer, L. Mercader, F. Pont, E. Vila, M. Vila d'Abadal; Són recuperats: F. Borrell, J. Duran, S. Martínez Saurí, J. Rigol, JM. Servitje; I marxen: L. Alegre, F. Armengol, F. Camps, J. Casas (86), J. Carreras, N. Oliveras.

l·ligats al conflicte intern¹⁰⁴¹. Molts d'aquests nous dirigents entren en la direcció per la seva vinculació personal amb Duran i serveixen per a professionalitzar-ne l'estructura. Aquesta renovació es fa, durant el període entre 1987 i 1990 i, en bona part, a costa de la presència en la direcció orgànica dels seguidors de Concepció Ferrer i Joan Rigol. Per entendre això cal tenir present que les dades de renovació de 1987, tot i ser coincidents amb les de 1986 i 1992 amaguen el canvi que es produeix dins del comitè de govern l'any 1988. Si contem les quatre sortides de 1988, la renovació passa del 40% a prop del 70%, de la qual la meitat es fa amb membres que per primer cop s'incorporen al comitè de govern. Les dades de 1990 mostren la continuïtat respecte als canvis iniciats els anys 1987-88. De nou, més del 40% dels dirigents que s'incorporen al comitè de govern ho fan per primer cop. Molts dels quals (el 33%) també ho fan, a més, a la coalició dominant¹⁰⁴².

A partir de 1992, la renovació dins del comitè de govern retorna ja al nivells de 1986¹⁰⁴³. A partir d'aquesta data, la renovació comença a afectar, per primer cop, els nuclis de dirigents que han estat al costat de Duran a llarg dels anys 80. La seva sortida és aprofitada, de nou, per incorporar joves que es dediquen ja professionalment a la política i d'estricta fidelitat al líder.

Taula 6.28. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1986-1992).

Congrés	Renovació			Creixement d'efectius	
	Senzilla	De CDG	De CD	Δ CDG	% Explicació
1986	40	6,7	-	-	-
1987	40	6,7	13,3	-	-
1990	60	13,3	33,3	-	-
1992	60	26,7	6,7	-	-
Mitjana	45	13,3	17,8		

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981). % per columna.

Llegenda: Senzilla: nº dels qui entren (nous i recuperats) sobre el total; Del comitè de govern: nº dels qui entren per primer cop al comitè de govern sobre el total; De la Coalició Dominant: nº dels qui entren per primer cop a la Coalició Dominant sobre el total. Creixement del comitè de govern: nº de llocs nous que es creen sobre el total; Renovació per creixement: nº de llocs nous sobre el total dels qui entren (nous i recuperats).

¹⁰⁴¹ Contem com a nous integrants a la coalició dominant de 1987: J. Bofill i R. Tomàs; Les noves incorporacions al comitè de govern són: J. Sánchez Llibre; Continuen: Ll. Cuatrecasas, J. Duran, Martínez Saurí, F. Pont, J. Rigol, J.M. Servitje, D. Sesmilo, E. Vila, M. Vila d'Abadal; Són recuperats: J. Carreras, I. Farreras, N. Oliveras; I marxen: F. Borrell, A. Castella, JA. Codina, J. Doy, C. Ferrer, Ll. Mercader.

¹⁰⁴² L'any 1990 Nous a la CD: M. Franquet, A. Vendrell; Nous al CDG: V. Gavaldà, E. Pérez-Moreno, A.M. Thió, M. Rius (88) Recuperats: A. Bassols, T. Perelló, R. Martínez Callén (88); Continuen: J. Duran, J. Carreras, Ll. Cuatrecasas, F. Pont, J. Sánchez, D. Sesmilo; Marxen: J. Bofill, I. Farreras (88), S. Martínez Saurí, N. Oliveras, J. Rigol (88), J. Servitje, R. Tomàs, E. Vila (88) i M. Vila d'Abadal (88). Tampoc continuen O. Badia i J. Casas que substitueixen part dels dirigents que surten l'any 1988.

¹⁰⁴³ L'any 1992 l'única novetat que s'incorpora a la coalició dominant és: I. Ruiz; Els qui s'incorporen per primer cop al comitè de govern són: C. Drópez, P. Gilabert, J. Jané, D. Llorens; Els recuperats: I. Farreras; Continuen: J. Carreras, J. Duran, M. Franquet, V. Gavaldà, F. Pont, M. Rius, J. Sánchez, D. Sesmilo, A.M. Thió, A. Vendrell. I marxen: A. Bassols, Ll. Cuatrecasas, R. Martínez Callén, T. Perelló, E. Pérez-Moreno, M. Rius.

Estabilitat dels dirigents dins dels principals òrgans de la coalició dominant.

Una manera alternativa de veure les dades de renovació és a partir de la trajectòria vital dels membres que, de 1985 a 1992, en un o altre moment formen part del comitè de govern. Com podem observar, dels quaranta dirigents que en un o altre moment s'integren a la direcció d'Unió Democràtica són molts els que tenen una trajectòria discontinua o breu. De fet, només Ferran Pont és l'únic dirigent que no deixa de formar-ne part en tot el període, i són poc més de cinc els que només hi han faltat un mandat (entre ells Duran). Ara bé, com també passava en anteriors períodes, la manca de continuïtat dins del comitè de govern no té perquè suposar una sortida de la coalició dominant. Com pot observar-se, són molts els qui, encara que en un determinat moment deixen de formar part de la direcció orgànica, encara continuen en llocs de representació pública.

La taula també ens permet veure, de manera retrospectiva, la procedència dels membres del darrer comitè de govern de la sèrie (de 1992). Com veiem, l'any 1992 la majoria dels seus integrants s'han incorporat al comitè de govern a partir de l'etapa Duran i, en especial a partir de 1990. Els membres amb més antiguitat (Pont, Sesmilo, Sánchez) són, també, els qui ocupen llocs clau en la direcció i constitueixen, de fet, l'equip amb el que Duran encara la nova etapa que comença a partir de 1993.

Taula 6.29. Membres electes del comitè de govern entre 1985-1992

	XIVè (85)	XVè (86)	XVIè (87)	XVIIè (90)	XVIIIè (92)
LL. Alegre			C(88)	C	C / CG
F. Armengol					
O. Badia	C	C	C ²		
A. Bassols	C / D / CN	C / D / CN	C / D / CN	C / D	C ³
J. Bofill					
F. Borrell	R	R			
F. Camps	D	D	D		
J. Casas	†	D	D ²	D	D
A. Castella	AC	AC	AC	AC	AC
J. Carreras Martí	AC	AC	AC	AC	AC
J. Codina					
Ll. Cuatrecasas	D	D	D	D	D
J. Doy					
C. Drópez					AC / CG
J. Duran	CN / D / I	D	D	D	D
I. Farreres		G	C(88) ²	C	C
C. Ferrer	D	D	D / CN(88)	D	D
M. Franquet					
V. Gavaldà			R	R / DP(91)	DP
P. Gilabert					
J. Jané			D(89)	D	D
D. Llorens					CG
R. Martínez Callén	R / DP	R / DP	AC(88) ²	AC	AC
S. Martínez Saurí	CG		CG		
Ll. Mercader					
N. Oliveras	S	C / S	S	S	S
T. Perelló	CG	CG	R/DP/E(88)	R/DP	R
E. Pérez-Moreno	D	D	D	D	D
F. Pont	D	D	D	D	D
J. Rigol	C		D/CN(88) ²	D / CN	D / CN
M. Rius			2		
I. Ruiz Margalef					D / CG
J. Sánchez Llibre			CG / D(88)	D	D / S
J.M. Servitje			AC(88)	AC / CN	AC / CN
D. Sesmilo	D	E / D / AC	E / D	E / D	E / D
A. Thió		CG			
R. Tomàs					D
A. Vendrell					
E. Vila i Andreu			R ²	R	CN
M. Vila d'Abadal			†2		

Font: Elaboració pròpia. No inclou els membres nats (des de 1991).

La franja gris indica la pertinença al comitè de govern.

Llegenda: AC. Alt Càrrec de la Generalitat; C. Conseller de la Generalitat; CG. Mesa del congrés d'UDC; CN. Mesa del consell nacional; D. Diputat; DP. Diputat Provincial; E. President Equip Especialitzat; I. President intercomarcal; R. Regidor o Alcalde. S. Senador

Notes: 1. L'any 1986 Casas dimiteix del CDG per ser elegit diputat al congrés. 2. Del comitè de govern de 1987 en surten al llarg del període: Joan Rigol, Ignasi Farreres i Enric Vila, i Marià Vila d'Abadal (†) que són reemplaçats per Oriol Badia, Ramon Martínez Callén, Jordi Casas i Manuel Rius. 3. L'any 1993 Bassols és substituït en la conselleria per Antoni Isac.

1.3. Canvis en el mapa de poder organitzatiu: cap a un partit fortament centralitzat.

Modificacions en l'organigrama

La situació d'equilibri de poders entre la direcció orgànica del partit i els dirigents al govern de la Generalitat es trenca amb la sortida de Joan Rigol del govern. A partir de llavors és la nova direcció orgànica (que compta amb Rigol entre els seus membres) qui decanta definitivament al seu favor el poder.

El primer pas cap al predomini de la direcció orgànica es dóna amb l'acord entre Josep Duran i Joan Rigol per a reforçar la unitat del partit després de les eleccions de 1986. L'acord entre totes dues faccions, a més d'acordar un programa polític conjunt, i d'impulsar una candidatura unitària que inclogui als caps de les tres faccions en un comitè de govern presidit per una quarta persona, també intenta promoure una ambiciosa reforma dels estatuts. Aquesta reforma estatutària ha de reforçar a la nova direcció orgànica –en sentit ampli– per tal que pugui assentar-se en el poder i tenir prou autoritat per imposar-se a tot el partit. La proposta sobre la que s'articula tota la reforma passa, doncs, per augmentar la durada del mandat del comitè de govern.

La comissió encarregada de la redacció la componen integrants de les diferents sensibilitats Josep M. Dotú, Miquel Billoch i Narcís Oliveras, juntament amb Josep M. Servitje, que és l'encarregat de defensar públicament les seves conclusions¹⁰⁴⁴. Ara bé, l'excés d'ambició de la ponència¹⁰⁴⁵, juntament amb les reticències dins del partit a l'augment del mandat del comitè de govern, fan necessari posposar la reforma, si vol mantenir-se la unitat interna¹⁰⁴⁶. Per tal de facilitar l'acord és Francesc Borrell qui poc abans de començar el XVè congrés anuncia la voluntat de fer retirar la proposta¹⁰⁴⁷. A

¹⁰⁴⁴ (Full Informatiu 9, 1986). Més tard s'hi afegeix Servitje.

¹⁰⁴⁵ La voluntat de la comissió de 1986 és segons Servitje crear "una nova estructuració integral per evitar, precisament, les contradiccions o imprecisions en què cau el vigent text estatutari fruit de les diferents reformes parcials" (Nova Veu, 161: 6). Els estatuts preveuen, a més d'un canvi en l'estructura del text, la convocatòria de congressos cada tres (i no dos) anys, la pèrdua de poder de les intercomarcals per designar els candidats de la circumscripció, etc

¹⁰⁴⁶ La proposta de la comissió rep importants al·legacions de Gregori Alcalà i d'un nucli de militants de Girona propers a Concepció Ferrer (Narcís Oliveras, entre ells). També s'hi mostra en contra Joaquim Xicoy, el president del congrés que afirma en una entrevista preliminar a La Veu d'Unió "Em sembla que la modificació total dels estatuts difícilment prosperarà. Ni que el congrés durés una setmana sencera hi hauria temps de debatre-ho tot. La modificació parcial té més possibilitats, però ja saps que el Partit té certa al·lèrgia a introduir modificacions estatutàries" (La Veu d'Unió, 162: 4).

¹⁰⁴⁷ Borrell afirma "Si soy presidente voy a pedir que tal propuesta se retire. Por una parte veo que hay muchas personas en el partido a las que no les gusta tal cambio y, personalmente, no tengo interés en estar más de un año en la presidencia" (La Vanguardia, 5-11-86: 23).

canvi, s'opta per convocar, l'any 1987, un congrés extraordinari dedicat monogràficament a la modificació dels estatuts¹⁰⁴⁸.

El congrés extraordinari es celebra a Barcelona (Hotel Sarrià), el dia 4 d'abril de 1987, i és el primer cop que funciona pel sistema de compromissaris¹⁰⁴⁹. En aquesta ocasió la comissió encarregada de redactar els canvis en els estatuts la componen Miquel Billoch, Eduard Cardona, Josep M. Capdevila, Francesc de P. Martí, Narcís Oliveras, Francesc Ordeig, Josep M. Servitje i Enric Vendrell i Duran. A diferència de la comissió de 1986, que pretenia elaborar un nou text¹⁰⁵⁰, aquest cop la ponència és limitada a proposar modificacions molt puntuals al text de 1983¹⁰⁵¹: 1) En primer lloc, es canvia el procediment d'afiliació, però amb l'objectiu d'adaptar l'articulat del text al com en realitat ja funciona el partit els darreres anys¹⁰⁵²; 2) Es modifica el funcionament i l'organització de les organitzacions sectorials, incorporant noves comissions i canviant-ne el nom (arts. 38 i 39). Les organitzacions sectorials (agrupacions connexes, que ara inclou la Unió de Dones) passen a tenir tres representants en el consell nacional; 3) Es canvia el paper del Gerent del partit (art. 41), que passa a tenir un caràcter essencialment administratiu, fet pel qual es retira el seu dret de vot al consell nacional; 4) S'amplia el pes dels càrrecs electes dins del comitè de govern (de cinc a set com a màxim)¹⁰⁵³; 5) I, sobretot, es reformen els terminis de convocatòria del congrés que passa d'un a dos anys, amb la possibilitat de poder prorrogar la seva celebració

¹⁰⁴⁸ Segons Nova Veu "Es presentà d'urgència una moció que demanava de convocar un congrés extraordinari per aquesta comesa, ja que considerava que el congrés que celebràvem no podria donar l'abast a aquest tema (...) Finalment s'acordà que tingués lloc abans del 30 d'abril i per compromissaris, però no s'acceptà la clàusula de la moció que considerava compromissaris nats els consellers nacionals." La Veu d'Unió, 163:1

¹⁰⁴⁹ "Per primera vegada s'ha celebrat un congrés pel sistema de compromissaris establert en l'article 14 dels nostres estatuts" La Veu d'Unió, 169: 1. Aquest fet, juntament amb la prohibició d'incloure als consellers nacionals com a congressistes nats provoca que l'assistència no sigui molt nombrosa, element clau per a facilitar la reforma.

¹⁰⁵⁰ La voluntat de la comissió de 1986 era crear "una nova estructuració integral per evitar, precisament, les contradiccions o imprecisions en què cau el vigent text estatutari fruit de les diferents reformes parcials" (Nova Veu, 161: 6). Com assenyala Xicoy (Nova Veu, 162: 4), l'ambició del text és el que en provoca el rebuig per part dels afiliats, molt conservadors respecte a qualsevol canvi estatutari.

¹⁰⁵¹ Com explica J.M Servitje: "És cert que els dos darrers Congressos Ordinaris preconitzaven la redacció d'uns nous estatuts. Però la ponència va estimar des del primer moment que això impediria el consens donada l'opinió d'un nombre significatiu de militants que demanaven que la reforma es referís necessàriament als estatuts vigents. Malgrat el justificat desencís, els fets han donat la raó a la ponència" (La Veu d'Unió, 169: 2)

¹⁰⁵² Segons Servitje "S'ha regulat el que en la pràctica es feia, això és, les altes són aprovades pels comitès executius intercomarcals, prèvia presentació per dos afiliats; en segon lloc, s'ha introduït una fórmula de salvaguarda per evitar la manipulació dels canvis de domicili determinant que aquests no tindran efecte fins al cap de sis mesos pel que fa a eleccions internes o designació de candidats a eleccions polítiques, i finalment s'ha facultat al consell nacional perquè reguli reglamentàriament el procediment i documents d'inscripció" (La Veu d'Unió, 169:1). Les excepcions a aquesta modificació són regulades en el nou article 6è.

¹⁰⁵³ Per a Servitje: "Per a millorar la potencialitat i dedicació polítiques del comitè de govern s'ha ampliat, per una esmena transaccional, a set els membres d'aquest que podran ésser parlamentaris, membres del Govern de la Generalitat o de l'Estat Espanyol, o batlles de poblacions de més de cent mil habitants." (La Veu d'Unió, 169: 2).

(art.11)¹⁰⁵⁴. Aquest acord també afecte a la convocatòria del consell nacional, que passa de ser mensual a bimensual (art. 22). No cal dir que, de totes les reformes, aquesta és la que aixeca més prevenció per part dels delegats¹⁰⁵⁵. La resistència de la base a aprovar-la s'intenta compensar amb el compromís de celebrar regularment Conferències nacionals.

Un cop aprovats aquests canvis que han de permetre l'estabilització al capdavant del comitè de govern del nou líder del partit, Josep Duran ja és en disposició de prendre el relleu de Francesc Borrell. Ara bé, tot i els canvis aprovats, encara hi ha reformes pendents (que figuraven en la proposta de 1986) que, d'haver-se aprovat, haguessin afavorit una més fàcil consolidació en el liderat de Duran: noves regulacions del règim disciplinari, de l'organització territorial del partit, etc. Bona part d'aquests canvis són els que es regulen en els estatuts de 1991.

Més enllà de les limitacions en les reformes dels estatuts, des de 1986 comença a operar una profunda modificació de l'organigrama de poder dins del partit. L'etapa d'equilibri de poder entre el partit en el govern i la direcció orgànica, que ha durat des de l'any 1980, comença a donar pas a un nou període de progressiu domini en favor del comitè de govern. El resultat d'aquesta transformació és, sens dubte, el reforçament del poder de la direcció orgànica i, per extensió, del seu president. L'arribada de Duran a la presidència del comitè de govern en el XVIè congrés (1987) marca el punt de no retorn d'aquest procés¹⁰⁵⁶. La constatació més palpable d'aquest reforçament es troba en la notable centralització de poders que s'inicia a partir de 1987: 1) Per primer cop s'inicia la creació d'una burocràcia interna per a reforçar el paper del comitè de govern. Aquest procés coincideix amb el creixement de la professionalització –i, per tant, dedicació al partit- entre els membres de la direcció¹⁰⁵⁷.

¹⁰⁵⁴ Segons Servitje "la modificació, però, més destacable és la introduïda en l'article onzè: la perllongació a dos anys del termini per a la celebració del congrés Ordinari i del mandat del comitè de govern (...) s'ha introduït també una prorroga extraordinària del termini dels dos anys que només es pot aplicar una vegada per cada congrés Ordinari i que funciona de forma automàtica en el supòsit que dins dels tres mesos es convoquin eleccions." (La Veu d'Unió, 169: 2).

¹⁰⁵⁵ Com diu Servitje "El congrés ha comprès les motivacions d'eficàcia política i organitzativa d'aquesta modificació. Ara dependrà de tots nosaltres que els temors de poc control dels nostres dirigents o de desactivació política que van manifestar els qui es pronunciaren en contra, resultin infundats" (La Veu d'Unió, 169: 2).

¹⁰⁵⁶ En presentar el seu programa de 1987 Duran afirma "Unió necessita una notable modernització. Una organització feble pot impedir que es realitzi una bona política. Tot i que hem de tenir present també que una política deficient no pot ser compensada per una organització forta, que la nostra força la traiem de l'essència de les nostres idees polítiques, seria imprudent descuidar l'enfortiment del partit, i no impulsar-lo amb zel i intel·ligència." (*Programa del comitè de govern*, 1987. p. 3. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁰⁵⁷ En la rendició de comptes de 1987 Borrell reconeix "El fet que el Partit no hagi disposat de suficients mitjans econòmics, (fins aquest any), ha impossibilitat crear una màquina administrativa i política capaç d'executar els acords del comitè de govern. Han estat els seus mateixos membres, els qui s'han ocupat

2) Es promouen diverses fórmules per garantir la integració i participació dels diferents caps territorials, sectorials o parlamentaris en la presa de decisions del comitè de govern¹⁰⁵⁸. Les limitacions estatutàries –que progressivament van desapareixent- no impedeixen: a) la recuperació de la Comissió Política¹⁰⁵⁹, òrgan de trobada entre el comitè de govern i els principals càrrecs públics del partit. A partir de 1991, els portaveus dels diferents grups parlamentaris s'integren formalment en el comitè de govern¹⁰⁶⁰; b) La consulta periòdica dels presidents de les intercomarcals i dels equips especialitzats, que també a partir de 1991 s'integren en el comitè de govern¹⁰⁶¹. c) L'esforç per millorar la coordinació dels parlamentaris (i el govern) amb les comissions sectorials del partit¹⁰⁶². 3) La nova força del comitè de govern serveix per a que la direcció tingui més autonomia en els nomenaments dels nous consellers de la Generalitat¹⁰⁶³. De fet, és a partir de l'any 1988 quan comença a produir-se l'entrada de membres de l'entorn de Duran (Farreres, Alegre) en el govern de la Generalitat¹⁰⁶⁴.

d'executar els acords del comitè. (...) Aquesta disponibilitat no està a l'abast de tothom i aquesta circumstància limita extraordinàriament el ventall de persones de què podem disposar" (*Rendició de Comptes del comitè de govern*, 1987. p.17-8. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁰⁵⁸ A més del programa de Govern, Duran també anuncia genèricament aquestes mesures en la primera entrevista a La Veu d'Unió: "En aquesta nova etapa ha de tenir una importància cabdal l'anunciada creació de la Comissió Política. El comitè de govern és conscient, però, que els instruments no funcionen si no es compta amb la bona voluntat dels qui hi ha de participar, i estic convençut de la bona voluntat de tots. Serà també decisiva la coordinació dels nostres parlamentaris amb la direcció del partit, amb les sectorials i amb els equips especialitzats." (*La Veu d'Unió*, 177: 6-7).

¹⁰⁵⁹ "Es tracta de tornar a fer funcionar un òrgan que presidirà un membre del comitè de govern. No es tracta d'un òrgan paral·lel al comitè de govern, o que assumeix funcions d'aquest, com algú ha volgut interpretar. La seva funció (...) és coordinar la reflexió política dels companys amb responsabilitat pública, juntament amb el comitè de govern, per tal d'elaborar les línies d'actuació política que cal projectar" (*Programa del comitè de govern*. 1987. p. 9. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁰⁶⁰ Rigol és l'encarregat de la seva coordinació, fins i tot quan aquest deixa el comitè de govern. Des de llavors la Comissió Política es vincula al funcionament del consell nacional (com a reunió prèvia). Duran diu l'any 1988: "La presidia fins ara Joan Rigol, i malgrat que avui no sigui membre del comitè de govern li hem demanat que continuï fent-ho. Té com objectiu el canvi d'impressions i d'informació sobre política general entre el comitè de govern i els càrrecs públics" (*La Veu d'Unió*, 186).

¹⁰⁶¹ Duran denuncia, l'any 1987: "Es tracta de completar l'organització del partit a base d'un eix principal organitzatiu: comitè de govern - comitès intercomarcals – comitès comarcals – comitès locals. Els nostres Estatuts contempnen d'una forma incompleta aqueix eix organitzatiu (...) No hi ha cap nexa estable entre intercomarcals i comitè de govern. En altres èpoques hi havia estat, però no avui." (*Programa del comitè de govern*. 1987. p. 9. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁰⁶² Com explica Duran a La Veu d'Unió: "Vàrem crear una secretaria de relacions parlamentàries, el responsable de la qual és Narcís Oliveras per tal de canalitzar la informació i la col·laboració dels representants que Unió té a les quatre instàncies parlamentàries (...) També hi ha reunions dels nostres consellers, i les persones del seu equip, amb el comitè de govern, els diputats que representen l'àrea de la conselleria als diferents Parlaments i els presidents de les intercomarcals" (*La Veu d'Unió*, 186: 3).

¹⁰⁶³ Duran afirma en el XVIè congrés "Cal tenir molt present que, encara que insuficientment, la presència i el pes d'Unió al Govern de Catalunya és innegable i positiva. Es tracta, doncs, que aquesta aportació des de la nostra vessant ideològica sigui més consistent i perceptible. Donat el resultat del Congrés, des de la fase prèvia és a dir l'elecció dels consellers nacionals fins la cloenda estic segur que hi haurà plena harmonia entre ambdós organismes, la qual cosa no vol dir que hi hagi sempre unanimitat." (*La Veu d'Unió*, 177: 6-7).

¹⁰⁶⁴ A partir d'aquest moment comença a decaure el control que la facció Rigol tenia del govern. De tota manera, des de 1986 i fins l'any 1992 Agustí Bassols és l'encarregat de liderar els consellers d'Unió. Cal recordar, també, el significatiu intent –fracassat- de Pujol d'integrar a Duran en el govern de 1988.

A l'èxit d'aquest procés de concentració cal afegir, també, el reconeixement per part de Pujol del canvi en l'organigrama de poder dins d'Unió. La millor constatació d'aquest reconeixement és la recuperació del comitè d'enllaç entre CDC i UDC a partir de la tardor de 1988, coincidint amb el desè aniversari de la fundació de CiU. Aquest canvi en les relacions entre CDC i UDC, juntament amb el manteniment dels resultats electorals al Parlament de Catalunya (1988) i a les Corts Generals (1989) i el lent relleu que propicia Duran en la direcció orgànica i en els llocs de responsabilitat¹⁰⁶⁵, permeten avançar que el XVIè congrés d'Unió Democràtica (1990) ratificarà tot aquest procés de reformes i, alhora, el liderat de Duran. La coincidència de tots aquests aspectes amb la confrontació entre CDC i UDC sobre el funcionament de la política municipal de la coalició afavoreixen encara més l'èxit del Congrés.

Ratificat el primer impuls centralitzador de Duran, a partir de 1990 s'impulsa un nou procés de reformes internes. Algunes d'aquestes reformes són propostes que l'any 1987 no van poder tirar endavant. Altres, per contra, són transcripció en els estatuts del nou organigrama de poder que es configura en el partit a partir de 1987. A diferència de l'any 1987, en aquesta ocasió el gruix de les reformes són recollides en el congrés extraordinari que es celebra a Barcelona (Hotel Princesa Sofia), el dia 13 d'abril de 1991. Els avenços en la unitat del partit entorn de Duran permeten que aquest congrés, a més de ratificar les propostes impulsades per la direcció, sigui ja una nova demostració de la creixent afiliació d'Unió Democràtica¹⁰⁶⁶.

Tot i que la proposta de la ponència passa per una substancial reforma en la presentació de l'articulat dels estatuts, el cert és que aquesta afecta, principalment a sis aspectes¹⁰⁶⁷: 1) Agregar nous criteris d'adhesió al partit però, sobretot, substituir un procediment disciplinari pensat per l'expulsió d'Anton Cañellas, l'any 1978. El nou procediment és més àgil i permet a l'estructura territorial (intercomarcals) adoptar les primeres mesures¹⁰⁶⁸; 2) Desenvolupar la reglamentació d'ordre intern, evitant la redacció d'uns estatuts massa articulats. Evidentment, aquesta mesura dota de més poder a la direcció, doncs li permet modificar les normes secundàries, sempre menys

¹⁰⁶⁵ De 1987 a 1990, Duran manté en llocs de responsabilitat –orgànica o institucional– als principals dirigents de les faccions rivals. La renovació per altres dirigents (generalment més joves) es produeix de manera molt progressiva en tots els àmbits. Sobre això vegeu l'apartat dedicat a la cohesió i l'estabilitat.

¹⁰⁶⁶ Si l'any 1987 els compromissaris tot just superaven el centenar, ara són més de sis-cents. (La Veu d'Unió, 211: 6).

¹⁰⁶⁷ En aquesta ocasió la ponència és formada per Guiomar Amell, Ferran Pont, Josep M. Servitje, Domènec Sesnilo, Alfons M. Thió de Pol. (La Veu d'Unió, 211: 6).

¹⁰⁶⁸ Com explica La Veu d'Unió "Es va aprovar el procediment disciplinari per a suspendre cautelarment la militància en casos excepcionals. En primer lloc el comitè de govern, juntament amb el comitè executiu intercomarcal poden acordar la suspensió cautelar i en el primer consell nacional que es celebri s'haurà d'acordar si s'inicia un Expedient Disciplinari" (La Veu d'Unió, 211: 6).

rígides que els estatuts¹⁰⁶⁹; 3) Modificar el procediment d'elecció (Hondt) dels consellers nacionals, i augmentar-ne el número. Aquesta mesura és pensada per a adequar l'estructura del partit a l'ordenació comarcal de Catalunya i augmentar-ne la representativitat. Però al fixar la composició a l'afiliació dins de cada comarca també fa impossible determinar per endavant la seva composició¹⁰⁷⁰; 4) Canviar la fórmula d'elecció de candidats. El procés de selecció es manté descentralitzat en el nivell local o intercomarcal, però n'augmenta el control al demanar-se un mínim suport de l'executiva a cada candidat¹⁰⁷¹. 5) Incorporar a l'executiva els portaveus parlamentaris i els dirigents territorials i sectorials. És possible que aquesta sigui una de les contrapartides a canvi d'augmentar la centralització del poder en mans del comitè de govern¹⁰⁷². 6) Finalment, s'endureixen els requisits per a reformar els estatuts.

Un cop aprovada la reforma dels estatuts de 1991, aquests es mantenen sense canvis fins l'any 1997. Ara bé, el nou protagonisme que adquireix Josep Duran en la crisi entre Roca i Pujol canvia l'estructura de poders de la coalició dominant. De l'etapa d'equilibri entre faccions s'evoluciona cap a un nou esquema on el paper del líder és qui centralitza bona part del poder intern¹⁰⁷³. Sense aquesta concentració de poder segurament no es pot emprendre el nou objectiu de Duran i, per extensió d'Unió: preparar la successió de Pujol.

Presència d'institucions i territoris en la direcció.

La tendència més característica d'aquest període és la professionalització que s'enregistra en la direcció del partit. Si en anteriors períodes la quota de membres del

¹⁰⁶⁹ "hi ha una sèrie de propostes molt puntuals que remetent al consell nacional la regulació mitjançant reglaments d'ordre intern, d'aquelles qüestions que no requereixen la norma més inamovible dels Estatuts, tot i que aquests en garanteixin els mínims. Cas per exemple del reglament de règim disciplinari..." (La Veu d'Unió, 210: 3)

¹⁰⁷⁰ "Hi ha una més gran presència de militants al consell nacional, que es pot quantificar en un 30% més de membres, ja que han passat a formar part d'aquest òrgan cent representants del conjunt de les intercomarcals i cinc membres de cadascuna de les agrupacions connexes: Unió de Dones, Unió de Treballadors i Unió de Joves." (La Veu d'Unió, 211: 6). L'atribució dels representants intercomarcals es fa en base comarcal segons el mètode d'hondt.

¹⁰⁷¹ "un altre punt important que es va tractar va ser el procés per a accedir a un càrrec públic. A partir d'ara qualsevol militant que vulgui ocupar un càrrec haurà de comptar amb el 25% dels vots de l'Executiva Local per passar després al comitè de govern" (La Veu d'Unió, 211: 6)

¹⁰⁷² La mesura s'anuncia ja en el XVIè Congrés: "S'incorporaran al comitè de govern els portaveus al Parlament Català, Congrés dels Diputats, Senat i Parlament Europeu i un representant dels consellers de la Generalitat que es designarà entre ells i que periòdicament pot ser renovat si així es creu oportú" (*Programa del comitè de govern*. 1990. p. 1. Documents del XVIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁰⁷³ L'any 1991, en motiu del 60è aniversari d'UDC, Duran encara afirma: "Unió és un partit amb direcció col·legiada. Jo sóc president del comitè de govern. Externament assumeixo, òbviament, un paper de "primus inter pares". Però no puc prendre, almenys amb legitimitat, cap decisió política amb la qual no hi estigui d'acord la majoria del comitè de govern, és la direcció real del partit. A UDC entenem la política com un servei i per això hem rebutjat les estructures personalistes" (La Veu d'Unió, 215: 8-9). A partir de 1992, tot això canviarà substancialment, si bé no de manera formal.

comitè de govern sense càrrec es mantenia entorn del 40%, a partir dels canvis estatutaris de 1987 aquesta xifra comença a baixar de manera sensible. De fet es passa del 47% de membres sense càrrec de 1986¹⁰⁷⁴ fins al 33% de l'any 1992¹⁰⁷⁵, tot i que la xifra més baixa és el 27% de 1990¹⁰⁷⁶. Les dades de l'any 1987¹⁰⁷⁷, que mostren una aparent inflexió en la tendència han de ser relativitzades doncs són les d'un comitè de govern a l'espera de les eleccions de 1988. Després de 1988 la professionalització de la direcció augmenta sensiblement amb la incorporació de Jordi Casas i Ramón Martínez Callén i es situa en el nivell del 66,7%.

Taula 6.30. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1986-1992) (electes)

Congrés Representació	1986		1987		1990		1992	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%	(n)	%
Govern	1	6,7	1	6,7	3	20	3	20
Parlamentaris	5	33,3	5	33,3	7	46,7	7	46,7
Regidors	2	13,3	1		1	6,7	-	-
Sub total	8	53,3	7	46,7	11	73,3	10	66,7
Sense Càrrec.	7	46,7	8	53,3	4	26,7	5	33,3
Barcelona	7	46,7	5	33,3	8	53,3	6	40,0
Barcelona-Com	5	33,3	6	40,0	5	33,3	3	20,0
Girona	1	6,7	1	6,7	1	6,7	2	13,3
Lleida	1	6,7	2	13,3	1	6,7	3	20,0
Tarragona	1	6,7	1	6,7	-	-	-	-
Terres d'Ebre	-	-	-	-	-	-	1	-
Total (n)	15	100	15	100	15	100	15	100

Font: Elaboració Pròpia. Contem els càrrecs en el moment del Congrés.

Nota: Parlamentaris: Els diputats al Parlament de Catalunya, els de les Corts Generals i els Diputats provincials. Contem com a regidors: Regidors i alcaldes. Contem com a membres del Govern: Els consellers i els Alts Càrrecs (Sec. Grals i Dir. Grals). Contem com a membres sense càrrec aquells dels que no ens consta que el tinguin a les institucions, encara que (en alguns casos) puguin ser alliberats del partit.

Cal destacar, a més que dins de l'executiva el pes dels parlamentaris ja constitueix, al acabar el període, aproximadament la meitat dels seus integrants. Aquesta proporció augmenta significativament si, a més, hi afegim els consellers i alts càrrecs del govern. Si aquests representaven l'any 1986 prop del 40%, l'any 1992 són prop del 70%.

¹⁰⁷⁴ En funció del tipus de càrrecs que ocupen els seus membres el comitè de govern de 1986 és integrat per: 1) Govern i Alts càrrecs: A. Castella; 2) Parlamentaris: D. Sesnilo, C. Ferrer, F. Pont, L. Cuatrecasas, J. Duran; 3) Regidors i Alcaldes: E. Vila; 4) Sense càrrecs: JA. Codina, JM. Servitje, L. Mercader, S. Martínez Saurí, J. Doy, M. Vila d'Abadal, J. Rigol.

¹⁰⁷⁵ Segons el tipus de càrrec institucional dels seus membres, el comitè de govern de 1992 és integrat per: 1) Govern i Alts càrrecs: I. Farreres, C. Drópez, J. Carreras; 2) Parlamentaris: J. Jané, I. Ruiz, F. Pont, J. Sánchez, D. Sesnilo, J. Duran; 3) Diputats Provincials: V. Gavalrà; 4) Sense càrrecs: P. Gilibert, D. Llorens, AM. Thió, M. Franquet, A. Vendrell.

¹⁰⁷⁶ L'any 1990 la composició del comitè de govern segons el tipus de càrrecs és la següent: 1) Govern i Alts càrrecs: A. Bassols, J. Carreras, R. Martínez Callén; 2) Parlamentaris: L. Cuatrecasas, D. Sesnilo, E. Pérez-Moreno, J. Sánchez, F. Pont, J. Duran; 3) Diputats Provincials: T. Perelló; 4) Regidors i Alcaldes: V. Gavalrà; 5) Sense càrrecs: M. Franquet, A. Vendrell, A.M. Thió, M. Rius.

¹⁰⁷⁷ El comitè de govern de 1987 queda integrat, segons el tipus de càrrecs dels seus membres de la següent manera: 1) Govern i Alts càrrecs: J. Carreras; 2) Parlamentaris: F. Pont, D. Sesnilo, L. Cuatrecasas, J. Duran, N. Oliveras; 3) Regidors: E. Vila; 4) Sense càrrecs: I. Farreres, J. Bofill, R. Tomàs, M. Vila d'Abadal, J. Sánchez, JM. Servitje, S. Martínez Saurí, J. Rigol.

Taula 6.31. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts (1986-1990).

Membres Nats	1986		1987		1990	
	(n)	%	(n)	%	(n)	%
C. de Govern	15	11,0	15	10,5	15	10,5
Parlamentaris ¹	33	24,3	40	28	40	28
Consellers	3	2,2	3	2,1	3	2,1
Pts. Intercomarcals	6	4,4	6	4,2	6	4,2
S.G / Gerent	1	0,7	-	-	-	-
Pt. Com. Econòmica	1	0,7	-	-	-	-
Sub Total	59	43,4	64	44,8	64	44,8
Membres Elegits						
BCN-Ciutat	25	18,4	25	17,5	25	17,5
BCN-Comarques	19	14,0	19	13,3	19	13,3
Girona	9	6,6	9	6,3	9	6,3
Lleida	9	6,6	9	6,3	9	6,3
Tarragona	6	4,4	6	4,2	6	4,2
Terres d'Ebre	3	2,2	3	2,1	3	2,1
Unió de Joves	3	2,2	3	2,1	3	2,1
Unió de Treballadors	3	2,2	3	2,1	3	2,1
Unió de Dones	-	-	3	2,1	3	2,1
Sub Total	77	56,6	80	55,9	80	55,9
Total (n)	136	100	143	100	143	100

Font: Elaboració Pròpia. Membres amb dret de vot.

Nota: Contem com a Parlamentaris els Diputats al Parlament, a les Corts Generals i Diputats Provincials. Donat que, a més, un parlamentari pot ser o bé membre del consell nacional o del comitè de govern, la present taula és una estimació de la situació màxima que es pogués donar segons els estatuts. Excloem els Senadors de designació autonòmica.

A nivell territorial, la presència dins del comitè de govern continua reflectint el pes de l'àrea de Barcelona. Ara bé, si en el període anterior destaca l'augment de la presència de Barcelona comarques en l'executiva, ara cal destacar el pes de Barcelona ciutat, que l'any 1990¹⁰⁷⁸ i 1992¹⁰⁷⁹ ja suposa la meitat dels seus efectius. Barcelona comarques des de 1986 manté la seva presència entorn del 33%¹⁰⁸⁰. L'increment de la presència barcelonina es realitza, bàsicament, a costa de les comarques de Tarragona i de les Terres de l'Ebre. És molt possible que la reforma dels estatuts de 1991, que permet la presència dels diferents Presidents d'intercomarcal en el comitè de govern es faci per equilibrar aquesta desproporció. La presència de Lleida dins del comitè de govern és molt irregular i complexa d'analitzar doncs tot i que l'any 1987¹⁰⁸¹ i 1992 és

¹⁰⁷⁸ El comitè de govern de 1990 queda distribuït territorialment com segueix: 1) Per Barcelona ciutat: A. Bassols, J. Carreras, LL. Cuatrecasas, D. Sesnilo, M. Franquet, A. Vendrell, T. Perelló, R. Martínez Callén, M. Rius; 2) Per Barcelona comarques: F. Pont, E. Pérez-Moreno, V. Gavalrà, J. Sánchez; 3) Per Girona: A. M. Thió; 4) Per Lleida: J. Duran.

¹⁰⁷⁹ La composició territorial del comitè de govern de 1992 és la següent: 1) Per Barcelona ciutat: M. Franquet, D. Sesnilo, J. Carreras, J. Jané, A. Vendrell, D. Llorens; 2) Per Barcelona comarques: V. Gavalrà, F. Pont, J. Sánchez; 3) Per Girona: AM. Thió, I. Ruíz; 4) Per Lleida: J. Duran, I. Farreres, C. Drópez; 5) Per Terres de l'Ebre: P. Gilabert.

¹⁰⁸⁰ El comitè de govern de 1986 queda integrat territorialment així: 1) Per Barcelona ciutat: D. Sesnilo, E. Vila, L. Cuatrecasas, A. Castella, JA. Codina, J. Rigol, F. Borrell; 2) Per Barcelona comarques: M. Vila d'Abadal, J. Doy, F. Pont, S. Martínez Saurí, JM. Servitje; 3) Per Girona: C. Ferrer; 4) Per Lleida: J. Duran; 5) Per Tarragona: L. Mercader.

¹⁰⁸¹ L'any 1987, la distribució del comitè de govern segons la composició territorial dels és: 1) Per Barcelona ciutat: J. Carreras, L. Cuatrecasas, J. Rigol, D. Sesnilo, E. Vila; 2) Per Barcelona comarques:

molt alta, també és cert que els seus membres (Duran, Farreres, Drópez) ja resideixen habitualment a Barcelona.

L'evolució de la composició del consell nacional a partir de les previsions que estableixen els estatuts no canvien substancialment de 1986 a 1990. La reforma estatutària de 1991 fa impossible, pel canvi de mètode d'elecció, preveure quina és la distribució territorial dels seus membres, raó per la qual no hem inclòs les dades de 1992 en la taula. De tota manera, una comparació dels resultats amb els del comitè de govern ens mostra com en el consell nacional els parlamentaris tenen un pes clarament inferior i estabilitzat al llarg de tot el període. El mateix passa amb la presència territorial dels dirigents de la província de Barcelona, que es manté essencialment estable en el consell nacional mentre creix en el comitè de govern.

1.4. Ascens i consolidació en el liderat de Duran Lleida.

L'equilibri de poder que s'enregistra entre 1982 i 1985 dins de la coalició dominant d'UDC, es trenca amb la sortida de Joan Rigol del govern de la Generalitat. Tot i que Rigol és encara el cap de la seva facció, la pèrdua de la seva àrea d'influència dins del govern el deixa en una posició molt difícil per mantenir-se dins de la carrera pel liderat. La situació és aparentment més propícia per Concepció Ferrer, que tot i sortir clarament debilitada del XIVè congrés (1985), en el moment en que es produeix la dimissió de Rigol opta per desmarcar-se'n deixant-la en un *afer* purament personal i no de partit. En contrapartida, Pujol situa a Narcís Oliveras dins del govern de la Generalitat. La reacció de Ferrer decanta provisionalment al seu favor la cursa pel liderat: Amb la facció Rigol afeblida i desorientada, ella al capdavant del comitè de govern i la perspectiva d'una futura negociació amb el PDP (plantejament compartit fins llavors per Josep Duran) no sembla que pugui haver-hi molts impediments per a revalidar de nou el seu mandat.

Ara bé, l'avantatge polític a curt termini que aconseguix Ferrer amb la sortida de Rigol deixa la seva reelecció en mans de Duran i el seu grup. La capacitat de Josep Duran per adonar-se d'aquesta debilitat de Ferrer és el que decanta a favor seu el liderat d'Unió. Sabedor de la difícil posició de Rigol després de la seva sortida de la Generalitat, Duran negocia un pacte desigual perquè sap que, si aquest no l'accepta,

S. Martínez Saurí, F. Pont, J. Sánchez, Josep M. Servitje, R. Tomàs, M. Vila d'Abadal; 3) Per Girona : N. Oliveras; 4) Per Lleida: J. Duran, I. Farreres; 5) Per Tarragona: J. Bofill.

no té moltes possibilitats alternatives per mantenir-se com a cap de la seva facció. Si Rigol no accepta l'acord i Duran pacta amb Ferrer, és molt possible que la direcció de la facció més contrària al pacte amb el PDP passi al nou home fort d'Unió a la Generalitat (Bassols). Això suposaria, com a mínim, la fi de la carrera de Rigol pel liderat. El pacte amb Duran, permet que Rigol accepti el futur liderat de Duran mentre aquest li permeti, inicialment, mantenir el seu paper de cap de facció i, en el futur (si Duran es consolida¹⁰⁸²) un paper de liderat *moral* a l'estil de Coll i Alentorn.

A més, l'acord inicial entre Duran i Rigol proposa, a l'espera d'un canvi d'estatuts que permeti facilitar la consolidació de Duran, la necessitat de deixar la presidència del comitè de govern a una tercera persona: Francesc Borrell. Sumant a Borrell a un pacte tant temptador, Duran i Rigol treuen a Ferrer una part decisiva dels seus suports. En aquestes circumstàncies és clar que Ferrer ha d'acceptar deixar la presidència de l'executiva i acceptar les condicions que ofereixin Duran i Rigol, l'alternativa és quedar-se en franca minoria davant del Congrés. El pacte d'unitat que atorga a Borrell el liderat provisional pot ser acceptat per Ferrer perquè els tres caps de facció (Duran, Ferrer i Rigol) queden formalment al mateix nivell: com a vicepresidents. A més, dóna a Ferrer una sortida política: ser la representant d'Unió en el Parlament Europeu¹⁰⁸³.

Taula 6.32. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen.

	PT. CN	PT. CDG	PT. PC.	Port. PC	Port. CG	Port. Senat	Port P.E	Port. BCN	Consellers
1986	M.Coll	F.Borrell	M.Coll	F.Camps	J.Xicoy	N.Oliveras	J.Duran	F.Borrell	N.Oliveras A.Bassols O.Badia
1987	---	J.Duran	---	---	J.Duran	---	C.Ferrer	E.Vila	J.Xicoy A.Bassols O.Badia
1988	J.Rigol	---	J.Xicoy	---	---	---	---	---	L.Alegre A.Bassols I.Farreres
1989	---	---	---	D.Sesmilo	---	---	---	---	---
1990	---	---	---	---	J.Casas	J.Cardona	---	---	---
1991	---	---	---	---	---	---	---	J. Samaranch	---
1992	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Font: Elaboració pròpia. El sombrejat indica l'últim canvi i la línia discontinua la fi de mandat.

Llegenda: PT. CN: President del consell nacional; PT. CDG: President del comitè de govern; Port. PC: Portaveu d'UDC al Parlament de Catalunya; Prot. CG: Portaveu d'UDC al Congrés dels Diputats; Port. BCN: Portaveu d'UDC a l'Ajuntament de Barcelona; Consellers: Consellers de la Generalitat. PT. PC: President del Parlament de Catalunya. Port. P.E: Portaveu al Parlament Europeu.

Sota el mandat de Borrell (1987) i amb l'acord de totes tres parts es resolen dos problemes fonamentals per assegurar, com a mínim, l'estabilitat de la coalició

¹⁰⁸² Evidentment, un dels avantatges del pacte és que permet a Rigol situar-se en una bona posició per a rellevar a Duran en cas que aquest cometés alguna errada.

¹⁰⁸³ D'aquesta manera Ferrer queda, com Rigol, en una posició destacada per si Duran no es consolida.

dominant: el rebuig a cap acord amb el PDP i la convocatòria bianual dels Congressos. Un cop resoltes aquestes dues qüestions, que fàcilment haguessin pogut ser motiu de disputa interna en cas que un dels caps de facció hagués dirigit el partit, el relleu de Borrell és qüestió de temps.

L'anunci, l'estiu de 1987, de la retirada política de Coll i Alentorn (president del Parlament de Catalunya i del consell nacional d'Unió) és el senyal que obre el darrer capítol de la batalla pel liderat intern. Duran, en una jugada no exempta de risc, ofereix a Rigol la presidència del Parlament i a Francesc Borrell la del consell nacional a canvi del seu accés al capdavant del partit¹⁰⁸⁴. Rigol sembla acceptar la proposta sense problemes, però no Borrell, que potser aspirava a revalidar de nou el seu mandat¹⁰⁸⁵. En tot cas, Borrell opta per no dividir de nou el partit -buscant, per exemple, una nova aliança amb Ferrer de cara al Congrés- i, com Coll i Alentorn, també decideix retirar-se de la política¹⁰⁸⁶.

Descartada qualsevol possibilitat d'enfrontament amb Borrell, Duran i Rigol ofereixen un acord per a integrar a Ferrer en el comitè de govern. La situació de Ferrer i del seu entorn és difícil: ni ella pot acceptar integrar-se en una direcció encapçalada per Duran, ni tampoc la seva facció disposa de prou força com per a enfrontar-se en un congrés contra Duran i Rigol. Sabent d'aquesta dificultat, Duran i Rigol ofereixen als dirigents propers a Ferrer un pacte d'integració que molts d'ells accepten. Finalment, Ferrer sembla acceptar la seva pèrdua d'influència en la direcció, a canvi d'una certa quota en llocs de responsabilitat institucional per la seva facció i el manteniment de la seva condició d'Eurodiputada¹⁰⁸⁷.

El XVIè congrés d'UDC (1987) permet a Josep Duran tornar al capdavant del partit. Aquest cop, però, per un període de dos anys i amb unes circumstàncies molt més favorables al seu manteniment. De tota manera, Duran és líder d'un partit encara dividit per les lluites faccionals dels anys vuitanta i que controla de manera precària. Una errada o unes circumstàncies poc favorables poden trencar els equilibris interns sobre els que es recolza i costar-li ràpidament el liderat.

¹⁰⁸⁴ Duran sap que, com va passar l'any 1984 amb Concepció Ferrer, és molt possible que Jordi Pujol veti el nomenament. És possible que Duran arribi a alguna mena d'acord amb Pujol per a que aquest no faci pública cap decisió fins després del Congrés.

¹⁰⁸⁵ En cas que el pacte entre Duran i Rigol no hagués estat possible, Borrell possiblement s'hagués pogut consolidar al capdavant del comitè de govern.

¹⁰⁸⁶ La retirada de Borrell permet a Duran oferir a Rigol la presidència del consell nacional en cas que Pujol veti la del Parlament

¹⁰⁸⁷ Ferrer manté la seva condició d'Eurodiputada fins l'any 2004.

Però Duran sap treure profit de la situació d'estabilitat aconseguida dins del partit. L'oposició de Pujol no permet situar a Joan Rigol a la presidència del Parlament de Catalunya. Però Duran sap compensar a Rigol oferint-li la presidència del consell nacional, lloc altament simbòlic ocupat fins llavors per Coll i Alentorn. La presidència del consell nacional permet a Rigol la seva transformació de líder de facció a *líder moral* del partit pactada amb Duran. A canvi de cedir en el nomenament de Rigol, Duran sap posar-se ràpidament d'acord amb Pujol per aconseguir que aquest accepti l'entrada en el govern de Lluís Alegre i Ignasi Farreres, homes de la seva confiança¹⁰⁸⁸. I, alhora per consensuar el nomenament de Xicoy a la Presidència del Parlament de Catalunya. A més, Pujol accedeix, des de la tardor de 1988, a convocar de nou les reunions del comitè de govern entre CDC i UDC.

De tota manera, sabent que tot això no és suficient per augmentar el seu control sobre el partit, Duran comença a explotar el sentiment de greuge respecte a CDC. La traducció d'aquest sentiment es concreta en la tensió constant amb Miquel Roca per marginalitzar a Unió de la presa de decisions de CiU i, a les portes del XVIIè congrés (1990) i per reclamar una revisió del funcionament de CiU en les eleccions municipals. L'enfrontament amb CDC, tot i que no dona resultats de cap tipus, sí que permet crear el clima adequat per a que Duran sigui ratificat en la direcció sense problemes.

Tot i que el protagonisme públic de Duran va en progressió constant des de la seva elecció l'any 1987, el cert és que és a partir de 1990 quan aquest comença a associar-se directament amb les sigles UDC. A partir d'aquesta data Duran aprofita els contactes internacionals de la IDC per a fer constants viatges que reforcin el seu perfil públic. Entre d'altres Duran viatja a Polònia el gener de 1990, a Itàlia el febrer de 1990, a Hongria el juny de 1990, a Txecoslovàquia el desembre de 1990, a Xile l'octubre de 1991, a Lituana el maig de 1992, i a Veneçuela i Argentina l'octubre de 1992.

Però la consolidació definitiva de Duran arriba amb la llarga crisi entre Roca i Pujol. Duran i Pujol aprofiten aquesta crisi per a limitar significativament el poder de Roca. I el mètode per a fer-ho consisteix, un cop i un altre, en reforçar públicament a Duran desautoritzant, en canvi, el paper de Roca. Al llarg de la crisi aquest procediment no sempre resulta favorable als interessos concrets de Pujol o de Duran, però sí que els afavoreix de manera simbòlica. Això és evident, per exemple, durant les negociacions

¹⁰⁸⁸ El precedent no és nou, cal recordar que Pujol accepta una operació semblant amb la sortida de Rigol l'any 1986.

de les llistes municipals de 1991, on Roca aconsegueix desautoritzar a Pujol i limitar significativament les pretensions de Duran. Però el resultat de la crisi és, de fet, l'accentuació del sentiment de greuge d'Unió vers CDC que Duran capitalitza extraordinàriament en la seva reelecció durant el XVIIIè congrés (1992). De fet, un cop acabada la crisi, a partir de 1993, Duran és situa inequívocament com a número dos de la coalició, posició que fins llavors havia ocupat Roca. A partir d'aquest moment, la posició de Duran dins d'Unió és ja indiscutible i el seu control sobre el partit pràcticament total.

2. De la política d'aliances a la influència dins CiU: UDC i l'enfrontament Roca-Pujol.

La sortida de Joan Rigol de la Generalitat deixa en evidència per aquesta facció que les possibilitats de dur a terme una política diferenciada dins del govern són molt limitades. Aquesta constatació aproxima, per primer cop, a Rigol i la seva gent amb les tesis que ve defensant la secció de la coalició dominant que és en la direcció orgànica del partit (Duran i Ferrer). Ara bé, l'aposta que mantenen tant Duran com Ferrer per tal d'acostar posicions amb el PDP complica tota possibilitat d'acord entre faccions. Mentre aquestes faccions mantinguin la política d'aliances com a prioritat de la seva línia política és difícil que hi hagi possibilitat d'arribar a acords. En el cas de Ferrer i Rigol, la distància entre tots dos després de la dimissió del segon de la conselleria fan encara més difícil cap aproximació de tipus personal.

La crisi que es viu dins de Coalición Popular després de les eleccions generals de 1986 (pas del PDP i el PL al grup mixt, crisi de liderat dins d'AP), en desbloquejar la possibilitat de nous alineaments dins l'espai de centre-dreta, sembla perpetuar encara més les diferències al si d'Unió. La crida inicial del PDP a UDC i PNB per recomposar la democràcia cristiana, juntament amb la pèrdua de pes específic de Rigol dins de la Generalitat, semblen deixar lliure el camí per a iniciar possibles negociacions. Més encara quan és evident que Unió es pot quedar amb el protagonisme que fins ara han tingut Miquel Roca i el PRD. Són diversos els dirigents d'Unió que, amb més o menys reserves, aposten per aquesta lectura, especialment de l'entorn de Josep Duran i Concepció Ferrer¹⁰⁸⁹. La mateixa Concepció Ferrer així sembla deixar-ho entendre en els seus primers posicionaments públics¹⁰⁹⁰.

¹⁰⁸⁹ En un número gairebé monogràfic de Nova Veu dedicat a analitzar l'estratègia del futur Borrell escriu "Unió Democràtica pot aconseguir allò que no ha sabut fer el Partit Reformista. Unió pot esdevenir, sense estridència, sense soroll, el protagonista d'una operació política de gran importància per a Convergència i

Tot i que des de l'entorn de Joan Rigol¹⁰⁹¹, qualsevol acostament al PDP és observat amb més reticències¹⁰⁹², el cert és que la seva sortida del govern deixa escapçada la seva facció i, per tant, en una posició de bastant debilitat davant d'un eventual pacte entre Duran i Ferrer. En aquests moments la prioritat de Rigol, més encara després d'haver estat desautoritzat per Pujol és centrada en reivindicar la personalitat pròpia d'UDC dins de CiU, en especial per mitjà de polítiques pròpies (com la que s'ha intentat amb el pacte cultural).

Donades aquestes circumstàncies, el fet més sorprenent d'aquest moment és, sens dubte, la posició personal que adopta Duran després de les eleccions generals de 1986¹⁰⁹³. Contràriament al que afirma el seu entorn, Duran es mostra obertament escèptic respecte a qualsevol possibilitat d'acord amb el PDP. La prioritat que Duran extreu dels resultats no és, doncs, l'aposta per la política d'aliances sinó per recuperar

Unió." La Veu d'Unió, 159: 3. Per a Borrell això passa per "L'enfortiment d'Unió mitjançant la unitat de tots els seus homes i dones (i...) Una vivència prudent de la nostra ideologia que, sense cercar un protagonisme desmesurat, ens porti a fer equips polítics amb polítics afins d'altres autonomies" (La Veu d'Unió, 159: 3).

Per la seva banda, Sesmió parla de "Reforçar més encara la coalició Convergència i Unió mentre no puguem assolir unes quotes mínimes d'autogovern" (La Veu d'Unió, 159:3) però també de "abandonar els complexos i la por i decidir-nos a retrobar el camí que ja havíem emprès en la recerca d'un interlocutor propi i vàlid en l'àmbit estatal (...) segurs que no abdicarem dels dos principis que han de sustentar aquesta col·laboració: a) plena sobirania del Partit; b) Exclusivitat per a Unió Democràtica de l'espai democràtic cristià a Catalunya." (La Veu d'Unió, 159: 3).

Farreres creu que "A mesura que s'allunya en el temps l'espectre del naciona-catolicisme, es van afirmant les condicions per tal que una opció democristiana de tall europeu sigui la vertadera opció alterantiva de centre i progressista al socialisme espanyol (...). Cal continuar la nostra coalició amb CDC pel bé de la governabilitat de Catalunya, però potenciar la nostra personalitat demòcrata cristiana que faciliti allò que nosaltres puguem aportar a la construcció d'una opció d'aquest signe a nivell estatal. A tal fi només cal que fem ús de la mateixa capacitat de maniobra que CDC ha utilitzat per a bastir el PRD" (La Veu d'Unió, 159: 7).

¹⁰⁹⁰ Ferrer afirma poc després de les eleccions "parece que están a punto de darse las condiciones para iniciarse las conversaciones" (El País, 4-7-86: 15).

¹⁰⁹¹ Rigol afirma a Nova Veu: "No hi pot haver una identificació entre els tradicionals grups de la dreta (espanyola) i els espais polítics ideològics, i menys el nostre. (...) Jo crec més en fer passos cap a una vertebració a través de la forma institucional de l'estat que no en els agermanaments "ideològics" o "polítics" dels partits polítics." (La Veu d'Unió, 159: 5)

¹⁰⁹² Ferran Pont parla de tenir "unes bones i constants relacions entre els dos partits sobirans (CiU)". Sobre el PDP és més escèptic: "S'estructuraran com un partit d'inspiració cristiana, socialment avançat i respectuós amb els drets dels altres pobles de l'estat? La seva desaparició a Catalunya seria un bon senyal a aquest respecte" (La Veu d'Unió, 159: 5).

També Xicoy es mostra prudent sobre el PDP: "La coalició CiU, ha de continuar, atès el creixent suport que li dona l'electorat català (...) Tant de bo que en el futur aquesta força de centre madrilenya passés per una alternativa demòcrata cristiana. De moment no la veig" (La Veu d'Unió, 159: 5).

¹⁰⁹³ En un escrit a La Veu d'Unió, Duran reconeix l'oportunitat "Manca l'oferta capaç de constituir-se en alternativa. I aquesta solament pot néixer del centre. (...) En aquest centre sempre he defensat que els demòcrata cristians tenim quelcom a dir (...) sense perdre la sobirania com a partit, sense abandonar la defensa de la personalitat nacional de Catalunya i sense qüestionar la importància de la Coalició entre Convergència i Unió." (La Veu d'Unió, 159: 4). Però a continuació Duran afirma "Això, però, requereix reflexió... paciència fins i tot m'atreviria a dir. En política no es pot córrer si es vol arribar al final (...) Catalunya, mentrestant, continua sent ara i sempre la nostra raó de ser aquí hem de treballar prioritàriament. (...) Tot això, però, requereix, un partit fort, cohesionat, amb direcció política. Sense assolir aquestes condicions internes ens quedarem en una volada de coloms. No ens en sortirem, siguem sincers." (La Veu d'Unió, 159: 4).

la unitat interna¹⁰⁹⁴. Les manifestacions públiques de Duran permeten, al deixar de considerar com a prioritat la política d'aliances, un primer acostament als plantejaments de Rigol.

Des d'aquests plantejaments inicials, el camí fins a arribar a acords per a donar prioritat a la defensa de la identitat d'Unió en base a polítiques pròpies (i no sobre la política d'aliances) és molt curt¹⁰⁹⁵. No ha d'estranyar, doncs, que des de l'estiu de 1986 hi hagi un acord entre Josep Duran i Joan Rigol per a elaborar conjuntament la ponència política del proper congrés. L'única dificultat per a que aquesta col·laboració es converteixi també en una aliança entre totes dues faccions passa pel repartiment del liderat i la distribució de responsabilitats internes. Amb tot, si es té present que Joan Rigol en deixar la Generalitat ha perdut una part important de la seva base d'influència¹⁰⁹⁶, i que aquesta sortida l'ha separat personalment de Concepció Ferrer és fàcil comprendre que pugui acceptar un pacte en desigualtat de condicions amb Josep Duran.

L'acord entre Josep Duran i Joan Rigol de l'estiu de 1986 es fa públic el mes de setembre, moment en que acaba la redacció de la ponència política que duen a terme amb el suport dels seus col·laboradors més directes¹⁰⁹⁷. El contingut de la ponència política confirma que el pacte amb el PDP deixa de ser la prioritat estratègica. El text opta per obrir un diàleg amb el PDP, però l'objectiu d'aquestes converses no és la formació d'una aliança, sinó la definició conjunta d'un nou model d'estat¹⁰⁹⁸. És a dir,

¹⁰⁹⁴ Cal dir, com hem vist, que aquest plantejament mostra certes coincidències amb el de Francesc Borrell, que també reclama la unitat com a primera actuació.

¹⁰⁹⁵ En el monogràfic de Nova Veu dedicat a les possibilitats que ofereix el nou escenari a partir de 1986 hi ha seguidors de Duran i Rigol que comencen a acostar posicions en aquest sentit. Sesmilo insisteix en que "Hem de ser la punta de llança, al si de la coalició, de les qüestions socials. Unió ha de volcar-se en els ambients que li són propis: ensenyament, tercera, edat, disminuïts, serveis socials, sanitat, etc. (...) Com a socis minoritaris que som és inevitable un cert paper secundari en les eleccions d'àmbit nacional i estatal. Però hauríem d'equilibrar la correlació en les d'àmbit local i ser protagonistes i capdavanters en les eleccions d'àmbit europeu on el patrimoni, relacions i adscripció ideològica d'Unió Democràtica ens fan els socis majoritaris de la coalició. Convergència i Unió es reforça si nosaltres podem espolsar-nos de sobre un cert ambient d'asfíxia i se'ns permet aportar quelcom d'específic." (La Veu d'Unió, 159: 3).

També Ferran Pont insisteix en reivindicar la identitat des de l'elaboració de polítiques públiques pròpies "Cal que es notin les especificitats d'Unió en les tasques del govern de Catalunya. El tema de la justícia social i el diàleg entre les parts s'ha de potenciar..." (La Veu d'Unió, 159: 4).

¹⁰⁹⁶ En sortir del govern, Rigol perd la condició d'home fort d'Unió dins la Generalitat. En aquestes condicions, les possibilitats de perdre el paper de cap la seva facció són força reals.

¹⁰⁹⁷ "Los sectores encabezados por Rigol y Duran Lleida pactan la ponencia política de UDC" (El País, 17-9-86: 21) La ponència es titula "Una aportació positiva de respostes a la societat actual" i per Duran hi ha Josep Anton Codina, Ignasi Farreres i Domènec Sesmilo. Per part de Rigol en formen part Agustí Bassols i Enric Vila.

¹⁰⁹⁸ "Cal bandejar tot clima de prepotència o d'exclusiva en el monopoli de visió d'Estat, si volem superar aquells elements corrosius de la convivència cívica que la història ens ha deixat. La nostra manera de veure i pensar en política ens porta, als membres d'Unió Democràtica de Catalunya, a ser oberts en el diàleg que ens proposin. I més amb els qui pertanyen a aquesta idiosincràsia. Però el diàleg cal centrar-lo en una visió de conjunt de l'Estat, en la seva forma a propugnar, lògicament, en el marc constitucional.

es demana començar a negociar pel punt de més oberta discrepància entre tots dos partits i, a més, en cap moment es planteja la voluntat de formar una aliança o coalició electoral sinó, com a màxim, una poc definida *col·laboració* política¹⁰⁹⁹. Amb aquestes condicions de partida és clar que la negociació no serà fàcil¹¹⁰⁰.

Aparcada la negociació amb el PDP, els principals objectius polítics que es fixa la ponència estan centrats a Catalunya i, en especial, respecte a CDC. En primer lloc, hi ha acord per demanar (com ja és costum) més presència en la presa de decisions de la coalició i, en segon lloc, per reclamar més autonomia per a desenvolupar polítiques pròpies¹¹⁰¹. Tot i que la referència al Pacte Cultural és evident, el plantejament que ara es fa des d'UDC és més ambigu. Ara es parla de l'aposta estratègica d'UDC pel diàleg amb tots els partits com a eina per elaborar les polítiques¹¹⁰². I s'assenyalen dos aspectes on aplicar la política consocional que es proposa: En l'elaboració de les futures conclusions sobre el balanç de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que demana ERC (encara soci de govern), i en el desenvolupament de totes aquelles competències que no assenyalen l'estatut¹¹⁰³.

Aquest és el fonament estratègic del nacionalisme d'Unió, altrament donaríem legitimitat política a grups i formacions centralistes i centralitzadors". (*Una aportació positiva de respostes a la societat actual*, p.8. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁰⁹⁹ "Tots aquests criteris ens porten a avançar políticament en una triple línia: a) aprofundir en el diàleg polític, especialment amb les forces demòcrata cristianes de l'estat, b) cercar, com a pas bàsic en aquest diàleg, una nova manera d'entendre l'Espanya de les autonomies, especialment en el diàleg entre ambdós governs, i c) avançar en la formulació d'una proposta d'organització federal que tingui per base la seva realitat plurinacional com ha estat sempre tradicional a Unió Democràtica." *Una aportació positiva de respostes a la societat actual*, p.8. Més endavant encara s'afegeix que l'objectiu és que en cas "d'arribar a aquests acords programàtics de la visió del conjunt de l'estat, establir amb els nostres afins una política conjunta de sensibilització a les altres forces de l'Estat" (*Una aportació positiva de respostes a la societat actual*, p.8. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹¹⁰⁰ Les primeres reaccions del PDP són favorables a un pacte entre tots dos partits "Alzaga considera una hipòtesi raonable que el PDP català s'integri en la UDC" (Avui, 1-10-86: 11); "El nacionalisme no frenaria un pacte entre Unió i PDP"(Avui 10-10-86: 8).

¹¹⁰¹ "Ens cal avançar en una doble línia: a) la col·laboració dels dos partits en el diagnòstic i disseny de la política general catalana, i b) aportació diferenciada i potenciadora d'ambdós partits en els diversos àmbits socials, culturals, territorials, etc." (*Una aportació positiva de respostes a la societat actual*, p. 10. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹¹⁰² Dit d'altra manera, Unió rebutja les formules de govern majoritari i aposta per l'elaboració de polítiques de tipus consocionals. Sobre la importància del consocionalisme a Europa vegeu Lijphart (1987). Sobre el cas espanyol Huneus (1985).

¹¹⁰³ "L'èxit d'Unió és que flueixin rics i àgils els camins de diàleg polític a l'interior de Catalunya, com a comunitat de civisme, creadora i oberta (...)" p. 4. Per això proposa "Una revisió conjunta de totes les forces polítiques catalanes del grau de validesa i d'acompliment de l'Estatut a la llum d'aquests anys...", p. 10. I "intent de cercar acords institucionals en l'àmbit català, on la voluntat política dels catalans supleixi el que hi hagi de mancança estatutària de competències en el reconeixement de la Generalitat com a màxima institució pública coordinadora" (*Una aportació positiva de respostes a la societat actual*, p. 10. Documents del XVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

La reacció inicial de Concepció Ferrer a la ponència pactada entre Duran i Rigol és positiva¹¹⁰⁴. De fet, tot i que des del PDP s'insinua que el pacte amb Unió per les municipals és ja pràcticament enllestit¹¹⁰⁵, el discurs de Ferrer s'adapta al contingut del text amb només alguns matisos (que deixen la porta oberta a pactar amb el PDP)¹¹⁰⁶. El problema, a partir del setembre de 1986, no és doncs en termes d'estratègia política, on l'acord és fàcilment garantit, sinó en la batalla pel liderat. Però fins que aquesta no es resolgui amb l'acord que dona la presidència a Francesc Borrell i les vice-presidències a Duran, Rigol i Ferrer tot posicionament públic d'Unió sobre aquesta qüestió queda posposat.

Aprofitant l'*impasse* generat pel període precongressual d'Unió els dirigents del PDP aprofiten per a fixar posicions respecte a tota eventual negociació. D'entrada Alzaga admet estar disposat a que el PDP català s'integri a UDC¹¹⁰⁷. En canvi, des de la direcció del PDP de Catalunya (Folchi) es consideren obertes les portes a un pacte, però difícilment de la integració¹¹⁰⁸, posició que també és recolzada per les joventuts del PDP català¹¹⁰⁹. A més, en vista de les previsibles dificultats que Unió oposarà al pacte, i per tal de millorar les posicions negociadores, s'inicien contactes més o menys públics entre dirigents de CDC i del PDP¹¹¹⁰. I, com a mesura de força, la direcció del PDP català decideix presentar els seus representants al Parlament o a les Corts

¹¹⁰⁴ Quan es fa públic l'acord entre Duran i Rigol en cap moment s'esmenta que això pugui afectar a la direcció del partit. De fet, El País assenyala "Probable reelección de Concepció Ferrer al frente del partido" (El País, 17-9-86: 21).

¹¹⁰⁵ Segons titola el País "El PDP dispone para estrategia un acuerdo con Unió en las municipales" i dins del text s'afirma "el proyecto, que en principio va por buen camino, es llegar a un pacto preelectoral que tenga vigencia a partir de las próximas elecciones municipales (...) los dos partidos han acordado ya presentar a sus congresos, para obtener el respaldo de los compromisarios, una fórmula de acuerdo" (El País, 26-9-86: 17). Aquesta notícia no deu agradar als dirigents del PDP català que afirmen a La Vanguardia "todo acuerdo sobre las elecciones municipales debe plantearse sobre la base de que este partido presentará sus propios candidatos y listas, por lo que el acuerdo debería ser *a posteriori*" (La Vanguardia, 27-9-86: 15)

¹¹⁰⁶ Pocs dies després de conèixer-se l'acord entre Duran i Rigol, Ferrer assenyala a l'Avui "És evident que avui comencen a donar-se alguns dels elements objectius necessaris per a poder iniciar un diàleg (...) a partir del qual es podria, en primer lloc, cercar punts de coincidència sobretot pel que fa a la concepció del model d'Estat" Avui, 4-10-86: 7. Discrepa, però, de l'objectiu final de les converses que ha de ser "definir les línies d'actuació política que han de fer possible la participació d'Unió en un projecte polític d'àmbit estatal que respecti la realitat plurinacional d'Espanya" (Avui, 4-10-86: 7).

¹¹⁰⁷ "Alzaga considera una hipòtesi raonable que el PDP català s'integri en la UDC" (Avui 1-10-86: 11).

¹¹⁰⁸ Folchi, president català del PDP afirma "Mai no podríem admetre com una base per a iniciar les converses l'acceptació d'una qüestió que precisament constitueix l'objectiu final de les negociacions" (Avui 10-10-86: 8).

¹¹⁰⁹ "Els joves del PDP no volen acords amb Unió que anul·lin el seu partit" (Avui 12-10-86: 10).

¹¹¹⁰ Tant és així que Roca ha de desmentir qualsevol acord "Roca afirma que CDC no s'interfereix en les converses entre Unió i el PDP" (Avui, 11-10-86: 7). Sembla, però, que en el curs d'aquestes converses Folchi es mostra disposat a integrar-se a CDC a canvi d'una eventual incorporació al Govern, i que una part de la direcció de CDC (Roca?) ho veu amb bons ulls: "Es cierto que puede haber quienes se sientan algo molestos si Folchi entrara al partido (CDC) para ser conseller, pero las discrepancias no serán brutales. CDC es un partido con un liderazgo que nadie discute..." (La Vanguardia, 22-10-86: 21).

Generals com a futurs caps de llista de les municipals a algunes de les principals capitals catalanes¹¹¹¹.

Després del XVè congrés d'Unió (novembre de 1986), les reticències mostrades per la base del partit a tot pacte amb el PDP encara posen més dificultats al procés¹¹¹². En la primera reunió del nou comitè de govern s'emet un comunicat on Unió decideix obrir oficialment converses amb el PDP. Ara bé, els termes d'aquest *diàleg* (que no pacte) són inequívocs: A banda de fixar l'objectiu inicial en acords sobre el model d'estat (no de la política d'aliances), Unió descarta cap acord amb el PDP per les municipals i demana (*implícitament*) la desaparició del PDP català¹¹¹³. Les primeres declaracions dels principals encarregats de les negociacions, Francesc Borrell i Josep Duran també van en aquest sentit¹¹¹⁴.

A finals de novembre hi ha la primera reunió entre Borrell i Duran amb Alzaga i Folchi¹¹¹⁵. El resultat de la reunió és dolent perquè Unió afirma, pocs dies després, que no hi haurà pacte per a les eleccions municipals i el PDP català amenaça de negociar amb CDC¹¹¹⁶. El més de desembre es crea una comissió negociadora, però tampoc sembla que els termes de la negociació millorin significativament¹¹¹⁷: Unió no sembla

¹¹¹¹ Folchi és designat cap de llista a Barcelona, Miquel Botanch a Girona, Juan José Chávarri a Lleida i Ricard Climent a Tarragona (La Vanguardia, 24-10-86: 23).

¹¹¹² "Las juventudes de UDC, en contra del pacto con el PDP" La Vanguardia, 3-11-86: 14. Segons El País l'ambient del congrés d'UDC mostra "el recelo existente hacia el PDP entre la base de Unió. El PDP fue calificado como partido de *botiflers* en una de las intervenciones y varios congresistas presentaron enmiendas proponiendo no llegar a ningún acuerdo con *partidos centralistas*" (El País, 10-11-86). Les mateixes reticències registra l'ABC que afegeix "Existe, además, un cierto rechazo a Juan José Folchi y difícilmente aceptarían que se afiliara a Unió para pasar a ocupar la consejería de Economía" (ABC, 10-11-86).

¹¹¹³ El contingut bàsic del comunicat diu "El congrés va marcar les pautes d'actuació referents a la continuació del diàleg –no pacte– que mantenim amb el PDP. En aquest sentit, va ésser aprovat que la qüestió prèvia d'aquest diàleg era l'intent d'una recerca d'acords sobre (...) la forma plurinacional de l'Estat espanyol. Unió Defensarà (...) rebutja qualsevol acord orgànic que pugui comprometre el seu sentit nacionalista i demòcrata cristià (...) En qualsevol moment serà ben acollit en els nostres rengles qualsevol militant d'aquest àmbit [PDP] que com a tal demani entrar a Unió Democràtica de Catalunya. Amb vista a les pròximes eleccions municipals, Unió Democràtica té previst (...) exclusivament el manteniment de la coalició de Convergència i Unió" (Avui 12-11-86).

¹¹¹⁴ Duran afirma en el país que el calendari és: "En una primera fase tratarán la disolución del PDP en Cataluña y la inclusión de militantes de este partido en las listas electorales de CiU. Tras estas elecciones, una vez que el PDP haya mostrado su capacidad (...) se discutirá la forma de articular una fuerza democristiana" (El País, 11-11-86: 21). Borrell afirma també Borrell afirma "Cabe preguntarse si tendrá bases sólidas o correrá la misma suerte que el reformismo. El PDP no tiene aún la suficiente mayoría de edad" Diario 16, 11-11-86 o "El PDP debe desaparecer de Catalunya" (Diari de Tarragona, 23-11-86: 1).

¹¹¹⁵ "Duran Lleida se reúne en Madrid con Oscar Alzaga" (La Mañana, 22-11-86).

¹¹¹⁶ Unió convoca una roda de premsa per a informar de la reunió amb Alzaga en la que es diu que "No habrá pacto global entre UDC y el PDP para las próximas elecciones municipales" (La Vanguardia, 3-12-86). En la reunió Rigol informa que "Militantes del PDP pretenden ingresar en Unió antes de que su partido desaparezca en Cataluña" (El País, 3-12-86: 24). Pere Costa, secretari general del PDP català respon dient que el "PDP se entenderá con CDC si no hay acuerdo con Unió" (Diari de Tarragona, 5-12-86: 15).

¹¹¹⁷ La comissió la formen: Pere Costa i Juan Josep Isern pel PDP i Santiago Martínez Saurí, Jordi Casas i Josep M. Puig i Puigdomènec per Unió.

disposada a acceptar cap altra fórmula d'integració del PDP que no sigui l'afiliació individual¹¹¹⁸. El mes de gener de 1987 el PDP decideix posposar el seu congrés fins a mitjans de febrer, per tal d'afavorir un acord¹¹¹⁹. A finals de gener s'arriba a la recta final de les negociacions entre UDC i el PDP¹¹²⁰, tot i que també hi ha una estreta participació de Jordi Pujol¹¹²¹. El resultat de les negociacions acaba, finalment en fracàs. Tot i que les raons no són molt clares, tot indica que la negativa d'Unió a canviar la seva posició respecte a la fusió i la manca d'acords sobre la incorporació dels dirigents del PDP en les llistes fan fracassar l'acord¹¹²². A partir d'aquest moment, res ja no serveix per a acostar posicions¹¹²³.

La desfeta electoral del PDP en les eleccions municipals de 1987 acaba definitivament amb tota possibilitat de reconstruir el centre dreta espanyol des d'una orientació democristiana. La posterior integració de les restes del PDP dins del PP així ho confirma. Alhora, la desfeta del PDP suposa la confirmació definitiva de la fi d'un cicle dins d'Unió Democràtica. Amb la desaparició dels possibles homòlegs espanyols, Unió perd tota possibilitat de desenvolupar una política d'aliances pròpia (*vote seeking*) al marge de CDC.

El XVIè congrés de 1987 serveix a Unió per iniciar el canvi respecte a la línia política seguida en el període anterior. Aquest canvi en la línia política passa de la orientació als vots (*vote seeking*) que caracteritza l'intent d'aproximació al PDP, a un nou intent de millorar la posició del partit dins de la coalició. És a dir, la línia política principal passa d'una orientació *vote seeking* centrada en la política d'aliances (PDP) a una

¹¹¹⁸ Els dirigents del PDP reclamen "que su disolución se lleve a cabo con la integración de la organización en pleno en UDC, y no por el goteo individual de militantes " (El País, 16-12-86: 22). Folchi insisteix en la seva idea que "no es de recibo que se nos diga que primero nos disolvamos y después ingresemos en Unió de uno en uno" (El País, 16-12-86:22).

¹¹¹⁹ "El PDP ajorna el congrés en un gest de bona voluntat envers UDC" (Avui, 9-1-87).

¹¹²⁰ Les negociacions, que duren entre el 25 i el 27 de gener de 1987 són entre Francesc Borrell, Joan Rigol, Concepció Ferrer i Josep Duran per part d'UDC i entre Javier Rupérez, Luis de Grandes, Joan Josep Folchi, Pere Costa i els presidents provincials pel PDP.

¹¹²¹ Abans de cada sessió de negociacions la delegació d'Unió negocia amb Pujol. Així passa el dia 25: "Varios dirigentes de Unió se entrevistaron con Jordi Pujol y con responsables del PDP" (La Vanguardia, 26-1-87). I el dia 27: "Els líders d'Unió foren rebuts ahir pel matí pel president de la Generalitat, Jordi Pujol..." (Avui, 28-1-87). Més endavant s'explica que Pujol "ha demostrado en varias ocasiones su interés por la operación ante la dirección de Unió" (El País, 4-3-87).

¹¹²² Segons El País "Los dirigentes de Unió elevaron considerablemente el techo de sus exigencias al PDP, colocando las negociaciones en un callejón sin salida. El PDP no sólo debería disolver su organización en Cataluña, sino que se les ofrece unos puestos en las candidaturas electorales de CiU muy poco destacados" (El País, 28-1-87). En aquesta línia des d'UDC s'afirma "se pretende que no haya integración formal y, consecuentemente acuerdo político entre ambos partidos, sino incorporación individual de militantes del PDP" (El País, 29-1-87: 23).

¹¹²³ El mes de març el PDP aplaça el seu congrés indefinidament en un darrer intent per buscar l'acord (El País, 4-3-1987: 20).

orientació *office seeking* que pretén refermar el paper d'Unió dins CiU¹¹²⁴. Cal dir, a més, que aquesta línia política va acompanyada, en aquest període, d'una estratègia organitzativa adreçada a dominar l'entorn que, per primer cop des de la transició política, sembla tenir un cert èxit.

L'objectiu que guia aquest canvi de línia política consisteix, en termes genèrics, en reduir el grau de desigualtat que regula les relacions entre CDC i UDC intentant, alhora, que el funcionament de CiU ja no pugui equiparar-se al d'un ampli (i poc estructurat) moviment polític, sinó a una aliança de dos partits polítics independents. Aquest objectiu no és incompatible, però, amb la consideració de Jordi Pujol com a líder preeminent de l'aliança degut al fet de ser el líder de CDC (el partit principal) i, alhora, el president de la Generalitat de Catalunya¹¹²⁵. Ara bé, aquest reconeixement vers Pujol no exclou la pretensió per part de la coalició dominant d'UDC de buscar, en l'estructura de l'aliança, una equiparació entre els màxims òrgans de direcció de tots dos partits.

Aquest objectiu coincideix i va indistricablement associat amb la necessitat per part de Josep Duran de reforçar el seu liderat si vol mantenir el control d'UDC i garantir-se la reelecció¹¹²⁶. És per aquesta raó que l'objectiu d'equiparar (tot i la desigualtat) les direccions de tots dos partits es concreta, de fet, en aconseguir el reconeixement públic que Duran és i ha de ser l'interlocutor natural del president de CDC, Jordi Pujol. El procés per aconseguir aquest reconeixement no és sempre tant explícit i, de fet, passa per diferents etapes. El cert és, però, que aquesta estratègia enfronta a Josep Duran amb Miquel Roca, que com a Secretari General de CDC és qui tradicionalment ha estat el responsable orgànic de la interlocució amb la direcció d'Unió Democràtica¹¹²⁷. No és d'estranyar, en aquestes circumstàncies, que els desencontres entre les coalicions dominants de tots dos partits tinguin també un caràcter d'enfrontament *gairebé* personal (àmpliament difós pels mitjans) entre Josep Duran i Miquel Roca¹¹²⁸.

¹¹²⁴ Cal recordar, però, que l'intent de millorar posicions dins CiU no deixa mai de ser una prioritat per la direcció d'UDC. En qualsevol cas, durant el període 1982-1987 constitueix una argument secundari en la línia política principal, que és la que caracteritza l'acostament al PDP.

¹¹²⁵ Per aquesta característica el liderat de Pujol també s'estén a UDC com a partit integrant del govern...

¹¹²⁶ Recordem que Duran va fallar en aquesta pretensió durant el seu primer període al capdavant del comitè de govern, entre els anys 1982 i 1984.

¹¹²⁷ A nivell del Govern de la Generalitat el funcionament és diferent, essent Pujol el responsable directe de tots els contactes.

¹¹²⁸ Cal dir, en aquest sentit, que l'enfrontament personal, sigui qui sigui el resultat, afavoreix a Duran doncs reforça la seva projecció pública i la seva situació interna dins d'UDC.

L'èxit d'aquesta estratègia és desigual durant els primers anys: S'avança en el reconeixement formal de l'estructura de la coalició i Duran comença a intervenir, en tant que líder d'Unió, en un creixent nombre de decisions, especialment les lligades a la designació dels membres d'UDC en la Generalitat. Ara bé, aquest reconeixement no es tradueix en més influència en àmbits com en la política espanyola o en la direcció de les campanyes electorals (en mans de Roca). Tanmateix, tot això canvia radicalment quan comença l'enfrontament entre Pujol i Roca pel control de CDC.

La creació del comitè d'enllaç i les primeres crisis Duran-Roca.

A partir de 1987, la nova configuració de la coalició dominant d'UDC reforça definitivament el poder de la direcció orgànica del partit. Davant la inexistència de possibles *contrapoders* en qui poder-se recolzar, Pujol i (per extensió) la direcció de CDC es veuen en la necessitat d'iniciar una col·laboració amb el comitè de govern d'Unió i, especialment amb el seu president, Josep Duran. El primer moment en que és públic i notori el nou paper de Duran és durant la formació del govern català posterior a les eleccions autonòmiques de 1988. El paper atorgat a Duran en les negociacions, on fins i tot s'especula amb la possibilitat de la seva entrada en el govern és el primer gran reconeixement de la validesa de la seva interlocució¹¹²⁹. La formació del govern català de 1988 permet, per primer cop, l'entrada de dos consellers afins a Duran: Ignasi Farreres al departament de Treball i Lluís Alegre al departament de Comerç. A canvi, Unió deixa que sigui Pujol qui designi el candidat a la Presidència del Parlament, fet que suposa, sobretot, acceptar el veto de Pujol cap a Rigol, el candidat *in pectore* del partit¹¹³⁰. Pujol tria, amb l'acord d'Unió, entre Bassols i Xicoy, decantant-se finalment per aquest darrer¹¹³¹. Finalment, Unió fa tots els tràmits formals de la designació acceptant com a seva la proposta de Xicoy¹¹³². La situació és, doncs, substancialment diferent, per exemple, del que succeeix l'any 1984, moment en que la

¹¹²⁹ Així, l'Avui afirma "Dilluns passat es va especular amb la possibilitat que Pujol hagués ofert al president d'Unió Democràtica de Catalunya, Josep Antoni Duran i Lleida, el càrrec de conseller de Relacions amb la CEE" (Avui, 2-7-88: 10). Com veurem tot seguit, és difícil que Duran (tot i les facilitats del càrrec) acceptés aquesta possibilitat que el deixaria sota les ordres directes de Pujol. L'opció de Duran és una altra: la relació entre partits.

¹¹³⁰ Una interpretació semblant és a El País que no fa esment a les condicions però parla d'un intercanvi en el que "A cambio de ello, el equipo de dirección de Unió da a Pujol una cierta libertad para decidir el candidato entre Bassols y Xicoy" (El País, 20-1-1988: 22).

¹¹³¹ L'elecció sembla bastant fàcil doncs Bassols passa per moments difícils degut a que "su futuro político se ha ido oscureciendo a raíz del conflicto de las loterías de la Generalitat, en el que tuvo varias intervenciones parlamentarias desafortunadas" (El País, 20-1-88: 22).

¹¹³² Això permet proclamar "Unió proposa Xicoy per a presidir el Parlament" (La Veu d'Unió, 181: 9). Segurament el titular és la rèplica al titular de El País en que s'afirma "Pujol elige a Joaquim Xicoy como candidato a la presidencia del Parlament si renueva su mayoría absoluta" (El País, 20-1-88: 22).

voluntat d'influir en la configuració del nou govern i les oposicions internes que es generen costen a Duran el seu càrrec de president del comitè de govern¹¹³³.

El reconeixement que és la direcció orgànica d'UDC l'interlocutor vàlid de Pujol, juntament al fet que Duran sigui fora del Govern de la Generalitat porta fàcilment al següent pas: la necessitat d'establir mecanismes de relació entre UDC i CDC en tant que partits¹¹³⁴. Aquesta fórmula és, en termes de liderat, clarament més favorable a Duran que una eventual entrada al govern, doncs tot i la desigualtat situa formalment al president del comitè de govern d'Unió en el mateix pla que el secretari general de CDC¹¹³⁵. L'ocasió ideal per a constituir aquest mecanisme de relació l'ofereix la celebració del desè aniversari de l'aliança entre UDC i CDC el setembre de 1978. Aprofitant aquesta cita es decideix donar un nou impuls al comitè d'enllaç, l'òrgan de reunió previst entre tots dos partits en el pacte d'entesa permanent de 1978 i que pràcticament mai ha entrat en funcionament en tots aquests anys¹¹³⁶. El comitè d'enllaç és integrat per Josep Antoni Duran i Ferran Pont per UDC¹¹³⁷, i per Jordi Pujol i Miquel Roca per CDC i es constitueix amb la voluntat d'intercanviar informació sobre els projectes de tots dos partits amb una periodicitat mensual¹¹³⁸. El cert és però, que la facultat de convocar el comitè de govern es deixa en mans de Pujol, que fins l'any 1991 el reuneix de manera bastant irregular.

Un cop aconseguida aquesta igualació formal entre les direccions de tots dos partits, el següent objectiu de Josep Duran consisteix en consolidar-se públicament com l'interlocutor natural i regular de Jordi Pujol en tot el que afecti a l'estratègia i acció política de CiU. És evident, però, que aquesta pretensió xoca amb la constatació que

¹¹³³ Així ho recorda oportunament *El País* al afirmar que les converses "están lejos del grado de crispación existente en 1984, cuando la negociación terminó con la imposición, por parte de Pujol, de Coll Alentorn como presidente del Parlament" (*El País*, 20-1-88: 22).

¹¹³⁴ És possible que si Duran s'hagués incorporat al govern aquests mecanismes haguessin estat innecessaris, doncs la coordinació s'hagués fet, com fins aleshores, des de dins del govern.

¹¹³⁵ Per llavors aquest problema inquieta poc a Pujol, que es permet ironitzar en l'acte de constitució del comitè d'enllaç "Me inquietaría mucho pensar que la consistencia de la coalición se basa en un liderazgo, pero estoy tranquilo porque CiU es mucho más" (*La Vanguardia*, 20-8-1988: 19).

¹¹³⁶ Com assenyala l'*Avui* "aquest organisme, que ja estava previst en el pacte inicial, mai s'havia arribat a crear formalment. Fins ara els partits mantien contactes permanentment a través dels grups parlamentaris a Madrid i Barcelona, a través dels governs i grups municipals de CiU, i en el consell executiu de la Generalitat" (*Avui*, 20-9-88). El cert és que si que hi ha constància del seu funcionament durant els primers anys (juntament amb l'intercanvi de consellers nacionals), però ràpidament deixa de convocar-se.

¹¹³⁷ Duran i Pont són nomenats pel consell nacional d'UDC com els integrants del partit en el comitè d'enllaç (*El País*, 18-9-1988: 20).

¹¹³⁸ "El comitè servirà per intercanviar informació sobre els projectes de les dues formacions, però no per a discutir la política del dia a dia, de l'acció del consell executiu o de les iniciatives parlamentàries. El comitè serà també el marc on CDC i Unió debatran aspectes de política general" (*Avui*, 20-9-1988); Segons *El País* "La puesta en funcionamiento de este comité era una de las viejas reivindicaciones de Unió, cuyos dirigentes habían presionado sin éxito desde 1978" (*El País*, 3-8-1988: 17)

l'interlocutor d'UDC sobre les qüestions electorals i de partit és Miquel Roca. I més des del moment en que Roca accedeix a la Secretaria General de CDC (VIIIè Congrés, gener de 1989). A aquestes dificultats cal afegir-hi, encara, el fet que Roca és el president del grup parlamentari de CiU al Congrés dels Diputats, on Duran és el seu segon des de l'any 1982¹¹³⁹. Per aconseguir sobreposar-se a Roca, la tàctica de Duran passa per fiscalitzar severament totes les accions del dirigent de CDC i denunciar tota iniciativa que hagi estat adoptada sense la presència d'UDC. Això provoca, inevitablement, el xoc amb l'estil personalista de Roca que tot sovint es tradueix en conflicte entre les direccions de tots dos partits. Exemples d'aquestes crisis cada cop més freqüents són la preparació de les eleccions europees de 1989, les generals de 1989 o les setmanes prèvies al XVIIè congrés d'UDC (1990)¹¹⁴⁰. Mentre les relacions entre Roca i Pujol no es deterioren, aquesta tàctica de Duran no té molt èxit perquè Pujol fa costat a Roca. Ara bé, en el moment en que la unitat de la coalició dominant de CDC comença a esquerdar-se, les coses canvien substancialment.

L'estratègia d'UDC durant l'inici de la confrontació dins de CDC.

La preparació de les eleccions municipals de 1991 posa de manifest, després de molts anys d'unitat, la incipient divisió que viu la coalició dominant de CDC entre els grups encapçalats per Jordi Pujol i Miquel Roca. La crisi dins de CDC comença un any després del VIIIè congrés de CDC (1989). L'èxit de Roca en les eleccions generals de 1989 (on manté el milió de vots de 1986), juntament amb el control del partit que adquireix en accedir a la Secretaria General de CDC el situen públicament com el clar candidat a una eventual successió de Pujol¹¹⁴¹. Potser per això¹¹⁴², el destí immediat que, des de començaments de 1990 Pujol negocia amb Roca és la candidatura d'aquest a l'alcaldia de Barcelona, plaça en que han fracassat tots els prohoms de

¹¹³⁹ Aquest fet, sumat a la capacitat política de Roca fan plantejar-se a Duran, a partir de 1990, de deixar el congrés per dedicar-se més al partit i evitar aparèixer com el segon de Roca.

¹¹⁴⁰ "UDC no admite presiones de CDC sobre su ubicación política europea" (El País, 30-6-89:25); "Subyacen los desaires a Josep Antoni Duran Lleida, presidente del comité de gobierno de UDC, por parte de Miquel Roca en la campaña electoral de las elecciones legislativas del pasado año, que obligaron a Pujol a intervenir para poner paz entre ambos." (El País, 11-11-90: 22)

¹¹⁴¹ Cal recordar que en el VIIIè congrés de 1989 Pujol afirma (ambiguament) que no es perdonaria ha no començar a preparar el futur.

¹¹⁴² Una interpretació alternativa, també factible, és que Pujol iniciï la confrontació amb Roca no només per evitar la seva postulació en clau successòria, sinó també per evitar que aquest imposi les seves tesis en política espanyola (entrada al govern) a partir de les següents eleccions generals. Des d'aquesta perspectiva Pujol, conscient que l'enfrontament serà llarg (de fet dura més de dos anys) comença a erosionar lentament a Roca perquè quan arribi el moment, aquest no pugui imposar-se. Cal recordar que en aquests anys tant l'executiva de CDC com el consell nacional, els dos màxims òrgans de direcció de CDC (els que haurien de decidir sobre un pacte de governabilitat) són de majoria clarament roquista. Pujol necessita invertir la correlació de forces dins del partit per evitar que aquest pugui girar-se-li en contra. I això passa, necessàriament, per un enfrontament més o menys soterrat amb Roca.

CDC que hi ha estat destinats. Bé sigui per evitar aquesta eventualitat, o directament per tal d'evitar el seu nomenament Roca demana a Pujol una possible sortida política, que aquest no sembla disposat a acceptar¹¹⁴³. L'estira i arronsa entre els dos dirigents de CDC es posa clarament de manifest al llarg de l'estiu de 1990, quan el comitè local de CDC aprova una proposta per a que Roca encapçalí la llista per Barcelona i aquest es mostra obertament reticent a acceptar la candidatura¹¹⁴⁴. El pols entre Roca i Pujol per l'alcaldia dura fins a començaments de setembre.

Tot i que les condicions de la pugna entre tots dos no són clares, és molt possible que Pujol no només no accepti la sortida que li demana Roca sinó que, a més, l'amenaci amb retallar el seu poder dins del partit i la coalició en cas de no acceptar la seva proposta. La negativa de Roca a cedir en la candidatura obre, doncs, una guerra pel control dels tres àmbits que fins llavors han estat sota el seu control més directe: a) L'aparell de CDC (designació de candidats, elaboració de campanyes, etc.); b) La interlocució amb UDC; c) i en darrer terme, l'estratègia a seguir en la política espanyola. Tot i que tots tres temes es presenten de manera interrelacionada és possible separar-los analíticament fins que la crisi arriba al seu moment culminant la tardor de 1992.

Davant de la cada cop més evident divisió de la coalició dominant de CDC, Unió juga de nou a la tàctica de provocar conflictes amb Roca per a que Duran intenti superar-lo en les negociacions. Ara, però, que el hi ha en joc és el poder dins de CDC, Duran sap que la coincidència d'interessos amb Pujol juga a favor seu. És per aquesta qüestió que al llarg de tota la crisi són moltes les ocasions en que Duran i Pujol actuen de manera concertada¹¹⁴⁵. Especialment cada cop que Unió tingui un paper en el conflicte. I el cert és que la intervenció concertada de tots dirigents juga un paper fonamental per decantar al seu favor la batalla contra Roca. El preu que ha de pagar

¹¹⁴³ Segons El País "Altos dirigentes de Convergència han explicado que fue el pasado mes de febrero cuando Pujol y Roca iniciaron la discusión sobre la configuración de la candidatura de CiU para la alcaldía de Barcelona. Roca se mostró dispuesto a aceptar el envite si Pujol le garantizaba una salida política digna en caso de que no consiguiera la alcaldía. Roca pidió concretamente a Pujol que le nombrara conseller en cap, cargo equivalente al de primer ministro en el gobierno catalán tras las elecciones autonómicas previstas para 1992. Pujol le replicó que necesitaba mantenerle como jefe de filas del nacionalismo catalán en Madrid." (El País, 9-8-90:17).

¹¹⁴⁴ Roca afirma públicament a començaments d'agost de 1990 que "Cullell és el mejor candidato" el que suposa una renúncia explícita a la designació. Segons titola El País "La sucesión de Pujol y la candidatura a la alcaldía de Barcelona abren una grieta en la cúpula de CDC" (El País, 9-8-90: 17).

¹¹⁴⁵ Antich afirma que el gener de 1991 "Miquel Roca ha ocupado más de una conversación entre Pujol y Duran Lleida desde que, a mediados de 1990, renunció a ser el candidato de Convergència i Unió a la alcaldía de Barcelona, con lo que la crisis de confianza en la cúpula de CDC empezó a evidenciarse" (Antich, 1994: 303). Segons Antich, el sentit de totes les converses entre Duran i Pujol durant a llarg d'aquesta crisi sempre busca el mateix: erosionar a Roca.

Pujol per aconseguir-ho és el reforçament del liderat de Duran dins d'UDC i de la coalició.

a) Els pactes municipals de CiU i la lluita pel control de l'aparell de CDC.

La primera batalla de la pugna entre Roca i Pujol, el nomenament del candidat a l'alcaldia de Barcelona, es salda amb una primera derrota per Pujol. En el moment que el líder de CDC comença a fer pública la seva pretensió de recuperar el control sobre el partit¹¹⁴⁶, el comitè executiu de Barcelona de CDC (controlat per Roca) aprova, sense el seu consentiment, la designació de Cullell com a candidat a l'alcaldia¹¹⁴⁷. Tot i els problemes en el seu nomenament, Cullell no té altre remei que acceptar finalment la seva designació¹¹⁴⁸. En resposta a la jugada de Roca, Pujol decideix ocupar-se temporalment de part de les funcions de Roca dins del partit¹¹⁴⁹.

El segon enfrontament entre Pujol i Roca pel control de CDC és produeix durant la negociació de la resta de candidatures per a les eleccions municipals de 1991. En aquesta ocasió, la disputa entre tots dos ja té a Unió Democràtica com un dels elements centrals de la crisi. De fet, Unió aprofita la divisió dins de CDC per a plantejar condicions avantatjoses en les negociacions: D'una banda es proposa millorar la seva implantació municipal respecte l'any 1987¹¹⁵⁰, en especial en les principals grans ciutats (Lleida, Sabadell, Tarragona¹¹⁵¹); De l'altra aprofita la consolidació de Duran al capdavant del partit per a plantejar per primer cop la necessitat de renegociar les condicions del pacte entre Convergència i Unió per a les eleccions municipals. Així, en el XVIIè congrés (març de 1990) Unió denuncia els incompliments del pacte municipal

¹¹⁴⁶ "Pujol recupera el control de CDC tras la negativa de Roca a competir por Maragall por la alcaldía" (El País, 9-9-90: 18).

¹¹⁴⁷ Segons Antich "Cuando Pujol ve a Vila difícilmente puede sacarse de la cabeza la mala jugada que le hizo la Federación de Barcelona en 1991, al designar a Josep Maria Cullell como candidato a la alcaldía. El anuncio, auspiciado por Vila, se produjo mientras Pujol, tras la negativa de Roca, ofrecía el puesto a Macià Alavedra. No hizo falta que éste contestara." (Antich, 1994: 293).

¹¹⁴⁸ "Cullell acepta ser candidato a la alcaldía de Barcelona, pese a no ser designado por unanimidad" (El País, 2-10-90: 26)

¹¹⁴⁹ Com explica el País, després de la crisi per l'alcaldeable de Barcelona "Pujol decidió el pasado verano ocuparse de forma directa y personal de parte de las funciones delegadas en Roca. Desde entonces la indefinición en el reparto de funciones entre ambos líderes ha dejado a Roca en una incómoda posición, que en la actualidad se refleja en la incertidumbre sobre quien firmará la renovación del pacto de coalición". (El País, 27-11-90: 27).

¹¹⁵⁰ A començaments de 1990 Duran manifesta públicament que Unió té l'objectiu d'aconseguir 100 alcaldes i 1000 regidors l'any 1991 (El País, 22-5-90:26).

¹¹⁵¹ Sobre la possibilitat d'encapçalar Lleida (El País, 7-12-90: 25; El País, 13-12-90: 26; El País, 16-12-90: 23; Avui 16-12-90:10; La Vanguardia 23-12-90:19; La Vanguardia 1-1-91: 10). Sobre Sabadell (El País, 9-10-90: 27; La Vanguardia: 10-1-91:12).

per part de CDC¹¹⁵², i proposa que en els municipis on no hi hagi acord, cap dels dos partits pugui utilitzar ni les seves sigles, ni les de CiU¹¹⁵³.

Ara bé, a mesura que el conflicte entre Roca i Pujol va fent-se més evident (especialment després de l'estiu), Unió augmenta les seves condicions inicials. El mes d'octubre de 1990, en la mateixa reunió del comitè d'enllaç en que s'aprova la candidatura de Cullell a Barcelona, Unió també arrenca un primer i vague compromís de Pujol sobre el pacte electoral municipal¹¹⁵⁴. Emparant-se en aquest compromís genèric de Pujol, Unió aprofita ara per a presentar una proposta de màxims: que Unió pugui triar lliurement el 25% dels caps de llista que li corresponen¹¹⁵⁵. Unió juga a forçar l'enfrontament amb Roca perquè sap que ara Pujol també està interessat a desautoritzar-lo en les negociacions.

Davant de la nova posició d'Unió, Roca, com és previsible, considera inacceptable la proposta i es nega a signar-la¹¹⁵⁶. És més, preveient la possible coincidència d'interessos entre el líder d'UDC i Pujol en contra seu, Roca aposta obertament per desmarcar-se de les negociacions del pacte¹¹⁵⁷. El bloqueig que es produeix en les negociacions durant tot el mes d'octubre i novembre degut a l'immobilisme d'ambdues

¹¹⁵² Segons s'afirma l'any 1990, els problemes van afectar a 15 localitats (entre elles Tàrrrega, Cervera, etc) l'any 1987. En la majoria de casos CDC va presentar-se amb les sigles CiU i Unió com a independent (8-7-90: 22).

¹¹⁵³ Poc després del congrés el consell nacional d'UDC aprova que aquesta sigui una de les seves principals prioritats. Segons El País "Unió pide a Convergència que deje de utilizar en solitario las siglas de la coalición CiU" (El País, 8-7-90: 22).

¹¹⁵⁴ "La reunión del comité de enlace sirvió para que las direcciones de Convergència y de Unió acordaran firmar a principios de la próxima semana el pacto de la coalición para las elecciones municipales, con el compromiso de que ambos partidos haran llegar a las agrupaciones locales donde hay conflicto con el candidato una llamada para que no se presenten los dos partidos por separado" (El País, 6-10-90: 22). Sobre els continguts d'aquesta reunió s'afirma des d'UDC que: "fue Pujol quin formuló una propuesta para que los apoderados de ambos partidos ante las juntas electorales se repartieran proporcionalmente, y Roca había aceptado ya el 19 de julio la no utilización unilateral de las siglas de CiU" (La Vanguardia, 31-12-90: 9).

¹¹⁵⁵ Unió demana a més de la prohibició de l'ús de les sigles de la coalició en cas de desacord a nivell municipal, el 25% de la representació de CiU en les Juntes Electorals de Zona, que Unió pugui triar el 25% de poblacions on ha de presentar caps de llista i determinades limitacions al paper de Roca com a representant legal (El País, 11-11-90: 22). També sembla que hi ha la reivindicació del cap de llista per Lleida del que Duran diu que "UDC podrà renunciar en última instància al seu candidat davant CDC, però no renunciarà al seu dret de presentar-lo ara" (Avui, 16-12-1990: 10).

¹¹⁵⁶ "CDC, por boca de Roca, rechazó oficialmente este apartado del documento [el 25% de caps de llista] y pidió, en todo caso, que se añadiera al pacto de coalición un anexo con el reparto de las poblaciones catalanas que corresponden a cada partido, ese anexo ni siquiera se ha empezado a discutir." (El País, 11-11-90: 22).

¹¹⁵⁷ Així El País afirma que "Roca ha planteado abiertamente a Pujol que sea éste quin rubrique con su nombre el pacto" (El País, 11-11-90: 22). La Vanguardia explica, setmanes més tard com "Miquel Roca se automarginara de la negociación tras el preacuerdo alcanzado después el 5 de octubre" (La Vanguardia, 9-1-91: 10).

parts obliga a Pujol a intervenir¹¹⁵⁸. Finalment, Roca aconsegueix que sigui Pujol qui es faci càrrec personalment de les negociacions del Pacte¹¹⁵⁹.

Aconseguit l'objectiu de negociar directament amb Pujol, Unió comença a rebaixar els seus plantejaments per permetre arribar a un acord final sabent que, passi el que passi, ja apareix com a vencedora¹¹⁶⁰. A començaments de desembre de 1990, en la recta final de les negociacions, Duran urgeix a tancar les llistes i amenaça amb començar a nomenar candidats en cas contrari¹¹⁶¹. Tot i l'escalada dialèctica, pocs abans de Nadal ja s'anuncia un primer preacord entre tots dos partits¹¹⁶². Aparentment, les úniques diferències pendents són les de l'alcalde de Lleida i la confecció de les noves candidatures municipals¹¹⁶³. Tot i que no es donen xifres del que suposa l'acord, tothom interpreta que UDC és la gran triomfadora del procés¹¹⁶⁴.

Per evitar aquesta suposada victòria d'Unió, pocs dies abans de la signatura del pacte esclata una revolta dels òrgans territorials del partit encapçalada per destacats dirigents del Maresme, la Selva o Girona¹¹⁶⁵. La proximitat de molts d'aquests dirigents amb Miquel Roca deixen en evidència que aquest ha aprofitat les cessions de Pujol a

¹¹⁵⁸ "Pujol y Roca trasladan sus discrepancias al pacto electoral con Unió para las próximas municipales" (El País, 11-11-90: 22)

¹¹⁵⁹ Segons afirma, per exemple, l'Avui, en la reunió de l'executiva de CDC del 17 de desembre de 1990 el pacte amb Unió no es tractat i afirma "aquesta qüestió ja no serà discutida fins a la reunió en que Pujol presenti l'acord tancat i el sotmeti al vist-i-plau dels membres del comitè (...) Roca va reiterar dilluns al migdia que la negociació última del pacte depèn de Pujol i Duran Lleida" (Avui, 19-12-1990: 8).

¹¹⁶⁰ El País titula "Unió, dispuesta a suavizar sus condiciones para renovar el pacto con Convergència." (El País, 27-11-90: 27). Segons sembla, a banda de l'objectiu impossible del seleccionar lliurement el 25% de les candidatures, el gran obstacle és garantir que en aquells municipis on no hi hagi acord, cap dels dos partits pugui presentar-se ni amb les seves sigles, ni amb les de CiU. També queda pendent l'elecció d'alguns alcaldables, com el de Lleida.

¹¹⁶¹ Tot i l'amenaça de Duran, tot seguit afirma que els obstacles són "petits problemes en l'articulació de les llistes de candidats" (Avui, 16-12-90:10).

¹¹⁶² Duran afirma en una entrevista a La Vanguardia "Esta misma semana he establecido ya con Jordi Pujol, y he hablado también de ello con Miquel Roca, el contenido de un preacuerdo definitivo con CDC que está a la espera de la ratificación formal" (La Vanguardia 23-12-1990: 19).

¹¹⁶³ Duran afirma, al respecte "Unió no hace cuestión irrenunciable del alcaldable de Lleida. Lo que UDC no admite es que este alcaldable deba ser por fuerza de CDC y que de ninguna manera pueda ser de UDC." (La Vanguardia, 23-12-90: 19). Pocs dies més tard s'afirma que "el fleco que quedaba aún por cerrar se refería a la confección de las nuevas candidaturas municipales, en el que UDC estimaba que la fórmula barajada por CDC no garantizaba el 25% de puestos que correspondían a su partido" (La Vanguardia, 27-12-90: 12).

¹¹⁶⁴ Significativament, l'anunci de l'acord es deixa per Duran en una entrevista a La Vanguardia del dia 23 de desembre de 1990.

¹¹⁶⁵ El país titula "Organizaciones de CDC cuestionan el pacto municipal con Unió y piden un debate extraordinario" (El País, 29-12-90: 19). Segons afirmen aquests quadres "Dirigentes de CDC opinan que el pacto de coalición, que, según se acordó en la última entrevista entre Jordi Pujol y Duran Lleida, deben ratificar ambos partidos por separado el día 7 y firmarlo posteriormente en un acto público es, en la práctica "papel mojado" dado que es inviable formar candidaturas conjuntas en muchos municipios" (El País, 30-12-90: 18). En La Vanguardia es parla de l'existència d'un manifest on es qualifica l'acord de "imposición de relaciones forzadas, antinaturales y con personas que han formado parte de partidos o asociaciones españolas, anticatalanas y antidemocráticas (...) y sobre la marginación de Roca en la negociación"(La Vanguardia, 27-12-90: 12).

Unió per aixecar una revolta de l'aparell territorial en contra de les suposades cessions a Unió.

La revolta sembla prendre ràpidament proporcions alarmants¹¹⁶⁶. Per provar d'apaivagar-la, Duran limita la victòria d'Unió a la qüestió de les sigles i suggereix signar, a més del pacte municipal de 1991, el pacte electoral per les eleccions al Parlament de Catalunya de 1992¹¹⁶⁷. Dins de CDC, Roca no deixa d'atjar la polèmica condicionant la seva signatura a la prèvia ratificació d'un executiu de CDC cada cop més revoltat¹¹⁶⁸, i fent *polèmiques* declaracions sobre el futur paper de CiU en la governabilitat de l'estat¹¹⁶⁹. En aquestes condicions, no és d'estranyar què la revolta continuï fins el darrer moment, el de l'aprovació del pacte per part de les direccions dels dos partits. Finalment, Duran i Roca signen l'acord per separat en una clara mostra de que els conflictes són lluny encara de superar-se¹¹⁷⁰. Així doncs, si Pujol aconsegueix inicialment demostrar la seva autoritat sobre Roca dins del partit a canvi de fer concessions a Unió, ara és Roca qui aconsegueix aparèixer pels quadres i militants del partit com el millor defensor dels interessos de CDC¹¹⁷¹.

En aquestes circumstàncies, Pujol poc fer poc més que donar carta blanca a Roca en la recta final de les negociacions municipals amb l'esperança que això serveixi per frenar la revolta territorial i per desgastar –en cas d'un eventual avenç d'Unió– el secretari general. Ara bé, en el previsible enfrontament que s'acosta entre CDC i UDC ara els interessos de Pujol en tant que líder de CDC ja són obertament contraris als dels democristians. I Roca, aprofita aquesta situació per a reforçar el seu liderat. Conscient que té carta blanca per negociar, Roca anuncia pocs dies després de la

¹¹⁶⁶ Els conflictes s'obren a "l'Urgell, Tàrraga, Solsona i també en alguns indrets de la comarca del Maresme" (Avui, 2-1-91: 8).

¹¹⁶⁷ "Duran Lleida explicó que su partido sólo ha introducido una modificación en el pacto municipal respecto al de 1987, que impide a los dos partidos utilizar sus siglas para concurrir por separado a los comicios cuando no exista acuerdo en la confección de las listas" (El País, 2-1-91: 21). A La Vanguardia s'afirma: "Duran reafirma la voluntad de seguir junto a CDC" per afegir "se declara dispuesto a pagar los sacrificios necesarios" (La Vanguardia, 1-1-91: 10).

¹¹⁶⁸ Roca es limita a afirmar "Jo firmaré el pacte amb Unió si l'executiu de CDC el ratifica" (Avui, 3-1-91: 7). I, com suggereix La Vanguardia "Se estima así que Roca (...) podría dejar también que fuera el presidente de CDC quien afrontase la "pacificación" de las bases molestas con el acuerdo" (La Vanguardia, 31-12-90: 9).

¹¹⁶⁹ "Veo a González capaz de aceptar nuestras condiciones para un gobierno de coalición" (La Vanguardia, 6-1-91: 14). En la mateixa entrevista Roca es permet afirmar sobre UDC "la imagen es que ha habido problemas, y la imagen en política es mucho (...) nunca será un obstáculo a un entendimiento con Unió".

¹¹⁷⁰ Segons explica La Vanguardia, l'acord consta de nou punts el més important dels quals és la prohibició de l'ús unilateral de les sigles (La Vanguardia, 9-11-91: 10).

¹¹⁷¹ De fet, la revolta no s'atura fins que Roca decideix parar-la. Com afirma significativament un dirigent de CDC "El secretario general de CDC tuvo que deshacer en veinticuatro horas la maraña que había creado durante tres meses", mentre que altres afirmen que "Pujol ha escondido la cabeza debajo del ala" (La Vanguardia, 9-1-91: 10).

signatura la seva disposició –amença- a deixar la direcció del partit després de les eleccions com a mostra del desacord per les cessions de Pujol¹¹⁷². I, a continuació opta per endurir al límit les negociacions municipi per municipi amb Unió. El mes de febrer, per exemple, ja és públic que Unió no encapçalarà cap de les quatre capitals de província, però Duran continua confiant en que Unió assoleixi els objectius d'implantació que s'ha fixat¹¹⁷³. A mitjans d'abril, en la recta final de les negociacions, encara són diversos els municipis on hi ha problemes¹¹⁷⁴.

El previsible conflicte entre tots dos partits torna a esclatar en la recta final de les negociacions. La direcció d'Unió Democràtica, adduint importants incompliments del pacte –per part de Roca- en el moment de presentar les llistes dóna un ultimàtum al seu soci per a que rectifiqui. Tot i que no són clars els efectes en cas d'incompliment de l'ultimàtum, per donar una indicació de fins on pot arribar el conflicte Duran força per primer cop l'absència dels parlamentaris d'Unió del parlament en el moment de la votació d'una llei¹¹⁷⁵. Aquesta velada amenaça de trencament busca, de nou, intentar superar a Roca en les negociacions¹¹⁷⁶. Ara bé, com que en aquesta ocasió Pujol no pot deixar de fer costat a Roca, aquest aprofita per a aguantar el pols i no cedir a cap de les pretensions d'UDC¹¹⁷⁷. Vistes les circumstàncies, i donat que no es vol arribar al trencament, Unió acaba cedint a les pretensions de Roca tot i que segons, la direcció democristiana els incompliments del pacte s'estenen a més de 60 localitats¹¹⁷⁸. Per intentar aprofitar-se del nou èxit de Roca dins dels quadres de CDC, Pujol també s'apunta a la victòria¹¹⁷⁹. L'inevitable suport de Pujol a Roca serveix per a que aquest,

¹¹⁷² El País titula “Roca, dispuesto a dejar la dirección de CDC por sus continuas divergencias con Jordi Pujol” (El País, 23-1-91: 27).

¹¹⁷³ “Confían en cuadruplicar en las elecciones municipales que han de celebrarse en mayo, su número de concejales que cifran en la actualidad en 300. Esperamos obtener entre 1000 y 1200 concejales, dijo Duran” (El País, 17-2-91: 23).

¹¹⁷⁴ “Los problemas entre CDC y Unió impiden cerrar una veintena de listas” (El País, 18-4-91: 26).

¹¹⁷⁵ “La coalición vivió ayer momentos de un notable desconcierto cuando se supo a media mañana que Duran Lleida había convocado en una sala del Parlament una reunión de los diputados autonómicos de su partido aprovechando que se estaba celebrando a aquella misma hora una sesión de la Cámara. El abandono de los diputados democristianos dejó por primera vez en 11 años solos, y en minoría frente a la oposición, a los diputados convergentes en un gesto sin precedentes en la vida política de la coalición. La medida no tuvo consecuencias porque la ley que se debatía estaba pactada...” (El País, 25-4-91:25)

¹¹⁷⁶ “Lo hechos nos han puesto en una situación difícil. Tenemos un gran sentido de responsabilidad y por una parte priorizamos los objetivos de la coalición, pero por otra, hemos de defender también el sentido de la dignidad y defender aquello que es justo para Unió.” (El País, 26-4-91:27)

¹¹⁷⁷ “Pujol ha visto como el paso de los días le confirmaba algo que ya le anunció Roca cuando renunció a ser el negociador con Unió. Al final fue él personalmente quien dió luz verde al conjunto de las candidaturas pese a los intentos democristianos por enmendar algunas decenas de ellas.” (El País, 5-5-91: 20).

¹¹⁷⁸ El titular de El País és significatiu: “Unió cede ante la intransigencia de Roca y renuncia a exigir la retirada de listas no pactadas” (El País, 27-4-91: 22).

¹¹⁷⁹ “Pujol niega que Convergència haya incumplido el pacto electoral con Unió” (El País, 28-4-91: 22). Segons la notícia “Pujol dió la razón a los negociadores de Convergència y aceptó como válido el argumento que su partido era el que había hecho el mayor esfuerzo para salvar la coalición. En CDC se coincide en señalar al presidente de UDC, Josep Antoni Duran Lleida, como responsable de la situación

reforçat després d'haver demostrat internament la seva força, retiri tota insinuació de dimissió¹¹⁸⁰.

Per a Unió els resultats de la recta final de les negociacions suposen, aparentment, una greu derrota: No s'ha respectat la clàusula del pacte aprovada en el XVIIè congrés sobre la no utilització de les sigles; la negociació final ha deixat en evidència que Unió, tot i les amenaces, no és en disposició de trencar la coalició; i a més, el procés també ha evidenciat la tàcita instrumentalització per part de Pujol¹¹⁸¹. Tanmateix, un limitar-se a un balanç d'aquest tipus és enganyós. En primer lloc perquè els resultats electorals de 1991 situen a UDC com a tercera força política de Catalunya en nombre de regidors¹¹⁸², millorant de manera notable els resultats electorals de 1987¹¹⁸³. A més, la tensió enregistrada duran aquestes negociacions permet superar ràpidament els obstacles per a renovar el pacte per a les eleccions al parlament de Catalunya de 1992 i, encara, per aconseguir que el comitè d'enllaç tingui una periodicitat fixa bimensual¹¹⁸⁴. Finalment, la crisi viscuda entre CDC i UDC serveix per a reforçar la identitat d'UDC i, en especial, de Duran. Per aquesta raó, segurs de l'èxit que han aconseguit Duran i Bassols, els dos principals membres de la direcció d'UDC presenten la seva dimissió a Joan Rigol en tant que president del consell nacional. La raó que addueixen és la incapacitat d'haver fet respectar els acords del XVIIè congrés sobre les llistes¹¹⁸⁵. La pretesa renúncia serveix però per a que tant Rigol com tot el consell nacional ratifiquin l'èxit aconseguit.

Les eleccions municipals de 1991 demostren les dificultats de Pujol per a controlar l'aparell de CDC. Després d'una treva relativa dedicada a la preparació de les eleccions autonòmiques de 1992, Pujol reprèn de nou la seva pugna amb Roca per tal de controlar l'aparell de CDC¹¹⁸⁶. El tret de sortida d'aquesta nova batalla el constitueix

creada. Duran ha sido víctima de las expectativas que él mismo había creado en su partido" (El País, 28-4-91: 22).

¹¹⁸⁰ "Roca y Pujol recomponen sus relaciones" (El País, 5-5-91: 20).

¹¹⁸¹ "Los democristianos entienden que Convergència les ha "levantado la camisa"(El País, 5-5-91: 20)

¹¹⁸² "Unió se convierte en la tercera fuerza municipal" (El País, 28-5-91: 33)

¹¹⁸³ Al llarg de 1991 es genera una considerable confusió respecte als resultats electorals de 1987 i 1991. L'informe de gestió del comitè de govern parla de 115 regidors i 21 alcaldes l'any 1987 i de 490 regidors i 52 alcaldes l'any 1991. Aquestes dades no coincideixen, però amb les que es donen poc després de les eleccions municipals de 1991 on es parla de 140 regidors l'any 1987 i de 402 regidors el 1991 (El País, 25-5-91: 33).

¹¹⁸⁴ (El País, 24-7-91: 12). Des de 1988 a 1991 és Pujol que decideix quan convoca el comitè d'enllaç.

¹¹⁸⁵ (Informe del comitè de govern del XVIIIè congrés, p 6 i ss. Documents del XVIIIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹¹⁸⁶ Poc abans de la campanya, durant el procés d'elaboració de les candidatures, des de l'entorn de Pujol (Macià Alavedra) es demana a Roca que cedeixi més protagonisme dins del partit. Segons El País "Macià Alavedra pide a Miquel Roca que le ceda mayor protagonismo en Convergència" (El País, 3-11-91: 18).

la convocatòria del IXè congrés de CDC per la tardor de 1992¹¹⁸⁷. Ara bé, sense un millor control del partit que el demostrat l'any 1991 el cert és que els resultats del congrés són ben incerts per Pujol. Per aquesta raó, des de l'entorn més immediat del president de CDC es comencen a prendre posicions per a una eventual batalla amb l'aparell controlat per Roca¹¹⁸⁸; es donen senyals a Roca de la seva intenció de retallar-li poders dins del partit¹¹⁸⁹; i s'intenta compensar la imatge de Roca com a principal defensor dels interessos de CDC enfront de les reivindicacions d'UDC guanyada en les eleccions municipals de 1991. La millor ocasió per a demostrar aquest nou paper de Pujol es produeix durant el XVIIIè congrés d'Unió Democràtica.

El XVIIIè congrés d'UDC es celebra poc després de les eleccions autonòmiques de 1992. L'èxit de CiU en aquests comicis i l'aparent tranquil·litat amb que transcorre la seva preparació no pot amagar per a Unió la dura confrontació que es va viure durant la preparació de les eleccions municipals de 1991. Tampoc els rendiments que van obtenir-se, especialment en termes de liderat intern. Per aquesta raó, el congrés es planteja, com l'anterior, en clau de preparació per les properes eleccions municipals. Però les tesis que ara es defensen des d'UDC són substancialment diferents de les de 1990. Si per llavors l'objectiu és aconseguir una fórmula de funcionament a nivell municipal que pugui ser acceptada per CDC, ara es busca obertament la confrontació proposant que, en aquells municipis on no hi hagi acord, tots dos partits puguin presentar-se i competir per separat amb les seves pròpies sigles¹¹⁹⁰.

Donades les circumstàncies del moment, preparar un congrés de confrontació entre UDC i CDC permet a Josep Duran facilitar la seva reelecció interna i, alhora, a Jordi Pujol mostrar-se inflexible a les demandes d'UDC davant dels quadres del seu partit¹¹⁹¹. De fet, des del moment en que es dona a conèixer el contingut de les idees

¹¹⁸⁷ "Pujol aprovecha la euforia poselectoral para convocar el congreso de CDC para noviembre" (El País, 18-3-92: 20).

¹¹⁸⁸ "El aparato del partido ha advertido hace ya meses movimientos en distintas agrupaciones locales que tenían como único objetivo ir minando el prestigio político del secretario general de CDC, presentándolo como un colaborador de los socialistas. Pese a que en muchos de estos movimientos se encontraba gente del entorno de Jordi Pujol –su hijo mayor, Jordi Pujol Ferrusola ha sido convocado en algún encuentro con este objetivo- el presidente de CDC es ajeno a cualquier movimiento de esta naturaleza..." (El País, 18-3-92: 20)

¹¹⁸⁹ "Pujol recuperará en el congreso de CDC la figura de secretario general adjunto para Joaquim Molins" (El País, 7-4-92: 22)

¹¹⁹⁰ "Unió quiere modificar las condiciones de la coalición con Convergència" (El País, 22-5-92: 26).

¹¹⁹¹ Antich reproduceix una suposada conversa entre Duran i Pujol on mostra el grau de connivència que hi ha entre tots dos des del primer moment. Pujol "Tiene radiografiado el problema y le gustaría acabar con él. Sin embargo, sabe que depende de cómo lo aborde; si hay guerra y él es finalmente quien dispara primero, la opinión pública verá un cadáver sobre el asfalto político convergente y buscará a un responsable. Definitivamente, no quiere pasar com el asesino. Ese papel, si quiere y puede, que lo interprete Unió.

de la ponència política del XVIIIè congrés és Pujol qui encapçala la polèmica sobre UDC¹¹⁹², i Duran qui el replica en nom del partit¹¹⁹³. Però l'enfrontament no es limita només a un pols sobre com confeccionar les llistes en les eleccions municipals. La ponència política del congrés també opta per començar a delimitar el terreny a Roca, apostant, amb les degudes precaucions, per refusar d'entrada una coalició de govern amb el PSOE. La gran majoria de vots que recolza la reelecció de Duran al capdavant del comitè de govern és la millor prova de l'èxit d'aquesta tàctica *d'enfrontament* entre tots dos dirigents, com a mínim pel líder d'Unió Democràtica.

b) Duran, interlocutor de Pujol.

En els primers anys de vida de la coalició, Pujol i Coll i Alentorn juguen un paper fonamental en el moment de tancar les negociacions electorals, però Pujol ben aviat cedeix a Roca aquest paper¹¹⁹⁴. Coll i Alentorn fa el mateix amb la direcció d'UDC des del moment en que accedeix a la conselleria de Presidència (1980). Tret de tot allò que es refereix al funcionament del govern de la Generalitat (reservat a Pujol), Roca negocia amb la direcció d'UDC com a plenipotenciari. Aquesta situació deixa a Roca sempre com a interlocutor de la direcció d'UDC, fet que a partir de 1987 és acceptat de manera reticent per Duran, que aspira a tractar directament amb Pujol. De tota manera, tot i les reserves d'Unió, fins el moment en que Pujol assumeix directament les negociacions de l'any 1991, res altera aquest equilibri inicial.

Des de les municipals de 1991, en que Pujol negocia directament amb Duran el pacte municipal entre tots dos partits, el status de les relacions entre tots dos dirigents canvia. La raó d'aquest canvi és, sens dubte, la voluntat de Pujol de recuperar la

- Duran, es Roca quien os hace aparecer como culpables de la crisis, no yo. Es él quin habla de la fusión de CDC y UDC, de que la coalición no funciona. A mi ya me está bien mantener las relaciones como hasta ahora –le ha dicho Pujol al dirigente de Unió nada más estallar el conflicto.

- presidente, no esperaremos impasibles mientras se nos crucifia ante la opinión pública.

- Tu aprieta tanto como quieras, ¿Qué más quieres que te diga?

Entre Pujol y Duran Lleida existe una connivencia total". (Antich, 1994: 305).

¹¹⁹² "Pujol conmina a Unió Democràtica a respetar el pacto de coalición con Convergència" (El País, 6-6-92: 25); "Pujol admite por primera vez la hipótesis de la ruptura de CiU" (La Vanguardia, 1-7-92:11). "Pujol llama a los militantes de Convergència a reforzar el partido tras las amenazas de Unió" (El País, 6-7-92: 22). L'oposició de Pujol deixa en un paper menor a Roca que es limita a ratificar l'opinió del primer "Jo sempreestic amb el president. Les seves opinions, les faig meves" (Diari de Barcelona, 30-6-92). "Roca descarta revisar els pactes amb Unió i diu que la coalició és exemplar i eficaç" (Avui, 1-7-92).

¹¹⁹³ Des d'Unió es contesta amb una posició de fermesa: "Unió no cede a las presiones de Pujol" (El País, 10-6-92: 25); "Unió reitera la validez de las listas separadas en caso de disputa", (El País, 13-6-92: 26); "Unió amenaza a CDC con romper la coalición si el partido de Pujol no respeta los pactos" (El País, 28-6-92: 23); "Duran responsabiliza a CDC de la crisis de la coalición" (La Vanguardia, 2-7-92: 15).

¹¹⁹⁴ Antich explica com l'any 1983 Roca ofereix la comitè de govern la fusió amb CDC mantenint les sigles d'UDC i afirmant que Pujol és "un militante disciplinado que está de acuerdo con las decisiones del partido" (Antich, 1992: 300)

interlocució amb UDC, que era delegada en Miquel Roca en tant que secretari general de CDC. Pujol accepta donar un major protagonisme a Duran per demostrar de manera pública que Roca, tot i continuar en la Secretaria General, ja no té els mateixos poders que fins aleshores¹¹⁹⁵. Aquest procés provoca, evidentment, nombroses crisis entre Duran i Roca (i, per extensió entre UDC i CDC) que molts analistes interpreten en clau successòria¹¹⁹⁶.

En darrer terme, el tracte de favor a Duran fan dubtar de si aquest no és ja clarament per damunt de Roca en l'imaginari esquema de poder de la coalició¹¹⁹⁷. El cert és que a més de la interlocució amb UDC, Pujol també opta per marginar de manera més o menys evident a Roca del procés de presa de decisions del Govern de la Generalitat, on fins llavors havia pogut intervenir. Així, fins el IXè congrés de CDC va fent-se públic que Roca no intervé en la designació definitiva dels candidats de CiU en les eleccions autonòmiques de 1992¹¹⁹⁸; en la preparació del debat de política general del Parlament de Catalunya de setembre 1992¹¹⁹⁹; o en els canvis de govern de la tardor de 1992¹²⁰⁰. La característica comuna de totes aquestes decisions és el destacat paper que Pujol permet que Duran jugui en totes elles.

c) La intervenció en la política espanyola.

Dels tres àmbits en que Pujol intenta retallar l'autonomia política de Roca, el vinculat amb la política espanyola és, degut a la situació política i les possibles repercussions

¹¹⁹⁵ Segons Antich "Aparte de esta realidad, Roca comprueba cómo Duran Lleida es recibido habitualmente en el despacho de Pujol y se le concede un protagonismo en la vida política catalana. Pujol habla como presidente de la Generalitat, presidente de la coalición CiU y presidente de CDC. Roca considera que no le queda otro papel que ejecutar lo que su jefe de filas y Duran han pactado" (Antich, 1994: 300).

¹¹⁹⁶ En una entrevista a La Vanguardia enmig de la crisi municipal de 1990 les dues preguntes centrals són "¿A que se debe su cada vez más acentuado distanciamiento con Roca? ¿El fondo de la polémica entre usted y Miquel Roca no esconde en realidad una lucha solapada por la sucesión de Jordi Pujol?" (La Vanguardia, 23-12-90: 18).

¹¹⁹⁷ Des del moment en que Coll i Alentorn inicia per raons de salut la seva retirada política (mitjans de 1987) tot permet suposar (a manca d'estructura orgànica) que el número dos de CDC (Roca) és el número dos de CiU.

¹¹⁹⁸ Entre els greuges que Roca assenyala en la crisi final amb Pujol s'assenyala que: "Quieren que le reconozca su situación de número dos. Que no se vuelva a repetir una situación como la que se vivió durante la confección de las candidaturas de las elecciones autonómicas de 1992, en que comunicó a Roca la lista de Convergencia i Unió por medio de un fax" (Antic, 1994: 302).

¹¹⁹⁹ "Ayer trascendió una nueva anécdota que pone de manifiesto las razones de Roca: éste se enteró por fax del texto del discurso de Pujol en el debate de política general del Parlament del 16 de septiembre, mientras que su rival, Josep Antoni Duran i Lleida, de Unió, había participado personalmente en su elaboración" (El País, 30-9-92: 20).

¹²⁰⁰ "En los dos últimos años, Roca se ha sentido injustamente presionado por Pujol para encabezar la candidatura convergente a la alcaldía de Barcelona en las pasadas elecciones municipales, desautorizado en algunos pactos con el gobierno, incomprendido en su política de acercamiento al PSOE para hacer prosperar en Madrid las tesis de CiU y rebajado en su cargo al no ser informado de los dos últimos cambios en el Gobierno catalán este mismo mes" (El País, 29-9-92: 19).

que pot tenir en el poder dins de CiU, el més important de tots. El cert és que pràcticament des de l'inici de la legislatura de 1989, la inestabilitat interna que travessa el PSOE contrasta amb el creixement i renovació que experimenta el PP de José M. Aznar. De mantenir-se la tendència –i res fa preveure que pugui canviar- tot indica que la pròxima legislatura el PSOE pot perdre la majoria absoluta amb que ha estat governant des de 1982.

En aquestes circumstàncies, és evident que a mig termini el poder de CiU i qui la representi esdevindrà fonamental en la política espanyola. Ara bé, bona part del poder del representant de CiU a Madrid dependrà de la fórmula de col·laboració que s'estableixi. I, en darrer, terme, aquesta decisió serà en funció dels interessos de qui adopti la decisió final. Donades les diferències internes que des de 1990 enfronten a Roca i Pujol és fàcil imaginar que, quan arribi el moment, el sentit de la implicació de CiU amb el nou govern dependrà substancialment de qui dels dos sigui en disposició de fer valer els seus interessos.

Des del moment en que aquest escenari de futures col·laboracions comença a ser versemblant, a principis de 1990¹²⁰¹, tant Pujol com Roca inicien un pols per mesurar la força que un té sobre l'altre. El fet que Roca demostrés a Pujol l'any 1990 (negant-se a acceptar la nominació a l'alcaldia) que pot desobeir les seves ordres, pot ser interpretat, doncs, com un avís que tampoc cedirà en el moment de decidir la futura col·laboració de CiU en la política espanyola. Roca vol evitar que torni a repetir-se la situació que va viure's durant els anys 1979 i 1980, període en que la UCD va oferir a CiU en diverses ocasions la formació d'un govern de coalició a Espanya¹²⁰². En aquells moments, el criteri de Pujol (per llavors candidat a la presidència) va prevaler sobre el de Roca i la col·laboració de CiU no va passar dels acords puntuals.

Per a Pujol, l'actitud de Roca indica que si en el futur vol ser en disposició de tornar a imposar-se com l'any 1979, ha de retallar el poder de Roca, encara que això obri una confrontació interna. Des del moment en que Roca es nega a acceptar la nominació, Pujol inicia també el seu marcatge en la política espanyola per tal de demostrar públicament la seva autoritat. De fet, és sabut que Pujol boicoteja un acord sobre la reforma fiscal entre Roca i Solchaga perquè és fet sense la seva autorització¹²⁰³. La

¹²⁰¹ "Miquel Roca reconoce que Convergència podría llegar a pactos con el PSOE ante el clima de crispación política" (El País, 26-3-90: 24).

¹²⁰² Sobre les circumstàncies de 1979 vegeu Cornudella (2001: 161-3)

¹²⁰³ "Se lo demostró al ministro de Economía, Carlos Solchaga, cuando dinamitó un acuerdo sobre la reforma fiscal que el PSOE había alcanzado con el presidente del Grupo Parlamentario Catalán (...) Pujol

pressió de Pujol afavoreix la solidaritat interessada dels socialistes cap a Roca¹²⁰⁴, però no és fins a finals de 1991 que aquest confirma que ha estat en contacte amb el PSOE per parlar sobre futurs pactes de col·laboració¹²⁰⁵. Des d'aquest moment, la possibilitat d'una entesa entre Roca i els socialistes d'una banda, i la confrontació entre Roca i Pujol per l'altra són fruit de tota mena d'especulacions que els socialistes aprofiten en la campanya per a les eleccions autonòmiques¹²⁰⁶. Les especulacions augmenten a mesura que s'acosta el IXè congrés de CDC, on la ponència política recull la possibilitat de participar en la governabilitat.

Des del moment en que comencen a fer-se públiques les primeres notícies sobre futures col·laboracions de CiU amb el PSOE, la posició de Josep Duran és reticent¹²⁰⁷. Però en el XVIIIè congrés d'UDC, Duran ja aposta per desmarcar-se obertament de la posició de Roca¹²⁰⁸. Tot i que la posició sobre la política espanyola és un tema secundari del congrés d'UDC, aquest ja indica que Unió donarà suport a Pujol en cas que Roca plantegi un eventual pacte amb els socialistes. De fet, aprofitant la tensió generada durant el XVIIIè congrés d'UDC, Duran fa un pas més enllà i aprofita per a refusar públicament tota possible coalició de govern en nom de CiU¹²⁰⁹. Tot i que Pujol

telefoneó a Carlos Solchaga. Al ministro no le habló de la reforma fiscal, sino del incumplimiento del Ministerio de Hacienda al no asignar partidas presupuestarias para la ampliación de la policía autonómica, lo que tenía bloqueado el convenio entre el Ministro del Interior, José Luis Corcuera, y el consejero de Gobernación, Josep Gomis. Por la noche, el comité ejecutivo de CDC desestimó el acuerdo sobre la reforma fiscal." (Antich, 1994: 295)

¹²⁰⁴ "Lo cierto es que varios notables socialistas catalanes mimaron a Roca como si fuera uno de ellos. A principios de 1991 le habían ofrecido una salida digna si daba el portazo en CDC: sustituir al popular Abel Matutes y hacer pareja con el socialista Manuel Marín en la Comisión Europea" (Antich, 1994: 306)

¹²⁰⁵ Antich reproduceix una conversa entre Roca y Duran de setembre de 1991: "-Llevo muchos años de diputado, desde 1977, siempre haciendo lo mismo. De aquí a un año plantearé ante el partido acabar con la actual ambigüedad. He tenido conversaciones con Serra y con Felipe y mne han ofrecido entrar en el Gobierno.

-Pero, ¿tu has hablado con ellos de esto? ¿Has hablado seriamente con Felipe y con Serra?- Le pregunta Duran, aun escéptico por la confesión.

- Muy seriamente. Me han ofrecido una vicepresidencia si entramos en el Gobierno. Por tanto, he de plantear de una manera clara el problema en el partido.

(...) Esta conversación entre Roca y Duran Lleida será a la larga una de las piedras angulares en que Jordi Pujol sustentará su convicción de que existe un acuerdo secreto entre el secretario general de CDC y los socialistas" (Antich, 1994: 305)

¹²⁰⁶ "Obiols pide a Pujol y a Roca que se pongan de acuerdo entre ellos si quieren pactar con los socialistas" (El País, 2-3-92: 20).

¹²⁰⁷ "Duran acusa al PSOE de intentar dividir a Convergència i Unió" (El País, 14-4-92:17). En l'article s'afirma que "el debate sobre una hipotética colaboración de los nacionalistas *incomoda a CiU* porque no hay unanimidad acerca de ello en la coalición. El dirigente democristiano afirmó *No me puedo creer que el PSOE esté planteando en serio un Gobierno de coalición con CiU, pese a que nos tira flores y haga toda clase de malabarismos para hacer creer que se trata de una probabilidad*"

¹²⁰⁸ "Sens perjudici d'allò que decideixin els òrgans competents del Partit al seu moment, tot fa preveure que la nostra estratègia, en cas de confirmar-se la inexistència d'una majoria absoluta a nivell estatal, haurà de sustentat-se en suports puntuals parlamentaris..." (*Ponència Política*. p. 12. Documents del XVIIIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹²⁰⁹ Duran assegura que "CiU s'inclina més per pensar que cal aprofundir en l'actual articulació d'acords més o menys estables, o fins i tot en una coalició parlamentària, que no pas en una coalició de govern. (...) Aquesta és la primera vegada que el dirigent d'Unió emet una opinió en nom de la federació

no desmenteix a Duran, el president de CDC nega fins les portes del IXè congrés de CDC tota possible discrepància amb Roca sobre una eventual política d'aliances amb el PSOE¹²¹⁰. Ara bé, significativament, a començaments de setembre el seu fill Jordi Pujol Ferrusola és qui s'encarrega de presentar una esmena a la ponència política sobre aquest punt¹²¹¹.

El desenllaç de la crisi Roca-Pujol i el reforçament de Duran.

A les portes del IXè congrés de CDC (17 i 18 d'octubre de 1992), els resultats de la pugna entre Roca i Pujol són ambivalents: Tot i els intents de Pujol per ampliar el seu control sobre l'aparell de Convergència, el cert és que aquest és encara dominat pels afins a Miquel Roca. Per això, i com hem vist, Pujol assumeix directament la interlocució amb Duran (que també havia passat tradicionalment per Roca) i accepta les tradicionals reivindicacions d'Unió, perquè sap que, d'aquesta, manera erosiona el paper de Roca. En darrer terme, tant des d'Unió com des de l'entorn de Pujol es comencen a posar obstacles a una eventual entrada al govern per part de CiU, tot i que aquesta qüestió és encara en una fase preliminar del debat. D'altra banda, Roca veu com Pujol l'exclou cada cop més visiblement de consultar-lo en tot allò que afecta a la Generalitat de Catalunya, i constata com és Duran qui assumeix aquest paper fins llavors reservat al secretari general de CDC.

En aquest context, el IXè congrés de CDC és per a Pujol una oportunitat d'or per a millorar el seu control sobre el partit i l'aparell roquista. I, alhora, una primera ocasió (d'aquí l'esmena presentada pel seu fill) per a frenar qualsevol moviment que pugui entendre's en clau d'una eventual col·laboració amb el govern espanyol. La presència de Roca en la secretaria General de CDC li és indiferent mentre aquest accepti veure

nacionalista sobre com s'hauria d'articular una col·laboració amb el PSOE en cas que aquest partit perdés la majoria absoluta a les pròximes eleccions generals" (Diari de Barcelona 4-7-92).

¹²¹⁰ "Roca i jo pensem el mateix sobre la hipòtesis d'un govern amb el PSOE" (Avui, 4-10-92: 1).

¹²¹¹ "La eventual participación en el gobierno central agita el debate en CDC en vigilas del Congreso" El País, 20-9-92: 18). La notícia que és el fill de Pujol es fa pública el mateix dia de la renúncia de Roca a continuar en la secretaria general "Dicha enmienda, propuesta entre otros por Jordi Pujol Ferrusola, hijo mayor del presidente de la Generalitat, se opone a un pacto global con el Gobierno central" (El País, 29-9-92: 19).

retallat el seu control de l'aparell convergent, i la seva capacitat d'influència en les qüestions de política espanyola¹²¹².

Per a Roca, en canvi, el IXè congrés és l'ocasió per a demostrar que, al marge dels intents d'ingerència de Pujol, és ell qui controla l'aparell del partit. Però no només això, conscient de que Pujol li està retallant l'autoritat, Roca necessita en aquest congrés una victòria política sobre el president de CDC que el reforci personalment. Només d'aquesta manera pot demostrar que hi ha àmbits de decisió que li són reservats. Ara bé, la dificultat és que Roca no pot plantejar una batalla frontal amb Pujol pel control del partit, doncs aquesta seria interpretada com una disputa pel liderat, que ell no discuteix. I, a més, tampoc pot fer-ho sobre el tema que més desitjaria (un eventual pacte de govern) perquè aquest difícilment prosperaria sense cap oferta formal per part dels socialistes. L'únic terreny on Roca pot plantejar la disputa amb Pujol és, doncs, sobre les relacions amb Unió Democràtica i, estretament vinculat a això, sobre la devaluació del seu paper dins del partit i de la coalició. És a dir, lligant la seva situació personal a l'augment de protagonisme donat a Unió Democràtica i reclamant, per tant, un canvi de relacions que reforci a CDC (i, en especial, al seu secretari general).

El dia 28 de setembre de 1992, Roca fa pública la seva renúncia a optar a la reelecció a la Secretaria General de CDC¹²¹³. Les raons que formalment dóna són lligades a les seves discrepàncies amb Pujol per causa del creixent protagonisme que s'atorga a Unió Democràtica¹²¹⁴. Ara bé, que limiti formalment la renúncia a aquest aspecte no significa que cap dels altres elements deixi de ser present, com de fet es veu des del primer moment de la crisi¹²¹⁵.

¹²¹² Antich reproduceix part de la darrera conversa entre Pujol i Roca abans de la dimissió del segon segons la qual Pujol afirma "¿El congreso? Todo igual, ¿no? Yo presidente y tú, secretario general. Como hasta ahora." (Antich, 1994: 295).

¹²¹³ "Roca decide no presentarse a la reelección como secretario general" (La Vanguardia, 28-9-92: 11); "Roca renuncia a seguir como secretario general para forzar a Pujol a aclarar la estrategia de Convergència" (El País, 29-9-92: 19); "Roca renúncia para evitar la *imagen de tensión personal* en CiU y en CDC" (La Vanguardia, 29-9-92: 9).

¹²¹⁴ El nucli del comunicat oficial parla de "La necesidad de consolidar la coalición con UDC, salvaguardar la unidad de CDC y *librar a la coalición y también al partido de cualquier imagen de tensión que pudiera perjudicarle*", (La Vanguardia, 29-9-92: 9).

¹²¹⁵ Així, sobre la política espanyola es diu des del primer moment que "Roca pretende una clarificación absoluta de las ambigüedades del partido, sobre todo en relación con la política de pactos en la política española, de forma que se sepa que la estrategia de alianzas las asume todo el nacionalismo" El País, 29-9-92: 19. Aquest és el tema central d'una entrevista de Pujol al diari Avui on afirma "Roca i jo pensem el mateix sobre la hipòtesi d'un govern amb el PSOE" (Avui, 5-10-92: 8). Respecte a la seva situació personal "Roca admite ante los dirigentes de CDC que se va porque Pujol le margina en la toma de decisiones" (El País, 30-9-92: 20) I en el cos de la notícia es parla de com "en los últimos tiempos Pujol

La renúncia de Roca deixa a Pujol en una situació delicada. La primera reacció consisteix en prendre personalment tot el control del partit¹²¹⁶. Ara bé, Pujol sap que no pot prescindir de Roca sense preparar un congrés de confrontació que tindria un alt cost intern per la unitat interna i per la seva imatge personal, doncs ell apareixeria com el principal responsable¹²¹⁷. A més, això obligaria a plantejar el congrés entorn de les relacions amb Unió, que és precisament el que busca Roca.

La tàctica adoptada per Pujol és més complexa: D'entrada, Pujol deixa buit el càrrec de secretari general i posposa tota decisió sobre el retorn de Roca per a un consell nacional posterior al Congrés, fet que suposa, també, la modificació dels Estatuts per part del Congrés¹²¹⁸; Al mateix temps, ofereix a Roca encapçalar de nou la llista de CiU en les pròximes eleccions generals¹²¹⁹; Pujol concedeix a Roca tots els càrrecs que corresponen al número dos dins de CDC per tal de negar qualsevol possible evidència d'enfrontament personal¹²²⁰; En les seves aparicions públiques no deixa de lloar el paper de Roca i confiar en el seu retorn¹²²¹; I, en clau organitzativa, fins i tot accepta la continuïtat del secretari d'organització de Roca per allunyar tota imatge d'una *cacera de bruixes*¹²²². A canvi, Pujol deixa clarament establert que el congrés no es centrarà sobre cap de les dues principals qüestions que divideixen la cúpula de

consultaba, en ocasiones, sus decisiones con el Gobierno de la Generalitat y con sus aliados de Unió, pero se olvidaba del partido" (El País, 30-9-92: 20).

¹²¹⁶ "Pujol anuncia en Holanda que vuelve a tomar personalmente las riendas de Convergència" (El País, 30-9-92: 20). Una mesura d'aquest tipus seria, per exemple, suprimir la figura de secretari general o cobrir-la amb un altre col·laborador.

¹²¹⁷ "Pujol ha descartado medidas drásticas como podían haber sido el nombramiento de un nuevo secretario general claramente hostil a Roca. Por ejemplo: los actuales consejeros de Bienestar Social, Antoni Comas o de Indústria y Energía, Antoni Subirà. Queda claro que el presidente de CDC no ha querido dar por ahora nuevos argumentos a los que le señalan como el principal culpable de la renuncia del secretario general" (El País, 3-10-92: 21)

¹²¹⁸ "Pujol propone dejar vacante la secretaría general de Convergència para poder recuperar a Roca" (El País, 3-10-92: 21). En el mateix sentit a l'Avui (3-10-92: 7). L'ajornament oficial del retorn i la proposta de modificació dels estatuts es fa en una reunió extraordinària de l'executiva de CDC del dia 3 d'octubre (Avui, 4-10-92: 10).

¹²¹⁹ Duran insinúa des del primer moment aquesta possibilitat "Duran defiende a Roca como el mejor candidato en las generales" La Vanguardia, 29-9-92: 10; Pujol opta per proposar-lo en la primera reunió de l'executiva de CDC després de la crisi "Pujol anunció también que había pedido a la dirección de CDC que designe a Roca como cabeza de lista de CiU en las próximas elecciones legislativas" (El País, 3-10-92: 21). De manera semblant a l'Avui (Avui, 3-10-92: 7).

¹²²⁰ "Pujol deja claro ante la ejecutiva de Convergència que Roca continúa como *número dos* del partido" (El País, 4-10-92: 22).

¹²²¹ A l'Avui s'afirma "Pujol confía poder convencer a Roca perquè continuï a la secretaria general de CDC" (Avui, 2-10-92: 9). I més endavant "jo he Miquel Roca fos el secretari general perquè tinc un altíssim concepte d'ell en tots els sentits".

¹²²² "Caminal continuarà com a secretari d'organització de CDC a proposta de Pujol" (Avui, 7-10-92: 10). Sobre les dificultats en el nomenament de Caminal vegeu Antich (1994: 306 i ss).

CDC: ni sobre la participació de CiU en la política espanyola¹²²³, ni sobre les relacions amb Unió¹²²⁴.

Amb aquesta tàctica Pujol aconsegueix, de cara al Congrés, dues grans victòries: En primer lloc, evita que Roca pugui utilitzar les votacions en el congrés com un plebiscit personal. I, en segon terme, excloent de l'agenda les relacions amb Unió el deixa sense la possibilitat d'aconseguir la victòria política. En aquestes condicions, Pujol deixa a Roca amb poques opcions per a que el congrés li doni la victòria que inicialment preveia.

Així doncs, el IXè congrés de CDC es limita a poc més que a la reelecció de Pujol com a president i de Miquel Caminal com a secretari d'organització. Tot i que en aquestes votacions el partit es mostra unit, el cert és que la divisió entre tots dos grups és evident: Pujol i Roca mesuren les seves forces és en la designació de part dels consellers nacionals, en que Roca obté una petita victòria moral¹²²⁵. Però, a més, Roca aprofita el seu control per a fer aprovar una esmena a una ponència en que es parla de la fusió amb Unió com a objectiu de CDC¹²²⁶. En contrapartida, Pujol aprofita el seu discurs final per a desmarcar-se de tota possible entesa amb el PSOE¹²²⁷.

La divisió que s'inicia en el congrés és només un preàmbul de l'autèntica confrontació que té lloc durant l'elecció del consell nacional, màxim òrgan de CDC entre congressos, que és qui ha de decidir la composició del nou comitè executiu i sobre el retorn de Roca. En el territori, l'enfrontament entre els seguidors d'un i altre per cobrir els llocs d'aquest òrgan és palpable des del primer moment¹²²⁸. De tota manera, que aquesta passi en el territori la fa més dispersa i invisible per a l'opinió pública.

¹²²³ "Jordi Pujol quiere evitar que el congreso de Convergència debata los asuntos conflictivos" El País, 15-10-92: 24. De fet, la moció que presenta el seu fill en contra del text de la ponència és retirada (El País, 18-10-92: 23) i Jordi Pujol Ferrusola ni assisteix al congrés (El País, 19-10-92: 26). La opinió contrària de Pujol sobre l'esmena és a l'Avui (4-10-92: 9).

¹²²⁴ "Pujol fija los límites del debate del congreso de Convergència y deja fuera *el caso Roca* y a Unió" (El País, 17-10-92: 23).

¹²²⁵ En el congrés Roca aconsegueix que surtin 18 dels 20 candidats que proposa, però aquests són una petita xifra dels més de 300 consellers nacionals de CDC (El País, 19-10-92: 26).

¹²²⁶ "Ha sido aceptada una enmienda que propugna una ya vieja formulación de Convergència, la fusión con Unió Democrática, su socio electoral desde 1979" (El País, 18-10-92: 22).

¹²²⁷ "Pujol advierte que no habrá pacto de Gobierno con el PSOE *si no pagan antes lo que nos deben*" (El País, 19-10-92: 24).

¹²²⁸ "El Comité de Barcelona de CDC decide optar a la reelección frente al consuegro de Pujol" (El País, 22-10-92: 19); "La pugna entre pujolistas y roquistas se extiende a las organizaciones territoriales de Convergència" (El País, 27-10-92: 21), etc.

El fet que en el congrés ni s'hagi sotmès a votació el seu retorn, ni s'hagi pogut debatre sobre de les relacions amb Unió constitueixen ara un sever obstacle pel retorn de Roca. Si vol tornar reforçat, li cal una victòria política sobre Pujol. Però amb la confrontació oberta en el territori, la seva absència de la secretaria general és aprofitada pels seguidors de Pujol per a retallar-li substancialment el control de l'aparell. Si Roca no retorna ràpidament a la secretaria general corre el perill de perdre pel camí bona part dels seu col·laboradors en el territori i, especialment, en l'executiva de CDC¹²²⁹.

Mentre dura el procés de selecció del consell nacional de CDC (octubre a desembre de 1992) es fan públics els primers contactes entre Pujol i Roca, i d'aquests amb Unió Democràtica¹²³⁰. Tot i que el contingut exacte de les negociacions resta encara per aclarir, tot indica que Roca demana Pujol dues condicions: 1) Que imposi a Unió Democràtica el reconeixement que el secretari general de CDC com a número dos de CiU; 2) ser investit secretari general en la primera reunió del consell nacional (prevista pel 13 de desembre de 1992) per poder, com manen els estatuts, presentar la llista del seu comitè executiu. Sense aquestes dues condicions, Roca anuncia que no acceptarà retornar a la Secretaria General¹²³¹.

Pujol, convençut que Roca no vol retirar-se, accepta el seu retorn a la Secretaria General però sense condicions de cap tipus¹²³². És més, per forçar la *partida*, Pujol fa saber la seva intenció de separar l'elecció del comitè executiu del seu retorn a la Secretaria General, encara sense data¹²³³. Això posa encara més difícil el dilema de Roca, que comptava en nomenar la seva pròpia executiva, salvant així a bona part dels seus col·laboradors¹²³⁴. La única sortida que queda a Roca és, donat que el

¹²²⁹ Segons sembla, tot i les baixes, el procés territorial no és desfavorable a Roca.

¹²³⁰ Les reunions entre Pujol i Roca abans del consell nacional són tres segons La Vanguardia. La primera té lloc el 17 de novembre, la segona el 27 de novembre i 11 de desembre (La Vanguardia, 1-2-1993: 12).

¹²³¹ És possible que en algun moment fins i tot arribi a suggerir, com a mesura de força, la renúncia a presentar-se en les eleccions generals per separat en cas que aquestes condicions no siguin acceptades.

¹²³² "El retorno de Roca sólo será posible si éste asume que ha perdido la partida y que, por consiguiente, la situación de la que parte el número dos de CDC es de una derrota y no de una victoria" (El País, 17-11-92: 23).

¹²³³ Així, per exemple, poc abans del consell nacional, La Vanguardia afirma "el presidente de CDC piensa llevar a la práctica la estrategia que empezó a diseñar en el momento mismo en que el ex secretario general hizo pública su decisión (...) La intención de Pujol es que el consejo nacional del domingo elija al nuevo comité ejecutivo que él proponga y que el eventual retorno de Miquel Roca a la secretaria general quede para más adelante" (La Vanguardia, 11-12-92: 15).

¹²³⁴ L'executiva sortint té una clara majoria roquista (La Vanguardia 14-12-92: 12).

procés d'elecció del consell nacional no li està sent desfavorable, l'amenaça de fracassar la proposta d'executiu de Pujol¹²³⁵.

El retorn com a número dos de CiU és la condició que Roca exposa també en una entrevista amb Duran, condició que aquest es nega a acceptar¹²³⁶. Duran només accepta que Roca torni a ser candidat de CiU a les generals amb la condició que Unió tingui més paper en tot el que afecta a la política espanyola. És a dir, ser present en el moment de decidir sobre un eventual pacte amb els socialistes. A més, Duran reclama major presència municipal d'UDC en les llistes de CiU. Aquestes són algunes de les principals condicions que UDC planteja en la primera reunió del comitè d'enllaç després del congrés de CDC¹²³⁷.

Després de la segona reunió entre Roca i Pujol, que no modifica substancialment les condicions d'un i altre¹²³⁸, la situació fa un gir inesperat. A començaments de desembre de 1992 Roca, incapaç fins el moment de doblegar a Pujol, canvia de tàctica¹²³⁹: demana una solució ràpida a la crisi i ordena als seus col·laboradors recollir signatures a favor d'una petició demanant una votació sobre el secretari general en el primer consell nacional¹²⁴⁰. Ara bé, amb aquest gir, Roca canvia els termes dels seus plantejaments. Si fins llavors l'èxit sobre Pujol havia d'aconseguir-se per via indirecta (les relacions amb Unió), des d'aquest moment la pregunta és si Roca ha de ser o no secretari general del partit, encara que a Pujol no li agradi. Ara l'enfrontament entre un i altre és directe i estrictament personal, fet que neguiteja a alguns dels seus seguidors¹²⁴¹.

¹²³⁵ "Roca sostiene que la propuesta de nuevo comité ejecutivo debe hacerla el secretario general, de acuerdo con los estatutos, y que no tiene sentido asumir de nuevo el cargo con la dirección formada previamente por Pujol" (El País, 18-11-92: 22). Roca també amenaça "existe la posibilidad de que el Consejo Nacional —donde los roquistas tienen una fuerte presencia— exprese un rechazo al ejecutivo".

¹²³⁶ "Unió no acceptaria que Roca fuera considerado de manera oficial el número dos de la coalición, pero sí estaba dispuesta a facilitar el retorno del ex-secretario general" (El País, 21-11-92: 24)

¹²³⁷ El País, 22-11-92: 21. Més endavant Unió també demana tenir els seus propis apoderats en les juntes electorals de Zona i un funcionament més regular del comitè d'enllaç de CiU (El País, 1-12-92: 24).

¹²³⁸ Segons El País "Roca no acepta el planteamiento de Pujol (...) y así se lo ha hecho saber en las dos últimas ocasiones en que se han visto" (El País, 2-12-92: 22).

¹²³⁹ Per Antich aquest és el punt feble de Roca "Casi dos meses pasa CDC sin órganos de dirección. El tiempo juega claramente a favor de Pujol. Roca descubre sus cartas: quiere volver. Pujol, las suyas, sí, pero cuando él y como él quiera" (Antich, 1994: 313).

¹²⁴⁰ "Roca pide a sus seguidores que exijan una votación para elegirle secretario general" (El País, 4-12-92: 30).

¹²⁴¹ "Muchos de ellos [roquistas] se oponen a votar porque saben que supondría un enfrentamiento abierto con Pujol" (El País, 4-12-92: 30).

Roca manté encara un notable control sobre el territori i part de l'aparell de CDC, però no és segur que pugui tenir la majoria del consell nacional, i menys encara amb un enfrontament obert contra Pujol. Tanmateix, la recollida de signatures, és un èxit. Encapçalada pel secretari d'organització, Miquel Caminal, en poc dies aconsegueix el suport de més d'un centenar dels més de tres cents membres del nou consell nacional¹²⁴².

Però les coses canvien quan des de l'entorn de Pujol s'amenaça que, en cas de perdre la votació del consell nacional, el president podria arribar a dimitir¹²⁴³, o més encara, presentar com a secretari general a un candidat alternatiu. Arribats a aquest punt, Roca no sembla tenir massa alternatives: 1) o bé es retira definitivament; 2) o bé força les votacions i, possiblement, trenca el partit; 3) o, com finalment fa, opta per cedir a part dels plantejaments de Pujol¹²⁴⁴.

La decisió de Roca de no forçar l'enfrontament o retirar-se definitivament deixa la crisi pràcticament resolta. Roca prefereix cedir abans de d'aguantar el pols de la retirada fins el final, o demostrar la seva força (que reserva pel futur, si hi arriba en condicions¹²⁴⁵). El dia 11 de desembre, pocs dies abans del consell nacional, s'arriba a un primer preacord entre Pujol i Roca¹²⁴⁶: a) Roca atura el procés de recollida de signatures i accepta posposar el seu nomenament fins el proper consell nacional; a canvi aconsegueix de Pujol un compromís de fer un pronunciament públic que ell és el candidat a ocupar el càrrec de secretari general¹²⁴⁷; b) Pujol i Roca acorden negociar la composició d'un comitè executiu *purgat* de significatius roquistes com Antoni Marcet, Francesc Codina, Josep Azuara o Joan Aimerich; Roca també accepta sacrificar Miquel Caminal per un secretari d'organització afí a Pujol; c) i finalment Roca accepta que la decisió de futurs pactes de govern haurà de ser aprovada pel consell nacional i

¹²⁴² A Miquel Caminal, aquest gest li costa el càrrec pocs dies després. Pujol no li perdona que "a pesar de su condición de hombre puente durante el periodo de crisis, [sea] uno de los firmantes de la petición" (La Vanguardia, 12-12-92:16).

¹²⁴³ "Ante lo que interpretaban como una progresión de los roquistas, algunos pujolistas empezaron a arugmentar el viernes por la mañana que si se alteraba el odren del día del Consejo Nacional elaborado por Pujol, éste se vería desautorizado y podría verse obligado a dimitir" (El País, 6-12-92: 17).

¹²⁴⁴ Antich sosté que quan comença la recollida de singatures Pujol envía un ultimàtum "Si Roca no frena de inmediato la recogida de firmas, presentará a otro secretario general. El diputado cede. El presidente de la Generalitat juega fuerte porque nunca se ha creído que vaya en serio la amenaza de Roca de retirarse" (Antich, 1994: 313).

¹²⁴⁵ Com diu un dels seus seguidors "La batalla final se verá en octubre (tras las legislativas); ahora no es el momento" (El País, 30-1-93: 18).

¹²⁴⁶ Sobre les característiques dels acords vegeu La Vanguardia (12-12-92).

¹²⁴⁷ "empezaba a cobrar fuerza la hipótesis (...) de un público pronunciamiento según el cual él es su candidato a ocupar otra vez el cargo de secretario general de CDC" (La Vanguardia, 12-12-92: 12).

mai només pel grup parlamentari. El balanç del pacte suposa una clara victòria per a Pujol, tot i que finalment aquest també ha hagut de cedir en part dels seus plantejaments¹²⁴⁸.

Ara bé un desacord de darrera hora sobre la composició de l'executiva i les relacions amb Unió trenquen aquest preacord a només un dia del consell nacional¹²⁴⁹. La insistència de Roca en aquest punt és el que deu fer més difícil l'entesa doncs, suposa retornar la crisi als seus plantejaments d'abans de començar la recollida de signatures¹²⁵⁰. El desacord entre Roca i Pujol és visible durant tot el matí del consell nacional del 13 de desembre: Roca anuncia que no es presentarà a la reelecció, Josep Caminal el seu imminent relleu, i Pujol afirma que la sortida política que busca Roca (replantejar les relacions amb UDC) és un *error*¹²⁵¹.

Finalment però, un encontre entre Pujol i Roca durant el mateix consell nacional afavoreix un acord entre tots dos: Pujol accedeix a donar a Roca el triomf polític que busca i accepta aprovar un document molt dur que demana renegociar amb Unió el funcionament de CiU¹²⁵². A més d'aquest document, Pujol fa una proposta per obrir un debat intern sobre cinc punts (Relacions amb UDC, pactes a Madrid, futur del moviment nacionalista, relacions govern-partit i funcionament de CDC). Per la seva banda, Roca accepta posposar el seu retorn a la secretaria general fins que s'hagi discutit el document amb Unió i, entretant, a quedar-se en minoria dins de l'executiva i a perdre una bona part dels seus seguidors més destacats¹²⁵³.

¹²⁴⁸ "Roca pacta con Pujol su retronon sin condiciones a la dirección de Convergència" (El País, 12-12-92: 22); La Vanguardia matisa "El ex secretario general acepta en principio el calendario y el planteamiento del presidente" (La Vanguardia, 12-12-92: 12).

¹²⁴⁹ "Roca comunica a Pujol que no acepta volver a la dirección con sus seguidores purgados" El País, 13-12-92: 22; La Vanguardia explica "las nuevas condiciones introducidas por Jordi Pujol, en lo relativo a las bajas roquistas en la nueva ejecutiva y a la falta de un compromiso expreso en el capítulo de las relaciones con UDC fueron consideradas inaceptables por Roca" (La Vanguardia, 13-12-92: 17)

¹²⁵⁰ Molt possiblement l'èxit de la reunió del dia 11 de desembre es deu a que es tracta de càrrecs però no de les relacions amb UDC.

¹²⁵¹ Irònicament, Pujol, que ha estat reforçant a UDC per debilitar Roca, ara canvia de paper i es permet recriminar a Roca que són les seves demandes de plantejar les relacions amb Unió les que faran créixer als democristians. Però com afirma ell mateix "se mostró partidario de abonar el documento (...) porque era mejor un *error* que el *disparate* que suponía su renuncia [de Roca]"(La Vanguardia, 13-12-92: 17).

¹²⁵² El document, de sis punts prohibeix que tots dos partits puguin presentar-se per separat en les eleccions municipals, reconeix el paper majoritari de CDC i pretén limitar el marge d'autonomia d'UDC. El text pot llegir-se a (El País, 14-12-92: 22).

¹²⁵³ "De los 27 miembros ya nombrados, una docena son dirigentes que estan considerados muy próximos a Roca, de modo que si éste recuperara la secretaria general y designara las dos vacantes, sus fuerzas quedarían por debajo de la de los hombres considerados próximos al presidente del partido" (La Vanguardia, 14-12-93: 15).

Poques hores després d'haver-se signat, ja és clar que la *sortida política* de Roca és poc més que un *boomerang* en contra seu. Si Unió es nega a acceptar alguna mena d'acord amb CDC sobre les relacions dins CiU, Roca no pot retornar a la Secretaria General. El document proposat per Roca només hagués posat a Unió contra la paret en cas que CDC estigués disposada a anar a la ruptura, però amb les condicions de divisió interna amb que es aprovat, és poc més que una mostra de debilitat de CDC¹²⁵⁴. Aquest és, sens dubte, *l'error* denunciat per Pujol: Roca és en mans d'Unió, que no dubtarà a posar un alt preu polític a canvi de cedir¹²⁵⁵.

Des de la primera reunió de Duran amb Pujol queda clar que Unió es nega a discutir el document de CDC¹²⁵⁶. A més, Unió aprofita els canvis de tàctica de Roca per deixar en evidència la suposada *instrumentalització* del partit durant aquests mesos¹²⁵⁷. Per reconduir la situació, Pujol afirma que el text és un simple document de treball i, fins i tot, accepta començar a negociar amb Unió sense condicions prèvies¹²⁵⁸. Les primeres condicions d'Unió són la retirada del document i la participació d'Unió en les decisions sobre pactes de govern a Madrid¹²⁵⁹. Pujol accepta aquestes condicions sense dificultats, conscient que a qui més perjudiquen és a Roca¹²⁶⁰.

En paral·lel a les negociacions amb Unió s'obre dins de CDC el debat proposat per Pujol en el consell nacional de desembre. Pujol prepara un document on tracta les condicions sobre qualsevol pacte a Madrid i on deixa clara la seva preferència pels acords puntuals¹²⁶¹. Més encara, aprofita el debat per desmarcar-se de tot possible

¹²⁵⁴ De fet, Pujol ja adverteix davant del consell nacional que "en ningún caso aceptaría la ruptura con Unió" (El País, 14-12-92: 22)

¹²⁵⁵ Com va dir Pujol davant del consell nacional "*Este documento va a servir para engordar a Unió*" (El País, 14-12-92: 22).

¹²⁵⁶ "Unió se niega a ser el chivo expiatorio de Pujol y Roca para solucionar la crisis de Convergència" (El País, 15-12-93: 18); "Unió no irá al comité de enlace con CDC si sólo se discute el estado de la coalición" (El País, 14-1-93: 20)

¹²⁵⁷ Duran habilment ho remarca dient "UDC no era el problema la semana pasada, no lo era ayer y tampoco hoy, ya que la semana pasada se estaba dispuesto [Roca] a volver a la secretaria general de CDC, con firmas que lo avalaba, cuando el tema de UDC tampoco estaba resuelto" (La Vanguardia, 15-12-92: 12).

¹²⁵⁸ "A juicio del presidente de CDC el documento es una simple propuesta de negociación en la que Unió puede introducir modificaciones" (El País, 15-12-92: 18).

¹²⁵⁹ "Unió exige a CDC que las decisiones sobre política de Estado se tomen conjuntamente" (La Vanguardia, 11-1-93: 15).

¹²⁶⁰ Al acabar una reunió amb Duran, Pujol afirma "queda claro que el comité de enlace es para hablar de lo que cada partido quiera, y estamos dispuestos a hablar de todo lo que quiera UDC y de todo lo que quiera CDC" (La Vanguardia, 15-1-93: 13).

¹²⁶¹ "Pujol pone las condiciones para que CiU esté en un gobierno de coalición" (La Vanguardia, 27-12-92)

acostament al PSOE¹²⁶². Aquest document és debatut en diverses sessions de l'executiva de CDC i aprovat sense dificultats¹²⁶³.

Constatada la seva derrota definitiva, un reunió de Roca amb Pujol celebrada a començaments de gener de 1993 desbloqueja definitivament el seu retorn a la Secretaria General¹²⁶⁴. Roca retorna sense condicions polítiques i, a canvi, encapçalà de nou la candidatura a les eleccions generals¹²⁶⁵. La reunió del comitè d'enllaç del dia 19 de gener de 1993 per debatre sobre les relacions entre tots dos partits serveix, finalment, per a que Unió imposi algunes de les seves reivindicacions clàssiques a canvi de no plantejar cap tipus de crisi que permeti el retorn de Roca¹²⁶⁶. Unió aconsegueix: 1) signar el pacte per a les eleccions generals de 1993 en els mateixos termes que l'any 1989; 2) que les reunions del comitè d'enllaç tinguin formalment un caràcter mensual; 3) i que on no hi hagi consens en les eleccions municipals cap de tots dos partits pugui presentar-se per separat¹²⁶⁷. Més enllà de tot això, Unió aconsegueix, sobretot, imposar-se a Roca. Encara que aquest retorni a la Secretaria General de CDC, el seu paper ja és clarament devaluat respecte a Duran¹²⁶⁸.

Després d'algun temps d'incertesa sobre el seu possible retorn, el dia 31 de gener de 1993 Roca accepta retornar a la Secretaria General de CDC¹²⁶⁹. Ho fa després que el

¹²⁶² "Pujol cree que las relaciones con el Gobierno central no van bien" (La Vanguardia 28-12-92: 11);

¹²⁶³ En la reunió de l'executiva del 12 de gener de 1993 "la dirección de CDC y el propio Miquel Roca compartieron las tesis del documento del presidente" (La Vanguardia, 13-1-93: 11). L'únic punt que causa una certa polèmica són les relacions amb UDC "hasta el extremo que dirigentes como Joan Maria Pujals, Joan Vallvé, Carles Gasòliba o Josep Lluís Argemí se mostraron firmes en la necesidad de establecer las relaciones con UDC" (La Vanguardia, 14-1-93: 10).

¹²⁶⁴ "Roca sienta las bases del acuerdo con Pujol para su rápido regreso a la secretaría general de CDC" (El País, 15-1-93: 22).

¹²⁶⁵ "Pujol dice que Roca encabezará las listas de Convergència en las generales" El País, 17-1-93: 21; "Roca obtiene de Pujol garantías de poder afrontar las próximas elecciones con su equipo de siempre" (El País, 27-1-93: 19).

¹²⁶⁶ "El comité de enlace de CiU abona el retorno de Roca en CDC y preserva la soberanía de UDC" (La Vanguardia, 20-1-93: 13).

¹²⁶⁷ Aquesta és la reivindicació d'UDC des de 1987 a 1992, en que pels incompliments de l'any 1991, decidíex canviar la fórmula.

¹²⁶⁸ Antich reproduceix una conversa entre Josep Caminal i Jordi Pujol dels moments crucials de la crisi que il·lustra perfectament la situació "¿Qué pide Roca que no le puedas dar?- le insiste Caminal. El mismo trato que Duran. Si recibes a Duran el lunes, ni que sea para hablar del sexo de los ángeles, le recibes a él también. Y si lo quieres recibir a solas porque ésta es la exigencia de Duran, después le recibes a él, y a la prensa le comunicas que aquel día has hablado con los dos. Él prefiere, sinceramente, que digas que el presidente de la Generalitat se ha reunido con el secretario general de CDC y con el presidente del comité de gobierno de Unió juntos, pero ya te admite la segunda fórmula. Acéptame –prosigue Caminal– que aquí hay una claudicación clara de Roca. Duran no se podía imaginar ni suponer hace cuatro, cinco o seis años que Miquel aceptara situarse a su mismo nivel." (Antich, 1994: 314)

¹²⁶⁹ La Vanguardia titola "Roca vuelve al cargo y se oficializan las mutuas discrepancias con Pujol" (La Vanguardia, 1-1-93: 11).

partit accepti per unanimitat els acords del comitè d'enllaç de CiU i amb un vot de càstig proper al 30%¹²⁷⁰, Formalment, doncs, Roca aconsegueix el que s'havia proposat, però en realitat el seu retorn amaga, com ell mateix afirma, una sonora derrota¹²⁷¹. Tot i que en cap moment opta per demostrar realment la seva força, el cert és que en acceptar de nou la Secretaria General queda definitivament derrotat¹²⁷². I la millor prova d'aquesta derrota la constitueix, sens dubte, el seu paper durant les negociacions entre CiU i el PSOE després de les eleccions generals de 1993: És Pujol qui condueix directament tota la negociació i, més important, qui adopta la decisió final de no formar un govern de coalició amb el PSOE¹²⁷³. Poc després, Roca accepta encapçalar la candidatura de CiU a l'alcaldia de Barcelona, que serà on acabarà la seva carrera política.

¹²⁷⁰ Un conseller de CDC afirma a El País "Todos sabíamos que el documento era una excusa para facilitar el retorno de Roca, ya que él decía que el problema era Unió" (El País, 1-2-93: 26). En la darrera reunió de l'executiva abans del consell nacional de CDC Pujol adverteix a Roca que "debía prever que el domingo cosecharía un voto de castigo al igual que él mismo lo había tenido el 13 de diciembre en la elección del comité ejecutivo" (La Vanguardia, 29-1-93: 7).

¹²⁷¹ En la reunió del consell afirma que el seu retorn no obeeix a una raó "ni lógica, ni coherente, y tengo dudas de si demasiado digna" (El País, 1-2-93: 26)

¹²⁷² Pujol aprofita l'última executiva abans del consell nacional de febrer per a carregar contra Roca sense pietat "al valorar los acuerdos del comité de enlace de CiU, argumentó que el resultado era malo (...) pero se mostro dispuesto a decir que era positivo dado que para que lo único que debía servir era para que Miquel Roca se desdijera de su decisión (...) y llegó a afirmar que si Miquel Roca quería presentarse que lo hiciese –"explícame cuál es tu guión- y advirtió que, si no, ya se encontraría a otro candidato" (La Vanguardia, 28-1-93).

¹²⁷³ Sobre les negociacions i el paper de Roca vegeu Antich (1994: 355-399).

CONCLUSIONS

La fi de la lluita faccional, la creació d'una nova oligarquia i els primers canvis de poder dins CiU.

Poc després del XIVè congrés d'UDC té lloc la dimissió de Joan Rigol de la Conselleria de Cultura (desembre de 1985). Donat que una part molt significativa del paper de Rigol dins d'UDC depenia de la seva continuïtat en el govern, aquest fet marca una significativa alteració de les bases de poder internes. Ferrer és qui primer aprofita aquesta oportunitat desmarcant a UDC de la crisi i delimitant-la al terreny *personal*. A canvi Pujol accepta integrar Narcís Oliveras, un estret col·laborador de Ferrer, al govern de la Generalitat. Amb el control de la direcció orgànica i de part dels membres en el govern, el mapa de poder organitzatiu del partit sembla decantar-se definitivament en favor de Ferrer. Tanmateix, aquesta maniobra li tanca tota immediata possibilitat d'acord amb Rigol. I, més important encara, mostra als fins llavors partidaris de la *bona entesa* amb CDC el risc que comporta defensar posicions polítiques diferenciades sense el suport del partit.

A més de la dimissió de Joan Rigol, l'any 1986 es produeixen substancials canvis en l'entorn polític. A banda de l'entrada d'Espanya a la CE, el fet políticament més rellevant dels primers mesos de l'any és la campanya pel referèndum de la OTAN. Tot i algunes vacil·lacions inicials, la posició que UDC adopta en el XIVè congrés (1985) no és substancialment diferent de l'*abstenció* que demana CDC. El triomf de la posició del PSOE (i sobretot de Felipe González) només queda obscurit pels fluxos resultats que el Sí obté al País Basc i a Catalunya.

L'èxit en el referèndum és seguit també d'una nova majoria absoluta del PSOE en les eleccions generals de juny de 1986. Els resultats electorals de 1986 demostren, alhora, el fracàs del Partit Reformista de Miquel Roca, que queda com a força extraparlamentària en benefici del petit CDS de Suárez. Finalment, la nova victòria socialista també qüestiona molt seriosament el liderat de Fraga, circumstància que aprofita el PDP per trencar la coalició i el grup parlamentari que mantenia amb AP. Amb el fracàs del reformisme, les limitacions del CDS per créixer i la crisi en el liderat d'AP, l'estiu de 1986 l'*alternativa* democristiana sembla més viable que mai.

Tot i la prudència, el primer balanç que s'elabora dins de la direcció d'UDC és clarament favorable a obrir negociacions amb el PDP. Només Rigol i la seva facció mostren reticències a negociar, però la seva posició de força dins del partit és ara substancialment reduïda. Paradoxalment, qui en aquesta ocasió dóna suport a les tesis de Rigol és Josep A. Duran Lleida. Això és degut a que Duran s'adona que tant els efectes de la dimissió de Rigol, com les possibilitats de la nova conjuntura espanyola el situen a ell i la seva facció en una posició privilegiada dins del partit, doncs són els únics que poden pactar amb les dues faccions contràries. Ara bé, mentre un pacte amb Ferrer (per la política d'aliances) té la dificultat d'haver de negociar el liderat intern, la debilitat de Rigol garanteix a Duran la presidència del comitè de govern.

Conegut el canvi de *perspectiva* de Rigol respecte CDC, Duran sap que pot arribar fàcilment a un acord la seva facció sempre que: a) reconegui a aquest el seu paper de cap de facció (amenajat des de la seva sortida del govern); b) deixi en un segon terme tot acord amb el PDP; c) i centri la prioritat en potenciar el paper d'UDC dins de la coalició. D'aquí que Duran faci pública la seva posició coincident amb Rigol com a mostra de la disponibilitat al pacte. L'entesa arriba el mateix estiu de 1986, tot i que no es fa pública fins la tardor del mateix any.

El setembre de 1986 Duran i Rigol fan pública una ponència política per l'imminent XVè congrés (1986) on es proposa, en essència, no negociar cap pacte amb el PDP que no tingui un ampli acord dins UDC. El document també mostra l'aposta d'Unió per un estil *consociacional* de govern com el proposat per Rigol en el *Pacte Cultural*. Més encara, Duran i Rigol patrocinen una llista encapçalada per Francesc Borrell (fins llavors *proper* a les tesis de Ferrer) amb tres vice-presidents, un per cada cap de facció. Tot i la resistència inicial de Ferrer, que presenta una llista alternativa al XVè congrés, finalment aquesta accepta integrar-se en l'acord. Donada la manca d'acord, el XVè congrés posposa una important reforma dels estatuts fins després de les eleccions municipals i europees de 1987.

Els acords del XVè congrés aconseguixen, per primer cop des de 1982, acabar amb els enfrontaments per configurar el comitè de govern. L'objectiu principal d'aquest acord és evitar que les negociacions amb el PDP de cara a les eleccions municipals i europees de 1987 divideixin un cop més el partit. Tanmateix, aquest pacte és precari doncs persisteix la divisió faccional i encara queda per resoldre qui es fa amb el liderat intern, pel moment atorgat a Francesc Borrell.

Des de la tardor de 1986 fins al febrer de 1987 la direcció d'Unió Democràtica obre converses amb el PDP. Conscient de la debilitat del PDP, el màxim que la direcció d'UDC és disposada a acceptar és la dissolució del PDP català, la integració individual dels seus dirigents a Unió i un lloc marginal en les llistes. Les condicions no són acceptades pels dirigents catalans del PDP que intenten sense èxit un acostament a CDC. Finalment el PDP ha de presentar-se en solitari a les eleccions de 1987.

Els resultats electorals de les eleccions municipals i europees de 1987 demostren la inviabilitat electoral del PDP, no només a Catalunya sinó a tota Espanya. La desfeta del PDP deixa a Unió sense la possibilitat de desenvolupar una política d'aliances pròpia a Espanya. Però la fi d'aquesta oportunitat per afermar l'autonomia política d'UDC també té importants avantatges. D'entrada serveix per eliminar un potencial competidor a Catalunya (el PDP català). I, en termes interns, suposa la desaparició d'un important factor d'inestabilitat interna. Més encara, aclarida la qüestió del PDP és clar que la línia política d'UDC ha de centrar-se en reclamar més protagonisme i poder dins de CiU.

Per tal de fer possible aquesta nova orientació política el partit dona llum verda, un cop trencades les negociacions amb el PDP (però abans de les eleccions municipals i europees de juny de 1987), a una important reforma dels estatuts. Un dels punts centrals d'aquest canvi consisteix en allargar el mandat del comitè de govern (i del seu president) a dos anys. La reforma permet, alhora, augmentar el pes dels càrrecs electes dins de l'executiva afavorint encara més la professionalització de la direcció i la capacitat de control sobre la resta del partit.

En paral·lel a les reformes legals i al canvi d'orientació en la línia política, les eleccions europees de 1987 han servit per a escollir a Concepció Ferrer com a Europarlamentària. Tot i que aquesta opció permet a Ferrer continuar en primera línia política, el cert és que l'elecció representa, alhora, una progressiva retirada (com a mínim a curt termini) de la lluita pel liderat. Amb tots aquests canvis, les condicions per a que Duran pugui accedir amb èxit al liderat intern semblen pràcticament resoltes. L'agost de 1987, Duran ofereix a Rigol un nou pacte que consisteix, bàsicament, en una nova distribució de papers dins del partit: Duran es reserva el liderat i la capacitat executiva; Rigol pot tenir un paper més proper al de *liderat moral* que havia jugat fins llavors Miquel Coll i Alentorn i, també, la possibilitat (tret del veto de Pujol) de ser el candidat d'UDC a la presidència del Parlament de Catalunya. Per afavorir el pacte,

Miquel Coll i Alentorn (amb problemes de salut) anuncia molt poc després la seva retirada de la vida política per l'any 1988. Poc temps després també ho fa Francesc Borrell.

El XVIè congrés d'Unió Democràtica (1987) és marcat pel retorn de Josep A. Duran Lleida al capdavant del partit. La candidatura de Duran i Rigol (com a futur vice-president) aconsegueix també el suport d'una part important de l'entorn de Ferrer. De tota manera, tret de Narcís Oliveras cap dels membres d'aquesta facció forma part de la llista. Això permet que, tot i els criteris faccionals amb que és confeccionat, per primer cop entrin en el comitè de govern membres no clarament alineats amb cap tendència. La majoria d'aquestes incorporacions (Josep Sánchez Llibre, etc.) ho són, a partir d'ara, per estricta connexió personal amb Duran.

El principal obstacle al disseny pactat per Duran i Rigol arriba en el moment de confeccionar les llistes al Parlament de Catalunya de 1988. Si fins el XVIè congrés Pujol permet (amb el seu silenci) el *miratge* promogut per Duran, poques setmanes després queda clar el seu veto a que Rigol presideixi el Parlament. Aquest inconvenient és salvat (a diferència de 1984) amb el nomenament de Rigol al capdavant del consell nacional fins llavors presidit per Coll i Alentorn, i d'una Comissió Política de nova creació. Tot i que Duran ha de cedir un cop més a les pretensions de Pujol, el cert és que a partir de 1987 aquest es converteix en el principal interlocutor d'UDC amb el president de la Generalitat. Això és clarament visible en dos fets cabdals: a) Duran té un notori paper en la formació del nou govern català que segueix a la nova majoria absoluta de CiU l'any 1988. Tant és així que, primer cop, Duran aconsegueix que dues persones del seu entorn, Ignasi Farreras i Lluís Alegre, entrin al govern de la Generalitat. Això suposa, de fet, acabar amb tota possibilitat de nous conflictes entre partit i govern dins d'UDC; b) En segon lloc, Duran arriba a un acord amb Pujol sobre la conveniència de reunir el comitè d'enllaç entre UDC i CDC que no funciona des 1980. La primera reunió del *nou* comitè d'enllaç té lloc, simbòlicament, en la celebració del desè aniversari del pacte permanent entre UDC i CDC (tardor de 1988). Malgrat que la freqüència de les reunions d'aquest òrgan és irregular fins l'any 1993, el cert és que el sol fet d'existir ja representa un element de vital importància per Unió doncs la seva composició paritària situa a tots dos partits (i als seus líders) en el mateix pla d'igualtat davant de l'opinió pública.

El reconeixement aconseguit per part de Pujol permet a Duran i els seus seguidors consolidar el seu poder dins d'UDC. A partir de la seva arribada al poder, la nova

direcció orgànica promou un reforçament de la burocràcia interna; una millora en la professionalització i especialització dels membres de la direcció; un més ampli control de l'elecció dels candidats electorals del partit; i la integració formal (i informal) dels principals dirigents territorials, sectorials i parlamentaris en el comitè de govern. Totes aquestes reformes veuen la seva consolidació definitiva amb la reforma dels estatuts de 1991. Tot plegat afavoreix la cohesió interna del partit i serveix per evitar que es reproduïxi la lluita faccional dels anys vuitanta. Tanmateix, durant els primers anys noranta la composició de la direcció continua marcada encara per criteris faccionals, especialment entre els antics grups de Duran i Rigol. En qualsevol cas, totes aquestes reformes que tenen lloc principalment entre 1987 i el canvi dels estatuts de 1991 consoliden un notable canvi en el mapa de poder organitzatiu d'Unió. De l'equilibri de poders entre el *partit en el govern* i la direcció orgànica ara es passa a un progressiu predomini de la nova oligarquia cada cop més estretament vinculada a Duran. Els estatuts de 1991 es mantenen vigents fins una posterior reforma feta l'any 1997.

Aquest reforçament orgànic d'UDC també té la seva traducció en la línia política. Del conflicte entorn de la política d'aliances que caracteritza els primers anys vuitanta ara es passa a un ampli consens intern entorn de la prioritat de reforçar el partit dins de la coalició, especialment a nivell de càrrecs. La cohesió interna es tradueix, per primer cop des de la transició, en una política adreçada a guanyar adeptes i influència dins CiU. Aquest canvi en la línia política provoca, evidentment, els primers enfrontaments entre les bases d'UDC i les de CDC, en especial a nivell municipal. La tensió que generen aquests enfrontaments de *baixa tensió*, juntament amb l'intent de Duran convertir a Pujol en el seu interlocutor vàlid provoquen conflictes que comencen a fer grinyolar el funcionament de CiU. Aquests *petits* conflictes serveixen per a augmentar tant el sentiment de greuge com la cohesió interna d'Unió. Gràcies a aquesta estratègia de tensió, Duran aconsegueix revalidar el seu liderat amb més del 90% dels vots en el XVIè congrés d'Unió Democràtica de Catalunya (1990).

La crisi entre Roca i Pujol i la transformació del liderat de Duran.

El darrer canvi organitzatiu experimentat per Unió Democràtica té lloc a començaments dels anys noranta. En aquesta ocasió el desencadenant és produït per una important crisi dins de CDC que, alhora, té un triple origen: a) Els canvis en les expectatives sobre els canvis en l'entorn parlamentari espanyol que s'obren a partir de 1989. Aquests canvis d'expectatives auguren a CiU la possibilitat de ser determinant en la configuració de les majories en les Corts Generals i, eventualment, de formar

part del govern; b) Les transformacions en les relacions de poder dins de CiU degut a la unitat i cohesió interna d'Unió Democràtica. Aquest canvi provoca un major reconeixement dels dirigents democristians, fet que erosiona el poder de la direcció orgànica de CDC (Miquel Roca); c) I, a mig termini, els canvis que van produint-se dins de CDC sobre les expectatives de successió de Jordi Pujol. La retirada a finals dels anys vuitanta de bona part del nucli fundador deixa a un sol candidat *in pectore*, Miquel Roca. El desenvolupament d'aquest conflicte CDC pot separar-se analíticament en tres grans etapes en les que UDC sempre hi juga un paper determinant.

La crisi dins de CDC comença un any després del VIIIè congrés (1989), moment en el que alguns dels principals membres (Trias Fargas, Prenafeta, etc.) que han compostat la seva coalició dominant des dels anys vuitanta comencen a retirar-se de la política. Aquestes circumstàncies augmenten significativament el poder de Roca dins de CDC. Potser per aquesta raó, Pujol demana a Roca des de començaments de 1990 que sigui el candidat de CiU a l'ajuntament de Barcelona. La negativa de Roca i el seu control sobre el partit acaben per decantar la candidatura a favor de Josep M. Cullerell (octubre de 1990). Però, sobretot, obre un soterrat conflicte amb Pujol que, des d'aquell moment, pugna per recuperar el control de l'aparell de CDC.

El segon moment de l'enfrontament entre Roca i Pujol té com a fons la negociació de les candidatures a les eleccions municipals de 1991. Unió reivindica des del seu XVIIè congrés (1990) que el creixement que ha experimentat els darrers anys ha de traduir-se en diversos canvis dels pactes municipals i, alhora, que en aquells llocs on no hi hagi acords entre UDC i CDC cap dels dos partits pugui utilitzar ni les seves sigles ni les de CiU. A canvi del vist-i-plau d'UDC al nomenament de Cullerell per part de CDC, Duran i Pujol arriben (octubre de 1990) a un principi d'acord que incorpora bona part de les demandes d'UDC i sembla satisfer a totes dues direccions. Però aquesta entesa topa amb l'oposició de Miquel Roca que opta per mantenir-se al marge obligant a Pujol a negociar directament amb UDC. Aquests desacords a tres bandes provoquen un important retard en les negociacions, que CDC i UDC aprofiten per presentar candidats de manera unilateral (especialment en alguns llocs conflictius). Les bases de l'acord municipal que tanquen Duran i Pujol (gener de 1991) és públicament interpretat com una victòria d'UDC. Això permet que Roca mobilitzi l'aparell territorial del partit al·ludint a les excessives concessions a Unió. Davant que la revolta faci aparèixer Pujol com excessivament condescendent amb UDC aquest ha d'autoritzar a Roca que es faci càrrec de la recta final de les negociacions. Roca aprofita aquesta nova victòria per a reforçar el seu liderat (amençant, fins i tot de deixar la secretaria general de

CDC) i mostrar la màxima duresa negociadora amb Unió, que públicament cedeix en els seus plantejaments a canvi d'un substancial increment de regidors i alcaldes.

El tercer i darrer episodi de la crisi entre Roca i Pujol té lloc poc després que CiU revalidi la majoria absoluta en les eleccions autonòmiques de 1992 i del XVIIIè congrés d'UDC (juny de 1992) que torna a revalidar a Duran en el liderat. Aquest tomb final de la crisi és marcat per un triple conflicte que divideix profundament tant CDC com CiU: Per un costat, Roca intenta forçar una definició (al seu favor) de la qüestió successòria dins CDC i CiU. En segon terme, encapçala un moviment intern (en part per demostrar la seva força) que és obertament crític respecte a l'estratègia de creixement d'UDC. I, en tercer lloc, es mostra partidari de l'entrada en el Govern espanyol en el nou escenari de minories que previsiblement s'ha d'obrir a partir de 1993 en la política espanyola.

El desenllaç de la crisi s'inicia poc abans de l'inici del IXè congrés de CDC (octubre de 1992) amb la pressió de l'entorn de Pujol per tal d'intentar controlar l'elecció d'alguns càrrecs i sobretot, els plantejaments de la ponència política respecte la política d'aliances. En aquestes circumstàncies, el 28 de setembre de 1992 Roca fa pública la seva renúncia a ser reelegit secretari general de CDC. Les raons que formalment al·lega són, però, sobre el creixent protagonisme d'UDC dins de l'aliança. Aquest retret concedeix a UDC un paper determinant a l'hora de permetre la solució a la crisi. De cara al IXè congrés Pujol deixa vacant la secretaria general i no té problemes per ser àmpliament reelegit. En el congrés Pujol i Roca mesuren la seva força en l'elecció d'una part del consell nacional(l'òrgan encarregat d'escollir l'executiva), que queda en taules. Alhora, mentre Roca aprofita el control sobre la ponència política per proposar la fusió amb UDC, Pujol utilitza el discurs de clausura per desmarcar-se de pactes amb el PSOE. El vertader enfrontament entre tots dos dirigents és amb la posterior elecció dels representants territorials i de la resta del consell nacionalde CDC. En aquestes setmanes Pujol aprofita el buit de poder dins del partit per amenaçar Roca d'excloure als seus seguidors de la futura executiva. Per evitar aquesta situació, Roca canvia la seva tàctica i intenta forçar el seu immediat retorn a la secretaria general. Aquest gir suposa, però, demanar al partit que desautoritzi a Pujol.

La decisió de Roca de no forçar un enfrontament públic amb Pujol suposa, de fet, la seva derrota. Finalment, Roca retorna seus plantejaments inicials i arriba a un acord amb Pujol pel qual supedita el seu retorn a la direcció (ara controlada per Pujol) a canvi de l'aprovació d'un document que demana renegociar amb UDC el funcionament

de CiU. Ara bé, si inicialment la posició de Roca havia de posar a Unió contra les cordes, ara la seva salvació *personal* passa per acceptar la seva supeditació als democristians: mentre Duran no accepti tancar un nou pacte amb CDC, aquest no pot retornar a la direcció. En la reunió del Comitè d'enllaç entre CDC i UDC (19 de gener de 1993) Unió aconsegueix: a) tancar el pacte per les eleccions generals de 1993 en els mateixos termes que el de 1989; b) el reconeixement de CDC a les seves tesis sobre dels acords electorals municipals (prohibició d'ús de les sigles); c) la periodicitat mensual de les reunions del comitè d'enllaç. I, per sobre de tot, que Duran es situï per damunt de Roca dins del mapa de poder de CiU. Amb la victòria sobre Roca, Duran aconsegueix afirmar-se com l'interlocutor directe de Pujol i augmentar significativament el seu status dins de l'aliança.

El paper de Duran en la crisi de CDC transforma de nou l'equilibri de poder dins d'Unió Democràtica. Un cop resolta la crisi, el liderat de Duran assoleix un status clarament superior al de la resta de membres de la coalició dominant del partit. A més, aquesta configuració de la coalició dominant es manté substancialment inalterada durant tota la dècada dels anys noranta. A nivell de CDC, els efectes de la crisi donen a Pujol el control de l'aparell del partit i, per extensió, la capacitat de decidir el paper de CiU davant el nou escenari de majories relatives que s'obre en la política espanyola a partir de 1993. Dins CiU, la derrota de Roca deixa a Duran per damunt del secretari general de CDC i, per tant, com a número dos de l'aliança. Aquest fet, juntament amb el manteniment de la línia política de creixement d'UDC creen importants problemes de funcionament de l'aliança fins a finals dels anys noranta, moment en que la successió de Pujol comença a plantejar-se obertament dins CiU. A partir de llavors, comença una nova etapa per a CiU i, possiblement, també per a Unió Democràtica de Catalunya.

CAPÍTOL 7. UNIÓ I EL RELLEU DE JORDI PUJOL: LA TRANSFORMACIÓ DE CIU EN FEDERACIÓ DE PARTITS (1993-2001).

La principal característica que defineix el llarg període de la vida d'Unió Democràtica que va de 1993 a 2001 és el de l'estabilitat organitzativa. Aquest capítol pretén mostrar com ni les importants transformacions de l'entorn electoral i parlamentari, ni el canvi de liderat dins de CiU alteren substancialment la distribució interna de poder dins d'Unió. Com es veurà, el principal factor que garanteix aquesta estabilitat organitzativa dels democristians és, després de 1993, l'inqüestionable liderat de Josep A. Duran Lleida dins del partit.

I. INFLUÈNCIA EN ESPANYA I ESTANCAMENT ELECTORAL DE CIU.

El període de temps que va de 1993 a 2001 és caracteritzat per les majories relatives dels partits que governen tant a Espanya com a Catalunya. Això és degut en molt bona mesura al canvi en la relació de forces tant en l'escenari polític català com en l'espanyol. A Catalunya s'escurcen les diferències entre CiU i PSC tant a les eleccions generals com, sobretot, a les autonòmiques. Amb la igualació entre els dos grans partits és fàcilment visible la nova força que adquireixen els tercers partits, decisius per garantir l'estabilitat parlamentària. A Espanya el PP aconsegueix no només reduir distàncies sinó també arribar al govern. I, com també passa a Catalunya, les majories relatives de socialistes i populars donen un nou protagonisme als partits nacionalistes perifèrics.

1. CiU en l'etapa dels canvis de majories a Espanya.

En aquest apartat s'examinen tres característiques de l'escenari electoral: el context general espanyol i català, fent especial incidència en la vida interna dels partits a Catalunya; la competitivitat entre partits a Catalunya i, de manera especial, com varien la relació de forces entre CiU, PSC, ERC i el PP; Finalment, els principals trets de l'evolució electoral de CiU en les quatre circumscripcions catalanes. L'objectiu és

mostrar com l'empitjorament relatiu de la posició de CiU no és deu tant a una substancial pèrdua de vots com a una millora de la posició dels adversaris.

1.1. L'escenari electoral durant els anys noranta.

Les eleccions generals de 1993.

L'estabilitat que registra el sistema de partits espanyol i català des de mitjans dels anys vuitanta comença a veure's pertorbada durant els primers anys noranta. En aquesta ocasió els canvis no tenen a veure amb la recomposició de l'oferta política sinó amb canvis en el pes i la influència dels diferents partits dins del sistema. L'única excepció a aquesta tendència és la desaparició del CDS de l'expresident Adolfo Suárez a partir de 1993¹²⁷⁴.

En aquest anys, que van de 1989 a 1993 destaca una creixent crisi interna en el PSOE entre els seguidors del president del govern Felipe González i els del exvicepresident Alfonso Guerra¹²⁷⁵. Aquesta crisi contrasta amb la cohesió de l'espai a l'esquerra del PSOE que des de finals dels anys vuitanta és dirigit per Julio Anguita. I, també, amb l'èxit de la conversió de l'*Alianza Popular* de Manuel Fraga al *Partido Popular* que, des de 1989 dirigeix un nucli de joves polítics dirigit per José M. Aznar¹²⁷⁶. L'estratègia de creixement electoral del PP passa durant aquests primers anys noranta per l'assoliment d'acords amb partits regionalistes de centre dreta com el *Partido Aragonés Regionalista* (PAR) o la *Unión del Pueblo Navarro* (UPN)¹²⁷⁷.

Les eleccions de 1993 són especialment concorregudes a Catalunya on vota un milió més de persones que a les anteriors eleccions al Parlament de 1992 i prop de quatre-centes mil més que a les generals de 1989¹²⁷⁸. L'augment de participació es distribueix de manera pràcticament igual entre els dos grans partits (154.000 vots pel PSC i 133.000 per CiU), fet que manté la distància entre els dos primers partits, PSC i

¹²⁷⁴ Diverses anàlisis de les eleccions de 1993 a Astorkia (1994); Del Castillo i Delgado (1994); Del Castillo i Sani (1994), Montero (1994).

¹²⁷⁵ Sobre l'evolució del PSOE fins l'any 1996 vegeu Méndez (2000). Pels problemes interns cal consultar el testimonis recollits per Iglesias (2003). Un bon balanç de la darrera legislatura socialista a Powell (2001).

¹²⁷⁶ L'evolució del PP vegis Pradera (1996).

¹²⁷⁷ Sobre els PANE i les seves estratègies vegeu l'obra de Montabes (1994) i Pallarés, Montero, Llera (1998).

¹²⁷⁸ L'anàlisi de les eleccions i els resultats a Baras i Matas (1998a), i Vallès i Soler (2000).

CiU¹²⁷⁹, entorn dels cent mil vots en favor dels socialistes¹²⁸⁰. Però com també passa en les eleccions de 1992 els canvis importants tenen lloc en els tercers partits. El cas més destacat és el del *Partido Popular* que de 1989 a 1993 dobla la seva base electoral situant-se entorn dels sis-cents vint-i-cinc mil vots¹²⁸¹. ERC guanya cent mil vots com ja havia passat l'any 1992¹²⁸². Finalment, ICV manté lleugerament a l'alça els vots de 1989¹²⁸³.

Les eleccions autonòmiques de 1995.

El subsistema de partits català manté la seva estabilitat fins a mitjans dels anys noranta¹²⁸⁴. Aquesta estabilitat és perfectament visible en les grans pautes de continuïtat que s'enregistren entre les eleccions autonòmiques de 1988 i 1992 i les generals de 1989 i 1993. En les eleccions de 1992, la diferència entre els dos grans partits s'amplia a favor de CiU degut a la davallada de prop de setanta-cinc mil vots per part del socialistes. CiU manté el seu nucli de votants de 1988. D'altra banda, aquestes eleccions també suposen l'èxit de l'estratègia de l'ERC dirigida per Àngel Colom, que guanya prop de cent mil vots. PP i IC mantenen substancialment la seva base electoral mentre que el CDS perd prop de setanta cinc mil vots i queda fora del Parlament de Catalunya.

El subsistema de partits català que resulta de les eleccions de 1992 i 1993 es caracteritzat, com el de finals dels anys vuitanta, per l'alternança entre CiU i PSC com a primera força política en funció del tipus d'eleccions. La distància entre els dos partits en una i altre elecció no varia substancialment. El canvi més important es, produeix sens dubte, en la distància entre els dos primers partits i la resta. De la situació de relativa igualtat entre els tres partits menors (ERC, ICV i PP) es passa a partir d'aquests anys al paper destacat d'ERC en les eleccions autonòmiques i, sobretot, al del PP en les eleccions generals.

¹²⁷⁹ L'evolució electoral de CiU fins l'any 2000 a Colominas (2001) i Pallarès, Font, Canals i Magre (2000). Per la vida interna vegeu Martínez, Pallarès i Vallès (2000) i Barberà (2001).

¹²⁸⁰ Una visió general de la història del partit durant aquest període a Colomé (2000), també a Martínez, Pallarès i Vallès (2000). L'evolució electoral a Pallarès, Font, Canals i Magre (2000).

¹²⁸¹ Una síntesi de la història del PP català fins l'any 2000 a Baras i Barberà (2000). També pot consultar-se l'obra de Martínez, Pallarès i Vallès (2000). L'evolució i geografia electoral a Pallarès, Font, Canals i Magre (2000).

¹²⁸² Sobre ERC pot consultar-se Alquézar (2000), Alquézar et.al. (2001), Lucas (2003) o Martínez, Pallarès i Vallès (2000). L'evolució electoral a Pallarès, Font, Canals i Magre (2000).

¹²⁸³ La complexa història de IC ha estat sintetitzada per Botella (2000b i 2003) i per Rius (2005). També pot consultar-se Martínez, Pallarès i Vallès (2000).

¹²⁸⁴ Sobre el sistema de partits català vegeu Fossas i Colomé (1993) i Colomé (1998). Una aproximació genèrica al sistema electoral català a Soler (1998).

Taula 7.1. Eleccions al Parlament de Catalunya, Congrés de Diputats i Parlament Europeu.Catalunya (1992-1996).

Sigles	P.C 92	% c	C.D 93	%c	P.E 94	%c	P.C 95	% c	C.D. 96	% c
CiU	1.221.233	25,2	1.165.783	23,9	806.610	16,3	1.320.071	26,0	1.151.633	22,6
PSC-PSOE	728.311	15,1	1.277.838	26,2	721.374	14,6	802.252	15,8	1.531.143	30,0
ERC	210.366	4,3	186.784	3,8	141.285	2,9	305.867	6,0	162.545	3,2
IC	171.794	3,6	273.444	5,6	283.779	5,7	313.092	6,2	296.985	5,8
PP	157.772	3,3	624.493	12,8	473.716	9,6	421.752	8,3	698.400	13,7
CDS	24.033	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Cens	4.839.071		4.881.655		4.955.761		5.079.981		5.099.731	
Vots vàlids	2.643.910		3.664.233		2.560.790		3.223.952		3.889.629	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Governació i del Ministerio del Interior. % sobre cens.

P.C: Parlament de Catalunya; CD: Congrés de Diputats; PE: Parlament Europeu.

La situació política a Catalunya entre els anys 1993 i 1995 és força aliena de la tensió espanyola, d'aquí que en mitjans periodístics es parli de l'oasi català. En molt bona mesura aquesta situació és deguda a les dificultats del PSC per articular una política d'oposició a CiU. Aquesta dificultat neix de tres circumstàncies diferents: La principal és el suport que CiU dona al PSOE a nivell espanyol i que condiona l'acció dels socialistes catalans; La segona és la divisió interna que esclata dins del PSC a partir de 1994 i que du a la renúncia del líder del partit Raimon Obiols; La tercera són les dificultats del partit per trobar un candidat capaç d'enfrontar-se a un president de la Generalitat més influent que mai.

La vinculació de CiU al PSOE i les dificultats del PSC per fer oposició a Catalunya afavoreixen les posicions dels partits minoritaris, ERC, IC i el PP. D'una banda Àngel Colom impulsa ERC en la línia de reclamar millores de finançament per Catalunya¹²⁸⁵. Per l'altra, Aleix Vidal-Quadras empeny el PP cap a posicions molt crítiques amb les propostes de CiU per canviar les lleis de normalització del català. I encara IC aprofita per a presentar-se com la *nova esquerra*¹²⁸⁶. El resultat d'aquesta dinàmica és visible en les eleccions al Parlament de Catalunya del novembre de 1995¹²⁸⁷. El clima de tensió afavoreix un substancial augment de la participació política en quasi sis-cents mil vots. Fruit d'aquest augment de participació tots els partits estenen la seva base electoral: CiU i ERC aconsegueixen gairebé cent mil vots més, el PSC pràcticament setanta cinc mil, però els grans afavorits són IC que n'obté prop de cent cinquanta mil,

¹²⁸⁵ La vida interna d'ERC entorn 1993 a Argelaguet, Maestro i Amorós (1998).

¹²⁸⁶ El canvi d'orientació a Botella (2003) i Rius (2005).

¹²⁸⁷ Una anàlisi dels resultats a Pallarés, Font i Soler (1996) i a Pallarés i Sauret (1998).

i el PP que amb més de dos-cents cinquanta mil es situa com a tercera força política¹²⁸⁸.

L'augment en la força electoral dels petits partits té notables efectes en la distribució d'escons en la cambra autonòmica. CiU i PSC perden conjuntament setze escons respecte l'any 1992. En el cas de CiU, la situació s'agreuja en perdre la majoria absoluta de la que disposa des de l'any 1984. Dels setanta escons de 1992 ara CiU passa a obtenir-ne 60. Tot i la voluntat de Jordi Pujol de continuar governant en solitari, aquest fet anuncia la necessitat de garantir els oportuns suports parlamentaris. La decisió definitiva queda post posada, però, per després de les eleccions generals de 1996¹²⁸⁹.

Els mesos que van de novembre de 1995 a març de 1996 són un petit *impasse* amb importants esdeveniments. D'entrada, tots els antics partits de l'oposició aconsegueixen posar-se d'acord per fer evident la nova condició de minoria majoritària de CiU. I per això aprofiten la sessió de constitució de la cambra catalana per escollir el socialista Joan Raventós com a president. Ara bé, en el moment de la investidura la incertesa sobre els resultats en les eleccions generals afavoreix que la segona votació de la investidura Pujol surti escollit amb l'abstenció del PSC, PP i ERC¹²⁹⁰. Finalment, en aquests mesos també es produeix l'anunci de la renúncia definitiva de Miquel Roca a la secretaria general de CDC. Després de la seva derrota en les eleccions municipals, Roca opta per deixar la política activa a la fi del seu mandat municipal. Roca és substituït en la secretaria general de CDC per Pere Esteve¹²⁹¹.

Les eleccions generals de 1996.

La nova etapa que s'obre a partir de les eleccions generals de 1993 es caracteritzada, a més, per una extremada tensió entre PSOE i PP¹²⁹². El PP acusa al PSOE de presumptes irregularitats en algunes de les seves actuacions en política antiterrorista, del fracàs de la seva política econòmica i, encara, de presumptes corruptel·les vinculades bé al finançament del partit o al lucre personal d'alguns dels seus membres. La divisió entre *guerristes* i *felipistes* i la majoria relativa en el Congrés dels

¹²⁸⁸ Un balanç de les eleccions a Baras i Matas (1998a) i Vallès i Soler (2000).

¹²⁸⁹ La política de pactes a Matas (1999 i 2000)

¹²⁹⁰ Una anàlisi del moment polític del PSC a Colomé (1999).

¹²⁹¹ Els canvis dins de CDC a Colominas (1999), Martínez, Pallarés i Vallès (2000), Marcet (2000a i 2000b), Culla (2001), i Barbera (2001).

¹²⁹² Vegis el balanç de la legislatura elaborat per Powell (2001).

Diputats afebleix encara més la capacitat de resposta socialista. La solució del PSOE passa per un acostament a CiU a canvi de millores en el finançament autonòmic i a modificar part de les seves posicions en política econòmica¹²⁹³. Tanmateix, la *crispació* arriba a tal extrem que CiU també acaba patint-ne els efectes en les eleccions municipals de maig de 1995. Els mals resultats en aquestes eleccions, on Miquel Roca perd la lluita per l'alcaldia de Barcelona amb Pasqual Maragall afavoreixen el distanciament definitiu entre CiU i PSOE¹²⁹⁴. Poques setmanes més tard CiU fa públic que no garanteix el suport al PSOE més enllà de la primera presidència espanyola de la comunitat europea prevista per la tardor de 1995. Poc després del trencament entre CiU i PSOE s'anuncien eleccions al Parlament de Catalunya (1995) i al Congrés dels Diputats (1996).

A principis de 1996 el resultat de la *crispació* entre PP i PSOE és clarament favorable als populars. Per una part important de l'opinió pública l'única incògnita rellevant de les eleccions generals de març de 1996 és l'amplitud de la victòria del PP. Tanmateix, els esforços de Felipe González durant la campanya electoral serveixen per escurçar el marge de diferència entre PP i PSOE¹²⁹⁵. Finalment, en una jornada amb alta participació el PP obté 156 escons, però queda lluny de la majoria absoluta. L'*amarga* victòria del PP té com a contrapartida el *dolç* regust de la derrota del PSOE que aconsegueix mantenir una base electoral de quasi nou milions i mig de votants.

A Catalunya les xifres de participació superen en més de dos-cents mil votants les de 1993¹²⁹⁶. Ara bé, aquestes xifres no suposen, com en les autonòmiques de 1995 una extensió de la base electoral de tots els partits. La tensió entre PP i PSOE es resol en el cas de Catalunya clarament en favor dels socialistes que guanyen en aquests comicis més de dos-cents cinquanta mil vots. Els prop de setanta-cinc mil vots guanyats pel PP, tot i ser importants no arriben a les xifres de les generals de 1993 i les autonòmiques de 1995. CiU, la segona força política perd prop de quinze mil vots i un escó però es manté per damunt del milió cent mil vots. Finalment IC i ERC es mantenen en els nivells de vot de les eleccions de 1993 però si bé els primers guanyen prop de vint mil vots, els republicans d'Àngel Colom en perden prop de vint-i-cinc mil.

¹²⁹³ Els pactes a Cornudella (2001) i Reniu (2002), els seus efectes en el sistema autonòmic a Aja (1999).

¹²⁹⁴ Vegeu Calvet (1999) i Rodríguez Aguilera (2002).

¹²⁹⁵ Un balanç de les eleccions generals de 1996 a Baras i Botella (1996), Pradera (1996) i Wert (1996).

¹²⁹⁶ Les eleccions de 1996 a Catalunya a Baras i Matas (1998a) i Vallès i Soler (2000).

La victòria relativa del PP en les eleccions generals de 1996 l'obliga a cercar aliances parlamentàries. Després de setmanes de negociacions el PP aconsegueix signar un pacte d'estabilitat amb CiU (signat a l'Hotel Majèstic) i un d'investidura amb PNB i *Coalición Canaria* (CC) que garanteix l'elecció de José M. Aznar en la primera votació¹²⁹⁷. A canvi, CiU aconsegueix millores en el finançament del sistema autonòmic, de la sanitat i del desplegament dels mossos d'esquadra. El PNB obté bàsicament la renovació del concert econòmic basc.

El sistema de partits que a Catalunya resulta de les eleccions de autonòmiques de 1995 i generals de 1996 manté bona part dels trets de continuïtat de començament dels anys noranta. Destaca, sobretot, l'estabilitat de la base electoral del PSC en aquest fi de cicle dels governs González. Sens dubte, la novetat més important d'aquesta tanda d'eleccions és la pèrdua de la majoria absoluta de CiU, però aquesta circumstància no va acompanyada per un retrocés electoral important sinó per la millora de posicions dels competidors en un context de molta tensió política. En aquest sentit, el fet més destacat és la consolidació del PP com a tercera força política del sistema amb un notable augment de la seva base electoral tant a les eleccions generals com, per primer cop, en les autonòmiques. El mateix passa, en menor mesura, amb IC i amb ERC (en les eleccions autonòmiques). Acabades les eleccions, la importància d'aquests partits sembla cada cop més rellevant dins del sistema.

Les eleccions autonòmiques catalanes de 1999.

A Catalunya el realiniament partidista entre 1996 i 1999 encara té proporcions més importants que a la resta d'Espanya¹²⁹⁸. La primera crisi d'importància arriba poc després de les eleccions generals de 1996. Una part d'ERC, descontenta amb les actuacions d'Àngel Colom (imposició del candidat a l'alcaldia de Barcelona, personalisme, etc), aprofita els resultats electorals de les eleccions generals per a promoure una revolta interna¹²⁹⁹. La progressiva incorporació al *sector crític* (H. Barrera, J.L. Carod-Rovira, J. Puigcercós) d'altres grups de descontents (C. Bonet, J. Ridaó, J. Huguet) decanta en favor d'aquests el control del partit. El mes d'octubre de 1996 aquests imposen les seves tesis en el consell nacional i convoquen un Congrés extraordinari. Davant l'evident canvi de majoria, Àngel Colom abandona el partit amb

¹²⁹⁷ Sobre aquest punt consulteu Reniu (2002), Capó (2000). Els efectes sobre el sistema autonòmic a Aja (1999).

¹²⁹⁸ Sobre les coincidències i diferències de Catalunya respecte els sistemes de partits de les CCAA vegeu Llera (1998a).

¹²⁹⁹ Sobre aquesta crisi vegeu Lucas (2004), Argelaguet i Maestro (1999) i Argelaguet (2004a i 2004b).

un nucli de fidels (Pilar Rahola) i funda el *Partit per la Independència* (PI). El PI i la nova direcció d'ERC, ara encapçalada per Josep Ll. Carod-Rovira i Joan Puigcercós inicien una llarga campanya d'enfrontaments que culmina en les eleccions municipals de 1999 a Barcelona. Els mals resultats del PI, que no aconsegueix obtenir representació ni per la seva cap de llista a Barcelona (Pilar Rahola) marquen la fi d'aquesta aventura. Poques setmanes després de les municipals de 1999 el PI és dissolt i uns mesos més tard, Àngel Colom s'integra a CDC.

La crisi entre IU i IC, més o menys latent durant els anys 1995 i 1996, esclata amb tota la seva intensitat a partir del suport de IC a l'entesa d'*Esquerra Galega* (integrant de IU) amb el PSOE¹³⁰⁰. Després de greus tensions, els diputats d'IC al congrés són expulsats i IU promou la constitució d'una nova força política a Catalunya, *Esquerra Unida i Alternativa* (EUiA). Tot i els mals resultats d'EUiA en els primers comicis als que es presenta en solitari (municipals de 1999), la divisió es manté fins després de les eleccions generals de 2000. La direcció d'Iniciativa intenta compensar la seva pèrdua de vot intensificant la seva transformació *ecosocialista* (de IC a ICV) i, en les eleccions al Parlament de Catalunya, afavorint un pacte amb el PSC i Ciutadans pel Canvi a les circumscripcions de Girona, Lleida i Tarragona.

A banda d'aquests realiniaments dins del subsistema de partits, el fet més rellevant d'aquesta legislatura es produeix en el PSC. Després de diversos mandats com alcalde, Pasqual Maragall deixa l'alcaldia de Barcelona a finals de setembre de 1997 per començar una llarga carrera electoral cap a la Generalitat. D'entrada passa gairebé un curs acadèmic de professor universitari a Roma. Aquesta estada acaba a finals de juny de 1998, quan torna per presentar la seva disponibilitat a encapçalar la candidatura del PSC a la Generalitat de Catalunya¹³⁰¹. Durant aquest període Maragall i el seu entorn promouen diverses plataformes que, al marge del PSC, han d'impulsar la seva candidatura. La més important de totes és la que acaba rebent el nom de *Ciutadans pel Canvi* (CpC), que lidera, entre d'altres, Josep M. Vallès¹³⁰². La candidatura de Maragall a la Generalitat suposa, des d'abans de fer-se oficial, un gir molt notable en les opcions de vot del PSC. De fet, des de 1997 són moltes les enquestes d'opinió que parlen obertament de l'eventual victòria del PSC en les eleccions a la Generalitat¹³⁰³. Els acords electorals entre PSC, CpC i ICV a totes les

¹³⁰⁰ Una anàlisi a Botella (1999 i 2000c) i Rius (2005).

¹³⁰¹ Sobre la vida de Maragall durant aquest període Mauri i Uría (1999).

¹³⁰² Vegeu el treball de Rodríguez (2004).

¹³⁰³ Vegeu per exemple La Vanguardia 30-6-97: 10 i 9-11-97: 19.

circumscripcions menys a Barcelona són pensats per a reforçar aquestes possibilitats de victòria sumant el màxim de suports al projecte.

Taula 7.2. Eleccions autonòmiques, generals i europees. Resultats a Catalunya (1999-2000).

Sigles	P.E 99	%c	P.C. 99	% c	C.D. 00	% c
CiU	843.021	15,9	1.178.420	22,3	970.421	18,3
PSC-PSOE	997.311	18,9	948.202	17,9	1.150.533	21,7
PSC-CPC-IC	-	-	235.097	4,4	-	-
PP	486.471	9,2	297.265	5,6	768.318	14,5
ERC	174.374	3,3	271.173	5,1	190.292	3,6
IC	156.471	3,0	78.441	1,5	119.290	2,3
EUiA	58.977	1,1	44.454	0,84	75.091	1,4
Cens	5.287.365		5.293.657		5.293.465	
Vots vàlids	2.879.263		3.126.090		3.371.272	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Governació i del Ministerio del Interior. % sobre cens.

P.C.: Parlament de Catalunya; C.D.: Congrés dels Diputats; P.E.: Parlament Europeu.

La confiança socialista en la victòria contrasta amb la divisió d'opinions dins de l'electorat de CiU sobre la col·laboració amb el PP. Si bé en el Parlament de Catalunya el suport del PP va alternant-se amb el d'ERC, el cert és que aquest darrer només té un caràcter puntual. A més, l'aparició des de mitjans de l'any 1998 d'algunes presumpes irregularitats en la gestió del govern (casos *Pallerols i Turisme*), i les diferències internes sobre quina ha de ser la línia política (i les llistes) de la coalició tampoc ajuden a millorar el balanç de CiU¹³⁰⁴. Totes aquestes circumstàncies s'aguditzen encara més amb la innovadora candidatura de Maragall, que bàsicament s'adreça a posar en evidència els anys de continuïtat de Pujol al capdavant de la Generalitat. Per intentar compensar els efectes de la col·laboració amb el PP i de la candidatura de Maragall, l'estiu de 1998 CiU impulsa un acord amb el PNB i el BNG que és conegut com la *declaració de Barcelona*. Aquest acord denuncia l'esgotament del model autonòmic i reclama per a Catalunya, el País Basc i Galícia un reconeixement diferenciat respecte a la resta de comunitats autònomes que a progressivament s'han anat equiparant a elles en competències. Aquest acord, que inicialment resulta força controvertit dins i fora de CiU és aviat aparcat degut al gir estratègic del PNB, que el setembre del mateix 1998 signa amb HB i EA la *Declaració d'Estella*¹³⁰⁵. Aquesta situació de desconcert és visible en els mals resultats que CiU obté en les eleccions municipals i europees de 1999.

¹³⁰⁴ Sobre aquests anys cal consultar Culla (2001 i 2002) i Argelaguet i Marcet (2000).

¹³⁰⁵ La situació al País Vasc a Llera (1998b, 2002a i 2002b).

Més ambivalent és entre 1996 i 1999 la situació del PP de Catalunya. L'acostament entre CiU i Aznar implica, alhora, un notable canvi de línia política: de l'oberta hostilitat de la legislatura anterior, el PP de Catalunya passa ara a una etapa de col·laboració parlamentària amb CiU. L'expressió més patent d'aquest gir polític és el relleu en el liderat d'Aleix Vidal-Quadras per Alberto Fernández Díaz¹³⁰⁶. Tot i que aquesta és la contrapartida lògica del suport de CiU a Aznar, el cert és que aquesta col·laboració parlamentària dissol la imatge de protagonisme de l'etapa anterior. Mentre aquest fet contribueix a desmobilitzar a una part de l'electorat del PP, no és clar que la bona gestió del govern espanyol contribueixi a augmentar els votants populars en les eleccions catalanes.

Malgrat la intensa campanya electoral caracteritzada per la contraposició Pujol-Maragall¹³⁰⁷, o precisament per aquesta circumstància, la participació electoral en aquestes eleccions baixa cent mil vots (tot i el notable augment de cens) i es situa en el 60% del cens. A més de la davallada en la participació, els resultats electorals donen una situació força paradoxal: Mentre l'aliança entre el PSC, CpC i ICV aconsegueixen a tot Catalunya més d'un milió dos-cents cinquanta mil vots i 52 escons, CiU obté poc més d'un milió cent setanta-cinc mil vots però s'afavoreix dels efectes de la llei electoral i guanya 56 escons. La victòria de CiU en escons juntament a la impossibilitat que ERC i Maragall puguin impulsar una coalició mínima guanyadora permet a CiU la possibilitat de formar un nou govern.

Però a més de resoldre la batalla entre Pujol i Maragall per la presidència de la Generalitat, els resultats electorals permeten veure quins són els efectes dels realiniaments i canvi de forces que s'han produït dins del sistema de partits a partir de 1996. El canvi més important és el creixement que experimenta el PSC a la circumscripció de Barcelona, on aconsegueix més de tres-cents vint-i-cinc mil vots respecte l'any 1995. A la resta de Catalunya la força del PSC sumada a la de ICV pràcticament es manté inalterada respecte l'any 1995. El creixement del PSC a Barcelona contrasta, però, amb la important pèrdua d'uns dos-cents mil vots d'ICV. Aquest fet és el que implica que el guany final de PSC-CpC i ICV respecte l'any 1995 sigui de poc menys de cent cinquanta mil vots. Aquesta xifra és, més o menys la dels vots que CiU perd respecte a les eleccions de 1995. Molt diferent és la situació d'EUiA que amb poc més de quaranta mil vots no obté representació parlamentària¹³⁰⁸. En el

¹³⁰⁶ Vegeu Baras (2004) i Martínez, Pallarés i Vallès (2000).

¹³⁰⁷ Sobre la campanya consultar Gifreu (1999) i Pallarés, Serra i Garcia (2001).

¹³⁰⁸ La situació interna entre ICV i EUiA a Botella (2004).

cas d'ERC, el fracàs electoral del PI en les eleccions municipals de 1999 permet a la direcció del partit mantenir una part molt substancial de la base electoral de 1995. ERC perd només uns vint-i-cinc mil vots respecte a 1995¹³⁰⁹. Finalment, la difícil posició del PP de Catalunya li comporta un important descens de prop de cent vint-i-cinc mil vots. Els efectes del sistema electoral permeten, a més, que ERC i PP obtinguin cada un la xifra de 12 escons, els necessaris per garantir l'estabilitat parlamentària de CiU.

La conjuntura entre les eleccions de novembre de 1999 i les generals de març de 2000 és marcada per la incertesa en els resultats. En el parlament de Catalunya, CiU obre converses amb ERC i PP que no culminen fins la mateixa sessió d'investidura de Jordi Pujol. Finalment, CiU tanca un acord amb el PP que provoca l'abstenció (a l'espera de noves circumstàncies) d'ERC. Aquests mesos també són marcats per la insinuació de Jordi Pujol de la seva retirada política, fet que obre la qüestió de la successió i, per extensió el problema de les relacions entre CDC i UDC¹³¹⁰. En aquest clima, la premsa torna a aportar nova documentació sobre les presumptes irregularitats en alguns departaments de la Generalitat en mans de consellers d'UDC.

Les eleccions generals de 2000

La coalició sobredimensionada que garanteix l'estabilitat del govern monocolor del PP permet a Aznar esgotar la legislatura que va de 1996 a l'any 2000. Deixant de banda d'alguns girs erràtics durant els primers mesos (que els mitjans bategen com a *globus sonda*), l'estabilitat i la bona gestió econòmica són els principals trets que caracteritzen la política popular. Amb tot, és la seva política antiterrorista que porta al progressiu distanciament del PNB.

La política del PP contrasta vivament amb la tensió política viscuda en la darrera legislatura del PSOE i, també, amb els problemes que a partir de 1997 sacsegen PSOE i IU¹³¹¹. Dins del PSOE la sorpresa arriba durant el 34è Congrés (juny 1997) quan Felipe González fa pública la seva voluntat de deixar la política. L'equilibri de poders dins del partit afavoreix que els *barons* socialistes acordin l'elecció de Joaquín Almunia com a nou secretari general. La voluntat renovadora i la necessitat d'afermar la seva legitimitat porta Almunia a convocar l'abril de 1998 unes eleccions primàries per designar el candidat a la presidència del govern. En aquests comicis Almunia

¹³⁰⁹ Vegeu els treballs d'Argelaguet (2004a i 2004b).

¹³¹⁰ Sobre la vida interna d'aquest període consultar Barrio (2004) i Barberà (2004).

¹³¹¹ Diversos balanços del primer govern d'Aznar a Tusell (2000 i 2004), Wert (2000b) o Powell (2001).

resulta derrotat pel també ex ministre Josep Borrell. El fruit d'aquest gir inesperat és un difícil període de *bicefàlia* que acaba un any després (abril de 1999) amb la renúncia de Borrell per les presumptes irregularitats d'uns col·laboradors durant l'etapa ministerial. Tot i aquests incidents, els bons resultats del PSOE en les eleccions europees, autonòmiques i municipals de juny de 1999 permeten que Almunia pugui ser investit pel *Comité Federal* el candidat a les generals.

En el cas de IU, les discrepàncies d'alguns sectors del partit a la línia política de Julio Anguita es fa pública amb la decisió de la direcció de IU gallega de pactar amb el PSOE de cara a les eleccions gallegues. La reacció de la direcció del partit acaba amb l'expulsió d'aquests dirigents i també amb els sectors que els recolzen, en especial el nucli agrupat entorn de *Nueva Izquierda* i Iniciativa per Catalunya. La crisi interna que comporten aquests processos d'expulsió es deixa sentir en tota la seva intensitat en les eleccions europees, municipals i autonòmiques de 1999, on IU obté uns pèssims resultats. Finalment, a les portes de les eleccions generals Julio Anguita decideix retirar-se de la política activa per qüestions de salut. Davant els mals auguris electorals el nou líder d'IU, Francisco Frutos, opta per una política d'acostament al PSOE. La debilitat de Frutos i Almunia permet que, després d'anys d'enfrontaments, IU i els socialistes arribin per raons tàctiques a un complex acord electoral difícil d'entendre per les bases de tots dos partits.

Els resultats de les eleccions generals de 12 de març de 2000 s'allunyen de les igualades previsions fetes durant la campanya i donen al PP una còmoda majoria absoluta¹³¹². En canvi el PSOE i IU reben un important càstig que obre la porta a la retirada dels seus dos líders electorals, Joaquin Almunia (PSOE) i Francisco Frutos (IU). El PSOE perd un milió i mig de vots i setze escons. IU retrocedeix també prop d'un milió quatre-cents mil vots i tretze escons. En els posteriors congressos, el PSOE escull com a nou secretari general al diputat, José Luis Rodríguez Zapatero, i IU a Julio Llamazares.

A Catalunya, els resultats confirmen també l'augment de vots del PP i la davallada socialista i de IU¹³¹³. Els mals resultats del PP en les eleccions al Parlament de Catalunya no tenen continuïtat en les eleccions generals. En aquests comicis el PP trenca de nou el seu sostre electoral i aconsegueix pràcticament vuit-cents mil vots. En

¹³¹² Són diverses les anàlisis de les eleccions de 2000. Destaquen les de Botella (2000c), Cotarelo (2000), Montero i Santamaría (2000), Wert (2000a) i Sáez (2001).

¹³¹³ L'anàlisi de les eleccions a Pallarés (2000).

canvi, el PSC rep un sever correctiu electoral amb la pèrdua de més de tres-cents vuitanta mil vots. Una situació semblant li passa a ICV que perd prop de cent vuitanta mil vots, més de la meitat de la seva base electoral de 1996. Els mals resultats del PSC queden en part compensats per la també notòria davallada electoral de CiU, que perd cent vuitanta mil vots respecte a les anteriors eleccions i, a més, tota possibilitat d'influir en la nova conjuntura política. A banda del PP, el gran afavorit d'aquestes eleccions és ERC que aconsegueix refer-se totalment de l'escissió patida a 1996 i guanyar més de cent trenta mil vots.

A mitjans de 2000 queden gairebé descartades totes les expectatives de realiniaments en el sistema de partits. La recomposició de les relacions entre ICV i IU és el darrer pas que tanca el cercle obert l'any 1996. L'única organització que tot i les dificultats aconsegueix mantenir-se és Ciutadans pel Canvi. En conjunt, el sistema de partits sembla conservar els trets que el caracteritzen des de començaments dels anys noranta, però aquest cop amb algunes novetats rellevants: Gràcies a Maragall el PSC retalla substancialment la seva distància amb CiU en les autonòmiques. I en aquest escenari de més competitivitat entre els grans partits, ERC i PP apareixen com les forces clau per a la governabilitat a Catalunya. En les eleccions generals, en canvi, la davallada dels dos grans partits remarca l'ascens del PP. L'any 2000 el PP retalla a dos cents mil vots (la meitat de 1996) la distància que el separa de CiU i n'augmenta el protagonisme. En canvi, la posició d'ERC sembla tenir reservat un paper menor que la dinàmica política de la nova legislatura aviat s'encarrega de desmentir.

1.2. La pèrdua de competitivitat de CiU.

El manteniment de les característiques generals del sistema de partits amaga, entre 1992 i 2000 importants variacions en les condicions de competició partidista. Queda fora de les possibilitats d'aquesta recerca assenyalar les variacions i transferències electorals que es produeixen en cada etapa. Aquesta és, a més, una qüestió que ja ha estat estudiada per la literatura acadèmica dels darrers anys¹³¹⁴.

Tanmateix és necessari veure quins han estat els resultats de l'evolució de la competitivitat electoral entre CiU i la resta de principals partits catalans. Això és degut a que la pèrdua de la posició relativa de CiU respecte a la resta de competidors és una de les característiques més notòries de l'evolució política catalana dels anys noranta. I,

¹³¹⁴ Vegeu Molas (1992), i Molas i Bartomeus (1998 i 1999).

en aquest sentit, és molt possible que sigui un dels trets decisius de la retirada de Jordi Pujol de la política activa.

L'evolució de la competitivitat de CiU amb el PSC empitjora de manera progressiva al llarg dels noranta en pràcticament totes les arenes electorals. En el parlament de Catalunya és on la competitivitat canvia de manera més sobtada i amb més intensitat. La distància CiU-PSC és manté inalterada entre 1992 i 1995, però el canvi de liderat en el PSC fa que aquesta quedi reduïda en sis punts l'any 1999. Si a més contem els vots obtinguts per la coalició PSC-CPC-ICV la distància passa a igualar-se, fet que suposa que entre 1995 i 1999 el PSC és capaç de retallar una distància de deu punts sobre el cens. En les eleccions generals la diferència entre CiU i PSC és sempre favorable als socialistes, però de manera fluctuant. La diferència arriba al seu punt màxim (7,4 punts) en les disputades eleccions de 1996, però en canvi es redueix substancialment (quatre punts) en les de 2000. En les eleccions al Parlament Europeu la distància favorable a CiU de 1994 queda invertida en favor dels socialistes l'any 1999.

Taula 7.3. Competitivitat electoral. Diferències entre CiU i altres partits. Catalunya (1992-2000).

	P.C 92	C.D 93	P.E 94	P.C 95	C.D 96	P.C. 99	P.E 99	C.D 00
Dif. CiU-PSC	10,2	-2,3	1,7	10,2	-7,4	4,3	-2,9	-3,4
Dif. CiU-ERC	20,9	20,1	13,4	20,0	19,4	17,1	12,6	14,7
Dif. CiU-PP	22,0	11,1	6,7	17,7	8,9	16,6	6,7	3,8

Nota: Diferències calculades sobre el vot sobre cens. L'any 1999 no afegim els vots de PSC-CPC-ICV.

En negreta les diferències favorables a CiU.

P.C: Parlament de Catalunya; C.D: Congrés dels Diputats; P.E: Parlament Europeu.

La competitivitat entre CiU i ERC sempre ha estat favorable als primers durant tot el període. Ara bé, cal remarcar com la distància s'ha anat reduint de manera progressiva en totes les arenes electorals. En les eleccions al Parlament de Catalunya la diferència pràcticament no baixa entre 1992 i 1995, però en canvi es redueix en tres punts l'any 1999. La situació torna a repetir-se en les eleccions generals: entre 1993 i 1996 la distància tot just canvia però en canvi ho fa de pràcticament cinc punts en les generals de 2000 (fins a situar-se en els 14,7 punts). Més estable és, finalment, la diferència entre CiU i ERC en les eleccions al Parlament Europeu.

També en el cas del PP la competitivitat electoral és sempre favorable a CiU. Però en aquest cas la reducció de les diferències és clarament progressiva en totes les arenes menys en el Parlament Europeu, on es manté estable. En les eleccions al Parlament de Catalunya la reducció més important es produeix entre 1992 i 1995, quan el PP

retalla uns quatre punts la diferència amb CiU. Les eleccions de 1999 redueixen encara un punt més la distància CiU-PP fins als 16,6 punts. En les eleccions generals el PP escurça la distància en dos punts entre 1993 i 1996 i en cinc punts entre 1996 i l'any 2000. En aquestes eleccions la diferència que separa uns i altres és ja només d'uns quatre punts.

1.3. L'estancament de resultats de l'aliança.

De l'evolució del context general i la competitivitat es constata una pèrdua de la base electoral de CiU acompanyada, sobretot, d'una més important pèrdua de pes relatiu. Tractar amb deteniment la magnitud d'aquestes pèrdues i la seva geografia electoral escapa llargament del propòsit d'aquest capítol¹³¹⁵. Ara bé, aquesta dificultat no exclou la necessitat d'identificar a grans trets tant les variacions enregistrades pel vot de CiU com la seva geografia més elemental.

Taula 7.4. Vots de CiU segons elecció i circumscripció (1992-2000).

	P.C 1992	C.D 1993	M 1995	P.C 1995	C.D 1996	M 1999	P.C 1999	P.C 2000
Barcelona	882.758	851.105	657.119	953.419	818.832	476.997	833.168	673.558
Girona	134.621	128.957	115.809	140.012	136.448	108.813	137.079	121.116
Lleida	92.210	83.092	78.807	98.995	88.880	75.051	91.199	78.131
Tarragona	111.644	102.629	121.763	127.645	107.473	113.213	116.974	97.616
Catalunya	1.221.233	1.165.783	973.498	1.320.071	1.151.633	774.074	1.178.420	970.421

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Governació i del Ministerio del Interior.

P.C.: Parlament de Catalunya; C.D.: Congrés dels Diputats; M: Municipals.; P.E.: Parlament Europeu.

L'anàlisi de l'evolució dels resultats de CiU a nivell de circumscripció revela, sobretot, la desigual magnitud i proporció de les pèrdues entre Barcelona i la resta de províncies. En les eleccions al Parlament de Catalunya això és especialment visible en el contrast entre els bons resultats de 1995 i la davallada de 1999, on CiU perd cent vint mil vots a la circumscripció de Barcelona. Uns resultats que suposen la pèrdua del 13% del vot de 1995 mentre que en la resta de circumscripcions les pèrdues oscil·len entre els deu mil sis-cents vots de Tarragona (8% de 1995) i els tres mil de Girona (el 2%). La comparació entre la primera i darrera elecció del període és més matisada, però de nou contrasta el balanç clarament negatiu (el 6% de 1992) de Barcelona amb el més favorable de la resta de províncies.

¹³¹⁵ Sobre aquests aspectes consulteu les dades sobre CiU de Pallarés, Font, Canals i Magre (2000: 97 i ss).

Taula 7.5. Diferència de vots de CiU segons elecció i circumscripció (1992-2000).

	Parlament Catalunya			Congrés Diputats			Municipals
	95-92	99-95	99-92	96-93	00-96	00-93	99M-95M
Barcelona	70.661	-120.251	-49.590	-32.273	-145.274	-177.547	-180.122
Girona	5.391	-2.933	2.458	7.491	-15.332	-7.841	-6.996
Lleida	6.785	-7.796	-1.011	5.788	-10.749	-4.961	-3.756
Tarragona	16.001	-10.671	5.330	4.844	-9.857	-5.013	-8.550
Catalunya	98.838	-141.651	-42.813	-14.150	-181.212	-195.362	-199.424

Font: Elaboració pròpia. En gris les pèrdues de vot.

La desproporció entre Barcelona i la resta de circumscripcions no és molt millor en les eleccions generals. En aquesta arena les pèrdues a la circumscripció de Barcelona comencen ja en l'any 1996, fet que contrasta amb el creixement per sobre del 5% que CiU experimenta a Girona, Lleida i Tarragona. L'any 2000, la intensitat i proporció de la davallada també és molt major a Barcelona que a la resta de províncies. En aquests comicis CiU perd a Barcelona més de cent quaranta-cinc dels cent vuitanta mil vots de tot Catalunya. En el balanç històric, les pèrdues entre 1993 i l'any 2000 de Barcelona encara són més importants doncs representen prop de cent vuitanta dels cent noranta-cinc mil vots perduts en el total. En termes proporcionals, mentre CiU perd entre 1993 i 2000 més del 20% de la seva base electoral a Barcelona, a la resta de circumscripcions aquestes pèrdues tot just superen el 5%.

Taula 7.6. Percentatge de variació del vot CiU. Dades per circumscripció.

	Parlament de Catalunya			Congrés Diputats			Municipals
	95-92	99-95	99-92	96-93	00-96	00-93	99M-95M
Barcelona	8%	-13%	-6%	-4%	-18%	-21%	-27%
Girona	4%	-2%	2%	6%	-11%	-6%	-6%
Lleida	7%	-8%	-1%	7%	-12%	-6%	-5%
Tarragona	14%	-8%	5%	5%	-9%	-5%	-7%
Catalunya	8%	-11%	-4%	-1%	-16%	-17%	-20%

Font: Elaboració pròpia. El percentatge és calculat sobre els resultats de CiU en l'elecció més antiga.

Tot i les seves particularitats, les pèrdues de CiU en les eleccions municipals són encara més dramàtiques que les produïdes en les eleccions generals. En aquesta arena la magnitud i proporció de les pèrdues en la circumscripció de Barcelona són encara més grans que en les generals doncs l'any 1999 s'acosten al 30% de la base electoral de 1995. Això suposa, en termes absoluts, més de cent vuitanta mil vots perduts només a la província de Barcelona. Per contra, les pèrdues a la resta de circumscripcions es mantenen en els mateixos nivells que en les eleccions generals.

2. De la influència de CiU en la política espanyola, a la dependència del PP.

Un cop examinat el context polític general i l'evolució electoral de CiU és convenient tractar sumàriament les diferents etapes que han caracteritzat l'activitat parlamentària de CiU en la dècada que va de 1993 a l'any 2003¹³¹⁶. La delimitació de cada una de les etapes s'ha elaborat a partir del paper que juga CiU en els principals escenaris parlamentaris català i espanyol (Parlament de Catalunya i Congrés dels Diputats). Les pàgines que segueixen pretenen definir els trets principals de cada una d'aquestes grans etapes. Aquestes són tres: La primera etapa va de 1993 a 1995; la segona de 1995 a 2000 i la tercera de 2000 a 2003.

1. La primera etapa es caracteritza per la majoria absoluta de CiU a Catalunya i la majoria relativa del PSOE al Congrés dels Diputats. És una etapa breu, marcada per una notable tensió política entre els dos principals partits espanyols i amb un president del govern (F. González) afeblit per les divisions dins del seu partit i la gestió dels seus governs anteriors. El problema del PSOE s'aguditza pel fet que només té dues alternatives per garantir la majoria parlamentària: CiU i IU. En aquests moments IU és un partit en mans d'una direcció molt més a l'esquerra del PSOE i molt crítica amb la seva gestió governamental. El pacte amb IU tampoc interessa al PSOE perquè un gir a l'esquerra pot deixar un important nucli de votants de centre en mans del PP.

Les dificultats d'un eventual pacte entre PSOE i IU faciliten encara més la capacitat de CiU per influir en la política espanyola. Al PSOE li interessa acostar-se a CiU per la seva imatge pública de moderació i perquè això pot comportar una substancial rebaixa de la tensió entre centre i perifèria. Per la mateixa raó el PSOE ofereix ampliar l'acord al PNB, partit que en aquests moments governa en coalició amb els socialistes en el País Basc. Per a CiU el pacte amb el PSOE té un avantatge fonamental: neutralitzar el principal partit de l'oposició a Catalunya. Però alhora presenta dificultats, sobretot perquè la dinàmica en la que CiU ha obtingut millors resultats electorals ha estat la d'oberta confrontació amb els respectius governs espanyols. Passar de l'enfrontament a la col·laboració pot comportar problemes de comprensió per una part de la base electoral. D'aquí la importància de la forma de garantir el suport parlamentari i de les contrapartides a negociar. Tant CiU com el PNB es mostren clarament reticents a formar un govern de coalició i opten per negociar contrapartides visibles per les seves

¹³¹⁶ L'activitat parlamentària de CiU al Parlament de Catalunya o al Congrés dels Diputats ha estat analitzada entre d'altres per Calvet (1999), Capo (2000), Cornudella (2001), Matas (1999 i 2000), Reniu (2002), Rodríguez Aguilera (2002).

bases socials (cessió d'impostos, etc.). Aclarits aquests punts, CiU i el PNB donen suport a la investidura de F. González com a president del govern.

Taula 7.7. Interdependències entre el Parlament de Catalunya i el Congrés (1992-2003).

Partits	Períodes		1993	1995	1996	1999	2000	2003
	1992	1993	1993	1995	1996	1999	2000	2003
Govern de Catalunya	CiU (70/135)		CiU (70/135)	CiU (70/135)	CiU (60/135)	CiU (60/135)	CiU (56/135)	CiU (56/135)
Suports parlamentaris	-		-	-	PP ERC	PP	PP	PP
Parlament Catalunya	CiU CDC: 54 UDC: 16		CDC: 54 UDC: 16	CDC: 46 UDC: 14	CDC: 46 UDC: 14	CDC: 43 UDC: 13	CDC: 43 UDC: 13	CDC: 43 UDC: 13
PSC-PSOE	40		40	34	34	50	50	50
PP	7		7	17	17	12	12	12
ERC	11		11	13	13	12	12	12
IC	7		7	11	11	5	5	5
Escons Parl. Cat.	135		135	135	135	135	135	135
Govern Espanyol	PSOE (175/350)		PSOE (159/350)	PSOE (159/350)	PP CiU CC PNB	PP CiU CC	PP CiU CC	PP (CiU)
Suports parlamentaris	-		CiU PNB	CiU	CiU CC PNB	CiU CC	CiU CC	(CiU)
Congrés Diputats*	PSOE 175		PSOE 159	PSOE 159	PP 141	PP 141	PP 141	PP 125
PP	107		141	141	156	156	156	183
IU	17		18	18	21	21	21	8
CDS	14		-	-	-	-	-	-
CiU	CDC: 13 UDC: 5		CDC: 12 UDC: 5	CDC: 12 UDC: 5	CDC: 11 UDC: 5	CDC: 11 UDC: 5	CDC: 11 UDC: 5	CDC: 11 UDC: 4
PNV	5		5	5	5	5	5	7
CC	-		4	4	4	4	4	4
ERC	-		1	1	1	1	1	1
BNG	-		-	-	2	2	2	3
Escons Cong. Diputats	350		350	350	350	350	350	350

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació del web del Congrés dels Diputats (www.congreso.es) i del Parlament de Catalunya (www.parlament-cat.net). Principals partits amb presència al Congrés dels Diputats.

Nota: Majoria Absoluta al Parlament de Catalunya 69 escons. Majoria Absoluta al Congrés dels Diputats 176 escons.

2. La segona etapa va de les eleccions al Parlament de Catalunya de l'any 1995 fins a les eleccions generals de l'any 2000. El tret més característic d'aquesta etapa són les respectives majories relatives tant al Parlament de Catalunya com al Congrés dels Diputats. Donada l'alternança política que es produeix en l'arena parlamentària espanyola aquesta etapa pot dividir-se en diferents *subetapes*. La primera es produeix entre les eleccions catalanes de 1995 i les generals de 1996. Durant aquests mesos, la majoria relativa de CiU en el Parlament de Catalunya no és obstacle per a la investidura de Pujol com a president. Això és degut a l'interès de PP i PSOE per facilitar un eventual pacte en les eleccions generals de l'any següent. Per això, en la

segona volta de la votació d'investidura Pujol surt escollit amb les abstencions del PP, del PSC i d'ERC.

La segona subetapa és el que abasta des de la victòria per majoria relativa del PP en les eleccions generals de març de 1996 fins a les eleccions del Parlament de Catalunya de novembre de 1999. Tot i les diferències històriques que separen el PP dels partits nacionalistes perifèrics (en especial CiU i PNB), un acord entre ells és, de fet, l'única combinació políticament viable per garantir l'estabilitat parlamentaria durant la legislatura. Tanmateix, aquest pacte no és exempt de dificultats¹³¹⁷. Pel PP un acord amb els nacionalistes té l'inconvenient de presentar-lo davant l'opinió pública amb aquells partits que fins llavors ha denostat pel seu acord amb el PSOE. És per això que insisteix, sobretot amb CiU, en tancar un pacte d'estabilitat per tota la legislatura les principals clàusules del qual són àmpliament divulgades en la premsa. Les contrapartides passen per garantir l'estabilitat de CiU al Parlament de Catalunya, la possibilitat d'oferir l'ampliació d'algunes de les competències ja pactades entre CiU i PSOE (finançament, desplegament dels mossos) i, en darrer terme, el sacrifici del seu líder electoral a Catalunya (Vidal-Quadras). La dificultat pel PP és que no només requereix el suport de CiU. Per això proposa pactes d'investidura a CC i PNB que finalment són acceptats.

Per a CiU, la principal dificultat rau en pactar amb el partit que més recels aixeca entre de la base electoral dels nacionalistes catalans. A més, hi ha el perill que mentre una part dels electors menys possibilistes es desenganyin del pacte CiU-PP, una altra part acabi optant per passar de CiU al PP. És per evitar aquesta darrera possibilitat que possiblement es produeix el relleu Vidal-Quadras per un dirigent de menys projecció pública. En qualsevol cas, per a CiU la contrapartida més evident del pacte amb el PP és l'estabilitat al Parlament de Catalunya.

La tercera subetapa passa, novament, en l'interludi entre les eleccions al Parlament de Catalunya i les generals. A diferència de 1995, ara l'ascens del PSC descarta l'abstenció en la investidura de cara a possibles pactes postelectorals al congrés. De tota manera, els resultats permeten que CiU pugui pactar la investidura tant amb ERC com amb el PP. Després de llargues negociacions i a l'espera del que pugui passar en les generals, CiU es decanta per un pacte d'investidura amb el PP.

¹³¹⁷ Vegeu en aquest sentit l'article de Capo (2000) sobre les percepcions de l'opinió pública entorn dels pactes de 1996.

La darrera etapa és la que caracteritza els anys que van de les eleccions generals de 2000 fins a les eleccions al Parlament de Catalunya de 2003. La victòria per majoria absoluta del PP en les eleccions generals de l'any 2000 suposa un escenari fins llavors inèdit en la política catalana: CiU depèn del suport del PP a Catalunya, mentre el PP pot prescindir de CiU en el Congrés dels Diputats. A aquesta dificultat s'hi afegeix la creixent distància entre ERC i CiU que es concreta en l'aliança que els republicans pacten amb el PSC al Senat i, mesos més tard, amb la divisió interna que provoca l'acostament de la direcció a CiU¹³¹⁸. Aquestes circumstàncies, juntament amb la intenció de Pujol de nomenar el seu successor afavoreixen la dependència de CiU respecte al PP. El PP aprofita aquesta debilitat per a mostrar la subordinació de CiU, fet que afavoreix la crítica de l'oposició. La mateixa dependència impedeix a CiU distanciar-se del PP quan la seva gestió comenci a ser més controvertida (*Prestige*, Guerra d'Irak, etc).

3. La successió de Pujol i les relacions entre CDC i UDC.

A partir de la segona meitat dels anys noranta el problema central de l'aliança és el relleu de Jordi Pujol. Aquest és un problema de liderat, però també de com s'articulen les relacions de poder dins de l'aliança. És per això que al llarg de tot el procés la qüestió del liderat va estretament vinculada a la possibilitat d'un nou repartiment del poder dins CiU. Això permet que malgrat l'exclusió de Duran com a successor de Jordi Pujol, Unió aconsegueix importants contrapartides dins de la nova organització de l'aliança.

3.1. L'estabilitat en el repartiment institucional dels càrrecs.

Tot i les creixents tensions entre CDC i UDC, el repartiment de càrrecs institucionals es manté substancialment estable durant tot el període de temps que va de 1993 a l'any 2000. Les proporcions en el repartiment de les quotes que corresponen a un i altre partit varien en funció de l'àmbit decisor corresponent, però en general tendeix a respectar-se la regla instaurada entre els anys 1978 i 1979 del 75% de càrrecs per CDC i el 25% per UDC. Fins les eleccions del 2000 on la proporció és més favorable a UDC és en el Congrés dels Diputats i el Senat. En canvi tant en el parlament de Catalunya com en el govern (consellers) de la Generalitat la proporció és més baixa.

¹³¹⁸ Especialment en la proposta debatuda en la Conferència Nacional D'Esquerra Republicana de juliol de 2000.

Taula 7.8. Pes de CDC i UDC en les institucions (I): Generalitat i Corts Generals (1992-2000)

	CONG DIP.		SENAT*		PARL. CAT		GOV. CAT.		% DESP. GOV.		
	CDC	UDC	CDC	UDC	CDC	UDC	CDC	UDC	CDC	UDC	
CG 93	12	5	10	4	54	16	10	3	-	-	PC 92
	70,6%	29,4%	71,4%	28,6%	77,1%	22,9%	76,9%	23,1%	95,3%	4,7%	
CG 96	11	5	8	3	46	14	10	3	-	-	PC 95
	68,8%	31,3%	72,7%	27,3%	76,7%	23,3%	76,9%	23,1%	72,2%	27,8%	
CG 00	11	4	9	3	43	13	11	3	-	-	PC 99
	73,3%	26,7%	75%	25%	76,8%	23,2%	78,6%	21,4%	93%	7%	

Font: Matas (2000 i 2001) i elaboració pròpia.

Notes: A l'esquerra dades sobre la presència de CDC i UDC a les Corts Generals. A la dreta presència de CDC i UDC en el parlament i govern de Catalunya. S'afegeix també el percentatge de despesa que gestionen els departaments dirigits per un i altre partit.

* Inclou els senadors designats pel Parlament de Catalunya.

De tota manera, com ja ha estat assenyalat per diversos autors, l'equilibri en la composició institucional no va associat a un repartiment de funcions equivalent¹³¹⁹. Això pot observar-se en el moment de repartir els càrrecs clau en cada institució (portaveus, etc), que en general tendeixen a correspondre a CDC. El mateix passa, per exemple, quan s'examina la capacitat de despesa associada als diferents departaments del govern de la Generalitat (Taula 7.8).

Taula 7.9. Pes de CDC i UDC en les institucions (II): Eleccions municipals (1991-1999)

	REGIDORS			ALCALDES			DIP. PROVINCIALS		
	CiU	CDC	UDC	CiU	CDC	UDC	CiU	CDC	UDC
91	4362	4116	246	590	538	52	72	s.d.	s.d.
	100%	94,4%	5,6%	100%	91,1%	8,9%	100%		
95	4240	3.397	843	629	548	81	69	s.d.	s.d.
	100%	80,1%	19,9%	100%	87,1%	12,9%	100%		
99	4157	3575	582	602	529	73	60	46	14
	100%	86,0%	14,0%	100%	87,9%	12,1%	100%	76,7%	23,3%

Font: Rodó (2001) i elaboració pròpia a partir de dades d'UDC.

Per 1991: La Veu d'Unió, 212, 243, 244 i Informe del comitè de govern de 1992; Per 1995, Informe del comitè de govern 1986. Per 1999: Informe de la Sec. Gral. sobre les eleccions municipals 2003.

S.D. Sense dades.

Al llarg dels anys vuitanta i fins l'any 1996 la influència d'UDC sobre el total de la despesa del govern és clarament favorable a CDC. La situació canvia amb l'assignació a Unió Democràtica del Departament d'Ensenyament des de 1996 a 1999. Tot i que a partir de la tardor de 1999 la capacitat de despesa d'UDC torna a baixar sensiblement, cal remarcar que aquesta rebaixa no suposa una pèrdua del pes específic del partit

¹³¹⁹ Vegeu en especial les obres de Matas (1995, 2000 i 2001)

dins del govern. Això és degut, sens dubte, a la presència de Josep A. Duran com a conseller.

La regla de repartició del pes institucional té, des del primers moments de vida de l'aliança, importants dificultats per ser aplicada a l'àmbit municipal. És molt possible que la desproporció entre UDC i CDC en el repartiment de llocs en l'àmbit municipal millori substancialment durant la dècada dels anys noranta (taula 7.9). Tanmateix, les dades d'aquest període són encara difícils d'obtenir i de reconstruir, fet posa en evidència la necessitat de prendre-les amb cautela. Segons les dades disponibles, poc després de la crisi municipal entre CDC i UDC de l'any 1991, la representació dels democristians és encara de poc més del 5% de regidors i del 8% d'alcaldes. La situació sembla canviar a partir de 1995, quan Unió aconseguix (segons dades pròpies) prop del 20% de regidors i del 13% dels alcaldes¹³²⁰. L'any 1999, el conflicte municipal entre CDC i UDC es reproduïx en termes semblants als de 1991 i 1995. Tot i que no hi ha dades disponibles sobre aquestes eleccions tot indica que la presència d'UDC en el nivell municipal continua augmentant.

3. 2. La creixent influència d'UDC en la direcció de CiU.

La història de les relacions entre UDC i CDC durant el període que va de 1993 a 2001 és caracteritzada per un complex joc de posicions amb la perspectiva d'una eventual retirada de Jordi Pujol (popularitzada com *postpujolisme*). És així com moltes de les crisis que durant aquests anys afecten les relacions entre tots dos partits (i algunes d'interne) tenen per objectiu més o menys explícit el manteniment i/o la defensa del mapa de poder de l'aliança que resulta a partir de 1993. Sense aquesta clau interpretativa són difícilment comprensibles tant les raons com els resultats de cada un dels conflictes. Per contra, la resultant de tot el període és la clara subordinació als jocs de poder intern de gran part de les qüestions vinculades a les polítiques públiques o l'estratègia electoral.

La crisi entre Roca i Pujol té notables conseqüències per CDC. La més important és, sens dubte, que demostra públicament com Roca ha estat descartat de la successió per Pujol. La seva derivada és, evidentment, la necessitat de preparar el relleu del

¹³²⁰ Els 843 regidors són esmentats en l'informe de Duran al Congrés (*Informe del comitè de govern. 1996. Documents del XXè congrés. Arxiu Històric d'UDC*). També esmentats per Culla (2002: 56). Una anàlisi d'aquestes eleccions a Pallarés i Soler (1996).

nucli fundacional de CDC per un nou equip dirigent¹³²¹. D'aquest nucli n'ha de sortir el successor. La crisi no acaba amb la carrera de Roca, però és clar que si aquest vol continuar tenint opcions ha de disposar d'una base de poder pròpia al marge de Pujol. L'oportunitat de Roca arriba amb la seva candidatura a l'alcaldia de Barcelona l'any 1995. La seva derrota contra Maragall és la que suposa, ara sí, la fi de la seva carrera política. La fi de Roca culmina i exemplifica un cicle de renovació dins de CDC que també du aparellat (per raons diferents) la retirada política d'altres destacats dirigents del partit com Macià Alavedra o Josep M. Cullell. Aquesta etapa de canvi permet l'entrada a la direcció del partit d'una nova generació de polítics comandats per Pere Esteve, secretari general i Felip Puig, secretari d'organització¹³²².

Aquesta nova generació de dirigents de CDC topa, però, amb el relleu polític que Duran i Lleida ha aconseguit des de començament dels anys noranta. La caiguda de Roca permet que Duran aparegui públicament com el principal dirigent de CiU per sota de Pujol. Duran aprofita, a més, per a promoure un discurs polític en la mateixa línia del possibilisme i la moderació política de Roca. Durant anys el protagonisme de Duran és tolerat (si no alentat) per Pujol, doncs aquest evita que cap *delfí* pugui consolidar-se abans d'hora dins de CDC. És per aquesta raó que Duran surt constantment victoriós de pràcticament tots els enfrontaments tant amb Roca com amb els nous cabdills de la nova direcció convergent (Esteve, Pujals, etc.). L'estructura d'aquestes crisis, molt freqüents durant els anys noranta, implica un dur enfrontament entre l'aparell organitzatiu de CDC i Duran que acaba sent resolt, bé en el Comitè d'Enllaç de CiU, bé en entrevistes personals entre Duran i Pujol. Així, mentre no arribi el moment en que Pujol es vegi obligat a designar el successor, a finals de la dècada dels noranta, Duran és l'única figura pública de relleu que sobresurt dins de CiU. Ara bé, la sort de Duran canvia quan arriba el moment de promoure el successor de Pujol. Des del moment en que Artur Mas aconsegueix obtenir el primer consens dins de CDC, el líder d'UDC comença a trobar-se amb dificultats per imposar el seu criteri. Duran perd primer la pugna amb CDC per figurar en el número dos de la candidatura de CiU al Parlament de Catalunya de 1999 i, finalment, perd davant Mas la dura batalla per fer-se amb la successió de Pujol. Paradoxalment, el desplaçament de Duran de la lluita pel liderat de CiU constitueix una important victòria per UDC que aconsegueix, en compensació, un nou plantejament dels termes de l'aliança amb CDC.

¹³²¹ En aquest sentit és especialment important el missatge de Jordi Pujol en la commemoració dels 20 anys de la fundació de CDC a Montserrat el novembre de 1994.

¹³²² Per una minuciosa anàlisi dels diferents nuclis que componen CDC durant aquests anys cal consultar l'obra d'Alvaro (2003).

Són nombrosos els moments que il·lustren aquest complex joc de posicions dins de CiU. El primer es produeix poc després de les eleccions generals de 1993. L'ajustada victòria del PSOE deixa a CiU amb la clau de la governabilitat. Aquesta circumstància és aprofitada per González per oferir a CiU la possibilitat d'integrar-se en el govern¹³²³. Tot plegat obre, des de la mateixa nit electoral, un nou pols entre Roca, partidari d'acceptar, i Pujol i Duran, reticents a fer-ho¹³²⁴. La força de Roca i Pujol es dirimeix en una important reunió del comitè executiu de CDC convocada per Roca. Tanmateix, la majoria de Pujol dins de l'executiva de CDC és molt sòlida i es decanta clarament per refusar l'entrada al govern¹³²⁵. Entretant, Unió també es decanta en contra de qualsevol participació governamental¹³²⁶. El darrer intent de Roca per modificar la posició de Pujol es produeix poc abans de la darrera reunió entre Pujol i el candidat González. En aquesta ocasió Roca amenaça a Pujol amb la dimissió i la confrontació interna si no accepta l'oferta del PSOE¹³²⁷. Però ara Pujol aguanta l'investida de Roca, que finalment no té majors conseqüències, i opta per refusar taxativament l'oferta de González¹³²⁸. Pujol garanteix la investidura però no l'estabilitat del PSOE, que queda pendent de negociacions puntuals sobre determinades contrapartides com el finançament de la Generalitat de Catalunya (15% del IRPF¹³²⁹), etc.

La tensió que ràpidament envolta la legislatura fa impossible que torni a plantejar-se de nou la incorporació de CiU al govern. El debat gira, per contra, sobre la necessitat i conveniència de trencar la col·laboració amb els socialistes. Aquest debat, que anirà *in crescendo*, transcorre en paral·lel als freqüents desencontres entre Duran i Roca. Aquests enfrontaments, constants entre 1993 i 1995, generalment tendeixen a reforçar al líder d'UDC¹³³⁰. El primer arriba quan UDC decideix presentar esmenes als pressupostos de 1994 per mitjà del PNB degut a sentir-se exclosa de la presa de

¹³²³ "González ofrecerá dos carteras a Pujol para que CiU entre en el gobierno" (La Vanguardia 17-6-93: 11).

¹³²⁴ "Roca y Duran Lleida discrepan acerca de los posibles acuerdos de CiU con el PSOE" La Vanguardia 8-6-93: 13. "Pujol se inclina por no entrar en el nuevo gobierno e influir desde fuera" (La Vanguardia 31-5-93: 9).

¹³²⁵ La posició dels diferents membres pot llegir-se a Antich (1994: 384 i ss).

¹³²⁶ Com assenyala El País "Unió no lo ve factible y por eso no lo quiere, y Convergencia no lo quiere y por eso no lo ve" (El País D, 21-6-93).

¹³²⁷ Segons escriu Antich "Si Pujol dice que no a la coalición, anuncio mi dimisión y esta vez de una manera agria, brutal. Rompo el partido" (Antich, 1994: 398).

¹³²⁸ El procés és explicat per Antich (1994: 355 i ss). La decisió definitiva és produeix, segons Antich, poc abans de la segona trobada amb González, el dia 24 de juny de 1993.

¹³²⁹ L'acord de finançament es tanca, finalment, el mes d'octubre de 1993.

¹³³⁰ Com explica Antich: "Los seguidores de Roca (...) estan convencidos que los democristianos aprovechan cualquier ocasión para desgastar la imagen de Roca a fin de restarle bazas el día en que la retirada del presidente de la Generalitat abra el debate sobre su sucesión" (El País D, 13-1-93)

decisions dins del grup parlamentari de CiU¹³³¹. El segon, més greu, implica que Unió trenqui per primer cop la disciplina de vot dins CiU quan, novament, afirma sentir-se exclosa del pacte entre CDC, el PP i el PSOE per reformar el Senat. Roca i els seus seguidors aprofiten aquest fet com una demostració de les seves tesis sobre Unió i impulsen una intensa revolta de l'aparell de CDC que obliga a Pujol a intervenir¹³³². Pujol té en aquesta ocasió un paper difícil, doncs no pot aparèixer debilitat davant l'irritat aparell organitzatiu de CDC per la maniobra d'Unió i, alhora, necessita reforçar Duran en contra del nou pols de Roca¹³³³. Per això en aquesta ocasió Pujol mostra la seva autoritat imposant-se primer a l'aparell de CDC¹³³⁴, i després, *forçant* la demostració pública de lleialtat de Duran¹³³⁵. Restituïda l'autoritat de Pujol i com a prova de normalitat, Duran ofereix signar immediatament els pactes per les eleccions europees de 1994 i les municipals de 1995¹³³⁶.

En tots aquests mesos, l'única victòria significativa de Roca arriba la tardor de 1994, durant la negociació dels pressupostos de 1995. A començaments de setembre de 1994 Roca es reuneix amb Solbes per tal de negociar el suport de CiU als pressupostos per l'any següent. La iniciativa personal de Roca és desqualificada per Unió i, en part, per Pujol¹³³⁷. Però pocs dies abans d'acabar setembre l'acord entre CDC i el PSOE sobre els pressupostos ja és un fet¹³³⁸. En aquesta ocasió, a UDC no li queda més alternativa que la desaprovació simbòlica¹³³⁹.

A més dels desencontres amb Roca, Duran juga un important paper en les diverses crisis que envolten a CDC durant la tardor de 1994. En aquests mesos, que

¹³³¹ "Unió ha presentado modificaciones a los presupuestos a través del PNV ante la negativa de CDC a tramitarlas" (El País D, 12-11-93). Segons s'explica posteriorment, les reunions del Grup Parlamentari són han suspeses per Roca des del juliol de 1993 degut a les crítiques d'Unió per la manera com Roca du les negociacions amb el PSOE (El País D, 13-1-94).

¹³³² "CDC convoca a su dirección para debatir la ruptura de su coalición con Unió" (El País D, 12-1-94). També la JNC es revolta "Los jóvenes de CDC creen que la ruptura es un hecho" (El País D, 13-1-94).

¹³³³ Segons l'editorial de El País "Unió ha jugado con fuego para reforzar su imagen de partido autónom y evidenciar las dificultades de entendimiento con Roca, que conducen reiteradamente al arbitraje de Pujol" (El País D, 13-1-93)

¹³³⁴ "Jordi Pujol rechaza los intentos de un sector de su partido de forzar la ruptura de CiU" (El País D, 13-1-94).

¹³³⁵ "Unió reitera que Pujol cuenta con sus votos a la hora de negociar con el gobierno" (El País D, 14-1-94). Pocs dies després d'aquesta mostra pública de lleialtat es filtra a la premsa com Pujol va imposar-se a la direcció d'Unió. La recreació pot trobar-se en la crònica de (El País D, 16-1-94) que du per títol "Dame el teléfono de Duran".

¹³³⁶ "Pujol i Duran dan por cerrada la crisis de CiU" (El País D, 15-1-94).

¹³³⁷ Com diu El País "Fuentes de la dirección de Unió calificaron la reunión de ayer de *iniciativa unilateral* de Roca, de la que dijeron no haber sido informados. El propio presidente de la Generalitat, Jordi Pujol, dejó entrever ayer que se desmarcaba de la reunión entre Roca y Solbes" (El País D, 1-9-94).

¹³³⁸ Pujol accepta l'acord però marca distàncies "Pujol asegura que el pacto entre CiU y PSOE afecta sólo a los Presupuestos" (El País D, 24-9-94).

¹³³⁹ Unió decideix fer públic el seu desacord sobre les formes i opta per no assistir a la presentació pública de l'acord CiU-PSOE que fa Roca. (El País D, 24-9-94).

coincideixen amb el pas de Roca a la política municipal¹³⁴⁰, CDC es veu involucrada en presumptes irregularitats que impliquen de manera més o menys directa Macià Alavedra, Josep Mª Cullell, i Antoni Subirà. Aquests incidents s'afegeixen al malestar per l'actuació de l'executiu durant els incendis de l'estiu de 1994.

La crisi de l'executiu és aprofitada per Duran en dos sentits: En primer lloc, per a negociar de manera favorable el pacte municipal per l'any 1995; En segon terme, per a marcar distàncies entre l'*estil* de fer política de CDC i el d'UDC. Les dificultats per les que passa Pujol afavoreixen que, a les portes del XIXè congrés d'Unió, aquest signi amb Duran les bases d'un pacte municipal bastant favorable a les pretensions dels democristians¹³⁴¹. El pacte entre Pujol i Duran és fet, segurament, per tal d'evitar que el congrés d'UDC obri un nou front sobre l'executiu. Tanmateix, tant les intervencions de Duran en el congrés com la mateixa ponència política remarquen la necessitat que dins de CDC s'assumeixin responsabilitats públiques¹³⁴². Aquesta posició provoca, de nou, dures reaccions dels dirigents de CDC i nous enfrontaments entre els aparells dels respectius partits¹³⁴³. El més destacat d'aquesta crisi és, tanmateix, el *silenci* de Pujol que, tàcitament, sembla coincidir amb les crítiques de Duran¹³⁴⁴. És possiblement per aquesta raó que la dimissió de Cullell no triga a arribar¹³⁴⁵. Aquesta renúncia facilita que Pujol pugui presentar el 20è Aniversari de CDC com l'inici d'una important renovació interna¹³⁴⁶.

Tot i les inevitables resistències que troba aquest impuls renovador (sobretot en el govern), els canvis que es produeixen en la composició de l'elit de CDC entre novembre de 1994 i 1999 són força notables. El primer canvi d'importància es produeix amb l'anunci de Miquel Roca de deixar la direcció del grup parlamentari de CiU a Madrid per presentar-se com a candidat a l'alcaldia de Barcelona¹³⁴⁷. Mesos després,

¹³⁴⁰ Roca fa pública la seva intenció de deixar el Congrés dels Diputats el dia 3 de novembre de 1994 (La Vanguardia, 4-11-1994: 1).

¹³⁴¹ "Pujol y Duran cierran el acuerdo municipal de la coalición" (La Vanguardia, 12-11-94: 15).

¹³⁴² "Duran defiende el apoyo al PSOE y el cese de quien traicione nuestra ética" (La Vanguardia, 13-11-94: 13). "El socio de Convergencia pide dimisiones por el caso Cullell" (El País D, 13-11-94).

¹³⁴³ "Los dirigentes de CDC rechazan que UDC les dé lecciones de ética política" (La Vanguardia 14-11-94: 11). "La tensión preside el comité de enlace entre Convergència i Unió" (La Vanguardia, 15-11-94: 13).

¹³⁴⁴ El que destaca d'aquests dies és que "Pujol reconoce que existe una crisis de credibilidad en las instituciones catalanas" (La Vanguardia, 17-11-94: 15).

¹³⁴⁵ "Cullell anuncia a la ejecutiva de CDC que abandona el Consell Executiu" (La Vanguardia 16-11-94: 11). Cullell és substituït per Jaume Roma el 18 de novembre de 1994.

¹³⁴⁶ "Pujol se compromete a impulsar la renovación de CDC y del Govern", (La Vanguardia 21-11-94: 13). Cal recordar que en aquests moments Roca és en procés de deixar a Joaquim Molins la direcció del Grup Parlamentari; que Caminal ha estat rellevat de secretari d'organització per Ramon Camp; que Cullell ha dimitit, etc.

¹³⁴⁷ Tot i que la disposició de Roca a ser candidat ja és pública des de juny, aquest renúncia al seu escó a Madrid a finals de desembre de 1994 (Culla, 2001: 92).

el gener de 1995, Pujol fa pública la seva voluntat de fer una remodelació en profunditat del govern¹³⁴⁸. Les dificultats del moment frustren els plans de Pujol i limiten la crisi a un canvi de consellers¹³⁴⁹. La composició d'aquest nou govern es manté pràcticament estable fins mesos després de les eleccions de novembre de 1995¹³⁵⁰, quan Pujol torna a emprendre nous canvis tant en la Secretaria General de CDC (Pere Esteve¹³⁵¹), com en el govern. En aquesta ocasió, el gener de 1996, Pujol sí que aconsegueix el seu propòsit principal, que passa per la creació d'una conselleria de Presidència¹³⁵². Això afavoreix que mesos més tard, el juny de 1996, el president pugui impulsar una intensa renovació del govern que comporta la sortida de molts dels consellers amb més antiguitat en el càrrec¹³⁵³. La nova coalició dominant que resulta a partir de començaments de 1996 és clarament recolzada per les bases en el Xè congrés celebrat el novembre del mateix any.

El Xè congrés de CDC marca la culminació d'una fita (la renovació de la direcció del partit i del govern) i l'inici d'un altra: la preparació de la successió. És per això que a partir d'aquests moments comença a especular-se obertament sobre el *postpujolisme*. Aquest nou objectiu assenyala, alhora, un canvi substancial en les relacions entre Pujol i Duran. Si fins llavors Duran ha estat el millor aliat de Pujol en el seu projecte de renovar els més destacats dirigents de CDC, a partir d'aquest moment els interessos d'un i altre passen a ser contradictoris. L'aposta de Pujol per impulsar la carrera de diversos *delfins* dins de CDC amenaça, de fet, la posició de preeminència que Duran té dins CiU¹³⁵⁴. Duran, per contra, busca reforçar el seu paper públic com a interlocutor de Pujol, fet que sovint passa per buscar l'enfrontament entre tots dos partits. El resultat d'aquest xoc d'interessos és un llarg període de confrontació que

¹³⁴⁸ Pujol mostra la seva intenció de crear una conselleria de Presidència (destinada aparentment per a Xavier Trias), reinstaurar la figura del secretari del Govern, substituir a diversos consellers, al Director general de la CCRTV i al Comissionat per a Universitats (La Vanguardia 29-1-95: 11).

¹³⁴⁹ Xavier Pomès substitueix a M. Eugènia Cuenca a Governació i Núria de Gispert a Antoni Isac. A més, també hi ha altres canvis com el de Vilajoana per Granados a la CCRTV (La Vanguardia, 1-1-95: 14).

¹³⁵⁰ Jaume Roma dimiteix de la conselleria de Política Territorial el juny de 1995 i és substituït per Artur Mas.

¹³⁵¹ Tot i que des de l'inici de la seva etapa municipal Roca delega en Pere Esteve i Ramon Camp (secretari d'organització) les seves funcions com a secretaris generals adjunts, no és fins el desembre de 1995 que Roca renúncia definitivament a la Secretaria General de CDC. La renúncia de Roca permet l'elecció a començaments de gener de 1996 de Pere Esteve com a secretari general del partit.

¹³⁵² En aquesta ocasió Eduard Rius substitueix a Trias al Departament de Sanitat, Ramon Camp deixa la secretaria d'organització per ser Portaveu del Parlament i Felip Puig passa a ser secretari d'organització de CDC en substitució de Camp (La Vanguardia, 12-1-96: 11).

¹³⁵³ En aquesta crisi surten Joan Guitart, Albert Vilalta i Lluís Alegre. Entren Xavier Herández i Pere Macías i canvien de conselleria Joan Maria Pujals i Antoni Subirà (La Vanguardia 7-6-1996: 11-12).

¹³⁵⁴ Alguns analistes deixen entreveure la possibilitat que en aquests moments Duran aposti per entrar en el govern i Pujol no ho permeti. Antich suggereix que en la remodelació de maig de 1996 Duran va demanar per a Unió la d'Economia ocupada per Alavedra (significativament, el número dos en la llista de CiU) i posa en boca de Duran la frase "En lo personal no espero nada de Pujol, y en lo político sólo lo que a él le interese" (El País, 10-3-97: 12).

s'inicia l'any 1997 i que es prolonga (tret d'espòradics parèntesis) fins la designació del successor l'any 2001. Per Duran, l'enfrontament amb Pujol presenta avantatges en termes de notorietat, però comporta seriosos riscos doncs lamina les seves possibilitats en el moment de la successió¹³⁵⁵. L'avantatge de Duran rau en la dura competència que a partir de 1997 suposa la possible candidatura de Maragall a la Generalitat, i la poca valoració pública dels nous dirigents de CDC¹³⁵⁶.

La primera senyal pública del canvi de relacions entre Duran i Pujol és produeix durant el període que va entre el Xè congrés de CDC (8-10 novembre de 1996) i el XXè congrés d'UDC (7-8 desembre de 1996). Poc abans del Xè congrés de CDC és el mateix Pujol qui es mostra crític amb UDC¹³⁵⁷. Les paraules del president permeten que el congrés aprovi la necessitat de revisar el pacte municipal amb Unió. La resposta d'UDC arriba poques setmanes més tard, quan en el XXè congrés s'aborda la successió de Pujol¹³⁵⁸, la necessitat (com a Itàlia) de formar una *Olivera Nacional* oberta a PSC i ICV per augmentar l'autogovern¹³⁵⁹, i de la possibilitat que CiU entri al govern de Madrid¹³⁶⁰. La crisi, en aquesta ocasió, es tanca sense rectificacions importants per les dues bandes¹³⁶¹.

Però la confrontació més important arriba per una *qüestió de formes* durant els primers tràmits de la reforma de la llei de normalització del català¹³⁶². El desacord d'Unió als criteris expressats en un document aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat el febrer de 1997 obre un conflicte que dura pràcticament un mes¹³⁶³. Al llarg d'aquesta crisi, la tensió entre totes dues direccions arriba a extrems que mai abans s'havien

¹³⁵⁵ És possible que Duran cregui en aquests moments (les enquestes així ho rafitiquen) en una eventual derrota electoral de Pujol l'any 1999. Si Pujol és derrotat sense haver nomenat successor les possibilitats de Duran augmentarien.

¹³⁵⁶ Una bona mostra ho són les enquestes publicades a La Vanguardia durant el juny i novembre de 1997. "Pujol recorta la ventaja de Maragall", (La Vanguardia 30-6-1997: 10); "Duran y Molins, preferidos para un tandem con Pujol" (La Vanguardia, 30-6-1997: 11); "Maragall se distancia de Pujol en valoración" (La Vanguardia, 9-11-1997: 19). "Duran aventaja a Molins como *tiket* de Pujol" (La Vanguardia 10-11-1997: 15).

¹³⁵⁷ "Hay críticas a Unió que están justificadas" (La Vanguardia, 3-11-96: 17).

¹³⁵⁸ "Duran asegura que quan Pujol plegui ho farà sense successor" (Avui, 8-12-96:12). "Duran dibuja un futuro de Cataluña sin Pujol en que Unió está libre de ataduras" (El País Cataluña, 8-12-96:1). "El postpujolisme no passa per persones" (El Temps, 9-12-96: 51-53).

¹³⁵⁹ "Duran tanca el congrés d'Unió reivindicant l'*Olivera Nacional*", (Avui 9-12-96: 1); "Unió ovaciona la *conciencia nacional* del PSC y del PSUC" (La Vanguardia, 9-12-96: 14).

¹³⁶⁰ "Duran supedita su entrada en el Gobierno a que también la acepte Convergència" (La Vanguardia, 9-12-96: 1).

¹³⁶¹ Tanmateix, dies més tard Duran anuncia en una entrevista a El País "No niego ni negaré el liderazgo de Pujol" (El País Cataluña, 12-12-96: 3).

¹³⁶² L'elecció d'aquesta qüestió com a front de batalla per part d'UDC obeeix a dues raons fonamentals: per la importància que CiU atorga a la defensa del català i, ahora, perquè Joan Maria Pujals el conseller encarregat d'impulsar-la és en aquests moments un dels candidats més clars a la successió de Pujol. Sobre la carrera política de Pujals com a *delfí* vegeu Álvaro (2003: 158 i ss).

¹³⁶³ "Unió planteja interrogantes al documento sobre el catalán aprobado por el Govern" (La Vanguardia, 22-2-97: 17).

assolit: Pujol acusa públicament a Duran i a Unió de deslleialtat, de trencar la *corresponsabilitat* del govern i d'afavorir la ruptura de la coalició i la fi del govern¹³⁶⁴. La direcció d'Unió interpreta aquestes paraules com una amenaça de ruptura, però no només es nega a rectificar sinó que demana a Pujol una rectificació¹³⁶⁵. La reacció d'Unió aconsegueix que, finalment, Pujol acabi matisant les seves declaracions públiques¹³⁶⁶. Tanmateix, això no obsta per a que la direcció d'Unió, amb el suport dels tres membres del partit en el Consell executiu, emeti un dur comunicat públic criticant les primeres declaracions de Pujol¹³⁶⁷. La nova desautorització d'Unió és a punt de provocar una nova crisi amb el president de la Generalitat, però aquest accepta finalment passar pàgina¹³⁶⁸. En aquesta ocasió Pujol s'ha de conformar amb reprendre públicament als consellers d'Unió per haver donat suport al comunicat de la direcció del partit¹³⁶⁹, i denunciar el perill d'un possible pacte entre Unió i el PP¹³⁷⁰. Finalment, una trobada entre Duran i Pujol senta les bases de la reconciliació: Duran promet a Pujol que mai es fusionarà amb el PP¹³⁷¹, i Pujol passa pàgina no sense avisar que no tolerarà més discrepàncies per part d'UDC¹³⁷².

La crisi de febrer i març de 1997 marca una inflexió en les relacions de CDC i UDC. A partir de llavors, tota confrontació entorn de l'acció política queda aparcada per donar pas a la preparació de les eleccions municipals i autonòmiques de 1999. Per contra, els conflictes que s'obren a partir d'aquest moment són ja en clau clarament successòria. Fins a les eleccions autonòmiques de 1999 els actes d'aquesta batalla pel liderat són essencialment tres: El primer és la dimissió, a finals de juliol de 1997, de Macià Alavedra com a conseller d'Economia de la Generalitat de Catalunya¹³⁷³.

¹³⁶⁴ "Pujol exige a Unió que retire sus críticas a la ley de uso del catalán" (El País D, 25-02-97).

¹³⁶⁵ Duran afirma "No tengo nada que rectificar" (La Vanguardia 25-2-97: 10). En desposta convoca primer la comissió permanent i després al comitè de govern d'Unió i filtra als mitjans la possibilitat de convocar un consell nacional extraordinari (La Vanguardia 27-2-97: 9). Tot i que en cap moment es parla públicament de possibles represàlies, és clar que aquestes hi són.

¹³⁶⁶ "El president niega que sus ataques sean una invitación a la ruptura de la coalición" (La Vanguardia 26-2-97: 9).

¹³⁶⁷ "La coalición CiU cierra en falso su crisis después de que Duran le gane el pulso a Pujol" (El País D, 26-2-97). Com afirma un editorial de El País "Duran le ha hechado un pulso a Pujol y lo ha ganado. Pujol le exigió una rectificación y no la habrá. Le amenazó con la ruptura de la coalición, y no habrá ruptura. Al menos por el momento" (El País D, 27-2-97).

¹³⁶⁸ "Pujol afirma *Haber hecho el ridículo* ya que no se esperaba una réplica de (UDC) de este calibre después de hacer un canto a la coalición" (La Vanguardia 27-2-97: 9). Tanmateix el comunicat afirma "El president lo lamenta, pero es su voluntad no dejarse arrastrar" (La Vanguardia, 27-2-97: 9).

¹³⁶⁹ "Pujol expresa a los consellers de Unió su disgusto por su comportamiento en la crisis" (La Vanguardia 5-3-97: 16).

¹³⁷⁰ "Pujol afirma que los enemigos de Catalunya quieren batir a Convergència y no a Unió" (La Vanguardia, 4-3-97: 13). "Pujol denuncia una maniobra para que Unió rompa con Convergència y se alíe con el PP" (La Vanguardia, 7-3-97: 15).

¹³⁷¹ "Duran se ve con Pujol y afirma que Unió jamás se fusionará con el PP" (La Vanguardia, 16-3-97: 30).

¹³⁷² "Pujol amenaza a Duran con romper CiU si no rectifica y advierte que su rival es Maragall" (La Vanguardia, 17-3-97: 13).

¹³⁷³ "Alavedra deja a Pujol y sale del Govern" (La Vanguardia, 25-7-97: 9).

Alavedra és un dels consellers més influents del govern i, a més, és el segon en la llista electoral de CiU per Barcelona. És clar, doncs, que la sortida d'Alavedra provoca canvis dins de l'equilibri de forces del govern i que, alhora, obre definitivament la qüestió de qui serà el nou segon de Pujol. El substitut d'Alavedra dins del govern és el fins llavors conseller de Política Territorial, Artur Mas¹³⁷⁴. Mas compta amb el suport de l'entorn personal de Pujol, de l'entorn polític de Presidència (Trias) i de la direcció de CDC (Esteve i Puig)¹³⁷⁵. El segon acte és produït durant la confrontació entre Joaquim Molins i Artur Mas per la candidatura a l'alcaldia de Barcelona. La tardor de 1997, Joaquim Molins, fins llavors cap de llista al congrés decideix postular-se com a candidat de CiU a l'alcaldia de Barcelona. Molins vol aprofitar el fet que Maragall no serà de nou candidat a Barcelona per obtenir uns resultats que el situïn en bona posició de cara al *pospujolisme*. La sorpresa arriba quan poques setmanes abans de l'elecció interna Artur Mas (conseller d'Economia, però també president de la Federació de Barcelona) també mostra la seva disposició a postular-se¹³⁷⁶. Mas, però, condiona la seva candidatura a que Pujol li permeti deixar immediatament la conselleria per a fer campanya. D'aquesta manera Mas obre un insòlit pols no només amb Molins, també amb Pujol que és qui ha de decidir entre tots dos candidats. Aquest desafiament, que coincideix amb les primàries entre Almunia i Borrell per decidir el candidat del PSOE a la presidència del Govern, s'allarga durant tot el més de març de 1998. Finalment, el mateix dia de les votacions Pujol decideix demanar a Mas que no opti a l'alcaldia. A canvi, el president promet a Mas un destacat lloc en la candidatura de CiU en el Parlament i en el futur govern¹³⁷⁷. Guanyat el pols, Mas accepta retirar la seva candidatura i deixar a Molins el protagonisme de l'elecció¹³⁷⁸.

El tercer i darrer acte l'obre Unió Democràtica l'estiu del mateix any 1998 quan Josep Sánchez Llibre suggereix públicament que Josep A. Duran ha de ser el número dos de CiU en les eleccions al Parlament de Catalunya i tenir responsabilitats en el futur

¹³⁷⁴ En la mateixa crisi el lloc de Mas a Política Territorial és ocupat per Pere Macias i el de Macias a Medi Ambient per Ignasi Puigdollers.

¹³⁷⁵ Vegeu Álvaro (2003: 183 i ss) i La Vanguardia (29-7-1997: 9).

¹³⁷⁶ "Tengo tanta ilusión como el que más por ser el alcalde de Barcelona y mi pasión no es de ahora" (La Vanguardia 22-2-1998: 18).

¹³⁷⁷ "El resultado de la reunión quedó claro desde el principio, cuando Mas informó al comité de su última conversación con Pujol, mantenida por la mañana en el Palau de la Generalitat. Pujol no sólo le había reiterado su deseo de que continuara en su gobierno, sino que le anunció que formaría parte, en lugar destacado, de las listas de candidatos al Parlament en las autonómicas y que, de lograr CiU una nueva victoria, continuaría como consejero. Artur Mas subrayó ante la prensa que habían sido los miembros del comité, y no Pujol, quienes habían tomado la decisión. Pero, una vez conocida y muy clara la opinión de Pujol, el comité sólo tenía una opción" (El País D, 31-3-98). Una interpretació semblant a Álvaro (2003: 165).

¹³⁷⁸ "Molins desplaza Mas como candidato a la alcaldía de Barcelona" (El País D, 31-3-98); "Mas renuncia a Pugar con Molins para ser candidato a la alcaldía" (La Vanguardia 31-3-98: 11).

govern¹³⁷⁹. Tot i que Sánchez Llibre promou aquesta posició a nivell personal i desvincula aquesta demanda del debat per la successió, el paper de Duran i les seves pretensions successòries són prou visibles¹³⁸⁰. Per això la direcció de CDC es mostra públicament intransigent a considerar la demanda d'Unió¹³⁸¹, fet que afavoreix que la direcció d'Unió tanqui files entorn de Duran¹³⁸². Fruit de la tensió o de la intenció de reforçar la imatge intransigent de CDC, Unió arriba a apostar per a que CiU s'incorpori al govern central la següent legislatura¹³⁸³. L'espiral de rèpliques és prou considerable com per afavorir que destacats membres de CDC comencin a sortir en defensa del propi Duran¹³⁸⁴. A començaments de setembre de 1998, Duran demana novament a Pujol la necessitat de debatre sobre la qüestió. En aquesta ocasió, però, la proposta es planteja formalment amb el suport de tota la direcció d'UDC¹³⁸⁵. La reacció de CDC és ara dirigida personalment per Pujol. Aquest accepta l'oferta de Duran a canvi de la condició que Unió sempre s'ha negat a acceptar: la fusió entre tots dos partits¹³⁸⁶. Sorprenentment, Duran es mostra disposat a negociar la fusió sempre i quan aquestes negociacions es deslliguin del nomenament del número dos de les llistes¹³⁸⁷. Potser per aquesta raó des de CDC es proposa una nova condició a la ja formulada inicialment per Pujol: que Duran accepti a canvi del segon lloc en les llistes el nomenament d'un conseller en cap, de manera que la successió quedi oberta entre dos candidats¹³⁸⁸. És, però, en una nova conversa entre Duran i Pujol que la crisi arriba al seu punt màxim: Pujol demana a Duran que a canvi del segon lloc reconegui

¹³⁷⁹ "Duran debe ser el dos de CiU en las catalanas y entrar en el Govern como conseller sin cartera" (La Vanguardia, 2-8-98: 15). Sánchez Llibre va fer una proposta semblant l'estiu de 1997 que fou rebutjada pel mateix Duran.

¹³⁸⁰ Duran ben aviat fa seves les paraules de Sánchez: "Duran recoge el guante de CDC y anuncia que Unió debatirà si le presenta como número dos" (La Vanguardia, 7-8-98: 10). De fet, setmanes més tard es fa públic que les declaracions de Sánchez Llibre són fruit del fracàs d'una reunió prèvia entre Duran i Pujol on aquest condiciona les pretensions de Duran a la fusió entre UDC i CDC (El País D, 3-9-98).

¹³⁸¹ En resposta a Duran surten Puig, Esteve i Trias: "CDC replica que no es prioritario decir si Duran ha de ser conseller" (La Vanguardia, 3-8-98: 11). "CDC considera que Duran no aportaría votos a Pujol si fuera como número dos" (La Vanguardia, 4-8-98: 11). "Trias reta a Unió a proponer formalmente a Duran como número dos" (La Vanguardia, 6-8-98: 10).

¹³⁸² "La Unió de Joves pide el tándem y que Duran sea conseller" (La Vanguardia, 3-8-98: 11); "Farreres propone que Unió plantee formalmente a CDC que Duran sea el número dos electoral de CiU", (El País D, 11-08-98). "De Gispert afirma que CDC no tiene *numero dos* para Pujol" (El País D, 19-8-98).

¹³⁸³ "Un dirigente de Unió apuesta por que CiU entre en el Ejecutivo la próxima legislatura" (La Vanguardia 27-8-98: 12). El debat segueix el mateix esquema que la proposta de Sánchez Llibre.

¹³⁸⁴ Duran afirma en una entrevista "Me han tratado desde Convergència como nunca lo han hecho ni la oposición" (El País D, 23-8-98). Això afavoreix les mostres de suport de CDC: "Trias lamenta el acoso a que ha sido sometido Duran y entiende que esté *dolido*" (La Vanguardia, 24-8-98: 11). "El convergente López de Lerma afirma que CDC ha maltratado a Duran y a Unió" (El País D, 4-9-98). "Otro dirigente de CDC apoya a Duran en su polémica con Convergència", (La Vanguardia: 5-9-98: 14).

¹³⁸⁵ "Unió abre formalmente el debate sobre el *número dos* de Pujol" (El País D, 1-9-98).

¹³⁸⁶ Pujol fa l'oferta en la reunió en que Duran i diversos dirigents d'UDC presenten formalment la proposta d'UDC (La Vanguardia 9-9-98: 14).

¹³⁸⁷ "Unió está dispuesta a hablar de la fusión con CDC si se desvincula del tándem Pujol-Duran" (La Vanguardia 10-9-98: 16). "Unió lo apuesta todo a que Duran sea el *dos* de Pujol en las listas de CiU" (El País D, 11-9-98).

¹³⁸⁸ "Dirigentes de CDC quieren contrarrestar el tándem Pujol-Duran con un conseller en cap" (La Vanguardia, 11-9-98: 18).

que el futur líder de CiU ha de ser de CDC¹³⁸⁹. Duran considera aquesta condició inacceptable i, com a resposta, opta per fer patent el greuge situant-se com a número vuit de la candidatura¹³⁹⁰. En represàlia, Pujol situa tàcitament a Artur Mas com a *delfí* al cedir-li el número dos de la llista de CiU i incorporar-lo, a més, al secretariat permanent de CDC¹³⁹¹. Davant d'aquest *tour de force*, a Unió només li queda la possibilitat d'amenaçar amb futures *represàlies* després de les eleccions autonòmiques de 1999¹³⁹².

El notable paper que Duran desenvolupa durant la campanya de les eleccions autonòmiques de 1999 suposa un punt d'inflexió en les relacions entre UDC i CDC¹³⁹³. Duran torna a aparèixer públicament com el dirigent més destacat de CiU després de Pujol. Aquest protagonisme s'incrementa amb la participació del líder d'UDC en les negociacions amb ERC i PP per la investidura del nou president de la Generalitat. És per aquestes mateixes dates que Jordi Pujol fa pública la seva intenció (ja expressada en privat) de no repetir com a futur candidat de CiU¹³⁹⁴. La retirada de Pujol obre definitivament la cursa per la successió¹³⁹⁵. En aquesta batalla simbòlica fins a la designació, la composició del nou govern de CiU és un dels aparadors més representatius de les possibilitats de cada aspirant. Com a mostra que la successió és *encara* oberta, Pujol negocia amb Josep A. Duran i Artur Mas la formació d'un govern que els situï a tots dos en un mateix pla d'igualtat¹³⁹⁶. Això afavoreix que un i altre intentin aconseguir el màxim d'avantatge¹³⁹⁷. Finalment, el joc d'equilibris permet un govern sense vice-presidents però on els dos consellers-aspirants tenen poders reforçats, però semblants¹³⁹⁸.

¹³⁸⁹ "Fuentes de Unió aclararon (...) que la oferta del presidente de CDC giró entorno a la necesidad que si Duran era finalmente escogido el número dos, se evidenciase de alguna manera que el futuro líder de la coalición tenía que ser algun dirigente de CDC" (La Vanguardia, 15-9-98: 18).

¹³⁹⁰ "La marginación de Duran al octavo puesto *envenena* las listas electorales de CiU" (El País D, 20-9-98).

¹³⁹¹ "Pujol promociona a Mas y revela que la última oferta que hizo a Duran es ir de número tres" (La Vanguardia, 21-9-98: 13).

¹³⁹² "Duran proclama que Unió hará oír su voz en el Parlament al margen de Convergència", (La Vanguardia 20-9-1998: 26). "Unió replanteará su pacto con Convergència después de las autonómicas tras el desaire a Duran" (El País D, 22-9-98).

¹³⁹³ Sobre aquestes eleccions vegeu Gifreu, J. i Pallarés, F (2001).

¹³⁹⁴ "Pujol brinda con su gobierno por la victoria de CiU y porque ya no será candidato" (La Vanguardia, 28-10-1999: 15).

¹³⁹⁵ "Duran considera que Pujol debe tener sucesor antes de año y medio" (El País D, 28-10-99).

¹³⁹⁶ "Pujol perfila su futuro gobierno tras reunirse con Mas y Duran" (El País D, 19-11-99).

¹³⁹⁷ "Artur Mas dispuesto a aceptar una vicepresidencia" (El País D, 27-10-99); "Duran dispuesto a quedarse fuera del govern si Pujol diluye su papel" (La Vanguardia 19-11-99: 15). "Pujol y Duran mantienen una tensa conversación 48 horas antes de conocerse el Govern" (La Vanguardia 28-11-99: 29).

¹³⁹⁸ "Pujol oficializa que Mas es el delfín de CDC para disputar a Duran la sucesión" (La Vanguardia, 30-11-99: 22).

El desembre de 1999, poc després de fer-se pública la composició del govern català es celebra el XXIè congrés ordinari d'UDC. Duran aprofita aquest congrés per a abordar dos elements que poden formar part de les negociacions de la successió: la refundació de CiU¹³⁹⁹, i una eventual entrada en el govern central¹⁴⁰⁰. Duran descarta la ruptura i la fusió en el primer punt, i demana (a l'espera dels resultats de les eleccions generals de 2000) la necessitat de debatre el segon¹⁴⁰¹. La victòria del PP per majoria absoluta suposa una important restricció en els escenaris prevists per Duran. Tot i que inicialment CiU aposta per donar suport a la investidura d'Aznar, tot debat sobre la incorporació al govern deixa de tenir sentit¹⁴⁰². Això suposa, doncs, que l'única moneda de canvi que podrà negociar-se durant la successió és la refundació de l'aliança.

La lluita entre Mas i Duran per la successió es juga, doncs, a partir de les eleccions generals de 2000. Ara bé, és difícil comprendre la tensió d'aquest llarg procés que dura gairebé un any sense fer esment, a més de l'estira i arronsa entre els candidats, als *condicionants interns* als que aquests han de fer front. En el cas de Josep A. Duran, una part dels seus problemes són associats amb la resistència de les bases d'UDC a acceptar el seu discurs polític més moderat. Però el principal obstacle que ha d'afrontar són les presumptes irregularitats comeses en el que coneix com a *Cas Pallerols i Cas Turisme*. Aquestes irregularitats, a més de certes arbitrietats en l'assignació de fons Europeus per part de departaments controlats per UDC, també semblen assenyalar l'existència d'una presumpta trama de finançament il·lícit del partit.

Els *Cas Pallerols*, surt per primer cop a la llum pública l'estiu de 1998¹⁴⁰³. La tardor de 1998 es produeix la declaració del conseller de Treball, Ignasi Farreres davant del jutge encarregat del cas¹⁴⁰⁴. Després de pràcticament un any de pausa, l'escàndol torna a sortir a la llum pública pocs dies després de les eleccions de març de 2000¹⁴⁰⁵. En aquest cas, la gravetat de les revelacions periodístiques obliguen a Unió a nomenar

¹³⁹⁹ "UDC descarta la ruptura o la fusión, apuesta por refundar CiU y se distancia del PP", (La Vanguardia 20-12-99: 17).

¹⁴⁰⁰ "Duran reclama un debate sobre la entrada de CiU en un Gobierno de coalición en Madrid", (El País D, 20-12-99).

¹⁴⁰¹ En cas que el PP no obtingui la majoria absoluta un possible intercanvi de papers pot ser, per exemple, el de acceptar que Unió tingui ministres a canvi que CDC designi el successor de Pujol a la Generalitat.

¹⁴⁰² Tot i així, Aznar intenta temptar a CiU "Aznar estudia ofrecer a CiU un ministerio", (La Vanguardia 17-3-00: 13).

¹⁴⁰³ "Empresas y oposición acusan a Trabajo de partidismo con los fondos de ocupación" (El País D, 3-6-98); "La polémica financiación de las fundaciones de Unió" (El País D, 19-7-98).

¹⁴⁰⁴ "Farreres declara durante cuatro horas ante el juez por los fondos de formación" (El País D, 28-11-98).

¹⁴⁰⁵ "Unió cobró comisiones de academias" (El Periódico, 15-3-00: 18). "El empresario Pallerols grabó los pagos a Unió" El periódico 16-3-00: 1. "Pallerols pidió ayuda a Sánchez Llibre", (El Periódico 30-3-00: 14).

una comissió interna d'investigació formada per tres independents¹⁴⁰⁶. A partir d'aquest moment i durant mesos les informacions del *Cas Pallerols* van reapareixent en diversos mitjans de comunicació. Així, el maig de 2000 la comissió interna d'Unió demana la dimissió de l'exconseller de Treball i per llavors president del partit, Ignasi Farreres¹⁴⁰⁷. Farreres posa el seu càrrec a disposició del partit però per llavors no li és acceptada la dimissió¹⁴⁰⁸.

De tota manera, és durant la tardor de l'any 2000, el moment clau de la batalla per la successió, que aquest torna novament a aparèixer. En aquesta ocasió el desencadenant és la suspensió d'algunes ajudes per part de la *Comissió Europea*¹⁴⁰⁹. Les reaccions públiques tant de CDC¹⁴¹⁰, com dels partits de l'oposició¹⁴¹¹, suposen una notable erosió de la imatge pública d'Unió Democràtica i, per extensió, de la de Duran Lleida. A partir d'aquest moment, el novembre de 2000, comença l'assumpció de responsabilitats públiques tant per part de CiU com d'Unió¹⁴¹². En un ple monogràfic dedicat a la gestió dels fons d'ocupació Pujol admetre les irregularitats i fa autocrítica¹⁴¹³. Dies més tard, Ignasi Farreres presenta la seva dimissió irrevocable, que aquest cop és acceptada¹⁴¹⁴. Amb la posterior resolució de la successió en favor d'Artur Mas el *Cas Pallerols* ja no serà només una *taca* d'UDC, sinó un important flanc pel que l'oposició atacarà al govern.

Els problemes d'Artur Mas es deuen, fonamentalment a dues circumstàncies. La primera és la seva baixa valoració entre els simpatitzants de CiU¹⁴¹⁵. La segona és deguda a la complexitat d'equilibris que comencen a articular-se dins de CDC. Aquests s'organitzen per influir tant en el procés de successió, com en la línia política de CiU. En aquest sentit, l'impuls *sobiranista* que des de mitjans de 1998 promou la nova

¹⁴⁰⁶ "Unió encarga a una comisión independiente que investigue si recibió fondos ilegales" (La Vanguardia, 17-3-00: 20).

¹⁴⁰⁷ "Dos miembros de la comisión del caso Pallerols proponen la dimisión de Farreres" (La Vanguardia, 13-5-00: 27).

¹⁴⁰⁸ "CiU cierra filas en torno a Farreres" (La Vanguardia, 14-5-00: 17).

¹⁴⁰⁹ "Bruselas suspende el pago a la Generalitat de ayudas por importe de 2.300 millones de pesetas" (El País, 12-10-00: 17).

¹⁴¹⁰ "Mas reacciona al bloqueo comunitario de los fondos de parados con una investigación" (El País Cataluña, 14-10-00: 1). "Pujol ve el caso Pallerols como una mancha y asegura que se asumirán responsabilidades" (La Vanguardia 20-10-00: 20).

¹⁴¹¹ L'oposició demana una comissió d'investigació i un ple monogràfic dedicat al cas.

¹⁴¹² "Pujol acepta un debate monográfico sobre el caso Pallerols en el Parlament", (La Vanguardia 26-10-00: 15).

¹⁴¹³ "CiU admite las irregularidades de Treball. El Govern hace autocrítica y el conseller destituye a un subdirector general" (La Vanguardia 17-11-00).

¹⁴¹⁴ "Duran dispuesto a asumir responsabilidades por el caso Pallerols" (El País D, 4-11-00). "Unió sacrifica a Farreres por el caso Pallerols" (La Vanguardia, 19-11-00: 19).

¹⁴¹⁵ El juliol de 2000 Duran és més conegut i valorat: Vegi's, per exemple, l'enquesta d'El Periódico que afirma "Duran avantatja Mas com a successor" (El Periódico, 17-7-2000: 16).

direcció de CDC és contestat per destacats sectors del partit partidaris de posicions més *moderades*. Pere Esteve és un dels autors de l'anomenada *Declaració de Barcelona* que el juny de 1998 signen CDC, UDC, el PNB i el BNG. El gir ideològic promogut pel secretari general és ben acollit dins de les joventuts del partit (la Joventut Nacionalista de Catalunya, encapçalada per Jordi Xuclà) i per alguns quadres del partit, molts d'ells en l'administració. Aquests sectors s'agrupen en el que és conegut com a Col·lectiu Sinapsi¹⁴¹⁶, que té una important presència pública durant els debats precongressuals de l'any 2000¹⁴¹⁷. La JNC, Sinapsi i altres grups de quadres del partit són els grans impulsors de la candidatura d'Artur Mas¹⁴¹⁸, però també els qui l'empenyen a adoptar les posicions polítiques més *sobiranistes*. Potser per aquesta raó Mas fa públic, durant el congrés de la JNC de la tardor de l'any 2000, el que serà el seu futur argument electoral: promoure un nou Estatut per a Catalunya¹⁴¹⁹.

En l'altre extrem ideològic es situen els membres de la Fundació *Barcelona*¹⁴²⁰. Els membres d'aquesta Fundació comencen a tenir presència pública a partir de l'estiu de 1998. Molts d'ells són antics dirigents polítics de CDC propers a Miquel Roca. És per això que la Fundació Barcelona s'oposa a les tesis *sobiranistes* de Pere Esteve i promou un nacionalisme més *moderat* com el de Duran Lleida. A partir de la primavera de l'any 2000 una part d'aquests integrants es constitueixen com un grup de debat intern de CDC amb el nom de *Catalanisme i Progrés*¹⁴²¹. Tot i que aquest nucli no té un candidat clar, només accepten Mas com a mal menor a partir del XIè congrés de CDC (novembre de 2000)¹⁴²². Després d'aquest congrés, encarregat de designar a Artur Mas com a secretari general de CDC, la influència d'un i altre grup sembla remetre, com a mínim públicament.

La successió de Pujol és decideix, doncs, enmig de complexes circumstàncies ambientals que pesen en un i altre candidat. Potser per això el procés de designació s'allarga des de la primavera de 2000, al gener de 2001. La recta final s'inicia el mes de maig de 2000, amb l'anunci de la convocatòria dels respectius congressos de CDC

¹⁴¹⁶ Tanmateix, i com explica Alvaro "Esteve sempre va retreure a Sinapsi manca de suport a la Declaració de Barcelona (...). Els integrants de Sinapsi, per la seva banda, consideren que l'exsecretari general va impulsar el seu document (...) sense tenir-los en compte" Alvaro (2003: 212).

¹⁴¹⁷ "Un sector de CDC critica a Mas por rebajar el discurso soberanista" (La Vanguardia 22-7-00: 22).

¹⁴¹⁸ Sobre aquests sectors véigis el llibre de Alvaro (2003).

¹⁴¹⁹ "Artur Mas se reserva la reforma de l'Estatut como bandera para cuando suceda a Pujol", (La Vanguardia 22-10-00: 21).

¹⁴²⁰ Sobre aquest grup vegeu el llibre de Alvaro (2003: 279 i ss).

¹⁴²¹ "Los moderados de Convergència convocan un acto para expresar su malestar por la radicalización del partido" (El País D, 15-3-00).

¹⁴²² Alvaro esmenta diverses temptatives d'aquest entorn per a promoure el retorn de Roca i eventualment, la candidatura de Duran Lleida (Alvaro, 2003: 264 i ss)

i UDC pels mesos de novembre i desembre. En aquests moments el secretari general de CDC proposa obrir les negociacions amb UDC¹⁴²³. Tot i que els detalls d'aquestes converses són poc coneguts tot indica que CDC proposa, com a base de la negociació, abordar primer el marc de relacions entre tots dos partits per, posteriorment, debatre sobre l'elecció del successor. Tot i les reticències inicials, Unió accepta aquest plantejament i comença una sèrie de converses que s'allarga fins a mitjans de juliol.

En paral·lel a les negociacions UDC-CDC, el mateix mes de maig de 2000 Artur Mas anuncia la seva voluntat d'optar a la successió. Tot i que tant Duran com Pujol descarten afrontar ara el debat successori¹⁴²⁴, pocs dies després d'aquest anunci Pere Esteve anuncia la seva intenció de cedir la Secretaria General de CDC a Artur Mas¹⁴²⁵. El futur *home fort* de CDC aprofita aquest moment per a fixar la seva posició respecte a les negociacions amb Unió: si UDC no accepta la fusió, el candidat ha de ser de CDC¹⁴²⁶. Aquesta proposta de Mas, que ràpidament és acceptada per CDC constitueix un dels principals esculls de les negociacions amb UDC. El mes de juliol les negociacions es donen per trencades¹⁴²⁷. Segons es fa públic en aquests moments, CDC proposa la fusió i una fórmula d'irreversibilitat a canvi de negociar el liderat. Unió, per la seva banda, es nega a acceptar més enllà d'una Federació paritària sense cap tipus d'irreversibilitat¹⁴²⁸. La previsible conseqüència d'aquesta ruptura de les negociacions és la marginació de Duran de la cursa per la successió¹⁴²⁹. Tot això té lloc el mateix moment en que Mas fa oficial la seva candidatura a la Secretaria General de CDC.

Però Duran no accepta tant fàcilment la decisió de Pujol i aposta per presentar batalla abans que Mas sigui oficialment investit secretari general de CDC. La tardor de 2000, mentre Duran fa pública la seva intenció d'optar a la successió, des d'UDC s'amenaça

¹⁴²³ "CDC emplaza a Unió a pactar antes de julio el método de elección del sucesor de Pujol", (La Vanguardia 9-5-00: 32).

¹⁴²⁴ "Pujol aplaude la audacia y ambición de Mas al postularse para aspirar a sucederle" (La Vanguardia 15-5-00: 17). "Duran emplaza a Convergència a aparcar el debate sobre la sucesión de Pujol", (El País D, 16-5-00).

¹⁴²⁵ "Esteve cede a Mas el control de CDC" (La Vanguardia, 22-5-00: 1).

¹⁴²⁶ "Mas propone la fusión para empezar" (La Vanguardia, 23-5-00: 15).

¹⁴²⁷ "Entran en vía muerta las negociaciones entre CDC i UDC para refundar la coalición" (La Vanguardia, 18-7-00: 21).

¹⁴²⁸ Duran diu poc abans: "La fusió amb Convergència necessita una cultura política de coalició que hem estat incapaços de transmetre aquests vint anys" (Avui D, 28-5-2000).

¹⁴²⁹ "Pujol comunica que no cuenta con Duran Lleida como su sucesor al frente de CiU" (La Vanguardia 20-7-00: 21).

amb la ruptura de la coalició¹⁴³⁰. Duran explica el seu projecte polític poques setmanes més tard en una conferència al Paranimf de la Universitat de Barcelona. Amb el seu discurs Duran busca obtenir la complicitat i suport dels sectors més moderats de CiU. És amb aquesta pretensió que planteja la possibilitat de renunciar a la successió sempre i quan aquesta recaigui en Miquel Roca¹⁴³¹.

Les noves revelacions periodístiques entorn del *Cas Pallerols* deixen en un segon pla el repte de Duran fins el XIè congrés de CDC. En aquest congrés en que Artur Mas és escollit secretari general també arriba al poder una part del nucli de *sobiranistes* que ha impulsat la seva candidatura¹⁴³². Tanmateix, Mas aprofita per a presentar-se públicament amb un discurs moderat. El congrés també dóna un ampli marge de maniobra a la direcció per resoldre les negociacions amb Unió¹⁴³³. Amb aquest aval, Pujol prepara el seu moviment definitiu. Poc abans del congrés d'UDC, previst pel 17 de desembre de 2000, Pujol anuncia a Duran que aviat designarà a Mas *conseller en cap* del Govern. La conversa no es fa pública, fet que permet a Duran preparar la seva *resposta* aprofitant el congrés extraordinari d'Unió¹⁴³⁴. Finalment, el missatge central del discurs de Duran consisteix en garantir la continuïtat de CiU malgrat que Mas sigui designat com a successor¹⁴³⁵. A canvi, Unió aprofita la seva ponència política per a començar a fixar el preu de la *indemnització*: transformar CiU en una federació de partits amb paritat en els seus òrgans de direcció¹⁴³⁶. El congrés també serveix, però, per a que les bases es rebel·lin contra la moderació de Duran aprovant una esmena a favor de la independència de Catalunya¹⁴³⁷.

Garantida la continuïtat de CiU, el dia 11 de gener de 2001 Pujol anuncia una crisi de govern per a convertir a Artur Mas en el *conseller en cap*, decisió que el situa *de facto*,

¹⁴³⁰ "Duran decideix fer el pas per disputar el futur liderat de CiU" (Avui D, 7-9-00). La Vanguardia remarca "Dirigentes de UDC sostienen que si CDC no acepta a su líder, los democristianos irán a las elecciones en solitario" (La Vanguardia, 7-9-00: 13). Posteriorment Duran desmenteix publicament les amenaces "El líder de UDC asegura que no entra en sus planes romper con CDC ni dejar el Govern" (La Vanguardia, 8-9-00: 12).

¹⁴³¹ "Duran ratifica davant Pujol les seves aspiracions a liderar CiU", (Avui D, 25-10-00); "Duran planteja que Roca sigui el successor", (El Periódico, 26-10-00: 16).

¹⁴³² "Artur Mas, número dos de CDC con el 85% de los delegados" (La Vanguardia 12-11-00: 20); "El congreso castiga las intrigas de moderados de *Catalanisme i Progrés*" (La Vanguardia 13-11-00: 19).

¹⁴³³ "La dirección de CDC tiene manos libres para seguir con el PP y negociar con Unió" (La Vanguardia, 13-11-00: 18).

¹⁴³⁴ La data de la conversa es fa pública el gener de 2001 i provoca un enfrontament entre els socis. Vegeu La Vanguardia (14-1-01: 23; 19-1-01: 14; i 21-1-01: 17).

¹⁴³⁵ "Duran promete que él no va a romper CiU" (La Vanguardia, 17-12-00: 17).

¹⁴³⁶ "Unió reivindica la paridad con CDC en los órganos de dirección de CiU" (La Vanguardia, 17-12-00: 19).

¹⁴³⁷ "Unió aprueba una enmienda a favor de la independencia de Cataluña", (El País Cataluña, 17-12-00: 4).

com el seu successor¹⁴³⁸. La reacció inicial d'Unió és *formalment* encapçalada pels dirigents territorials amb un escrit on demanen a Duran que deixi el govern i es creï un grup parlamentari propi¹⁴³⁹. Tanmateix, en alguns mitjans es parla, fins i tot, de suposades amenaces de Duran per trencar la coalició i forçar eleccions¹⁴⁴⁰. En qualsevol cas, ràpidament decideix encarregar-se a Xavier Trias i Núria de Gispert la negociació d'un nou marc de relacions que permeti a Unió acceptar el nomenament de Mas¹⁴⁴¹. En paral·lel a les negociacions, transcendeix la disposició dels diputats d'Unió per abandonar els grups parlamentaris de CiU sense deixar de donar suport al Govern¹⁴⁴². Acceptant el desafiament, Pujol nomena de manera unilateral a Mas com a *conseller en cap*¹⁴⁴³. La resposta d'Unió té lloc poques hores més tard, el mateix dimecres 17 de gener de 2001, quan el comitè de govern d'Unió decideix donar mans lliures a Duran per decidir quan deixar el govern, i refusar *parcialment* els termes de l'acord signat per Trias i De Gispert¹⁴⁴⁴: s'accepta negociar (fixant un termini màxim de dos mesos), però es rebutgen les quotes de poder assignades en el text¹⁴⁴⁵. Tanmateix, en aquesta reunió ja es fan evidents les fractures que aquest procés comença a causar dins de la direcció democristiana¹⁴⁴⁶. Les noves propostes de CDC, tot i el radicalisme *semàntic* (fusió) permeten desbloquejar l'inici de les converses¹⁴⁴⁷,

¹⁴³⁸ "Pujol comunica a CDC i UDC que nomenarà a Mas conseller en cap" (Avui D, 11-1-01).

¹⁴³⁹ "Dirigents d'Unió insten Duran a deixar el govern" (Avui D, 12-1-01).

¹⁴⁴⁰ "Pujol desoye la amenaza de Duran de romper la coalición y forzar elecciones anticipadas" (La Vanguardia 13-1-00: 19).

¹⁴⁴¹ "Duran asegura que UDC sólo aceptará el ascenso de Mas si hay un pacto global" (La Vanguardia, 14-1-00: 22).

¹⁴⁴² "Los diputados de Unió, dispuestos a abandonar el grupo parlamentario de CiU" (La Vanguardia, 16-1-00: 15).

¹⁴⁴³ "Pujol decide sin esperar a Duran que Mas sea desde hoy conseller en cap" (La Vanguardia, 18-1-00: 16). En la mateixa crisi Francesc Homs es fa càrrec de la conselleria d'Economia.

¹⁴⁴⁴ "Unió asegura que se va del grupo de CiU si en dos meses no hay acuerdo global" (La Vanguardia, 18-1-01: 17). "Unió se resiste a claudicar ante CDC" (La Vanguardia 19-1-01:13). "El partit de Duran desautoritza el preacord signat per Trias i De Gispert" (Avui D, 19-1-01). Una part del text és filtrat en la mateixa edició de l'Avui i a La Vanguardia (19-01-01: 13).

¹⁴⁴⁵ "Unió rechaza la oferta de contar con una nueva cartera y una cuota del 33% en CiU" (El País D, 18-1-01).

¹⁴⁴⁶ Segons explica l'Avui "Alguns membres del comitè de govern van proposar que mentre duri la negociació, Unió es doti d'*autonomia de vot* al Parlament, que equivaldria gairebé a trencar el grup parlamentari. Aquesta proposta va ser desestimada, ja que va topa amb l'oposició contundent de Núria de Gispert, que va arribar a amenaçar de deixar la conselleria si prosperava" (Avui D, 19-1-00). Tanmateix, Duran ja havia demanat a De Gispert (per raons que llavors no van transcendir) que deixés la Secretaria General (Avui D, 9-1-01). De Gispert es escollida presidenta del consell nacional el dissabte 20 de gener de 2001.

¹⁴⁴⁷ Tot i el titular "CDC tornarà a plantejar la fusió a Unió per *soldar* la coalició" (Avui D, 21-1-01). La notícia és que CDC és disposada a cedir a Duran la Secretaria General a canvi de la *irreversibilitat*. La fórmula troba ben aviat el suport de destacats dirigents d'Unió com Joan Rigol: "Rigol defiende la federación entre Unió y CDC con Duran de secretario general" (La Vanguardia 27-1-01:18).

que comença amb una reunió entre Pujol i Duran¹⁴⁴⁸. Sentades les bases de la negociació, Duran opta per pactar amb Pujol la seva sortida del govern¹⁴⁴⁹.

Finalment, el març de 2001 es signa el protocol de bases de la federació entre CDC i UDC. Coincidint amb aquest moment, Pujol renuncia definitivament a tornar-se a presentar a les eleccions i nomena oficialment Artur Mas com el seu successor. El protocol de bases serveix per a continuar negociant un nou model de relació que es concreta el 2 de desembre de 2001 amb l'aprovació de la federació entre Convergència i Unió. En aquell moment Pujol és nomenat president i Duran Lleida secretari general. Poc després, el gener de 2002, Mas és escollit candidat de CiU a la Generalitat de Catalunya. El maig de 2002, Xavier Trias, portaveu de CiU al congrés va ser nomenat candidat a l'alcaldia de Barcelona fet que deixava en mans d'Unió el primer lloc de Barcelona en les eleccions generals de 2004.

¹⁴⁴⁸ "CDC y Unió se conjuran para dar una imagen de unidad tras la crisis" (La Vanguardia, 3-2-01: 18). Per Unió els negociadors són Núria de Gispert, Domènec Sesnilo i Marta Llorens. Per CDC són Xavier Trias, Lluís Corominas i Miquel Àngel Vallès.

¹⁴⁴⁹ Com es destaca "El president y el líder de Unió acordaron cerrar la crisis en apenas tres horas para evitar que la oposición se aproveche" (La Vanguardia 6-2-01: 13).

II. EL NOU PAPER DE DURAN DINS CIU I LA RENOVACIÓ DELS DIRIGENTS D'UNIÓ.

A diferència de la resta de capítols, aquesta secció preten mostrar com el llarg període de temps que va de 1993 a 2001 no hi ha hagut canvis destacats en la configuració de la coalició dominant. És a dir, que no hi ha hagut canvis importants ni en la cohesió, l'estabilitat o el mapa de poder organitzatiu. Aquesta tranquil·litat interna ha permès a Duran projecte una línia política que s'adreça no ja a UDC sinó al conjunt de CiU.

1. La renovació del nucli dirigent.

Tot i l'absència de canvis significatius en la configuració de la coalició dominant, la novetat interna més significativa és l'aparició d'una elit minoritària que té presència dins del partit des de 1996 fins l'any 2002. El tret més característic d'aquesta elit minoritària és que és la formen antics membres de la coalició dominant que, per unes o altres raons, en són exclosos. Com veurem, l'existència d'aquest grup s'entrellaça, a més, amb la pugna de Duran per la successió de Pujol i els problemes financers del partit.

1.1. El manteniment de la unitat i l'aparició del sector crític o renovador.

A nivell organitzatiu, un dels elements que més caracteritzen el llarg període que va de 1993 a 2003 es la unitat de la coalició dominant d'UDC. Aquesta unitat només es trenca en moments puntuals, però sempre per a recompondre's poc després. La millor mostra d'aquesta unitat és la manca de llistes alternatives a les promogudes per Duran entre els anys 1994 i 1999. Això no exclou, però, l'existència de conflictes territorials més o menys endèmics (com és el cas de Girona) o, sobretot, de la formació d'elits minoritàries que pretenen erosionar el poder de la coalició dominant.

Taula 7.10. N° de candidatures al comitè de govern i president escollit.

Congrés Nº Llistes	94	96	99	02
1	Duran	Duran	Duran	
2				Duran
3				
4				

Font: Elaboració pròpia.

La més important d'aquestes elits minoritàries és la que a partir de 1999 es dona a conèixer públicament amb el nom de *sector crític*. Donat que bona part dels membres d'aquest grup (Jordi Petit, Vicenç Gavaldà, etc.) són estrets excol·laboradors de Josep A. Duran Lleida no és difícil imaginar, quan apareixen públicament, que es tracti d'una divisió de la coalició dominant. De tota manera, atenent a la seva conformació és més versemblant creure que es tracta de la revolta d'un grup de dirigents que es rebel·len, precisament, perquè han estat exclosos de la direcció del partit. Molts d'ells es presenten com a víctimes propiciatòries del *Cas Pallerols* i assenyalen la responsabilitat última de la direcció en l'impuls d'una suposada trama de finançament il·lícit del partit¹⁴⁵⁰. La direcció, en canvi, tendeix a acusar a molts dels membres d'aquest grup d'aprofitar els seus càrrecs per enriquir-se personalment (no per finançar el partit)¹⁴⁵¹. És per això que, amb aquest argument, molts d'ells acaben sent expulsats d'UDC.

De tota manera, les primeres crisis que donen lloc a la formació d'aquest grup són originades, fonamentalment, per lluites de poder dins de la coalició dominant¹⁴⁵². La intenció de Duran de d'equiparar-se en rang a Pujol comporta la creació en el XXè congrés (1996) de la figura del secretari general. La creació d'aquesta figura crea un important canvi de funcions dins del vèrtex de l'organització. Duran reté bona part de les funcions de representació pública del partit, però cedeix part de les tasques organitzatives al secretari general. Això substeu funcions a qui era l'encarregat de fer-les: el secretari d'organització (Vicenç Gavaldà). El fet que la secretaria general recaigui en Ignasi Farreres, per llavors conseller de la Generalitat, sembla que no hagi de comportar molts canvis interns: la figura té, aparentment, un caràcter més simbòlic que efectiu. És per això que Gavaldà es manté en el càrrec després del XXè congrés.

Tanmateix, Farreres decideix dotar-se de dos Secretaris Generals adjunts, Carme Drópez i Jordi Petit (l'antic secretari de política municipal i col·laborador de Gavaldà). Quan això es produeix, a finals de 1996, Gavaldà dimiteix del seu càrrec que passa a ocupar-lo Araceli Vendrell¹⁴⁵³. A partir d'aquest moment, l'enfrontament entre Petit i

¹⁴⁵⁰ Així sembla assenyalar-ho Josep C. Vergés quan denuncia explica que el cessament del secretari d'organització va ser degut a que "No va poder resistir més tot el que veia cada dia. El que no esperava mai era que la maquinària política que havia ajudat a engreixar amb garanties democràtiques només era una plataforma d'interessos personals" (Vergés, 2000: 54).

¹⁴⁵¹ Vegi's, per exemple els resultats de la comissió d'investigació proposada per Unió: "La investigació interna d'UDC cupla Gavaldà i altres militants", (El Periódico D, 9-5-00).

¹⁴⁵² "Duran pide a sus dirigentes que se dejen de rivalidades y cierran filas" (La Vanguardia, 8-7-97: 20).

¹⁴⁵³ Hi ha una interpretació alternativa que exposa Josep C. Vergés: "L'actual president del Parlament de Catalunya, Joan Rigol, va rebre fa tres anys, quan era simplement president d'Unió Democràtica de Catalunya, una carta s'explicava totes les irregularitats comeses. Joan Carles Matí ho relata al *Diari de*

Gavaldà amb Drópez i Vendrell pel control de l'aparell del partit és qüestió de temps. I aquest arriba mesos més tard, l'estiu de 1997. Poc abans del congrés extraordinari dedicat a reformar els estatuts es filtra en el mitjans que Jordi Petit i altres dirigents amenacen de dimitir si Duran no introdueix canvis en la direcció¹⁴⁵⁴. Tot i que finalment la crisi no comporta canvis formals, és molt possible que sí tingui conseqüències internes que no es fan públiques¹⁴⁵⁵.

La següent crisi té lloc poc més d'un any després. En aquesta ocasió s'anuncia el relleu de la secretaria d'organització, Araceli Vendrell pel portaveu adjunt de CiU al Congrés dels Diputats, Josep Sánchez Llibre¹⁴⁵⁶. El canvi, que coincideix amb el relleu del conseller Xavier Hernández per la també consellera Núria de Gispert a la Presidència de la intercomarcal de Barcelona. Tots dos moviments són presentats com un reforçament del partit de cara a la successió de Pujol¹⁴⁵⁷. Tanmateix, aquest relleu té clares connotacions internes. El relleu de Vendrell per Sánchez Llibre es produeix a pocs mesos de l'aprovació de les llistes electorals de CiU i a un any vista del XXIè congrés d'Unió. A més, el canvi es produeix poc abans que les revelacions periodístiques del *Cas Pallerols* portin al conseller i secretari general del partit, Ignasi Farreres a declarar davant del jutge¹⁴⁵⁸. Per aquestes dates Farreres també comença a fer pública la seva intenció de retirar-se de la primera línia política¹⁴⁵⁹. Així doncs, el gest de Duran sembla indicar la intenció de resoldre salomònicament els conflictes entre els partidaris de Petit i de Drópez excloent-los a tots dos dels principal lloc de control del partit¹⁴⁶⁰. L'entrada de De Gispert al capdavant de la intercomarcal de Barcelona mostra, d'altra banda, el creixent ascendent d'aquesta dins d'Unió¹⁴⁶¹.

Girona [15-11-2000: 3] Joan Rigol, sempre incòmode per les qüestions organitzatives del partit, va donar còpia al president del comitè de govern Josep Antoni Duran Lleida. El remitent va ser cessat al cap de poc. L'exsecretari d'organització Vicenç Gavaldà n'era l'autor" Vergès (2000: 54).

¹⁴⁵⁴ "Duran (...) ha recibido nítidos mensajes de dirigentes de su partido como el secretario general adjunto Jordi Petit, o el portavoz y uno de sus máximos colaboradores, Eugeni Pérez-Moreno", *La Vanguardia*, 7-7-97: 17. Els canvis passen per treure poder a Drópez, que segons aquests s'ha convertit en la secretaria general de facto i, eventualment, en el retorn de Gavaldà.

¹⁴⁵⁵ Una versió propera a l'exposat a (*La Vanguardia* D, 7-5-99).

¹⁴⁵⁶ Segons explica la premsa "Sánchez sustituirá a Araceli Vendrell, que ha pedido el relevo porque debe guardar reposo debido a su embarazo", (*ABC* D, 22-11-98).

¹⁴⁵⁷ "Unió refuerza su aparato con la vista puesta en el pospujolismo" *El País* D, 22-11-1998; "Duran coloca a Sánchez Llibre al frente de Unió para reforzar el partido de cara al pospujolismo" (*ABC* D, 22-11-98).

¹⁴⁵⁸ "Farreres declara durante cuatro horas ante el juez por los fondos de formación" (*El País* D, 28-11-98).

¹⁴⁵⁹ "Farreres baraja ser eurodiputado o volver al sector privado" (*El País* D, 17-12-98).

¹⁴⁶⁰ Entre les notícies d'aquest dies pot llegir-se "Dirigentes de Unió pronostican que Sánchez será secretario general" *El País* D, 22-11-98; "Sánchez Llibre, el Piqué de Unió" (*ABCCataluña*, 29-11-98: VI).

¹⁴⁶¹ Com explica la premsa "Tanto Duran como Sánchez Llibre cuentan a fondo con ella para la tarea de potenciar la nueva Unió" (*La Vanguardia* 29-11-98: 19). Això pot suggerir, a més, l'existència d'alguna mena d'acord tàcit amb De Gispert donat que aquesta prové d'un entorn del partit molt proper a Joan Rigol que des de 1987 ha estat allunyat de la direcció efectiva de l'aparell del partit.

Com es demostra la primavera de 1999, la rivalitat interna té, a més, evidents vinculacions amb el *Cas Pallerols*. L'abril de 1999, noves revelacions periodístiques sobre les presumptes irregularitats d'Unió provoquen les primeres dimissions d'alts càrrec de la Generalitat per aquesta qüestió¹⁴⁶². La més important és, però, la de Lluís Gavaldà, el màxim encarregat de la distribució dels fons europeus de formació i germà de l'ex-secretari d'organització Vicenç Gavaldà¹⁴⁶³. Sorprenentment, la dimissió de l'alt càrrec coincideix temporalment amb els dies previs a la primera aparició pública del *sector crític*. Aquests ho fan presentant una llista de candidats alternatius als que promou la direcció per les eleccions municipals de Barcelona de 1999¹⁴⁶⁴. La força d'aquest grup és demostra molt considerable, doncs en l'assemblea aconseguixen obtenir 300 dels 692 vots representats, és dir el 43% dels vots¹⁴⁶⁵.

Pocs dies després d'aquesta demostració de força, Jordi Petit, secretari general adjunt anuncia la seva dimissió del càrrec (sense deixar la direcció)¹⁴⁶⁶. La dimissió de Petit i la immediata unió a Gavaldà afavoreix l'especulació sobre la possible *connivència* d'aquest incipient *sector crític* amb CDC¹⁴⁶⁷. Però Petit diu discrepar amb el model organitzatiu del partit, el que és relaciona, sobretot, amb la negativa d'obrir les llistes per Barcelona. De fet, les primeres mesures de Petit i Gavaldà consisteixen en demanar llistes obertes tant en l'elecció dels candidats d'Unió al Parlament de Catalunya, com en el moment d'escollir el comitè de govern¹⁴⁶⁸.

La primera acció que emprenen és presentar a un consell nacional, el màxim òrgan entre congressos, una proposta demanant llistes obertes en l'elecció dels candidats al Parlament. La moció es presenta per ser debatuda en l'immediat consell nacional del 22 de maig de 1999¹⁴⁶⁹. La reacció de Duran en aquest Consell, on amenaça de dimitir si la proposta és acceptada, fa desistir ràpidament als crítics. Però Duran va més enllà i força que el Consell es pronunciï sobre la seva proposta (llistes tancades), que acaba

¹⁴⁶² "Farreres reforça la coordinació interna a Treball", (Avui, 4-5-99: 16).

¹⁴⁶³ "Dimite el director de empleo por ser socio de un receptor de subvenciones" (El País D, 1-4-99).

¹⁴⁶⁴ El dia de l'assemblea el País publica "Un centro subvencionado por Trabajo contrató a la mujer del director de Empleo" (El País D, 23-4-99).

¹⁴⁶⁵ "se viveron momentos de graves enfrentamientos cuando los críticos volvieron a reclamar una elección por el método de listas abiertas, pese a que la dirección de UDC ya lo había rechazado", (El País Cataluña, 24-4-99: 4).

¹⁴⁶⁶ "Jordi Petit se va. El secretario general adjunto de Unió dimitió ayer de su cargo por entender que el modelo organizativo que impulsa la dirección no es el más adecuado" (La Vanguardia D, 7-5-99).

¹⁴⁶⁷ "Duran denuncia operaciones de acoso contra Unió y pide unidad para frenarlas" (El País, 17-5-99: 18). "La direcció d'Unió acusa CDC de recolzar els crítics amb Duran" (Avui, 12-5-99: 16). L'argument, que aviat decau, consisteix en assegurar que l'objectiu "és debilitar Duran i, en segon terme, crear un sector favorable a una hipotètica oferta de fusió que pugués llançar Convergència després de les autonòmiques" (Avui, 12-5-99: 16).

¹⁴⁶⁸ "Els crítics d'Unió es preparen per fer una candidatura alternativa a Duran" (Avui, 11-5-99: 18).

¹⁴⁶⁹ "La direcció d'Unió rebutja escollir candidats amb llistes obertes" (Avui, 18-5-99: 18).

obtenint l'aprovació de tots els seus integrants¹⁴⁷⁰. La renúncia del sector crític a presentar batalla permet que aquest resultat s'interpreti com un clar reforçament de Duran¹⁴⁷¹.

Una situació semblant passa amb les intencions del sector crític de presentar una candidatura alternativa al XXIè congrés d'UDC (desembre de 1999). Les circumstàncies polítiques de la tardor de 1999, amb la nova victòria de CiU en les eleccions al Parlament de Catalunya i el protagonisme de Duran en la campanya fan difícil que pugui prosperar cap moviment d'oposició interna. A tot això cal afegir l'habilitat de la direcció, que limita el XXIè congrés a l'elecció de la direcció i posposat tot debat polític per un posterior congrés extraordinari, a celebrar la tardor de l'any 2000.

És per això que el sector crític decideix esperar fins l'estiu de 2000 abans de tornar a sortir a la llum pública. El 15 de juny de 2000, Petit i Gavaldà encapçalen la formació d'un grup d'opinió dins del partit que es qualifica de *corrent renovador*¹⁴⁷². L'acte de constitució és recolzat per unes 300 persones¹⁴⁷³. Des de llavors i fins el congrés extraordinari de desembre de 2000 aquest grup mostra una creixent activitat pública. A finals de juny de 2000 demanen la dimissió de Farreres com a president del consell nacional d'UDC¹⁴⁷⁴ i promouen la petició que el congrés extraordinari sigui obert a tots els afiliats¹⁴⁷⁵. Finalment, aquesta corrent renovadora decideix presentar una esmena a la totalitat a la ponència redactada per la direcció¹⁴⁷⁶. El resultat de la votació d'aquesta esmena constitueix la primera ocasió en que el sector crític tempteja les seves forces en un congrés. Tot i les incidències del recompte, el resultat de la corrent renovadora no passa del 14% del total¹⁴⁷⁷.

Des de l'any 2000 el corrent renovador manté una activitat cada cop més testimonial agreujada, a més, per les expulsions dels seus principals integrants. Tanmateix, l'any 2002 en el XXIIè congrés d'UDC, Petit i Gavaldà amb el suport de l'antic portaveu

¹⁴⁷⁰ "Duran impone sus tesis sobre las listas abiertas a las bases de Unió" (La Vanguardia, 23-5-99: 20). Com explica el diari "La sorpresa fue que el *sector crítico* no presentó batalla".

¹⁴⁷¹ "Duran refuerza su liderazgo tras el primer brote de disidencia" (La Vanguardia, 24-5-99: 14).

¹⁴⁷² Aquest grup es format per quadres del partit com Josep Vergés, Carolina Rodés, Joan Cardona i Antoni Pallarés (La Vanguardia, 16-6-00: 25). Posteriorment s'hi compten, també J. Martín Toribio, Emília Català o Agustí Benedito (Culla, 2002: 65).

¹⁴⁷³ "Los críticos de Unió piden cambios en el partido" (La Vanguardia, 16-6-00: 25).

¹⁴⁷⁴ "El sector crítico de Unió pide a Farreres que cese como presidente", (El País D, 24-6-00).

¹⁴⁷⁵ "El sector crítico quiere que el congreso de Unió sea asambleario", (El País D, 5-7-00).

¹⁴⁷⁶ L'esmena demana el retorn de la ponència no és però, una ponència alternativa.

¹⁴⁷⁷ Segons El País Petit assegura que el resultat és de 120 vots a favor. Però la direcció atribueix la cifra de Petit a una errada i no dona a la proposta més de 52 vots. (El País Catalunya, 17-12-00: 4).

Pérez-Moreno, presenten una candidatura alternativa a la de Duran. La llista de Petit obté poc més del 5% dels vots, fet que suposa la seva derrota política definitiva.

1.2 Estabilitat política i renovació del personal.

Estabilitat dels pactes dins de la coalició dominant

La unitat en la configuració de la coalició dominant d'Unió ha comportat, inevitablement, la seva estabilitat. Aquesta estabilitat no ha estat substancialment alterada per la formació d'una elit minoritària agrupada entron del sector crític o renovador. Com hem vist, els efectes de la formació del sector crític són visibles en l'estabilitat del personal polític, però difícilment alteren els equilibris de poder que configuren la coalició dominant d'UDC. En tot aquest llarg període que va de 1993 a 2001 només hi ha un breu instant en que la coalició dominant sembla entrar en una espiral de potencial inestabilitat i divisió: el moment culminant de la lluita entre Duran i Mas per la successió de Pujol. De tota manera, aquest perill és ràpidament conjurat i només acaba tenint conseqüències en la composició de la direcció.

La designació d'Artur Mas com a conseller en cap del govern de Catalunya obre la crisi final per la successió de Pujol. En aquest moment, les diferències dins de la coalició dominant d'Unió sobre quina ha de ser la reacció al moviment de Pujol es converteixen en una potencial font d'inestabilitat i divisió interna¹⁴⁷⁸. D'una banda els dirigents territorials del partit (presidents de les intercomarcals), el grup parlamentari i els dirigents més vinculats a l'entorn de Duran aposten per deixar el govern i sortir del grup parlamentari de CiU (però mantenint el suport parlamentari)¹⁴⁷⁹. De l'altra, una part significativa de quadres del partit al Govern, agrupada entorn de Núria de Gispert, demana, en compensació, concentrar-se només en renegociar els termes dels acords entre CDC i UDC¹⁴⁸⁰. El xoc entre totes dues posicions arriba en el comitè de govern dedicat a examinar les compensacions que ofereix CDC. Mentre els dirigents territorials i una part dels parlamentaris rebutgen totalment el document que ofereix CDC, de Gispert amenaça amb la seva dimissió en cas d'adoptar-se les mesures que aquells demanen¹⁴⁸¹. Per sortejar la potencial divisió del partit, la direcció opta

¹⁴⁷⁸ Segons explica La Vanguardia (13-1-01: 19 i 14-1-01: 23), la reacció inicial de Duran és de trencar la coalició i forçar Pujol a convocar eleccions. Sembla, però, que aquesta posició és immediatament reconsiderada.

¹⁴⁷⁹ (Avui D, 12-1-01 i La Vanguardia 16-1-01: 15).

¹⁴⁸⁰ De Gispert i Xavier Trias són designats ràpidament per negociar un seguit de compensacions. Vegeu (La Vanguardia, 13-1-01: 19 i 15-1-01: 20).

¹⁴⁸¹ (Avui D, 19-1-01 i El País D, 18-1-01).

finalment per una via intermitja: d'una banda es rebutgen les ofertes concretes de CDC però s'aposta per continuar les negociacions; de l'altra es descarta tota possible sortida del grup parlamentari de CiU, però es dóna a Duran la potestat de decidir la seva eventual sortida del govern¹⁴⁸². La crisi té, per acabar, importants efectes en la composició de la coalició dominant. Poques setmanes més tard Duran relleva dels llocs clau de l'aparell tant a de Gispert (deixa la secretaria general) com a Sánchez Llibre (deixa la secretaria d'organització). En el seu lloc s'hi incorporen dos dirigents més joves i poc involucrats en aquestes disputes internes. Ramon Espadaler ocupa la secretaria general i Marta Llorens fa el mateix amb la secretaria d'organització¹⁴⁸³.

Renovació en la direcció

L'estabilitat de la coalició dominant té la seva traducció quantitativa en els índexs de renovació del comitè de govern. La continuïtat dels seus membres es manté en unes xifres substancialment més altes que les del període que va de 1986 a 1993. Aquest fet és especialment visible en el XXè congrés de 1996, on més del 70% dels seus membres continuen en el comitè de govern¹⁴⁸⁴.

Taula 7.11. Índex de renovació del comitè de govern (1994-1999).

Congrés	94		96		99		Mitjana %
	N	%	n	%	n	%	
A) Entrades							
Recuperats	2	6,9	1	3,4	3	8,3	7,6
Nous al CDG	4	13,8	3	10,3	2	8,3	9,0
Nous a la CD	3	10,3	4	13,8	11	27,8	18,5
<i>Sub total</i>	9	31,0	8	27,6	16	44,4	35,1
B) Continuïtat	20	69,0	21	72,4	20	55,6	64,9
C) Sortides	8	27,6	8	27,6	10	27,8	25,9
Total (n)	29	100	29	100	36	100	-

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981).

El mateix pot observar-se en el XIXè congrés de 1994¹⁴⁸⁵. De fet, aquesta xifra de continuïtat és veu encara més accentuada si és considera que en tots dos congressos

¹⁴⁸² (La Vanguardia 18-1-0 i Avui D, 19-1-01).

¹⁴⁸³ (Avui D, 4-4-01).

¹⁴⁸⁴ L'any 1996 continuen: J.A. Duran i Lleida; J. Cardona; J. Casas; L. Cuatrecasas; C. Drópez; R. Espadaler; I. Farreres; C. Ferrer; V. Gavaldà; J.B. Giménez; N. de Gispert; A. Isac; D. Llorens; E. Millo; T. Perelló; E. Pérez-Moreno; J. Petit; P. Rius; J. Sánchez Llibre; D. Sesnilo; M. Silva i Sánchez. Recuperats: A. Vendrell. Nous al CDG: X. Hernández; M. Padilla; R. Tomàs. Nous a la CD: L. Franco, A. Mercadé; S. Sedó i Alabart; F. Vives. Surten: J. Carrera; J. Jané; G. Pallé; F. Pont; I. Ruiz; J.M. Samaranch; C. Tarruella; J. Vallès.

¹⁴⁸⁵ En el congrés de 1994 continuen: J. Duran i Lleida; J. Carrera; L. Cuatrecasas; C. Drópez; R. Espadaler; I. Farreres; C. Ferrer; V. Gavaldà; J. Jané; D. Llorens; G. Pallé; E. Pérez-Moreno; J. Petit, F. Pont; I. Ruiz; J.M. Samaranch; J. Sánchez Llibre; D. Sesnilo; J. Vallès; T. Perelló. Recuperats: L. Alegre; J. B. Giménez Nous al CDG: N. de Gispert; A. Isac; E. Millo; C. Tarruella. Nous a la CD: M. Ibarz; P. Rius; M. Silva i Sánchez. Surten: J. Carreras; M. Franquet; P. Gilabert; J. Malràs; A. Thió; A. Vendrell; P. Vidal; J. Casas.

encara cal tenir present que una part dels membres que s'hi incorporen ja havien estat prèviament integrants del comitè de govern. Tant l'any 1994 com l'any 1996 poc més d'un 10% dels que s'integren són cooptats a la direcció sense haver desenvolupat tasques de direcció prèvies i un altre 10% s'integra des d'altres òrgans del partit al comitè de govern.

En canvi, l'any 1999 es produeix una important renovació de prop del 45% dels integrants del comitè de govern, un canvi accentuat a més, per l'ampliació d'aquest òrgan en sis nous membres¹⁴⁸⁶. Tot i que aquestes xifres han de ser matisades per la incorporació en la direcció d'antics membres que ja havien estat al comitè de govern, el cert és que la xifra de renovació és bastant considerable. Destaca, sobretot, la incorporació de prop d'un 30% de dirigents que anteriorment no havien tingut tasques rellevants dins del partit. Aquesta xifra es situa en els mateixos nivells de renovació que en el XVIIè congrés de 1990, el primer en que Duran comença a assentar el seu poder dins d'UDC.

Taula 7.12. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1994-1999).

Congrés	Renovació			Creixement d'efectius	
	Senzilla	De CDG	De CD	Δ CDG	% Explicació
1994	31,0	13,8	10,3	1	11,1
1996	27,6	10,3	13,8	-	-
1999	44,4	8,3	27,8	6	37,5
Mitjana	34,3	10,8	17,3	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de Schonfeld (1981). % per columna.

Senzilla: nº dels qui entren (nous i recuperats) sobre el total;

Del comitè de govern: nº dels qui entren per primer cop al comitè de govern sobre el total;

De la Coalició Dominant: nº dels qui entren per primer cop a la Coalició Dominant sobre el total.

Creixement del comitè de govern: nº de llocs nous que es creen sobre el total.

Renovació per creixement: nº de llocs nous sobre el total dels qui entren (nous i recuperats).

La mitjana de les taxes de renovació senzilla del període es situa entorn del 34% gairebé deu punts per sota del 45% que caracteritza el període de 1986 a 1993. Tanmateix, les xifres de renovació del comitè de govern i de la coalició dominant no són tant diferents. Ara bé, mentre en el període anterior això és degut als intercanvis fruit del faccionalisme, en aquesta etapa ho són per l'estabilitat dels membres de la direcció. Cal tenir present, a més, que en aquests dos períodes es produeix un

¹⁴⁸⁶ En el XXIè congrés de 1999 continuen: J.A. Duran i Lleida; N. de Gispert; I. Farreres; J. Sánchez i Llibre; L. Franco; A. Isac; A. Vendrell; D. Llorens; E. Pérez-Moreno; J. Ortega; R. Espadaler; C. Drópez; D. Sesmilo; S. Sedó i Alabart; J. Casas; M. Silva i Sánchez; C. Ferrer; M. Padilla; A. Castellà; L. Cuatrecasas. Recuperats: G. Pallé; F. Pont; C. Tarruella. Nous al CDG: J.M. Vila d'Abadal; E. Millo; S. Capdevila. Nous a la CD: M. Llorens; A. Solé; X. Armengol; J.M. Silva i Alcalde; R. de Yzaguirre; A. Guinó; A. Vallvé; J.M. Sabaté; P. Andrés; V. Peiró. Surten: J. Cardona; V. Gavalda; J.B. Giménez; X. Hernández; A. Mercadé; T. Perelló; J. Petit; P. Rius; R. Tomàs; F. Vives.

moment de renovació de la composició de la elit dirigent. En els anys que van de 1986 a 1993 aquesta es produeix en el congrés de 1990 i en aquesta etapa, l'any 1999.

Estabilitat dels dirigents dins del comitè de govern i dels càrrecs parlamentaris.

En l'apartat anterior hem examinat l'estabilitat del comitè de govern en termes agregats. Les línies que segueixen intenten mostrar l'evolució de les carreres dels membres que integren la direcció del partit entre el XVIIIè congrés de 1992 i el XXIè de 1999. La llarga temporalitat del període, la progressiva ampliació de la direcció i el fet que s'hi incloguin els membres nats afavoreix que la llista d'integrants sigui bastant més extensa que en etapes anteriors, sobrepasant la seixantena d'individus (Taula 7.13).

L'aspecte més fàcilment visible quan es contraposen les carreres dels diferents membres del comitè de govern és la del nucli que durant tot el període han estat a la direcció orgànica dels que han tingut carreres discontinües. Els primers es limiten a poc més d'una dotzena entre els que cal comptar el nucli de dirigents més estretament vinculat amb Josep A. Duran¹⁴⁸⁷. Si eixemplem la llista a tots aquells que alternen la presència a la direcció amb càrrecs polítics destacats (parlamentaris, govern, etc) la llista s'amplia fins a poc més de vint persones¹⁴⁸⁸. En aquest cas, el nucli més vinculat amb Duran s'amplia amb una part dels membres dels diferents grups parlamentaris (J. Cardona, F. Pont), membres del govern (N. de Gispert, C. Tarruella, T. Perelló) i alguns dirigents territorials (M. Padilla, J. Carrera).

1487 Aquests són: J. Casas, Ll. Cuatrecasas, C. Drópez, J. Duran, R. Espadaler, I. Farreres, C. Ferrer, D. Llorens, E. Pérez-Moreno, J. Sánchez Llibre i D. Sesmilo.

1488 Aquests són: J. Casas, Ll. Cuatrecasas, J. Cardona, J. Carrera, C. Drópez, J. Duran, R. Espadaler, I. Farreres, C. Ferrer, N. De Gispert, A. Isac, D. Llorens, M. Padilla, G. Pallé, T. Perelló, E. Pérez-Moreno, J. Petit, F. Pont, J. Sánchez Llibre, D. Sesmilo, C. Tarruella.

Taula 7.13. Membres (electes i nats) del comitè de govern entre 1992-1999

	XVIIIè (92)	XIX (94)	XX (96)	XXI (99)
D. del Àguila				*
Ll. Alegre	C	C		
P. Andrés				E
X. Armengol			S	S/PS
S. Capdevila				
J. Carreras Martí	AC	AC		
J. Casas	D/PCD	R/D/PPC(95)	R/D/PPC	D/PPC*
J. Cardona	S/PS	D	S/PS	S
Ll. Cuatrecasas	D	D	AC	AC
C. Drópez	AC	AC		
J. Carrera	D/I	D/I	D	D
J. Duran	D			D/C
A. Castellà			E*	D/E
R. Espadaler	R/D/I*	R/D/I	R/D	D/AC
I. Farreres	C	C	C	CN*
C. Ferrer	D/PPE	D/PPE	D/PPE	D/PPE
L. Franco			AC	C
M. Franquet				
V. Gavaldà	R/DP	R/DP	R/DP	
P. Gilabert	*			
J.B. Giménez	D/E	D/I	I	
N. de Gispert	AC	C(95)	C	I(99)/C/CN(01)*
J.M. Guinart				I/AC(00)
X. Hernández	AC	AC	I/C*	
M. Ibarz		D/PS		
A. Isac	C	C		
J. Jané	D	D		
D. Llorens				
M. Llorens		R(95)	R	
J. Malràs	I			
A. Mercadé				
E. Millo		I	D/I	D/PPC
J. Ortega			R(96)	R
D. Ortiz				AC(00)*
M. Padilla	R/DP	R/DP	R/DP/I	R/DP/I
G. Pallé	D/I	D/I	D	AC(00)
V. Peiró				E
J.M. Pelegrí				*
T. Perelló	E	E/AC(95)	E/AC	AC
E. Pérez-Moreno	D/I*	D		
J. Petit	R*	R	R	R
F. Pont	D	D	D	
P. Rius		E	E	
I. Ruiz Margalef	D	D		
J.M. Sabaté				I
J. M. Samaranch	R/DP/I	R/DP/I		
J. Sánchez Llibre	D / S	D/PCD	D/PCD	D
J.M. Silva Alcalde				I/AC
M. Silva Sánchez		R/D(95)	R/D/PCD(98)	D/PCD
S. Sedó i Alabart			E*	
D. Sesmilo	E / D	D	D	D/S
A. Solé				AC(00)*
C. Tarruella	D	AC	AC	D/E
A. Thió	AC	AC		
R. Tomàs		D	I/AC	
J. Vallès	E(93)	E		
A. Vendrell	D*	D	D/AC	AC(00)
E. Vendrell				*
A. Vallvé	S(93)	S	S	R/DP/I
P. Vidal	D/I	D		
J. M. Vila d'Abadal	R	R	R	
F. Vives i Vives			I	

Font: Elaboració pròpia. La franja gris indica la pertinença al comitè de govern.

Llegenda: AC. Alt Càrrec de la Generalitat; C. Conseller de la Generalitat; D. Diputat; DP. Diputat Provincial; E. President Equip Especialitzat; I. President intercomarcal; PCD: Portaveu Congrés. PPC. Portaveu Parlament Catalunya. PS. Portaveu Senat. PPE. Portaveu Parlament Europeu. R. Regidor o Alcalde. S. Senador.

* L'asterisc indica canvis dins del mandat.

A més d'assenyalar la llista dels dirigents amb més longevitat política, la taula 7.13 també permet estudiar les trajectòries prèvies dels membres del comitè de govern de 1999. En aquest sentit, pot diferenciar-se uns quants grups: El del nucli dirigent més estable; el d'aquells dirigents que s'incorporen més tard a la direcció o que tenen carreres més discontinües com les d'E. Millo, Miquel Padilla, F. Pont, M. Silva Sánchez, C. Tarruella o A. Vendrell; i el d'aquells dirigents que s'incorporen per primer cop a la direcció com D. del Àguila, X. Armengol, M. Llorens, D. Ortiz, J.M. Pelegrí, J.M. Silva Alcalde, E. Vendrell o J.M. Vila d'Abadal. Aquests darrers constitueixen un important nucli de quadres que a partir de l'any 2000 assumeixen destacades tasques polítiques o organitzatives.

Una manera complementària d'aproximar-se a l'estabilitat del personal polític d'Unió Democràtica passa per examinar les carreres polítiques dels seus parlamentaris tant a Catalunya, com a Espanya o a Europa (Taula 7.14). Tot i que en la majoria d'ocasions els màxims dirigents del partit tendeixen a tenir també carreres parlamentàries, aquestes no tenen perquè ser sempre coincidents. L'anàlisi de les carreres parlamentàries de més longevitat reforça precisament aquesta distinció. Mentre una part dels dirigents que des de 1992 i fins a l'any 2000 mantenen la seva doble condició de parlamentaris i membres de la direcció (C. Ferrer, J. Casas, J. Sánchez Llibre, D. Sesmilo, J. Cardona, J. Carrera), una altra es dediquen a tasques exclusivament parlamentàries (J. Rigol i S. Sedó).

La taula 7.14 també mostra una certa especialització de funcions entre l'elit parlamentària d'Unió, en especial a nivell territorial. Cap dels parlamentaris fora de Barcelona canvia de cambra parlamentària. Aquesta divisió és especialment visible a Tarragona amb J.M. Carrera (representant al Parlament de Catalunya) i S. Sedó (representant al Congrés dels Diputats). Però el mateix passa en el cas de Lleida amb J. Cardona (al Congrés i al Senat) i G. Pallé i C. Tarruella (alternant-se al Parlament de Catalunya). En el cas dels diputats de la circumscripció de Barcelona la tendència és semblant, tot i que els canvis entre el Parlament de Catalunya i el Congrés o el Senat són més freqüents. Això és facilitat pel fet que una part de senadors són designats pel Parlament de Catalunya (Sánchez, Rigol, Sesmilo).

Taula 7.14. Diputats d'UDC per circumscripció (1992-2000).

Circumscripció	92	93	94	95	96	99	00
ESPANYA							
Ferrer, C.	PE	PE	PE	PE	PE	PE	PE
BARCELONA							
Capilla, T.	-	-	-	-	-	-	PC(02)
Casas, J.	CD	CD	CD	PC	PC	PC	PC
Castellà, A.	-	-	-	-	-	PC	PC
Cuatrecasas, Ll.	PC	PC	PC	-	-	-	-
Duran Lleida, J.A.	CD(LI)	-	-	-	-	PC	PC
Espadaler, R.	PC	PC	PC	PC	PC	PC	-
Fernández Burgui, J.L.	-	-	-	PC	PC	PC	PC
Jané, J.	PC	PC	PC	PC	PC	-	-
Pérez-Moreno, J.	PC	PC	PC	-	-	-	-
Pont, F.	PC	PC	PC	PC	PC	-	-
Puigdomènec, C.	-	-	-	-	-	-	PC
Ribera, P.	-	-	-	-	-	-	PC
Rigol, J.	PC	PC/SD	PC/SD	PC/SD	PC/SD	PC	PC
Ruiz, I.	PC	PC	PC	-	-	-	-
Sánchez, J.	PC/SD	CD	CD	CD	CD	CD	CD
Sesmiló, D.	PC	PC	PC	PC	PC	PC/SD	PC/SD
Silva Sánchez, J.	-	-	-	CD	CD	CD	CD
Tomàs, R.	PC	PC	PC	-	-	-	-
Vendrell, A.	-	PC	PC	PC	PC	-	-
Xicoy, J.	PC	PC	PC	-	-	-	-
GIRONA							
Amorós, M.	-	-	-	-	CD	CD	-
Capdevila, S.	-	-	-	-	S	S	S
Ibarz, M.	-	S	S	S	-	-	-
Martínez, N.	-	-	-	-	-	PC	PC
Millo, E.	-	-	-	PC	PC	PC	PC
Oliveras, N.	S	-	-	-	-	-	-
Palau, E.	-	-	-	PC	PC	-	-
Suñer, J.O.	PC	PC	PC	-	-	-	-
Vidal, P.	CD	CD	CD	CD	-	-	-
LLEIDA							
Bartolomé, J.	-	-	-	PC	PC	PC	PC
Burballa, R.	-	-	-	-	CD	CD	-
Busquets, J.	-	-	PC	-	-	-	-
Cardona, J.	S	CD	CD	CD	S	S	S
Grau, P.	-	S	S	S	-	-	CD
Pallé, G.	PC	PC	PC	PC	PC	-	-
Tarruella, C.	PC	PC	-	-	-	PC	PC
TARRAGONA							
Carrera, J.M.	PC	PC	PC	PC	PC	PC	PC
Giménez, J.B.	PC	PC	PC	-	-	-	-
Montlleó, M.	-	-	-	-	-	PC	PC
Murillo, D.	-	-	-	PC	PC	-	-
Musté, J.M.	S	-	-	-	-	-	-
Sedó Marsal, S.	CD	CD	CD	CD	CD	CD	CD
Vallvé, A.	-	S	S	S	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Parlament de Catalunya, Congrés dels Diputats, Senat i Parlament Europeu.

Sigles: CD: Diputat al Congrés dels Diputats; PC: Diputat al Parlament de Catalunya; S: Senador; SD: Senador per designació del Parlament de Catalunya; PE: Diputat al Parlament Europeu.

1.3.La secretaria general i les noves dinàmiques de poder intern.

Manteniment del mapa de poder organitzatiu.

Com passa amb la coalició dominant, el mapa de poder que va configurant-se dins d'UDC des de començament dels anys noranta roman substancialment inalterat al llarg de tota la dècada. És per això que els dos trets que millor caracteritzen l'evolució del poder organitzatiu són l'accentuació de dues tendències ja visibles a principis dels anys noranta: la progressiva concentració de poder (formal i informal) per part del comitè de govern i, alhora, la creixent desvinculació de Josep A. Duran Lleida de moltes de les qüestions organitzatives.

La progressiva desaparició del faccionalisme que caracteritza la vida del partit durant els anys noranta permet que, alhora, el comitè de govern vagi guanyant pes dins del mapa de poder d'UDC. Això és possible, en bona mesura, a la rellevància que guanya Duran durant la crisi entre Pujol i Roca. El nou protagonisme de Duran li atorga la capacitat d'intervenir més activament en el nomenament dels consellers de la Generalitat, que al llarg dels anys vuitanta són el principal contrapoder a la direcció orgànica. En la mesura que els consellers depenen pel seu nomenament del vist-i-plau del president del comitè de govern, aquest queda clarament per sobre de la resta de les cares del partit.

A començaments dels anys noranta, Duran decideix prescindir de la seva condició de parlamentari o de qualsevol altre càrrec públic. Això li permet que, en tant que president del comitè de govern, el seu rang sigui equivalent al del president de CDC, Jordi Pujol. Ningú de CDC o d'UDC és, en termes simbòlics, per damunt de Duran tret del president de la Generalitat. Per això, des de 1991 el comitè de govern també s'amplia, a més dels representants territorials o sectorials, als portaveus de les diferents cambres. I, formal o informalment, als tres consellers que Unió té al govern. A més, tot i que l'elecció dels candidats a cada cambra o municipi és descentralitzada, la influència del comitè de govern per designar els candidats és cada cop més determinant. Així doncs, el comitè de govern i la seu central d'UDC van convertint-se, per reforçar a Duran, com el nucli bàsic que coordina i controla el funcionament del partit. Evidentment, aquesta tasca no recau sobre tota la direcció formal, el poder és

concentra en el secretariat permanent, la composició del qual no tendeix a fer-se pública¹⁴⁸⁹.

Moltes de les reformes introduïdes en els estatuts de 1997 serveixen, precisament, per ampliar encara més el poder del comitè de govern. Això va en detriment tant del consell nacional, el màxim òrgan de representació del partit com, alhora, de l'autonomia dels quadres territorials. Això pot observar-se en: a) Els canvis en els procediments sancionadors, on per primer cop es tipifiquen les possibles faltes (art. 9.6); b) L'ampliació en els terminis en els que poden convocar-se els congressos ordinaris del partit, especialment si coincideixen en períodes electorals (art. 16); c) L'augment del nombre de membres electes (i no electes, com antics alts càrrecs governamentals) del consell nacional (art. 23), i es limiten les seves funcions que són, essencialment, d'impuls i control polític i financer (art 30); d) El reforçament dels procediments d'elecció del comitè de govern, prohibint que grups sectorials puguin presentar candidatures alternatives a la direcció (art. 12)¹⁴⁹⁰; e) homogeneitzant l'organització de l'estructura local i comarcal del partit (Títols V i VI); f) i, finalment, augmentant la capacitat del comitè de govern per influir en la nominació de candidats electorals (art. 52).

Tot aquest procés de concentració de poder coincideix, a partir de 1996, amb un altre fenomen: la progressiva desvinculació de Duran dels afers de la gestió quotidiana del partit per dedicar-se a preparar la successió de Jordi Pujol. La tendència s'aguditzava entre 1999 i 2001, quan Duran entra dins del govern de la Generalitat. Aquest procés de desvinculació és factible gràcies a la prèvia concentració de poders en el comitè de govern. Però, tot i així, comporta inevitables desequilibris interns que són a la base tant de la formació del sector crític, com dels destacats canvis en llocs claus de la direcció que es produeixen a partir de 1998¹⁴⁹¹.

La senyal més inequívoca de la desvinculació de Duran es produeix en el XXè congrés de 1996, quan es fa públic que el conseller Ignasi Farreres es farà càrrec de la secretaria general del partit, càrrec fins llavors inexistent. La inclusió d'aquesta figura en els estatuts és, precisament, un dels canvis que més centren l'atenció pública

¹⁴⁸⁹ Tanmateix, a més de Duran, tendeix a ser-hi present el nucli més lligat al dia a dia del partit com el secretari general, el secretari d'organització, el secretari de política municipal i els portaveus tant del partit com dels grups parlamentaris.

¹⁴⁹⁰ L'any 1996 la Unió de Joves va intentar presentar una candidatura alternativa a la de J.A. Duran, que finalment va ser retirada en acceptar-se la votació del comitè de govern per llistes obertes.

¹⁴⁹¹ Significativament, de la seva creació, l'any 1996, han estat secretaris generals Ignasi Farreres, Núria de Gispert, Ramon Espadaler, Marta Llorens i Josep M. Pelegrí.

durant el congrés extraordinari de 1997. Des de llavors aquest és converteix en el càrrec que concentra bona part de les lluites entre els membres de la coalició dominant. Això és degut a que la creació d'aquesta figura simbolitza l'existència d'un *número dos* dins del partit i, a llarg termini, d'un possible successor. Però no només, els consellers al govern de Catalunya ambicionen el càrrec per a intentar estendre el seu poder dins del partit. Per aquests, l'obtenció del càrrec de secretari general és, doncs la demostració de fins on arriba la seva influència en l'estructura orgànica¹⁴⁹². Alhora, l'accés a al secretaria general és també una possible plataforma per a poder accedir a futurs càrrecs en el govern de la Generalitat¹⁴⁹³. La secretaria general és, finalment, una eina extremadament útil per assegurar el liderat de Duran. Aquesta concentra totes les disputes entre els possibles candidats deixant sempre per damunt la figura del president del comitè de govern.

Composició institucional de la direcció

L'estabilitat en el mapa de poder organitzatiu presenta, alhora, alguns elements de canvi en la composició institucional del comitè de govern. L'element més destacat és la progressiva pèrdua d'influència del grup dels parlamentaris dins de la direcció. Aquest canvi és possiblement degut a dos fenòmens ja assenyalats: en primer lloc a la incorporació d'alguns consellers en les tasques de direcció del partit (secretaria general) que afavoreix que incorporin homes de la seva confiança; per altra banda, a l'accés de Josep A. Duran a tasques de govern en la Generalitat.

Taula 7.15. Pes institucional en el comitè de govern (1994-1999).

<i>Congrés</i> <i>Representació</i>	1994		1996		1999	
	N	%	n	%	n	%
Govern	6	20,7	11	37,9	12	33,3
Parlamentaris	15	51,7	10	34,5	10	27,8
Regidors	3	10,3	3	10,3	5	13,9
<i>Sub total</i>	24	82,8	23	79,3	27	75,0
Sense Càrrec.	5	17,2	5	17,2	9	25,0
Total (n)	29	100	29	100	36	100

Font: Elaboració Pròpia. Dades entorn del Congrés.

Nota: Contem com a Parlamentaris: Els diputats al Parlament de Catalunya, els de les Corts Generals i els Diputats provincials. Contem com a regidors: Regidors i alcaldes. Contem com a membres del Govern: Els consellers, els alts càrrecs (secretaris generals i directors generals), els delegats del govern i els eventuals dels que hi ha constància. Contem com a membres sense càrrec aquells dels que no ens consta que el tinguin a les institucions, encara que (en alguns casos) puguin ser alliberats del partit.

¹⁴⁹² Aquest és probablement el cas dels dos primers secretaris generals, Ignasi Farreres i de Núria de Gispert. L'accés de tots dos a la secretaria general no es tant en clau successòria com una demostració del seu domini intern.

¹⁴⁹³ Aquest és el cas de Ramon Espadaler que deixa el càrrec per entrar a la conselleria de Medi Ambient.

L'any 1994 és el de més presència de càrrecs parlamentaris en la direcció del partit de tots els anys noranta¹⁴⁹⁴. A partir d'aquest moment, la presència d'aquest grup en el comitè de govern baixa progressivament fins a situar-se en poc més d'una quarta part l'any 1999. Aquest descens va aparellat, sobretot, del protagonisme que guanyen els càrrecs en el govern. L'any 1996 la presència de membres del govern en la direcció del partit arriba a prop del 40%¹⁴⁹⁵. Alhora, també es recupera progressivament la presència de membres de la direcció que no tenen càrrecs institucionals rellevants. Tot i que la seva presència és lluny del pes que tenien a mitjans dels anys vuitanta (on constituïen més de la meitat del comitè de govern) l'any 1999 aquests arriben al 25% del total¹⁴⁹⁶.

1.4 Duran i el nou nucli dirigent d'Unió.

Des de finals dels anys vuitanta Josep A. Duran Lleida és el líder indiscutible d'Unió Democràtica de Catalunya. La seva durada en el liderat i la seva projecció pública el situen clarament per damunt de la capacitat d'incidència que van tenir en la política del seu temps tant Manuel Carrasco i Formiguera, com Miquel Coll i Alentorn. A més, el liderat de Duran, com el de Coll i Alentorn (i en menor mesura el de Carrasco) també ha deixat una profunda empremta en el desenvolupament organitzatiu del partit.

Si ens fixem en la composició dels principals càrrecs públics d'UDC (Taula 7.16), podem observar com, Josep A. Duran i Concepció Ferrer (Parlament Europeu) són els únics dirigents que s'han mantingut invariablement en el mateix càrrec des de 1987 fins a 2002. Tanmateix, és clar que la projecció de Duran no és comparable amb la de Ferrer.

¹⁴⁹⁴ L'any 1994 la direcció és integrada per: al Govern: L. Alegre; C. Drópez; I. Farreres; N. de Gispert; A. Isac; E. Millo. Parlamentaris: J. Carrera; Ll. Cuatrecasas; R. Espadaler; C. Ferrer; J. B. Giménez; M. Ibarz; J. Jané; G. Pallé; E. Pérez-Moreno; F. Pont; I. Ruiz; J. Sánchez Llibre; D. Sesmilo; M. Silva i Sánchez; C. Tarruella. Regidors: V. Gavaldà, J. Petit; J.M. Samaranch. Sense Càrrec: J. Duran i Lleida; D. Llorens; T. Perelló; P. Rius; J. Vallès.

¹⁴⁹⁵ La composició del comitè de govern l'any 1996 és: al Govern: Ll. Cuatrecasas; C. Drópez; I. Farreres; L. Franco; N. de Gispert; X. Hernández; D. Llorens; A. Mercadé; T. Perelló; R. Tomàs; F. Vives. Parlamentaris: J. Cardona; J. Casas; C. Ferrer; R. Espadaler; E. Millo; E. Pérez-Moreno; J. Sánchez Llibre; D. Sesmilo; M. Silva; A. Vendrell. Regidors: V. Gavaldà; M. Padilla; J. Petit. Sense Càrrec: J.A. Duran i Lleida, A. Isac; J.B. Giménez; S. Sedó i Alabart; P. Rius.

¹⁴⁹⁶ L'any 1999 la composició institucional del comitè de govern és: al Govern: J.A. Duran i Lleida; P. Andrés; X. Armengol; Ll. Cuatrecasas; R. Espadaler; L. Franco; N. de Gispert; D. Llorens; G. Pallé; J.M. Silva i Alcalde; A. Solé; A. Vendrell. Parlamentaris: S. Capdevila; J. Casas; A. Castellà; C. Ferrer; E. Millo; J. Sánchez i Llibre; D. Sesmilo; M. Silva i Sánchez; C. Tarruella; A. Vallvé. Regidors: A. Guinó; J. Ortega; M. Padilla; V. Peiró; J.M. Sabaté. Sense Càrrec: C. Drópez; I. Farreres; A. Isac; M. Llorens; J.M. Vila d'Abadal, E. Pérez-Moreno; F. Pont, S. Sedó i Alabart; R. de Yzaguirre.

A banda de Josep A. Duran i Concepció Ferrer, altres dirigents d'Unió amb una rellevant presència pública entre 1987 i 2002 són Joan Rigol, Ignasi Farreres i Núria de Gispert. Rigol és des de 1987 i fins 1999 el president del consell nacional i, per això, president del partit. Tot i que el càrrec de president del consell nacional és més representatiu que executiu, Rigol manté al llarg d'aquests anys una notable presència pública. A partir de 1996 és alhora vice-president del Senat i, des de 1999, president del Parlament de Catalunya. L'any 1999 Rigol deixa la presidència del consell nacional a Ignasi Farreres, fins poc abans conseller al govern de la Generalitat. Farreres és el conseller d'Unió que roman més temps al govern, des de 1987 fins 1999. Tot i que a partir de 1992 Farreres ocupa llocs destacats en la direcció orgànica (vice-president o secretari general del comitè de govern) la seva tasca es concentra, essencialment, en l'acció de govern a la Generalitat. Quan Farreres deixa el govern, el seu lloc l'ocupa Núria de Gispert que adopta un perfil força semblant.

Però més enllà de l'estabilitat de Duran i dels dirigents de segon nivell, la composició dels principals càrrecs d'Unió Democràtica mostra l'extraordinària mobilitat de la resta de càrrecs. Això és degut a la progressiva aparició d'un nou nucli directiu que progressivament va ascendint dins del partit a tasques de més responsabilitat. Alguns exemples significatius són, per exemple, les trajectòries d'Araceli Vendrell o Jordi Petit i, més tard, les de Ramon Espadaler, Marta Llorens o Josep M. Pelegrí. Tots ells comencen en la secretaria de política municipal i a partir d'aquest lloc clau van ascendint posicions fins arribar a la secretaria general i/o a un càrrec en el govern de la Generalitat. Més complexa és, finalment, la trajectòria de J. Sánchez Llibre o Jordi Casas que fluctuen entre càrrecs de responsabilitat dins del partit (secretaria d'organització o portaveu) i llocs de coordinació parlamentària (portaveu al Congrés o al Parlament de Catalunya).

Taula. 7.16. Composició dels principals càrrecs d'UDC. 1987-2002.

càrrec any	PT P.Cat.	PT CN	Consellers	PT CDG	Vice-PT CDG	Sec. Gen. CDG	S.G.Adj. CDG	S.Org CDG	P.Muni. CDG	Poratveu CDG	Portaveu P.Cat.	Portaveu CD	Portaveu PE
1987	M. Coll	J.Rigol	L. Alegre I. Farreres A. Bassols	J. Duran	J. Rigol J. Carreras F. Pont D. Sesmilo	-	-	D.Sesmilo	s.d.	s.d.	F. Camps	J. Duran	C. Ferrer
1988	J. Xicoy				-	-	-		s.d.	s.d.	D. Sesmilo	J. Casas	
1989					-	-	-		s.d.	s.d.			
1990					A. Bassols	-	-		A. Vendrell	J. Sánchez			
1991						-	-						
1992					I. Farreres F. Pont D. Sesmilo	-	-		V. Gavaldà	P. Gelabert			
1993					L. Alegre I. Farreres A. Isac	-	-		J. Petit	Pz-Moreno			
1994												J. Sánchez	
1995	-		L. Alegre I. Farreres N. Gispert		I. Farreres D. Sesmilo C. Tarruella	-	-						
1996	-		I. Farreres N. Gispert X.Hernández		-	I.Farreres	C.Drópez J.Petit	A. Vendrell	R. Espadaler		J. Casas		
1997	-				-								
1998	-				-			J.Sánchez					
1999	J. Rigol	I.Farreres	J. Duran L. Franco N. Gispert		-	N.Gispert	-		M. Llorens	J. Casas	E. Millo	M. Silva	
2000					-		-						
2001		N.Gispert	D. Guardia/ R. Espadaler N. Gispert L. Franco		-	R.Espadaler	M.Llorens J.Vila-Abadal	M. Llorens	J. Pelegrí				
2002		L.Franco	R. Espadaler N. Gispert J. Pelegrí		N. Gispert R. Espadaler	M.Llorens	J. Vila-Abadal	J.Pelegrí	E. Ribera				

Font: Elaboració pròpia.

Llegenda de la taula 7.15: PT. CN: President del consell nacional; PT. CDG: President del comitè de govern; Port CDG: Portaveu del comitè de govern; Port. PC: Portaveu d'UDC al Parlament de Catalunya; Port. CG: Portaveu d'UDC al Congrés dels Diputats; Port. BCN: Portaveu d'UDC a l'Ajuntament de Barcelona; Consellers: Consellers de la Generalitat. S.D: Sense Dades.

2. La definició d'una nova línia política per UDC: la defensa de la moderació dins CiU.

Després de la crisi entre Pujol i Roca, la participació d'Unió en les decisions estratègiques de CiU augmenta substancialment. Duran juga un paper destacat en les negociacions entre CiU i el PSOE de l'any 1993. Mentre Roca aposta per la possibilitat que CiU s'incorpori al govern, Pujol i Duran s'hi mostren clarament en contra. Finalment, aquests imposen de nou el seu criteri¹⁴⁹⁷. Els tres anys que dura la legislatura, de 1993 a 1996, són caracteritzats per la dura oposició que el PP exerceix contra el Govern i contra CiU per donar-li suport. Dins de la coalició, Unió manté una posició molt crítica respecte als pactes que van acordant-se amb els socialistes i, al mateix temps, inicia un progressiu acostament al PP. Aquesta aproximació és ja clarament visible l'any 1994, però té la seva culminació l'estiu de 1995 quan es celebren diversos encontres privats entre Duran i Aznar. Aquest creixent protagonisme d'Unió en la línia política de CiU provoca algunes confrontacions menors amb Miquel Roca.

El nou protagonisme de Duran és recolzat, alhora, per l'estratègia organitzativa i de comunicació d'Unió Democràtica. Des de començament dels anys noranta Unió s'esforça per ampliar la seva base humana. Per demostrar el creixement dels seus membres, UDC organitza trobades i sopars multitudinaris entre els que destaquen el dels 60è aniversari (1991), on aconsegueix reunir a 6000 persones¹⁴⁹⁸, o el 8è i 9è Aplecs de Maig de 1993¹⁴⁹⁹ i 1994¹⁵⁰⁰. Aquest creixement és també acompanyat d'una política d'implantació territorial i d'obertura de seus d'UDC arreu de Catalunya¹⁵⁰¹. Alhora, Duran aconsegueix integrar dins d'Unió a destacats polítics i representants del món social com el jugador del F.C. Barcelona Javier Urruticoechea, el científic Joan Oró, el polític Manuel Ortínez o l'expresident de la ONCE Miguel Duran, etc¹⁵⁰².

¹⁴⁹⁷ Vegi's les pàgines finals del llibre d'Antich (1994).

¹⁴⁹⁸ (La Veu d'Unió, 216).

¹⁴⁹⁹ (La Veu d'Unió, 234).

¹⁵⁰⁰ (La Veu d'Unió, 239).

¹⁵⁰¹ Vegeu, per exemple, la informació de la revista d'Unió (La Veu d'Unió 230, 231 o 235).

¹⁵⁰² Per a més informació vegeu Culla (2002: 57-8).

Tot aquest procés d'eixamplament de la base humana evoluciona en paral·lel a una gradual transformació de la imatge, tant de Duran com d'Unió Democràtica. Duran aprofita els seus contactes internacionals per a viatjar arreu del món i projectar una imatge d'estadista¹⁵⁰³, la culminació d'aquests contactes arriba amb el seu nomenament, l'any 1993, com a vice-president de la Internacional Demòcrata Cristiana¹⁵⁰⁴. Però, a més, progressivament va modificant-se l'estètica tradicional d'Unió per a projectar una imatge cada cop més moderna. En aquest sentit destaquen, a mitjans dels anys noranta, el canvi d'ubicació de la seu central, dels formats de les publicacions i cartellisme i, finalment, del logotip¹⁵⁰⁵.

La derrota de Roca davant Maragall en les eleccions municipals de 1995 i la seva posterior retirada, juntament amb la victòria del PP amb majoria relativa en les eleccions de 1996 són les dues grans oportunitats que Duran aprofita per a situar-se, definitivament, com el segon actiu de l'aliança després de Pujol. A més, Duran aprofita ben aviat el buit deixat per Roca en els cercles polítics de Madrid per a presentar-se com el continuador de les seves idees d'intervenció activa del nacionalisme català en la política espanyola. Duran i altres dirigents d'Unió juguen un activíssim paper en les negociacions entre PP i CiU que culminen en el pacte de legislatura signat en l'hotel Majèstic de 1996¹⁵⁰⁶. Evidentment, això obre la porta a tota mena d'especulacions tant sobre la possibilitat que Duran pugui ser ministre amb Aznar, com sobre hipotètiques enteses entre el PP i UDC en cas que aquest partit decideixi trencar l'aliança amb CDC.

Més enllà d'aquestes hipòtesis, el cert és que la defensa d'aquests plantejaments d'intervenció activa en la política espanyola permeten que Duran comenci a ser vist fora de l'àmbit estricte d'UDC com l'abanderat de la moderació política dins del nacionalisme català. Sobretot quan la progressiva desaparició de Roca va acompanyada, dins de CDC, de l'arribada d'una nova generació de dirigents de CDC amb un discurs polític més *sobiranista*. És especialment a partir de 1996 Duran comença a construir (com abans ha fet el mateix Pujol) un discurs que ja no va adreçat al seus seguidors tradicionals, sinó a captar espais socials més amplis dins i fora de CiU. Duran intenta teoritzar aquest canvi a partir apostant per una obertura dels

¹⁵⁰³ Vegeu, per exemple la revista d'UDC (La Veu d'Unió, 227).

¹⁵⁰⁴ (La Veu d'Unió, 232).

¹⁵⁰⁵ (La Veu d'Unió 238, 243 i 249).

¹⁵⁰⁶ Sobre aquest punt vegeu el llibre d'Álvaro (2003: 85 i ss).

senyals d'identitat del nacionalisme català clàssic, fonamentats en la llengua, per ampliar-los a elements nous com la cohesió social, etc¹⁵⁰⁷.

Això explica, a més de la tàctica momentània, la posició que Unió sosté davant la reforma de la llei del català de 1997 és plenament coherent amb aquesta estratègia de defensa de la moderació. O, també les precaucions amb que UDC participa en l'acostament impulsat per Pere Esteve al *Partido Nacionalista Vasco* i el *Bloque Nacionalista Gallego*, i que culmina en la *Declaració de Barcelona* (juliol de 1998). Unió no s'oposa a la demanda de reconeixement pluracional, pluricultural i plurilingüe d'Espanya¹⁵⁰⁸, però veu amb recels les pretensions de reformar la Constitució¹⁵⁰⁹. La posició d'Unió coincideix molt més, en canvi, amb el document que per les mateixes dates elabora la Fundació Barcelona¹⁵¹⁰. Aquesta aposta per la moderació comporta que, en cada crisi de CiU, s'agiti el *fantasma* d'una possible aliança entre UDC i el PP. Aquesta sospita, sempre desmentida per Unió, és especialment intensa durant la crisi de la llei del català de 1997¹⁵¹¹, i durant l'estiu de l'any 2000¹⁵¹².

La batalla per la successió atorga a Duran un paper encara més rellevant en la definició de la línia política de CiU. Unió participa molt activament en la preparació i elaboració de les directrius de la campanya electoral de 1999¹⁵¹³. Però és sobretot Duran qui juga un paper determinant tant en la campanya electoral com en les negociacions posteriors amb ERC i PP. Mentre una part important de la direcció de CDC s'inclina per un pacte amb ERC¹⁵¹⁴, Unió manté una posició més propera a l'entesa amb el PP. Finalment, les reticències d'ERC (i l'alt preu polític que demanen) afavoreix que CiU hagi de negociar un acord d'investidura amb el PP a canvi del

¹⁵⁰⁷ Un dels primers discursos en aquest sentit és el realitzat en l'estola d'estiu de la Unió de Joves de l'any 1996 a l'Ampolla "Guanyar el nostre futur. La segona nacionalització de Catalunya", (La Veu d'Unió: 249: quadern central). Sobre l'evolució del discurs ideològic d'UDC vegeu Pérez Francesch (1995).

¹⁵⁰⁸ De fet, Duran fa una conferència al Club Siglo XXI la tardor de 1998 on s'extreu: "Duran advierte que el Estado plurinacional es la única salida para que España no se rompa" (La Vanguardia, 24-11-98: 18).

¹⁵⁰⁹ "La cumbre nacionalista de Barcelona aboga por un estado confederal", La Vanguardia 18-7-98: 9. "Unió admite que un estado confederal exige reformar la constitución, pero CiU no quiere" (La Vanguardia, 22-7-98: 7).

¹⁵¹⁰ "Unió critica que CDC se apropie de sus ideas" (La Vanguardia 19-7-98: 17).

¹⁵¹¹ "Pujol denuncia una maniobra para que Unió rompa con Convergència y se alíe con el PP" (La Vanguardia, 7-3-97: 15); "Duran se ve con Pujol y afirma que Unió jamás se fusionará con el PP" (La Vanguardia, 16-3-97: 30).

¹⁵¹² "Duran acusa a CDC de difundir que pacta con el PP para dañarle" (La Vanguardia, 19-7-00: 22); "Duran promete que Unió jamás cederá soberanía a un partido español" (La Vanguardia 24-7-00: 19).

¹⁵¹³ Unió reivindica la paternitat d'un dels eslògans de la campanya "A Catalunya primer les persones".

¹⁵¹⁴ "La dirección de CDC reclama a Pujol un pacto con ERC para desmarcarse del PP" (El País D, 8-11-99).

compromís a no reformar l'Estatut¹⁵¹⁵. En bona mesura, doncs, el resultat del pacte amb el PP és també el triomf de les posicions dels sectors més moderats de CiU, amb Duran al capdavant. Aquest compromís afavoreix, en contrapartida, que Maragall i el PSC aixequin com a pròpia la bandera de la reforma de l'estatut¹⁵¹⁶.

Una situació semblant es produeix després del triomf per majoria absoluta del PP en les eleccions generals de març de 2000. Tot i les reaccions inicials, partidàries d'un acostament a ERC¹⁵¹⁷, ben aviat Duran comença a liderar la idea de donar suport a la investidura d'Aznar¹⁵¹⁸. Pujol no triga a afegir-se a aquestes peticions¹⁵¹⁹, fet que decanta definitivament el vot de CiU¹⁵²⁰. La direcció d'Unió va encara més enllà i aposta per integrar-se amb el govern o tancar un pacte de legislatura¹⁵²¹. Totes aquestes propostes no es tradueixen, finalment en cap fórmula concreta.

La definitiva projecció de la imatge de Duran com abanderat del nacionalisme més possibilista i moderat es produeix en el moment de presentar públicament la seva candidatura a la successió de Pujol. Les idees expressades en la conferència dictada al Paranimf de la Universitat de Barcelona (octubre de 2000¹⁵²²) presenten ara un objectiu nou: ja no es tracta d'eixamplar la base social d'Unió, sinó d'intentar abastar un espai polític majoritari¹⁵²³. Duran presenta un programa polític per encapçalar CiU, però des de bases molt allunyades tant de la política seguida per Pujol, com de les postures *sobiranistes* d'una part de la direcció de CDC.

Una part de les posicions de Duran són recollides per Mas en el moment de ser escollit secretari General de CDC¹⁵²⁴. Mas intenta, d'aquesta manera presentar-se (com ho feu Pujol) com el pont entre les posicions dels sectors més sobiranistes del partit i la

¹⁵¹⁵ "El PP varía su voto y apoya a Pujol al lograr que se comprometa a no reformar el Estatut" (La Vanguardia, 17-11-99: 16).

¹⁵¹⁶ "Maragall rebasa a Pujol y conmemora el 20º aniversario del Estatut pidiendo su reforma", (La Vanguardia 10-12-99: 16).

¹⁵¹⁷ "Pujol rechaza un frente con ERC para contener la mayoría del PP" (El País D, 27-3-00).

¹⁵¹⁸ "Duran Lleida y Trias, dispuestos a apoyar la investidura de Aznar" (El País Cataluña 1-4-00: 1).

¹⁵¹⁹ "La petición de Pujol de votar a Aznar divide a la dirección de CDC" (El Mundo D, 4-4-00).

¹⁵²⁰ "CiU votará sí a cambio de nada" La Vanguardia 4-4-00: 15; "Pujol logra el aval de para apoyar a Aznar" (La Vanguardia, 10-4-00: 17); "Pujol justifica el sí a Aznar diciendo que sin el PP no tiene margen de maniobra" (La Vanguardia 10-4-00: 18).

¹⁵²¹ "Destacados dirigentes de Unió a favor de la entrada de CiU en el Gobierno" (El País D, 11-4-00). "Duran no descarta un pacto de legislatura con el PP en Madrid tras la investidura de Aznar" (La Vanguardia, 22-4-00: 15).

¹⁵²² (J.A. Duran, *Nous temps, nous reptes, noves il·lusions, noves oportunitats per a Catalunya: un projecte per a compartir plegats*, 2000. www.unio.org)

¹⁵²³ "Duran presenta su alternativa al Govern", (La Vanguardia, 26-10-00: 13); "Duran vituperava la deriva sobiranista de Convergència", (El Periódico: 26-10-00: 18).

¹⁵²⁴ "Mas rechaza radicalizar Convergència" (La Vanguardia, 13-11-00: 1).

moderació representada per Unió i altres sectors minoritaris de CDC. Aquest és l'eix amb el que Mas es presenta a les eleccions de 2003: D'una banda amb la reforma de l'Estatut promoguda pels sectors més sobiranistes del partit, però també amb una part important de les bases programàtiques promogudes per Duran

Tanmateix, tant la línia política com l'estratègia organitzativa seguida per Duran al llarg d'aquests anys presenten notables dificultats per a ser assolides amb èxit. A nivell ideològic, la dificultat de combinar el nou discurs amb el que tradicionalment es desenvolupa des de UDC no és un repte fàcil. Entre les bases d'Unió hi ha moltes reticències a acceptar el nou discurs de Duran. L'any 1997, per exemple, Unió celebra un consell nacional on s'aprova una ponència que encara es manté en el discurs tradicional del partit¹⁵²⁵. Però quan més evidents es fan les divergències és pocs mesos després de la Conferència del Paranimf, en el congrés extraordinari de l'any 2000, quan el partit aprova una esmena a favor de la independència de Catalunya. Cal esperar dos anys, en el XXIIè congrés (juny de 2002), per a que les idees de Duran siguin més àmpliament acceptades pel partit.

L'estratègia de creixement i expansió territorial té contrapartides, especialment per l'alt cost econòmic que implica. Com hem vist, a partir de 1998, són creixents les notícies que assenyalen la presumpta existència d'una xarxa de finançament irregular d'Unió Democràtica. La majoria d'aquestes informacions es refereixen a fets que passen a partir de 1992, és a dir, que coincideixen temporalment amb l'expansió organitzativa d'UDC. Més enllà de les possibles il·legalitats que pugui atribuir la justícia, són molts els indicis que semblen assenyalar que bona part d'aquests diners recaptats de manera *poc clara o irregular* van servir, presumptament, per a finançar activitats del partit. En qualsevol cas, a partir de 1999 les constants denúncies aparegudes en diversos mitjans de comunicació sobre les irregularitats d'UDC tenen notables efectes en la imatge del partit. Ni les mesures disciplinàries internes o les dimissions de dirigents del partit com Ignasi Farreres serveixen per aturar aquesta erosió que, en darrer terme, també acaba afectant a les possibilitats de Josep A. Duran en la successió de Pujol. La imatge pública d'Unió Democràtica de Catalunya no es reparà fins després de les eleccions al Parlament de Catalunya de 2003, però aquesta és una qüestió que ha de ser analitzada en futures recerques.

¹⁵²⁵ (Consell nacional, *La sobirania de Catalunya i l'Estat plurinacional*. 1997. Barcelona, Unió Democràtica de Catalunya. Arxiu Històric d'UDC).

CONCLUSIONS

El contrast entre els intensos canvis en l'entorn electoral o parlamentari i l'estabilitat que es viu dins la coalició dominant d'UDC és, sens dubte, la característica que millor defineix el llarg període que va de 1993 a 2001. Contràriament a la resta de períodes analitzats, que són definits en funció del canvi organitzatiu, el tret més rellevant d'aquests anys és l'estabilitat de la coalició dominant d'Unió, només lleument alterada per l'aparició d'una elit minoritària (*sector crític*), pels problemes derivats del finançament del partit (*cas Pallerols*) i, sobretot, per la revisió de l'aliança fruit del relleu de Jordi Pujol.

Des del punt de vista electoral un dels trets més destacats és que CiU, comença a experimentar, des de mitjans dels anys noranta, un estancament electoral. Aquesta inflexió electoral sembla vincular-se, entre d'altres raons, tant a un progressiu esgotament del projecte polític com, per altra banda, als problemes aparellats a la intervenció de CiU en la política espanyola. El reflux electoral de CiU és més greu si es compara amb el progressiu creixement de la base electoral dels seus competidors, tant del PSC, com d'ERC i el PP. Això afavoreix que des de finals de 1996 vagi madurant en la opinió pública el debat sobre la successió de Jordi Pujol (el *postpujolisme*). Aquest debat pren encara més força a partir del moment en que els socialistes decideixen promoure a Pasqual Maragall com a candidat a la Generalitat de Catalunya. Les eleccions de 1999, en que el PSC guanya en vots però no en escons, precipiten definitivament la successió que té lloc a finals de l'any 2000.

A l'estancament electoral de CiU cal afegir-hi, des de 1995, la pèrdua de la majoria absoluta que des de 1984 té al Parlament de Catalunya. De tota manera, aquesta debilitat és compensada per les dificultats del darrer govern de Felipe González, a qui CiU dona suport parlamentari en les Corts Generals des de 1993. I, també, per la majoria relativa que obté el PP de José María Aznar en la legislatura que va de 1996 a l'any 2000. Inicialment, Jordi Pujol es capaç de gestionar la seva debilitat a Catalunya aprofitant l'interès dels dos grans partits espanyols en el suport de CiU al Congrés i, alhora, explotant les debilitats en les que queda ERC a partir de 1996. Ara bé, a mesura que es clarifica la situació política a Espanya, el suport mutu de CiU i PP és cada cop més evident. Això afavoreix que, a l'espera d'una nova majoria relativa del PP a les Corts Generals, l'any 1999 CiU prefereixi negociar la investidura de Jordi Pujol amb el PP abans que amb ERC. Ara bé quan el PP obté la majoria absoluta en

les eleccions generals de l'any 2000, la capacitat d'influència de CiU s'esvaeix i, per primer cop, queda presonera de la seva aliança parlamentària amb el PP. Tot això en el mateix moment en que Pujol ha de fer efectiva la designació i promoció pública del seu successor.

Les disputes pel relleu de Pujol obre un llarg període de crisi dins de CDC i, alhora, de tensió en les relacions entre CDC i UDC. La primera etapa d'aquest període va de 1990 a 1993 (que s'allarga, de fet, fins 1995) i es tanca, d'una banda, amb un reforçament del liderat de Pujol dins de CDC i amb la retirada de Miquel Roca, l'històric *delfí* convergent. Els anys que van de 1994 (i més especialment des de 1996) a 2001 constitueixen la segona etapa d'aquest procés de successió. A més de Roca, al llarg d'aquests anys deixen la política activa bona part dels principals fundadors de CDC com Josep M. Cullerà o Macià Alavedra. Això afavoreix l'entrada al capdavant del partit i del govern d'una nova generació de dirigents com Pere Esteve (secretari general de CDC), Felip Puig (secretari d'organització), Joaquim Molins (portaveu de CiU al Congrés de Diputats), Xavier Trias (conseller de Presidència) o Artur Mas que finalment serà designat successor.

Tot aquest procés de recomposició interna dins de CDC té conseqüències en les seves relacions amb UDC. L'enfortiment que Unió experimenta al llarg dels anys noranta provoca desencontres en l'àmbit municipal entre els socis de coalició, però els problemes venen, principalment, per la disputa del liderat. El paper de Josep A. Duran en la crisi entre Roca i Pujol situa al líder d'UDC per damunt de la resta de nous dirigents de CDC. A més, la posició autònoma de Duran al capdavant d'Unió dificulta que aquest pugui ser fàcilment rellevat com ho són la resta dels principals dirigents de CDC. Entorn de 1996, Duran apareix com el principal dirigent de CiU en disposició d'assumir el relleu de Jordi Pujol. Conscient d'aquesta possibilitat i de la seva nova projecció pública, Duran comença a elaborar un discurs polític que projecti el seu liderat més enllà d'UDC. Per això aprofita el gir *sobiranista* de la nova direcció de CDC per a reivindicar la moderació i el possibilisme del que abans havia fet bandera Miquel Roca.

Ara bé, si fins 1996 Pujol ha afavorit el marge de maniobra de Duran per tal d'afavorir els canvis dins de CDC, des d'aquest moment són moltes les senyals que indiquen la fi d'aquesta dinàmica. Durant els anys 1997 i 1999, el *postpujolisme* fa créixer tensions cada cop més greus entre CDC i UDC. La crisi més visible es produeix durant l'elaboració de les llistes al Parlament de Catalunya de 1999 degut a que és Artur Mas

i no Josep A. Duran qui figura en el *simbòlic* segon lloc de la candidatura de CiU. La decisiva intervenció de Duran en la campanya electoral de 1999 afavoreix el principi d'un miratge, la successió és encara oberta. La configuració del Govern, amb un perfecte equilibri entre el paper de Duran i el de Mas, continua alimentant la ficció, que creix en la campanya de les eleccions generals de 2000. Però també en aquests moments es fan públiques les presumpes irregularitats (que van apareixent en els mitjans des de 1998) en el finançament d'Unió Democràtica.

La majoria absoluta del PP en les eleccions del 2000 no només suposa un important problema per l'estabilitat parlamentària del govern de la Generalitat. També complica notablement les contrapartides que Pujol pot oferir a Duran a canvi d'apartar-lo de la successió. Des d'aquest moment és bastant clar que aquestes han de centrar-se en la revisió de l'aliança que mantenen CDC i UDC. Des de 1998, el preu polític que CDC demana a Duran per poder optar a la successió és la fusió entre tots dos partits. Unió, per la seva banda, demana mantenir la seva identitat diferenciada però millorant alhora les quotes de poder dins CiU.

La designació d'Artur Mas com a conseller en cap de la Generalitat és el gest triat per Pujol per tal de fer públic el seu successor. Passats els moments inicials (sortida de Duran de la Generalitat, etc), les negociacions entre CDC i UDC es centren essencialment en la refundació de CiU. L'acord entre tots dos partits no triga a arribar i la primavera de 2001 es signa un protocol de bases del que amb el temps es constitueix com a Federació de Convergència i Unió. En aquesta redefinició de l'aliança, Unió guanya importants quotes de poder que, en darrer terme, serveixen per a compensar la designació d'Artur Mas com a nou candidat de CiU a la Generalitat l'any 2003. A diferència de la CiU de Pujol, la nova Federació de Mas i Duran és fruit d'un major equilibri entre partits i, sobretot, entre líders. La seva evolució ha de ser, tanmateix, objecte d'altres recerques.

CONCLUSIONS

Aquest capítol pretén elaborar una breu recapitulació de les raons del canvi organitzatiu d'Unió Democràtica de Catalunya entre 1978 i 2001. Però, sobretot, tracta d'avançar en el coneixement del *fenomen* específic que s'ha investigat: el canvi organitzatiu dels partits que són dins d'aliances polítiques. Desvincular objecte i fenomen és sempre difícil en tot estudi de cas. Tanmateix, la primera secció d'aquest capítol intenta assenyalar fins a quin punt les evidències extretes a partir del cas d'UDC permeten verificar l'existència de les diferents *rutes* de canvi organitzatiu proposades en el marc teòric (Capítol 1). La segona secció pretén assenyalar algunes suggerències teòriques i metodològiques per a futurs estudis sobre el canvi organitzatiu.

I. LES RUTES DEL CANVI ORGANITZATIU I LA SEVA VERIFICACIÓ EMPÍRICA.

Els diferents capítols de la segona part de l'obra han analitzat els efectes sobre la coalició dominant tant dels canvis en l'entorn, com d'alguns factors interns. Donat que l'estructura dels capítols de la segona part és essencialment analítica (canvis en l'entorn i efectes sobre la configuració de la coalició dominant), les conclusions parcials han estat elaborades amb l'objectiu d'intentar construir una història de cada un d'aquests períodes. És a dir, s'ha intentat presentar conjuntament el que en el capítol apareix de manera analítica.

Els dos apartats que segueixen pretenen resumir de manera comparada quins han estat els valors que adopten els factors en cada període de canvi organitzatiu i, en segon terme, quines han estat les rutes que han transformat organitzativament a UDC.

1. El control comparat del canvi organitzatiu.

Els diferents capítols de la segona part de la recerca han estat dedicats a analitzar la relació que tenen amb el canvi organitzatiu els diferents factors assenyalats en el marc teòric. Per aquesta raó, l'estructura d'aquests capítols ha seguit sempre un mateix esquema articulat en funció d'aquests factors. Aquest exercici s'ha fet amb l'objectiu de fer possible el control comparat dels diferents canvis organitzatius d'Unió Democràtica.

La Taula C.1. il·lustra de manera molt sumària la covariació que es produeix, en cada etapa, entre els resultats de cada un dels factors i les diferents dimensions del canvi organitzatiu. La taula és inspirada en els mètodes de control comparat sincrònics. És per aquesta raó que té nombroses dificultats per assolir l'objectiu de la recerca: l'explicació de com es produeixen els diferents canvis organitzatius d'UDC. Això és degut a que l'objectiu de la recerca no és centra només en assenyalar els factors que intervenen en cada transformació, sinó en la identificació dels diferents mecanismes (seqüències temporals) que produeixen el canvi.

Per tal de poder identificar més clarament aquests mecanismes, l'estratègia abordada ha estat l'elaboració d'una història dels canvis organitzatius d'UDC. Aquesta és la tasca que essencialment es recull en les diferents conclusions de cada capítol de la segona part. És a partir de les explicacions de cada un dels canvis que ara és possible assenyalar les seves coincidències i/o divergències amb les diferents rutes previstes en el marc teòric (Capítol 1). Aquest exercici ha de permetre fer un balanç de les adaptacions teòriques i suggerir algunes modificacions per a futures recerques.

Taula C.1 Resum de les etapes i factors del canvi organitzatiu a UDC.

Factors	Períodes	1977-1978 ANTECED	1978-1980	1980-1982	1982-1986	1986-1991	1991-1993	1993-2001
A. FACTORS EXTERNS								
Esc. Parlamentari								
a.- Catalunya		-	-	CiU (80-84) Majoria Rel.	CiU (84-88) Majoria Abs.	CiU (88-92) Majoria Abs.	CiU (92-95) Majoria Abs.	CiU (95-03) Majoria Rel.
b.- Congrés Diputats	UCD (77-79) Consens	UCD (77-79) Consens	UCD (79-82) Majoria Rel.	UCD (79-82) Majoria Rel.	PSOE (82-86) Majoria Abs.	PSOE (86-93) Majoria Abs.	PSOE (93-96) Majoria Rel.	PSOE (93-96) Majoria Rel. PP (96-00) Majoria Rel.
c.- Interdep. escenaris Suport Gov. Esp.	-	-	-	CiU	-	-	CiU (93-96)	CiU (96-00)
Suport Gov. Català	-	-	-	UCD ERC	ERC Govern (84-87)	-	-	PP(95-03) ERC(puntual)
Esc. Electoral (CAT)								
a.- Competidors	CDC UDC UCD	CDC UDC UCD	UCD ERC CD (AP)	UCD ERC CDS	CDS ERC AP PDP	CDS ERC PP	ERC PP	(PSC) ERC PP
b.- Distància	Gran Desfavorble per UDC	Gran Desfavorble per UDC	Molt Estreta (CiU-UCD)	Estreta (CiU-UCD) Favor.CiU	Gran Favor. CiU	Gran Favor. CiU	Gran Favor. CiU	Reducció distància CiU
Poder a CiU								
a.- Institucional	-	-	75/25 (UDC) exc: local	75/25(UDC) exc: local	75/25(UDC) crisi Rigol	75/25 (UDC) Conflictes locals	75/25 (UDC) Conflictes Locals	75/25 (UDC)
b.- Poder CDC-UDC	-	-	Salvació UDC	Subor. UDC	Subord. UDC	Reducció Subord. UDC	Reducció Subord. UDC	Reducció Subord. UDC
Estructura CiU	-	-	Comitè Enllaç	No rel. Orgàniques Pujol Roca	No rel. orgàniques Pujol Roca	Comitè Enllaç	Comitè Enllaç	Federació
Liderat CiU	-	-	Pujol Roca Coll Alentorn	Pujol Roca Coll Alentorn	Pujol Roca Coll Alentorn	Pujol Roca Duran	Pujol Duran Roca	Pujol Mas Duran
c.- Estabilitat CiU	-	-	Estable	Estable Probl. Ident. UDC	Estable Crisi UDC	Estable	Inestable Crisi CDC Duran reforç.	Inestable Successió Pujol
d.- Línia política CiU	-	-	Acord Excep: BCN	Desacords UDC-CDC (moral)	Desacords UDC-CDC: a. Aliances b. Estil govern	Acord Excep: Local	Crisi Pujol- Roca Vots vs. Office	Policy vinculades a successió
B. FACTORS INTERNS								
Divisió i lluita faccional								
a.- Lluita faccional	Sí	Sí	NO	NO	Sí	NO	NO	NO
b.- Faccions	Cañellas Vila Abadal	-	-	Borrell Rigol	Duran Ferrer Rigol	Duran Rigol	Duran Rigol	Elit minoritària
c.- Poder faccions	Igualat	-	-	Igualat	Igualat	Domini Duran	Domini Duran	Domini Duran
Lluita pel liderat	NO	NO	NO	NO	Sí	NO	NO	NO
C. RESULTATS								
	CANVI ORG INTENS	CANVI ORG INTENS	NO CANVI	CANVI ORG LENT	CANVI ORG INTENS	CANVI ORG LENT	CANVI ORG. LENT	NO CANVI
Configuració CD								
a.- Cohesió	Poliarquia Divisió	Poliarquia Divisió	Poliarquia Unitat (precària)	Poliarquia Divisió (2 faccions)	Poliarquia Divisió (3 faccions)	Oligarquia Unitat	Monocràcia Unitat	Monocràcia Unitat
b.- Estabilitat	Inestable	Inestable	Estable	Estable	Inestable	Estable	Estable	Estable
c.- MPO.	Equilibri G.P.-D.O. Tipus 3 ¹	Equilibri G.P.-D.O. Tipus 3 ¹	Equilibri Territ.-D.O. Tipus 5	Equilibri D.O.-Govern Tipus 3	Equilibri D.O.-Govern Tipus 3	Domini Dir. Org. Tipus 5	Domini Lider Tipus 1	Domini Lider Tipus 1
Línia política								
a.- Orientació	Vots (aliances)	Vots (aliances)	Superviv. Vots	Polítiques	Vots (aliances)	Càrrecs	Càrrecs	Policy vinculades a successió
b.- Conflictes	Divisió	Divisió	Unitat	Divisió	Divisió	Unitat	Unitat	Unitat (parcial)

Font: Elaboració pròpia. 1. Tipus segons Panebianco (1990: 326).

MPO: Mapa de poder Organitzatiu. D.O.: Direcció orgànica. G.P.: Grup Parlamentari.

2. Els canvis organitzatius d'UDC: mecanismes.

L'etapa constituent.

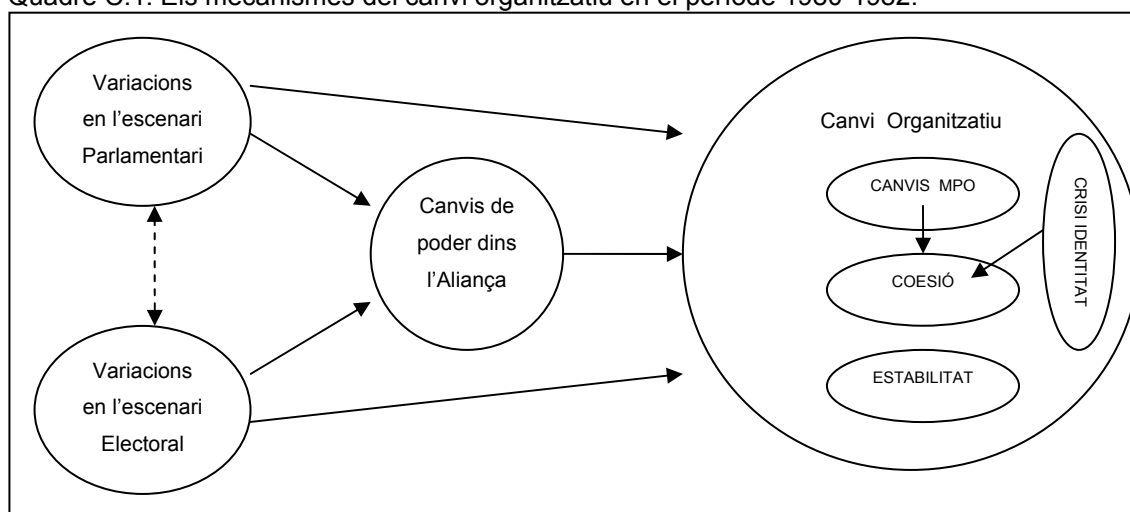
La crisi d'UDC durant el període constituent serveix per a il·lustrar la pertinença d'algunes de les crítiques al determinisme del model de Panebianco: 1) En primer lloc, l'experiència d'Unió Democràtica sembla confirmar *empíricament* la presumpció que els canvis organitzatius no tenen perquè comportar *sempre* la substitució d'una coalició dominant per les elits minoritàries. Els pactes de Borrell amb els dirigents territorials en contra de Cañellas són una més una mostra de la recomposició de forces dins de la mateixa coalició dominant, que la substitució total de la mateixa; 2) En segon terme, l'evidència històrica d'aquest període posa en qüestió la tesi de Panebianco sobre l'estabilitat organitzativa com a objectiu preferent de tots els integrants d'una coalició dominant. La divisió interna que es viu dins d'UDC mostra com, en determinades circumstàncies, són les mateixes faccions incloses dins de la coalició dominant les que poden impulsar el conflicte: L'estiu de 1977 és la *tendència històrica* (Borrell) qui aprofita els mals resultats electorals per a iniciar amb èxit una pugna pel domini faccional del partit. Un any més tard, l'estiu de 1978, el conflicte torna a impulsar-se des de la coalició dominant, però ara són totes dues faccions les que opten per obrir la nova crisi que acaba trencant el partit.

La trajectòria d'UDC durant els primers anys de la transició política posa també de manifest dues constatacions més: 1) D'entrada cal remarcar com en moments d'intensa reestructuració del sistema de partits ni tan sols pot donar-se per descomptat l'objectiu de garantir la pròpia supervivència de l'organització. Aquest fet no és estrany en el cas dels partits creats en els primers moments de la transició política. És en canvi molt més notori en un partit (i un nucli dirigent) que, com Unió, que ha estat capaç de mantenir viva l'organització durant un llarguíssim període temporal. L'exemple del PCE també presenta indicis en aquest sentit; 2) En segon terme, cal subratllar la importància que juga l'*efecte d'anticipació* en el moment d'establir les causes del canvi organitzatiu. La crisi de 1978 és en part derivada de la recomposició socialista però, sobretot, és deguda a la *convicció* estesa en totes dues faccions que UDC no podia presentar-se en solitari a les eleccions de 1979. La necessitat de buscar aliances és fruit d'aquest efecte d'anticipació d'uns mals resultats fet que és difícil d'integrar teòricament.

Els mecanismes de canvi entre 1978 i 1982.

La constatació més remarcable dels canvis que tenen lloc entre 1978 i 1982 és, sens dubte, la *paradoxa* de que el canvi organitzatiu també pot anar aparellat amb una millora substancial en les condicions d'intercanvi amb l'entorn: en aquest cas, l'accés d'UDC al Govern de Catalunya. De tota manera, aquesta idea ja ha estat assenyalada i tractada per altres autors com Harmel i Janda (1994) o Rihoux (2001).

Quadre C.1. Els mecanismes del canvi organitzatiu en el període 1980-1982.

Font: Elaboració pròpia

Més complex resulta el balanç de la ruta del canvi organitzatiu seguida durant aquest període. De l'explicació que hem seguit fins ara es dedueix que, de fet, no som davant de cap de les rutes previstes en el marc analític, sinó en una barreja entre la Ruta I i la Ruta III. Això és degut a que els canvis que es produeixen entre 1978 i 1982 semblen tenir el seu origen en variacions substancials en l'entorn i en els efectes que aquestes generen dins del partit, però també als efectes que aquestes variacions en l'entorn tenen en l'aliança (Quadre C.1).

En elaborar el model teòric, l'èmfasi s'ha centrat en explicar quins són els factors que produeixen el canvi organitzatiu i quines raons teòriques ho avalen. Les evidències de l'etapa 1978-1982 ens permeten aprofundir encara més en el conjunt de mecanismes causals que involucren el canvi organitzatiu d'UDC. En aquest sentit, cal destacar la influència desestabilitzadora que tenen tant els efectes derivats de les variacions en l'entorn com dels canvis de poder dins de l'aliança en el mapa de poder organitzatiu i la identitat d'Unió. I, com aquests dos factors són els responsables, en darrer terme,

de la divisió faccional que es produeix dins del partit (Quadre 7.1). En aquest període, el canvi organitzatiu no arriba, tanmateix, a produir efectes en l'estabilitat de la coalició dominant.

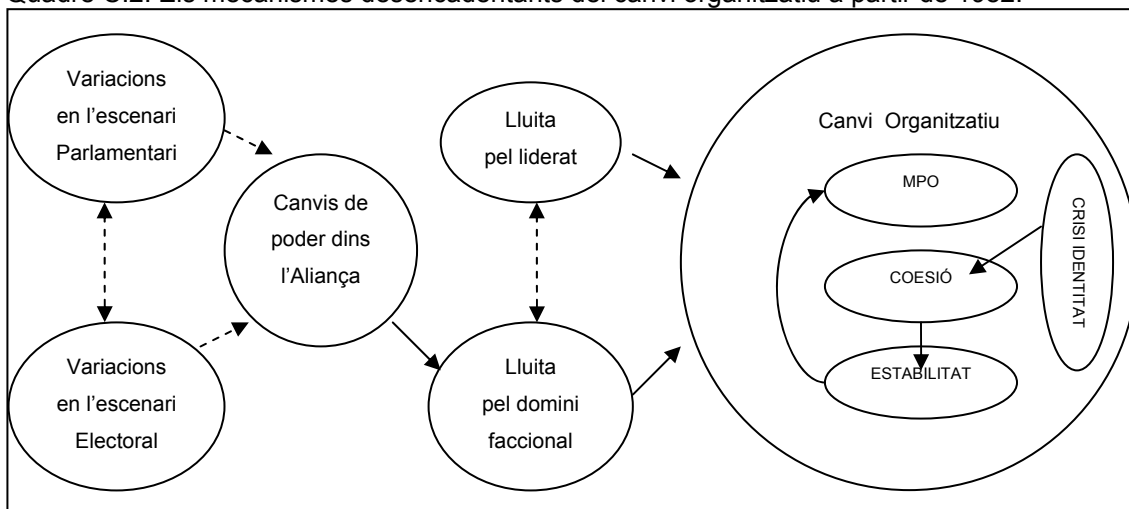
A més de tot el que hem esmentat, les singulars característiques de la crisi d'identitat que viu Unió Democràtica també serveixen per a il·lustrar els canvis que es produeixen en els objectius (i interessos) dels diferents integrants de cada coalició dominant des del moment que una aliança comença a funcionar. I, en conseqüència, per a remarcar el potencial conflicte que pot produir-se entre aquells que donen prioritat al bon funcionament del partit i els que l'atorguen a l'aliança. En aquestes condicions fins i tot sembla raonable dubtar de si la *supervivència del partit* pot continuar postulant-se (com semblaria suggerir Panebianco) com un objectiu compartit per tots els integrants de les diferents coalicions dominants.

La ruta del canvi organitzatiu de 1982 a 1986.

El canvi organitzatiu que es produeix dins d'Unió Democràtica a partir de la tardor de 1982 presenta importants coincidències amb la Ruta III del marc teòric (Quadre 7.2.). La diferència més rellevant és que mentre en les previsions del model el canvi organitzatiu es produeix per variacions en l'escenari electoral o parlamentari, en el cas d'UDC aquest és produït bàsicament per *expectatives*. Aquesta particularitat torna a remetre, de nou, a la dificultat d'integrar els efectes d'anticipació en el model. De fet, la inexistència de variacions efectives en l'entorn podria suggerir que els canvis haurien d'integrar-se en la Ruta II. La dificultat seria, en aquest cas, explicar les condicions en les que es produeixen les modificacions en la relació de poders dins de l'aliança.

Molt sintèticament, la seqüència que desencadena el canvi organitzatiu l'any 1982 remet a les expectatives generades per les variacions ambientals. Aquestes, per la seva banda, permeten millorar la posició d'UDC dins de l'aliança, fet que és aprofitat per una part de la direcció per a iniciar una lluita pel domini faccional del partit. Aquesta circumstància divideix Unió en dues faccions enfrontades i, a més, obre la disputa pel liderat intern. Així doncs, tant la lluita pel domini faccional com la del liderat són a la base dels posteriors transformacions que acaben generant el trencament de l'estabilitat, primer, i algunes modificacions en el mapa de poder organitzatiu, després. Així és com durant el XIè Congrés d'UDC acaba completant-se el canvi organitzatiu.

Quadre C.2. Els mecanismes desencadenants del canvi organitzatiu a partir de 1982.

Font: Elaboració pròpia

Tanmateix, les limitades transformacions en el mapa de poder intern que es deriven de la victòria de Duran en el XIè Congrés, juntament amb la força que la facció perdedora disposa en el govern de la Generalitat fan difícil que cap dels dos grups pugui aconseguir l'hegemonia dins del partit. Des de 1982 fins a 1986 la situació d'inestabilitat es manté, en bona mesura, per la impossibilitat de cap dels grups d'imposar-se sobre l'altre. Durant aquest període, el fet més significatiu és la dificultat de trencar aquesta espiral que s'autoalimenta sense fi. La seqüència tendeix a ser la mateixa en tot el període: Els frustrats intents de canviar el mapa de poder organitzatiu alimenten la lluita faccional (que passa de dues a tres faccions) i, encara afavoreixen més el personalisme. Tot plegat porta a precaris pactes entre faccions que no acaben amb la inestabilitat ni serveixen per decantar el mapa de poder organitzatiu. En aquestes condicions, qualsevol petita circumstància és aprofitada per a intentar millorar posicions i reobrir el conflicte.

D'aquesta llarga etapa d'inestabilitat cal remarcar, finalment, dues notes: a) La primera és com el canvi organitzatiu és produït per les aliances entre les diferents faccions de la coalició dominant. De nou els fets semblen desmentir la tesi que totes les coalicions dominants es mantenen unides fins ser substituïdes per una nova elit minoritària. L'experiència d'Unió demostra el contrari; b) La segona idea a subratllar és com la crisi d'UDC no arriba en cap moment a afectar al manteniment de l'aliança. Això és degut, sens dubte al paper d'arbitri que adopta Jordi Pujol des de la presidència de la Generalitat. Pujol es converteix durant aquests anys en el gran aval dels partidaris, dins d'UDC, del manteniment de CiU. I és gràcies a la possibilitat de situar-los en el govern que aquests poden mantenir la seva influència dins del partit i, per extensió,

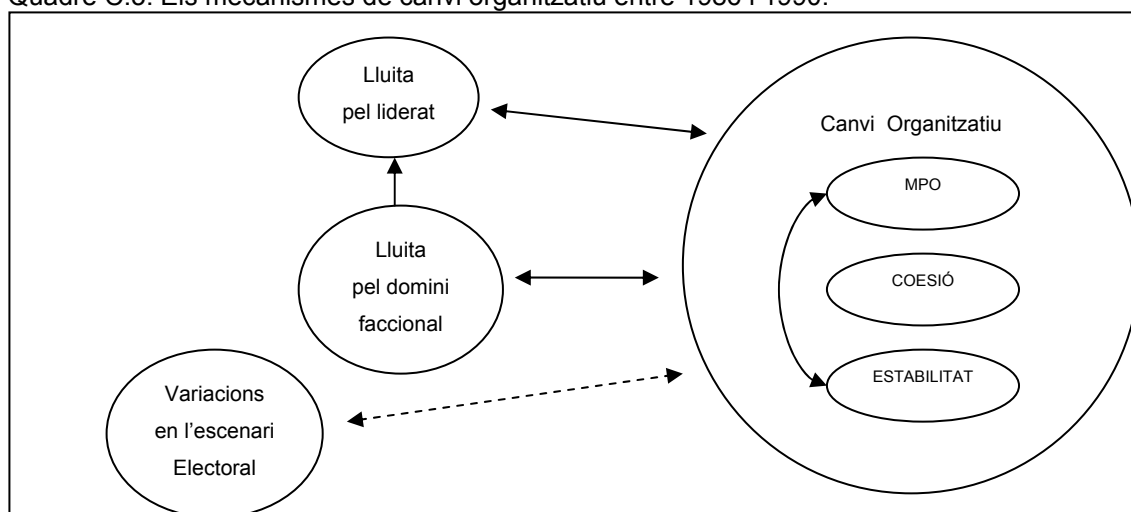
oberta la lluita pel domini faccional. Donades aquestes condicions, sembla bastant clar que qualsevol intent de plantejar el trencament de l'aliança el que hauria provocat és, sens dubte, el propi trencament del partit.

La complexitat de la transformació entre 1986 i 1990.

Els canvi organitzatiu que es produeix entre els anys 1986 i 1990 és resultat d'un procés que s'allarga considerablement en el temps. És per aquesta raó que no només es produeix una interacció entre alguns dels diferents factors assenyalats pel marc teòric, sinó entre el mateix procés de canvi organitzatiu i aquests factors (Quadre C.3). Aquesta interacció complica l'intent d'associar aquesta transformació en alguns dels models teòrics inicialment presentants. El tipus de relació que juguen els diferents factors implicats en el procés recorda vagament la Ruta I, però el cert és que, degut a la interacció entre factors, no encaixa amb cap dels models previstos per la teoria.

Per començar, el factor desencadenant del canvi organitzatiu no és cap dels previstos en el model. La solució a la inestabilitat que viu Unió Democràtica entre els anys 1982 i 1986 arriba amb un canvi aparentment menor dins del mapa de poder organitzatiu: la sortida de Joan Rigol del govern de la Generalitat. Aquesta alteració del mapa de poder organitzatiu és la que afavoreix un acord estable entre les dues faccions fins llavors més enfrontades (Duran i Rigol).

Quadre C.3. Els mecanismes de canvi organitzatiu entre 1986 i 1990.

Font: Elaboració pròpia

El resultat visible d'aquest acord són els efectes que té en la lluita pel domini faccional, doncs atorga a la facció de Duran el domini dins de la direcció. Malgrat tot, en aquesta també s'hi inclou la participació dels homes de Rigol i, en part, dels de Ferrer. L'entesa té, encara, importants efectes en la política d'aliances d'UDC. Això es tradueix, sobretot, en la negativa a integrar al PDP com a soci electoral, fet que suposa la seva eliminació com a possible competidor electoral a Catalunya. La fi del PDP acaba amb el que ha estat un dels factors que més divisió i inestabilitat interna ha generat des de 1982.

L'èxit de l'estratègia respecte el PDP permet impulsar els canvis necessaris per afavorir una nova transformació del mapa de poder organitzatiu. Aquests canvis permeten un major domini de la facció de Duran dins del partit com demostra, sens dubte, el retorn de Duran al liderat intern. Però a més d'aquestes transformacions orgàniques cal afegir, també, el reconeixement de Pujol, que per primer cop situa a homes de Duran en el govern de la Generalitat i accepta fer modificacions en el funcionament de CiU. És precisament aquest reconeixement a Unió el que, amb altres factors, provoca la crisi de CDC a començament dels anys noranta.

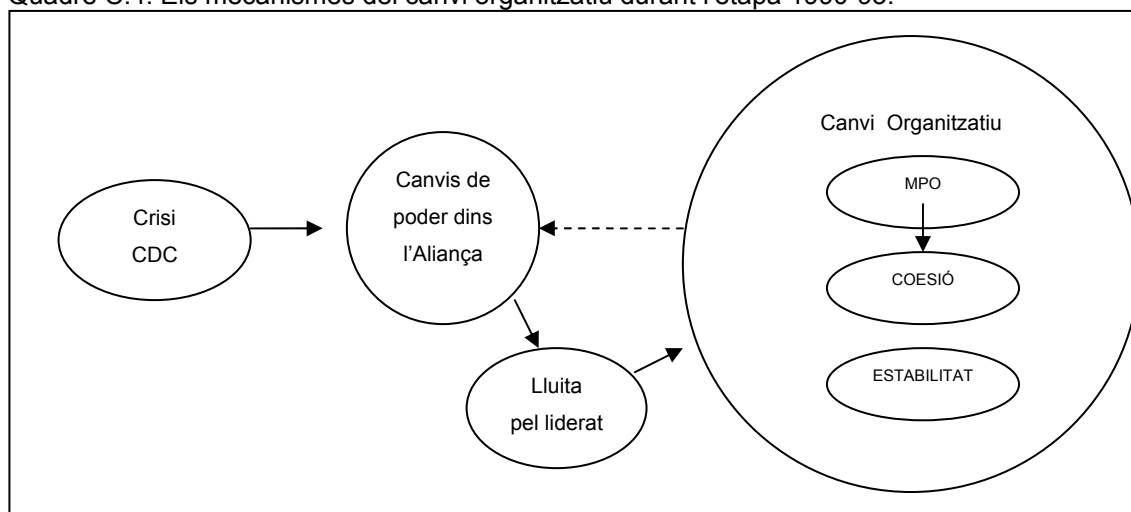
Canvi i estabilitat: Els anys 1990-1993 i 1993-2001.

La seqüència dels mecanismes que porten al darrer canvi organitzatiu que ha experimentat UDC encaixa de manera convincent en la Ruta II prevista en el model teòric. És a dir, aquella en la que el canvi organitzatiu del partit és produït per variacions en les relacions de poder dins de l'aliança. La singularitat del procés que té lloc entre els anys 1990 i 1993 és deguda, de nou, a la importància que tenen els *efectes d'anticipació*.

En aquesta ocasió els efectes d'anticipació tenen a veure, sobretot, en els factors que incideixen més directament en la inestabilitat dins de la coalició dominant CDC, que és el principal element d'alteració de les relacions de poder dins de l'aliança. Com hem explicat, en la crisi de CDC cal considerar com a factors desencadenants les expectatives generades entorn de la possible participació de CiU en el govern espanyol i, alhora, d'una eventual retirada de Jordi Pujol. Sense aquests factors és difícil entendre perquè s'obre la crisi dins de CDC i, per extensió, perquè es produeixen canvis de poder dins de CiU (Quadre C.4). Tanmateix, i com ja hem

assenyalat anteriorment, la integració d'aquests efectes s'escapa de les previsions fetes pel model teòric.

Quadre C.4. Els mecanismes del canvi organitzatiu durant l'etapa 1990-93.

Font: Elaboració pròpia

El desenvolupament dels mecanismes que condueixen al canvi organitzatiu dins d'Unió Democràtica són, tot i la seva complexitat, relativament fàcils d'explicar a partir de la Ruta II. En aquesta ocasió, la crisi de CDC va aparellada d'una intensa divisió i lluita faccional pel domini del partit entre Roca i Pujol. La inestabilitat de CDC sembla fins i tot amenaçar el manteniment de l'aliança, doncs Roca explota els recels de les bases de CDC en contra del creixent poder d'Unió i del seu líder, Duran. Ara bé, com també passa amb Pujol durant els anys vuitanta, la crisi d'identitat dins de CDC només serveix per a donar a Duran i a UDC més poder i protagonisme dins CiU. Duran aprofita aquest protagonisme per a augmentar el seu poder dins d'UDC, fins al punt que la seva figura ben aviat és per damunt de l'oligarquia que va impulsar-lo al poder. Aquest nou mapa de poder organitzatiu on destaca el poder del líder respecte a la resta de la coalició dominant s'ha mantingut substancialment inalterat fins a l'actualitat.

Cal assenyalar, un cop més, com la inestabilitat dins de l'aliança no va necessàriament aparellada amb el trencament de la mateixa. Això és degut, en aquesta ocasió, als pactes entre Pujol i Duran per a contrarestar la influència de Roca dins de CDC. Aquests acords reafirmen, alhora, la importància que tenen pel manteniment de l'aliança la conjunció d'interessos entre els diferents grups que integren les respectives coalicions dominants. Com més esteses són les complicitats, més probable és que l'aliança acabi esdevenint un partit polític indirecte.

3. El marc analític a la llum de les evidències d'UDC.

Les evidències empíriques extretes a partir del cas d'estudi ratifiquen de manera convincent moltes de les propostes fetes en el marc teòric. Això és especialment cert pel que fa a les modificacions proposades per matisar el caràcter determinista del model de Panebianco. L'experiència d'UDC així sembla avalar-ho en quatre aspectes diferents: 1) En primer lloc, el canvi organitzatiu no comporta *només* la substitució d'una coalició dominant per una elit minoritària. Com il·lustra el cas d'Unió Democràtica durant la transició política i l'etapa 1982-86, aquesta afirmació és massa reductiva. Si la coalició dominant està dividida és molt possible que el canvi organitzatiu pugui ser degut a pactes entre els diversos grups de la coalició dominant, com entre aquests i les elits minoritàries del partit. 2) En segon terme, no pot pressuposar-se que l'estabilitat organitzativa sigui *sempre* l'objectiu desitjat per tots els grups que formen part de la coalició dominant. Com demostra l'experiència d'UDC durant els períodes 1978-82 i entre 1982-86, quan la coalició dominant és dividida l'estabilitat organitzativa pot no ser l'objectiu prioritari. En especial quan hi ha en joc la definició del liderat intern o el domini faccional del partit. Això suggereix, com sembla confirmar (si bé parcialment) l'experiència d'UDC entre els anys 1986 i 1990, que aquests factors poden esdevenir per si mateixos els desencadenants del canvi organitzatiu. 3) En tercer lloc, cal tenir present que el canvi organitzatiu no *només* pot ser degut a empitjoraments en les condicions d'intercanvi amb l'entorn. El cas d'UDC després d'arribar al govern de la Generalitat prova, com també ho han fet altres estudis, que el canvi organitzatiu ha de remetre's tant a variacions substancials (empitjoraments, però també millores) en les condicions d'intercanvi amb l'entorn. 4) Finalment, cal assenyalar que la inestabilitat de les aliances polítiques no té perquè afectar *de manera necessària* al seu manteniment. Com hem vist al llarg de tota la història d'UDC, el manteniment de l'aliança pot generar interessos compartits entre els diferents grups integrants de les coalicions dominants de cada partit. En moments d'inestabilitat aquests interessos creuats poden afavorir la continuïtat de l'aliança evitant així el trencament.

A diferència de les correccions al model de Panebianco, la verificació de les rutes de canvi organitzatiu proposades pel marc teòric és bastant més ambivalent. D'entrada, no hem trobat evidències clares que el canvi organitzatiu pugui ser exclusivament produït per un sol factor (Ruta I). Els casos que més s'han aproximat a aquesta ruta són els canvis organitzatius produïts en els anys 1978-82 i 1986-90. En el primer cas, les variacions en l'entorn (l'entrada al Govern de la Generalitat) semblen jugar un

paper fonamental en el canvi organitzatiu, però aquest paper també és compartit pels canvis de poder que es produeixen en l'aliança. En el segon, la interacció dels diferents factors amb el canvi organitzatiu tendeix a ser de manera individual, però al llarg d'una seqüència en que resulta molt difícil distingir entre variables dependents i independents.

La Ruta II és la que millor sembla encaixar amb les evidències procedents d'Unió Democràtica de Catalunya. El canvi organitzatiu que es produeix entre 1990 i 1993 té el seu origen en els canvis de poder dins de l'aliança i, alhora, amb l'assentament del liderat de Josep A. Duran dins d'UDC. Però fins i tot en aquest cas hi ha dubtes sobre la incidència que hi pot tenir l'entorn. En especial per les raons que porten a la crisi dins de CDC i que, alhora, condueixen als canvis de poder dins de CiU. Una dificultat semblant passa amb el canvi que es produeix entre 1982 i 1986. Si es considera que les expectatives de variacions en l'entorn no poden ser integrades en l'esquema com a factors desencadenants del procés aquest respon bastant clarament a la Ruta II.

També hi ha indicis en l'evolució d'UDC que semblen confirmar la validesa de la Ruta III. La complexitat per identificar els factors desencadenants del canvi organitzatiu entre 1978 i 1982 permet que també la Ruta III (a més de la Ruta I) pugi servir per a interpretar-los. Una situació semblant passa en el període 1982-86. Si es considera que les expectatives sobre els canvis en l'entorn poden ser considerats com a factors que donen inici al procés aquest pot assimilar-se bastant a la Ruta III. Finalment, cal reconèixer que a partir de l'experiència d'UDC no hi ha dades que permetin verificar la Ruta IV. Posteriors investigacions han de permetre comprovar seva capacitat explicativa.

II. DESAFIAMENTS FUTURS EN L'ESTUDI DEL CANVI ORGANITZATIU

L'aplicació del marc d'anàlisi al cas d'Unió Democràtica evidencia dues dificultats per abordar l'estudi del canvi organitzatiu. La primera és deguda als problemes per integrar en el model els efectes d'anticipació. La possibilitat que aquests fenòmens puguin intervenir en el canvi organitzatiu no ha estat prevista en el marc d'anàlisi. Això és degut a que la concepció de la causalitat que ha orientat el disseny de la recerca és més simple (Capítol 2) del que el cas d'UDC sembla demostrar. Les futures recerques han de tenir en compte aquestes consideracions en el moment de perfeccionar el model. Això aconsella, segurament, integrar les expectatives sobre els fets com una dimensió més de cada un dels factors vinculats amb el canvi organitzatiu. Ara bé, aquesta innovació du aparellats importants problemes interpretatius que compliquen la investigació. Sobretot perquè cal construir com a fets socials el que només són interpretacions sobre la realitat.

La segona problemàtica té a veure amb la incorporació en el model dels efectes d'interacció que poden produir-se entre el canvi organitzatiu i els factors implicats en produir-lo. La interacció entre variables dependents i independents tendeix a associar-se al concepte de *path dependency*. Aquest problema és especialment important quan el canvi organitzatiu es produeix de manera progressiva i abasta un període llarg de temps. El marc analític no ha integrat aquests efectes degut a la concepció del canvi organitzatiu com un fenomen discret i limitat en el temps. Tanmateix, l'evidència proporcionada per UDC assenyala que, sense variar substancialment aquesta concepció, el canvi organitzatiu pot arribar a produir fenòmens del tipus *path dependence*. Tot plegat suggereix, de cara a futures recerques, la necessitat de preveure la possibilitat d'aquest tipus d'interacció. Ara bé, com és fàcil d'entendre, incloure aquesta eventualitat no és exempt de serioses dificultats. La principal té a veure, sobretot, amb les possibilitats de generalització teòrica. Això és degut al fet que quan la evolució d'un fenomen depèn de la seva pròpia història és difícilment extensible a altres casos.

Els problemes de tipus més metodològic conflueixen cap a un nou problema, el de l'abast de la capacitat explicativa del model. En aquest sentit és convenient remarcar la diferència entre: a) les correccions fetes al determinisme del model de Panebianco, que poden aplicar-se a tots els fenòmens de canvi organitzatiu que se'n derivin; b) i l'abast explicatiu del nostre model, limitat als casos de canvi en els partits dins

d'aliances polítiques. Més enllà d'aquestes distincions organitzatives (formar part o no d'una aliança política) el marc teòric no estableix cap altre tipus de limitacions. En principi ha de ser aplicable a tota mena de partits polítics i, en concret, a tots els partits dins d'aliances polítiques. Tanmateix, la necessitat d'integrar en el marc teòric els possibles efectes del tipus *path dependency* sembla suggerir la urgència d'avançar, en futures recerques, cap a *explicacions tipològiques* (typological explanations) del canvi organitzatiu. En aquesta mena de teories, l'abast explicatiu quedaria limitat a un determinat tipus de partit en un determinat tipus d'aliança.

La dificultat, en aquest cas, resideix en identificar quines són les característiques pertinents definir les diferents tipologies tant del partit com de l'aliança política. A partir de les indicacions de Panebianco i el que es desprèn de l'experiència d'UDC, la definició del tipus de partit que sembla més rellevant remet a: a) el nivell d'institucionalització del que es parteix en cada canvi organitzatiu; b) i, la dimensió del partit respecte als socis de l'aliança. En el cas de l'aliança, la distinció bàsica de Panebianco entre partits complementaris i competidors sembla plenament justificada. A títol il·lustratiu, des d'una aproximació d'aquesta mena, les evidències extretes a partir del cas d'UDC quedarien limitades a partits feblement institucionalitzats, que alhora són els petits d'una aliança entre competidors. És possible que aquests criteris puguin afegir-se'n altres com, per exemple, el número de partits implicat en l'aliança. Futures investigacions hauran d'explorar aquestes possibilitats.

Avançar cap a explicacions tipològiques pot permetre, en darrer terme, importants avenços de cara a identificar les diferents direccions que pot adoptar el canvi organitzatiu en els partits polítics. Amb la seva cèlebre llei, Michels va definir un inquietant i desolador panorama de com s'exercia el poder dins dels partits polítics: tota organització era condemnada a acabar sota el domini d'una *oligarquia*. Gràcies a obres com la de Panebianco sabem que l'oligarquia no és l'única forma de domini possible. També ho són la *monocràcia* i les diferents configuracions que pot adoptar la *poliarquia*, cada una amb els seus avantatges i inconvenients. Malauradament, més enllà que el camí és sempre obert, no sabem molt de la seva lògica. Entre d'altres circumstàncies desconeixem si, per exemple, hi ha itineraris que poden dur d'una a una altra forma de domini. Aquests i molts altres interrogants queden, però, més enllà d'aquest treball. En qualsevol cas, totes aquestes preguntes serveixen per a reivindicar un cop més la importància de continuar estudiant els partits polítics, sens dubte els actors centrals de les democràcies contemporànies.

ANNEXOS

ANNEX 1. COMPOSICIÓ DE LA COALICIÓ DOMINANT 1979-2001.

Al llarg dels diferents capítols de la segona part de l'obra s'han estudiat els canvis en la *configuració* (o *fisionomia*) de la coalició dominant d'UDC. En aquest annex s'analitzen els canvis en la *composició* de la coalició dominant d'Unió Democràtica de Catalunya entre l'any 1979 i l'any 2001¹⁵²⁶. Com hem assenyalat en el marc teòric, el perill de caure en *sobreexplicacions* ha aconsellat que, tot i l'estreta connexió entre tots dos fenòmens, els canvis en la composició no s'hagi considerat com un factor fonamental del canvi organitzatiu. Tanmateix, donada la importància que aquesta informació té per a la comprensió de la història del partit s'ha considerat necessari incloure-la com annex.

La definició de *coalició dominant* assumida al llarg de tota l'obra és la que es deriva de l'obra de Panebianco (1990). Segons aquest autor "*la coalición dominante de un partido está integrada por aquellos sectores, pertenezcan o no formalmente a la organización, que controlan las zonas de incertidumbre más vitales (...) una coalición dominante es por tanto siempre una construcción esencialmente precaria*" (Panebianco, 1990: 91)¹⁵²⁷. La dificultat de la definició de Panebianco és evidentement vinculada amb l'*operacionalització* del concepte, que pot canviar entre partits i, alhora, entre diferents períodes temporals dins d'un mateix partit. En les pàgines que segueixen s'ha considerat com a integrants de la coalició dominant: a) Els membres del comitè de govern; b) consellers i alts càrrecs d'UDC en el govern de la Generalitat; c) Diputats a les Corts Generals, Parlament de Catalunya, Parlament Europeu i també Diputats Provincials; d) Presidents dels equips especialitzats (joves, treballadors, etc); e) Presidents de les intercomarcals (executives territorials); f) Membres de la mesa dels diferents congressos ordinaris i extraordinaris; g) Membres de la mesa del consell nacional. Tot i el caràcter més o menys parcial de la tria, aquest és el grup que més clarament forma part del nucli dirigent d'UDC des de 1979 fins a 2001¹⁵²⁸.

L'annex es dividit en diferents apartats que es corresponen temporalment amb els diferents capítols de la segona part de la recerca. Això ha de facilitar la consulta en cas que aquesta sigui necessària.

¹⁵²⁶ Com diu Panebianco és precís distingir entre "la configuración de la coalición (...) de su composición (las personas que, en concreto, forman parte de ella). Los cambios en la composición de la coalición dominante (...) no tienen porqué producir alteraciones en su configuración" (Panebianco, 1990: 94).

¹⁵²⁷ Sobre les raons de perquè utilitza aquest concepte i no altres com cercle interior (Duverger, 1957) o oligarquia (Michels, 1969) vegeu les pàgines precedents.

¹⁵²⁸ És discutible si els membres del consell nacional del partit, el màxim òrgan entre congressos, forma part de la coalició dominant. En el cas d'UDC s'ha exclòs donat que aquest és l'òrgan on sol haver-hi la presència de les elits minoritàries fora de la coalició dominant.

1. LA COMPOSICIÓ DE LA COALICIÓ DOMINANT (1978-1986).

En acabar les eleccions generals i municipals de 1979, Unió és, de nou, un partit amb presència en les institucions. En les eleccions generals, Unió recupera la seva presència en el Congrés dels Diputats amb el diputat per Barcelona, Llibert Cuatrecasas¹⁵²⁹. En les eleccions municipals el balanç és una mica més ambivalent. Tot i que Josep A. Duran no obté l'alcaldia de Lleida, Unió guanya set alcaldies, destacant, entre elles, la d'Igualada (Manuel Miserachs) i la de Cervera (Joan Salat)¹⁵³⁰. A més, Unió obté sis diputats provincials: Jacint Codina i Pujol (Vic), Ramón Martínez Callèn (Barcelona), Joan Massagué i Mas (Sant Feliu de Llobregat), Josep Anglada i D'Abadal (Ripoll), Josep Salat i Tarrats (Cervera), Leandre Aymerich (Tortosa)¹⁵³¹. Finalment, Unió aconsegueix prop de vuitanta regidors en diversos municipis (majoritàriament petits) d'arreu del país¹⁵³².

Donat que en les municipals d'abril de 1979 Francesc Borrell (regidor a Barcelona) i Josep Antoni Duran Lleida (regidor a Lleida) passen a ser càrrecs electes les incompatibilitats dels estatuts obliguen a la seva substitució. Aquests són reemplaçats per Ferran Camps, Josep Anton Codina i Joan Rigol¹⁵³³. Les substitucions són tres en comptes de dos perquè un cop passades les eleccions generals (en que no és escollit senador) Joan Carreras Martí es desvincula de la direcció d'Unió¹⁵³⁴. La incorporació de Camps i Codina al comitè de govern també provoca canvis dins de la mesa del consell nacional¹⁵³⁵.

L'exclusió obligada de Borrell i d'altres líders (Duran) suposa un greu problema de cara a l'efectiva coordinació i control polític del partit per part d'aquest nou grup dirigent. Les reformes estatutàries de 1978 van solucionar la presència dels parlamentaris (Cuatrecasas) en el comitè de govern, però ara es evident que aquesta reforma és insuficient. Per intentar solucionar aquest problema, i de cara al VIIIè congrés del partit, el consell nacional (28 d'abril de 1979) aprova, provisionalment, una modificació dels estatuts que permet la inclusió de Borrell i Duran amb veu i sense vot en el comitè de govern¹⁵³⁶.

El VIIIè congrés d'Unió Democràtica de Catalunya es celebra el dia 25 de novembre de 1979 a Vic. La mesa del congrés és formada per Miquel Coll i Alentorn, Marià Vila

¹⁵²⁹ Cuatrecasas era el primer membre de la llista de Barcelona de l'any 1977 que no pertanyia a la facció d'Anton Cañellas. En el VIIIè congrés Cuatrecasas havia estat designat vicepresident del consell nacional. Com que aquest càrrec no és incompatible estatutàriament amb la representació institucional Cuatrecasas no ha de dimidir.

¹⁵³⁰ La llista d'alcaldes és a la revista d'UDC (Nova Veu, 32: 8).

¹⁵³¹ Més endavant passen a ser-ho J.M. Coll Majó per Barcelona (Nova Veu, 61: 7) i Magí Brufau i Eduard Bohigas (Nova Veu, 79: 8).

¹⁵³² La llista completa de regidors és publicada pel partit (Nova Veu, 31: 6 i Nova Veu 32: 8).

¹⁵³³ L'article 28 dels estatuts d'UDC de 1978 prohibeix la presència al comitè de govern dels "socis que tinguin càrrecs d'elecció popular". Els caps de les minories parlamentàries hi tenen veu però no vot. Camps i Codina ja havien estat anteriorment membres del comitè de govern. Rigol havia presentat una ponència en el VIIè congrés sobre PIMES

¹⁵³⁴ El 26 de novembre de 1979, el dia després del VIIIè Congrés, Joan Carreras Martí presenta la seva baixa d'Unió Democràtica de Catalunya (El Correo Catalán, 30-11-79: 6).

¹⁵³⁵ S'hi incorporen Delfí Robinat i Elias i Maria Rosa Pedrol. Robinat és farmacèutic, exalcalde de Tàrraga entre 1969 i 1972 i actual president de la intercomarcal de Lleida. Maria Rosa Pedrol és pedagoga, vinculada a Sants.

¹⁵³⁶ Els estatuts de 1979 modifiquen l'article 28 de tal manera que "S'exemptuen d'aquesta incompatibilitat els regidors de les poblacions que no passin de cent mil habitants. Els caps de les minories parlamentàries i el de la minoria dels regidors del partit a l'Ajuntament de Barcelona tindran el dret i el deure d'assistir, amb veu però sense vot, a les reunions del comitè de govern" (Nova Veu, 33: 8).

d'Abadal i Antoni Costa i Riera a la presidència¹⁵³⁷. Un dels punts centrals del debat en aquest VIIIè congrés és la ratificació del canvi d'estatuts aprovat provisionalment pel consell nacional durant el més d'abril. Solucionat aquest aspecte (i per tant la presència de Borrell i Cuatrecasas) sense moltes dificultats, el problema és la inclusió del màxim número dels principals dirigents de la facció vencedora en el VIIè congrés en un comitè de govern massa restringit. Aquestes, juntament amb altres consideracions polítiques apareixen en l'informe de rendició de comptes del comitè de govern presentat per Joaquim Pibernat¹⁵³⁸. Finalment, la candidatura del comitè de govern, que en aquesta ocasió és presentada per Joan Rigol i té un marcat aire de continuïtat¹⁵³⁹. La llista presenta, d'acord amb la reforma dels estatus aprovada en aquest mateix congrés, tres noms de més de manera que la votació no és sobre una llista tancada sinó oberta. Això permet integrar a les diferents *sensibilitats* internes i veure quina és la seva força. Finalment, el comitè de govern escollit és compostat per Ferran Camps, Ignasi Farreres, Concepció Ferrer, Joaquim Pibernat, Joan Rigol, Marià Vila-Abadal¹⁵⁴⁰ i Josep A. Duran¹⁵⁴¹. A aquests cal afegir-hi, amb veu però sense vot a Llibert Cuatrecasas i Francesc Borrell.

El 15 de desembre de 1979, pocs dies després de l'elecció del comitè de govern s'escull la mesa del consell nacional. Miquel Coll i Alentorn continua a la presidència amb Manuel Cardeña, Jordi Masgrau (Girona) i Joan Campdepadrós (Tarragona) a la vicepresidència¹⁵⁴². Prèviament foren escollits els presidents de les respectives intercomarcals: Jaume Jané és l'escollit per Barcelona, i Joan Sansa per Lleida¹⁵⁴³. Per la seva banda, el comitè de govern escull, de nou, Josep Nubiola i Armangué com a gerent del Partit, i a Gonçal Coll Vinent com a president de la comissió econòmica¹⁵⁴⁴.

Un cop aprovat el referèndum de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, la tasca d'aquesta nova direcció consisteix, bàsicament, en la preparació de les eleccions al Parlament de Catalunya. La convocatòria d'aquestes eleccions, amb el simbolisme que comporten (la font de l'autogovern català) obre, de nou, un altra oportunitat perquè els principals dirigents del partit puguin accedir a les institucions. Així, bona part dels principals membres de la coalició dominant que encara no han estat escollits opten per figurar en les llistes electorals. Tots els membres del comitè de govern tret de Duran (que és regidor a Lleida), Rigol (que acaba de ser escollit Diputat al Congrés) i Farreres són en els primers llocs de les llistes. Però, a més, a les llistes hi figuren alguns dels presidents de les respectives intercomarcals¹⁵⁴⁵, o alguns dels membres de la mesa del consell nacional¹⁵⁴⁶.

¹⁵³⁷ La secretaria la integren Miquel Billoch, M. Carme Illa, Joan Pérez Garcia, Esteve Puigferrat i Antoni Casas.

¹⁵³⁸ (Nova Veu 45: 5) i (Avui 26-11-79: 5).

¹⁵³⁹ Els candidats són: Ferran Camps, Ignasi Farreres, Concepció Ferrer, Joaquim Pibernat, Joan Rigol, Marià Vila-Abadal, Josep A. Duran, Josep A. Codina, Jaume Jané i Santiago Pijuan.

¹⁵⁴⁰ Marià Vila d'Abadal és, durant un temps, membre de la comissió de traspassos de la Generalitat presidida per Tarradellas (Nova Veu, 47:6).

¹⁵⁴¹ La designació de Duran fou criticada per alguns congressistes que consideraven que no era acord amb l'article 28 dels estatuts (Nova Veu, 45: 6).

¹⁵⁴² En la primera elecció havien sortit escollits Joaquim Xicoy, Llibert Cuatrecasas i Manuel Cardeña però els dos primers demanen ser substituïts per mantenir la representació de les intercomarcals (Nova Veu, 47: 8). Cardeña és militant històric del partit del que ha estat conseller nacional. A la secretaria d'aquest consell nacional hi figuren Carmina Illa, Emili Arnal i Maria Rosa Pedrol.

¹⁵⁴³ Per Barcelona Nova Veu (44: 8). Per Lleida Nova Veu (45: 8). Hi ha notícia (Nova Veu, 44: 7) de l'elecció parcial dels representants a la intercomarcal de Barcelona-Comarques, però no del seu president. És possible (segons Nova Veu, 66: 8) que el president sigui Frederic Martorell. No hi ha notícies de Tarragona i Girona.

¹⁵⁴⁴ Hi ha notícia a la revista d'UDC (Nova Veu 42: 8).

¹⁵⁴⁵ Jaume Jané és el 8è membre d'Unió en les llistes (nº36). A Lleida, la prematura mort de Joan Sansa el mes de febrer deixa el primer lloc per a Delfí Robinat, que ha estat el primer president de la

Finalment, en aquestes eleccions Unió obté vuit diputats. Quatre són per la circumscripció de Barcelona: Miquel Coll i Alentorn, Marià Vila d'Abadal, Joaquim Pibernat, Ferran Pont i Ferran Camps. I un per la resta de circumscripcions: Concepció Ferrer (Girona), Delfí Robinat (Lleida) i Enric Olivé (Tarragona). La mateixa nit de les eleccions és clar que és necessari preparar un congrés extraordinari perquè, segons els estatuts, la majoria dels membres del comitè de govern han de dimitir dels seus càrrecs orgànics en haver estat escollits parlamentaris¹⁵⁴⁷.

En la constitució del Parlament de Catalunya, la necessitat de fer gests de complicitat amb ERC per tal que doni suport a la investidura de Pujol deixa fora de la presidència a Miquel Coll i Alentorn¹⁵⁴⁸. En compensació, Concepció Ferrer és escollida vicepresidenta. Per la seva banda, Joaquim Pibernat és escollit pels diputats d'Unió com a portaveu adjunt del grup parlamentari de CiU. Setmanes més tard, la formació del primer govern Pujol inclou a tres afiliats d'Unió Democràtica¹⁵⁴⁹: Miquel Coll i Alentorn és conseller adjunt de Presidència; Joan Rigol conseller de Treball i Ignasi de Gispert conseller de Justícia¹⁵⁵⁰.

Per substituir els càrrecs vacants en la direcció del partit es convoca, a finals d'abril, un congrés extraordinari a Arenys de Mar pel dia 18 de maig de 1980. Amb bona part dels principals dirigents del partit en càrrecs públics (incompatibles amb la presència en l'executiva), aquest congrés és una bona ocasió perquè altres membres del partit accedeixin al màxim òrgan de direcció. Donada la singularitat del congrés (només es produeix una elecció parcial de la direcció), la fórmula per la que s'opta consisteix en la signatura conjunta, per part de tots els aspirants que han presentat els avals, d'un programa comú d'actuació en una línia clarament continuista.

Per primer cop des de 1976, el congrés extraordinari celebrat a Arenys de Mar el dia 18 de maig no és presidit per Miquel Coll i Alentorn sinó per Joaquim Xicoy, Antoni Dalmau (Igualada) i Xavier Garcia (Vilanova i la Geltrú)¹⁵⁵¹. L'informe de gestió del comitè de govern el llegeix, de nou, Joaquim Pibernat i és aprovat sense problemes doncs bàsicament fa referència als resultats obtinguts en les eleccions al Parlament de Catalunya¹⁵⁵². Tot i que els membres del comitè de govern a renovar són només cinc, els candidats que s'hi presenten són, finalment, deu¹⁵⁵³. Després de les preceptives presentacions dels diversos candidats, el congrés escull com a membres del comitè de

intercomarcal de Lleida i vicepresident del consell nacional. Sobre aquest punt vegeu Barberà (2000: 240).

¹⁵⁴⁶ Carme Illa, Maria Rosa Pedrol, Joan Campdepadrós, etc. També hi destaca la presència de líders comarcals del partit com Antoni Dalmau (Igualada), Francesc-Xavier Tort (Sitges)

¹⁵⁴⁷ La previsió dels estatuts era que només el cap de la minoria dels diputats al Parlament fos qui s'integrés amb veu però sense vot en el comitè de govern.

¹⁵⁴⁸ Sobre aquests esdeveniments vegeu Balcells (1999).

¹⁵⁴⁹ Decret 2/1980, de 8 de maig. Sobre la composició del departaments del govern en aquests primers mesos vegeu Generalitat de Catalunya (1981a i 1981b)

¹⁵⁵⁰ De Gispert, de 68 anys el 1980, és advocat des de 1931. Ha estat Degà del Col·legi de Periodistes entre 1968 i 1972 i Vice-president del Consejo General de la Abogacía (El Correo Catalán, 22-5-1980: 11).

¹⁵⁵¹ Coll i Alentorn acaba de ser escollit conseller de la Generalitat per això renúncia a presidir-lo. El secretariat d'aquest consell nacional el formen Miquel Billoch, Eduard Cardona, Joaquim Carreras, Joaquim Doy i Carmina Illa. (*Circular Informativa n 1 del congrés nacional extraordinari d'UDC*. Barcelona 23-4-80. Documents del congrés extraordinari de 1980. Arxiu Històric Ferran Camps).

¹⁵⁵² La Vanguardia, 20-5-1980: 10.

¹⁵⁵³ Són Joan Miquel Badia-Guri, Joan Durà i Riera, Jaume Jané i Bel, Andreu Mas i Calvet, Joan Emili Masferrer i Maestro, Ignasi Joaniquet i Sirvent, Jacint Nubiola i Armangué, Pere Royo i Badet, Domènec Sesmiló i Rius, Estanislau Simon i Flores.

govern a Joan Miquel Badia¹⁵⁵⁴, Joan Durà¹⁵⁵⁵, Andreu Mas¹⁵⁵⁶, Joan Emili Masferrer¹⁵⁵⁷ i Estanislau Simon¹⁵⁵⁸. El comitè de govern queda complet amb Ignasi Farreres i Josep A. Duran (a més de Borrell, Cuatrecasas i Pibernat)¹⁵⁵⁹. Però el protagonisme del congrés no és pels nous membres electes del comitè de govern sinó pels tres consellers de la Generalitat (Coll i Alentron, Rigol i de Gispert) que són els que fan els discursos finals explicant les seves prioritats polítiques.

Malgrat la celebració del congrés extraordinari el mes de maig, Unió celebra, com manen els estatuts, un nou congrés ordinari la tardor del mateix 1980. El IXè congrés es celebra de nou a Arenys de Mar els dies 29 i 30 de novembre. La mesa del congrés es presidida per Joaquim Xicoy, Josep A. Codina, i Joaquim Doy i Pica (Arenys de Mar)¹⁵⁶⁰. Organitzativament, el congrés és centrat en els intents de la direcció de continuar els canvis en el model de funcionament del partit. En aquesta ocasió s'aposta per ampliar el comitè de govern (minimitzant la separació de funcions), crear la figura del president del comitè de govern i adjudicar funcions concretes als integrants de l'executiva. L'informe de rendiment de comptes del comitè de govern és presentat per Josep A. Duran i no hi ha especials dificultats en la seva aprovació. Més complexa és l'aprovació de l'estat de comptes, especialment per l'augment de quotes que es proposa¹⁵⁶¹.

Un cop aprovats els canvis estatutaris, la candidatura del comitè de govern és presentada per Francesc Borrell i Ignasi Farreres. Mentre Borrell parla de l'estratègia política, Farreres ho fa dels canvis organitzatius interns¹⁵⁶². De nou, la candidatura és integrada, com manen els estatuts, per tres persones més de les quinze que oficialment formaran part del comitè de govern¹⁵⁶³. El resultat és un comitè de govern format per Francesc Borrell, Ferran Camps, Llibert Cuatrecasas, Joan Durà, Josep A. Duran, Ignasi Farreres, Concepció Ferrer, Ignasi Joaniquet, Ramon Martínez Callèn,

¹⁵⁵⁴ Estanislau Simon, Joan Miquel Badia i Joan Durà han estat o són molt estretament vinculats al moviment d'associacions catòliques de pares de família (La Vanguardia, 20-5-1980: 10).

¹⁵⁵⁵ Joan Durà, de 45 anys el 1980, ha estat, juntament amb Nogués i Boixareu el responsable de la ponència d'ensenyament en el VIIIè congrés de 1979. Durà havia format part dels minyons escoltes i després d'una breu trajectòria en el partit de Pallach, opta per afiliar-se a UDC. Entrevista a la revista d'UDC (Nova Veu, 72: 4-6).

¹⁵⁵⁶ Andreu Mas i Calvet es president del Club d'Estudis Empresarials i està vinculat a un sectorial de Justícia i Pau (La Vanguardia, 20-5-1980: 10). És possible que sigui molt proper a Joaquim Pibernat, que ha estat president de Justícia i Pau. Des de començaments de 1980 és membre del consell editorial de Nova Veu.

¹⁵⁵⁷ Masferrer forma part del grup d'estudiants tancats durant la caputxinada. És afiliat a UDC des dels anys seixanta.

¹⁵⁵⁸ Estanislau Simon és de Terrassa on el partit té, de sempre, una forta implantació capitanejada pels germans Badia. En aquests primers anys Terrassa sempre té un representant en l'executiva a més de quota parlamentària (Ferran Pont).

¹⁵⁵⁹ Farreres i Duran són els encarregats d'assistir en nom d'UDC a les reunions de la comissió de coordinació política que es reprenen a partir de l'estiu de 1980. Per part de CDC hi van Gabriel Ferraté i Antoni Subirà (Nova Veu, 61: 7).

¹⁵⁶⁰ El secretariat d'aquest congrés és compost per Jesús Bartolomé (Lleida), Miquel Billoch (Barcelona), Camina Montfort (Llerona), Jordi Olivé i Oliveras (Plau de Plegamans), Satori Uceró (Tarragona).

¹⁵⁶¹ L'informe econòmic del congrés és presentat pel president de la Comissió Econòmica, Josep Mª Llovet i inclou una proposta de normativa per les aportacions als càrrecs públics. Segons sembla, les dificultats per aprova aquesta normativa feren necessari posposar la aprovació pel consell nacional (Nova Veu, 69: 4).

¹⁵⁶² (Nova Veu, 69: 6).

¹⁵⁶³ Són Francesc Borrell, Ferran Camps, Llibert Cuatrecasas, Joan Durà, Josep A. Duran, Ignasi Farreres, Concepció Ferrer, Ignasi Joaniquet, Ramon Martínez Callèn, Joan Emili Masferrer, Joaquim Pibernat, Josep M. Puig, Joan Rigol, Josep I. Thió, Enric Vendrell, Marià Vila d'Abadal, Enric Vila i Joaquim Xicoy.

Joaquim Pibernat, Josep M. Puig, Joan Rigol, Josep I. Thió, Enric Vendrell¹⁵⁶⁴ i Joaquim Xicoy¹⁵⁶⁵.

Tot i que el comitè de govern del IXè congrés presenta notables línies de continuïtat respecte a anys anteriors, el cert és que la seva composició canvia substancialment respecte a la del congrés extraordinari del més de maig. Del comitè de govern que surt el mes de maig només Duran, Farreres i Durà repeteixen dins del comitè de govern¹⁵⁶⁶. A més, de la llista inicial de divuit persones proposades pel comitè de govern en queden fora Masferrer, Vila i Vila d'Abadal. Això causa cert malestar dins de les persones més afins a uns i altres dins del partit.

El dia següent al congrés té lloc la distribució de càrrecs dins del comitè de govern que, per primer cop, preveuen els estatuts. Els resultats situen com a president a Joaquim Xicoy¹⁵⁶⁷. Els vicepresidents són Francesc Borrell i Llibert Cuatrecasas. La comissió permanent la formen Xicoy, Borrell i Cuatrecasas, juntament amb Joan Durà i Concepció Ferrer¹⁵⁶⁸. Destaca l'absència, en aquesta comissió permanent, del portaveu adjunt de CiU al Parlament de Catalunya, Joaquim Pibernat.

Dins del comitè de govern també es distribueixen altres funcions *d'enllaç* de la direcció amb seccions del partit¹⁵⁶⁹. Duran s'encarrega de Lleida, Ferrer de Girona, Puig de Barcelona-Comarques i Vendrell de Tarragona i Terres de l'Ebre. A més, es nomena a Elisabeth Lluch i Oms com a secretària general administrativa¹⁵⁷⁰. La tasca d'aquest comitè de govern consisteix, sobretot, en la preparació dels actes del 50è aniversari de la fundació d'UDC¹⁵⁷¹. La comissió d'enllaç entre CDC i UDC, tot i que pateix una interrupció d'uns mesos, a partir del setembre de 1981 torna a ser constituïda¹⁵⁷².

L'elecció de la mesa del consell nacional té lloc el dia 20 de desembre de 1980. El president és, de nou, Miquel Coll i Alentorn. Els vicepresidents són Josep Moreso (Terres de l'Ebre), Josep A. Codina (Barcelona) i Marià Vila d'Abadal (Diputat al Parlament)¹⁵⁷³. Per aquestes dates s'estan acabant de renovar les Comissions

¹⁵⁶⁴ Enric Vendrell (Tarragona), juntament amb Alfons M. Thió (Girona) s'havia incorporat al comitè de govern sortit del Vè congrés (1976) com a representant territorial durant la preparació de les eleccions de 1977. Vendrell formà part en les mateixes condicions del comitè de govern sortit del VIè congrés (Barberà, 2000).

¹⁵⁶⁵ (Nova Veu, 69: 7).

¹⁵⁶⁶ Potser per aquesta raó i la seva dedicació al partit Duran i Farreres són els qui obtenen més vots en l'elecció de la candidatura (Diario de Barcelona, 2-12-80: 7).

¹⁵⁶⁷ Xicoy, advocat i membre de la Junta del Col·legi d'Advocats i va integrar-se a l'activitat política de la ma de Giménez Fernández (per una biografia d'aquesta a Tusell i Calvo, 1990). Xicoy va ser fundador de la revista "El Ciervo" incorporant-se a UDC l'any 1975. En aquests anys ha estat president dels dos darrers congressos del partit (1980) a més de vicepresident del consell nacional de 1977 i 1978. També ha tingut un paper molt significatiu en el procés d'expulsió d'Anton Cañellas.

¹⁵⁶⁸ Concepció Ferrer destaca en aquest congrés per la ponència sobre la família que presenta amb Orozco i Martínez Saurí. Sobre aquest punt vegeu l'apartat d'aquest capítol dedicat a la línia política.

¹⁵⁶⁹ El concepte d'enllaç no deixa d'amagar una certa relació de control.

¹⁵⁷⁰ Elisabeth Lluch substitueix a Josep Nubiola, que poc abans ha passat a ser cap de gabinet de Miquel Coll i Alentorn a la conselleria Adjunta a Presidència.

¹⁵⁷¹ El president de la Comissió Organitzadora és Josep I. Thió i integra a Elisabeth Lluch, Domènec Sesmilo i Victor Compte (Nova Veu, 97-98: 2).

¹⁵⁷² Per UDC hi van Xavier Bigatà (parlamentari), Jordi Mas (política municipal) i Leopold Joan (sectorials). Per CDC hi assisteixen Ferran Camps (parlamentari), Josep A. Duran Lleida (política municipal) i Joan Durà (sectorials) (Nova Veu, 84: 8).

¹⁵⁷³ Mentre Moreso ascendeix per la seva participació en la reforma dels estatuts, Vila d'Abadal és compensat per ser apartat del comitè de govern. El secretariat del consell nacional és integrat per Miquel Padilla (Joves), Frederic Martorell i Pinillos (Vallès Oriental) i Jaume Jané (Barcelona).

Executives de cada intercomarcal, de les que surten escollits¹⁵⁷⁴: Enric Vila per Barcelona, Miquel Martí per Barcelona-comarques, Joan Campdepadrós per Tarragona i Josep Moreso per Terres d'Ebre¹⁵⁷⁵. A poc a poc també va estructurant-se la vida en altres nivells del partit com la Unió de Joves¹⁵⁷⁶, els Equips Obrers¹⁵⁷⁷, o les comissions¹⁵⁷⁸.

Un cop finalitzada la celebració dels cinquanta anys de la fundació del partit, torna a ser convocat un nou congrés ordinari. En aquesta ocasió el X congrés es celebra a la ciutat d'Igualada els dies 28 i 29 de novembre de 1981. La mesa del congrés està formada, en aquesta ocasió, per Antoni Dalmau (Igualada), Josep Mª Capdevila (Girona) i Josep Anton Codina¹⁵⁷⁹. La rendició de comptes del comitè de govern sortint és feta per Francesc Borrell¹⁵⁸⁰. L'informe de Borrell reclama una major participació d'Unió en les decisions de CiU, aspecte que també és recollit pel programa del comitè de Govern entrant. L'exposició del programa de la candidatura és fet per Concepció Ferrer que, significativament, corregeix el *Ara Catalunya més que mai* (lema del Congrés), pel *Ara Unió Democràtica més que mai*¹⁵⁸¹. Tant l'exposició de Borrell com la intervenció de Ferrer deixen entreveure un cert malestar dins d'alguns sectors del partit respecte a com es gestionen les relacions amb CDC que, tot i que no es tradueix en la presentació de candidatures separades, si que es reflecteix en un vot de càstig a alguns dels integrants de la direcció més proclius a una bona entesa amb els socis de govern.

El vot de càstig es produeix, evidentment, aprofitant el sistema de llistes obertes establert en els estatuts en el VIIIè congrés (1979). Després de les votacions¹⁵⁸², el comitè de govern d'aquest Xè congrés es format per Francesc Borrell, Ferran Camps, Josep A. Codina¹⁵⁸³, Llibert Cuatrecasas, Josep A. Duran¹⁵⁸⁴, Ignasi Farreres,

¹⁵⁷⁴ No hi ha notícies de Lleida i Girona. És molt possible que Duran (des de la mort de Joan Sansa) i Ferrer tinguin un paper molt destacat dins de les mateixes executives. De fet a Nova Veu 87: 6 tenim notícia que Duran és el secretari general sortint i qui fa l'informe davant del Consell intercomarcal

¹⁵⁷⁵ Per Barcelona Nova Veu (64: 8); Per Barcelona Comarques Nova Veu (71: 8). Per Tarragona l'executiva pot trobar-se a Nova Veu (70: 8) i el nom del president a Nova Veu (86: 1). Nova Veu (67:8) per l'executiva de Terres de l'Ebre, i Nova Veu (81: 6) pel nom del president.

¹⁵⁷⁶ El 14 de juny de 1980 es crea una gestora de la Unió de Joves amb dos representants per circumscripció (Nova Veu, 59:7 i Nova Veu 60:4-5) que, en el consell nacional de desembre de 1980, aconsegueix fer aprovar els seus estatuts (Nova Veu, 71:8). El mes de febrer de 1981 Duran és elegit membre de l'executiva de la UEJDC (Nova Veu 73:7) i el març president de la Unió de Joves (Nova Veu, 81:4).

¹⁵⁷⁷ Els Equips obrers comencen a guanyar protagonisme dins del partit a partir de febrer de 1980. Tot i així, a Nova Veu 64: 4 els principals responsables (Sesmiló, Arbós, Casas) afirmen: "En preguntar-los pels càrrecs que exerceixen als Equips Obrers em diuen que no hi ha graus ni assignacions concretes...". Sabem però que els Equips Obrers (Nova Veu, 71: 7) escullen representants al consell nacional (Jordi Alemany i Rigol, Enric Arbós i Iglesias i Jordi Roig i Sans).

¹⁵⁷⁸ Per la seva banda, a partir de l'agost de 1980 han començat a funcionar novament les comissions del Partit (el llistat de responsables pot veure's a Nova Veu 62: 8). Els responsables de les comissions són escollits consellers Nacionals del Partit.

¹⁵⁷⁹ Antoni Dalmau és militant històric del Partit i president de la delegació d'Igualada, lloc on es celebra el Congrés. J.M. Capdevila fou membre de la FNEC durant la república. A Unió ha estat comissionat del consell nacional durant el Procés contra Anton Cañellas en el VIIè congrés (1978). El secretariat del congrés el componen Josep Miserachs, Enric Vila i Elisabeth Lluch.

¹⁵⁸⁰ Borrell substitueix Joaquim Xicoy, que és de viatge a Mèxic.

¹⁵⁸¹ Ferrer ha estat fent dies abans del congrés una gira per les intercomarcals amb el títol "Un projecte polític per Catalunya i Espanya" (Diario de Barcelona, 26-11-81: 8).

¹⁵⁸² Els resultats dels membres escollits són (Nova Veu, 89: 5): Borrell (88,4%), Xicoy (83,9%), Camps (80,5%), Thió (78,8%), Duran (78,6%), Farreres (78,6%), Joaniquet (77,1%), Cuatrecasas (73,5%), Ferrer (72,3%), Codina (68,9%), Rigol (63,7%), Moreso (62,7%), Martínez-Saurí (62,2%), Tusell (50,4%), Orozco (50,1%).

¹⁵⁸³ Retorna al comitè de govern després de ser-ne absent durant uns anys. En aquest temps ha estat vicepresident del consell nacional i membre de la mesa en d'alguns Congrés.

¹⁵⁸⁴ Per aquestes dates Josep A. Duran és ja director general d'Afers Interdepartamentals de la Generalitat (Nova Veu, 87).

Concepció Ferrer, Ignasi Joaniquet, Santiago Martínez Saurí¹⁵⁸⁵, Josep Moreso¹⁵⁸⁶, Rafael Orozco¹⁵⁸⁷, Joan Rigol, Jordi Tusell¹⁵⁸⁸, Josep I. Thió¹⁵⁸⁹ i Joaquim Xicoy. Els més perjudicats pel vot de càstig són, significativament, Joan Rigol (conseller del Govern dins de la Generalitat) que obté el 63% dels vots, i Joaquim Pibernat (Portaveu Adjunt d'UDC en el Parlament de Catalunya), que queda fora de la direcció¹⁵⁹⁰. El resultat d'aquestes votacions ja dona a entendre que dins del partit comencen a produir-se nous alineaments més enllà dels estrictament territorials.

Poc després d'acabar el congrés té lloc l'elecció de càrrecs dins del comitè de govern¹⁵⁹¹. La presidència queda de nou en mans de Joaquim Xicoy. Els vicepresidents són ara Francesc Borrell i Concepció Ferrer (que substitueix a Cuatrecasas). La comissió permanent passa a ser constituïda per Xicoy, Borrell i Ferrer amb Ignasi Farreres i Josep A. Duran Lleida. Però, a més, en aquesta ocasió es fa pública la distribució dels diferents secretariats¹⁵⁹². També en aquesta ocasió es distribueixen les funcions *d'enllaç*, ara ampliades als principals equips del partit. Duran s'encarrega de Lleida i de l'Equip de Joves¹⁵⁹³; Moreso s'encarrega de les intercomarcals del Baix Ebre i Tarragona¹⁵⁹⁴; Josep I. Thió ho fa de Barcelona-comarques mentre que Concepció Ferrer ho fa de Girona. Joan Rigol ho fa de l'Equip de Treballadors. Els membres de la direcció designats pel comitè d'enllaç amb CDC són Ignasi Farreres, Santiago Martínez-Saurí i Jordi Tusell. Finalment, el comitè de govern ratifica de nou a Elisabeth Lluch com a secretari general executiu i a Josep M. Llovet com a president de la comissió econòmica.

Finalment, el dia 12 de desembre de 1981 es reuneix el primer consell nacional després del Congrés. En l'elecció de la mesa, Miquel Coll i Alentorn torna a ser escollit president del consell nacional. Són escollits vicepresidents: Ferran Pont i Puntigam, Marià Vila d'Abadal i Joaquim Genover¹⁵⁹⁵. Per aquestes dates acaben també de ser completats els diferents comitès executius intercomarcals¹⁵⁹⁶. A Barcelona Ciutat continua Enric Vila, a Barcelona-comarques el president és Domènec Ordeix, a Girona

¹⁵⁸⁵ És militant històric del partit, durant els anys seixanta va participar, en nom d'Unió Democràtica, en la campanya "volem bisbes Catalans". Martínez Saurí va alinear-se amb les tesis d'Anton Cañellas però no va deixar el partit. En el IXè (1980) i Xè (1981) congressos ha participat en les ponències sobre política familiar.

¹⁵⁸⁶ Moreso fou qui aconseguí que en el VIIIè congrés s'aprovés la nova intercomarcal de Terres de l'Ebre.

¹⁵⁸⁷ Orozco ha participat en la *Ponència sobre Política Familiar* del IXè congrés (1980) i ha estat president de la Creu Roja de Catalunya.

¹⁵⁸⁸ Jordi Tusell emparentat amb Fèlix Millet i Maristany és productor cinematogràfic i ha estat secretari de la Comissió Abat Oliba. Entrevista a la revista d'UDC (Nova Veu 92:4-5).

¹⁵⁸⁹ Regidor a Barcelona.

¹⁵⁹⁰ En la breu nota dedicada al congrés d'UDC, el Periódico diu que "Joaquim Pibernat fue derrotado" (El Periódico, 1-12-81).

¹⁵⁹¹ Dades sobre el comitè de govern extretes de la revista d'Unió (Nova Veu, 89: 5).

¹⁵⁹² Queden distribuïts de la següent manera: organització: Ignasi Farreres; política municipal: Santiago Martínez Saurí; propaganda i mitjans: Josep I. Thió; relacions polítiques: Josep Duran; relacions internacionals: Llibert Cuatrecasas; política parlamentària: Ferran Camps; política sectorial: Jordi Tusell; formació: Ignasi Joaniquet.

¹⁵⁹³ Des de 1981 els joves reprenen la seva activitat sota la presidència de Duran.

¹⁵⁹⁴ És clar que l'entrada de Moreso substitueix en aquesta funció a Vendrell.

¹⁵⁹⁵ Ferran Pont (Terrassa) és diputat al Parlament de Catalunya i en el Xè congrés ha format part de la ponència socioeconòmica. Joaquim Genover és advocat i ha estat Degà del Col·legi d'Advocats de Girona. A més de ser un dels refundadors d'UDC després del 1976, fou candidat al Senat l'any 1977. El secretariat està compost per Satori Uceró, Salvador Jorba i Carmina Illa.

¹⁵⁹⁶ No hi ha dades de Tarragona, Terres de l'Ebre.

Josep Masabeu i a Lleida Francesc Guasch¹⁵⁹⁷. Més lentament també van constituint-se els equips de Joves, Treballadors i les comissions¹⁵⁹⁸.

2. LA COMPOSICIÓ DE LA COALICIÓ DOMINANT (1982-1986).

La convocatòria anticipada de les eleccions generals de 1982 obliga a aplaçar durant unes setmanes el XIè congrés d'Unió. En aquestes eleccions Unió augmenta la seva presència de manera molt important passant de un diputat (Cuatrecasas) a tres (Joaquim Xicoy, Llibert Cuatrecasas per Barcelona, Josep A. Duran per Lleida) i un senador (Narcís Oliveras per Girona). Cal afegir, a més, a partir de 1984 Unió obté encara un nou Senador per designació del Parlament de Catalunya, Enric Vendrell.

El congrés comença a Barcelona (Expo Hotel) la tarda del dia 11 de desembre de 1982. La mesa presidencial és composada per Jaume Jané, Ferran Pont i Josep Mª Montserrat¹⁵⁹⁹. El primer punt destacat és la rendició de comptes del comitè de govern, que en aquesta ocasió presenta personalment Joaquim Xicoy. Després del conflictiu període precongressual, i enmig d'un complex procés per mantenir la unitat interna, l'aprovació de l'informe per prop del 70% dels congressistes, tot i el vot de càstig, pot considerar-se prou satisfactori.

Les dificultats per l'elaboració d'una llista única acaben comportant, per diverses raons, la presència de quatre llistes que competeixen entre elles. Tanmateix les faccions enfrontades són només dos: la que encapçala Francesc Borrell i la que encapçala Joan Rigol¹⁶⁰⁰. La força entre totes dues faccions es dirimeix finalment en una votació a quatre voltes entre els diferents candidats, del que resulta el següent comitè de govern: Francesc Borrell, Ferran Camps, Josep Mª Capdevila¹⁶⁰¹, Josep Antoni Codina, Llibert Cuatrecasas, Josep A. Duran, Ignasi Farreres, Concepció Ferrer, Francesc Guasch¹⁶⁰², Ignasi Joaniquet, Santiago Martínez Saurí, Josep Moreso, Joan Rigol, Domènec Sesmilo¹⁶⁰³, Josep Ignasi Thió de Pol.

El dilluns 14 de desembre de 1982 es reuneix per primer cop el nou comitè de govern amb l'objectiu d'escollir el seu president. Donada la majoria de la facció Borrell dins de l'executiva Josep A. Duran és elegit president¹⁶⁰⁴. Pocs dies després es constitueix el secretariat permanent i es distribueixen les diverses funcions de l'executiva. Francesc Borrell i Concepció Ferrer són escollits vicepresidents¹⁶⁰⁵. En la distribució de funcions Francesc Borrell és elegit secretari d'organització, Santiago Martínez Saurí i Josep M.

¹⁵⁹⁷ Tot i que no disposem de l'executiva de Barcelona informació hi ha informació a Nova Veu (99: 7). Per la resta Nova Veu (92: 8). La crònica de la IV Conferència de Lleida a Nova Veu 87: 6.

¹⁵⁹⁸ L'any 1981 Duran és escollit president de la Unió de Joves. Els representants de la Unió de Joves al consell nacional són Pilar Montolio, Jordi Vila i Enric Vendrell (fill). No tenim notícia de la constitució d'una direcció de la Unió de treballadors. Els seus representants al consell nacional són Manuel Méndez, Joaquim Pi i Massana i Jordi Roig (Nova veu 90: 6). La llista dels responsables de les comissions pot consultar-se a Nova Veu 93-8.

¹⁵⁹⁹ Al secretariat hi ha Pilar Montolio, Miquel Porta, Miquel Montaña, Xavier Cabré, Miquel Martí i Miquel Billoch. (*Acta del XIè congrés d'UDC*. 1982. p. 1. Documents del XIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁶⁰⁰ Una candidatura feminista és purament testimonial i la quarta la presenta Coll i Alentorn per intentar assegurar que els principals líders (Duran, Xicoy, Rigol) puguin sortir.

¹⁶⁰¹ Capdevila ha estat membre de la mesa del Xè congrés i primer candidat d'UDC a les eleccions al congrés per Girona. També ha estat candidat de CiU a les eleccions al Parlament de 1980.

¹⁶⁰² Ha estat president de la intercomarcal de Lleida durant l'any 1982.

¹⁶⁰³ Ha estat secretari general del partit i candidat (nº 40) a les eleccions del Parlament de Catalunya de 1980.

¹⁶⁰⁴ Segons explica el Diari de Barcelona (14-12-82: 8) "resultà ser l'únic després de la retirada del càrrec de l'altre candidat, Francesc Borrell, qui a darrera hora manifestà la seva intenció de no presentar-se"

¹⁶⁰⁵ (Nova Veu 112: 2 i Full Informatiu, 11:3). El juliol de 1983 la permanent és composada per: Duran, Ferrer, Farreres, Rigol i Martínez Saurí (Full Informatiu, 20).

Capdevila ho són de política municipal¹⁶⁰⁶, Josep I. Thió del secretariat de mitjans de comunicació, Llibert Cuatrecasas, Concepció Ferrer, Ferran Camps com a responsables de relacions internacionals, Josep A. Codina de les relacions amb el PNV, Ferran Camps de les relacions parlamentàries i Joan Rigol de cultura i societat.

Una de les novetats més significatives del nou organigrama directiu és que s'assignen secretariats a militants que no formen part del comitè de govern: Així Jordi Tusell continua com a responsable de la política Sectorial i es creen el secretariat d'Imatge que duu Ferran Escarp i el d'implantació als barris, amb Ferran Pont al capdavant; Finalment, el secretariat de formació és assignat a Ignasi Joaniquet, Jaume Jané i Eduard Cardona. La gerent continua sent Elisabeth Lluch i Oms¹⁶⁰⁷.

A més d'aquests secretariats, el nou comitè de govern continua assignant *enllaços* amb cadascuna de les intercomarcals. En aquesta ocasió Ignasi Farreres ho fa amb Barcelona ciutat, Josep I. Thió amb la intercomarcal de Barcelona Comarques, Josep M. Capdevila amb la de Girona, Francesc Guasch amb la de Lleida i Josep Moreso amb Tarragona i Terres de l'Ebre¹⁶⁰⁸. I, a més, ara també nomena interlocutors amb els respectius equips especialitzats. Ferran Camps fa d'enllaç amb la Unió de Joves, Domènec Sesmilo amb els Obrers i Concepció Ferrer amb les Dones.

El dia 15 de gener de 1983, un més després del congrés es constitueix el nou consell nacional la mesa del qual és integrada per Miquel Coll i Alentorn com a president, Ferran Pont, Marià Vila d'Abadal i Francesc Alsina com a vicepresidents¹⁶⁰⁹. Per llavors ja són a punt d'acabar-se de constituir les diferents executives territorials i sectorials del partit amb Xavier Cabré com a president de Barcelona Ciutat¹⁶¹⁰; Víctor Peiró de Barcelona Comarques¹⁶¹¹, Enric Vendrell, de Tarragona¹⁶¹², i Jesús Bartolomé de Lleida¹⁶¹³. El nou secretari general de la Unió de Joves és Salvador Jorba¹⁶¹⁴, i Pere Garcia i Crivillé ho és de la Unió de Treballadors¹⁶¹⁵.

Fora de l'àmbit estrictament orgànic, la novetat més important de cara al XIè congrés d'Unió és la designació d'Agustí Bassols com a conseller de Justícia de la Generalitat, en substitució d'Ignasi de Gispert¹⁶¹⁶. El nomenament de Bassols comporta una reordenació i increment de la presència d'alts càrrecs d'Unió en govern, en especial a la conselleria de Justícia on s'hi incorporen Ignasi Joaniquet com a secretari general; Josep Xavier Hernández i Moreno com a director general de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació, i Enric Vendrell com a director general de Protecció i Tutela de Menors¹⁶¹⁷.

¹⁶⁰⁶ En aquesta ocasió i en vista de les eleccions municipals es crea un secretariat encarregat de la seva preparació i integrat per: S. Martínez Saurí, Josep Mª Capdevila, Josep I. Thió, Ferran Camps, Ignasi Joaniquet, Ignasi Farreres, Francesc Borrell, Jordi Tusell.

¹⁶⁰⁷ (Nova Veu, 113: 7).

¹⁶⁰⁸ Com es pot comprovar, en aquesta ocasió la delegació del centre l'encapçalen dirigents molt representatius dels diferents territoris, com els expresidents intercomarcals Guasch o Moreso.

¹⁶⁰⁹ A la secretaria hi ha Enric Vendrell, Pilar Montolio i Montserrat Serrallonga.

¹⁶¹⁰ (Nova Veu, 113: 3).

¹⁶¹¹ Full Informatiu, 4:1 (2/1983).

¹⁶¹² (Avui, 2-12-83:9)

¹⁶¹³ Nova Veu, 104. No hi ha dades sobre Girona, tot i que el president podria ser Narcís Oliveras.

¹⁶¹⁴ Jorba Substitueix a Duran quan aquest és escollit parlamentari (Nova Veu, 110: 8)

¹⁶¹⁵ (Nova Veu, 115: 3).

¹⁶¹⁶ Segons l'Avui la retirada de Gispert és per raons de salut i les alternatives proposades per Unió són: Ramon Faus, membre assessor de la Generalitat i Ignasi Joaniquet, secretari general de Justícia (Avui, 20-8-82:5).

¹⁶¹⁷ En el segon nivell de l'administració continuen Salvador Sedó i Marsal: Dir. Gral. Ensenyaments professionals i artístics; Miquel Billoch i Barceló. Dir. Gral. Associacions i Fundacions. I encara que no són alts càrrecs, Jacint Nubiola i Armangué: Cap del Gabinet del conseller d'Agricultura i Josep Nubiola com a Cap del Gabinet de Coll i Alentorn (Generalitat de Catalunya, 1983 i 1984)

En les eleccions municipals de 1983, la previsió inclosa en el text del pacte electoral de 1983 facilita que, tot i la diferència de representació municipal entre tots dos partits, Unió pugui millorar àmpliament la seva representació en les Diputacions. En el moment de constituir-se, els Diputats Provincials d'Unió són Magí Brufau i Estrada, Santiago Cardenal i Alemany, Jacint Codina i Pujol, Ramon Franques i Sarda, Ramon Martínez i Callen, Víctor Peiró i Rius, Joan Pujol i Riba, Josep I. Thió de Pol, Pere Vidal i Sardo i Eulàlia Solsona i Costa¹⁶¹⁸.

A més de les eleccions municipals, l'any 1983 també està marcat per la posta en marxa dels que han de ser els dos projectes d'articulació del centre-dreta espanyol, el reformisme de Roca i l'alternativa democristiana insinuada pel PDP i UDC. En aquest context es celebra el XIIè congrés d'UDC al Palau de Vidre de Lleida els dies 10 i 11 de desembre de 1983. La mesa del congrés és constituïda per Agustí Bassols, Miquel Martí i Romà Sol a la presidència¹⁶¹⁹. Sense ponències per debatre i sense candidatures alternatives a l'encapçalada per Duran el congrés no sembla que hagi de tenir cap aparent complicació. Així sembla confirmar-ho, a més, el fet que l'exhaustiu informe del comitè de govern que presenta Duran sigui aprovat gairebé per unanimitat¹⁶²⁰.

De tota manera, el descontent d'una part del partit amb la composició del futur comitè de govern i amb les reformes organitzatives promogudes per Duran són aprofitats pels dirigents de l'entorn de Rigol per a promoure un *vot de càstig* contra Duran en algunes de les seves propostes estrella (secretaria general, etc). El vot de càstig es repeteix de nou en l'elecció del comitè de govern, on Duran queda escollit entre els darrers llocs. Tot i així, el comitè de govern proposat per Duran passa les votacions sense més dificultats. La llista finalment escollida és la següent¹⁶²¹: Ferran Camps, Josep A. Codina, Llibert Cuatrecasas, Ignasi Farreres, Ignasi Joaniquet, Santiago Martínez Saurí, Domènec Sesmilo, Josep I. Thió de Pol, Enric Vila i Andreu¹⁶²², Montserrat Serrallonga i Sivilla¹⁶²³, Víctor Peiró i Rius¹⁶²⁴, Lluís Alegre i Selga¹⁶²⁵, Agustí Bassols i Parés, Josep Mª Capdevila i Josep A. Duran.

El dilluns 12 de desembre de 1983, en la primera reunió del nou comitè de govern, Josep Duran és elegit de nou com el seu president¹⁶²⁶. La comissió permanent queda constituïda pel mateix Josep Duran amb Ferran Camps (vicepresident), Josep A. Codina, Ignasi Farreres i Santiago Martínez Saurí. Els secretariats queden distribuïts entre Joan Ignasi Dardet (organització), Jordi Tusell (política sectorial), Antoni Castella (política social), Maria Claustre Soler i Vicenç (estudis i publicacions), Jaume Jané (formació) i Domènec Sesmilo (política sindical). La comissió de relacions internacionals la componen Ferran Camps, Llibert Cuatrecasas i Concepció Ferrer. El

¹⁶¹⁸ (Nova Veu, 140: 5).

¹⁶¹⁹ Al secretariat hi ha Miquel Billoch, Jordi Aumedes, Francesc de Oromí, Miquel Porta i Montserrat Serrallonga. (Nova Veu, 127: 8)

¹⁶²⁰ "El Congreso de Unió aprueba por unanimidad la gestión de Duran Lleida" (Correo Catalán, 11-12-83); "Duran es fa càrrec d'Unió en un clima de total unanimitat" (Avui, 11-12-83).

¹⁶²¹ (Nova Veu, 128: 9).

¹⁶²² Enric Vila i Andreu és el substitut de Jaume Jané al capdavant de la intercomarcal de Barcelona Ciutat.

¹⁶²³ Montserrat Serrallonga ha estat secretària de la mesa del consell nacional (1983) i ho és de la mesa de l'actual Congrés.

¹⁶²⁴ A partir de les eleccions de 1983 Peiró és regidor de Matadepera i Diputat Provincial.

¹⁶²⁵ Lluís Alegre és expresident de Centristes per Catalunya i accedeix a la direcció com a representació del grup procedent de CC-UCD.

¹⁶²⁶ Segons l'Avui (13-12-83: 9) catorze vots a favor i una abstenció que òbviament fou la de Duran.

responsable de relacions amb el PNV és Josep A. Codina¹⁶²⁷. Elisabet Lluch continua com a gerent del partit.

La mesa del consell nacional, constituïda el dia 21 de gener de 1984 es compon per Miquel Coll i Alentorn com a president, Concepció Ferrer com a vicepresidenta primera, Ferran Pont com a vicepresident segon i Marià Vila d'Abadal com a vicepresident tercer¹⁶²⁸. Els nous presidents intercomarcals són¹⁶²⁹: Jesús Bartolomé (Lleida)¹⁶³⁰, Enric Vendrell a Tarragona¹⁶³¹, Jaume Alsina i Oliva a Barcelona ciutat¹⁶³² i Narcís Oliveras a Girona¹⁶³³. A més Salvador Jorba continua com a secretari general de la Unió de Joves, mentre que Salvador Redó és el secretari de la Unió de Treballadors¹⁶³⁴.

Fora de la direcció orgànica del partit, la presència d'Unió Democràtica de Catalunya en el Govern de la Generalitat es manté estable a l'espera del que passi en les eleccions de 1984. No hi ha canvis substancials en els equips dels consellers Rigol, Bassols o Coll i Alentorn¹⁶³⁵.

Les eleccions al Parlament de Catalunya de 1984 marquen un important salt qualitatiu en la presència institucional de dirigents d'UDC. A Barcelona, on l'augment és més notori els diputats electes passen de quatre a deu: Miquel Coll i Alentorn, Agustí M. Bassols, Joaquim Pibernat, Ferran Pont, Ferran Camps, Antoni Dalmau, Josep M. Coll i Majó, Ignasi Joaniquet, Eugeni Pérez-Moreno i Domènec Sesmió. El mateix passa la resta de circumscripcions on els diputats augmenten en tots dels casos de una a dues persones. A Girona els elegits són Concepció Ferrer i Josep Oriol Suñer, a Lleida Francesc Guasch i Miquel Montaña, i a Tarragona Enric Vendrell i Joan Antoni Mur.

A més, Unió obté per primer cop la presidència del Parlament de Catalunya, que ara ostenta Miquel Coll i Alentorn. I, encara, UDC manté la quota de tres consellers dins del govern malgrat que en aquesta legislatura CiU governa amb un conseller d'ERC. Però més enllà d'aquests canvis, la composició del govern de la Generalitat ve marcada pel veto de Pujol a que Concepció Ferrer, la candidata de la direcció d'Unió, ocupi la conselleria *vacant* que deixa Coll i Alentorn¹⁶³⁶. Després d'una tensa negociació els consellers d'Unió al govern són: Joan Rigol que deixa la conselleria de Treball per ocupar la de Cultura; Agustí Bassols que es manté en la de Justícia, i Oriol Badia, que es fa càrrec de la conselleria de Treball.

Els canvis de consellers afavoreixen, de retruc, que millori la presència d'Unió en el segon nivell polític de l'administració. Tot i que aquesta millora ja comença a notar-se a partir de l'entrada de Bassols a la conselleria de Justícia, es confirma a partir de

¹⁶²⁷ (Full Informatiu, 34: 4).

¹⁶²⁸ En el secretariat hi figuren Miquel Martí i Gombau, Jordi Aumedes i Terés i Jaume Sanabras i Colomer (Full Informatiu, 34: 4).

¹⁶²⁹ (Full Informatiu, 32).

¹⁶³⁰ Amb Miquel Montanya i Francesc Armengol com a vicepresidents.

¹⁶³¹ Salvador Sedó n'és escollit vicepresident.

¹⁶³² Amb Víctor Compte i Josep Torres com a Vice-presidents.

¹⁶³³ (Full Informatiu, 53: 3).

¹⁶³⁴ (Nova Veu, 127: 16). No hi ha dades disponibles sobre Barcelona Comarques.

¹⁶³⁵ En els alts càrrecs continuen Salvador Sedó i Marsal: Dir. Gral. Ensenyaments professionals i artístics; Miquel Billoch i Barceló. Dir. Gral. Associacions i Fundacions; Ignasi Joaniquet: Sec. Gral de la conselleria de Justícia; Josep Xavier Hernández i Moreno. Dir. Gral Serveis Penitenciaris i Rehabilitació; Antoni Castella: Dir. Gral. Protecció i Tutela de Menors. A més de Jacint Nubiola i Armangué, Cap del Gabinet del conseller d'Agricultura i Josep Nubiola com a cap de Gabinet de Coll i Alentorn.

¹⁶³⁶ Com hem vist, Ferrer s'ha mostrat obertament crítica amb el funcionament de la coalició. Per aquesta raó, i pel que suposaria pel grup contrari a Rigol, Pujol opta per no integrar-la en el govern. El substituït és Oriol Badia, proper a les tesis de Rigol i Bassols.

1984¹⁶³⁷. A banda dels ja nomenats, ara entre a formar part del nucli d'alts càrrecs Antoni Pladevall com a director general de Patrimoni Artístic (Cultura) i Joaquim Carreras i Martí com a director general de la Seguretat Social (Sanitat)¹⁶³⁸. I, finalment, també s'arriben acords amb CDC pel nomenament de membres d'Unió en altres organismes de la Generalitat o l'Estat¹⁶³⁹.

Els problemes amb la formació del nou govern de la Generalitat i la revolta interna d'un grup de càrrecs del partit deixa en evidència que Duran no té moltes possibilitats de continuar al capdavant del partit, fet pel que avança el XIIIè congrés (1984) i anuncia que no es presentarà a la reelecció.

El XIIIè congrés d'Unió Democràtica de Catalunya es celebra a l'Hotel Monterrey de Lloret de Mar els dies 27 i 28 d'octubre de 1984. La mesa del congrés és presidida per Narcís Oliveras, Oriol Badia i Francesc Guasch¹⁶⁴⁰. Donat que el congrés comença sense un acord definitiu entre cap de les tres faccions, gairebé tot l'interès és centra en esbrinar el pes que poden tenir cada una d'elles. El primer moment important és la presentació del rendiment de comptes del comitè de govern per part de Josep A. Duran que obté el 69% de vots a favor, el 2% de vots en contra i el 19% en blanc¹⁶⁴¹. La memòria econòmica, tot i tenir més dificultats, també aconsegueix ser aprovada¹⁶⁴².

Després d'intenses negociacions que obliguen a aparcar tota qüestió fora de la composició de l'executiva, i quan ja sembla inevitable la confrontació, aquest cop entre tres llistes, es fa públic un acord entre Duran i Ferrer. És aquest acord el que permet, amb la unió de totes dues faccions, que Ferrer sigui la més votada en la primera volta per davant de Joan Rigol. Guanyat aquest primer pols, Rigol accepta la derrota i proposa no continuar les votacions fet que deixa el comitè de govern amb la següent composició¹⁶⁴³: Lluís Alegre i Selga, Jordi Casas i Bedós¹⁶⁴⁴, Antoni Castella i Riera¹⁶⁴⁵, Josep Anton Codina i Lanasa, Gonçal Coll i Vinent¹⁶⁴⁶, Antoni Dalmau i Jover¹⁶⁴⁷, Concepció Ferrer i Casals, Josep M. Llovet i Mont-Ros¹⁶⁴⁸, Lluís Mercader i

¹⁶³⁷ Sobre les circumstàncies del nomenament vegeu Nova Veu (104: 1).

¹⁶³⁸ Continuen en les seves tasques: Salvador Sedó i Marsal: Dir. Gral. Programació i Serveis Generals (Ensenyament); Miquel Billoch i Barceló: Dir. Gral. Associacions i Fundacions (Justícia); Josep Xavier Hernández i Moreno: Dir. Gral. Serveis Penitenciaris i Rehabilitació (Justícia). Antoni Castella: Dir. Gral. Protecció i Tutela de Menors (Justícia); A banda també pot contar-s'hi la independent Núria de Gispert: secretaria general (Justícia). Montserrat Serrallonga és designada com a cap del Gabinet de Coll i Alentorn al Parlament de Catalunya. Sobre la composició dels departaments vegeu (Generalitat de Catalunya, 1986).

¹⁶³⁹ Joan Ignasi Dardet al Consell d'Administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió; Manuel Cardeña a la Sindicatura de Comptes; Enric Vendrell i Duran com a Senador de designació parlamentària; Jaume Alsina i Josep M. Sancho membres de la Comissió Assessora de TVE i Ignasi Farreres al Consell Superior de Cooperació. (Full Informatiu, 45: 2).

¹⁶⁴⁰ A la presidència s'hi situa un representant per cada una de les tres faccions en disputa A la secretaria hi ha Ramon Blanch, Eduard Fèlix, Josefina Leòncio, Josep M. Anglada i Miquel Billoch (Nova Veu, 139:5)

¹⁶⁴¹ Una crònica de les votacions a Avui (28-10-84: 1).

¹⁶⁴² "En la rendición de cuentas, el Comité de Gobierno saliente obtuvo algo menos de aceptación logrando el 58% de los votos positivos y el 38% de negativos" (El Periódico, 28-10-84).

¹⁶⁴³ (Nova Veu, 140: 5).

¹⁶⁴⁴ Nascut a Sabadell és assessor jurídic del Gremi de Fabricants de Sabadell i Tinent d'alcalde de Matadepera i militant d'UDC des de 1983.

¹⁶⁴⁵ Castella, que havia estat militant d'Unió a començaments dels anys 70 marxà del partit amb Anton Cañellas. L'any 1983, ja avançada la crisi de la UCD, Castella encapçala un grup de persones de l'entorn més immediat d'Anton Cañellas que retorna a UDC.

¹⁶⁴⁶ Ha estat conseller nacional per Barcelona en diverses ocasions des de 1976.

¹⁶⁴⁷ Militant històric d'Igualada del que n'ha estat en diverses ocasions president de l'entitat local i membre de la mesa presidencial del Xè congrés (1981. Igualada). Des de 1984 és diputat al Parlament de Catalunya.

¹⁶⁴⁸ Els darrers anys ha estat president de la Comissió Econòmica d'UDC.

Grau¹⁶⁴⁹, Narcís Oliveras i Terradas¹⁶⁵⁰, Rafael Orozco i Delclós, Joan Rigol i Roig, Delfí Rubinat i Elias¹⁶⁵¹, Josep M. Servitge i Roca, Enric Vendrell i Aubach¹⁶⁵².

En la primera reunió del comitè de govern Concepció Ferrer és escollida presidenta. La comissió permanent d'aquest òrgan queda constituïda per Concepció Ferrer, Antoni Castella (vicepresident), Lluís Alegre, Josep A. Codina i Narcís Oliveras. La distribució de tasques en els secretariats assigna a Jordi Casas el secretariat d'organització, a Josep M. Servitge el de política sectorial, a Josep M. Llovet el d'afers econòmics, a Antoni Castella el de formació, a Josep A. Codina el de publicacions i mitjans de Comunicació, i a Concepció Ferrer i Lluís Alegre el d'Afers Internacionals. A banda d'aquests secretariats també s'assignen els enllaços amb les intercomarcals que queden distribuïts de la següent manera: Lluís Alegre (Barcelona), Jordi Casas (Barcelona-comarques), Delfí Rubinat (Lleida), Narcís Oliveras (Girona), i Lluís Mercader (Tarragona)¹⁶⁵³. La gerència del partit continua a càrrec d'Elisabet Lluch i Oms¹⁶⁵⁴, que és substituïda primer per Jaume Ferrer i posteriorment per Ignasi Clavell¹⁶⁵⁵.

El consell nacional escull, després del congrés, als integrants de la nova mesa i, entre ells, a Miquel Coll i Alentorn com a president¹⁶⁵⁶. Per aquestes dates s'acaben de constituir les diferents directives intercomarcals que queden constituïdes per Enric Vendrell i Duran a Tarragona¹⁶⁵⁷, Jaume Alsina a Barcelona Ciutat¹⁶⁵⁸ i Jaume Masgrau a Girona¹⁶⁵⁹. A més d'aquests, Miquel Padilla és escollit secretari general de la Unió de Joves¹⁶⁶⁰ i Pilar Segura presidenta de la Comissió de Dones¹⁶⁶¹.

L'any 1985 comença amb dificultats entre UDC i CDC per la defunció de Joaquim Pibernat, Diputat al Parlament de Catalunya. Les aparents reticències de Pujol al nomenament d'un substitut d'UDC provoquen un fort malestar dins dels democristians. Finalment, Jaume Jané ocupa la plaça de diputat que corresponia a Pibernat. Més difícil d'acomplir és la demanda de la direcció d'UDC per tal que també els alts càrrecs de la Generalitat respectin les quotes establertes a cada partit.

L'any 1985 és marcat pels intensos contactes per articular el centre-dreta espanyol de cara a les eleccions de 1986, però també pels problemes de Joan Rigol dins del Govern de la Generalitat degut a la signatura de l'anomenat *Pacte Cultural* (estiu de 1985). Les dificultats tant dels partidaris d'una entesa amb el PDP com de Rigol semblen afavorir que Concepció Ferrer pugui negociar amb èxit l'elaboració d'una candidatura única pel comitè de govern.

Amb aquest esperit de continuïtat comença, doncs, el XIVè congrés d'Unió Democràtica que es celebra els dies 23 i 24 de novembre de 1985 a l'hotel Imperial Tarraco, de Tarragona. La mesa presidencial del congrés es componia per Enric

¹⁶⁴⁹ Enginyer Agrícola de El Vendrell.

¹⁶⁵⁰ Ex-militant del PSC-r de Pallach, ingressa a Unió a finals de 1981. L'any 1982 és escollit Senador. Actualment també és president de la intercomarcal de Girona.

¹⁶⁵¹ Primer president de la intercomarcal de Lleida ha estat diputat al parlament de Catalunya entre 1980 i 1984.

¹⁶⁵² Fill d'Enric Vendrell i Duran. Militant de la Unió de Joves d'on n'ha tingut responsabilitats a Tarragona.

¹⁶⁵³ (Full Informatiu, 55: 1-2).

¹⁶⁵⁴ (Nova Veu, 140: 5).

¹⁶⁵⁵ (Full Informatiu, 4).

¹⁶⁵⁶ No hi ha notícia de l'elecció dels vicepresidents.

¹⁶⁵⁷ (El Correo Catalán, 8-10-1984).

¹⁶⁵⁸ (El País, 26-10-1985: 19)

¹⁶⁵⁹ (Full Informatiu, 53: 3).

¹⁶⁶⁰ (Nova Veu, 139: 118)

¹⁶⁶¹ (Nova Veu, 139: 8). No hi ha notícia dels presidents de Barcelona comarques, Terres d'Ebre i Lleida.

Vendrell i Duran, Santiago Martínez Saurí i Josep Mª Capdevila¹⁶⁶². La tranquil·litat es trenca el mateix dia del congrés quan la premsa parla de la intenció del grup de Duran de castigar la gestió de Ferrer per la manca de resultats en la reclamació de més alts càrrecs per Unió. Un cop llegit l'informe de gestió, a aquestes crítiques s'hi afegeixen membres de la facció Rigol, crítics amb el procés d'acostament amb el PDP. El resultat és un *fulminant* vot de càstig a la gestió de Ferrer aprovat amb poc més del 45% dels vots a favor.

En aquests circumstàncies, només la intervenció dels caps de cada facció proposant un canvi en el sistema de votacions (per impedir un ajustament de comptes entre tots tres grups) evita que Ferrer dimiteixi i aprofundeixi més la crisi dins del partit. Finalment, diluïda la possibilitat de crisi de liderat i que les faccions posin de manifest la seva força, la llista és aprovada sense dificultats. El nou comitè de govern és format per¹⁶⁶³: Concepció Ferrer, Lluís Alegre, Frederic Armengol i Martín¹⁶⁶⁴, Ferran Camps, Joaquim Carreras i Martí¹⁶⁶⁵, Jordi Casas, Antoni Castella, Josep Antoni Codina, Llibert Cuatrecasas, Joaquim Antoni Doy i Pica¹⁶⁶⁶, Lluís Mercader, Narcís Oliveras, Ferran Pont, Enric Vila i Marià Vila d'Abadal.

El procés de distribució de responsabilitats dins del nou comitè de govern no és tampoc gens fàcil. La proposta de la presidenta, Concepció Ferrer perquè la comissió permanent reflecteix el pes de les diferents faccions en l'executiva no és acceptada per la facció Rigol¹⁶⁶⁷. Finalment, la comissió permanent del comitè de govern queda constituïda amb Concepció Ferrer com a presidenta, Antoni Castella com a vicepresident, Josep Duran com a secretari i Marià Vila d'Abadal i Narcís Oliveras com a secretaris. La distribució dels secretariats assigna a Jordi Casas el de política municipal, a Ferran Camps el de política internacional, a Llibert Cuatrecasas el d'acció política, a Concepció Ferrer les relacions amb la DC i a Ferran Pont el de política econòmica.

Aquest comitè de govern també assigna *enllaços* amb diferents institucions. Agustí Bassols és l'enllaç amb el Consell Executiu, Ferran Camps amb el Parlament de Catalunya, Joaquim Xicoy amb el Congrés dels Diputats, Narcís Oliveras amb el Senat, Francesc Borrell amb l'Ajuntament de Barcelona i Víctor Peiró amb l'Associació de Municipis. Les delegacions del comitè de govern als diferents òrgans del partit es reparteixen de la següent manera: Enric Vila es fa càrrec de les comissions, Marià Vila d'Abadal de la Fundació Lluís Vila d'Abadal, Josep A. Codina de La Veu d'Unió, Joaquim Carreras de la Unió de Treballadors i Antoni Castella de la Unió de Joves. Els enllaços amb les intercomarcals s'assignen a Lluís Alegre (Barcelona), Joaquim Doy

¹⁶⁶² Al secretaria hi figuren Teresa Perelló i Domingo (Barcelona), Santiago Camós i Costa (Tarragona), Josep Manuel Dotú i Sanjoan (Barcelona), Jaume Cardona i Vila (Artesa de Segre) i Josep Mª Puig i Tàrrac (La Selva del Camp) (Nova veu, 147: 8).

¹⁶⁶³ La candidatura es presenta avalada pels principals dirigents de les tres faccions: Miquel Coll i Alentorn, Jaume Alsina i Oliva, Guiomar Amell i Amell, Oriol Badia i Tobella, Agustí Bassols i Parés, Miquel Billoch i Barceló, Francesc Borrell i Mas, Antoni Casas i Devesa, Josep Mª Coll i Majó, Gonçal Coll i Vinent, Josep Manuel Dotú i Sanjuant, Salvador Doy i Pica, Josep Xavier Hernández, Jaume Jané i Bel, Ignasi Joaniquet i Sirvent, Xaviuier Llorens i Feliu, Josep M. Llovet i Mont Ros, Ramon Martínez i Callen, Santiago Martínez i Saurí, Pau Ortega i Ricoma, Mercè Pàniker i Alemany, Joan Rigol i Roig, Pilar Segura i Badia, Domènec Sesmilo i Rius, Montserrat Serrallonga i Sivilla, Alfons Thió de Pol, Josep I. Thió de Pol, Josep M. Capdevila, Jordi Masgrau i Boschmonar, Esteve Puigferrat (entre d'altres) (*Circular n^o3 del XIV congrés nacional ordinari d'UDC*, 1985. p1. Documents del XIVè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁶⁶⁴ Militant de Lleida. Professor Agregat de la Universitat Politècnica de Catalunya.

¹⁶⁶⁵ Advocat. Germà de Joan Carreras i Martí (exmembre d'UDC). director general de la Seguretat Social de la Generalitat.

¹⁶⁶⁶ Advocat d'Arenys de Mar.

¹⁶⁶⁷ (El País, 3-12-85: 19).

(Barcelona-comarques), Narcís Oliveras (Girona), Lluís Mercader (Tarragona) i Frederic Armengol (Lleida)¹⁶⁶⁸.

Els darrers dies de 1985 es reuneix per primer cop el nou consell nacional que queda compostat per Miquel Coll i Alentorn com a president; Josep A. Duran, Agustí Bassols i Josep Mª Coll i Majó com a vicepresidents¹⁶⁶⁹. En el nou consell nacional s'hi integren els nous presidents intercomarcals que són Francesc Alsina i Vinyeta per Tarragona, Jaume Alsina i Oliva, per Barcelona ciutat, Esteve Puigferrat i Aguilar per Barcelona comarques, Josep A. Duran i Lleida, per Lleida, Jodri Masgrau i Boschmonar, per Girona i Joan A. Mur i Borràs, pel Baix Ebre¹⁶⁷⁰. I també el secretari general dels Joves, Miquel Padilla.

A banda dels càrrecs dins del partit a finals de 1985 els membres d'UDC en el Govern de la generalitat són els tres consellers, Joan Rigol (Cultura), Oriol Badia (Treball) i Agustí Bassols (Justícia) més un nucli de set directors generals, un més que l'any 1984¹⁶⁷¹. El desembre de 1985, pocs dies després del Congrés, es produeix la dimissió de Joan Rigol del Consell Executiu. La transcendència d'aquesta dimissió marca els canvis que es produeixen dins del partit a partir de 1986. Entretant, Rigol és substituït durant un breu període de sis mesos (fins a les eleccions generals de 1986) per Narcís Oliveras que es fa càrrec de la conselleria de Comerç, Consum i Turisme.

3. LA COMPOSICIÓ DE LA COALICIÓ DOMINANT (1986-1993).

Les eleccions generals de 1986 representen, de nou, un important augment de la presència d'Unió en les Corts Generals. Unió passa de tres a cinc diputats gràcies a la incorporació de Jordi Casas i Pere Vidal als diputats que ja ho eren l'any 1982: Llibert Cuatrecasas, Josep Duran i Salvador Sedó¹⁶⁷². Alhora, Unió també amplia la seva presència al Senat amb la incorporació, a més de Narcís Oliveras, de Jaume Cardona¹⁶⁷³.

En el govern de la Generalitat cal destacar la substitució de Joan Rigol com a conseller de Cultura per Narcís Oliveras com a conseller de Comerç, Consum i Turisme¹⁶⁷⁴. El canvi que es produeix a finals de 1985 dura fins les eleccions de 1986, quan Oliveras és substituït per Joaquim Xicoy com a conseller de Justícia. Fruit d'aquesta remodelació, Agustí Bassols passa de Justícia a la conselleria de Governació. A finals de 1986, els membres d'Unió al Consell Executiu són, doncs, Agustí Bassols, Joaquim Xicoy i Oriol Badia. Els canvis en les conselleries també provoquen canvis en el segon nivell de l'Administració. Núria de Gispert passa ser secretaria general de Governació¹⁶⁷⁵, Joan Cortadellas passa a ser secretari general de Justícia¹⁶⁷⁶ i

¹⁶⁶⁸ (Full Informatiu, 9: 1).

¹⁶⁶⁹ Al secretariat hi ha Montserrat Serrallonga, Santiago Cardenal i Alemany i Ignasi Joaniquet (La Veu d'Unió, 152: 7).

¹⁶⁷⁰ (La Veu d'Unió, 152: 7).

¹⁶⁷¹ Salvador Sedó, Dir. Gral. Programació i Serveis Generals (Ensenyament); Antoni Pladevall, Dir. Gral. Patrimoni Artístic (Cultura); Joaquim Carreras Martí, Dir. Gral. Seguretat Social (Sanitat); Estanislao Simon, Dir. Gral. Cooperació (Treball); Xavier Hernández, Dir. Gral. Serveis Penitenciaris i Rehabilitació (Justícia); Miquel Billoch, Dir. Gral. Associacions i Fundacions (Justícia); Antoni Castella, Dir. Gral. Protecció i tutela de menors (Justícia). En el grup podria afegir-s'hi Núria de Gispert (independent) secretaria general (Justícia) (Generalitat de Catalunya, 1988a).

¹⁶⁷² Durant uns mesos (del març de 1987 al juliol de 1988), la presència augmenta fins a sis al accedir Lluís Alegre a la condició de parlamentari.

¹⁶⁷³ Cal recordar que des de 1984 Enric Vendrell i Duran també és senador per designació autonòmica.

¹⁶⁷⁴ (La Veu d'Unió, 153: 1) Entrevista a Narcís Oliveras com a nou conseller.

¹⁶⁷⁵ de Gispert ha estat secretaria general de Justícia amb Agustí Bassols.

¹⁶⁷⁶ Cortadellas ha estat Sots director general de Justícia amb Núria de Gispert. Entrevista a La Veu d'Unió (198).

Estanislau Simón és nomenat director general de Cooperatives. En la resta d'alts càrrecs es manté la continuïtat¹⁶⁷⁷. Entre l'any 1986 i 1988 l'única novetat remarcable és el nomenament (durant uns mesos) de Domènec Sesmilo com a director general de Programació i Serveis Generals d'Ensenyament¹⁶⁷⁸.

El XVè congrés d'Unió Democràtica es celebra els dies 8 i 9 de novembre de 1986 a l'Hotel Princesa Sofia de Barcelona. La mesa del congrés és constituïda per Joaquim Xicoy, Jaume Cardona, Salvador Sedó a la presidència¹⁶⁷⁹. El congrés arriba precedit per un acord entre Josep Duran i Joan Rigol, aconseguit poc després de les eleccions generals de juny de 1986¹⁶⁸⁰. El principal fruit de l'acord entre Duran i Rigol és el contingut de la ponència política del XVè congrés que afecta, sobretot, a l'estratègia a seguir en les negociacions amb el PDP. L'acord entre Duran i Rigol també s'ofereix a Concepció Ferrer, però al preu d'atorgar la presidència del comitè de govern a Francesc Borrell, líder del partit en els primers anys de la transició. Després d'algunes negociacions (i constatar la seva minoria), Ferrer accepta en el darrer moment retirar la seva candidatura i afegir-se a l'acord, fet que garanteix la unitat i estabilitat del partit¹⁶⁸¹.

Un cop aconseguida la pau entre les diferents faccions, el desenvolupament del congrés no presenta especial dificultat. L'informe de rendició de comptes del comitè de govern el presenta Concepció Ferrer en tant que presidenta sortint. Ferrer remarca la capacitat d'entesa amb CDC (irònicament, l'*afer Rigol*) i l'oportunitat que poden oferir les converses amb el PDP¹⁶⁸². Ara bé, els problemes de confecció de les llistes en les eleccions generals del juny a la circumscripció de Barcelona li suposen un notable vot de càstig a la seva gestió per part de la intercomarcal de Barcelona comarques¹⁶⁸³. Finalment, l'informe és aprovat amb el 60% dels vots a favor, el 3% en contra i el 37% en blanc¹⁶⁸⁴. En canvi, l'informe econòmic que presenta Ferran Pont és aprovat pel 97,5% a favor i el 2,5% en blanc. Molt possiblement aquesta àmplia aprovació es deguda al fet que anuncia importants inversions sense augmentar la quota¹⁶⁸⁵.

Després de debatre diverses mocions, la previsió és que el congrés dediqui una bona part del temps a la modificació d'estatuts. Ara bé, tot just començar el congrés es presenta una moció que proposa convocar un congrés extraordinari per l'any 1987 dedicat monogràficament a debatre sobre la reforma dels estatuts. Aquest aplaçament

¹⁶⁷⁷ Continuen com a Directors Generals Joaquim Carreras i Martí (Seguretat Social), Miquel Billoch i Barceló (Associacions i Fundacions), Josep Xavier Hernández i Moreno. (Serveis Penitenciaris i Rehabilitació), Antoni Castella (Protecció i Tutela de Menors). Durant un breu temps Elisabeth Lluch és nomenada Cap de Gabinet de Narcís Oliveras. Salvador Sedó deixa el seu càrrec per anar de Diputat a les Corts Generals (Generalitat de Catalunya, 1988b).

¹⁶⁷⁸ (Suplement de la Veu d'Unió, 12) i Generalitat de Catalunya (1989).

¹⁶⁷⁹ Al secretariat hi figuren Teresa Perelló, Santiago Camós, Josep M. Puig i Puigdomènech, Enric Grass i Alfons M. Thió. (Full Informatiu, 6).

¹⁶⁸⁰ "Los sectores encabezados pero Rigol y Duran Lleida pactan la ponencia política de UDC" (El País, 17-9-86: 21).

¹⁶⁸¹ Segons el record de Borrell "El congrés que Unió va celebrar el 8-11-86 va ser el congrés de la Unitat. El nomenament de Francesc Borrell com a president del comitè de govern va acabar amb la divisió interna del partit" (*Unió Democràtica de Catalunya 1976-1987*, Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC).

¹⁶⁸² "Los democristianos somos los mejor situados para la reconstrucción del centro" (La Vanguardia, 9-11-86: 24).

¹⁶⁸³ És possible, tot i que no hi ha confirmació, que una part dels seguidors de Rigol, molts d'ells de la mateixa intercomarcal, aprofitin l'ocasió per a manifestar el seu malestar pel paper de Ferrer en la sortida de la Generalitat de l'exconseller.

¹⁶⁸⁴ Segons explica La Veu d'Unió "Coll Majó es referí al fet que el consell nacional [sic, comitè de govern], en designar els candidats a les llistes per a les eleccions generals, no havia respectat les votacions de la intercomarcal" (La Veu d'Unió, 163: 4).

¹⁶⁸⁵ Com assenyala La Veu d'Unió (163: 5) "Devia plaure especialment l'afirmació que no s'augmentaran les quotes per tal de mantenir el sentit popular del partit (...) i que la reforma del local del carrer valència no correrà a càrrec del Partit"

permet dedicar més temps a debatre les ponències doctrinals presentades¹⁶⁸⁶. Cap d'aquestes ponències té especials dificultats per ser aprovada. Tampoc la ponència política, elaborada per Agustí Bassols, Josep Anton Codina, Josep Duran, Ignasi Farreres, Joan Rigol, Domènec Sesnilo i Enric Vila, que en el congrés és defensada per Agustí Bassols, Josep Duran, Joan Rigol i Domènec Sesnilo. La ponència política és aprovada amb el 95% dels vots a favor i el 5% d'abstencions.

El pacte entre les tres faccions facilita substancialment el procediment d'elecció del nou comitè de govern. Borrell presenta el programa de la candidatura, que es centra en els termes aprovats en la ponència política. Tot i que els estatuts de 1983 preveuen que les candidatures siguin obertes el cert és que en aquesta ocasió, com també va passar en el congrés de l'any 1985, la opció que finalment sembla imposar-se és la votació conjunta. En aquestes condicions, la candidatura obté el 87% dels vots a favor, el 6% en contra, el 6% en blanc i un 1% nuls¹⁶⁸⁷. El comitè de govern escollit és compostat per¹⁶⁸⁸: Francesc Borrell i Mas, Josep A. Duran i Lleida, Concepció Ferrer i Casals, Joan Rigol i Roig, Antoni Castella i Riera, Josep A. Codina i Lanaspa, Llibert Cuatrecasas i Membrado, Joaquim Doy i Pica, Santiago Martínez Saurí, Lluís Mercader i Grau, Ferran Pont i Puntigam, Josep M. Servitje i Roca, Domènec Sesnilo i Rius, Enric Vila i Andreu i Marià Vila d'Abadal i Vilaplana.

La primera reunió del nou comitè de govern celebrada el 10 de novembre de 1986 es dedica a l'elecció del nou president que, com és previst, recau en Francesc Borrell, i dels tres vice-presidències que corresponen a Josep Duran, Concepció Ferrer i Joan Rigol. Aquesta primera reunió també defineix la composició del secretariat permanent que queda constituït, a més del president i vicepresidents, per Antoni Castella¹⁶⁸⁹.

La distribució de tasques dins del comitè de govern es fa pública en la primera reunió del consell nacional. Josep Duran es fa càrrec de la coordinació de diputats i senadors; Concepció Ferrer de l'àrea internacional; Joan Rigol de participació política; Josep M. Servitje de la secretaria d'organització; Santiago Martínez Saurí de política municipal; Antoni Castella d'implantació, Enric Vila de la coordinació de les comissions; Ferran Pont de les finances i Llibert Cuatrecasas de la comissió política¹⁶⁹⁰. La gerència continua inicialment en mans d'Ignasi Clavell, però una reorganització interna opta per deixar vacant el càrrec, i dedicar Ignasi Clavell a funcions d'implantació¹⁶⁹¹.

El nou consell nacional es reuneix per primer cop el 29 de novembre de 1986. En aquesta primera reunió s'elegeix la mesa que queda integrada en la presidència per Miquel Coll i Alentorn. Són escollits com a vicepresidents Agustí Bassols i Parés, Santiago Cardenal i Alemany i Francesc Guasch i Fernández¹⁶⁹². Prèviament s'han escollit els presidents de les respectives intercomarcals que són¹⁶⁹³: Josep Vargas i Campoy (Barcelona); Josep Mª Coll i Majó (Barcelona-comarques); Jordi Masgrau i Boscomonar (Girona); Jaume Cardona i Vila (Lleida); Arnald Saura i Mirandas (Tarragona); i Josep Enric Simó i Ferré (Terres de l'Ebre). Els màxims responsables dels equips especialitzats són Miquel Padilla per la Unió de Joves i Domènec Sesnilo

¹⁶⁸⁶ De les tres ponències doctrinals "Pel futur demogràfic de Catalunya", "L'educació avui: base del futur per a tothom" i presentades "L'estatut és pacte d'estat, fem-lo complir" la més important és aquesta darrera, dirigida per Santiago Camós i Josep M. Puig. Aquesta no només dona nom al congrés sinó que fixa la posició d'UDC respecte al futur debat sobre l'Estatut d'Autonomia en el Parlament de Catalunya.

¹⁶⁸⁷ (La Veu d'Unió, 163: 5)

¹⁶⁸⁸ (La Veu d'Unió, 163: 5)

¹⁶⁸⁹ (Avui, 12-11-86).

¹⁶⁹⁰ (Segre, 30-11-86).

¹⁶⁹¹ (Suplement de la Veu d'Unió, 13).

¹⁶⁹² A la secretaria hi trobem: Guiomar Amell i Amell, Eduard Bohigas i Santasusagna i Arnald Saura i Mirandas. (Avui, 30-11-86 i La Veu d'Unió, 170: 1).

¹⁶⁹³ (La Veu d'Unió, 170: 4-5).

per la Unió de Treballadors¹⁶⁹⁴. El president de la comissió econòmica és, per aquestes dates Ignasi Farreres i Bochaca¹⁶⁹⁵.

Taula A.1. Principals càrrecs dins del Comitè de Govern (1980-1990)

Càrrec Congrés	President	Vicepresidents	Comissió Permanent	Organització	Política Municipal	Implantació
1980	J. Xicoy	F. Borrell L. Cuatrecasas	J. Xicoy F. Borrell L. Cuatrecasas J. Durà C.Ferrer	s.d.	s.d.	s.d.
1981	J. Xicoy	F. Borrell C.Ferrer	J. Xicoy F. Borrell C.Ferrer I. Farreres J. Duran	I. Farreres	S. Martínez	s.d.
1982	J. Duran	s.d.	s.d.	F.Borrell	S. Martínez JM. Capdevila	s.d.
1983	J. Duran	F. Camps	J. Duran F. Camps JA. Codina I. Farreres S. Martínez	J.I. Dardet	s.d.	s.d.
1984	C. Ferrer	A. Castella	C. Ferrer A. Castella L. Alegre JA. Codina N. Oliveras	J. Casas	s.d.	s.d.
1985	C. Ferrer	A. Castella	C. Ferrer A. Castella J. Duran M. Vila d'Abadal N. Oliveras	s.d.	J. Casas	s.d.
1986	F. Borrell	C. Ferrer J. Duran J. Rigol	F. Borrell C. Ferrer J. Duran J. Rigol	JM. Servitje	S. Martínez	s.d.
1987	J. Duran	J. Rigol J. Carreras F. Pont D. Sesmilo	J. Duran J. Rigol J. Carreras F. Pont D. Sesmilo	D. Sesmilo	s.d.	A. Castella
1989	J. Duran	O. Badia J. Carreras F. Pont D. Sesmilo	J. Duran O. Badia J. Carreras F. Pont D. Sesmilo	D. Sesmilo	s.d.	s.d.
1990	J. Duran	s.d.	s.d.	D. Sesmilo	A.Vendrell	V. Gavaldà

Font: Elaboració pròpia. Els canvis de 1989 no són deguts a un congrés.

Tal i com va acordar-se en el XVè congrés de 1986, a començaments de l'any 1987 es celebra un congrés extraordinari dedicat monogràficament a aprovar els nous estatuts d'Unió Democràtica. El congrés extraordinari d'UDC per revisar els estatuts es celebra el dia 4 d'abril de 1987. Cal remarcar que per primer cop des de 1976 el congrés es celebra segons el sistema de compromissaris, fet que limita el número de

¹⁶⁹⁴ L'elecció de Padilla i Sesmilo a La Veu d'Unió (164). També a La Veu d'Unió (170: 6)

¹⁶⁹⁵ (La Veu d'Unió, 170)

representants a poc més d'un centenar i mig de persones¹⁶⁹⁶. La mesa d'aquest congrés extraordinari és constituïda per les mateixes persones que en el XVè Congrés, és a dir: Joaquim Xicoy, Jaume Cardona, Salvador Sedó a la presidència¹⁶⁹⁷. En aquesta ocasió, la comissió encarregada de canviar els estatuts aposta per elaborar un projecte de reforma més moderat. La limitació de les reformes i l'elecció de compromissaris per aprovar-les facilita l'èxit de les propostes i permet que la nova direcció sorgida del XVIè congrés ordinari de 1987 tingui una mínima capacitat d'assentar-se en el poder.

En les eleccions municipals de 1987, el procés de selecció de Diputats Provincials torna a ser de nou més favorable que el dels comicis anterior. Unió augmenta ara de 10 a 16 diputats la seva representació. Aquest augment és el que permet a la direcció presentar, malgrat tot, un balanç *raonable* dels resultats municipals. Els membres electes d'Unió a les diferents diputacions són¹⁶⁹⁸: Jaume Alsina i Oliva, Jacint Codina i Pujol, Víctor Peiró i Rius, Teresa Perelló i Domingo i Enric Vila i Andreu per Barcelona; Narcís Dalmau i Mata, Jordi Fàbrega i Vilà, Eduard Fèlix i Perera i Lluís M. Thomas i Roger per Girona; Jesús Bartolomé i Carrascal, Jaume Cardona i Vila, Santiago Sindreu i Pedragosa i Alfons Solanes i Puiggrós per Lleida; Arcadi Abelló i Virgili, Pere Llauredó i Ollé i Josep M. Musté i Folch per Tarragona.

El XVIè congrés es celebra a Mataró els dies 21 i 22 de novembre de 1987. La mesa del congrés consta a la presidència de Santiago Martínez i Saurí (Mataró), Guiomar Amell i Amell (Barcelona) i Pere Vidal i Sardó (Calonge)¹⁶⁹⁹. El congrés ve precedit per la reedició del pacte entre Duran i Rigol que ja va iniciar-se l'any 1986. L'acord entre Duran i Rigol sembla deixar, de nou, un cert marge per a incorporar tant a Borrell com a Ferrer. En qualsevol cas, és clar que en aquesta ocasió Duran opta a la presidència del comitè de govern¹⁷⁰⁰. Partint d'aquesta condició bàsica, no sembla que les propostes ofertes tant a Borrell com a Ferrer siguin suficients per a garantir un acord. En aquestes circumstàncies, Borrell opta, com Coll i Alentorn, per la seva retirada *temporal* de la vida política i Ferrer per a discrepar de la candidatura però sense presentar candidatura alternativa al Congrés, com va fer l'any 1986.

Garantida doncs la candidatura de Duran, el XVIè congrés d'UDC no té massa complicacions. Potser per aquesta raó es presenta un autèntic allau de comunicacions per part dels militants i es convida a saludar (fet estrany fins llavors) a diferents convidats, entre ells al president Pujol, Miquel Roca i Xavier Arzallus. Després del debat intern, l'informe presentat per Borrell és aprovat amb el 95,9% dels vots favorables i el 4,1% abstencions¹⁷⁰¹. Tampoc hi ha especials dificultats en l'aprovació de l'estat de les finances del partit que presenta, de nou, Ferran Pont¹⁷⁰².

¹⁶⁹⁶ (La Veu d'Unió, 169:8). Una raó afegida de la limitació en el número de compromissaris és que el XVè congrés no acceptà que els membres del consell nacional fossin membres nats del congrés extraordinari. Sobre aquest punt vegeu La Veu d'Unió (163: 1)

¹⁶⁹⁷ I amb Teresa Perelló, Santiago Camós, Josep M. Puig i Puigdomènech, Enric Grass i Alfons Thió en el secretariat. (Full Informatiu, 6).

¹⁶⁹⁸ (La Veu d'Unió, 201).

¹⁶⁹⁹ Al secretariat hi trobem Marta Corominas i Vilardell, Josep Manuel Dotú i Sanjuan, Enric Grass i Pujol, Enric Heras i Martí i Josep Sánchez i Llibre. (La Veu d'Unió, 174: 8).

¹⁷⁰⁰ No queda tant clar, en canvi, el paper reservat per a Rigol, tot i que una de les possibilitats és que opti a la presidència del Parlament de Catalunya. En el moment de fer-se pública la candidatura, l'únic cert és que serà vicepresident del comitè de govern.

¹⁷⁰¹ (*Acta del XVIè congrés*. 1987. p. 4. Documents del XVIè congrés. Arxiu Històric d'UDC). Nova Veu (177: 3) rebaixa la xifra fins el 90,9%.

¹⁷⁰² Les raons d'aquesta aprovació les esmenta Nova Veu en explicar que "Ferran Pont i Puntigam exposa l'estat de comptes econòmic del Partit. L'economia d'Unió ha sortit de la situació anguniosa en què es trobava gràcies a l'augment d'assignació que per part de l'Estat s'ha fet als partits polítics i per algunes aportacions que rep de mans privades (...) enguany no s'apujarà la quota i proposa que la bonificació dels càrrecs públics reverteixi en part a les intercomarcals." (Nova Veu, 177: 4)

Un cop aprovades sense dificultats les dues ponències¹⁷⁰³, Josep Duran presenta la candidatura del comitè de govern que, com destaca, és avalada per gairebé tots els diputats del partit¹⁷⁰⁴. Com es ressalta en la premsa els dos principals dirigents que no signen els avals són Francesc Borrell i Concepció Ferrer, però en canvi sí que ho fan altres diputats que els són estretament vinculats com Dalmau, Oliveras o Suñer. Tot plegat indica que podria haver-hi alguna mena d'acord d'integració que no surt a la llum pública¹⁷⁰⁵. La candidatura de Duran és formada per Jaume Bofill i Soliguer, Joaquim Carreras i Martí, Llibert Cuatrecasas i Membrado, Josep A. Duran i Lleida, Ignasi Farreras i Bochaca, Santiago Martínez i Saurí, Narcís Oliveras i Terradas, Ferran Pont i Puntigam, Joan Rigol i Roig, Josep Sánchez i Llibre, Josep M. Servitje i Roca, Domènec Sesmilo i Rius, Ramon Tomàs i Riba, Enric Vila i Andreu, Marià Vila d'Abadal i Vilaplana¹⁷⁰⁶. L'absència de dones en la llista i el procediment de votació marquen el debat. Finalment el congrés vota (com va fer-se l'any 1986) la llista en bloc i el resultat és de 88,7% de vots a favor, 6,8% de vots en contra, i 4,5% d'abstencions¹⁷⁰⁷.

El dia 23 de novembre de 1987, en la primera reunió del comitè de govern Josep Duran és escollit president per unanimitat. La mateixa reunió designa com a vicepresidents a Joan Rigol i Roig, Joaquim Carreras i Martí, Ferran Pont i Puntigam, Domènec Sesmilo i Rius¹⁷⁰⁸. Sesmilo i Pont són també designats, respectivament, secretari d'organització i secretari de finances¹⁷⁰⁹. La comissió permanent queda constituïda pel president i els vicepresidents. És a dir: Josep A. Duran. Joan Rigol, Joaquim Carreras, Ferran Pont i Domènec Sesmilo.

La nova durada dels mandats del comitè de govern afavoreix que els canvis dins de la direcció es produeixin també entre congressos. Dins del comitè de govern la situació es manté relativament estable fins després de les eleccions de 1988, en que diversos dels seus membres són nomenats per altres responsabilitats. A partir d'aquest moment deixen el comitè de govern: Joan Rigol (ara president del consell nacional), Ignasi Farreras (conseller de Treball), Marià Vila d'Abadal (per defunció) i Enric Vila. Les seves baixes són cobertes amb Oriol Badia i Tobella, Jordi Casas i Bedós, Manuel Rius i Casaudias¹⁷¹⁰ i Ramon Martínez i Callén¹⁷¹¹. Els canvis en el comitè de govern

¹⁷⁰³ Tant la ponència "La nostra contribució política al civisme" que presenta Joan Rigol, com "La petita i mitjana empresa" que presenta Bernat López Pinto són aprovades per unanimitat tant en la comissió com en el plenari. (*Acta del XVIè Congrés*. 1987. p. 6-7. Documents del XVIè congrés. Arxiu Històric d'UDC)

¹⁷⁰⁴ Els qui signen són: Lluís Alegre i Selga, Oriol Badia i Tobella, Agustí Bassols, Jaume Bofill i Soliguer, Joan Boza Chirino, Jaume Cardona i Vila, Ferran Camps i Vallejo, Joaquim Carreras i Martí, Jordi Casas i Bedó, Josep Anton Codina, Josep M. Coll i Majó, Antoni Dalmau i Jover, Josep A. Duran i Lleida, Ignasi Farreras i Bochaca, Francesc Guasch i Fernández, Jaume Jané i Bel, Ignasi Joaniquet i Sirvent, Santiago Martínez i Saurí, Miquel Montaña i Carrera, Joan Antoni Mur i Borràs, Narcís Oliveras i Terradas, Miquel Padilla i Díaz, Eugeni J. Pérez-Moreno i Pallarés, Ferran Pont i Puntigam, Josep Sánchez i Llibre, Salvador Sedó i Marsal, Domènec Sesmilo i Rius, Josep Oriol Suñer i Carbó, Ramon Tomàs i Riba, Pere Vidal i Sardó, Marià Vila d'Abadal, Enric Vila i Andreu, Enric Vendrell i Duran, Joaquim Xicoy i Bassegoda. (Documents del XVIè Congrés. Fons Jaume Jané. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁷⁰⁵ És possible que finalment s'arribés a alguna mena de pacte d'integració entre Borrell i Duran i Rigol. No així per part de Concepció Ferrer que és l'única que públicament se'n desmarca i prefereix, sense oposar-s'hi, restar-hi al marge (*Avui*, 19-11-87; *Diari de Girona*, 27-11-87). Borrell, més ambigu, afirma que "el hecho que no haya firmado su presentación –dijo– no implica en absoluto mi disconformidad con la misma" (*La Vanguardia* 19-11-87).

¹⁷⁰⁶ (Full Informatiu, 19)

¹⁷⁰⁷ (*Acta del XVIè Congrés*. 1987. p.10. Documents del XVIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁷⁰⁸ (*La Veu d'Unió*, 189: 3).

¹⁷⁰⁹ (*La Veu d'Unió*, 179 i 189). Pont ve exercint aquesta funció des de 1985. No hi ha dades publicades de la distribució de la resta de secretariats.

¹⁷¹⁰ Manuel Rius és cap dels serveis territorials d'Ensenyament al Baix Llobregat.

¹⁷¹¹ El comitè de govern queda, doncs, constituït per Josep A. Duran i Lleida, Oriol Badia i Tobella, Joaquim Carreras i Martí, Ferran Pont i Puntigam, Domènec Sesmilo i Rius, Jaume Bofill i Soliguer, Jordi

també van aparellats de canvis en la comissió permanent que des d'ara i fins el congrés de 1990 queda constituïda per Josep A. Duran i Lleida de president i Oriol Badia i Tobella, Joaquim Carreras i Martí, Ferran Pont i Puntigam, Domènec Sesnilo i Rius com a vicepresidents.

El nou consell nacional es reuneix el dissabte 16 de gener de 1988 per primer cop des del Congrés. En les eleccions de la mesa de nou surt escollit president (ara per darrer cop) Miquel Coll i Alentorn. Acompanyen a Coll i Alentorn com a vicepresidents Agustí Bassols, Santiago Cardenal i Francesc Guasch¹⁷¹². La composició de la mesa resta inalterada fins després de les eleccions autonòmiques de 1988, moment en que es fa efectiva la retirada política de Coll i Alentorn. El consell nacional del dissabte 16 de juliol de 1988, Coll i Alentorn deixa la presidència, que és ocupada per Joan Rigol. L'entrada de Rigol també suposa un relleu en la resta de la mesa. La vice-presidència ara és ocupada per Concepció Ferrer, Guiomar Amell i Josep M. Capdevila¹⁷¹³.

Poc abans de la constitució del consell nacional queden perfilades les executives de les diferents intercomarcals. Els presidents de les respectives intercomarcals quals no varien substancialment respecte als escollits l'any 1986 i, a més, es mantenen bastant estables fins al següent Congrés. A Barcelona és escollit Jaume Jané, a Barcelona Comarques continua Josep M. Coll Majó, igual que també ho fa Jordi Masgrau a Girona i Jaume Cardona a Lleida¹⁷¹⁴. Pel que fa als Equips Especialitzats, Miquel Padilla que és secretari general de la Unió de Joves des del IVè congrés de novembre de 1986 és reelegit un cop més en el Vè congrés celebrat el novembre de 1988¹⁷¹⁵. També Domènec Sesnilo que és president de la Unió de Treballadors des del Ier congrés celebrat el gener de 1987 resulta de nou reelegit en el II congrés de setembre de 1989¹⁷¹⁶. Finalment, l'any 1988 Teresa Perelló és escollida com a presidenta de la Unió de Dones¹⁷¹⁷.

En les eleccions autonòmiques de 1988, el manteniment de la majoria absoluta per un escàs marge d'escons i la relativa estabilitat dels pactes permet que la presència d'Unió arribi a estabilitzar-se en nivells equivalents als de les anteriors eleccions. En aquesta ocasió, però, la davallada d'escons de CiU comporta també que UDC baixi de 16 a 15 diputats degut a que en perd un per Barcelona. Aquests són: Agustí Bassols i Parés, Maria G. Bosch i Agustí, Ferran Camps i Vallejo, Joaquim Coll i Majó, Francesc Guasch i Fernández, Joan A. Mur i Borràs, Josep Oriol Suñer i Carbó, Miquel Padilla i Díaz, Eugeni J. Pérez-Moreno i Pallarés, Ferran Pont i Puntigam, Joan Rigol i Roig, Josep Sánchez i Llibre, Enric Vendrell i Duran, Domènec Sesnilo i Rius i Joaquim Xicoy i Bassegoda¹⁷¹⁸.

El nou govern de la Generalitat format l'estiu de 1988 és el primer en el que entren membres afins de la facció Duran: Ignasi Farreres en substitució d'Oriol Badia en el

Casas i Bedós, Llibert Cuatrecasas i Membrado, Ramón Martínez Saurí, Ramon Martínez i Callén, Narcís Oliveras i Terradas, Manuel Rius i Casaudias, Josep Sánchez Llibre, Josep M. Servitje i Rica, Ramon Tomàs i Riba. (La Veu d'Unió, 189: 3)

¹⁷¹² En el secretariat són elegits Guiomar Amell, Arnald Saura i Pere Puntí (La Veu d'Unió, 179: 9).

¹⁷¹³ Capdevila és nomenat l'any 1987 vocal de l'Institut Català de Finances (Suplement de la Veu d'Unió, 12). En el secretariat del consell nacional hi ha Pere Puntí, Santi Casas i Francesc Sánchez (La Veu d'Unió, 184: 6).

¹⁷¹⁴ Per Barcelona i Barcelona Comarques vegeu el Suplement de la Veu d'Unió (19); Per Girona, Diari de Girona (27-11-87). Per Lleida, Diari de Lleida (27-11-87). No hi ha dades sobre Tarragona i Terres de l'Ebre on és possible que Salvador Sedó i Josep Moreso substitueixin a Arnald Saura i Enric Simó.

¹⁷¹⁵ (La Veu d'Unió, 186: 12).

¹⁷¹⁶ Sobre els congressos de la Unió de Treballadors vegeu La Veu d'Unió (164 i 196).

¹⁷¹⁷ (La Veu d'Unió, 184: 7).

¹⁷¹⁸ Al poc de començar la legislatura Ferran Camps, portaveu adjunt de CiU al Parlament ha de ser substituït per malaltia. El substitut de Camps és Jaume Jané.

Departament de Treball i Lluís Alegre a Comerç, Consum i Turisme¹⁷¹⁹. Alhora, la designació de Joaquim Xicoy com a president del Parlament de Catalunya permet a Agustí Bassols retornar de nou a la conselleria de Justícia. L'entrada d'aquests nous consellers tindrà efectes importants en el número d'alts càrrecs assignats a Unió i en les funcions que ocupen¹⁷²⁰.

A partir de l'estiu de 1988, Núria de Gispert passa de secretaria general de Governació al seu antic lloc de secretària general de Justícia. Això suposa una nova destinació per a Joan Cortadellas (antic secretari de Justícia amb Joaquim Xicoy) que ara es fa càrrec de la direcció general d'Atenció a la Infància on hi serà fins a finals de 1989. Per la seva banda, Estanislau Simón passa de la direcció general de Cooperatives a secretari general de Treball¹⁷²¹. A nivell de direcció general, entre els qui continuen en les seves funcions només hi ha Joaquim Carreras i Martí (Seguretat Social) i Josep Xavier Hernández i Moreno (Serveis Penitenciaris i Rehabilitació). Antoni Castella passa a ocupar la direcció general de Dret i Entitats Jurídiques¹⁷²²; Iago de Balanzó la nova direcció general de Relacions amb l'Administració de Justícia¹⁷²³; Josep M. Servitje la direcció general d'Ocupació; Bernat López-Pinto la direcció general de Cooperació¹⁷²⁴; Enric Grass i Pujol la direcció general de Comerç Interior; Ramon Martínez Callén la direcció general de Centres i Professorat¹⁷²⁵; i Salvador Doy i Pica la Direcció de l'Institut Català de la Salut¹⁷²⁶.

Aquesta composició del govern i els alts càrrecs encara es manté substancialment invariable fins al final de la legislatura. Aquest fet és facilitat, sens dubte, per la continuïtat dels tres consellers d'Unió, Alegre, Bassols i Farreres dins del consell executiu. Entre els alts càrrecs aquesta estabilitat també es manté tot i alguns canvis que permeten l'entrada, l'any 1990, de Josep Boqué com a director general de Consum¹⁷²⁷. El nomenament més destacat es produeix l'any 1991, quan Xavier Hernández passa ser secretari general de la conselleria de Comerç, Consum i Turisme. A partir d'aquest moment Unió passa tenir afiliats en les tres secretaries Generals de les seves respectives conselleries, fet que pressuposa una major capacitat d'influència en el seu funcionament. En la resta d'alts càrrecs la continuïtat es manté tret de la sortida al llarg de 1991 de Salvador Doy com a responsable de l'Institut Català de la Salut¹⁷²⁸, i dels nomenaments de Carme Drópez com a directora general de la Infància¹⁷²⁹, i de Joan Cogul com a director general de Turisme¹⁷³⁰. Finalment, convé remarcar que per aquestes dates es produeix l'accés a llocs destacats dins de l'administració de dues persones vinculades a l'organització del partit: Ignasi Dardet com a cap de gabinet del conseller de Comerç, Consum i Turisme¹⁷³¹, i Jordi Borràs i Moreno com a membre de la CCRTV¹⁷³².

¹⁷¹⁹ Entrevista a Lluís Alegre com a conseller a La Veu d'Unió (191); Entrevista a I. Farreres com a conseller a La Veu d'Unió (194).

¹⁷²⁰ Pels canvis vegeu Generalitat de Catalunya (1990).

¹⁷²¹ Lluís Alegre no canvia el secretari general de l'etapa de Joaquim Molins.

¹⁷²² Aquesta direcció general abans era ocupada per Miquel Billoch.

¹⁷²³ Entrevista a La Veu d'Unió (204).

¹⁷²⁴ López Pinto escriu a La Veu d'Unió (213: 8) per parlar de la nova llei de Cooperatives impulsada per la seva direcció general.

¹⁷²⁵ Entrevista a La Veu d'Unió (201).

¹⁷²⁶ Entrevista a La Veu d'Unió (198).

¹⁷²⁷ Entrevista a La Veu d'Unió (200).

¹⁷²⁸ Doy passa a ocupar la delegació territorial del Departament de Sanitat a Girona.

¹⁷²⁹ Entrevista a La Veu d'Unió (213).

¹⁷³⁰ Entrevista a La Veu d'Unió (220).

¹⁷³¹ (La Veu d'Unió, 209: 10). Dardet havia estat secretari d'organització l'any 1983. Posteriorment va ser designat membre de la CCRTV.

¹⁷³² Borràs havia estat adjunt a la secretaria d'Organització amb Domènec Sesmiló. (La Veu d'Unió, 210: 6).

L'estancament de la presència d'Unió al Parlament de Catalunya contrasta amb el creixement que encara experimenta en les Corts Generals. L'avançament de les eleccions deixa la composició de les llistes al Congrés dels Diputats de 1989 igual que l'any 1986, amb Jordi Casas, Llibert Cuatrecasas¹⁷³³, Josep Duran, Salvador Sedó i Pere Vidal. En canvi Unió augmenta la seva presència al senat, fins llavors limitada a Narcís Oliveras i Jaume Cardona, amb un nou escó per Tarragona per a Josep M. Musté i Folch¹⁷³⁴. Durant aquesta legislatura es produeix la substitució de Josep Duran com a portaveu adjunt d'UDC al Congrés dels Diputats. El substitut de Duran és Jordi Casas¹⁷³⁵.

El bon balanç per a UDC de les eleccions catalanes de 1988 i generals de 1989 serveixen per a consolidar definitivament a Duran i els grups que el recolzen al capdavant del partit. En aquestes condicions, el XVIIè congrés d'Unió Democràtica de Catalunya es celebra a Reus els dies 10 i 11 de març de 1990 és el primer en molt de temps en que no hi ha en joc el liderat, ni cap previsió de comprovar les forces de les diferents faccions. La presidència del XVIIè congrés es preveu, doncs, tranquil·la i és composta per Salvador Sedó i Marsal, Conxita Tarruella i Estanis Simon¹⁷³⁶. La unitat dins UDC contrasta amb una creixent tensió entre la direcció d'Unió i la de CDC, especialment entre Josep Duran i Miquel Roca¹⁷³⁷. Aquestes idees, juntament amb la crítica a algunes decisions del govern (*Pla de Residus Industrials, etc*) marquen el contingut de part de les comunicacions i mocions presentades al Congrés¹⁷³⁸. Un to de crítica semblant, però específicament adreçat a la direcció de CDC és utilitzat per Josep Duran en presentar l'Informe de Gestió del comitè de govern¹⁷³⁹. En aquest clima reivindicatiu l'informe de gestió és aprovat pel 97,5% dels vots, un 1,3% en contra i un 1% d'abstencions. Amb la mateixa facilitat és també aprovat l'informe econòmic que presenta de nou Ferran Pont amb la col·laboració aquest cop d'Eduard Bohigas¹⁷⁴⁰.

La presentació de la candidatura i els seus integrants es feta per Josep Duran però, en aquesta ocasió, el programa (que no difereix essencialment de la ponència marc) és presentat per Agustí Bassols, futur vicepresident. Les votacions, que un cop més es celebren, tot i els estatuts, pel sistema de llista tancada i bloquejada, permeten aconseguir un ampli recolzament per l'equip de Duran que en aquesta ocasió arriba al 91,62% a favor, el 2,60% en contra i el 5,78% d'abstencions¹⁷⁴¹. Fetes les votacions, el comitè de govern escollit en el XVIIè congrés d'UDC el componen¹⁷⁴²: Josep A. Duran

¹⁷³³ Cuatrecasas és parlamentari en el congrés fins l'any 1992, que passa a ser-ho del Parlament de Catalunya.

¹⁷³⁴ Al Senat també cal afegir-hi la presència, fins 1992, d'Enric Vendrell i Duran com a senador de designació autonòmica. A partir de 1992 és nomenat Josep Sánchez Llibre.

¹⁷³⁵ (La Veu d'Unió, 207).

¹⁷³⁶ Al secretariat trobem J. Manuel Dotú, Jaume Jané, Joan Tortajada, Anna Sastre i Joan Carrera (La Veu d'Unió, 199: 6-7).

¹⁷³⁷ Com és àmpliament ressenyat en la premsa, Duran critica a Roca, però no a Pujol (a qui dona suport, per exemple, respecte al Pla de Residus). El Periódico (11-3-90), remarca, com tants d'altres "Duran Lleida reconece sus choques con Roca Junyent".

¹⁷³⁸ Entre les mocions destaquen la de "Infraestructures hidràuliques", de Terres de l'Ebre; la de "Abocadors" de Manuel Miserachs que són aprovades tot i ser crítiques amb la política del govern. Com remarca algun mitjà (Diari de Barcelona, 12-3-90: 14), és el primer cop que Unió critica decisions de govern.

¹⁷³⁹ "Duran demanarà incrementar la presència d'Unió en la coalició que forma amb CDC", (Avui 6-3-90: 6). A banda de la ponència marc que presenta Josep Duran, el congrés debat la ponència sobre "Cultura i Nació" que presenta Joaquim Xicoy, "Justícia Social" que presenta Ignasi Farreres (i és continuació dels debats de la I Conferència nacional d'UDC), i "Ensenyament: clau i camí de futur" de Manuel Rius (La Veu d'Unió, 199: 7 i La Veu d'Unió, 200: 11)

¹⁷⁴⁰ Part de l'èxit de l'informe es deu al fet que, tot i el dèficit de l'any 1990 "ha quedat liquidat pràcticament el deute de les eleccions del 77" (La Veu d'Unió, 199: 6).

¹⁷⁴¹ (La Veu d'Unió, 211: 8).

¹⁷⁴² (La Veu d'Unió, 201: 10-11).

Lleida, Agustí Bassols i Parés, Joaquim Carreras i Martí, Llibert Cuatrecasas i Membrado, Mariona Franquet i Pérez, Vicenç Gavalrà i Casat, Ramón Martínez i Callén, Teresa Perelló i Domingo, Eugeni J. Pérez-Moreno i Pallarés, Ferran Pont i Puntigam, Manuel Rius i Causadias, Josep Sánchez i Llibre, Domènec Sesmilo i Rius, Alfons M. Thió de Pol¹⁷⁴³ i Araceli Vendrell i Gener.

En la primera reunió del nou comitè de govern, el 13 de març de 1990, Duran és escollit de nou com a president de l'executiva. Juntament amb Duran és escollit com a únic vicepresident Agustí M. Bassols. Domènec Sesmilo és escollit secretari d'organització amb Araceli Vendrell com a secretària de política municipal¹⁷⁴⁴, i Vicenç Gavalrà com a secretari d'implantació¹⁷⁴⁵. El secretariat tècnic el componen Josep Duran, Domènec Sesmilo, Vicenç Gavalrà, Araceli Vendrell, Agustí M. Bassols i Ferran Pont¹⁷⁴⁶.

Poques setmanes més tard, el dissabte 28 d'abril de 1990 es constitueix el nou consell nacional que escull a Joan Rigol i Roig com a president, i a Guiomar Amell i Amell, Josep M. Servitje i Roca i Pere Vidal i Sardó com a vicepresidents¹⁷⁴⁷. Per aquelles dates s'acaben també de constituir les executives de les diferents intercomarcals que integren Jaume Cardona i Vila (Lleida), Josep M. Coll i Majó (Barcelona-Comarques), Jaume Jané i Bel (Barcelona-Ciutat), Jordi Masgrau i Boschmonar (Girona), Josep Moreso i Prades (Terres de l'Ebre) i Salvador Sedó i Marsal (Tarragona)¹⁷⁴⁸. També els equips especialitzats han acabat de renovar els seus càrrecs: La Unió de Joves ara és encapçalada per Joan B. Giménez March com a nou secretari general¹⁷⁴⁹; La Unió de Treballadors continua en mans de Domènec Sesmilo; i la Unió de Dones que (en passar Perelló al comitè de govern) ara dirigeix Anna M. Sastre¹⁷⁵⁰. El mateix passa amb les comissions de treball¹⁷⁵¹.

El procés de reformes organitzatives iniciat l'any 1987 continua l'any 1991 amb la convocatòria d'un congrés extraordinari per tal de reformar els estatuts. El congrés extraordinari es celebra a L'Hotel Princesa Sofia de Barcelona el dia 13 d'abril de 1991 i, seguint el costum ja iniciat l'any 1987, també aquest cop la mesa del congrés té la mateixa composició que l'anterior congrés ordinari. És a dir, és integrada per Salvador Sedó, Conxita Tarruella i Estanis Simon a la presidència¹⁷⁵². La ponència de redacció dels estatuts és integrada per Guiomar Amell, Ferran Pont, Josep M. Servitje, Domènec Sesmilo i Alfons M. Thió. Tot i la importància del congrés extraordinari, el cert és que les dificultats en les preparacions de les candidatures municipals de 1991 fan que la reforma dels estatuts quedi en un segon pla informatiu.

¹⁷⁴³ Alfons Maria Thió és gerent de Protecció Civil de la Generalitat de Catalunya.

¹⁷⁴⁴ (La Veu d'Unió, 206: 7).

¹⁷⁴⁵ (La Veu d'Unió, 209: 4).

¹⁷⁴⁶ (*Programa del comitè de govern*. 1990. p. 1. Documents del XVIIIè Congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁷⁴⁷ Al secretariat hi figuren Esteve Puigferrat i Augilar, Francesc Sánchez i Archs i Conxita Tarruella i Tomàs (La Veu d'Unió, 201: 10-11).

¹⁷⁴⁸ (La Veu d'Unió, 201: 10-11).

¹⁷⁴⁹ (La Veu d'Unió, 209: 6-7). Giménez March substitueix a Padilla.

¹⁷⁵⁰ (La Veu d'Unió, 199).

¹⁷⁵¹ Els responsables són: Ensenyament: Guadalupe Golobardes i Martí, Indústria: Bernat López-Pinto i Ruiz, Afers Europeus: Joan Cogul i Capdevila; Obres Públiques: Modest Batlle i Girona; Benestar Social: Jaume Alsina i Oliva; Jurídica: Antoni Isac i Aguilar; Drets Humans: Santiago Camós i Costa; Turisme: Xavier Tort i Betriu; Ecologia i Medi Ambient: Enric de Villamore i Vicente; Economia i Finances: Manuel Cardeña i Coma; Agricultura: Francesc Guasch i Fernández; Sanitat: Salvador Doy i Pica, Comerç: Joan Raventós i Bosch; Cultura: Margarida Cardona i Romeu; Esports: Víctor Compte i Solé; Consumidors: Ignasi Dardet i Mas; Política Territorial: Frederic Armengol i Martín; Doctrina: Eduard Cardona i Romeu. (La Veu d'Unió, 205, 206, 207 i 209).

¹⁷⁵² I per J. Manuel Dotu, Jaume Jané, Joan Carrera, Anna Sastre i Joan Tortajada al secretariat (La Veu d'Unió, 211:6-7).

La crisi oberta amb les negociacions municipals afavoreix un ràpid tancament de les llistes de CiU al Parlament de Catalunya de 1992 que, tot i variar en la seva composició suposen pocs canvis en l'estructura de repartiment dels càrrecs. La nova victòria per majoria absoluta de Jordi Pujol facilita, també en aquesta ocasió, que la representació d'Unió Democràtica es mantingui estable en el nivell aconseguït l'any 1988. Tanmateix, en aquesta ocasió són 16 els diputats d'UDC elegits, un més (per Barcelona) que l'any 1988: Joan Carrera i Pedrol, Llibert Cuatrecasas i Membrado, Joan B. Giménez i March, Ramon Espadaler i Parcerissas, Jaume Jané i Bel, Josep Oriol Suñer i Carbó, Glòria Pallé i Torres, Eugeni J. Pérez-Moreno i Pallarés, Ferran Pont i Puntigam, Joan Rigol i Roig, Isabel Ruiz i Margalef, Josep Sánchez i Llibre, Domènec Sesnilo i Rius, Conxita Tarruella i Tomàs, Ramon Tomàs i Riba i Joaquim Xicoy i Bassegoda. La composició d'UDC al Parlament de Catalunya canvia en dues ocasions durant aquesta legislatura. En la primera Josep Sánchez Llibre (ara Diputat al Congrés) és substituït per Araceli Vendrell. En Conxita Tarruella és rellevada per Joan Busquets en el moment en que aquesta passa a ser directora general d'Atenció a la Infància l'any 1994¹⁷⁵³.

La continuïtat dels tres consellers d'Unió, Alegre, Bassols i Farreres dins del govern al llarg de tota la legislatura que va de 1988 fins a 1992 marca també la continuïtat entre els alts càrrecs de l'administració¹⁷⁵⁴. Uns mesos més tard de les eleccions al Parlament de 1992 els canvis dins del Govern suposen la substitució d'Agustí Bassols en la conselleria de Justícia per Antoni Isac, també d'Unió Democràtica¹⁷⁵⁵. El mateix any, José Luis Fuentes és nomenat director general de la recentment creada (l'any 1991) conselleria de Medi Ambient¹⁷⁵⁶.

Els canvis que Unió proposa per tal d'evitar les dificultats de les eleccions municipals de 1991 són el centre de tota l'atenció pública del XVIIIè congrés que es celebra a Sitges el 27 i 28 de juny de 1992. La mesa del congrés es presidida en aquesta ocasió per Lluís Alegre i Selga, M. del Carme Martínez i Torrens i Enric Vila i Andreu¹⁷⁵⁷. Els termes de l'acord municipal que en aquest congrés proposa la direcció d'UDC no agraden a CDC i obtenen, des del primer moment, la ferma oposició tant de Miquel Roca com de Jordi Pujol. La negativa que CDC dona a la proposta permet que la presentació de l'informe de rendició de comptes que fa Josep Duran estigui plena de retrets cap a la direcció orgànica de CDC i, en particular cap a Roca pels problemes en les eleccions municipals de 1991. Això facilita que l'informe de Duran sigui aprovat per unanimitat¹⁷⁵⁸. Un grau d'unitat semblant es registra en l'aprovació de les dues ponències presentades al Congrés, i molt especialment en la ponència política, font de la polèmica¹⁷⁵⁹. De fet, la unitat és tant gran entorn la direcció que només en una

¹⁷⁵³ (La Veu d'Unió, 239: 18). Tarruella substiuix en el càrrec a Carme Drópez que passa a fer-se càrrec de l'Institut Català de Noves Professions.

¹⁷⁵⁴ Vegeu Generalitat de Catalunya (1991, 1992a i 1992b).

¹⁷⁵⁵ Entrevista a La Veu d'Unió (230).

¹⁷⁵⁶ Entrevista a La Veu d'Unió (233). La composició de la resta de departaments a Generalitat de Catalunya (1993).

¹⁷⁵⁷ Al secretariat hi figuren Carme Drópez i Ballarín, Emili Ramon Figueres i Masip, Lluís Jou i Mirabent, Dolors Llorens i Ardiaca i Isabel Ruiz i Margalef. (La Veu d'Unió, 220: 9). La revista també informa que l'assessor jurídic del congrés és Manuel Josep Silva i Sánchez.

¹⁷⁵⁸ No hi ha constància de qui presenta l'informe econòmic.

¹⁷⁵⁹ En el congrés es presenten dues ponències. Sota el títol "Per una Catalunya més be equilibrada" es presenta el document elaborat per Eduard Cardona, Joan Carrera, Vicenç Gavaldà, Ferran Pont, Monsterrat Serrallonga i Alfons M. Thió. La ponència d'"Estratègia política" la signen Joaquim Carreras, Jordi Casas, Ignasi Farreres, Domènec Sesnilo i Araceli Vendrell.

moció sobre l'ús del català s'enregistra alguna divisió destacable entre els congressistes¹⁷⁶⁰.

La candidatura al comitè de govern és presentada de nou per Josep Duran i en aquesta ocasió compta amb 187 avals entre els quals bona part dels càrrecs públics del partit¹⁷⁶¹. El clima d'unitat del congrés juntament amb el canvi d'estatuts que permet la votació en llista tancada i bloquejada afavoreix un recolzament del 92,53% dels vots a favor, el 4,10% en contra, el 2,41% d'abstencions i el 0,96% de nuls. A més de Josep Duran, la composició del comitè de govern elegit en el XVIIIè congrés la integren: Joaquim Carreras i Martí, Carme Drópez i Ballarín, Ignasi Farreres i Bochaca, Mariona Franquet i Pérez, Vicenç Gavaldà i Casat, Pepa Gilabert i Gallego, Dolors Llorens i Ardiaca, Ferran Pont i Puntigam, Isabel Ruiz i Margalef, Josep Sánchez Llibre, Domènec Sesmilo, Alfons M. Thió de Pol i Araceli Vendrell i Gener¹⁷⁶². El canvi d'estatuts de 1991 amplia la composició (amb veu però sense vot) del comitè de govern als portaveus del partit en el Congrés (Jordi Casas), al Senat (Jaume Cardona) i al Parlament Europeu (Concepció Ferrer¹⁷⁶³). També als presidents de les intercomarcals que són¹⁷⁶⁴: Josep M. Samaranch per Barcelona, Eugeni Pérez-Moreno per Barcelona Comarques, Pere Vidal per Girona, Glòria Pallé per Lleida, Joan Carrera per Tarragona i Joan J. Malràs per Terres de l'Ebre.

El dia 30 de juny de 1992, en la primera reunió del nou comitè de govern Josep Duran és elegit novament com a president. En aquesta ocasió la distribució de les tasques dins del comitè de govern queda assignada de la següent manera: Ignasi Farreres (vicepresident primer, afers institucionals), Domènec Sesmilo (vicepresident d'àmbit territorial), Ferran Pont (vicepresident de política sectorial), Vicenç Gavaldà (secretari d'organització); Araceli Vendrell (política Municipal); Josep Sánchez Llibre (política econòmica) Joaquim Carreras (finances); Alfons M. Thió (medi ambient); Jaume Jané, (política educativa); Pepa Gilabert (mitjans de comunicació); Carme Drópez, (Formació); Isabel Ruiz (assumptes europeus); Mariona Franquet (benestar)¹⁷⁶⁵. El secretariat tècnic el componen Josep Duran, Ignasi Farreres, Domènec Sesmilo, Ferran Pont, Vicenç Gavaldà i Araceli Vendrell.

El dia 19 de setembre de 1992 té lloc la primera sessió del nou consell nacional. Després de les votacions la mesa queda constituïda amb Joan Rigol a la presidència, Josep M. Servitge, Enric Vila i Jordi Masgrau com a vicepresidents¹⁷⁶⁶. A més, per aquestes dates també queden constituïts els presidents dels respectius equips especialitzats i de les diverses comissions¹⁷⁶⁷.

¹⁷⁶⁰ La moció "Per construir un país hem de guanyar més contextos d'ús per la llengua" és presentada per Mercè Armengol. Després de diverses intervencions a favor i en contra la moció es passa a debat pel consell nacional.

¹⁷⁶¹ (Diari de Lleida, 25-6-92)

¹⁷⁶² (La Veu d'Unió, 224: 7).

¹⁷⁶³ Domènec Sesmilo, portaveu adjunt d'UDC en el Parlament de Catalunya forma part de la llista d'electes del comitè de govern.

¹⁷⁶⁴ (La Veu d'Unió, 234).

¹⁷⁶⁵ (La Mañana, 30-6-1992)

¹⁷⁶⁶ Al secretariat hi figuren Helena Ortiz, Joan Curcó i Josep M. Regàs.

¹⁷⁶⁷ Les comissions sectorials queden composades de la següent manera: Obres Públiques i Política Territorial: Modest Batlle i Girona; Turisme: Josep Anselm Amigó i Fornells; Comerç: Joan Raventós i Broch; Ensenyament: Manuel Palència-Lefler; Consumidors: Josep M. Fusté i Espasa; Ecologia i Medi Ambient: Enric de Villamore i Vicente; Esports: Manuel Ferran Bauzà i Gómez; Agricultura: Pere Comalrena de Sobregrau; Benestar Social: Jaume Alsina i Oliva; Drets Humans: Santiago Camós i Costa; Economia i Finances: Manuel Cardeña i Coma; Indústria i Energia: Bernat López-Pinto i Ruiz; Cultura: Margarida Cardona i Romeu; Afers Europeus: Joan Cogul i Capdevila; Doctrina: Eduard Cardona i Romeu; Justícia: Antoni Isac i Aguilar; Sanitat: Salvador Doy i Pica; Comerç: Francesc Queralt de Bertran (La Veu d'Unió, 228)

4. LA COMPOSICIÓ DE LA COALICIÓ DOMINANT (1993-2001).

Entre el XVIIIè (1992) i el XIXè (1994) congrés els principals canvis en la composició de la coalició dominant venen produïts pel relleu d'Agustí Bassols per Antoni Isac en el govern de la Generalitat i, en segon terme, per les eleccions generals de 1993. El relleu de Bassols es produeix juntament amb el de Gomis i Laporte a mitjans de desembre de 1992, enmig de la crisi entre Roca i Pujol¹⁷⁶⁸. El relleu de Bassols, que en aquests moments és el conseller d'Unió amb més temps dins del govern també comporta canvis en l'equip polític de la conselleria de Justícia. Al llarg de l'any 1993 Joaquim Carreras substitueix a Núria de Gispert en la secretaria general¹⁷⁶⁹. També ho fan Pau Salvador per Antoni Castella en la direcció general d'Entitats Jurídiques i Josep M. Carol per Iago de Balanzó en la de relacions amb l'Administració de Justícia¹⁷⁷⁰.

La gran novetat que es produeix en les eleccions de generals de 1993 és el canvi de dedicació de Josep A. Duran. Aquest ha estat diputat per Lleida des de 1982, però a partir d'aquest moment deixa l'escó per dedicar-se en exclusiva a les seves tasques de president del comitè de govern. Duran opta al llarg d'aquests anys per promoure la seva activitat internacional. Així l'abril de 1993 es escollit vicepresident de la Internacional Demòcrata Cristiana¹⁷⁷¹.

En les eleccions generals del dia 6 de juny de 1993 són escollits diputats al Congrés Josep Sánchez Llibre i Jordi Casas per Barcelona, Pere Vidal per Girona, Jaume Cardona per Lleida i Salvador Sedó per Tarragona. Al Senat hi ha Manuel Ibarz per Girona, Pere Grau per Lleida i Josep M. Musté per Tarragona¹⁷⁷². Dies després el Parlament de Catalunya tria Joan Rigol com a senador designat. En la sessió constitutiva Rigol obté una de les vice-presidències.

D'altra banda, el trasllat de funcions de Josep Sánchez propicia alguns ajustaments dins del comitè de govern que es fan públics el 2 d'agost de 1993¹⁷⁷³. D'entrada, Araceli Vendrell que fins llavors ha exercit la tasca de secretària de política municipal dimiteix per ocupar l'escó que Sánchez deixa lliure en el Parlament de Catalunya. Això permet l'entrada en el comitè de govern de Jordi Petit que ocupa el càrrec deixat per Vendrell. Però en aquesta data també es produeix el relleu de Pepa Gilabert dins de l'executiva. Gilabert deixa la secretaria de comunicació a Eugeni Pérez-Moreno, fins llavors president intercomarcal de Barcelona-comarques. El relleu de Gilabert per Pérez-Moreno permet que aquest deixi vacant la presidència de la intercomarcal que passa a ser ocupada pel diputat Ramon Espadaler. L'accés d'Espadaler a aquest càrrec li permet, alhora, la seva entrada com a membre nat al comitè de govern. A tots aquests moviments cal afegir, també, el relleu de Joan B. Giménez March per Joaquim Vallès al capdavant de la Unió de Joves¹⁷⁷⁴.

A banda d'aquests canvis en la composició de l'executiva i el grup parlamentari al Congrés dels Diputats no hi ha variacions remarcables fins el XIXè congrés de

¹⁷⁶⁸ La substitució de Gomis i Laporte per M.E. Cuenca i J.M. Pujals obre la porta a tota mena d'especulacions dins de CDC. (La Vanguardia 22-12-92: 13).

¹⁷⁶⁹ Es dona la circumstància que De Gispert era l'altra candidata a ocupar la conselleria de Bassols (La Vanguardia, 22-12-93: 13). De Gispert passa a encarregar-se, amb el mateix rang, de la comitè Director per a l'Administració de la Generalitat.

¹⁷⁷⁰ La composició dels departaments a Generalitat de Catalunya (1994).

¹⁷⁷¹ La crònica del Xè congrés de la IDC a (La Veu d'Unió, 232: 4-5).

¹⁷⁷² (La Veu d'Unió, 234: 6-7)

¹⁷⁷³ Sobre aquests canvis vegeu La Veu d'Unió (235: 7).

¹⁷⁷⁴ El relleu es produeix en el VIIè congrés celebrat els dies 6 i 7 de març de 1993. (La Veu d'Unió, 232: 10).

novembre de 1994. Les eleccions europees del 12 de juny de 1994 mantenen l'escó d'eurodiputada per a Concepció Ferrer, fet que no altera la seva presència en el comitè de govern.

El XIXè congrés d'Unió Democràtica és celebra a Sitges els dies 12 i 13 de novembre de 1994. La presidència de la mesa recau, en aquesta ocasió en el nou conseller, Antoni Isac¹⁷⁷⁵. No hi ha problemes destacats en l'elecció dels membres del comitè de govern que són Josep A. Duran i Lleida, Lluís Alegre i Selga, Carme Dropez i Ballarin, Ignasi Farreres i Bochaca, Vicenç Gavaldà i Casat, Núria de Gispert i Català, Antoni Isac i Aguilar, Jaume Jané i Bel, Dolors Llorens i Ardiaca, Eugeni Pérez-Moreno i Pallarés, Jordi Petit i Cabello, Ferran Pont i Puntigam, Isabel Ruiz i Margalef, Manuel Silva i Sánchez, Conxita Tarruella i Tomàs. En el moment del congrés el partit ja ha renovat els seus càrrecs territorials. S'integren com a membres nats els presidents de les següents intercomarcals: Josep M. Samaranch a la intercomarcal de Barcelona ciutat; Ramon Espadaler i Parcerisas a la intercomarcal de Barcelona comarques; Enic Millo i Rocher a la intercomarcal de Girona; Glòria Pallé i Torres a la intercomarcal de Lleida; Joan Carrera i Pedrol a la intercomarcal de Tarragona; Joan Baptista Giménez i March a la intercomarcal de Terres de l'Ebre. També en formen part els presidents dels Equips Especialitzats: Joaquim Vallès de la Unió de Joves, Teresa Perelló i Domingo, de la Unió de Dones; Pere Rius i Serra de la Unió de Treballadors. A més d'aquests dirigents territorials i sectorials també integren el comitè de govern els portaveus d'Unió Democràtica: Domènec Sesmilo i Rius (Parlament de Catalunya), Josep Sánchez Llibre (Congrés dels Diputats), Manuel Ibarz (Senat), Concepció Ferrer i Casals (Parlament Europeu). I, finalment, el president de la comissió de relacions Internacionals, Llibert Cuatrecasas i Membrado¹⁷⁷⁶.

Pocs dies després del congrés, el comitè de govern es reuneix per distribuir les seves responsabilitats internes. L'organigrama resultant és presidit per Josep A. Duran i Lleida. La resta de càrrecs queda distribuïda en vicepresident: Ignasi Farreres, vicepresident i portaveu al Parlament: Domènec Sesmilo; vicepresidenta i coordinació territorial: Conxita Tarruella; secretari d'organització: Vicenç Gavaldà; secretari de política municipal: Jordi Petit; secretària de coordinació institucional: Núria de Gispert, secretari de finances: Antoni Isac; secretari de política econòmica: Lluís Alegre, secretari de política sectorial: Ferran Pont, secretari de comunicació i portaveu del comitè de govern: Eugeni Pérez-Moreno; secretària de formació: Carme Drópez; secretària de política europea: Isabel Ruiz; secretari de programes: Manuel Silva, secretària de política social: Dolors Llorens, secretari de política cultural: Jaume Jané i Bel¹⁷⁷⁷. Aquesta executiva es manté essencialment estable fins al següent congrés de desembre de 1996.

L'any 1995 comença amb una remodelació en el govern de la Generalitat. Jordi Pujol relleva a M. Eugènia Cuenca per Xavier Pomés a la conselleria d'Interior i a Antoni Isac per Núria de Gispert a la conselleria de Justícia¹⁷⁷⁸. Aquests canvis impliquen també els corresponents relleus en els equips polítics de les conselleries. En el cas de Justícia, de Gispert relleva a Joaquim Carreras Martí per Àngel Vicente en la secretaria general. Però, a més, Pau Salvador, Josep M. Carol i Jesús Manuel Silva són substituïts en les seves direccions generals per Teresa Perelló, Jaume Amat i

¹⁷⁷⁵ (La Veu d'Unió, 240: 9)

¹⁷⁷⁶ (La Veu d'Unió, 241: 12)

¹⁷⁷⁷ (La Veu d'Unió, 241: 12)

¹⁷⁷⁸ Vegeu La Vanguardia 29-1-1995: 11. Els canvis també impliquen la recuperació del secretari del Govern per a Pere Esteve (La Vanguardia 31-1-95: 10).

Ramon Parés. Pocs dies després Llibert Cuatrecasas és nomenat Comissionat per actuacions exteriors de la Generalitat de Catalunya¹⁷⁷⁹.

En les eleccions al Parlament de Catalunya del 19 de novembre de 1995, Unió obté 14 diputats. Aquests són per Barcelona: Joan Rigol i Roig, Domènec Sesnilo i Rius, Ferran Pont i Puntigam, Jordi Casas i Bedós, Ramon Espadaler i Parcerisas, Jaume Jané i Bel, Araceli Vendrell i Gener, Josep Lluís Fernández i Burgui; Per Girona: Josep Enric Millo i Rocher, Eva Maria Palau i Gil; Per Lleida: Glòria Pallé i Torres, Jesús Bartolomé i Carrascal; I per Tarragona: Joan Carrera i Pedrol i M. Dolors Murillo i Cabré¹⁷⁸⁰.

L'elecció de Jordi Casas al parlament de Catalunya deixa via lliure per l'entrada de Manuel Josep Silva Sánchez. Pocs mesos després, en les eleccions generals de 13 de març de 1996 els membres d'Unió Democràtica al Congrés dels Diputats són, per Barcelona: Josep Sánchez i Llibre, Manuel Josep Silva i Sánchez; Per Girona: Ma. Mercè Amorós i Sans; Per Lleida: Ricard Burbulla i Campabadal; i per Tarragona: Salvador Sedó i Marsal. Al Senat, els escollits són Salvador Capdevila (Girona), Jaume Cardona (Lleida) i Albert Vallvé (Tarragona).

El mes de juny de 1996 Jordi Pujol afronta els primers canvis en el seu gabinet, constituït la tardor de 1995. En aquesta remodelació Unió Democràtica deixa la conselleria de Comerç, Consum i Turisme per obtenir la d'Ensenyament. El canvi de conselleria també implica un notable canvi en els seus responsables. Xavier Hernández, fins llavors secretari general de Lluís Alegre passa ara a ser conseller d'Ensenyament. El nou conseller nomena a Marià Morera com a secretari general; a Maria del Àngels González com a directora general d'Ordenació Educativa; a Estanislau Saló com a director general de Recursos Humans; a Emili Pons com a director general de Centres Docents i a Xavier Cassàres com a director general de Promoció Educativa. Aquest equip es manté estable durant els anys que Hernández dirigeix la conselleria d'Ensenyament¹⁷⁸¹.

La tardor de 1996 Unió Democràtica celebra el XXè congrés nacional ordinari presidit per Xavier Hernández, el nou conseller¹⁷⁸². La novetat organitzativa més important del congrés la constitueix el fet que la llista del comitè de govern sigui oberta, fet que permet valorar la popularitat interna dels seus integrants. Tanmateix, donada l'absència d'una candidatura alternativa tots els seus integrants són escollits pel comitè de govern. Aquests són: Josep A. Duran i Lleida, Carme Dropez i Ballarin, Ramon Espadaler i Parcerisas, Ignasi Farreres i Bochaca, Lluís Franco i Sala, Vicenç Gavaldà i Casat, Núria de Gispert i Català, Antoni Isac i Aguilar, Dolors LLorens i Ardiaca, Anna Mercadé i Ferrando, Eugeni Pérez-Moreno i Pallarés, Jordi Petit i Cabello, Domènec Sesnilo i Rius, Manuel Silva i Sánchez i Araceli Vendrell i Gener. A aquests membres electes pel congrés cal afegir-hi encara els portaveus d'Unió en els diferents parlaments: Jordi Casas i Bedós (Parlament de Catalunya), Josep Sánchez Llibre (Congrés dels Diputats), Jaume Cardona i Vila (Senat) i Concepció Ferrer i Casals (Parlament Europeu). També els presidents de les diferents intercomarcals del partit: Xavier Hernández i Moreno a la intercomarcal de Barcelona ciutat; Ramon Tomàs i Riba a la intercomarcal de Barcelona comarques; Enic Millo i Rocher a la intercomarcal de Girona; Miquel Padilla i Díaz a la intercomarcal de Lleida; Francesc Vives i Vives a la intercomarcal de Tarragona; i Joan Baptista Giménez i March a la

¹⁷⁷⁹ La composició dels departaments a Generalitat de Catalunya (1997).

¹⁷⁸⁰ (La Veu d'Unió: 246: 10-11)

¹⁷⁸¹ La composició dels departaments entre 1996 i 1999 a Generalitat de Catalunya (1998,1999 i 2000).

¹⁷⁸² (*Ordre del dia del XXè congrés nacional d'UDC*. 1996. Documents del XXè Congrés. Arxiu Històric d'UDC).

intercomarcal de Terres de l'Ebre. I, encara, els presidents dels diferents equips especialitzats que són Salvador Sedó i Alabart de la Unió de Joves; Teresa Perelló i Domingo, de la Unió de Dones i Pere Rius i Serra de la Unió de Treballadors. Finalment, el comitè de govern que surt del XXè congrés es competat amb Llibert Cuatrecasas i Membrado, president de la comissió de relacions internacionals¹⁷⁸³.

Pocs dies després de la celebració del Congrés, el comitè de govern distribueix els seus càrrecs interns. A més de l'elecció de Josep A. Duran i Lleida com a president, també destaca el nou paper d'Ignasi Farreres com a secretari general. A més d'aquests cal remarcar com a secretaris generals adjunts: Carme Dropez i Jordi Petit; secretari d'organització: Araceli Vendrell; secretari de política municipal: Ramon Espadaler; secretari de finances: Antoni Isac; secretari de política sectorial: Ferran Pont; secretari de comunicació i portaveu del comitè de govern: Eugeni Pérez-Moreno; secretari de programes: Manuel Silva; secretària de política social: Dolors Llorens; secretari de relacions internacionals: Salvador Sedó¹⁷⁸⁴.

L'estabilitat que fins l'any 1999 registren tant el grup parlamentari com els equips de les respectives conselleries contrasta amb les transformacions que viu el comitè de govern. Poc després del XXè congrés s'anuncia la destitució del secretari general de la Unió de Joves, Salvador Sedó¹⁷⁸⁵. Tot i que el nou congrés de la Unió de Joves no es celebra fins el mes de desembre de 1997, des de començaments de 1997 Antoni Castellà s'integra en el comitè de govern en representació de la Unió de Joves¹⁷⁸⁶. Entre el XXè congrés de desembre de 1996 i el mes de juliol de 1997 es fa pública també la dimissió de Vicenç Gavaldà¹⁷⁸⁷. La reforma d'estatuts aprovada en el congrés extraordinari del dia 19 de juliol de 1997 permet, entre d'altres aspectes, ampliar immediatament els membres electes del comitè de govern de 15 a 21 membres¹⁷⁸⁸. Aprofitant aquesta circumstància s'integren en la direcció alguns dels membres del secretariat, òrgan aprovat en el XXè Congrés¹⁷⁸⁹.

Tot i alguns conflictes dins de la direcció d'UDC que es fan públics a mitjans de 1997, la continuïtat es manté fins el mes de novembre de 1998. En aquest moment, Josep Sánchez Llibre passa a fer-se càrrec de la secretaria d'organització en substitució d'Araceli Vendrell¹⁷⁹⁰. El canvi de Sánchez Llibre també va acompanyat del relleu de Xavier Hernández per Núria de Gispert en la intercomarcal de Barcelona comarques¹⁷⁹¹. I, alhora, el de portaveu d'UDC al Congrés per a Manuel J. Silva Sánchez. Aquests canvis coincideixen, alhora, amb les primeres denúncies de la premsa que obliguen al conseller i secretari general del partit, Ignasi Farreres, a comparèixer al jutjat¹⁷⁹². Poc temps després, Farreres fa pública la seva intenció de deixar la conselleria¹⁷⁹³.

¹⁷⁸³ (*Candidatura i programa d'actuació futura del comitè de govern*. 1996. Documents del XXè congrés nacional d'UDC. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁷⁸⁴ (La Vanguardia, 9-12-96:13 i 18-12-96: 18).

¹⁷⁸⁵ (La Vanguardia, 18-12-96: 18).

¹⁷⁸⁶ Biografia d'Antoni Castellà extreta del web d'UDC (www.unió.org). Abans de desembre de 1997 hi ha articles de premsa on Castellà apareix com a secretari general de la UdJ (La Vanguardia, 23-7-1997: 12).

¹⁷⁸⁷ (La Vanguardia, 7-7-1997: 17). El diari no dona constància del moment exacte de la dimissió, que es produeix a finals de 1996. Vergés sosté que Gavaldà va ser cessat. (Vergés, 2000: 54). De tota manera, Gavaldà continua en el comitè de govern segons (La Vanguardia D, 7-5-99).

¹⁷⁸⁸ En aquest sentit cal examinar l'article 33.1 i la disposició al dels estatuts de 1997.

¹⁷⁸⁹ Vegeu La Vanguardia 19-7-1997: 16. Entre la desena de membres que s'integren al secretariat destaquen Daniel Ortiz; Joan F. Corona; Joan Lluís Pérez Francesc, i Pere Meroño (La Vanguardia, 17-2-1997: 17). També ho fa Josep M. Vila d'Abadal.

¹⁷⁹⁰ (La Vanguardia, 29-11-1998: 19)

¹⁷⁹¹ (La Vanguardia, 29-11-1998: 19)

¹⁷⁹² (El País D, 28-11-1998).

¹⁷⁹³ (El País D, 17-12- 1998)

Taula A.2. Presidents de les Intercomarcals d'Unió Democràtica de Catalunya (1978-2002).

Any*	Barcelona	Barcelona-Com	Girona	Lleida	Tarragona	Terres de l'Ebre
1979	Jaume Jané <i>NV, 66</i>	s.d.	s.d.	Delfí Robinat SUDC, (10-1978)	s.d.	s.d.
1980	Jaume Jané <i>NV, 44</i>	Frederic Martorell? <i>NV, 66</i>	s.d.	Joan Sansa <i>NV, 45</i>	s.d.	s.d.
1981	Enric Vila, <i>NV, 64</i>	Miquel Martí <i>NV, 71</i>	s.d.	(Josep Duran)** <i>NV, 87</i>	Joan Campdepadrós <i>NV, 86</i>	Josep Moreso <i>NV, 81</i>
1982	Enric Vila <i>NV, 99 i 103</i>	Domènec Ordeix <i>NV, 105</i>	Josep Masaveu <i>FI, 16</i>	Francesc Guasch, <i>NV, 87, 92</i>	s.d.	s.d.
1983	Xavier Cabré <i>NV, 113</i>	Víctor Peiró <i>FI, 4 (1983)</i>	G. Aurich / J. Masabeu <i>FI, 16</i>	Jesús Bartolomé <i>NV, 104</i>	Enric Vendrell <i>Avui (2-12-83)</i>	s.d.
1984	Jaume Alsina <i>FI, 32 (1983)</i>	Frederic Martorell <i>FI, 35 (1984)</i>	Narcís Oliveras <i>FI, 53 (1985)</i>	Jesús Bartolomé <i>FI, 32 (1983)</i>	Enric Vendrell <i>FI, 32 (1983)</i>	s.d.
1985	s.d.	s.d.	Jordi Masgrau <i>FI, 53 (1985)</i>	s.d.	Enric Vendrell <i>FI, 52 (1984)</i>	s.d.
1986	Jaume Alsina <i>LVU, 152</i>	Esteve Puigferrat <i>LVU, 152</i>	Jordi Masgrau <i>LVU, 152</i>	Josep Duran <i>LVU, 152</i>	Francesc Alsina <i>LVU, 152</i>	Joan Mur <i>LVU, 152</i>
1987	Josep Vargàs <i>LVU, 170</i>	Josep M. Coll Majó <i>LVU, 170</i>	Jordi Masgrau <i>LVU, 170</i>	Jaume Cardona <i>LVU, 170</i>	Arnald Saura <i>LVU, 170</i>	Enric Simó, <i>LVU, 170</i>
1988-90	Jaume Jané <i>SVU, 19 (1987)</i>	Josep M. Coll Majó <i>SVU, 19 (1987)</i>	s.d.	s.d.	s.d.	s.d.
1990-2	Jaume Jané <i>LVU, 201</i>	Josep M. Coll Majó <i>LVU, 201</i>	Jordi Masgrau <i>LVU, 201</i>	Jaume Cardona <i>LVU, 201</i>	Salvador Sedó Marsal <i>LVU, 201</i>	Josep Moreso <i>LVU, 201</i>
1992-94	Josep M. Samaranch <i>LVU, 234</i>	Eugeni Pérez-Moreno <i>LVU, 234</i>	Pere Vidal <i>LVU, 234</i>	Glòria Pallé <i>LVU, 234</i>	Joan Carrera <i>LVU, 234</i>	Joan J. Malràs <i>LVU, 234</i>
1994-96	Josep M. Samaranch <i>LVU (1994)</i>	Ramon Espadaler <i>LVU (1994)</i>	Enric Millo Rocher <i>LVU (1994)</i>	Glòria Pallé <i>LVU (1994)</i>	Joan Carrera <i>LVU (1994)</i>	Joan B. Giménez <i>LVU (1994)</i>
1996-99	Xavier Hernández <i>Cand. CDG</i> N. de Gispert (1999)	Ramon Tomàs Riba <i>Cand. CDG</i>	Enric Millo Rocher <i>Cand. CDG</i>	Miquel Padilla <i>Cand. CDG</i>	Francesc Vives <i>Cand. CDG</i>	Joan B. Giménez <i>Cand. CDG</i>
1999-02	J.M. Silva Alcalde <i>Cand. CDG</i>	Rafael Yzaguirre <i>Cand. CDG</i>	J.M. Guinart Antoni Guinó (2000) <i>Cand. CDG</i>	Miquel Padilla <i>Cand. CDG</i>	Albert Vallvé Navarro <i>Cand. CDG</i>	Josep M. Sabaté <i>Cand. CDG</i>
2002-04	Sònia Recasens <i>Cand. CDG</i>	J.LL. Fernández <i>Cand. CDG</i>	Antoni Guinó <i>Cand. CDG</i>	Miquel Padilla <i>Cand. CDG</i>	Albert Vallvé Navarro <i>Cand. CDG</i>	Josep M. Sabaté <i>Cand. CDG</i>

Font: Elaboració Pròpia. En cursiva la font d'on s'ha extret la dada. NV: Nova Veu; LVU: La Veu d'Unió. Cand. CDG: Candidatura del comitè de govern.

* Indica any del mandat, no de l'elecció. ** Secretari General des de la Mort de Sansa (principis de 1980). s.d. Sense Dades.

La situació interna es complica durant la primavera de 1999, el moment de seleccionar els candidats d'UDC a les eleccions municipals i autonòmiques. La publicació de noves irregularitats provoquen la dimissió a començaments d'abril de Lluís Gavaldà, director general d'Ocupació i germà de l'exsecretari d'organització Vicenç Gavaldà¹⁷⁹⁴. Poc després, Vicenç Gavaldà presenta una candidatura alternativa a la *oficial* per a les eleccions municipals de Barcelona que és derrotada per molts pocs vots¹⁷⁹⁵. Pocs dies més tard el secretari general Adjunt, Jordi Petit, fa pública la seva dimissió per discrepàncies amb Duran¹⁷⁹⁶. Gavaldà i Petit, amb el suport d'altres càrrecs intermitjos anuncien la seva voluntat de presentar una candidatura alternativa a Duran en el congrés d'UDC de 1999¹⁷⁹⁷.

EN les eleccions municipals de 1999 són escollits diputats provincials d'UDC per Barcelona Ferran Civil i Arnabat, Enric Grau Martín i Joan Recasens i Guinot. Per Girona els diputats resultants són Joan Giraut i Cot, Josep Maria Guinart Solà, Pere Maluquer Ferrer i Montserrat Turró Cabrafiga; Per Lleida els elegits són Josefina Bernades i García, Joan Busquets i Grau, Marcel·lí Guillaumet i Camarasa i Miquel Padilla i Díaz. Finalment, per Tarragona els diputats restants són Joan Josep Malràs Pascual, Albert Sabater Escudé, Joan Vallvé Navarro. En total Unió obté en aquestes eleccions 14 representants a les diputacions que representen entorn del 23% dels seixanta diputats que obté CiU.

Les eleccions al Parlament de Catalunya del 17 d'octubre de 1999 surten escollits com a diputats d'Unió per Barcelona: Joan Rigol i Roig, Josep A. Duran i Lleida, Jordi Casas i Bedós, Ramon Espadaler i Parcerisas, Domènec Sesmilo i Rius, Antoni Castellà i Clavé i Josep Lluís Fernández i Burgui; Per Girona: Josep Enric Millo i Rocher, Núria Martínez i Barderi; Per Lleida: Maria Concepció Tarruella i Tomàs, Jesús Bartolomé i Carrascal; Per Tarragona: Joan Manuel Carrera Pedrol, Misericòrdia Montlleó Domènech. Quan Ramon Espadaler es faci càrrec de la direcció general d'Administració Local deixarà l'escó a Carles Puigdomènech. Més endavant s'incorporen al grup parlamentari Pere Ribera i Teresa Capilla¹⁷⁹⁸.

La sisena victòria de CiU permet a Pujol formar un nou govern¹⁷⁹⁹. En aquesta ocasió, els consellers d'Unió són Josep A. Duran Lleida a Governació, Núria de Gispert a Justícia i Lluís Franco a Treball. La renovació de consellers comporta també importants canvis en els respectius equips polítics de les conselleries. A Justícia, Àngel Vicente continua en la secretaria general, com també ho fan Victòria Perarnau a l'Institut Català de l'Acolliment, Josep Antoni del Barrio en la direcció general de Justícia Juvenil o Ramon Parés al Centre d'Estudis Jurídics. Les noves incorporacions són les de Francesc Jiménez a Serveis Penitenciaris i Antoni Abelló al Centre d'Iniciatives per la reinserció. Al llarg de l'any 2000, Anna Solé passa a Atenció a la Infància; M. Assumpta Palau a Relacions amb l'Administració de Justícia i Araceli Vendrell a la direcció general d'Entitats Jurídiques.

A la conselleria de Treball, la secretaria general primer passa a Joaquim Saurina i després a Margarida Gil. La direcció general d'ocupació primer s'assigna a Xavier Casares i posteriorment a Andreu Cruañas; la direcció de serveis correspon a Teresa Itóiz; la de Cooperatives primer s'assigna a Xavier Agulló i posteriorment a Manuel

¹⁷⁹⁴ (El País D, 1-4-1999).

¹⁷⁹⁵ (El País D, 24-4-1999).

¹⁷⁹⁶ (La Vanguardia 7-05-1999). Petit dimiteix el càrrec però continua en el comitè de govern.

¹⁷⁹⁷ (Avui 18-5-1999: 18).

¹⁷⁹⁸ Pere Ribera ho fa el juny de 2000 i Teresa Capilla el mes d'abril de 2002. Informació extreta de la composició del web del Parlament de Catalunya (www.parlament-cat.net)

¹⁷⁹⁹ La composició dels departaments entre 1999 i 2001 a Generalitat de Catalunya (2001, 2003a i 2003b).

Romero; i la de relacions laborals és primer per a Josep A. Gómez i després per a Jaume Abat. L'Institut de Promoció de Cooperatives recau en Josep M. Carol.

En la conselleria de Governació la secretaria general de Governació és per la independent M. Àngels Barberà, mentre que la de Funció Pública primer recau en Àngel Miret (CDC) i posteriorment en J. Ramon Morera. El cap del Gabinet Jurídic de la Generalitat és per a Josep A. Pérez. Respecte a les direccions generals, la direcció de serveis és per a Jaume Amat; la d'Administració Local és per a Ramon Espadaler; la de relacions amb el parlament per a Josep M. Silva; la de Funció Pública per a Maria A. González (CDC); l'Escola d'Administració Pública per a Josep Guinart; la d'Assumptes Contenciosos per a Albert Andrés; la de Relacions Exteriors per a Joaquim Llimona (CDC) i l'Institut Català de la Mediterrània per Andreu Claret.

Poques setmanes després de les eleccions, Unió convoca el XXIè congrés nacional ordinari. El congrés es celebra el dia 19 de desembre de 1999 amb el propòsit pràcticament exclusiu de renovar la direcció del partit. Tot i les intencions enunciatades pel *sector crític o renovador* L'única candidatura presentada és la de Josep A. Duran i Lleida que fàcilment revalida la confiança dels representants. D'acord amb els estatuts de 1997, la candidatura sotmesa a aprovació és integrada en aquesta ocasió per 21 persones¹⁸⁰⁰: Josep A. Duran i Lleida; Núria de Gispert i Català; Ignasi Farreres i Bochaca; Josep Sànchez i Llibre; Josep M. Vila d'Abadal i Serra; Lluís Franco i Sala; Marta Llorens i García; Antoni Isac i Aguilar; Glòria Pallé i Torres; Ferran Pont i Puntigam; Araceli Vendrell i Gener; Dolors Llorens i Ardiaca; Anna Solé i Ramos; Eugeni Pérez-Moreno i Pallarés; Joana Ortega i Alemany; Ramon Espadaler i Parcerisas; Carme Dropez i Ballarín; Domènec Sesmilo i Rius; Salvador Sedó i Alabart; Xavier Armengol i González-Rothvoss; i Enric Millo i Rocher. A aquests cal afegir, a més els respectius portaveu al Parlament de Catalunya: (Jordi Casas) Enric Millo i Rocher; al Congrés dels Diputats: Manel Silva i Sànchez; al Senat: Salvador Capdevila i Bas; i al Parlament Europeu: Concepció Ferrer i Casals. També cal comptar els presidents de les respectives intercomarcals de Barcelona ciutat: Josep Manuel Silva i Alcalde; Barcelona comarques: Rafael de Yzaguirre i Pabolleta; Lleida: Miquel Padilla i Díaz; Girona: Josep M. Guinart; Tarragona: Albert Vallvé i Navarro; i Terres de l'Ebre: Josep M. Sabaté i Sabaté. I, finalment, els presidents dels equips especialitzats que són Pere Andrés i Velázquez per la Unió de Treballadors; el secretari general de la Unió de Joves: Antoni Castellà i Clavé; la presidenta de la Unió de Dones: Conxita Tarruella i Tomàs; el president de la Unió de Regidors: Víctor Peiró i Rius; i el president de la comissió de relacions internacionals: Llibert Cuatrecasas i Membrado.

L'endemà del Congrés, la primera reunió del nou comitè de govern assigna principals càrrecs del partit a Josep A. Duran com a president, el de secretària general per a Núria de Gispert i Català, i el de secretari d'organització per a Josep Sànchez i Llibre¹⁸⁰¹. L'assignació definitiva de responsabilitats triga degut a la sortida d'Eugeni Pérez-Moreno i d'Ignasi Farreres, aquest darrer per presidir el consell nacional. Un i altre són substituïts per Daniel Ortiz i Diego del Àguila.

L'assignació definitiva de responsabilitats té lloc en el comitè de govern del dia 24 de gener de 2000¹⁸⁰². Aquestes són: secretariat d'acció territorial: Josep M. Vila d'Abadal i Serra; secretariat d'acció electoral: Lluís Franco i Sala; secretariat de política municipal: Marta Llorens i García; secretariat de finances: Antoni Isac i Aguilar;

¹⁸⁰⁰ (*Programa de la candidatura del comitè de govern*. 1999. Documents del XXIè congrés. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁸⁰¹ (*La Vanguardia* 21-12-1999)

¹⁸⁰² (*El País* 18-1-2000).

secretariat de política sectorial i participació: Glòria Pallé i Torres; secretariat de comissions: Ferran Pont i Puntigam; secretariat de coordinació parlamentària: Araceli Vendrell i Gener; secretariat de política social: Dolors Llorens i Ardiaca; secretariat de família: Anna Solé i Ramos; secretariat de política econòmica Daniel Ortiz i Llargués; àrea de comunicació i Portaveu: Jordi Casas i Bedós; secretariat de premsa i comunicació: Joana Ortega i Alemany; secretariat d'audiovisual i prospecció sociològica: Ramon Espadaler i Parcerisas; àrea de formació i projectes: Carme Dropez i Ballarín; secretariat de formació i projectes: Diego del Àguila de Torres; secretariat de relacions polítiques: Domènec Sesmilo i Rius; secretariat de relacions internacionals: Salvador Sedó i Alabart; secretariat d'actes i seguiment d'acords: Xavier Armengol i González-Rothvoss. Segons explica la premsa el *nucli dur* d'aquesta executiva el formen Duran, De Gispert, Sánchez Llibre, Casas, Drópez i Pallé¹⁸⁰³.

Un cop produïts aquests primers relleus, l'estabilitat del comitè de govern es manté inalterada fins la celebració de les eleccions generals de març de 2000. En aquests comicis són escollits diputats per Barcelona Josep Sánchez i Llibre, Manuel J. Silva i Sánchez, per Lleida Pere Grau i Boldú i per Tarragona Salvador Sedó i Marsal. Al Senat són escollits Salvador Capdevila per Girona, Jaume Cardona per Lleida i Domènec Sesmilo en representació del Parlament de Catalunya¹⁸⁰⁴. Aquesta composició es manté pràcticament igual fins a la fi de la legislatura.

Entre el XXIè congrés (desembre de 1999) i el XXIIè congrés d'UDC (juny de 2002) es produeixen importants canvis en la direcció orgànica que en gran mesura van lligats al paper de Josep A. Duran en el procés de relleu de Jordi Pujol i, d'altra banda, a les denúncies de presumptes irregularitats en el finançament del partit. El primer canvi important arriba poc després de les eleccions generals a la intercomarcal de Girona on el seu president, J.M. Guinart dimiteix per raons *professionals i familiars* i és substituït per J. Guinó¹⁸⁰⁵. Poc després, la intensitat de les denúncies d'irregularitats per part de la premsa forcen la dimissió d'Ignasi Farreres com a president del consell nacional el més de maig de 2000. Aquesta dimissió no és inicialment acceptada pel partit¹⁸⁰⁶. Tanmateix, l'aparició de noves dades la tardor del mateix any obliguen a Farreres a presentar novament la seva dimissió, aquest cop amb caràcter irrevocable¹⁸⁰⁷.

El pols entre Josep A. Duran i Artur Mas per la successió de Pujol es decanta definitivament cap al segon en fer-se pública la seva designació com a conseller en cap de la Generalitat el mes de gener de 2001¹⁸⁰⁸. La crisi que segueix comporta importants canvis tant en el govern de la Generalitat com dins d'UDC. En primer lloc, Núria De Gispert, la secretaria general del partit és designada presidenta del consell nacional en substitució d'Ignasi Farreres¹⁸⁰⁹. Poc després Josep A. Duran formalitza la seva dimissió com a conseller del govern de la Generalitat¹⁸¹⁰, fet que comporta nous canvis en el govern: Núria de Gispert es fa càrrec del departament de Governació i Josep Delfí Guardia del departament de Justícia¹⁸¹¹. La sortida de Duran i l'entrada de Guardia comporten, alhora, alguns canvis en els equips polítics de les respectives conselleries. Sobretot en el segon nivell de Governació. Així Ramon Llorens es fa càrrec de la direcció general de Serveis, Josep M. Pelegrí de la d'Administració Local,

¹⁸⁰³ Informació extreta del web d'Unió Democràtica de Catalunya.

¹⁸⁰⁴ Informació extreta del web d'Unió Democràtica de Catalunya.

¹⁸⁰⁵ (El País D, 18-3-00, i El País D, 24-3-00).

¹⁸⁰⁶ (El País D, 14-5-2000).

¹⁸⁰⁷ (La Vanguardia, 19-11-00: 19).

¹⁸⁰⁸ (Avui D, 11-1-01).

¹⁸⁰⁹ (La Vanguardia 21-1-01: 17). L'anunci de la sortida de De Gispert es fa abans de la crisi (Avui D, 9-1-01).

¹⁸¹⁰ (La Vanguardia 6-2-01: 13).

¹⁸¹¹ (La Vanguardia 6-2-01: 14).

Núria Ramon de les Relacions amb el Parlament i Josep M. Silva Alcalde dels Assumptes Contenciosos. En la conselleria de Justícia el canvi més destacat és la incorporació de Jaume Amat com a secretari general i de Mercedes Sánchez com a directora de Serveis Penitenciaris¹⁸¹².

La resolució de la crisi oberta amb la designació de Mas com a successor de Jordi Pujol i candidat a la presidència de la Generalitat arriba a finals de març de 2001. En aquests moments s'acorda la signatura d'un protocol de bases que en uns mesos ha de conduir a una Federació entre UDC i CDC. Aquest important canvi organitzatiu de l'Aliança va vinculat també amb altres acords sobre la composició de la direcció, l'elaboració de les llistes, etc. que seran ratificats a posterioritat. En aquesta nova estructura els seus màxims dirigents són Jordi Pujol en tant que president, Josep A. Duran com a secretari general i Artur Mas com a candidat a la presidència de la Generalitat¹⁸¹³.

La solució de la crisi entre UDC i CDC, i la nova assumpció de responsabilitats dins CiU impulsa a Josep A. Duran a reorganitzar també la direcció del partit democristià. A començaments d'abril de 2001 es produeix la incorporació en el comitè de govern d'Enric Vendrell i de Josep M. Pelegrí per cobrir les anteriors vacant de Núria de Gispert i la nova d'Anna Solé¹⁸¹⁴. En aquest mateix moment Duran proposa a Ramon Espadaler la secretaria general del partit, a Ramon Vila d'Abadal la secretaria general adjunta, a Marta Llorens la d'organització i a Josep M. Pelegrí com secretari de política municipal¹⁸¹⁵. Aquesta composició es manté fins dies del desembre de 2001, moment en que es tanca definitivament l'acord per a convertir a CiU en una Federació. Fruit d'aquests acords Jordi Pujol promou un nou canvi de govern en el que s'assigna a Unió Democràtica una quarta conselleria que ocupa Ramon Espadaler. Espadaler passa a encapçalar el Departament de Medi Ambient en substitució de Felip Puig¹⁸¹⁶. En substitució d'Espadaler, Duran decideix promocionar a la secretaria d'organització, Marta Llorens. Aquesta ocupa temporalment la secretaria general adjunta¹⁸¹⁷ i, a partir del XXIIè congrés de 2002, la secretaria general. Poc després del congrés es produeix la darrera reorganització del govern de Jordi Pujol. En aquesta ocasió, Josep M. Pelegrí passa a ocupar la conselleria de Governació en substitució de N. De Gispert i aquesta la de Justícia que ocupava Delfí Guardia¹⁸¹⁸. Amb aquesta composició s'arriba a les eleccions de 2003.

¹⁸¹² La composició dels departaments després de la sortida de Duran a Generalitat de Catalunya (2003b).

¹⁸¹³ (La Vanguardia D, 31-3-01).

¹⁸¹⁴ (La Vanguardia D, 3-4-01).

¹⁸¹⁵ (Avui D, 4-4-01).

¹⁸¹⁶ (El País Catalunya, 15-11-2001: 4).

¹⁸¹⁷ (El País Catalunya, 4-11-2001: 4).

¹⁸¹⁸ (El País D, 4-11-2002).

ANNEX 2.

CANDIDATURES I PACTES ELECTORALS ENTRE CDC I UDC (1979-1999)

1. L'ELABORACIÓ DE LES CANDIDATURES I PACTES ELECTORALS ENTRE CDC I UDC (1979-1980).

CDC i UDC signen el seu pacte electoral per les Corts Generals el dia 16 de gener de 1979. El pacte conté una declaració programàtica i un acord per elaborar les llistes. La fórmula acordada (a la circumscripció de Barcelona) consisteix a repartir tres candidats de CDC per cada un d'UDC. Això garanteix la proporcionalitat de les eleccions de juny de 1977 i, per tant, compleix amb l'acord d'entesa permanent de 1978¹⁸¹⁹. A més, la importància d'aquest mecanisme rau, sobretot, en que estableix un importantíssim precedent respecte de com cal elaborar a partir de llavors les candidatures. Però el cert és que, fora de la circumscripció de Barcelona, el criteri és molt més variable. CDC es queda amb tots els caps de província mentre UDC aconsegueix el segon lloc a Girona i Lleida¹⁸²⁰. En el cas del Senat, les característiques diferenciades de les eleccions comporten que les llistes s'elaborin seguint un altre criteri. Unió obté el 25% dels llocs globals, però només presenta candidats a la circumscripció de Barcelona i de Tarragona¹⁸²¹. El text també preveu un acord per distribuir les tasques dins dels dos grups parlamentaris. Una altra de les característiques més destacades d'aquestes eleccions és la invenció de la fórmula *Convergència i Unió* (o CiU) per denominar la coalició entre tots dos partits. Cal dir, finalment, que amb l'elaboració de les llistes arribaren els primers -i inevitables- problemes entre totes dues formacions. De tota manera, el grau de conflictivitat al que són sotmeses les negociacions no és diferent del que hi ha dins de qualsevol dels altres partits polítics catalans.

La llista electoral de CiU al Congrés per Barcelona de 1979 és molt semblant a la del Pacte Democràtic en les eleccions de juny de 1977, si bé reflecteix la sortida del PSC-R, el pacte amb UDC, i la progressiva pèrdua d'influència dels històrics de CDC. El cap de llista és, novament, Jordi Pujol, seguit de Ramon Trias Fargas i Miquel Roca. Per Unió Democràtica, Llibert Cuatrecasas (UDC), ocupa el quart lloc i Joan Rigol el vuitè¹⁸²². A la circumscripció de Girona la llista és encapçalada per Ramon Sala Canadell (CDC) seguits de Concepció Ferrer (UDC) i Josep López de Lerma (CDC). A

¹⁸¹⁹ Recordem que l'acord d'entesa permanent no proposava cap fórmula concreta de repartició de les llistes més enllà del respecte a la proporcionalitat global respecte a les eleccions del 15 de juny de 1977.

¹⁸²⁰ En aquest sentit hi hagué algun arranjament amb les eleccions municipals. El cas més conegut fou a Lleida on s'arribà a un pacte entre Maria Rúbies i J.A. Duran i Lleida per tal d'intercanviar-se el primer i segon lloc en ambdues eleccions. Així, Rúbies encapçalà la llista al Congrés i Duran i Lleida la de l'Ajuntament.

¹⁸²¹ A Tarragona, a més, obtenia el cap de llista.

¹⁸²² Per darrera de Rigol hi ha Joaquim Pibernat (12), M. Rosa Pedrol (16) i alguns dirigents territorials com Manuel Miserachs (20) i Xavier J. Garcia Soler (24).

Lleida, Maria Rúbies (CDC) ocupa el primer lloc seguida de Josep A. Duran. A Tarragona, encapçala la llista Josep Sendra Navarro (CDC) i Unió ocupa el quart lloc amb Pere Royo Badet. En les eleccions al Senat, Unió es presenta amb Joan Carreras Martí per Barcelona, i Magí Brufau Estradeta i Joan Campdepadrós Nogué per Tarragona.

Pocs dies després del pacte per les eleccions legislatives se signa el pacte municipal entre CDC i UDC (febrer de 1979). L'acord per a les eleccions municipals de 1979 consta de cinc punts bàsics: 1) El primer dona tota la representació legal de la coalició a Jordi Pujol. 2) El segon són els criteris de repartició de llistes. Aquest apartat diferencia tres grans àmbits: a) Respecte a les capitals, la qüestió més significativa és el primer lloc d'UDC a Lleida. A Barcelona i Tarragona UDC ocupa el 3er lloc i a Girona el 4art. b) A més de les capitals de província, el text determina els llocs convinguts de comú acord a 34 poblacions de Catalunya¹⁸²³. c) En la resta de municipis, el text remet a la lletra i l'esperit del pacte signat a 19 de setembre de 1978. 3) El tercer punt estableix, com a mesura de control, que totes les candidatures han de ser conformades conjuntament per membres designats pels respectius executius de CDC i UDC. 4) El text també demana que, en el moment de ser escollits els diputats provincials, es mantinguin les proporcions establertes en l'acord de setembre de 1978. 5) El darrer punt a destacar és la repartició de les despeses electorals que, essencialment, es basa en les proporcions del pacte d'entesa permanent. Les dues omissions més importants del text són la manca de procediments per formar governs municipals (segurament per ser conscients que els acords postelectorals seran sotmesos a les negociacions dins de "L'Entesa de Progrés") i, en segon lloc, la manca de regulació sobre el funcionament dels grups municipals de CiU en els diversos ajuntaments.

Després d'una dura pugna entre Ramon Trias Fargas i Miquel Roca per encapçalar la llista de CiU per Barcelona, el primer lloc de les municipals de 1979 l'ocupa Xavier Millet. El segueixen Josep M. Cullerell, Francesc Borrell (UDC), Albert Serratosa (Ind.) i Antoni Comas (CDC). Per Unió hi figuren Ramon Martínez Callén en el setè lloc i Josep I. Thió en el vuitè¹⁸²⁴. A Girona ciutat, la llista és encapçalada per Joan Vidal i Gayolà, i Unió ocupa el quart lloc amb Mª Engracia Bosch. A Lleida, el cap de llista és per a Josep A. Duran Lleida (UDC). A Tarragona és Josep Sendra qui encapçala i per Unió hi figura en tercer lloc, Ramón Franquès. A més, Unió ocupa el primer lloc en 16 municipis, els més importants dels quals són Lleida (ja esmentat); Igualada, amb Manuel Miserachs; Tàrrrega, amb Eugeni Nadal; Cervera, amb Joan Salat; i Les Borges Blanques amb Josep Arrufat.

La cursa electoral cap al Parlament de Catalunya comença, oficialment, amb l'aprovació en referèndum de l'Estatut d'Autonomia (25-10-1979). Pujol fa pública la seva candidatura (d'altra banda prou coneguda) pel novembre de 1979, en la segona gran festa de CDC. També és en aquests moments quan Miquel Roca anuncia la seva dimissió de la Secretaria General Adjunta de CDC¹⁸²⁵. Els primers passos de la precampanya coincideixen amb els primers símptomes de la crisi del seu principal competidor per la dreta: Centristes de Catalunya-UCD¹⁸²⁶. També amb una important

¹⁸²³ La majoria d'elles, ciutats mitjanes on UDC tenia implantació.

¹⁸²⁴ D'Unió també hi figuren, entre els primer llocs, Guiomar Amell i Ignasi Joaniquet.

¹⁸²⁵ La ferida oberta en les eleccions municipals continuava sense tancar-se. De totes maneres, Roca continuà dins de la direcció del partit i, especialment, en el secretariat restringit del CEN (Marcet, 1984: 86).

¹⁸²⁶ En la constitució de CC-UCD com a partit polític, la majoria de la UCD (Miró, Molins) decidí desvincular-se'n. Aquest grup demanà el vot per a CiU en les eleccions de 1980 i s'integrà a CDC l'any 1981 (Culla, 1989: 19 i ss).

campanya de la patronal Foment del Treball advertint dels perills d'un triomf de l'esquerra.

El pacte per les eleccions al Parlament de Catalunya es signa el dia 1 de febrer de 1980¹⁸²⁷. El pacte inclou diversos aspectes: 1) La representació legal de la coalició és, una vegada més per a Jordi Pujol. 2) El document també estableix l'acord al voltant de les llistes electorals i la distribució de càrrecs. La fórmula general que s'adopta consisteix en donar tres llocs a CDC (començant pels primers) per cada lloc reservat a UDC¹⁸²⁸. De tota manera, i després d'una negociació no exempta d'algunes tensions, les llistes són lleugerament modificades a favor d'Unió. En concret, UDC obté el número 2 en les candidatures de Barcelona, Lleida i Tarragona¹⁸²⁹. A més, el text estableix clarament que la designació dels candidats és lliure per cada un dels dos partits¹⁸³⁰. En cas de participar en el Govern de la Generalitat, el pacte inclou un acord per a repartir-se els càrrecs segons la proporció de l'acord d'entesa permanent. 3) En tercer lloc, el text introdueix criteris de funcionament del grup parlamentari: a) La constitució obligada d'un sol grup durant tota la legislatura; b) La periodicitat (setmanal) de les reunions per discutir la política parlamentària, la fórmula d'acord (per majoria) i la obligatorietat de la disciplina de vot¹⁸³¹; c) Les sancions en cas d'incompliment per part dels parlamentaris; d) I, el compromís de tots dos partits de no pactar ni aliar-se amb tercers sense el consentiment explícit de l'altre soci. 4) Finalment, hi ha un acord per reajustar els diputats al Congrés després dels resultats al Parlament de Catalunya perquè bona part dels primers llocs de les candidatures de CDC al Parlament de Catalunya reproduïen (amb l'excepció de Roca i Trias Fargas) els de les eleccions generals.

La llista electoral al Parlament de 1980 per Barcelona és encapçalada per Jordi Pujol, seguit de Miquel Coll i Alentron (UDC), Macià Alavedra (CDC), Josep M. Cullerell (CDC), Pere Pi-Sunyer (CDC), Xavier Bigatà (CDC), Josep M. Ainaud de Lasarte (CDC) i Marià Vila d'Abadal (UDC). Per Unió també hi figuren, Joaquim Pibernat (12), Ferran Pont (16) i Ferran Camps (23)¹⁸³². A Girona, la llista és encapçalada per Joan Vidal Gayolà (CDC) seguit de Ramon Sala (CDC) i de Concepció Ferrer (UDC)¹⁸³³. A Lleida, el cap de llista és l'independent Joan Oró seguit de Delfí Robinat i Elias (UDC)¹⁸³⁴. Finalment, a Tarragona la llista és liderada per Jordi Escoda i Vila (CDC), seguit d'Enric Olivé Martínez (UDC)¹⁸³⁵.

¹⁸²⁷ Nova Veu, 50:1-2.

¹⁸²⁸ Com pot observar-se per confeccionar-les es segueix el criteri utilitzat a Barcelona en les eleccions a Corts Generals de 1979. També respecte al funcionament del grup parlamentari.

¹⁸²⁹ Així doncs, la fórmula que acabà imposant-se (excepte a Girona on es seguí la "regla general") fou 1 (CDC)-1 (UDC)-5 (CDC)-1 (UDC)-3 (CDC)-1 (UDC)-3 (CDC). A Lleida, a més, UDC obtingué el 7è lloc en comptes del vuitè que li corresponia.

¹⁸³⁰ En fer-se públic l'acord s'anuncià, com era previst, la candidatura de Jordi Pujol (nº1) a la Presidència de la Generalitat i la de Miquel Coll (nº2) a la Presidència del Parlament de Catalunya. Nova Veu, 50: 2

¹⁸³¹ Unió es reservà uns quants temes fora d'aquesta regla: l'ensenyament, el divorci i l'avortament.

¹⁸³² Els segueixen dirigents territorials i destacats militants de Barcelona com: Antoni Dalmau (28, Igualada), Francesc Xavier-Tort (32, Sitges), Jaume Jané (36, Barcelona), Domingo Sesnilo (40, Barcelona), Josep M. Coll i Majó (44, Sant Celoni), Jordi Roig i Sans (48, Cervelló), M. Rosa Perdol i Pifarré (52, Barcelona), Antolí Barra i González (56, Berga), M. Carme Illa i Munné (60, Barcelona), Joan Pérez i Garcia (64, Barcelona), Frederic Martorell i Pinillos (68, Les Franqueses del Vallès), Josep Alemany i Rigol (72, Vallirana), Andreu Ros i Roca (76, Moià), Manuel Jover de Dorda (80, Barcelona), Lluís Vila i Despujol (84, Barcelona) i Mercè Romeva i Viñas (85, Barcelona).

¹⁸³³ Per Unió segueixen Josep M. Capdevila Masó (8), Xavier Falgueras Rusalleda (12), i Pere Palau i Gudiol (16).

¹⁸³⁴ A continuació hi ha Hermenegild Toll i Vilaplana (7), Jesús Cabó i Pons (12) i Ingasi Maluquer i de Motes (sup).

¹⁸³⁵ Segueixen, per part d'UDC, Jacint Nubiola i Armangué (8), Joan Campdepadrós i Nogué (12) i Enric Coch i Beguer (16).

2. L'ELABORACIÓ DE LES CANDIDATURES I PACTES ELECTORALS ENTRE CDC I UDC (1982-1984).

La signatura del pacte electoral per a les eleccions generals de 1982 entre UDC i CDC es produeix el dia 2 de setembre de 1982¹⁸³⁶. Aquest pacte ve precedit de diverses negociacions amb ERC l'objectiu de les quals és formar una candidatura conjunta al Senat. Tot i que en el moment de la signatura el pacte encara s'està negociant amb ERC, en previsió d'un possible acord, el text ja estableix una primera distribució de llocs entre tots tres partits¹⁸³⁷.

A banda de les posicions en les llistes, el cert és que no són moltes les novetats respecte al altres acords. Miquel Roca és el representant de CiU, en comptes de Jordi Pujol. S'especifica que en la butlleta electoral pugui aparèixer el nom del partit de cada candidat¹⁸³⁸. Per primer cop s'estableix una fórmula de substitució dels diputats en previsió de possibles baixes, que inclou en cas de ser necessari la renúncia automàtica de possibles candidats¹⁸³⁹. També s'inclou una clàusula sobre el capteniment dels senadors respecte a la formació/integració del grup parlamentari, de l'entrada de senadors d'ERC, etc¹⁸⁴⁰. Finalment, el text inclou algunes disposicions previstes per primer cop en el pacte electoral de 1980: El funcionament del grup parlamentari (decisió per majoria, reunions setmanals, llibertat per UDC en determinats temes) i el règim disciplinari en cas d'incompliment per part d'algun diputat de CDC o UDC¹⁸⁴¹.

L'any 1982, la llista electoral de CiU al Congrés per Barcelona és encapçalada per primer cop per Miquel Roca, seguit de Ramon Trias Fargas i Eduard Punset¹⁸⁴². Els primers candidats d'Unió són el president del comitè de govern, Joaquim Xicoy (4) i l'anterior diputat, Llibert Cuatrecasas (8)¹⁸⁴³. Unió, en canvi, encapçala la llista de Lleida amb Josep A. Duran seguit de Josep Varela (CDC)¹⁸⁴⁴. A Girona els primers candidats són novament de CDC, Jaume Casademont i Josep López de Lerma mentre Unió ocupa els llocs tercer amb Josep Capdevila i sisè amb Josep Masabeu¹⁸⁴⁵. A Tarragona el candidat és Josep Gomis de CDC seguit de Magí Brufau, d'Unió¹⁸⁴⁶. Tot i que només transcendeix parcialment a la premsa, el cert és que aquesta campanya

¹⁸³⁶ La presentació oficial de les candidatures al Congrés fou el dia 14-9-82 (El País, 15-9-82: 20).

¹⁸³⁷ L'acord preveu cedir 4 llocs a ERC, 6 a CDC i 2 UDC. Resten per concretar les posicions que ocuparan cada candidat. *Pacte Electoral entre CDC i UDC del dia 2-9-82* (Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'UDC)

¹⁸³⁸ Finalment, la identificació de partit només figura en les llistes del Senat.

¹⁸³⁹ Aquesta fórmula intenta resoldre situacions com la que va produir-se l'any 1980 quan la renúncia dels primers diputats de CDC al Congrés va permetre a Joan Rigol accedir a la condició de parlamentari.

¹⁸⁴⁰ La filosofia de la disposició es garantir la unitat dels senadors de CiU i les seves votacions d'acord amb el grup de CiU al Congrés.

¹⁸⁴¹ Recordem que en cas d'incompliment per part d'algun diputat d'Unió cal la conformitat per escrit del president del consell nacional abans d'aplicar qualsevol sanció.

¹⁸⁴² Punset ha estat ministre amb la UCD i fins el gener de 1982, president de Centristes per Catalunya a Barcelona.

¹⁸⁴³ Segueixen Santiago Martínez Saurí (12), Josep A. Codina i Lanaspá (16), Domènec Ordeix i Peñarroya (20), Mercè Pàniker i Alemany (24), Xavier Cabré i Freixas (28), Francesc Ordeig i Fournier (32) i Ignasi de Gispert i Jordà (36).

¹⁸⁴⁴ El segon candidat d'Unió és Jaume Cardona que l'any 1983 serà escollit alcalde de Artesa de Segre.

¹⁸⁴⁵ Segons el País, ERC va vetar la presència de J.M. Capdevila al Senat pel seu passat "franquista" (El País, 19-10-82:14) el que va provocar un acte de desgreuge per part de CiU (El País, 21-10-82: 19).

¹⁸⁴⁶ UDC també ocupa el sisè lloc, amb Josep Moreso i Prades.

electoral causa un notable malestar dins tant dins de CDC¹⁸⁴⁷, com d'UDC pel personalisme amb que Roca organitza la seva campanya¹⁸⁴⁸.

El mateix any, CiU i ERC acorden una coalició al Senat que du el nom de *Catalunya al Senat* i es presentada públicament el dia 7 d'octubre de 1982¹⁸⁴⁹. La candidatura és encapçalada per Agustí Montal (CDC) i Enric Jardí (CDC) a Barcelona¹⁸⁵⁰. Fruit del pacte amb ERC aquesta aconseguix els primers lloc a Lleida per Anicet Casañas (ERC), i a Tarragona per Antoni Nogués (ERC)¹⁸⁵¹. Unió presenta a Narcís Oliveras com a candidat per Girona¹⁸⁵².

La majoria absoluta socialista en les eleccions generals d'octubre de 1982 i els mals resultats electorals i les escissions (CDS, PDP) de CC-UCD condueixen als centristes a una situació d'extrema debilitat. Per intentar superar-la CC-UCD inicia un progressiu acostament a CiU de cara a la formació de possibles pactes municipals, especialment a Barcelona ciutat.

La possible formació d'aquest pacte municipal és una de les principals incògnites de la campanya electoral de les eleccions municipals de 1983 que comença amb la designació de Ramon Trias Fargas, Conseller de la Generalitat i diputat al Congrés dels Diputats com a candidat a l'alcaldia de Barcelona el dia 8 de desembre de 1982¹⁸⁵³. Després d'un preacord entre CDC i UDC sobre la llista de les eleccions municipals a Barcelona, el mes de gener CC-UCD anuncia el recolzament a la candidatura de Trias que posteriorment es tradueix en unes primeres negociacions per intentar tancar un acord electoral¹⁸⁵⁴. Davant de la possibilitat d'acord, Unió opta per posar certes condicions a l'entesa que s'afegeixen, a més, a les pròpies dificultats de negociació de la llista¹⁸⁵⁵. Les crítiques provoquen que Pujol hagi d'explicar les condicions del pacte (entrada com a independents), tot i que a mesura que va passant el temps l'acord es veu més i més difícil¹⁸⁵⁶. Les dificultats del pacte, tant entre CDC i UDC com entre CiU i CC-UCD a Barcelona fan finalment impossible aquest darrer acord¹⁸⁵⁷.

¹⁸⁴⁷ "Críticas internas a Roca por su personalismo y el planteamiento de la Campaña en ciertas zonas de Cataluña" *El País*, 1-11-82: 19.

¹⁸⁴⁸ En un informe de Francesc Borrell sobre les eleccions de 1982 pot llegir-se comentaris com aquests: "La nostra impressió és que en Miquel Roca organitzava molt personalment la campanya i que nosaltres més aviat fèiem nosa" o, referint-se als diners de la campanya "Roca estava impacient, la signatura de l'acord estava anunciada dos dies després i no podia esperar la reunió del comitè de govern. Aleshores va dir-me que era igual. Que si nosaltres no teníem els diners ja els demanaria la coalició..." *Campanya electoral per a les eleccions generals del 82*. (Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC).

¹⁸⁴⁹ *El País*, 7-10-82: 17.

¹⁸⁵⁰ Montal va ser president del F.C. Barcelona durant l'època de Cruyff com a jugador.

¹⁸⁵¹ A Tarragona Unió té a Ramon Franquès i Sardà en el tercer lloc.

¹⁸⁵² Narcís Oliveras procedeix del PSC-r de Josep Pallach i, juntament amb uns quants seguidors (Eduard Fèlix i Parera, Josep Burgas i Matas), s'integra a Unió l'abril de 1982 (*Nova Veu*, 96: 8).

¹⁸⁵³ *El País*, 9-12-82: 18

¹⁸⁵⁴ *El País* 28-12-82: 17, 24-1-83: 16 i 5-2-83: 16.

¹⁸⁵⁵ *El País* 8-2-83: 17. El dia 9 de febrer Francesc Borrell escriu a Trias Fargas per intentar superar les dificultats de les negociacions entre CDC i UDC que passen per l'aparent veto dins de CDC a "aquells regidors que van ser, precisament, els que van sortir del famós pacte del progrés" *Carta de F. Borrell a R. Trias Fargas amb data 9-2-83*. (Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC)

¹⁸⁵⁶ "Ni Trias ni Sentís firman el pacto municipal entre CiU i Centristes" (*El País*, 18-3-83: 19) o "Trias y Centristes no se ponen de acuerdo sobre la candidatura municipal de Barcelona" (*El País* 28-3-83: 17).

¹⁸⁵⁷ *El País* 1-4-83: 11. Segons explica F. Borrell van fer falta diverses reunions fins arribar a un acord (Borrell-Coll i Alentorn-Pujol) entre UDC i CDC a Barcelona que atorgava a UDC els llocs 3, 7 i 8 de la llista.

Enmig d'aquestes negociacions UDC i CDC tanquen un preacord amb les localitats de Catalunya on ja hi ha entesa que es signa el dia 4 de març de 1983¹⁸⁵⁸. Tot i que el text del pacte no és definitiu en quant a la composició de les llistes sí que sembla ser-ho en les seves clàusules. Aquestes preveuen diverses disposicions. Atorgar la representació de la coalició a Jordi Pujol. Inclou també la possibilitat d'identificar el partit dels candidats (igual que en l'acord de 1982). Preveu la impossibilitat, en cas de no acord en algun municipi, que ni la coalició ni els partits puguin presentar llista (sí com a independents). Distribueix els diputats provincials seguint la fórmula del 75% per CDC i el 25% per Unió. Acorda el funcionament dels grups municipals de CiU: L'adopció dels acords més importants per unanimitat, concessió del portaveu al partit amb més escons en el municipi, la creació d'una comissió mixta paritària per resoldre conflictes, etc. Disposa el finançament de la campanya d'acord amb la proporció de regidors elegits en cada municipi (com va fer-se el 1979)¹⁸⁵⁹.

Pel que respecta a les llistes, la presentació final de les candidatures de 1983 a les quatre capitals de província és la següent: A Barcelona el candidat és Ramon Trias Fargas amb Francesc Borrell com a tercer de la llista¹⁸⁶⁰. Després de Borrell, els candidats d'Unió són Ramon Martínez Callen (7) i Josep I. Thió (8). A Girona, el candidat és l'exconseller de CDC Joan Vidal i Gayolà seguit de Joan Sarasols i Josep Masabeu, el designat per Unió¹⁸⁶¹. A Lleida la llista és encapçalada per Guillem Sáez Aragonés de CDC. Els primers candidats d'Unió són Juan Domingo Farré (4) i Àngel Arqués Escarp (5). Finalment, és Unió qui encapçala la llista de Tarragona amb Ramon Franquès Sardà¹⁸⁶².

Fora de les capitals de Província, els pactes municipals de CiU permeten a Unió augmentar significativament la seva presència municipal i encapçalar més municipis destacats que l'any 1979. A més d'Igualada (Manuel Miserachs), Cervera (Joan Salat) o les Borges Blanques (Josep Arrufat) en aquesta ocasió UDC també encapçala la llista de Banyoles (Pere Hernández) o Matadepera (Victor Peiró). De tota manera, aquest augment no és molt important si tenim en compte el notable increment que experimenta CiU dins del territori català on presenta candidatura a més del 75% dels municipis.

La formació de les candidatures al Parlament de Catalunya de 1984 és la més complexa de totes les d'aquest cicle. Però la dificultat és deguda, principalment, als problemes de confecció de les llistes dins de cada partit més que a problemes de relació entre els socis. En el cas de CDC, Pujol es troba amb una petita oposició provinent del món comarcal¹⁸⁶³. A Unió, els problemes interns (alentats, en aquest cas, des de CDC) provoquen que després de diverses negociacions Joan Rigol accepti anar als darrers llocs de la llista de Barcelona¹⁸⁶⁴.

¹⁸⁵⁸ Entre les ciutats no hi figura Barcelona. *Pacte electoral entre CDC i UDC. 4-3-1983* (Fons Francesc Borrell. Arxiu Històric d'UDC)

¹⁸⁵⁹ L'acord final, que no varia substancialment pot llegir-se en el Full Informatiu 9 i 10.

¹⁸⁶⁰ El pacte global per Catalunya amb data 24 de març de 1983 estipulava per UDC el 3, 8, 12, 16 i cada quatre. Segons explica Francesc Borrell, en una segona negociació el resultat fou 3-6-9-12-15-18 i cada tres. Finalment, en una reunió entre Coll i Alentorn, Francesc Borrell i Jordi Pujol assignà a UDC el 3-7-8-13-16-19 i cada tres. Com que CiU va obtenir 8 regidors, Unió va mantenir el tercer per Barcelona (Fons Francesc Borrell, Arxiu Històric d'Unió).

¹⁸⁶¹ Masabeu també ha estat l'any 1982 el sisè de la llista de CiU al Congrés.

¹⁸⁶² Franquès ha estat, l'any 1982, el tercer candidat de la llista de CiU al Senat.

¹⁸⁶³ El consell nacional no aprova les llistes per unanimitat sinó per 138 a favor i 30 abstencions o vots en contra (El País, 16-3-84: 20).

¹⁸⁶⁴ Segons El País, Pujol pretenia situar Joan Rigol en el lloc nº 8 de la candidatura per Barcelona però aquesta voluntat és interpretada com una imposició per la direcció. Tot i que en fer-se públiques les reticències Rigol aparentment retira la seva candidatura, al final Rigol figura en la llista electoral (El País: 11-3-84: 26 i 16-3-84: 20).

L'acord electoral per les segones eleccions al Parlament es signa públicament el 21 de març de 1984¹⁸⁶⁵. Les característiques generals del pacte el fan molt semblant al dels acords anteriors¹⁸⁶⁶. Entre les principals novetats destaca la possibilitat d'incloure el partit al costat dels candidats (com en el text de 1982). També inclou una clàusula per resoldre les baixes i renúncies dins del Grup Parlamentari (en el sentit del text de 1982). Desregula del funcionament del grup parlamentari, ara molt més ambigu¹⁸⁶⁷. Introdueix una fórmula de repartiment dels senadors de designació autonòmica¹⁸⁶⁸ i dels càrrecs de la cambra¹⁸⁶⁹. Distribueix el finançament en proporció al número de diputats electes (com en les municipals de 1979 i 1983)¹⁸⁷⁰. Algunes previsions per la formació i funcionament del Govern com la lliure designació pels respectius partits dels titulars dels departaments¹⁸⁷¹, la conformitat d'ambdós partits per establir coalicions de govern amb altres forces polítiques, o les quotes de conselleries per partit (seguint el criteri de 75-25). I, finalment, s'acorda la celebració d'una reunió setmanal de representants autoritzats d'ambdós partits per decidir l'estratègia els objectius i l'actuació de la coalició¹⁸⁷².

Respecte a les llistes de 1980, els canvis més destacats per Unió són la pèrdua de llocs simbòlicament destacats (el segon de la candidatura) a canvi de la col·locació de candidats d'Unió en posicions més *segures*¹⁸⁷³. Així doncs, l'any 1984 la llista de Barcelona és encapçalada per Jordi Pujol i Miquel Coll i Alentorn (per Unió) seguits, en aquesta ocasió dels consellers Macià Alavedra, Josep M. Cullell, F. Xavier Bigatà, Josep Laporte i Joan Guitart, tots ells de CDC. Després de Coll i Alentorn, Unió ocupa llocs destacats amb Agustí M. Bassols i Parés (8), Joaquim Pibernat i Lleyxà (12), Ferran Pont i Puntigam (16), Ferran Camps i Vallejo (20) i Antoni Dalmau i Jover (24)¹⁸⁷⁴. A Girona la candidatura és encapçalada per Arcadi Calzada seguit de Concepció Ferrer per Unió¹⁸⁷⁵. Maria Rúbies, exdiputada al Congrés és qui encapçala en aquesta ocasió la llista de Lleida, seguida de Manuel Oronich. Unió és representada per Francesc Guasch (4) i Miquel Montaña (5)¹⁸⁷⁶. Finalment, a Tarragona el candidat és Josep Sendra, mentre el primer candidat d'Unió és el director general Enric Vendrell¹⁸⁷⁷.

¹⁸⁶⁵ El País 21-10-84.

¹⁸⁶⁶ Pacte Electoral entre UDC i CDC. 1984 (Arxiu Històric d'UDC)

¹⁸⁶⁷ És molt possible que en aquests moments ja existeixi un reglament intern del grup de CiU al Parlament que faci innecessari repetir les clàusules de 1980.

¹⁸⁶⁸ La fórmula és la següent CDC-UDC-CDC-CDC-CDC-UDC i un altre d'UDC per cada tres de CDC.

¹⁸⁶⁹ Un d'UDC per cada tres de CDC.

¹⁸⁷⁰ Un annex del pacte regula específicament el funcionament del control de les finances.

¹⁸⁷¹ Aquesta previsió (art. 11e) és obertament contradictòria amb un article anterior (11.a) que atorga el programa de govern i la composició del Consell Executiu al president de la Generalitat.

¹⁸⁷² Aquest article remet, sens dubte, a la Comissió Mixta de l'acord d'Entesa Permanent entre UDC i CDC (1978), fet que demostra la seva inoperativitat al llarg de la legislatura anterior.

¹⁸⁷³ El cas més clar és el de Lleida on es passa de tenir el 2 i el 7 per tenir el 4 i el 5.

¹⁸⁷⁴ A més d'aquests hi ha Josep M. Coll i Majó (29), Ignasi Joaniquet i Sirvent (32), Eugeni Jesús Pérez-Moreno i Pallarés (36), Domènec Sesnilo i Rius (40), Jaume Jané i Bel (44), Francesc Xavier Tort i Betriu (48), Francesc Ordeig i Fournier (52), M. del Claustre Soler i Vicens (56), Antoni Llorens i Tendàs (60), Pilar Segura i Badia (64), Lluís Vila i Despujol (68), Isidre Céspedes i Martínez (72), Joan Coasta i Ferrer (76), Francesc Xavier Llovet i Furro (80), Joan Massagué i Mas (84) i Joan Rigol i Roig (85)

¹⁸⁷⁵ A més de Ferrer hi ha Josep Oriol Suñer i Carbó (8), Joan Patrici Boza i Chirino (12), Emili Albó i Casals (14), Francesc Xavier Oms Bassols (20).

¹⁸⁷⁶ El líder de la Unió de Joves, Miquel Padilla ocupa el 11è lloc i Frederic Armengol, que posteriorment és membre del comitè de govern, el 15è.

¹⁸⁷⁷ D'Unió també hi ha presents Joan Antoni Mur i Borràs (8); Joan Baptista Giménez i March (12); Arnald Saura i Miranda (15).

3. L'ELABORACIÓ DE LES CANDIDATURES I PACTES ELECTORALS ENTRE CDC I UDC (1986-1992)

Les eleccions generals de 1986 Convergència i Unió es presenten de nou en coalició. Alhora, CiU arriba a un acord amb el *Partido Reformista Democrático* pel qual Miquel Roca, cap de llista de CiU per Barcelona és també el candidat a la presidència del Govern pel reformisme¹⁸⁷⁸. En no afectar a les circumscripcions catalanes, les característiques d'aquest acord entre CiU i el PRD no provoquen especials alteracions, ni en el pacte entre CDC i UDC de 1982, ni en els candidats que s'hi presentaren. Miquel Roca continua com a cap de llista al Congrés per Barcelona seguit en aquesta ocasió pels exconsellers Macià Alavedra i Francesc Sanuy¹⁸⁷⁹ de CDC. En quart lloc hi ha el primer candidat d'Unió que és Llibert Cuatrecasas, mentre que el vuitè l'ocupa Jordi Casas.¹⁸⁸⁰ Per Girona, la llista és encapçalada per Josep López de Lerma (CDC) mentre que el candidat d'Unió, Pere Vidal Sardó, ocupa el tercer lloc. A Lleida és novament Josep A. Duran i Lleida (UDC) qui lidera la candidatura seguit ara de Manuel Ferrer i Profitós; A Tarragona, qui encapçala la candidatura al Congrés és Josep Gomis i Martí (CDC) seguit del candidat d'Unió, Salvador Sedó i Marsal. Al Senat els candidats d'Unió són Narcís Oliveras Terradas per Girona, Jaume Cardona i Vila per Lleida i Josep Enric Simó i Ferré per Tarragona.

La notable continuïtat en l'elaboració de les candidatures de 1986 contrasta amb l'important canvi de discurs que comporta l'operació reformista. De la reivindicació autonomista de CDC, es passa a un discurs més proper al federalisme¹⁸⁸¹. El fracàs de l'Operació Reformista (el PRD no aconseguí cap escó) marca també la desfeta d'aquestes tesis dins de CDC i, per extensió de CiU. Tanmateix, el reajustament en l'oferta política espanyola que segueix a les eleccions (trencament entre AP i PDP; dimissió de Fraga, etc.) deixa encara un petit marge de maniobra per a intentar l'operació de recomposició de l'espai democristià espanyol, sobretot de cara a les eleccions municipals de 1987. Així, entre les generals de 1986 i les municipals i europees de l'any 1987, el PDP prova un acostament amb UDC i CDC que, finalment, no aconsegueix tancar-se en cap acord¹⁸⁸². El fracàs electoral del PDP l'any 1987 a Catalunya i a tota Espanya el duen a renegociar, temps després, la seva entrada dins el PP.

Les eleccions municipals de 1987 constitueixen un dels punts culminants en el procés d'extensió de CiU per tot el territori Català. CiU aconsegueix presentar llista a 841 dels 935 municipis de Catalunya. Les negociacions entre CDC i UDC mantenen bona part de les pautes de continuïtat de les de 1983 però, en aquesta ocasió, la crisi interna d'UDC sí que deixa sentir els seus efectes a nivell de territori. L'equip negociador d'UDC, dirigit per Josep Duran, no aconsegueix frenar el notable retrocés respecte a la quota de poder municipal assolida quatre anys abans per Unió¹⁸⁸³. A més, per primer

¹⁸⁷⁸ L'acord preveia que en cas que el PRD pogués formar grup propi, Roca passaria a encapçalar-lo.

¹⁸⁷⁹ És previst que Alavedra es faci càrrec del grup de CiU en cas que Roca hagi de dirigir el del PRD. Sobre les circumstàncies en que Alavedra i Sanuy deixen la Generalitat vegeu Antich (1994: 331 i ss).

¹⁸⁸⁰ Segueixen d'Unió Lluís Alegre i Selga (12), Víctor Peiró i Rius (16), Eduard Cardona i Romeu (20), Mercè Armengol i Badia (24), Ramon Casanovas i Tresserras (28), Josep Vargas i Campoy (32)

¹⁸⁸¹ Com explica Marcet "Malgrat que s'intentava mantenir la idea del pacte entre Convergència i un partit d'àmbit estatal, la participació en la política espanyola es realitza en aquell moment a través del mencionat partit. Es passa de la pressió o col·laboració amb el partit amb el poder a oferir una alternativa política sencera" (Marcet, 1989: 42 i ss).

¹⁸⁸² UDC (i CDC, amb qui també s'obrí converses) eren conscients de les mancances del PDP i preferiren derrotar-lo electoralment a pactar-hi. Per aquesta raó, i malgrat que Alzaga havia ofert la dissolució del PDP a Catalunya (El País, 28-10-1986: 21), aquests oferiren unes condicions inacceptables i forçaren el trencament de les converses.

¹⁸⁸³ El primer secretariat per a preparar les municipals de 1987 el componen Jordi Casas, Josep M. Puig i Maria Lluïsa Suriol (Suplement de la Veu d'Unió, 7). Mesos més tard l'organització per a les eleccions

cop transcendeixen dificultats i desacords en ciutats importants de Girona (Banyoles, Figueres) i Lleida (Tàrraga). Aquests casos no deixen, pel moment, de tenir un caràcter marcadament anecdòtic respecte al conjunt. Sí que serveixen, però, per a assenyalar el camí de futures reclamacions dels democristians¹⁸⁸⁴. El retrocés d'Unió pot constatar-se en la posició que ocupa el partit en les quatre grans capitals de província. A Barcelona, la llista de CiU és encapçalada per Josep M. Cullell, seguit d'Antoni Comas. El primer candidat d'Unió és Enric Vila (4)¹⁸⁸⁵. A Girona el candidat és Josep Arnau i el primer candidat d'Unió és Jordi Fàbrega (4). A Lleida la llista és liderada per Josep M. Oronich (CDC), mentre que Unió ocupa el tercer lloc amb Jesús Bartolomé (3). A Tarragona la llista és encapçalada per Josep Gomis (CDC), Josep M. Nadal (CDC) i del primer candidat d'Unió, Josep M. Musté.

Les eleccions municipals de 1987 es celebren conjuntament amb les primeres eleccions europees. Aquestes venen precedides per la polèmica sobre la circumscripció única i no a nivell de comunitats autònomes, com es demana des de CiU. Els primers candidats de CiU en aquestes eleccions són Carles Gasòliba, Concepció Ferrer (UDC), Joaquim Muns i Max Cahner¹⁸⁸⁶. A la selecció dels candidats dins CiU s'hi afegeix en aquesta ocasió una nova dificultat, la de la integració dins dels grups parlamentaris del Parlament Europeu. Després d'alguna fricció, Unió opta per adscriure's al grup del PPE, mentre que CDC opta per integrar-se en el grup liberal.

El 12 d'abril de 1988 es presenta el nou pacte electoral per les eleccions al Parlament de Catalunya. L'acord ve precedit per l'anunci de la retirada pública de Miquel Coll i Alentorn i, amb aquest, la voluntat per part de CDC de reconsiderar la Presidència del Parlament per a Unió. Finalment, la Presidència es manté en mans d'Unió (Joaquim Xicoy) però a canvi d'algunes variacions en la composició de les llistes, que suposen una lleugera pèrdua de pes pels democristians. UDC obté el tercer lloc de les llistes a Barcelona i Girona, i el quart a Lleida i Tarragona. A més, Xicoy perd un lloc respecte al seu antecessor (Coll i Alentorn) i va en les llistes de Barcelona per darrera de Macià Alavedra. Els acords de 1988 són importants perquè, més enllà de la composició, la seva estructura és manté en les eleccions de 1992 i 1995. Com en l'any 1984, la candidatura de Barcelona és encapçalada per Jordi Pujol seguit de molts dels principals dirigents de CDC i consellers de la Generalitat Macià Alavedra, Joaquim Xicoy (UDC), Josep M. Cullell, Francesc Xavier Bigatà, Joan Guitart, Josep Miró i Agustí M. Bassols i Parés (UDC). A més de Xicoy i Bassols, entre els principals llocs s'hi troben Joan Rigol i Roig (12), Ferran Pont (16), Domènec Sesmiolo (20), Eugeni J. Pérez-Moreno (24), Josep M. Coll i Majó (28), Ferran Camps (32) i Josep Sánchez i Llibre (34)¹⁸⁸⁷. A Girona la llista és encapçalada per Arcadi Calzada i Salavedra i el primer lloc d'Unió l'ocupa Josep Oriol Suñer i Carbó¹⁸⁸⁸. A Lleida el primer candidat és

municipals queda encapçalada per Josep Duran amb el recolzament d'Enric Heras, Ferran Pont, Santiago Martínez Saurí, Maria Lluïsa Suriol i Enric Vila (Suplement de la Veu d'Unió, 13).

¹⁸⁸⁴ UDC comença a proposar la idea que en cas de desacord cap dels dos partits pugui utilitzar les sigles de la coalició. Fins ara és CDC qui imposa el seu criteri quedant-se tot sovint amb les sigles CiU.

¹⁸⁸⁵ La resta de llocs d'Unió són ocupats per Enric Vila i Andreu (3), Teresa Perelló i Domingo (8), Jaume Alsina i Oliva (12), Eduard Cardona i Romeu (16), Pilar Segura i Badia (20), Víctor Compte i Solé (24), Àngel Comalada i Godó (28), Pere Martí i Codina (32), Xavier Llorens i Feliu (36), Enric Heras i Martí (40) i Josefina Leoncio i Monfort (43) (La Veu d'Unió, 169: 4).

¹⁸⁸⁶ D'Unió segueixen Ferran Camps i Vallejo (7), Ignasi Joaniquet i Sirvent (12), Agustín Luna Serrano (16), Modest Batlle i Girona (20) Enric Vila i Andreu (28), Ramon Tomàs i Riba (32), Frederic Armengol i Martín (36), Josep Enric Simó i Ferré (40), Montserrat Serrallonga i Sivilla (45), Teresa Perelló i Domingo (46), Mercè Pàniker i Alemany (49), Josep A. Duran i Lleida (59) (La Veu d'Unió, 171: 13).

¹⁸⁸⁷ Els segueixen Jaume Jané i Bel (40), Josep M. Servitje i Roca (44), Pere Puntí i Busquets (48), José Vargas Campoy (52), M. Mercè Armengol i Badia (56), Salvador Jorba i Nadal (60), Francesc Xavier Tort i Betriu (64), Pilar Segura i Badia (68), Eduard Bohigas i Santasusagna (72), Enric Vendrell i Aubach (76), Natividad Dorda i Cucurell (80), Miquel Coll i Alentorn (85).

¹⁸⁸⁸ D'Unió segueixen Maria Gràcia Bosch i Agustí (8), Geroni Aurich i Pérez (12), Fèlix Moral i Mestres (16).

el nou alcalde Josep Manuel Oronich i Miravet mentre que Unió ocupa el quart lloc amb Francesc Guasch i Fernández¹⁸⁸⁹. Finalment, Josep Laporte i Salas és qui encapçala la llista de Tarragona en la que Enric Vendrell i Duran també ocupa per Unió el quart lloc¹⁸⁹⁰. En aquesta ocasió, la pau dins del partit democristià facilita l'elaboració de les candidatures i també la formació del nou Govern. Dins de CDC, en canvi, l'estabilitat que ha dominat al llarg dels anys vuitanta comença a esquarterar-se. La resposta de Pujol a aquests incipients moviments interns és autoproclamar-se, immediatament després de les eleccions, com a candidat pels comicis de 1992¹⁸⁹¹.

Les eleccions generals de 1989 venen precedides en el temps per la celebració d'unes noves eleccions europees. La tònica d'aquests comicis és la continuïtat en els principals llocs de la llista de Carles A. Gasòliba, Concepció Ferrer (UDC¹⁸⁹²), i Joaquim Muns. En aquesta ocasió, la doble adscripció parlamentària dels membres de la candidatura ja no presenta problemes, sobretot quan ja ningú discuteix el caràcter secundari que tenen aquestes eleccions per la ciutadania. Els resultats de les eleccions europees afavoreixen l'avançament electoral de les eleccions generals de 1990 a 1989.

L'avançament de la convocatòria electoral a Corts Generals provoca que les candidatures electorals de 1989 siguin negociades amb una certa precipitació. Tant els acords electorals com els principals llocs en les candidatures mantenen les mateixes característiques de 1986. El creixent protagonisme de Josep Duran dins d'UDC provoca, durant la campanya, algunes friccions amb Miquel Roca. Aquestes s'amplien substancialment al llarg d'una legislatura en que UDC reclama tenir un paper més actiu dins del grup parlamentari. La llista al Congrés per Barcelona continua encapçalada per Miquel Roca i, de nou, els primers candidats d'Unió són Llibert Cuatrecasas (4) i Jordi Casas (8)¹⁸⁹³. A Girona, la candidatura liderada per Josep López de Lerma mentre que Unió és representada per Pere Vidal i Sardó (3) i Manuel Ibarz Casadevall (6). Com en anteriors comicis, la candidatura al Congrés per Lleida és encapçalada per Josep A. Duran i Lleida (UDC) i el següent candidat d'Unió és Glòria Pallé i Torres, en el cinquè lloc. La mateixa línia de continuïtat es manté a Tarragona on Josep Gomis (CDC) i Salvador Sedó i Marsal (UCD) repeteixen com a primer i segon de la candidatura, que també inclou a Joan Carrera i Pedrol (UDC) en sisè lloc. Al Senat Unió presenta com a candidats a Narcís Oliveras per Girona, Jaume Cardona i Vila per Lleida i Josep M. Musté i Folch per Tarragona.

A diferència de tot el que passa al llarg dels anys vuitanta, les eleccions municipals de 1991 representen el primer senyal del procés de canvi que es viu tant dins de CDC com de la coalició. Per un costat, Unió reivindica des del seu XVIIè congrés (1990) que el creixement que ha experimentat els darrers anys ha de traduir-se en diversos canvis dels pactes municipals. Per l'altra, la designació de l'alcalde de CiU per Barcelona queda marcada per les condicions que Roca demana a Pujol i que, a la fi, acaben per decantar la candidatura un cop més a favor de Josep M. Cullell (octubre de 1990). Degut a aquestes circumstàncies, la negociació del pacte electoral s'allarga

¹⁸⁸⁹ En la llista també hi figuren Miquel Padilla i Díaz (8), Maria Concepció Tarruella i Tomàs (11), Alfons Solanas Puiggrós (15).

¹⁸⁹⁰ El segueixen Joan Antoni Mur i Borràs (7) i Arnald Saura i Mirandas (16).

¹⁸⁹¹ Vegeu Antich (1994), i també Farràs i Soler (1996).

¹⁸⁹² D'Unió segueixen Oriol Badia i Tobella (7), Josep M. Fusté i Espasa (12), Glòria Pallé i Torres (16), Jaume Bofill i Soliguer (20), Antoni J. Bayés i de Luna (24), Mercè Pàniker i Alemany (29), Francesc Alabart i Sedó (32), Maria del Carem Torres i Graell (36), Jordi Masgrau i Boschmonar (40), Francesc Carreras i Creus (44), Josep M. Prats i Batet. Elionor Santamaria i Jordana (52), Anna M. Sastre i Herrero (56), Eugeni J. Pérez Moreno i Pallarés (59). (La Veu d'Unió, 191)

¹⁸⁹³ A cocontinuació hi trobem Santiago Martínez i Saurí (12), Ignasi Joaniquet i Sirvent (16), Ramon Tomàs i Riba (20), Olga Campmany i Casas (24), Marta Vigas i Ginesta (28), Victor Perió i Rius (32).

considerablement. La signatura de l'acord electoral (7 de gener de 1991) es produeix enmig de greus tensions, tant dins de CDC, com entre CDC i UDC. Les negociacions i la tensió que acompanyen els tractes finals entre CDC i UDC duren fins el moment en que expira el límit per presentar les llistes, un mes abans de les eleccions¹⁸⁹⁴. Finalment, Unió acusa CDC d'incompliments i de presentar-se en solitari amb el nom de la coalició en més de 60 municipis. A Barcelona ciutat el candidat és novament Josep M. Cullell (CDC) i els principals candidats d'Unió són Josep M. Samaranch (4), Teresa Perelló (8) i Modest Batlle (12)¹⁸⁹⁵. A Girona el candidat és Josep Arnau de (CDC), mentre que el primer candidat d'Unió és Josep M. Suñer i Mateu (4)¹⁸⁹⁶. A Lleida el cap de llista és Josep Varela i Serra de (CDC) i els principals càrrecs d'Unió són Ernest Pérez Lladós (3) i Miquel Padilla i Díaz (5)¹⁸⁹⁷. A Tarragona la llista és encapçalada per Josep M. Nadal i Malé i entre els principals llocs d'Unió trobem a Josep M. Musté i Folch (2) i Carles Sala i Roca (9).

El pacte electoral per les eleccions autonòmiques de 1992 se signa pocs dies després de la celebració dels comicis municipals de 1991 (el juliol de 1991), i encara està marcat per l'enfrontament entre les direccions dels dos partits a l'hora de negociar les candidatures. Els termes de l'acord de 1992 es caracteritzen per la seva continuïtat respecte els de 1988 i només hi ha canvis en la composició de les llistes. Pujol, que ja havia anunciat poc després de les eleccions de 1988 la seva intenció de repetir, serà nomenat oficialment a mitjans de novembre de 1991. Dins de les llistes, les pautes de continuïtat es mantenen en els primers llocs de Barcelona, on Macià Alavedra continua com a número dos i Joaquim Xicoy es manté com a candidat a la presidència del Parlament. Entre els primers noms cal comptar-hi, com de costum, alguns consellers de la Generalitat com Joaquim Molins (4), Joan Guitart (5), Xavier Trias (6) o Joan M. Vallvé (7). La retirada política d'Agustí Bassols deixa el vuitè lloc per Barcelona a Joan Rigol, nou president d'Unió, a qui segueixen Domènec Sesmió (12), Ferran Pont (16), Llibert Cuatrecasas (20), Josep Sánchez i Llibre (24), Eugeni J. Pérez-Moreno (28) o Ramon Tomàs i Riba (32)¹⁸⁹⁸. A Girona la llista continua encapçalada per Arcadi Calzada i amb Josep Oriol Suñer i Carbó (3) com a primer candidat d'Unió¹⁸⁹⁹. A Lleida encapçala la llista Ramon Companys i Sanfeliu mentre que les primeres candidates d'Unió són Glòria Pallé i Torres (4) seguida de M. Concepció Tarruella i Tomás (5)¹⁹⁰⁰. Finalment, a Tarragona el candidat és Joan M. Pujals i Vallvé, mentre que Joan Carrera i Pedrol, el primer candidat d'Unió, ocupa la quarta plaça¹⁹⁰¹.

4. L'ELABORACIÓ DE LES CANDIDATURES I PACTES ELECTORALS ENTRE CDC I UDC (1993-1999).

¹⁸⁹⁴ Vageu Antich (1994) i, Farràs i Soler (1996).

¹⁸⁹⁵ Els segueixen: Jaume Alsina (16), Eduard Cardona (20), Araceli Vendrell (24), Guiomar Amell (28), Núria Torres (32), Francesc Olivella (36), Enric Vila (42) (La Veu d'Unió, 211).

¹⁸⁹⁶ Segueixen Josep M. Cantó i Castelló (7), Maria Creu Guerrero i Casamian (12), Ramon Salvadó i Esvertit (16), Josep Puyol i Mateu (20), Maria Gràcia Bosch i Agustí (22).

¹⁸⁹⁷ Segueixen Josep M. Pelegrí i Aixut (8), Joan Hernández i Alonso (12), Carles Enric Florensa i Tomàs (16), Antoni Gelonch i Borràs (20), Maria Concepció Tarruella i Tomàs (24).

¹⁸⁹⁸ La llista dels candidats d'Unió continua amb Jaume Jané i Bel (26), Ramon Espadaler i Parcerisas (42), Araceli Vendrell i Gener (44), Pere Ribera i Guals (48), Jordi Petit i Cabello (52), Ernest Weikert i Jornet (56), Manuel Carles Canals i Suris (60), Emili Ramon Figueres i Masip (65), M. Mercè Armengol i Badia (68), Francesc de P. Martí i Martínez (72), Josep M. Rovira i Carrera (76), M. Montserrat Serrallonga i Sivilla (80), Agustí M. Bassols i Ribé (85).

¹⁸⁹⁹ Els candidats d'Unió que segueixen són Isabel Ruiz i Margalef (8), Lluís M. Thomas i Roger (12), Salvador Pont i Freixas (16).

¹⁹⁰⁰ En la llista encara hi trobem Joan Busquets i Grau (11) i Jaume Torra i Felip (15).

¹⁹⁰¹ Segueix Joan Baptista Giménez i March (7).

L'acord de les eleccions generals de 1993 és signat en la recta final de la crisi entre Roca i Pujol, el més de gener de 1993, i és pràcticament igual (exceptuant la composició de les candidatures) que el de 1989. La confecció de les llistes manté una notòria continuïtat al seguir fornint-se de l'equip de col·laboradors de Miquel Roca. A Lleida, Josep A. Duran i Lleida que havia estat cap de llista per CiU des de 1979, deixa el Congrés per dedicar més temps a la direcció d'Unió. Pel que respecta a Unió Democràtica, la característica més destacada és el relleu de Llibert Cuatrecasas (parlamentari des de 1979) per Josep Sánchez Llibre com a primer candidat d'Unió per Barcelona.

L'any 1993, la llista de CiU al Congrés dels Diputats per Barcelona és encapçalada per Miquel Roca i Junyent, Joaquim Molins i Amat i Francesc Homs i Ferret de CDC seguits de Josep Sánchez i Llibre d'UDC¹⁹⁰². A Girona el cap de llista és Josep López de Lerma (CDC) mentre que Pere Vidal i Sardó (UDC) és tercer. A Lleida el substitut de Duran com a cap de llista és Jaume Cardona i Vila d'UDC. A Tarragona, el nou cap de llista Joan Miquel Nadal i Male (CDC) és seguit novament de Salvador Sedó i Marsal (UDC). Al Senat els candidats d'Unió són Manuel Ibarz per Girona, Pere Grau per Lleida i Albert Vallvé per Tarragona. La campanya electoral està marcada per la incertesa dels resultats i la possibilitat d'arribar a acords de Govern amb el partit vencedor. La pèrdua de la majoria per part del PSOE obre durant un temps les expectatives d'una part de la coalició d'entrar al Govern, però aquestes finalment no s'acomplexen.

La política europea dels anys noranta està marcada per un procés de concentració de l'oferta política emprés per bona part dels partits d'àmbit no estatal. Aquest procés és derivat de la intensa competència política entre PSOE i PP (especialment l'any 1994) i per la coincidència dels comicis amb altres eleccions (municipals i, en especial, autonòmiques). Aquesta tendència ha impulsat CiU (i la resta de partits d'àmbit no estatal) a ampliar la dimensió de la coalició afegint-hi nous socis. L'any 1994 és el primer cop que aquest fenomen es manifesta plenament, Unió es pronuncia per formar una *gran coalició* amb el PNB (partit amb el qual comparteix grup parlamentari a Estrasburg) però, finalment, CDC imposa una coalició alternativa. CiU es presenta a les eleccions de 1994 juntament amb el Partit Socialista de Mallorca i Unitat del Poble Valencià. Els primers llocs són novament per a Carles Gasòliba de CDC i Concepció Ferrer d'UDC.

Un dels principals avantatges que Unió obté de la crisi entre Roca i Pujol passa, entre d'altres qüestions, per imposar les seves tesis en política municipal. De totes maneres, els acords electorals de 1995 només inclouen part de les demandes presentades per UDC en el seu XVIIIè Congrés (juny 1992) per tal que en els llocs on no hi hagi acord tots dos partits puguin concórrer-hi amb llista pròpia. La condició de CDC (que no es compleix) és que no es faci campanya en favor d'aquell que presenti una candidatura independent. Malgrat que la negociació municipal de 1995 també és complexa, el cert és que no s'arriba al grau de tensió que es visqué l'any 1991. Prova d'això és que la subscripció dels acords es realitza a mitjans de juliol de 1994, i el tancament de llistes a començaments de març de l'any 1995, uns mesos abans de començar la campanya. En aquesta ocasió, els desacords entre CDC i UDC es tradueixen en llistes separades en 25 municipis. En les llistes de CiU, la novetat més destacada és que Miquel Roca es presenta com alcaldable a Barcelona. En la llista de Barcelona segueixen Artur Mas i Gavarró i Francesc Homs i Ferret per CDC i Josep M. Samaranch i Kirner per UDC¹⁹⁰³. A Girona ciutat la llista de CiU és encapçalada per

¹⁹⁰² Segueixen, per UDC, Jordi Casas (8), Manuel Silva (12), Joanna Ortega (16), Carolina Ribera (20), Josep M. Comas (24), M. Josepa Álvarez (28) i Josep M. Fornés (29).

¹⁹⁰³ Per UDC segueixen, entre d'altres, Vicenç Gavalrà i Casat (8) i Manuel J. Silva i Sánchez (12),

l'independent Salvador Martí i Teixidor. El primer candidat d'Unió és Àngel Guirado i Serrat, que ocupa el quart lloc. A Lleida encapçala Josep Varela i Serra de CDC i Ricard Burballa i Campabadal d'UDC ocupa el tercer lloc¹⁹⁰⁴. A Tarragona la llista es liderada per Joan Miquel Nadal i Male de CDC i el primer candidat d'Unió és Carles Sala i Roca en sisè lloc¹⁹⁰⁵. La coalició presenta candidatura en 920 municipis catalans i, tot i que el nombre de regidors baixa lleugerament (4240), també és cert que augmenta el número d'alcaldes i manté les tres diputacions provincials de Girona, Lleida i Tarragona. Miquel Roca, però, no aconsegueix l'alcaldia de Barcelona.

La signatura del pacte electoral per les eleccions al Parlament de Catalunya de 1995 no va acompanyada de la tensió ambiental de 1992 i 1993. I, una vegada més, els acords estan marcats per la continuïtat respecte a anteriors convocatòries. És possible que la principal novetat d'aquests comicis sigui que Miquel Roca deixa per primer cop en molts anys la direcció de la campanya de CiU. L'encarregat serà, des d'ara, Pere Esteve. Pel que fa a les candidatures, CDC designa Pujol com a candidat el dia 1 d'octubre de 1995. En els primers llocs de les llistes cal remarcar que hi figura per darrera vegada Macià Alavedra i que Joan Rigol és el candidat d'Unió a presidir el Parlament. La renovació en les candidatures que havia començat l'any 1992, ara es consolida amb canvis en les circumscripcions que l'anterior legislatura havien mantingut la continuïtat.

Així doncs, l'any 1995 la llista de CiU per Barcelona és liderada per Jordi Pujol i Soley seguit de Macià Alavedra i Moner (CDC) i Joan Rigol i Roig (UDC) a qui segueixen Xavier Trias i Vidal de Llobatera i Artur Mas i Gavarró de CDC. Entre els principals candidats d'Unió hi ha Domènec Sesmilo i Rius (8), Ferran Pont i Puntigam (12), Jordi Casas i Bedós (16), Ramon Espadaler i Parcerisas (20), Jaume Jané i Bel (24), Araceli Vendrell i Gener (28) i Josep Lluís Fernández i Burgui (32)¹⁹⁰⁶. A Girona el cap de llista és Pere Macias i Arau i el primer candidat d'Unió Josep Enric Millo i Rocher (3)¹⁹⁰⁷. A Lleida encapçala Francesc Xavier Marimon i Sabaté i els primers candidats d'UDC són Glòria Pallé i Torres (4) i Jesús Bartolomé i Carrascal (5)¹⁹⁰⁸. Finalment, a Tarragona el primer candidat és Joan Maria Pujals i Vallvé i el primer lloc d'UDC l'ocupa Joan Carrera i Pedrol (4)¹⁹⁰⁹.

En la formació del nou Govern, Pujol cedeix a UDC la Conselleria d'Ensenyament (X. Hernández) que per la seva capacitat pressupostària dóna a Unió (juntament amb els altres departaments) entorn del 25% de la gestió del pressupost. Malgrat tot, la principal capacitat política continua en mans de Farreres i De Gispert. La vida parlamentària comença fent visible la nova situació de minoria de CiU per mitjà d'un acord de tots els grups de l'oposició que deixa Joan Rigol sense la presidència del Parlament, i li dóna a Joan Reventós (PSC). Després d'un temps d'indefinió, CiU es decanta per buscar la majoria amb el suport del PP (especialment a partir de les eleccions generals de 1996).

¹⁹⁰⁴ Miquel Padilla i Díaz ocupa el cinquè lloc per UDC.

¹⁹⁰⁵ A la llista també hi ha, per UDC, Montserrat Güell i Anglès (9).

¹⁹⁰⁶ Pere Ribera i Guals (36), Agustí Benedito i Benet (40), Ferran Civil i Arnabat (44), Teresa Capilla i Pujol (48), Xavier M. Ruiz Cerdà de Palou (52), David Agustí i Belart (56), Joan Lluís Pérez i Francesch (60), Emili Batlle i Molina (64), Sergi Navarro i Millet (68), Jordi Bardina i Rodríguez (72), Montserrat Balletbó i Gómez (76), Carles Jaume i Fernández (80), Jordi Llopart i Ribas (84).

¹⁹⁰⁷ Segueixen per UDC Eva Maria Palau i Gil (8), Josep Maria Guitart i Noguera (12) i Vincenç Illa i Coromina (16).

¹⁹⁰⁸ Per UDC continuen Cristina Rosa Bosch i Arcau (11), Francisco Javier Fontalva i Lapuente (15).

¹⁹⁰⁹ Segueixen per UDC M. Dolors Murillo i Cabré (7), Joan Baptista Giménez i March (12) i Misericòrdia Montlleó i Domènech (15).

Les llistes de les eleccions generals de 1996 són tancades el mes de gener i, per primer cop des de 1982, no inclouen com a cap de cartell per Barcelona a Miquel Roca. El substitut de Roca al Congrés dels Diputats és Joaquim Molins i Amat (CDC) i els principals candidats principals d'Unió són Josep Sánchez i Llibre (4) i Manuel Josep Silva i Sánchez (8). A Girona el cap de llista és novament Josep López de Lerma i Lopez (CDC) mentre que per Unió la candidata és Ma. Mercè Amorós i Sans (3). A Lleida Unió encapçala la llista amb Ricard Burballa i Campabadal. I, a Tarragona repeteixen en els dos primers llocs Joan Miquel Madal i Male (CDC) i Salvador Sedó i Marsal (UDC). Els candidats d'Unió al Senat són Salvador Capdevila per Girona, Jaume Cardona per Lleida i Albert Vallvé per Tarragona.

De nou, la possibilitat de pactes postelectorals marca la campanya electoral de 1996. La victòria en minoria del PP obre dins de la coalició un debat semblant al de 1993. Ara, però, una part important del protagonisme en les negociacions és per a Josep A. Duran i Lleida que recull, d'aquesta manera, el fruit dels contactes mantinguts amb la direcció del PP al llarg de la legislatura anterior. La conclusió de les negociacions entre CiU i PP condueix a un acord de legislatura (Pacte del Majèstic), tot i que finalment CiU no entra al Govern.

Una de les demandes congressuals de l'any 1996 (a CDC i especialment a Unió) fou una certa celeritat en la signatura dels acords municipals de la coalició. Recollint aquestes demandes, CiU subscriu un acord per negociar les candidatures el maig de 1998. De tota manera, les dificultats negociadores acaben posposant la signatura final fins a mitjans d'abril de 1999. Tot i els obstacles creixents per tancar acords, les negociacions transcorren també aquesta vegada en un clima de certa normalitat. L'acord entre CDC i UDC es tanca a 908 municipis i, CDC i UDC es presenten per separat en una vintena de localitats. Les negociacions finals estan marcades per les reivindicacions d'Unió assenyalant la seva intenció de fer campanya a favor dels seus candidats independents, com així es fa també des de CDC.

L'any 1999, la candidatura de CiU a les eleccions municipals per Barcelona és encapçalada per Joaquim Molins i Amat (CDC) i les primeres candidates d'Unió són Joanna Maria Ortega i Alemany (4) i Sònia Recasens i Alsina (8). A Girona Zoila Riera i Ben (CDC) és la primera de llista que inclou a Àngel Guirado i Serrat (4) com a principal representant d'UDC. A Lleida la llista és liderada per Josep Giné i Badia (CDC) i els dos candidats d'Unió millor situats són Miquel Padilla i Díaz (4) i Anna Miranda i Torres (5). Finalment a Tarragona l'alcalde Joan Miquel Madal i Male (CDC) repeteix novament com a candidat acompanyat per Albert Vallvé i Navarro (2) i Carles Sala (6) com a principals representants d'Unió. Els resultats de 1999 indiquen una certa davallada respecte l'any 1995 que és més interpretada en clau de futur (eleccions al Parlament de Catalunya) que no pas pròpiament municipal.

En les eleccions europees de 1999 CiU repeteix la mateixa coalició es presenta en les celebrades el juny de 1999. La novetat més significativa d'aquests comicis és, sens dubte, la decisió de Pere Esteve (secretari General de CDC), d'encapçalar la llista de CiU. Concepció Ferrer repeteix com a representant d'Unió.

La preparació de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1999 ve precedida per la polèmica al voltant de qui ha de ser el número dos (des de 1988 en mans d'Alavedra) de la llista per Barcelona. La càrrega simbòlica que se li atribueix al lloc obre, al llarg de la tardor de 1998, una polèmica entre UDC i UDC. Aquesta acaba, finalment, amb la designació d'Artur Mas com a número dos i de Josep A. Duran i Lleida com a número vuit de la candidatura. Un cop aclarida aquesta qüestió, la signatura del pacte electoral i el tancament de les llistes (setembre de 1999) acaben sense més entrebancs. Una vegada més, els pactes electorals no suposen canvis significatius

respecte a acords anteriors i, alhora, la nova elit parlamentària renovada al llarg dels anys noranta es manté relativament estable.

La llista de CiU al Parlament de Catalunya de 1999 per Barcelona és encapçalada per Jordi Pujol i Soley i Artur Mas i Gavarró de CDC, per Joan Rigol i Roig d'UDC i Xavier Trias i Vidal de Llobatera (CDC). Entre els primers llocs de la llista hi figuren, per Unió Josep Antoni Duran i Lleida (8), Jordi Casas i Bedós (12), Domènec Sesmilo i Rius (16), Ramon Espadaler i Parcerisas (20), Antoni Castellà i Clavé (24), Josep Lluís Fernández i Burgui (28) i Carles Puigdomènech i Cantó (32)¹⁹¹⁰. A Girona la llista és liderada novament per Pere Macias i Arau (CDC) i el primer candidat d'Unió és Josep Enric Millo i Rocher (3)¹⁹¹¹. A Lleida encapçala Josep Grau i Serís (CDC) mentre que els principals candidats d'Unió són Maria Concepció Tarruella i Tomàs (4) i Jesús Bartolomé i Carrascal (5)¹⁹¹². A Tarragona l'alcalde Joan Miquel Madal i Male (CDC) encapçala ara les llistes al Parlament de Catalunya mentre que per Unió el principal candidat és Joan Manuel Carrera Pedrol (4)¹⁹¹³.

El paper en la campanya de Duran i Lleida li dona el pes específic que no reconeixien les llistes, i això es reflecteix en la composició del nou Govern. La formació del nou Govern té com a principal característica l'equilibri entre els dos nous homes forts i principals aspirants a la successió: Artur Mas i Josep A. Duran i Lleida.

Finalment, les eleccions del 12 de març de 2000 són les que tanquen el cicle electoral del període 1999/2000. CDC i UDC signen els acords per les candidatures el gener de 2000 amb un pacte, una vegada més, que no recull modificacions substancials respecte a les ocasions anteriors. La candidatura de Barcelona és encapçalada per Xavier Trias i Vidal de Llobatera (CDC) i els principals candidats d'Unió són Josep Sánchez i Llibre (4) i Manuel J. Silva i Sánchez (8)¹⁹¹⁴. A Girona el candidat és un cop més Josep López de Lerma i Lopez (CDC) però ara la candidata d'Unió és Mercè Amorós i Sans (3). A Lleida Unió encapçala la llista amb Pere Grau i Buldú. A Tarragona en aquesta ocasió el primer lloc és per a Josep Maldonado i Gili mentre que per unió repeteix novament Salvador Sedó i Marsal (UDC). Al Senat els candidats són Salvador Capdevila per Girona i Jaume Cardona per Lleida.

¹⁹¹⁰ Segueixen Pere Ribera i Guals (36), Teresa Capilla i Pujol (40), Dolors Llorens i Ardiacas (44), Josep Miserachs i Nadal (48), Rosa Maria Quintana i Tomàs (52), Marta Llorens i Garcia (56), Jordi Bardina i Rodríguez (60), Maria Angels Torras i Ripoll (64), Jaume Jané i Bel (68), Josep Maria Puigdollers i Colas (72), Josep Xavier Hernández i Moreno (76), Ignasi Farreres i Bochaca (80), Núria de Gispert i Català (84).

¹⁹¹¹ Per UDC també hi figuren Núria Martínez i Barderi (8), Albert Riera i Pairó (12), Antoni Guinó i Bou (14).

¹⁹¹² També figura en la llista Antoni Balasch i Parisi (12).

¹⁹¹³ D'Unió també hi ha Misericòrdia Montlleó Domènech (7), Francesc Sánchez Archs (12), Ernest Plans Colomé (16)

¹⁹¹⁴ Segueixen Maria J. Aienza i Guerrero (12), Josep M. Fornés i Callis (16), Marta Alsina i Teixidó (20), Joan Capdevila i Esteve (24), Oriol Vila i Castelló (28).

BIBLIOGRAFIA CITADA.

- AA DD (1963): *Miscel·lània Carles Cardó*. Barcelona: Ariel.
- AA DD (1985): *La Belgique et ses Dieux. Eglises, Mouvements religieux et laïques*. Lovuain: Cabay.
- AA DD (1988): *Lluís Vila d'Abadal (1889-1937)*. Barcelona: Fundació Lluís Vila d'Abadal.
- AA DD (1996): *Un parti dans l'histoire. 1945-1995. 50 Ans d'action du Parti Social Chrétien*. Louvain-la-Neuve: Duculot.
- Aja, E. (1999): *El estado autonómico. Federalismo y hechos diferenciales*. Madrid: Alianza Editorial.
- Allison, G.T. (1988): *La esencia de la decisión: análisis explicativo de la crisis de los misiles de Cuba*. Buenos Aires: Grupo Editor Latinoamericano.
- Almond, G.A., Flanagan, S.C. i Mundt, R.J. (eds) (1973): *Crisis, Choice and Change*. Boston: Little Brown and Co.
- Alquézar, R. (2000): "Esquerra Republicana de Catalunya", a Molas, I. (ed.) *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya. Segle XX* Barcelona, Enciclopedia Catalana.
- Alquézar, R. et. alt (2001): *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*. Barcelona: Columna.
- Álvaro, F.M. (2003): *Ara sí que toca!. Jordi Pujol, el pujolisme i els successors*. Barcelona: Ed. 62.
- Alzaga, O. (1973): *La primera democracia cristiana en España*. Barcelona: Ariel.
- Antich, J. (1994): *El Virrey*. Barcelona: Planeta.
- Antuñá, J. et. alt. (1976): *Izquierda Democrática*. Barcelona: Avance-Mañana.
- Appelton, A. i Ward, D.S. (1997): "Party Response to Environmental Change. A Model of Organizational Innovation", *Party Politics*. Vol 3, 3.
- Arenal, C. (1992): "La posición exterior española", a Cotarelo, R. (comp.) (1992): *Transició política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Argelaguet, J. (2004a) : "L'Esquerra Republicana de Catalunya: la troisième force de l'espace politique catalan" *Pôle Sud*, 20.
- Argelaguet, J. (2004b): "Els Congressos Nacionals d'Esquerra Republicana de Catalunya", a Baras, M. (Ed): *Els militants dels partits polítics a Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials

- Argelaguët, J. i J. Maestro (1999): XXI Congrés d'Esquerra Republicana de Catalunya (Vilafranca del Penedès, 23-24 de novembre de 1996). A Jordi Sànchez (ed.) *Estudi de les elits dels partits polítics de Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Argelaguët, J. J. Maestro i M. Amorós (1998): Anàlisi sociològica dels assistents al XIX Congrés Nacional d'ERC (Barcelona, 1993), *Revista Papers*, 54.
- Argelaguët, J.; Marcet, J. (1998): "The Catalan Nationalist Parties: Convergència Democràtica de Catalunya and Esquerra Republicana de Catalunya", de Winter, L. i Türsan, H. (ed) *Regionalist parties in Western Europe*. Londres: Routledge.
- Aróstegui, J. (1999): "La transición política y la construcción de la democracia (1975-1996)", Martínez, J. (coord). *Historia de España. Siglo XX (1939-1996)*. Madrid: Cátedra.
- Astorkia, J.M. (1994): "Las elecciones a Cortes Generales de 1993, un análisis de los resultados", *Alfoz*, 104-105.
- Attard, E. (1983): *La Constitución por dentro*. Madrid: Agros-Vergara.
- Aus, J. P (2005): "Conjunctural causation in Comparative Case-Oriented Research. Exploring the Scope Conditions to Rationalist and Institutional Causal Mechanisms". *Working Paper*, 28. Oslo: ARENA.
- Avril, P. (1990): *Essais sur les parties politiques*. Paris: Payot
- Babbie, E. (1999): *Fundamentos de la investigación Social*. México: International Thompson Editores.
- Baget, J.M. (2003): "La Nostra" *Vint anys de TV3*. Barcelona: Proa.
- Balcells, A. (1999): *El nacionalismo catalán*. Madrid: Historia 16.
- Balcells, A. (1999): *Miquel Coll i Alentorn, Historiografia i democràcia (1904-1990)*. Barcelona: Proa Biografia.
- Bar, A. (1982): "El sistema de partidos en España: ensayo de caracterización", *Sistema*, 47.
- Bar, A. (1985): "¿Normalidad o excepcionalidad?: Para una tipología del sistema de partidos español, 1977-1982", *Sistema*, 65.
- Baras, M. (1984): *Acció Catalana: 1922-1936*. Barcelona: Curial.
- Baras, M. (1991): "Las elites políticas municipales: 1983", *Revista del Centro de Estudios Constitucionales*, 76.
- Baras, M. (1997): "Las élites políticas", Alcántara, M. i Martínez, A. (eds): *Política y gobierno en España*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Baras, M. (2004): "IX Congrés Regional del Partit Popular de Catalunya", a Baras, M. (Ed): *Els militants dels partits polítics a Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

- Baras, M. i Barberà, O. (2000): "Partido Popular" dins Molas, I. (ed.) *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya. Segle XX* Barcelona, Enciclopedia Catalana.
- Baras, M. i Botella, J. (1996): *El sistema electoral*. Madrid: Tecnos.
- Baras, M., Botella, J. i Colomé, G. (1991): "Las elites políticas locales: una panorámica", Morata, F. (coord): *El govern local*. Bellaterra: Departament de Ciència Política i Dret Públic (Anuari 1991).
- Baras, M. i Matas, J (1998a): "El sistema electoral i les eleccions a Catalunya", Caminal, M. i Matas, J. (eds): *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona Tecnos - Edicions UB - Servei de Publicacions UAB.
- Baras, M. i Matas, J (1998b): "Els partits polítics i el sistema de partits", Caminal, M. i Matas, J. (eds): *El sistema polític de Catalunya*. Barcelona Tecnos - Edicions UB - Servei de Publicacions UAB.
- Barbé, E. (1981): *España y la OTAN: la problemática europea en materia de seguridad*. Barcelona: Laia.
- Barberà, O. (2000): *Unió Democràtica de Catalunya (1976-1978)*. CiU - *El pacte amb Convergència Democràtica de Catalunya*. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- Barberà, O. (2001): "La coalició Convergència i Unió", a Culla, J.B (Coord): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.
- Barberà, O. (2004): "Congrés extraordinari d'Unió Democràtica de Catalunya", a Baras, M. (Ed): *Els militants dels partits polítics a Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Barrera, C. (1998): "La España democrática (1978-1997)", Paredes, J. (coord). *Historia contemporánea de España (siglo XX)*. Barcelona: Ariel.
- Barrio, A. (2001): "Les arrels de Convergència Democràtica de Catalunya", Culla, J.B. (ed): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.
- Barrio, A. (2004): "XI Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya", a Baras, M. (Ed): *Els militants dels partits polítics a Catalunya*, Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Barry, B. (1970): *Los sociólogos, los economistas y la democracia*. Buenos Aires: Amorrortu.
- Bartolini, S. (1994): "Tiempo e investigación comparativa", Morlino, L. i Sartori, G. (eds): *La comparación en las ciencias sociales*. Madrid: Alianza Universidad.
- Bartomeus, O. (2000): "Unión del Centro Democrático", a Molas, I. (ed). *Diccionari de partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Batista, A. i Playà, J. (1991): *La Gran Conspiració: crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Barcelona: Empúries.

Beke, W. (2004): "Living Apart Together. Christian Democracy in Belgium", Van Hecke, S. i Gerard, E. (Eds): *Parties in Europe since the End of the Cold War*. Leuven: Leuven University Press.

Belloni, F. i Beller, D. (1978): *Faction Politics. Political Parties and Factionalism in Comparative Perspective*. Oxford. Clío Press.

Bennett, A. (1997): "Lost in Translation: Big (N) Misinterpretations of Case Study Research", Paper presented at the 38th Annual Convention of the International Studies Association, Toronto (www.gerorgetown.edu/faculty/bennetta/bign.htm)

Bennett, A. (1999): "Causal Inference in Case Studies: From Mill's Methods to Causal Mechanisms", Paper Presented at the American Political Science Association Conference, Atlanta, Georgia. (www.georgetown.edu/faculty/bennetta/apsa99.html)

Berthelot, J-M. (1990): *L'intelligence du social*. Paris: PUF.

Bilbeny, N. (1985): *Filosofia contemporània a Catalunya*. Barcelona: Edhasa.

Bilbeny, N. (1988): *La ideologia nacionalista a Catalunya*. Barcelona: Laia.

Bilbeny, N. (1990): *La política noucentista de Maragall a D'Ors*. Catarroja: Editorial Afers.

Boix, J. (1997): "Del golpe de estado a la LOAPA", AA.DD. *Memòria de Catalunya*. Madrid: El País.

Bonet, Ll. (1977): *Quins són els principals partits polítics de Catalunya*. Barcelona: La Gaya Ciència.

Bonet, Ll. i Castellet, J.M. (1976): *Cuáles son los principales partidos políticos en Catalunya*. Barcelona: La Gaya Ciencia.

Botella, J. (1984): "Elementos del sistema de partidos de la Cataluña actual", a *Papers, Revista de Sociologia*, 21.

Botella, J. (1999): "IVa Assemblea d'Iniciativa per Catalunya", a Jordi Sànchez (Ed.) *Estudi de les elits dels partits polítics de Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Botella, J. (2000a): "Partit Socialista Unificat de Catalunya", a Molas, I. (ed). *Diccionari de partits polítics de Catalunya. Segle XX.* Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Botella, J. (2000b): "Iniciativa per Catalunya", a Molas, I. (ed). *Diccionari de partits polítics de Catalunya. Segle XX.* Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Botella, J. (2000c): "Las elecciones del 12 de marzo: ¿un cambio histórico?", *El Noticiero de las Ideas*, 2.

Botella, J. (2003): "From Red to Green: The Evolution of Catalan Communism", a Botella, J. i Ramiro, L. (eds): *The Crisis of Communism and Party Change. The Evolution of West-European Communist and Post-comunist Parties*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Botella, J. (2004): "Via Assemblea d'Iniciativa per Catalunya Verds", a Baras, M. (Ed): *Els militants dels partits polítics a Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Bréchon, P. (1999): *Les partis politiques*. Paris: Montchrestien.

Caciagli, M. (1977): *Democrazia cristiana e potere nel mezzogiorno. Il sistema democristiano a Catania*. Florència: Guaraldi.

Caciagli, M. (1986): *Elecciones y partidos en la transición española*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas / Siglo XXI.

Caciagli, M. (1992): "Doomed to govern? Christian Democracy in the Italian political system", AA. DD. *Christian Democracy in Europe*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Caïs, J. (1997): *Metodología del análisis comparativo*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Calsina, M. (2001): "25 anys d'estructura organitzativa de Convergència Democràtica de Catalunya", Culla, J.B. (ed): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.

Calvet, J. (1999): "La opinión pública catalana frente a la coalición parlamentaria entre PSOE y CiU", *Revista de Investigaciones Sociológicas*, 88.

Caminal, M. (1998): *nacionalisme i partits nacionals a Catalunya*. Barcelona: Empúries.

Caminal, M. (2001): "El pujolisme i la ideologia nacionalista de Convergència Democràtica de Catalunya", a Culla, J.B (Coord): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.

Campbell, D.T. (1975): "Degrees of Freedom and the Case Study", *Comparative Political Studies*, VIII.

Campbell, D.T. i Ross, H.L. (1968): "The Connecticut Crackdown on Speeding", *Law and Society Review*, III.

Camps, F. (1995): *Pau Romeva i Ferrer. 1892-1968. Un periodista, un pedagog i un polític*. Fundador d'Unió Democràtica de Catalunya. Barcelona: UDC.

Camps, F. i Monclús, J. (1998): *Joan Baptista Roca i Caball (1898-1976). Impulsor de la pau civil*. Barcelona: Proa.

Camps, F. i Parellada, C. (1992): *Luigi Sturzo. Articles a "El Matí" (1929-1936)*. Barcelona: Partit Popular Europeu.

Canals, R., Pallarès, F. i Virós, R. (1991): "Els catalans davant la consulta electoral", Equip de Sociologia Electoral, *Estudis Electorals/10. L'Electorat català a les eleccions autonòmiques de 1988: opinions, actituds i comportaments*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.

Canals, R., Vallès, J.M. i Virós, R. (1984): "Les elecciones al Parlamento de Cataluña de 29 de Abril de 1984", *Revista de Estudios Políticos*, 40.

Canals, R., Vallès, J.M. i Virós, R. (1984): "Les elecciones legislativas de 1982 en Cataluña", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 28.

Capo, J. (1981): "Estrategias para un sistema de partidos", *Revista de Estudios Políticos*, 23.

Capo, J. (2000): "El bucle de la gobernabilidad: Opinión Pública y pactos en las elecciones de 1996", a Matas, J. (ed): *Coaliciones políticas y gobernabilidad*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Carr, R. i Fusi, J.P. (1979): *España de la dictadura a la democracia*. Barcelona: Planeta.

Carreras, F. i Vallès, J.M. (1977): *Las elecciones. Introducción a los sistemas electorales*. Barcelona: Blume.

Casahuga, A. (1985): *Fundamentos normativos de la acción y organización social*. Barcelona: Ariel.

Casañas, J. (1989): *El progressisme catòlic a Catalunya 1940-1980*. Barcelona: La Il·lar del llibre.

Chadel, F. (2001): "Penser le changement dans les partis politiques. Le processus d'institutionnalisation au Partido Popular", *Working Paper*, 192. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials

Charlot, J. (1971): *Los partidos políticos*. Barcelona: A. Redondo Editor.

Charlot, J. i Charlot, M. (1985a): "Les groupes politiques dans leur environnement", Grawitz, M. i Leca, J. (dir): *Traité de Science Politique, 3. L'action Politique*. Paris: Presses Universitaires de France.

Charlot, J. i Charlot, M. (1985b): "L'interaction des groupes politiques", Grawitz, M. i Leca, J. (dir): *Traité de Science Politique, 3. L'action Politique*. Paris: Presses Universitaires de France.

Chassériaud, J. P. (1965): *Le Parti Démocrate Chrétien en Italie*. Paris: Armand Colin.

Clavero, B. (1986): *Evolución histórica del constitucionalismo español*. Madrid: Ténos.

Coll i Alentorn, M. (1993). *Escrips polítics, cívics i religiosos. Obres V*. Barcelona: Curial / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Coll i Alentorn, M. i Culla, J. B. (1985): "Unió Democràtica de Catalunya" a AA.DD. *Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Edicions de l'Enciclopèdia Catalana.

Collier, D. (1994): "El método comparativo: dos décadas de cambios", Morlino, L. i Sartori, G. (eds): *La comparación en las ciencias sociales*. Madrid: Alianza Universidad.

Colomé, G. (1988): *El Partit dels Socialistes de Catalunya. Estructura, funcionament i electorat*. Barcelona: Edicions 62.

Colomé, G. (1993): "The catalan party system", Fossas, E. i Colomer, G. *Political parties and institutions in Catalonia*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Colomé, G. (1998): "El sistema de partits polítics a Catalunya", a Giner, S. (dir): *La Societat Catalana*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya.

Colomé, G. (1999): "VII Congrés del Partit dels Socialistes de Catalunya", a Sánchez, J. (ed): *Estudis de les elits dels partits polítics de Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Colomé G. (2000): "Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)", a Molas, I. (ed.) *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya. Segle XX* Barcelona, Enciclopedia Catalana.

Colomer, J. M. (1990): *El arte de la manipulación política. Votaciones y teoría de juegos en la política española*. Barcelona: Anagrama.

Colominas, J. (1999): "Xè Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya" a Sánchez, J. (coord) *Estudi de les elits dels partits polítics de Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Colominas, J. (2001): "L'evolució electoral de Convergència Democràtica de Catalunya (1977-2000) a Culla, J. B. (Coord): *El Pal de Paller. Convergència Democràtica de Catalunya 1974-2000*. Barcelona: Pòrtic.

Comas, R. (1977): *Vidal i Barraquer. Síntesi Biogràfica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Cornudella, M. (2001): "El grup parlamentari de Convergència i Unió al Congrés dels Diputats. Culla, J.B. (Coord): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.

Cortes Generales (1989): *Constitución Española. Trabajos Parlamentarios (4 vols)*. Madrid: Cortes Generales.

Cortés, J.M. (1997): "El ensueño eurocomunista", AA.DD., *Memòria de Catalunya*, Madrid: El País.

Cotarelo, R. (1992): *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Cotarelo, R. (2000): "Las elecciones de 12 de marzo de 2000", *Sistema*, 158.

Crotty, W. J, Freeman, D. M. i Gatlin, D. S. (eds) (1966): *Political Parties and Political Behavior*. Boston: Allyn and Bacon.

Crozier, M. (1963): *Le phénomène bureaucratique*. Paris: Editions du Seuil.

Crozier, M. i Friedberg, C. (1977): *L'acteur et le systeme*. Paris: Editions du Seuil

Culla, J. B. (1989): "L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982)". *Working Paper*, 4. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials

Culla, J.B. (1992): "Unió Democràtica de Catalunya: Le parti démocrate-chrétien catalan (1931-1989)" Caciagli, M; De Winter, L; Mintzel, A; Culla, J.B; De Brower, A (1992): *Christian Democracy in Europe*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Culla, J. B. (2001): "De la primera victòria al vintenni en el poder (1980-2000)", a Culla, J.B. (coor): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.

Culla, J. B. i de Riquer, B. (1989): *El franquisme i la transició democràtica 1939-1988*. Barcelona: Edicions 62 (volum VII de P. Vilar (dir.): *Història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.

Culla, J.B. (2002): *Unió Democràtica de Catalunya: el llarg camí (1931-2001)*. Barcelona: Unió Democràtica de Catalunya.

De Moeur, G. i Rihoux, B. (2002): *L'analyse quali-quantitative comparée (AQQC-QCA). Approche, techniques et applications en sciences humaines*. Brussel·les: Academia Bruylant.

De Winter, L. (1992): "Christian Democratic Parties in Belgium", AADD *Christian Democracy in Europe*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

De Winter, L. (ed) (1994): *Non-state wide parties in Europe*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

De Winter, L. (ed) (2000): *Liberalism and Liberal Parties in the European Union*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Del Castillo, P. i Sani, G. (1986): "Las elecciones de 1986: continuidad sin consolidación", a Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Del Castillo, P. (ed) (1994): *Comportamiento Político y electoral*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Del Castillo, P. i Delgado, I. (1994): "Las elecciones legislativas de 1993: movilidad de las preferencias partidistas", a Del Castillo, P. (ed): *Comportamiento Político y Electoral*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Del Castillo, P. i Sani, G. (1994): "Elecciones 93: competencia interpartidista", *Revista de Estudios Políticos*, 83.

Delbreil, J. (1990): *Centrisme et Démocratie-Chrétienne en France. Le Parti Démocrate Populaire des origines au MRP. 1919-1944*. Paris: Publications de la Sorbonne.

Della Porta, D (1994): *I partiti politici*. Bologna: Il Mulino

Déloye, Y. (1997): *Sociologie historique du politique*. Paris: Éditions La Découverte.

Delwit, P. (2001): "Le parti populaire européen: étapes et analyses d'une mutation.", Delwit, P., Külahci, E., Van de Walle, C. (eds): *Les fédérations européennes de partis. Organisation et influence*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.

Deschower, K. (1992): "The Survival of the Fittest: Mesuring and Explaining Adaptation and Change of Political Parties" *Paper presentat al Workshop "Democracies and the Organization of Political Parties"*, European Consortium for Political Research, Limerick, Ireland.

- Di Lalla, M. (1982): *Storia della Democrazia Cristiana*. Torino: Marietti.
- Downs, A. (1957): *An Economic Theory of Democracy*. Nova York: Harper and Row.
- Dreyfus, F.G. (1988): *Histoire de la démocratie chrétienne en France. De Chateaubriand a Raymond Barre*. Paris: Albin Michel.
- Duran, X. i Pasqual, J. M. (1985): "Unió Democràtica de Catalunya" a, El Col.leccionable. *Històries de la Clandestinitat*. núm.32. Barcelona: El Correo Catalán. pp. 620-640.
- Duverger, M. (1957): *Los partidos políticos*. México: Fondo de Cultura Económica (Edició original de 1951).
- Duverger, M. (1996): *Metodología de las Ciencias Sociales*. Barcelona: Ariel.
- Duverver, M. (1957) (1990): *Los partidos políticos*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- Eckstein, H. (1975): "Case Studies and Theory in Political Science", Greenstein, F. I. Polsby, N.W. (edit): *Handbook of Political Science*, vol 7. Reading: Addison-Wesley.
- Eldersveld, S. (1964): *Political Parties. A Behavioral Analysis*. Chicago: Rand McNally
- Elster, J. (1990): *El cambio tecnológico: investigaciones sobre la racionalidad y la transformación social*. Barcelona: Gedisa.
- Elster, J. (1991): *Tuercas y tornillos: una introducción a los conceptos básicos de las ciencias sociales*. Barcelona: Gedisa.
- Epstein, L.D. (1967): *Political Parties in Western Democracies*. Londres: Pall Mall.
- Equip de Sociologia Electoral (1978): *Estudis Electorals/1. Sobre les eleccions legislatives de 1977. 1er Col·loqui de Sociologia Electoral*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Equip de Sociologia Electoral (1981): *Estudis Electorals/3. Atlas electoral de Catalunya 1976-1980*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Equip de Sociologia Electoral (1990): *Estudis Elecotrals/9. Atlas electoral de Catalunya 1982-1988*. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- Espada, A. (1997): "Centro no hay más que uno" AADD. *Memoria de Catalunya*. Barcelona: Ed. El País.
- Etzioni, A. (1975): *A Comparative Analysis of Complex Organizations. On Power, Involvement and Their Correlates*. Nova York: The Free Press.
- Farràs, A i Soler, T. (1996): *Roca: L'últim segon*. Barcelona: Columna.
- Figuro, J. (1981): *UCD: La 'empresa' que creó Adolfo Suárez*. Barcelona: Grijalbo.
- Fogarty, M.P. (1964) *Historia e ideología de la democriacia cristiana en la Europa Occidental. 1820-1953*. Madrid: Tecnos.

Follini, M. (1990): *L'archipelago democristiano*. Bari: Laterza.

Font, J. i Montero, J.R (1991): "El voto dual: lealtad y transferencia de votos en las elecciones autonómicas", Equip de Sociologia Electoral, *Estudis Electorals/10. L'electorat català a les eleccions autonòmiques de 1988: opinions, actituds i comportaments*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.

Fossas, E. i Colomé, G. (1993): *Political Parties and Institutions in Catalonia*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Galí, J. (1989): *El compromís polític dels germans Chesterton*. Barcelona: Barcelonesa d'Edicions.

Galli, G. (1978): *Storia della DC*. Bari: Laterza.

Gazibo, M. i Jenson, J. (2004): *La politique comparée. Fondements, enjeux et approches théoriques*. Montréal: Les Presses de l'Université de Montréal.

Generalitat de Catalunya (1981a): *Acció de govern de la Generalitat de Catalunya. Maig-Desembre 1980*. Barcelona: Servei Central de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1981b): *Acció de govern de la Generalitat de Catalunya. Gener-juny 1981*. Barcelona: Servei Central de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1983): *Acció de govern de la Generalitat de Catalunya. Gener-juny 1982*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1984): *Acció de govern de la Generalitat de Catalunya. Gener-juny 1983*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1986): *Acció de govern de la Generalitat de Catalunya. Gener-juny 1984*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1988a): *Acció del Govern de Catalunya. 1985*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1988b): *Acció del Govern de Catalunya. 1986*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1989): *Acció del Govern de Catalunya. 1987*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1990): *Acció del Govern de Catalunya. 1988*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1991): *Acció del Govern de Catalunya. 1989*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1992a): *Acció del Govern de Catalunya. 1990*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1992b): *Acció del Govern de Catalunya. 1991*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1993): *Acció del Govern de Catalunya. 1992*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1994b): *Acció del Govern de Catalunya. 1993*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1996): *Acció del Govern de Catalunya. 1994*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1997): *Acció del Govern de Catalunya. 1995*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1998): *Acció del Govern de Catalunya. 1996*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (1999): *Acció del Govern de Catalunya. 1997*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (2000): *Acció del Govern de Catalunya. 1998*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (2001): *Acció del Govern de Catalunya. 1999*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (2003): *Acció del Govern de Catalunya. 2000*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (2003): *Acció del Govern de Catalunya. 2001*. Barcelona: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions. Generalitat de Catalunya

George, A. L. (1979): "Case Studies and Theory Development: The Method of Structured, Focused Comparison", Lauren, P.G. (ed): *Diplomacy: New Approaches in History, Theory, and Policy*. Nova York: Free Press.

George, A. L. i Bennett, A. (1997): "Process Tracing in Case Study Research", Paper presented at the MacArthur Foundation Workshop on Case Study Methods. Belfer Center for Science and International Affairs (BCSIA). Harvard University. (www.gerogetown.edu/faculty/bennetta/PROTCG.htm)

George, A. L. i Bennett, A. (2005): *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Londres: MIT Press.

Gerring, J. (2004): "What is a Case Study and What is Good for?", *American Political Science Review*, Vol 98, 2.

Gerstlé, J. (2004): *La communication politique*. París: Armand Colin.

Gifreu, J. i Pallarés, F. (2001): *La campanya més disputada: mitjans, partits i ciutadans a les eleccions catalanes de 1999*. Barcelona: Pòrtic.

Gil Robles, J.M. (1976): *La Monarquía por la que yo luché*. Madrid: Taurus.

Gingras, A.M. (2003): *La communication politique. État des savoirs, enjeux et perspectives*. Montréal: Presses de l'Université de Québec.

Giró, J. (1995): *El pensament polític del Dr. Carles Cardó i Jacques Maritain*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Giró, J. (2001): *El catalanisme del Dr. Carles Cardó*. Valls: Cossetània Edicions.

Grawitz, M. (1975): *Métodos y técnicas de las ciencias sociales*. Barcelona: Editorial Hispano Europea.

Guillamet, J. (1977): *Por quien votar en Cataluña*. Barcelona: Dopesa.

Gunther, R. (1985): "Un análisis preliminar de las alteraciones producidas en 1982 en el sistema de partidos español (1)", *Revista de Estudios Políticos*, 45.

Gunther, R. (1986a): "El realineamiento del sistema de partidos de 1982", Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Gunther, R. (1986b): "Los partidos comunistas en España", Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Gunther, R. Montero, J.R. i Linz, J. J. (eds) (2002): *Political Parties. Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press.

Gunther, R. Sani, G. i Shabad, G. (1986): *El sistema de partidos políticos en España: génesis y evolución*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas / Siglo XXI.

Guy Peters, B. (1998): *Comparative Politics. Theory and Methods*. Nova York: New York University Press.

Hage, J. i Foley Meeker, B. (1988): *Social Causality*. Boston: Unwin Hyman.

Hanley, D. (1994): *Christian Democracy in Europe: A Comparative Perspective*. London: Pinter.

Harmel, R. (2002): "Party organizational change: competing explanations?", Luther, R. i Müller-Rommel, F. (eds): *Political Parties in the New Europe*, Oxford: Oxford University Press.

Harmel, R; Heo, U; Tan, A i Janda, K. (1995): "Performance, Leadership, Factions and Party Change: An Empirical Analysis", *West European Politics*. Vol. 18, 1.

Harmel, R. i Janda, K. (1982): *Parties and Their Environments: Limits to Reform?* Nova York: Longman.

Harmel, R. i Janda, K. (1994): "An integrated Theory of Party Goals and Party Change", *Journal of Theoretical Politics*. Vol 3, 6.

Harmel, R. i Svåsand, L. (1989): "From Protest to Party: Progress on the Right in Denmark and Norway", *Unpublished paper presented at the 1989 Annual Meeting of the American Political Science Association*.

- Harmel, R. i Tan, A. (2003): "Party actors and party change: Does factional dominance matter?", *European Journal of Political Research*, 42.
- Hedstrom, P. i Swedberg, R. (eds) (1998): *Social Mechanisms: An analytical approach to Social Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hempel, C. (1965) *Aspects of Scientific Explanation*. New York: Free Press.
- Herrero de Miñón, M. (1993): *Memorias de Estío*. Madrid: Temas de Hoy.
- Hirschman, A. O. (1970): *Exit, Voice and Loyalty. Responses to Decline in Firms, Organisations and States*. Cambridge Mass.: Harvard University Press.
- Hopkin, J. (1999): *El partido de la transición. Ascenso y caída de la UCD*. Madrid: Acento Editorial.
- Huneus, C. (1985): *La Unión de Centro Democrático y la transición a la democracia en España*. Barcelona: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Huntington, S. (1972): *El orden político en las sociedades en cambio*, Barcelona: Paidós.
- Iglesias, M.A. (2003): *La memoria recuperada. Lo que nunca han contado Felipe González y los dirigentes socialistas*. Madrid: Aguilar.
- Institut d'Estadística de Catalunya (1988): *Anuari estadístic de Catalunya, 1988*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Institut d'Estadística de Catalunya (1992): *Anuari estadístic de Catalunya, 1992*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Irving, R.E.M. (1979): *The Christian Democratic Parties of Western Europe*. London: Allen & Unwin.
- Janda, K. (1980): *Political Parties. A Cross-National Survey*. Nova York: The Free Press.
- Janda, K. (1990): "Toward a Performance Theory of Change i Political Parties", *Paper presentat al III World Congres*, International Sociological Association.
- Janda, K. Harmel, R. Edens, C. i Goff, P. (1995): "Changes in Party Identity", *Party Politics*. Vol. 1, 2.
- Jansen, T. (1998): *The European People's Party, Origins and Development*. London: Macmillan Press.
- Jemolo, A.C. (1949): *Chiesa e Stato in Italia negli ultimi cento anni*. Torino: Einaudi.
- Jervis, R. (1997): *System effects: Complexity in Political and Social Life*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- Julià, S. (1997): *Los socialistas en la política española (1897-1982)*. Madrid: Taurus.
- Kalyvas, S. (1996): *From pulpit to Party. The Rise of Christian Democracy in Europe*. London: Cornell University Press.

Katz, R. i Mair, P. (1992): *Party Organizations: A Data Handbook on Party Organizations in Western Democracies, 1960-1990*. Londres: Sage.

Katz, R. i Mair, P. (1993): "The Evolution of Party Organizations in Europe: Three Faces of Party Organization", *American Review of Politics*, 14.

Katz, R. i Mair, P. (1994): *How Parties Organize: Change and Adaptation in Party Organisations in Western Democracies*. London: SAGE.

Katz, R. i Mair, P. (1995): "Changing Models of Party Organizations and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party" *Party Politics*. Vol 1, 1.

Katz, R. i Mair, P. (1996): "Cadre, Catch all or Cartel? A Rejoinder", *Party Politics*, Vol. 2, 4.

King, G., Keohane, R. i Verba, R. (1994): *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton N.J.: Princeton University Press.

Kirchheimer, O. (1968): "El camino hacia el partido de todo el mundo", Lenk, K. i Neumann, F. (comp.): *Teoría y sociología críticas de los partidos políticos*. Barcelona: Anagrama

Kitschelt, H. (1989): *The Logics of Party Formation. Ecological Parties in Belgium and West Germany*. Londres: Ithaca, Cornell University Press.

Kitschelt, H. (1994): *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Koole, R. (1994): "The Vulnerability of the Modern Cadre Party in the Netherlands", Katz, R. i Mair, P. (eds): *How Parties organize*. Londres: Sage.

Koole, R. (1996): "Cadre, Catch-all or Cartel?: A Comment on the Notion of the Cartel Party", *Party Politics*, 2.

Ladrière, J. (1994): "La causalité dans les sciences de la nature et dans les sciences humaines", Franck, R. (dir): *Faut-il chercher aux causes une raison? L'explication causale dans les sciences humaines*. Paris: Vrin.

Lagares, N. (1999): *Génesis y desarrollo organizativo del Partido Popular de Galicia*. Madrid: Técnos.

Landman, T. (2000): *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*. Londres: Routledge.

Lawson, K. and Merkl, P.H. (1988): *When Parties Fail: Emerging Alternative Organizations*. Princeton: Princeton University Press.

Lenk, K. i Neumann, F. (1980): *Teoría y sociología críticas de los partidos políticos*. Madrid: Anagrama.

Leonardi, R. i Wertman, D.A. (1989): *Italian Christian Democracy. The Politics of Dominance*. Houndmills: Macmillan.

- Leonardi, R. i Alberti, P. (2004): "From Dominance to Doom? Christian Democracy in Italy", Van Hecke, S. i Gerard, E. (Eds): *Parties in Europe since the End of the Cold War*. Leuven: Leuven University Press.
- Letamendia, P. (1977): *La démocratie chrétienne*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Letamendia, P. (1995): *Le Mouvement Républicain Populaire*. Paris: Beauchesne.
- Levitsky, S (1998): "Institutionalization and Peronism: The Concept, The Case and the Case for Unpacking the Concept", *Party Politics*, 4.
- Lijphart, A. (1971): "Comparative Politics and Comparative Method", *American Political Science Review*, LXV.
- Lijphart, A. (1991): *Las democracias contemporaneas*. Barcelona: Ariel.
- Linz, J. J. (1974): *El sistema de partidos en España*. Madrid: Narcea.
- Linz, J. J. (1980): "The new spanish party system", Rose, R. (ed.): *Electoral participation. A comparative analysis*. Londres: Sage
- Linz, J.J. (1981): Informe sociológico sobre el cambio político en España. 1975-1981. IV Informe FOESSA. Madrid: Euramérica.
- Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) (1986): *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.
- Lipset, S.M. i Rokkan, S. (1967): "Cleavages, structures, party systems, and voters alignments: an introduction", Lipset, S.M. i Rokkan, S. (eds), *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspective*. Nova York: Free Press.
- Llera, F.J (1994): *Los vascos y la política*. Bilbao: Servicio Editorial Universidad del País Vasco.
- Llera, F.J. (1998a): "Los rendimientos de los sistemas electorales de las Comunidades Autónomas: el predominio del bipartidismo imperfecto", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 82.
- Llera, F.J. (1998b): "Pluralismo y gobernabilidad en Euskadi, 1980-1994", a Alcántara, M. i Martínez, A. (eds) *Política y gobierno en España*. Valencia: Tirant lo Blanch.
- Llera, F.J. (2000): "Los gobiernos de coalición en el País Vasco", a Matas, J. (ed): *Coaliciones políticas y gobernabilidad*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Llera, F.J. (2002a) "La polarización vasca: entre la autonomía y la independencia" en Safran, W. y Maiz, R. (ed): *Identidad y gobierno en sociedades multiculturales*. Barcelona: Ariel.
- Llera, F.J. (2002b): "La Transición y la Autonomía actual", a De La Granja, J.L. i De Pablo, S. (eds): *Historia del País Vasco y Navarra en el siglo XX*. Madrid, Biblioteca Nueva.

López Guerra, L. i de Esteban, J. (1979): *Las elecciones de legislativas del 1 de marzo de 1979*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

López Nieto, L. (1988): *Alianza Popular. Estructura y evolución electoral de un partido conservador (1976-1982)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas / Siglo XXI.

López Nieto, L. (1992): "Las elecciones de 1977", a Cotarelo, R. (ed): *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Lorés, J. (1984): *La transició a Catalunya (1977-1984)*. Barcelona: Empúries.

Lucas, M. (2004): ERC. *La llarga marxa: 1977-2004. De la il·legalitat al govern*. Barcelona: Columna.

Luther, K. R., Müller-Rommel, F. (eds) (2002): *Political Parties in the New Europe. Political and Analytical Challenges*. Oxford: Oxford University Press.

Mahoney, J. (1999): "Nominal, Ordinal, and Narrative Appraisal in Macro Causal Analysis", *American Journal of Sociology*. Vol.104, 3.

Mahoney, J. (2003) "Strategies of Causal Assessment in Comparative Historical Analysis", Mahoney, J. i Rueschemeyer, D.: *Comparative Historical Analysis in Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mair, P. (1989): "The Problem of Party System Change", *Party System Change. Approaches and interpretations*. Oxford: Oxford University Press.

Mair, P. (1994): "Party organizations, from civil society to the state", Katz, R. i Mair, P. (eds) *How Parties Organize*. Londres: Sage.

Manent, A. (1990): *Semblances contra l'oblit. Retrats d'escriptors i polítics*. Barcelona: Destino.

Manheim, J.B. i Rich, R.C. (1986): *Análisis político empírico. Métodos de investigación en ciencia política*. Madrid: Alianza Universidad.

Maor, M. (1997): *Political Parties and Party Systems: Comparative Approaches and the British Experience*. Londres: Routledge.

Maravall, J. M. (1981): *La política de la transición. 1975-1980*. Madrid: Taurus.

Maravall, J. M. i Santamaría, J. (1985): "Crisis del franquismo, transición política y consolidación democrática. Sistema, 68/69.

Marcet, J. (1984): *Convergència Democràtica de Catalunya. El partido i el moviment*. Barcelona Edicions 62.

Marcet, J. (1989): "Convergència Democràtica de Catalunya" a *Debat Nacionalista*, 6.

Marcet, J. (1995): "CDC, un moviment polític", a *Debat Nacionalista*, 24-25.

Marcet, J. (2000a): "Convergència Democràtica de Catalunya", a Molas, I. (ed). *Diccionari de partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Marcet, J. (2000b): "Convergència Democràtica de Catalunya: the only Spanish Liberal referente at the European Level", a De Winter, L. (ed): *Liberalism and Liberal Parties in the European Union*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Marcet, J. (2000c): "Partido Reformista Democrático", a Molas, I. (ed). *Diccionari de partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Marradi, A. (1980): *Concetti e metodi di scienza politica*. Florència: Giuntina.

Marsal, J. i Roiz, J. (1985): "Catalan Nationalism and the Spanish Elections", Penniman, H.R. i Mujal-León, E. (eds): *Spain at the polls. 1977, 1979 and 1982. A study of national elections*. Washington D.C.: American Enterprise Institute.

Marsh, D. i Stoker, G. (eds) (1997): *Teoría y métodos de la ciencia política*. Madrid: Alianza Universidad.

Martínez, R., Pallarés, F. i Vallès, A. (2000): "Els partits: principals aspectes de la vida interna. 1989-1996", a AA.DD: *Informe per a la Catalunya del 2000*. Barcelona: Editorial Mediterrània / Fundació Jaume Bofill.

Massart, A. (1999): *L'Union por la Démocratie Française*. Paris: L'Harmattan.

Massot, J. (1975): *L'Església catalana al segle XX*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Massot, J. (1986): "Cristianisme i catalanisme", a AA.DD. *Catalanisme: Història, política i cultura*. Barcelona: L'Avenç.

Matas, J. (1995a): "Convergència Democràtica de Catalunya: un *partit de gent* i nacionalista en l'etapa de *fer govern*", *Papers*, 45.

Matas, J. (1995b): *Els alts càrrecs: Política i administració a la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Matas, J. (1999): "Majories, oposició i coalicions", *Working Paper*, 166. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Matas, J. (2000): "Los gobiernos de coalición en Cataluña", a Matas, J. (ed): *Coaliciones políticas y gobernabilidad*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Matas, J. (2001): "Convergència Democràtica de Catalunya, partit de govern", a Culla, J.B. (Coord): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.

Matas, J. (2003): "Consellers, alts càrrecs i assessors de l'Administració de la Generalitat de Catalunya", a Fundació Carles Pi Sunyer: *Informe Pi Sunyer sobre l'administració de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Pi Sunyer.

Mateu, X. (1989): "El marc administratiu", Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona, *Deu anys d'ajuntaments democràtics (1979-1989). Elements per a un balanç*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya.

- Mauri, Ll., i Uría, Ll. (1999): *La gota malaya. Pasqual Maragall y la obstinación por el poder*. Barcelona: Bestselia.
- Mayeur, J. M. (1980): *Des partis catholiques à la Démocratie chrétienne. XIXè-XXè siècles*. Paris: Armand Colin.
- Mayeur, J. M. (1986): *Catolicisme social et Démocratie Chrétienne*. Paris: Les éditions du Cerf.
- Mella Márquez, M. (1997): *Curso de partidos políticos*. Madrid: Akal.
- Méndez, M. (2000): *La estratègia organitzativa del Partido Socialista Obrero Español (1975-1996)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Mershon, C. (2001) "Party factions and coalition government: portfolio allocation in Italian Christian Democracy", *Electoral Studies*, Vol 20, 4.
- Michels, R. (1969): *Los partidos políticos*. Buenos Aires: Amorrortu.
- Mintzberg, H. (1984): *La estructuración de las organizaciones*. Barcelona. Ariel.
- Missé, A. (1997): "El caso Banca Catalana", AA.DD *Memòria de Catalunya*. Madrid: El País.
- Molas, I. (1972): *Lliga Catalana*. Barcelona: Edicions 62. 2 vols.
- Molas, I. (1973): *Los partidos políticos*. Barcelona: Salvat
- Molas, I. (1974): *El Sistema de Partidos en Cataluña: 1931-1936*. Barcelona: Península.
- Molas, I. (1992): "Electores, simpatizantes y partidos políticos: el caso de Cataluña", a *Revista del Centro de Estudios Constitucionales*, 12.
- Molas, I. (1999): *Estatuts dels partits polítics catalans. 1931-1936*. Barcelona. Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Molas, I. (ed) (2000): *Diccionari de partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Molas I. i Bartomeus, O (1998): "Estructura de la competència política a Catalunya" *Working Paper*, 138. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Molas, I. i Bartomeus, O. (1999): "Els espai de frontera entre electorats" *Working Paper*, 165. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials
- Molins, J.M. i Canals, R. (1981): "Les enquestes d'opinió i els resultats electorals a Catalunya", a Equip de Sociologia Electoral: *Estudis Electorals/2. Les eleccions de 1977 a Catalunya*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Molins, J.M i Vallès, J.M. (1990): "The spanish general elections of 1989", *Electoral Studies*, 9.

Montabes, J. (1994): "Non-state wide parties within the framework of the Spanish Party System", De Winter, L. (ed): *Non-state wide parties in Europe*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.

Montabes, J. i Torres, J. (1998): "Elecciones, partidos y proceso político en Andalucía, 1977-1996", Alcántara, M. i Martínez, A. (Ed): *Las elecciones autonómicas en España. 1980-1997*. Madrid. Centro de Investigaciones Sociológicas.

Montero, J.R. (1981): "Partidos y participación política: algunas notas sobre la afiliación política en la etapa inicial de la transición española", *Revista de Estudios Políticos*, 23.

Montero, J.R. (1986) "El sub-triunfo de la derecha: los apoyos electorales de AP-PDP" Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Montero, J.R. (1989) "Los fracasos políticos y electorales de la derecha española: Alianza Popular (1976-1987), a Tezanos, J. F; Cotarelo, R. i Blas, A. (eds): *La transición democrática española*. Madrid: Sistema.

Montero, J.R. (1994): "Sobre las preferencias electorales en España: fragmentación y polarización (1977-1993)", Del Castillo, P (ed): *Comportamiento político y electoral*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Montero, J.R. i Font, J. (1991): "El voto dual: lealtad y transferencia de votos en las elecciones autonómicas", Equip de Sociologia Electoral, *Estudis Electorals/10. L'electorat català a les eleccions autonòmiques de 1988: opinions, actituds i comportaments*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.

Montero, J.R. i Santamaría, J. (2002): "Sobre las elecciones de marzo de 2000", *Revista Española de Ciencia Política*, 6.

Montero, J.R. y Gunther, R. (2002): "Los estudios sobre los partidos políticos: una revisión crítica", *Revista de Estudios Políticos*, 118.

Morán, G. (1986): *Miseria i grandeza del PCE*. Barcelona: Planeta.

Morlino, L. i Sartori, G. (eds) (1994): *La comparación en las ciencias sociales*. Barcelona: Alianza Editorial.

Morlino, L. (1994): "Problemas y opciones en la comparación", Morlino, L. i Sartori, G. (eds): *La comparación en las ciencias sociales*. Madrid: Alianza Universidad.

Morodo, R. (1984): *La transición política*. Madrid: Tecnos.

Müller, W. i Strom, K. (1999): *Policy, Office or Votes? How Political Parties in Western Democracies Make Hard Decisions*. Cambridge. Cambridge University Press.

Muñoz Alonso, A., Monzón, C. Rospir, J. I., Dader, J.L. (1990): *Opinión pública y Comunicación política*. Madrid: Eudema.

Neumann, S. (1956): "Toward a comparative study of political parties", Neumann, S. (ed): *Modern Political Parties. Approaches to Comparative Politics*. Chicago: Chicago University Press.

Nisbet, R. (1969): *Social Change and History*. Oxford, Oxford University Press.

- Offerlé, M. (1997): *Les partis politiques*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Olivé, O. (1997): “*La Unió Democràtica de Catalunya en el primer franquisme (1939-1947)*” Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials. Mecanografiat.
- Olivé, O. (1998): “*Fons històriques, documentals i bibliogràfiques per a l'estudi d'Unió Democràtica de Catalunya (1931-1995). Informe elaborat per encàrrec de la Fundació Doctor Lluís Vila d'Abadal (octubre de 1998)*”. Barcelona: Mecanografiat.
- Olivé, O. (ed) (2003): *Actes dels Congressos Nacionals d'Unió Democràtica de Catalunya (1932-1935)*. Barcelona: Fundació Dr. Lluís Vila d'Abadal.
- Olson, M. (1965): *The Logic of Collective Action*. Cambridge, Mass. Harvard University Press.
- Ott, B. (1978): *Vie et mort du MRP. La démocratie chrétienne est-elle possible en France?* Annonay: Vivarais Ed.
- Padró-Solanet, A. i Colomer, J.M. (1992): “Espacio político-ideológico y temas de campaña. El ejemplo de las elecciones autonómicas de Cataluña de 1992.”, *Revista de Estudios Políticos*, 78.
- Pallarès, F. (1989): “Anàlisi electoral” a, *AA DD Catalunya 77-88. Societat, Economia, Cultura, Política*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill / Edicions La Magrana.
- Pallarès, F. (ed) (1999): *Eleccions i comportament electoral a Catalunya 1989-1996. Estudis Electorals / 11*. Barcelona: Editorial Mediterrània.
- Pallarés, F. (2000): “Les eleccions generals de març del 2000 a Catalunya. Una perspectiva evolutiva”, a Pallarés, F. (ed): *Eleccions i comportament electoral a Catalunya. 1989-1999. Estudis Electorals, 11*. Barcelona: Fundació Bofill / Editorial Mediterrània.
- Pallarés, F. Canals, R. i Virós, R. (1988): “Els eixos de competència electoral”, Equip de Sociologia Electoral. *Estudis Electorals/10. L'electorat català a les eleccions autonòmiques de 1988: opinions, actituds i comportaments*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Pallarés, F. i Font, J. (1995): *The autonomous elections in Catalonia (1980-1992)*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Pallarés, F., Font, J. i Soler, J. (1996): “Las elecciones autonómicas catalanas de 1995”, Aja, E. (dir): *Informe Comunidades Autónomas, 1995*. Barcelona: Instituto de Derecho Público.
- Pallarés, F., Font, J., Canals, R. i Magre, J. (2000): “La implantació de les opcions de comportament i la seva evolució”, a Pallarés, F. (ed): *Eleccions i comportament electoral a Catalunya. 1989-1999. Estudis Electorals, 11*. Barcelona: Fundació Bofill / Editorial Mediterrània.
- Pallarés, F., Montero, J.R. i Llera, F.J. (1998) “Los partidos de ámbito no estatal en España: notas actitudinales sobre nacionalismos y regionalismos”, a Agranoff, R. i

Bañón: *El estado de las autonomías. ¿Hacia un nuevo federalismo?*. Oñati: Instituto Vasco de Administración Pública.

Pallarés, F., Serra, J. i García, J. (2001): "Els ciutadans i la campanya. Aspectes generals i electors duals", a Gifreu, J. i Pallarés, F. (eds): *La campanya més disputada: mitjans, partits i ciutadans a les eleccions catalanes de 1999*. Barcelona: Pòrtic.

Pallarés, F. i Sauret, J. (1998): "L'opinió pública catalana davant les eleccions autonòmiques de 1995", a Gifreu, J. i Pallarés, F. (eds): *La campanya més disputada: mitjans, partits i ciutadans a les eleccions catalanes de 1999*. Barcelona: Pòrtic.

Pallarés, F. i Soler, J. (1996): "Las elecciones municipales de 1995", Font, T. (dir) *Anuario de Gobierno Local, 1996*. Madrid: Marcial Pons.

Bañón, R. (eds): *El Estado de las Autonomías. ¿ Hacia un nuevo federalismo ?*, Bilbao, Instituto Vasco de Administración Pública.

Panbianco (1990): *Modelos de Partido. Organización y poder en los partidos políticos*. Madrid: Alianza Editorial.

Panbianco, A. (1994): "Comparación y explicación", Morlino, L. i Sartori, G. (1994): *La comparación en las ciencias sociales*. Madrid: Alianza Editorial.

Papini, R. (1997): *The Christian Democratic International*, London: Rowman & Littlefield.

Pastor, C. (1997): "El nacimiento de una televisión", AA.DD, *Memòria de Catalunya*. Madrid: El País.

Peces-Barba, G. (1989): *La elaboración de la Constitución*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Pedersen, M. N. (1982): "Towards a New Typology of Party Lifespans and Minor Parties", *Scandinavian Political Studies*, 5.

Penimann, H. R. i Mujal-León, E. (eds) (1985): *Spain at the polls: 1977, 1979, 1982. A Study of National Elections*. Washington D.C.: American Enterprise Institute

Pérez Díaz, V. (1987): *El retorno de la sociedad civil*. Madrid: Instituto de Estudios Económicos.

Pérez Francesch, J.L. (1995): "El nacionalisme personalista d'UDC", Termes, J. i Cassassas, J. (dirs): *El nacionalisme com a ideologia*. Barcelona: Proa.

Pérez-Nievas, S. (2002): *Modelo de partido y cambio político. El Partido Nacionalista Vasco en el proceso de transición y consolidación democrática en el país vasco*. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales.

Piñol, J. M. (1993): *El nacionalcatolicisme a Catalunya i la resistència. 1926-1966*. Barcelona: Edicions 62.

Pitarch, I., Botella, J., Capo, J. i Marcet, J. (1980): *Partits i parlamentaris en la Catalunya d'avui. 1977-1979*. Barcelona: Edicions 62.

- Powell, C. (2001): *España en democracia, 1975-2000. Las claves de la profunda transformación de España*. Barcelona: Plaza y Janés.
- Pradera, J. (1996): "La maquinaria de la democracia. Los partidos en el sistema político español." en Tusell, J. Lamo, E. i Pardo (eds): *Entre dos siglos. Reflexiones sobre la democracia española* Madrid, Alianza.
- Prego, V. (1997): *Así se hizo la Transición*. Barcelona: Plaza y Janés.
- Preston, (1998): *La tercera España. Las tres españas de 1936*. Barcelona: Plaza y Janés.
- Przeworski, A. i Tenue, H. (1970): *The Logic of Comparative Social Inquiry*. New York: John Wiley.
- Pühle, H.J. (1986): "El PSOE: un partido predominante y heterogéneo", a Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.
- Quivy, R. i Van Campenhoudt, L. (1997): *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder.
- Ragin, C. (1987): *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley: University of California Press.
- Ragin, C. (2000): *Fuzzy-Set Social Science*. Chicago: Univeristy of Chicago Press.
- Ragin, C. i Zaret, D. (1983): "Theory and Method in Comparative Resarch: Two Strategies", *Social Forces*, LXI.
- Raguer, H. (1976): *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Bacerlona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Raguer, H. (1984): *Divendres de passió. Vida i mort de Manuel Carrasco i Formiguera*. Barcelona. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Raguer, H. (1989): *El cristià Carrasco i Formiguera*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Raguer, H. (2001): *La pólvora y el incienso. La Iglésia y la Guerra Civil Española (1936-1939)*. Barcelona: Península.
- Raguer, H. (2002): *Carrasco y Formiguera. Un cristiano nacionalista*. Madrid. Editorial PPC.
- Ramírez, M. (1982): "El sistema de partidos en España tras las elecciones de 1982", *Revista de Estudios Políticos*, 30.
- Ramírez, M. (1987): "El sistema de partidos en España: 1977-1987", *Revista de Estudios Políticos*, 54.
- Ramírez, M. (1990): "El sistema de partidos en España tras las elecciones de 1989", *Revista de Estudios Políticos*, 67.

- Ramiro, L. (2004): *Cambio y adaptación en la izquierda. La evolución del Partido Comunista de España y de Izquierda Unida (1986-2000)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Randall, V i Svåsand, L. (2002): "Party Institutionalization in New Democracies", *Party Politics*, 8.
- Raventós, J. (1993): *Francesc Vidal i Barraquer*. Barcelona: Labor.
- Recolons, Ll., Cabana, F. Salvador, E. i Cardús, S. (1988): *Catalunya 77-88*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Redero San Román, M. (ed) (1994): *La transición a la democracia en España*. Ayer, n. 15 (número monogràfic).
- Reif, K. (1985): "The Second-order National Elections", Reif, K. (comp.) *Ten European Elections*. Aldershot: Gower.
- Remond, R. (1982): *Les droites en France*. Paris: Aubier.
- Reniu, J.M. (2002): *La formación de los gobiernos minoritarios en España. 1977-1996*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas/Siglo XXI.
- Riba, C. (1995): *Vot dual i abstenció diferencial. Tres aproximacions a l'estudi del comportament electoral a Catalunya (1982-1993)*. Barcelona, UAB, 1995.
- Riba, C. (1995): *Vot dual i abstenció diferencial. Tres aproximacions a l'estudi del comportament electoral a Catalunya (1982-1993)*. Barcelona, UAB, 1995.
- Rigol, J. (1982): *Crisi i país*. Barcelona: la llar del llibre.
- Rigol, J. (1986): *Poble i consciència nacional*. Barcelona: La llar del llibre.
- Rihoux, B. (1991): *Emergence et institutionnalisation des parties écologistes. Etude de politique comparée: Die Grünen (RFA), Les Verts (France), Ecolo et Agalev (Belgique)*. Département de Sciences Politiques et Sociales. Université Catholique de Lovain. (memoria de llicenciatura, no publicada).
- Rihoux, B. (1998): "Does Success Imply Organisational Rationalisation? An Empirical Exploration of Green Parties in Established Liberal Democracies, 1992-1997", *Comunicació al Workshop "Challenges to Established Party Organisation. Theory and Practice of Green and Alternative Left Organisation"* ECPR Joint Sessions. Warwick.
- Rihoux, B. (2001): *Les partis politiques. Organisations en changement. Le test des écologistes*. Paris: L'Hartman.
- Riker, W.H. (1962): *The Theory of Political Coalitions*. New Haven: Yale University Press.
- Rius, M. (2005): "Iniciativa per Catalunya Verds (1987-2004): Una història de l'esquerra verda de Catalunya", *Quaderns de la Fundació Nous Horitzons*, 15.
- Roberts, C. (1996): *The Logic of Historical Explanation*. University Park: Pennsylvania State University Press.

- Robertson, D. (1976): *A Theory of Party Competition*. Londres: Wiley.
- Robles, A. (2000): "El estudio de las coaliciones políticas", Matas, J. (ed): *Coaliciones políticas y gobernabilidad*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Rodó, J. (2001): "20 anys de municipalisme nacionalista (1979-1999)", Culla, J.B. (Coord): *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*. Barcelona: Pòrtic.
- Rodríguez Aguilera, C. (1988): "Balance y transformaciones del sistema de partidos en España, 1977-1987", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 42.
- Rodríguez Aguilera, C. (1990): "El Estado de las Autonomías en el discurso político de Convergència Democràtica de Catalunya", *Papers*, 34.
- Rodríguez Aguilera, C. (1998): "Democracia cristiana: ¿Existe un pensamiento político democristiano?", Antón Mellón, J. (ed): *Ideologías y movimientos políticos contemporáneos*. Madrid: Tecnos.
- Rodríguez Aguilera, C. (2002): *Partidos y estrategias nacionalistas en Cataluña, Escocia y Flandes*. València: Tirant lo Blanch.
- Rodríguez, J. (2004): "I Convenció de Ciutadans pel Canvi i IX Congrés del Partit dels Socialistes de Catalunya", a Baras, M. (Ed): *Els militants dels partits polítics a Catalunya*. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Rose, R. (1976): *The Problem of Party Government*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Rubiol, G. (1995): *Josep Pallach i el Reagrupament*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Rueschemeyer, D. (2003): "Can One or a Few Cases Yield Theoretical Gains?", Mahoney, J. i Rueschemeyer, D. (eds): *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ruiz Giménez, J. (1985): *El camino hacia la democracia. Escritos en "Cuadernos para el Diálogo"*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.
- Sáez, J. L. (2001): "Las elecciones del 12-M en perspectiva: Una interpretación estratégica", *Revista de Estudios Políticos*, 114.
- Salvador, E. (1989): "Crònica política" a, AA DD *Catalunya 77-88. Societat, Economia, Cultura, Política*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill / Edicions La Magrana.
- Samsó, J. (1995): *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Sánchez, J. (coord) (1999): *Estudi de les elits dels partits polítics de Catalunya*, Barcelona, Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Sani, G. i Montero, J.R. (1986): "El espectro político: izquierda, derecha y centro" a Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

- Sani, G. i Shabad, G. (1986a): “¿Adversarios o competidores? La polarización del electorado”, a Linz, J.J i Montero, J.R. (eds) *Crisis y cambio: Electores y partidos en la España de los años ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.
- Sani, G. i Shabad, G. (1986b): “Cambio electoral en España en 1982: Realiniamiento polarizado”, *Revista de Derecho Político*, 22.
- Santamaría (1984): “Elecciones generales de 1982 y consolidación de la democracia: a modo de introducción”, *Revista Espanyola de Investigaciones Sociológicas*, 24.
- Sartori, G. (1971): “La Política Comparata, Premesse e Problemi”, *Rivista Italiana di Scienza Politica*, I.
- Sartori, G. (1979): *La política. Lógica y métodos de las ciencias sociales*. México: Fondo de Cultura Económica
- Sartori, G. (1980): *Partidos y sistemas de partidos*. Madrid. Alianza Editorial.
- Sartori, G. (1994): “Comparación y método comparativo”, Morlino, L. i Sartori, G. (eds): *La comparación en las ciencias sociales*. Madrid: Alianza Universidad.
- Schonfeld, W.R. (1980): “La stabilité des dirigeants des partis politiques”, *Revue Française des Sciences Politiques*, 3.
- Seiler, D.L. (2000): *Les partis politiques*. Paris: Armand Colin.
- Selier, D.L. (2001): “La comparaison et les partis politiques”. *Working Paper*, 194. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials.
- Serrahima, M. (1990): *Joan Maragall*. Barcelona: Edicions 62.
- Sferza, S. (1994): “Organizational Format and Party Performance: The Shifting Advances of Factionalism and the Trajectory of the French Socialist Party”. *Estudios / Working Paper*, 64. Madrid: CEACS, Instituto Juan March.
- Sjöblom, G. (1970): *Party Strategies in a Multiparty System*. Lund: Berlingska Boktryekekeriet.
- Skocpol, T. (1984): “Emerging Agendas and Recurrent Strategies in Historical Sociology”, Skocpol, T. (1984): *Visions and Methods in Historical Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sobrequés, J. (1982): *L'estatut d'Autonomia de Catalunya. Bases documentals per l'estudi del procés polític d'elaboració de l'Estatut d'Autonomia de 1979*. Barcelona: Edicions 62.
- Sobrequés, J. (1998): *Història Contemporània de Catalunya (II)*. Barcelona: Columna
- Sobrequés, J. (ed) (1998): *Història Contemporània de Catalunya (Vol II)*. Barcelona: Columna.
- Solé Tura, J. i Aja, E. (1977): *Constituciones y períodos constituyentes en España (1808-1936)*. Madrid: Siglo XXI.

Soler, J. (1998) "Las elecciones autonómicas en Cataluña, 1980-1995", Alcántara, M. i Martínez, A. (eds) *Las elecciones autonómicas en España, 1980-1997*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

Soto, A. (2002): *La transición a la democracia. España. 1975-1982*. Madrid: Alianza Editorial.

Strom, K. (1990): "A Behavioral theory of Competitive Political Parties", *American Journal of Political Science*, 34.

Subirats, J. i Vallès, J.M. (1989): "El govern local", a Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona. *Deu anys d'ajuntaments democràtics (1979-1989)*. Barcelona: Federació de Municipis de Catalunya.

Tarradellas, J. (1989): *Ja sóc aquí. Record d'un retorn*. Barcelona: Planeta.

Tempestini, A. (1982): "Le correnti democristiane: struttura e ideologia dal 1943 al 1980", *Il Ponte*, 5.

Terradas, I. (1987): *El Cavaller de Vidrà. De l'ordre i el desordre conservador a la muntanya catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Teulings, W.M. (1973): "Modèles de Croissance et de Développement des Organisations", *Revue Française de Sociologie*, XIV.

Tezanos, J.F. Cotarelo, R. i De Blas, A. (1989): *La Transición Democrática Española*. Madrid: Sistema.

Thompson, E.P. (1978): *The poverty of Theory and Other Essays*. New York: Monthly Review Press.

Tomás Villarroya, J. (1981): *Breve historia del constitucionalismo*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

Trías, E. (1982): *El pensament de Joan Maragall*. Barcelona: Edicions 62.

Tuñón de Lara, M. (1992): *Transición y Democracia (1973-1985). España X***. Barcelona: Labor.

Tusell, J. (1974): *Historia de la democracia cristiana en España*. Madrid: Cuadernos para el Diálogo.

Tusell, J. (1985): "The Democratic Center and Christian Democracy in 1977 and 1979", Penniman, H.R. i Mujal-León, E. (eds): *Spain at the polls. 1977, 1979 and 1982. A study of national elections*. Washington D.C.: American Enterprise Institute.

Tusell, J. (1997): *La transición española a la democracia*. Madrid: Historia 16.

Tusell, J. (dir) (2000): *El gobierno de Aznar: balance de una gestión. 1996-2000*. Barcelona: Crítica.

Tusell, J. (2004): *El aznarato. El gobierno del Partido Popular. 1996-2003*. Madrid: Suma de Letras.

- Tusell, J. i Calvo, J. (1990): *Giménez Fernández. Precursor de la democracia española*. Madrid: Mondadori / Diputación Provincial de Sevilla.
- Tusell, J. i Soto, A. (1996): *Historia de la transición 1975-1986*. Madrid: Alianza Editorial.
- Vallès, J.M. (1981): "La vida electoral a Catalunya: Eleccions i refrenda entre 1976 i 1980", a Equip de Sociologia Electoral, *Estudis Electorals/3. Atlas Electoral de Catalunya 1976-1980*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Vallès, J.M. (1983): "Las elecciones legislativas del 28 de octubre de 1982: una aproximación de urgencia", *Revista de Estudios Políticos*, 33.
- Vallès, J.M. i Molins, J. (1990): "La vida electoral a Catalunya. Eleccions i referèndum entre 1982 i 1988", Equip de Sociologia Electoral (1990): *Estudis Electorals/9. Atlas electoral de Catalunya 1982-1988*. Barcelona: Publicacions de la Fundació Jaume Bofill.
- Vallès, J.M. i Soler, J. (2000): "La vida electoral a Catalunya: les eleccions entre 1989 i 1996", a Pallarès, F. (ed): *Eleccions i comportament electoral a Catalunya. 1989-1999. Estudis Electorals, 11*. Barcelona: Fundació Bofill / Editorial Mediterrània.
- Vallès, J.M. i Subirats, J. (1990): "Diez años de democracia local. La situación del gobierno local catalán", *Revista de Estudios Políticos*, 67.
- Vallès, J.M; Pallarès, F. i Canals, R. (1986): "El referendun del 12 de marzo de 1986 sobre la permanencia de España en la OTAN y sus consecuencias para el sistema político", *Revista de Estudios Políticos*, 52.
- Vega, P. i Erroteta, P. (1982): *Los herejes del PCE*. Barcelona: Planeta.
- Vergés, J.C. (2001): *Tots els homes de Duran. La corrupció política a Catalunya*. Barcelona: Llibres de l'Índex.
- Von Beyme, K. (1986): *Los partidos políticos en las democracias occidentales*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas / Siglo XXI.
- Von Beyme, K. (1996): "Party Leadership and Change in Party Systems: Towards a Postmodern Party State?", *Government and Opposition*, Vol. 31, 2.
- Ware, A. (1996): *Partidos políticos y sistemas de partidos*. Madrid: Istmo.
- Weber, M. (1967): *El político y el científico*. Madrid: Alianza Editorial.
- Wert, J.I. (1984): "La campaña electoral de octubre de 1982: el camino del cambio", *Revista Espanyola de Investigaciones Sociológicas*, 24.
- Wert, J.I. (1996): "Las elecciones legislativas del 3-M: paisaje después de la batalla", *Claves de razón práctica*, 61.
- Wert, J.I. (2000a): "12-M: ¿Lluvia o diluvio?", *Claves de razón práctica*, 101.
- Wert, J.I. (2000b): Opinión pública. Encuestas y elecciones 1996-1999", a Tusell, J. (dir). *El gobierno de Aznar: balance de una gestión. 1996-2000*. Barcelona: Crítica.

Wilson, F. L. (1980) "Sources of Party Transformation: The Case of France", Merkl, P. (ed.) *Western European Party Systems: Trends and Prospects*, Nova York: Free Press.

Wilson, F. L. (1994): "The sources of Party Change: The Social Democratic Parties of Britain, France, Germany and Spain", Lawson, K. (ed): *How Political Parties Work: Perspectives From Within*. Westport: Praeger.

Wolinetz, S. (ed) (1988): *Parties and Party Systems in Liberal Democracies*. Londres: Routledge.

Wolinetz, s. (ed) (1998): *Political Parties*. Barmouth: Ashgate.

Yin, R. (2003): *Case Study Research*. Londres: Sage.

Ysàs, P. (1997): *La transició a Catalunya i a Espanya*. Barcelona: Fundació Doctor Lluís Vila d'Abadal.

ÍNDIX DE QUADRES

Quadre 2.1. Model sintètic de canvi organitzatiu en els partits polítics segons Panebianco.	34
Quadre 2.2. Relacions entre entorn, objectius i comportament de la CD en Panebianco.....	52
Quadre 2.3. Relacions teòriques entre estabilitat i manteniment en aliances polítiques.....	59
Quadre 2.4. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta I.	62
Quadre 2.5. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta II.	63
Quadre 2.6. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta III.	64
Quadre 2.7. Canvis en l'entorn i canvi organitzatiu en aliances polítiques. Ruta IV.....	65
Quadre 3.1 Distribució de la intenció de vot (E-D). Circumscripció de Barcelona. 1977.....	155
Quadre 3.2. Actitud sobre el centralisme i la independència dels electorats dels diferents partits. Catalunya 1977.	157
Quadre 5.1. Sentiment de pertinença UDC-CiU.	267
Quadre 5.2. Posició en l'eix esquerra-dreta.	268
Quadre 5.3. Posició en l'eix d'acció individual / acció en aliança.	269
Quadre C.1. Els mecanismes del canvi organitzatiu en el període 1980-1982.	513
Quadre C.2. Els mecanismes desencadentants del canvi organitzatiu a partir de 1982.....	515
Quadre C.3. Els mecanismes de canvi organitzatiu entre 1986 i 1990.	516
Quadre C.4. Els mecanismes del canvi organitzatiu durant l'etapa 1990-93.	518

ÍNDIX DE TAULES

Taula 3.1. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen (1932-1935).....	96
Taula 3.2. Eleccions al Congrés dels Diputats. 1977. Resultats a Espanya i Catalunya.....	124
Taula 3.3. Eleccions al Congrés dels Diputats. 1977. Resultats per circumscripcions.....	125
Taula 3.4. Pes de cada facció en el comitè de govern (1976-1978).....	133
Taula 3.5. N° de candidatures al comitè de govern i principal dirigent.....	133
Taula 3.6. Índex de renovació del comitè de govern. (1976-1978).....	134
Taula 3.7. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1976-1978).	135
Taula 3.8. Membres electes del comitè de govern entre 1976 i 1981.	136
Taula 3.9. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1976-1978).	137
Taula 3.10. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts (1976-1978).....	139
Taula 3.11. Intenció de vot en primer i segon lloc en les eleccions de 1977 (Prov. Barcelona).	156
Taula 3.12. Vots de PDC i de UDCC en les eleccions de 1977 per comarques.	159
Taula 3.13. Anàlisi de la competitivitat electoral d'UCDCC i el PDC. 1977.....	160
Taula 3.14. Pes electoral de CDC i UCDCC i de CiU l'any 1977. Per comarques.....	162
Taula 3.15. Afiliació a CDC, UDC i percentatge afiliats/votants.	163
Taula 4.1. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1979. Resultats a Espanya i Catalunya	172
Taula 4.2. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1979. Resultats per circumscripcions.	176
Taula 4.3. Eleccions Municipals 1979. Catalunya. Resultats per províncies.....	180
Taula 4.4. Regidors i Diputats Provincials. Eleccions de 1979.....	181
Taula 4.5. Eleccions al Parlament de Catalunya 1980. Resultats per circumscripcions.	185
Taula 4.6. Competitivitat electoral entre CiU i CC-UCD entre 1979-1980.....	192
Taula 4.7. Competitivitat electoral entre CiU i ERC-FN/ERC entre 1977-1980.....	193
Taula 4.8. Índex de renovació del comitè de govern (1979-1981).....	205
Taula 4.9. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1979-1981).	205
Taula 4.10. Membres electes del comitè de govern entre 1978 i 1981.	207
Taula 4.11. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1979-1981).	216
Taula 4.12. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts (1979-1981).....	218
Taula 4.13. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen.....	221
Taula 5.1. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1982. Resultats a Espanya i Catalunya	245
Taula 5.2. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1982. Resultats per circumscripcions.	247
Taula 5.3. Eleccions Municipals 1983. Catalunya. Resultats per províncies.....	252
Taula 5.4. Regidors a Catalunya i per Províncies. Eleccions municipals de 1983.....	253
Taula 5.5. Eleccions al Parlament de Catalunya. 1984. Resultats per circumscripcions.	257
Taula 5.6. Competitivitat electoral entre CiU i AP.....	260
Taula 5.7. Competitivitat electoral entre CiU i CDS.....	261
Taula 5.8. Competitivitat electoral entre CiU i ERC	261
Taula 5.9. Proposta de candidatura unitària pel comitè de govern, segons proximitat política.	276
Taula 5.10. Membres elegits del comitè de govern, segons la llista d'origen.....	278
Taula 5.11. Membres del comitè de govern, segons proximitat a cada facció.	280
Taula 5.12. Membres elegits del comitè de govern, segons la llista d'origen.....	286
Taula 5.13. Membres elegits del comitè de govern, segons les faccions de procedència.	289
Taula 5.14. Pes de cada facció en el comitè de govern (1982-1985).....	290
Taula 5.15. Pes de les faccions en el secretariat permanent (1982-1985).	291
Taula 5.16. Pes de cada facció en els grups parlamentaris (1982-1985).	291
Taula 5.17. N° de candidatures al comitè de govern i president escollit.	292
Taula 5.18. Índex de renovació del comitè de govern (1982-1985).....	293
Taula 5.19. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1982-1985).	294
Taula 5.20. Membres del comitè de govern entre 1981 i 1985.....	296
Taula 5.21. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1982-1985).	302
Taula 5.22. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts.....	303

Taula 5.23. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen.....	304
Taula 6.1. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1986. Espanya i Catalunya.	333
Taula 6.2. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1986. Resultats per circumscripcions.	335
Taula 6.3. Eleccions Municipals, 1987. Resultats per províncies.....	338
Taula 6.4. Alcaldes, Regidors i Diputats provincials. Eleccions de 1987. Catalunya i províncies.	339
Taula 6.5. Eleccions al Parlament Europeu, 1987. Resultats a Espanya i Catalunya.....	341
Taula 6.6. Eleccions al Parlament de Catalunya 1988. Resultats per circumscripcions.	344
Taula 6.7. Eleccions al Parlament Europeu, 1989. Resultats a Espanya i Catalunya.....	348
Taula 6.8. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1989. Resultats a Espanya i Catalunya	350
Taula 6.9. Eleccions al Congrés dels Diputats, 1989. Resultats per circumscripcions.	352
Taula 6.10. Eleccions Municipals, 1991. Resultats per províncies.....	353
Taula 6.11. Regidors i Diputats Provincials. Eleccions de 1991. Catalunya i províncies.	354
Taula 6.12. Eleccions al Parlament de Catalunya 1992. Resultats per circumscripcions.	357
Taula 6.13. Competitivitat electoral entre CiU i AP/PP ¹ (1986-1992). Principals eleccions.....	359
Taula 6.14. Competitivitat electoral entre CiU i CDS (1986-1992). Principals eleccions.....	360
Taula 6.15. Competitivitat electoral entre CiU i ERC (1986-1992). Principals eleccions.....	361
Taula 6.16. Pes de CDC i UDC en les institucions (I): Generalitat i Corts Generals (1979-1992).....	364
Taula 6.17. Pes de CDC en les institucions (II): Eleccions municipals (1979-1991).	365
Taula 6.18. Numero de regidors i alcaldes d'UDC per província (1979-1991).	366
Taula 6.19. comitè de govern de 1986 segons proximitat a cada facció.....	375
Taula 6.20. Comitè de govern de 1987 segons proximitat a cada facció.	378
Taula 6.21. Comitè de govern de 1990 segons proximitat a cada facció <i>històrica</i>	380
Taula 6.22. Comitè de govern de 1992 segons proximitat a cada facció <i>històrica</i>	381
Taula 6.23. Pes de les faccions en el comitè de govern (1986-1992).	382
Taula 6.24. Pes de les faccions en el Secretariat Permanent (1986-1992).	383
Taula 6.25. Proximitat a cada facció dels representants en òrgans institucionals.	383
Taula 6.26. N° de candidatures al comitè de govern i president escollit.	384
Taula 6.27. Índex de renovació del comitè de govern (1986-1992).....	385
Taula 6.28. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1986-1992).	386
Taula 6.29. Membres electes del comitè de govern entre 1985-1992.....	388
Taula 6.30. Pes institucional i territorial en el comitè de govern (1986-1992) (electes)	395
Taula 6.31. Estimació de la composició del consell nacional segons els Estatuts (1986-1990).....	396
Taula 6.32. Principals llocs amb projecció pública i dirigents d'UDC que els ocupen.....	398
Taula 7.1. Eleccions al Parlament de Catalunya, Congrés de Diputats i Parlament Europeu.Catalunya (1992-1996).	446
Taula 7.2. Eleccions autonòmiques, generals i europees. Resultats a Catalunya (1999-2000).....	451
Taula 7.3. Competitivitat electoral. Diferències entre CiU i altres partits. Catalunya (1992-2000).....	456
Taula 7.4. Vots de CiU segons elecció i circumscripció (1992-2000).....	457
Taula 7.5. Diferència de vots de CiU segons elecció i circumscripció (1992-2000).....	458
Taula 7.6. Percentatge de variació del vot CiU. Dades per circumscripció.....	458
Taula 7.7. Interdependències entre el Parlament de Catalunya i el Congrés (1992-2003).....	460
Taula 7.8. Pes de CDC i UDC en les institucions (I): Generalitat i Corts Generals (1992-2000).....	463
Taula 7.9. Pes de CDC i UDC en les institucions (II): Eleccions municipals (1991-1999).....	463
Taula 7.10. N° de candidatures al comitè de govern i president escollit.	482
Taula 7.11. Índex de renovació del comitè de govern (1994-1999).....	488
Taula 7.12. Taxa de renovació i substitució del comitè de govern (1994-1999).	489
Taula 7.13. Membres (electes i nats) del comitè de govern entre 1992-1999.....	491
Taula 7.14. Diputats d'UDC per circumscripció (1992-2000).....	493
Taula 7.15. Pes institucional en el comitè de govern (1994-1999).....	496
Taula 7.16. Composició dels principals càrrecs d'UDC. 1987-2002.....	499

Taula A.1. Principals càrrecs dins del Comitè de Govern (1980-1990).....	543
Taula A.2. Presidents de les Intercomarcals d'Unió Democràtica de Catalunya (1978-2002)..	556

ÍNDIX

Presentació	9
-------------------	---

CAPÍTOL 1

UN MARC ANALÍTIC PER L'ESTUDI DEL CANVI ORGANITZATIU DINS D'ALIANCES POLÍTIQUES

I. PARTITS POLÍTIQUES I CANVI ORGANITZATIU.....	21
1. Aproximacions a l'estudi del canvi organitzatiu en els partits polítics.....	22
1.1. La Necessitat / Contingència.....	23
1.2. El grau d'intencionalitat del canvi.....	24
1.3. El caràcter exogen / endogen	26
1.4. La continuïtat / discontinuïtat.....	28
2. Principals models <i>híbrids</i> de canvi organitzatiu.....	29
2.1. Panebianco, Models de partit.....	29
2.2. Kitschelt, orígens i transformacions dels nous partits.....	38
2.3. Harmel i Janda, Una teoria integrada sobre el canvi organitzatiu.....	42
2.4. Rihoux, Un model obert i inductiu de canvi.....	47
II. PARTITS I CANVI ORGANITZATIU EN ALIANCES POLÍTIQUES: UN MARC D'ANÀLISI PEL CAS D'UDC (1978-1993).....	50
1. Característiques generals del model.....	50
1.1. Model de referència i objeccions teòriques.....	50
1.2. El canvi organitzatiu dins d'aliances polítiques.....	56
1.3. Les rutes del canvi: algunes conjectures.....	61
2. Els factors i el canvi organitzatiu.....	65
2.1. El procés de canvi i els seus factors.....	66
2.2. Els resultats: canvi organitzatiu i d'estratègia.....	68

CAPÍTOL 2

DISSENY DE LA RECERCA

I. L'EXPLICACIÓ I LA COMPLEXITAT DEL CANVI ORGANITZATIU.....	71
II. DISSENY DE LA RECERCA I MÈTODES DE CONTROL D'HIPÒTESIS.....	75
III. L'ANÀLISI INTRA-UNITAT COM A MÈTODE DE CONTROL.....	79
3.1. La lògica de control intra-unitat (Within-case analysis).....	79
3.2. Dificultats d'aplicació a UDC i límits metodològics.....	82

CAPÍTOL 3

ANTECEDENTS (1931-1978): MODEL ORIGINARI, INSTITUCIONALITZACIÓ I PACTE AMB CDC

I. NEIXEMENT D'UDC I PAS A LA CLANDESTINITAT (1931-1974).....	87
1. La formació del partit: UDC i la II República (1931-1936).....	87
1.1. Un partit no confessional.....	88
1.2. La manca inicial de liderat carismàtic i els seus efectes organitzatius.....	91
1.3. Les dificultats d'implantació i creixement del partit.....	94
1.4. Una oligarquia estable i unida.....	96
1.5. Línia política d'UDC durant la II República i la Guerra Civil.....	97
2. La institucionalització en clandestinitat del partit.....	99
2.1. La repressió franquista i els esforços de la direcció per reconstruir el partit.....	100
2.2. Les polítiques d'oposició al franquisme i l'aparició de divisions dins d'UDC.....	104
II. UDC DURANT ELS PRIMERS ANYS DE LA TRANSICIÓ POLÍTICA (1974-1978).....	110
1. La sortida a la llum pública: unitat interna i primeres aliances.....	110
1.1. La recuperació de l'estabilitat interna: la formació de CDC i de l'Equip DC.....	111
1.2. La mort de Franco i la sortida de la clandestinitat: el Vè congrés (juny 1976).....	113
2. La Llei Per a la Reforma Política (LPRP) i el final de la política unitària: el pacte amb el CC.....	116
2.1. L'arribada de Suárez i la fi de la unitat opositora.....	117
2.2. La preparació dels comicis electorals: el pacte d'UDC amb el CC.....	119
3. Les eleccions de 1977 i els seus efectes: divisió interna i trencament del partit.....	122
3.1. Els resultats electorals de 1977 i la recomposició del neixent sistema de partits.....	123
3.2. Els efectes dins d'Unió: crisi interna i redefinició de la política d'aliances.....	127

3.3. La ruptura d'una poliarquia: crisi en la coalició dominant d'UDC (1976-1978).....	132
III. UNIÓ DEMOCRÀTICA I LA FORMACIÓ DE CIU (1974-1978).....	140
1. El fracàs de la primera convergència (1974-1977).....	140
1.1. UDC i Pujol: La convergència de dues vies d'acció dins el mateix espai polític. ..	140
1.2. La transformació de CDC en partit i la ruptura amb UDC.....	142
1.3. L'impossible acord en les primeres eleccions de juny de 1977.....	144
2. El pacte permanent entre CDC i UDC (1978).....	148
3.1. La necessitat de l'entesa.....	148
3.2. Bases i significat del pacte entre CDC i UDC.....	152
3. CDC i UDC, partits competidors de desiguals dimensions.....	155
2.1. Ubicació ideològica.....	155
2.2. Geografia electoral de PDC i UCDC.....	157
2.3. Competitivitat electoral.....	160
2.4. Diferències de dimensió: pes electoral.....	161
2.5. Diferències de dimensió: l'afiliació.....	163
CONCLUSIONS.....	164

CAPÍTOL 4

LA LLUITA PER SOBREVIVRE I ELS EFECTES DEL TRIOMF DE 1980. UNIÓ EN ELS DARRERS ANYS DE LA TRANSICIÓ POLÍTICA (1978-1982)

I. LA FI DEL CONSENS ESPANYOL I ELS INICIS DE L'AUTONOMIA DE CATALUNYA.	169
1. L'etapa dels governs de minoria de la UCD i CiU (1978-1982).....	170
1.1. Les eleccions generals de 1979 i les tensions en el sistema de partits espanyol.	170
1.2. Les eleccions municipals de 1979.....	179
1.3. L'Estatut d'Autonomia i les eleccions autonòmiques de 1980: la victòria de CiU..	182
2. Les oportunitats de CiU en un entorn turbulent.....	190
2.1. Garantir l'estabilitat del govern, desgastar els competidors.....	190
2.2. La neixent hegemonia de CiU en l'espai de centre i en el nacionalisme.....	192
2.3. Debilitats internes i limitacions de la conjuntura per a Unió.....	193
3. UDC dins de l'aliança CiU: La cara i la creu.....	195
3.1. CiU al govern: efectes polítics i organitzatius de l'aliança en CDC i UDC.....	195
3.2. L'altra cara de la victòria: la pèrdua de sobirania i les amenaces per la identitat d'UDC.....	198
II. LA PROFESSIONALITZACIÓ D'UNA NOVA POLIARQUIA.....	201
1. El efectes organitzatius de l'accés al Govern de la Generalitat.....	201
1.1. La necessària unitat interna i les primeres divisions.....	201
1.2. Estabilitat i professionalització d'una nova coalició dominant.....	204
1.3. Els límits del nou equilibri en el mapa de poder organitzatiu.....	208
1.4. El partit del senyor Coll.....	219
2. Les dificultats d'elaborar una línia política autònoma.....	222
CONCLUSIONS.....	232

CAPÍTOL 5

CRISI D'IDENTITAT I DIVISIÓ INTERNA: L'ENFRONTAMENT ENTRE FAMÍLIES (1982-1986)

I. LES MAJORIES ABSOLUTES, LA LOAPA I LA CONSOLIDACIÓ DEMOCRÀTICA.....	241
1. Les primeres majories absolutes (1982-1986).....	241
1.1. Les eleccions del "cambio" (1982) i els realinaments en la dreta.....	242
1.2. Les eleccions municipals de 1983.....	251
1.3. Les eleccions autonòmiques de 1984 i la crisi de Banca Catalana.....	254
2. La lluita de CiU per l'hegemonia i el marge d'UDC.....	259
2.1. Intents d'erosionar les majories absolutes i polarització autonòmica.....	259
2.2. L'hegemonia de CiU sobre la dreta espanyola i ERC.....	259
2.3. Realineaments en la dreta i la possible connexió UDC-PDP.....	262
3. La creixent incomoditat d'UDC dins CiU.....	264
3.1. CiU com a amenaça per la identitat d'UDC?.....	264
3.2. Diferències dins de CiU sobre la política d'aliances: el PRD i el PDP.....	270

II. CRISI D'IDENTITAT I DESORIENTACIÓ ESTRATÈGIA: UN NUS GORDIÀ?.....	273
1. Inestabilitat de la coalició dominant i efectes organitzatius.	273
1.1. El trencament de la unitat interna: les famílies	273
1.2. Precarietat dels pactes, faccionalisme i alternança en els òrgans de direcció.	292
1.3. Estabilitat del mapa de poder organitzatiu i de les regles de joc.	297
1.4. La disputa pel liderat.	304
2. Les divisions entorn de la línia política.....	306
CONCLUSIONS	321

CAPÍTOL 6

LA SUPERACIÓ DEL CONFLICTE: LA FORMACIÓ D'UNA NOVA ELIT LIDERADA PER JOSEP A. DURAN LLEIDA (1986-1993)

I. LA UNIFICACIÓ DE LA DRETA ESPANYOLA I EL DECLIVI SOCIALISTA.....	329
1. La fi de les majories socialistes (1986-1993).....	330
1.1. Les eleccions generals de 1986.....	330
1.2. Les eleccions municipals i europees de 1987.....	336
1.3. Les eleccions autonòmiques de 1988.....	342
1.4. Les eleccions europees de 1989.....	345
1.5. Les eleccions generals de 1989.....	349
1.6. Les eleccions municipals de 1991.	353
1.7. Les eleccions autonòmiques de 1992.....	355
2. La creixent influència espanyola de CiU.....	358
2.1. La imminent fi de la majoria socialista i el debat sobre la governabilitat.	358
2.2. El realineament del centre dreta espanyol i el predomini de CiU a Catalunya.....	359
2.3. La desaparició de les coalicions alternatives d'Unió.....	361
3. Les primeres crisis entre UDC i CDC.....	362
3.1. El creixent pes polític d'Unió i els canvis organitzatius dins CiU.	362
3.2. Les dificultats d'UDC per influir en l'estratègia política de CiU.	369
II. EL LIDERAT DE DURAN, ELS CANVIS DE PODER INTERN I ELS RESULTATS DE LA NOVA LÍNIA POLÍTICA.	372
1. Del faccionalisme al domini de l'oligarquia: els canvis organitzatius de Duran Lleida.	372
1.1. El retorn de la unitat entorn d'una nova oligarquia dirigida per Duran Lleida.	372
1.2. Estabilitat de la coalició dominant i relleu dels dirigents dels anys vuitanta.	384
1.3. Canvis en el mapa de poder organitzatiu: cap a un partit fortament centralitzat... ..	389
1.4. Ascens i consolidació en el liderat de Duran Lleida.....	397
2. De la política d'aliances a la influència dins CiU: UDC i l'enfrontament Roca-Pujol. ..	401
CONCLUSIONS	435

CAPÍTOL 7

UNIÓ I EL RELLEU DE JORDI PUJOL: LA TRANSFORMACIÓ DE CIU EN FEDERACIÓ DE PARTITS (1993-2001)

I. INFLUÈNCIA EN ESPANYA I ESTANCAMENT ELECTORAL DE CIU.....	443
1. CiU en l'etapa dels canvis de majories a Espanya.	443
1.1. L'escenari electoral durant els anys noranta.....	444
1.2. La pèrdua de competitivitat de CiU.	455
1.3. L'estancament de resultats de l'aliança.	457
2. De la influència de CiU en la política espanyola, a la dependència del PP.....	459
3. La successió de Pujol i les relacions entre CDC i UDC.....	462
3.1. L'estabilitat en el repartiment institucional dels càrrecs.....	462
3.2. La creixent influència d'UDC en la direcció de CiU.	464
II. EL NOU PAPER DE DURAN DINS CIU I LA RENOVACIÓ DELS DIRIGENTS D'UNIÓ.	482
1. La renovació del nucli dirigent.....	482
1.1. El manteniment de la unitat i l'aparició del sector crític o renovador.	482
1.2. Estabilitat política i renovació del personal.	487
1.3. La secretaria general i les noves dinàmiques de poder intern.....	494
1.4. Duran i el nou nucli dirigent d'Unió.....	497
2. La definició d'una nova línia política per UDC: la defensa de la moderació dins CiU.	500
CONCLUSIONS	505

CONCLUSIONS

I. LES RUTES DEL CANVI ORGANITZATIU I LA SEVA VERIFICACIÓ EMPÍRICA.....	509
1. El control comparat del canvi organitzatiu.	510
2. Els canvis organitzatius d'UDC: mecanismes.....	512
3. El marc analític a la llum de les evidències d'UDC.....	519
II. DESAFIAMENTS FUTURS EN L'ESTUDI DEL CANVI ORGANITZATIU.....	521

ANNEX 1

COMPOSICIÓ DE LA COALICIÓ DOMINANT 1979-2001

1. La composició de la coalició dominant (1978-1986).....	526
2. La composició de la coalició dominant (1982-1986).....	533
3. La composició de la coalició dominant (1986-1993).....	540
4. La composició de la coalició dominant (1993-2001).....	552

ANNEX 2

CANDIDATURES I PACTES ELECTORALS ENTRE CDC i UDC (1979-1999)

1. L'elaboració de les candidatures i pactes electorals entre CDC i UDC (1979-1980).	561
2. L'elaboració de les candidatures i pactes electorals entre CDC i UDC (1982-1984).	564
3. L'elaboració de les candidatures i pactes electorals entre CDC i UDC (1986-1992).....	568
4. L'elaboració de les candidatures i pactes electorals entre CDC i UDC (1993-1999).	571

BIBLIOGRAFIA CITADA.....	577
---------------------------------	------------

ÍNDEX DE QUADRES.....	605
------------------------------	------------

ÍNDEX DE TAULES.....	607
-----------------------------	------------